

THE AIRE CENTRE
Advice on Individual Rights in Europe

Covid-19 și Impactul asupra Drepturilor Omului

Prezentare generală a jurisprudenței relevante
a Curții Europene a Drepturilor Omului

Prezentare generală a jurisprudenței relevante a Curții Europene a Drepturilor Omului
Covid-19 și Impactul asupra Drepturilor Omului

 UK Government

ISBN 978-606-27-1793-3

Pregătirea acestei publicații a fost susținută de Guvernul Regatului Unit.
Opiniile prezentate în publicație nu reflectă neapărat poziția oficială a Guvernului Regatului Unit.

BILJANA BRAITHWAITE

CATHARINA HARBY

GORAN MILETIĆ

COVID-19 ȘI IMPACTUL ASUPRA DREPTURILOR OMULUI

*Prezentare generală a jurisprudenței relevante a
Curții Europene a Drepturilor Omului*

Traducători și revizori juridici

Ana-Maria Saon, jurist-lingvist
Carmen-Atena Beșleagă, jurist-lingvist
Anemona Ivaș, traducător

1 Editura
Amangiu
2021

Editori

Biljana Braithwaite, director Western Balkans Programme, AIRE Centre

Catharina Harby, consilier juridic senior, AIRE Centre

Goran Miletić, director pentru Europa, Civil Rights Defenders

Colaboratori principali

Ledi Bianku, fost judecător al Curții Europene a Drepturilor Omului
și profesor asociat în cadrul University of Strasbourg

Nuala Mole, membru fondator și avocat senior, the AIRE Centre

Hannah Smith, avocat și director proiecte juridice, the AIRE Centre

De asemenea, aducem mulțumiri doamnelor Klara Slater și Emma Gilbert
pentru contribuția lor la această publicație.

Traducători și revizori juridici

Ana-Maria Saon, jurist-lingvist

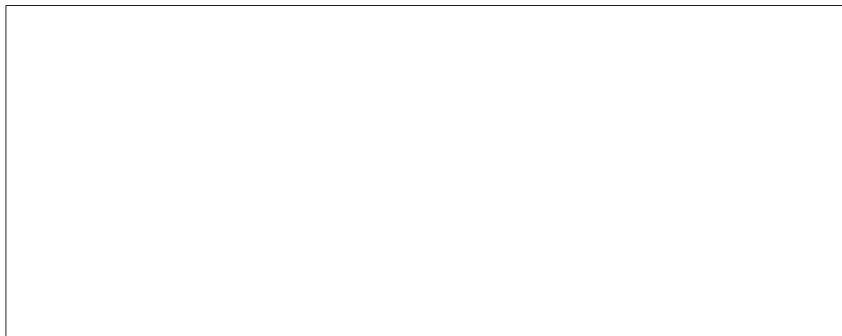
Carmen-Atena Beșleagă, jurist-lingvist

Anemona Ivaș, traducător

© 2021 AIRE Centre

Prezenta versiune originală în limba engleză a fost tradusă și în limbile bosniacă,
croată, muntenegreană, sârbă, albaneză, macedoneană, română și bulgară.

Concepția grafică: Kliker Dizajn

CUVÂNT ÎNAINTE

Acest Ghid privind Convenția europeană a drepturilor omului în timpul pandemiei de COVID-19 oferă cadrul pentru cel de al șaptelea Forum regional anual privind statul de drept pentru Europa de Sud-Est. Din 2014, acest forum a reunit reprezentanți ai instanțelor internaționale, supreme și constituționale, președinți de consilii judiciare, directori de academii și de instituții de formare judiciară, agenți guvernamentali pentru Curtea de la Strasbourg, reprezentanți ai ONG-urilor și experți juridici de renume pentru a discuta despre cele mai relevante aspecte din perspectiva Convenției europene a drepturilor omului pentru Curtea de la Strasbourg și instanțele naționale participante.

Ca aproape întreaga lume, atât România, cât și Republica Moldova au fost luate prin surprindere în ceea ce privește abordarea COVID-19. Același lucru este valabil pentru sistemele lor juridice, statul de drept și impactul pe care pandemia l-a avut asupra drepturilor fundamentale. Deși pandemia a afectat Republica Moldova și România într-un mod diferit, există numeroase probleme comune.

Pentru state, pandemia dă naștere atât obligațiilor pozitive, cât și obligațiilor negative prevăzute în Convenție, acestea variind de la dreptul la viață și dreptul la condiții de detenție umane, până la dreptul la libertate, dreptul la libertatea de circulație, dreptul la libertatea de exprimare și altele. Dreptul la un proces echitabil surprinde un alt aspect important al impactului pe care l-a avut pandemia de COVID-19, întrucât pentru perioade lungi de timp sistemele judiciare al României și, respectiv al Republicii Moldova, au funcționat doar într-o măsură limitată, judecându-se doar „cauzele urgente”. Diferitele grupuri vulnerabile, precum persoanele supuse violenței domestice, minoritățile etnice rome și grupurile sociale defavorizate din punct de vedere economic ar putea, de asemenea, să dorească să își vadă drepturile și libertățile fundamentale protejate în mod egal, inclusiv accesul la asistență medicală sau la educație.

Este evident că întreaga varietate de crize declanșate de pandemia de COVID-19 ne determină să analizăm atât domeniul de aplicare, cât și interacțiunea dintre dreptul la asistență medicală și dreptul la viață coroborat cu alte drepturi și libertăți, precum libertatea presei, condițiile de detenție și egalitate de tratament pentru toate grupurile vulnerabile. Dreptul pe care am vrea să îl subliniem în contextul declarațiilor fostului președinte al Republicii Moldova, domnul Dodon, referitoare la învinovățirea persoanelor și dezvăluirea identității acestora ca urmare a contractării COVID-19, este dreptul la viața privată. Într-o notă similară, lipsa accesului la informații publice pentru jurnaliști ar putea, în multe cazuri, să diminueze eficiența răspunsului statului la pandemie. Instanțele constituționale din ambele țări au anulat amenzi disproporționate impuse pentru nerespectarea măsurilor de combatere a pandemiei.

Având în vedere aceste aspecte, am încercat să redactăm un ghid care, în partea 1, analizează pe scurt drepturile prevăzute de Convenție care sunt cel mai afectate de pandemia de COVID-19 și de răspunsul guvernelor în vederea controlării acesteia. Expunerea se bazează pe dispozițiile Convenției și pe hotărârile și deciziile cele mai relevante pentru aspectele juridice aduse în discuție de pandemie și urmărește să faciliteze aplicarea jurisprudenței existente a Curții de la Strasbourg la noua situație de fapt cu care ne confruntăm în prezent. Având în vedere că unele state, inclusiv România și Republica Moldova, au derogat de la Convenție în temeiul articolului 15 ca răspuns la pandemie, partea 1 descrie de asemenea criteriile procedurale și materiale care trebuie respectate pentru a deroga în mod legal de la Convenție. Partea 1 se încheie cu o discuție cu privire la garanțiile instituționale și procedurale care pot și ar trebui să fie puse în aplicare în timpul unei situații de criză pentru a proteja drepturile omului.

Partea a 2-a a ghidului conține rezumate ale jurisprudenței Curții de la Strasbourg pe care le-am identificat ca fiind cel mai relevante pentru drepturile prevăzute în Convenție abordate în partea 1. Identificarea jurisprudenței relevante s-a dovedit cu siguranță a fi un exercițiu mai complex decât în anii anteriori, având în vedere întinderea problematicii și numărul de articole din Convenție care devin aplicabile.

În mod evident, acest ghid nu oferă și nu ar putea oferi toate răspunsurile posibile și concludente la aspectele juridice complexe pe care pandemia l-a generat. Cu toate acestea, ghidul va oferi explicații care vor ajuta la înțelegerea modurilor în care articolele din CEDO pot deveni aplicabile pe durata unei pandemii precum pandemia de COVID-19 și a statutului jurisprudenței relevante a Curții de la Strasbourg până în prezent. Această jurisprudență s-ar putea dovedi esențială pentru găsirea răspunsurilor adecvate la multitudinea de probleme legate de drepturile omului care au apărut în timpul pandemiei.

Prin urmare, sperăm că acest ghid va putea ajuta statele membre, inclusiv România și Republica Moldova, să își structureze răspunsurile la pandemie într-un mod care să protejeze sănătatea, fără a compromite scopul nostru colectiv de protejare a drepturilor omului. Acesta va constitui, de asemenea, o resursă utilă pentru instanțele de judecată în găsirea unui echilibru just în contextul pandemiei de COVID-19, precum și pentru organizațiile neguvernamentale care lucrează cu particulari ale căror drepturi și libertăți au fost afectate. În acest spirit, vom distribui prezentul ghid pe scară largă în întreaga regiune, în speranța că va putea sprijini o gamă largă de instituții și organizații care se confruntă în prezent sau vor trebui să se confrunte în curând cu aspectele juridice complexe ridicate de pandemie.

Biljana Braithwaite
The AIRE Centre

Goran Miletic
Civil Rights Defenders

Hartmut Rank
Konrad-Adenauer-Stiftung

CUPRINS

PARTEA 1	13
Introducere	13
Capitolul I — Drepturile care devin relevante în contextul pandemiei de COVID-19 și răspunsul statelor la pandemie	19
1. Articolul 2 — Dreptul la viață	20
a. Obligații pozitive de a proteja viața	20
b. Obligații de investigare procedurală	34
2. Articolul 3 — Protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante	38
a. Obligații pozitive de a proteja persoanele împotriva tratamentelor inumane și degradante	39
b. Obligații procedurale de investigație	53
3. Articolul 8 — Dreptul la respectarea vieții private și de familie	54
a. Domeniul de aplicare al articolului 8	55
b. Limitări	64
4. Articolul 5 — Dreptul la libertate	69
a. Domeniul de aplicare al articolului 5	69
b. Excepții permise	73
c. Garanții prevăzute la articolul 5	75
5. Articolul 2 din Protocolul nr. 4 — Dreptul la libera circulație, inclusiv dreptul unei persoane de a părăsi și de a intra pe teritoriul țării sale	79
a. Libertatea de circulație	79
b. Dreptul de a intra în propria țară	84
6. Articolul 6 — Dreptul la un proces echitabil	87
a. Echitatea generală și participarea efectivă la proceduri	88
b. Ședința publică	91
c. Soluționarea într-un termen rezonabil	92
d. Dreptul la apărare, la asistență juridică promptă, concretă și eficace	93

7. Articolul 10 — Libertatea de exprimare	97
a. Domeniul de aplicare al articolului 10	98
b. Ce constituie o ingerință în libertatea de exprimare?	99
c. Ingerințe permise în ceea ce privește libertatea de exprimare	103
8. Articolul 11 — Dreptul la libertatea de asociere și manifestare	109
a. Domeniul de aplicare al articolului 11	109
b. Ingerințe permise în exercițiul libertății de asociere și de exprimare	110
9. Articolul 3 din Protocolul adițional — Dreptul la alegeri libere	116
a. Domeniul de aplicare al articolului 3 din Protocolul adițional	116
b. Ingerințe permise în exercițiul dreptului de vot	117
c. Dreptul de a participa la o campanie electorală	119
d. Organizarea alegerilor în timpul pandemiei	121
10. Articolul 2 din Protocolul adițional — Dreptul la instruire	123
a. Domeniul de aplicare al articolului 2 din Protocolul adițional	123
b. Ingerințe permise în exercițiul dreptului la instruire	124
c. Discriminare și legătura dintre articolul 14 și articolul 2 din Protocolul adițional	126
11. Articolul 1 din Protocolul adițional — Protecția proprietății	129
a. Respectarea bunurilor	130
b. Natura atingerii aduse dreptului	130
c. Legalitate	132
d. Criteriul interesului public	132
e. Proporționalitate	133
12. Articolul 14 și articolul 1 din Protocolul nr. 12 — Interzicerea discriminării	136
a. Sănătate	137
b. Violența domestică	140
c. Aplicarea restricțiilor privind circulația și întrunirea	141
Capitolul II — Derogări	143
1. Context	143
2. Cum se aplică CEDO în caz de derogare?	145
a. Criterii substanțiale	145

b. Criterii procedurale _____	150
c. Este sau nu este oportună derogarea de la Convenție pe durata pandemiei de Covid-19? _____	151
Capitolul III — Garanții instituționale și procedurale în timpul unei situații de criză _____	157
1. Criteriile de combatere a abuzurilor _____	158
a. Legalitate _____	159
b. Proporționalitate, inclusiv caracterul temporar al măsurii _____	161
2. Garanțiile împotriva abuzului _____	163
a. Control parlamentar _____	163
b. Control jurisdicțional _____	165
c. Control intra-guvernamental și avocatul poporului independent _____	167
Capitolul IV — Concluzii _____	169
Partea 2 — Rezumate ale cauzelor _____	171
I. Derogare și măsuri excepționale _____	171
HOTĂRÂREA MARIÍ CAMERE ÎN CAUZA A. ȘÍ ALȚII ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT _____	171
HOTĂRÂREA CURȚII ÎN CAUZA AKSOY ÎMPOTRIVA TURCIEI _____	177
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BRANNIGAN ȘÍ McBRIDE ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT _____	181
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KOUFAKI ȘÍ ADEDY ÎMPOTRIVA GRECIEI _____	184
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA LAWLESS ÎMPOTRIVA IRLANDEI (nr. 3) _____	186
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ȘAHIN ALPAY ÎMPOTRIVA TURCIEI _____	188
II. Obligații pozitive de a proteja viața și sănătatea, inclusiv în spațiile de detenție _____	194
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BUDAYEVA ȘÍ ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI _____	194
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA CALVELLI ȘÍ CIGLIO ÎMPOTRIVA ITALIEI _____	198

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA CENTRUL DE RESURSE JURIDICE ÎN NUMELE LUI VALENTIN CÂMPEANU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI _____	201
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA CORDELLA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ITALIEI _____	204
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA EUGENIA LAZĂR ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI _____	208
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA GHAVTADZE ÎMPOTRIVA GEORGIEI _____	212
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KHUDOBIN ÎMPOTRIVA RUSIEI _____	215
HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA LOPES DE SOUSA FERNANDES ÎMPOTRIVA PORTUGALIEI _____	220
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA MOUISEL ÎMPOTRIVA FRANȚEI _____	224
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA NENCHEVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA BULGARIEI _____	227
HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA ÖNERIYILDIZ ÎMPOTRIVA TURCIEI _____	232
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OPUZ ÎMPOTRIVA TURCIEI _____	236
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OSMAN ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT _____	241
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OYAL ÎMPOTRIVA TURCIEI _____	247
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SHELLEY ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT _____	250
HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA ŠILIH ÎMPOTRIVA SLOVENIEI _____	253
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA STRAZIMIRI ÎMPOTRIVA ALBANIEI _____	256
III. Expulzare și extrădare _____	261
HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA PAPOSHVILI ÎMPOTRIVA BELGIEI _____	261
IV. Măsuri restrictive și detenția _____	265
HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA AUSTIN ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT _____	265
HOTĂRÂREA MARII CURȚI ÎN CAUZA BUZADJI ÎMPOTRIVA REPUBLICII MOLDOVA _____	268
HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA DE TOMMASO ÎMPOTRIVA ITALIEI _____	272
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ENHORN ÎMPOTRIVA SUEDEI _____	277
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA EPPLE ÎMPOTRIVA GERMANIEI _____	281

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA GUZZARDI ÎMPOTRIVA ITALIEI	284
HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA NADA ÎMPOTRIVA ELVEȚIEI	289
V. Proceduri judiciare și garanții	294
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BAJIĆ ÎMPOTRIVA CROAȚIEI	294
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BOGUMIL ÎMPOTRIVA PORTUGALIEI	298
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KHLEBIK ÎMPOTRIVA UCRAINEI	301
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OTGON ÎMPOTRIVA REPUBLICII MOLDOVA	304
VI. Viața privată/examinare medicală, tratament și cercetare	306
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BATALINY ÎMPOTRIVA RUSIEI	306
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA GLASS ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT	310
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA HRISTOZOV ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA BULGARIEI	314
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA MARTORII LUI IEHOVA DIN MOSCOVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI	318
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA M.A.K. și R.K. ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT	322
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA NITECKI ÎMPOTRIVA POLONIEI	326
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA PANTELEYENKO ÎMPOTRIVA UCRAINEI	328
DECIZIA ÎN CAUZA PENTIACOVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA MOLDOVEI	332
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA R.S. ÎMPOTRIVA UNGARIEI	335
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SOLOMAKHIN ÎMPOTRIVA UCRAINEI	338
VII. Consimțământ informat	341
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ALTUĞ ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA TURCIEI	341
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA DVOŘÁČEK ÎMPOTRIVA REPUBLICII CEHE	344
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ELBERTE ÎMPOTRIVA LETONIEI	348
VIII. Stocarea datelor, inclusiv urmărirea datelor	351
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA AVILKINA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI	351
HOTĂRÂREA ÎN CAUZA L.H. ÎMPOTRIVA LETONIEI	354

	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA RADU ÎMPOTRIVA REPUBLICII MOLDOVA _____	357
	HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA ROMAN ZAKHAROV ÎMPOTRIVA RUSIEI _____	360
	HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA S. ȘI MARPER ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT _____	366
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA Y.Y. ÎMPOTRIVA RUSIEI _____	369
IX.	Viață de familie _____	372
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KUIMOV ÎMPOTRIVA RUSIEI _____	372
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SABANCHIYEVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI _____	376
X.	Libertatea de exprimare/dreptul la informare _____	381
	HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA GUERRA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ITALIEI _____	381
	HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG ÎMPOTRIVA UNGARIEI _____	384
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SALLUSTI ÎMPOTRIVA ITALIEI _____	388
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA WOMEN ON WAVES ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA PORTUGALIEI _____	391
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS ÎMPOTRIVA SERBIEI _____	394
XI.	Libertatea de întrunire _____	396
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA CISSE ÎMPOTRIVA FRANȚEI _____	396
XII.	Libera circulație include dreptul de a părăsi o țară și de a intra în propria țară _____	399
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA A.E. ÎMPOTRIVA POLONIEI _____	399
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ANTONENKOV ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA UCRAINEI _____	402
	HOTĂRÂRILE ÎN CAUZELE (1) OLIVIEIRA ÎMPOTRIVA ȚĂRILOR DE JOS; (2) LANDVREUGD ÎMPOTRIVA ȚĂRILOR DE JOS _____	405
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA MILEN KOSTOV ÎMPOTRIVA BULGARIEI _____	408
	DECIZIA ÎN CAUZA OUDRHIRI ÎMPOTRIVA FRANȚEI _____	411
XIII.	Discriminare _____	413
	HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KIYUTIN ÎMPOTRIVA RUSIEI _____	413

LISTA ACRONIMELOR

Tabelul de mai jos descrie semnificația diferitor abrevieri și acronime utilizate în manual.

Abreviere	Definiție
CEDO/Convenția	Convenția europeană a drepturilor omului
Curtea/Curtea Europeană a Drepturilor Omului	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Stat(e)/Stat(e) contractante	Stat(e) contractant(e) al(e) Convenției europene a drepturilor omului
Statele din Balcanii de Vest	Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Muntenegru, Republica Macedonia de Nord și Serbia
CIJ	Curtea Internațională de Justiție
PIDCP	Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice
Convenția de la Istanbul	Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice
Convenția de la Lanzarote	Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale
CPT	Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante
Declarația de principii a CPT	Declarație de principii a CPT cu privire la tratamentul persoanelor private de libertate în contextul pandemiei de coronavirus (COVID-19)
PPE	Echipament individual de protecție

Observații cu privire la citate, notele de subsol și rezumatul cauzelor

În cauzele Curții Europene a Drepturilor Omului se va menționa numele cu caractere italice, data deciziei sau a hotărârii, precum și numărul cererii. Se vor menționa, de asemenea, cazurile în care cauzele menționate în text sunt rezumate în partea 2 din prezentul ghid.

Trimiteri la articole și protocoale

Orice trimitere la articole și protocoale se referă la articolele și la protocoalele CEDO, cu excepția cazului în care se prevede altfel.

PARTEA 1

INTRODUCERE

Asemănător publicațiilor anterioare, ghidul din acest an privind Convenția europeană a drepturilor omului în timpul pandemiei de COVID-19 este structurat în două părți. Partea 1 conține explicații, iar partea 2 este formată din rezumate ale hotărârilor și deciziilor selectate ale Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare, Curtea sau CEDO).

Caracterul imprevizibil, expansiv și în continuă evoluție al pandemiei de COVID-19 determină ca, în alte privințe, formatul și conținutul ghidului să fie, într-o anumită măsură, diferite de publicațiile anterioare. Structura și conținutul au fost adaptate astfel încât să ia în considerare, pe de o parte, noutatea situației, precum și, pe de altă parte, caracterul destul de limitat al răspunsurilor existente, jurisprudențiale sau doctrinare, în situații similare, gama largă de drepturi prevăzute de Convenție care au fost afectate de pandemie și diferitele reacții ale statelor membre în încercarea de a face față acestei situații.

După această introducere, capitolul I din partea 1 a ghidului analizează mai întâi drepturile afectate de pandemia de COVID-19. Subsecțiunile din capitolul I sunt împărțite în diferitele articole ale Convenției europene a drepturilor omului (în continuare, Convenția sau CEDO). Decizia de a structura capitolul în acest mod a fost luată în scopuri pur didactice. S-a considerat că ar fi util să se includă o listă a articolelor din Convenție care sunt mai susceptibile a fi aplicate în cauze legate de COVID-19, pe baza poziției jurisprudenței Curții de la Strasbourg la momentul elaborării ghidului. Această structură ar trebui să fie utilă în special pentru judecătorii și juriștii din regiune, care se vor afla în prima linie în abordarea aspectelor Convenției legate de pandemia de COVID-19.

Deși instanțele naționale s-au pronunțat până acum în foarte puține cauze concrete referitoare la pandemia de COVID-19^[1], nu există nicio îndoială că pe birourile judecătorilor naționali și internaționali vor ajunge în viitorul apropiat cauze privind drepturile Convenției în contextul pandemiei. Cu toate acestea, jurisprudența actuală a CEDO referitoare la situații epidemice sau boli infecțioase este limitată^[2]. Pe de altă parte, există o jurisprudență bogată

---

^[1] A se vedea deciziile Curții Constituționale din Bosnia, ale Curții Constituționale din Kosovo și ale Tribunalului Administrativ de la Strasbourg, menționate în capitolul III din prezentul ghid.

^[2] A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 25 ianuarie 2005, *Enhorn împotriva Suediei*, nr. 56529/00 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 12 iunie 2008, *Kotsaftis împotriva Greciei*, nr. 39780/06, Decizia de admisibilitate din 4 decembrie 2008, *Shelley*

a CEDO referitoare la protecția sănătății persoanelor aflate în detenție sau pentru care statul și-a asumat responsabilitatea, la tratamentul medical al persoanelor vulnerabile, inclusiv al persoanelor care suferă de diverse afecțiuni, al persoanelor în vârstă și al copiilor, sau cea legată de drepturile persoanelor care primesc tratament medical. Prin urmare, acest ghid urmărește să aplice prin analogie jurisprudența existentă, acolo unde este cazul, la noua situație de fapt care este posibil să intre pe rolul instanțelor.

Astfel cum se explică în capitolul I din partea 1 a ghidului, nu toate drepturile Convenției sunt implicate în același mod de o situație pandemică. Virulența și răspândirea bolii au amenințat bunăstarea persoanelor, implicând probleme legate de dreptul la tratament medical, astfel cum este interpretat în sfera dreptului la viață, a dreptului de a nu fi supus relexor tratamente sau tratamentelor degradante, a dreptului la viață privată etc. Capitolul I explică faptul că, astfel cum a fost interpretată de Curte până acum, Convenția ar putea impune statelor să ia măsuri pozitive pentru a preveni răspândirea COVID-19, pentru a încerca să limiteze răspândirea infecției în rândul populației și pentru a oferi tratament medical adecvat persoanelor infectate^[1]. Aceste obligații ar putea fi mai evidente în cazul persoanelor pentru care statul își asumă responsabilitatea sau în privința celor care sunt deosebit de vulnerabili^[2].

În încercarea de a respecta aceste obligații, statele membre au pus în aplicare numeroase măsuri fără precedent, precum restricții de deplasare a persoanelor, carantine, distanțarea socială obligatorie și izolarea. Acești termeni sunt menționați în mod regulat în acest ghid, iar în continuare este prezentată definiția generală pentru fiecare.

„**Lockdown**” (restricții de deplasare a persoanelor) este un termen preluat din practicile închisorilor americane. Acesta descrie situația în care deținuții

---

împotriva Regatului Unit, nr. 23800/06 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 18 decembrie 2012, *Jeladze împotriva Georgiei*, nr. 1871/08, Hotărârea din 9 iulie 2015, *Martzaklis și alții împotriva Greciei*, nr. 20378/13, Hotărârea din 5 ianuarie 2016, *Cătălin Eugen Micu împotriva României*, nr. 55104/13 și, în ceea ce privește îndepărtarea unei persoane grav bolnave, a se vedea Hotărârile Marii Camere din 27 mai 2008, în cauza *N. V. împotriva Regatului Unit*, nr. 26565/05, și din 2 mai 1997, în cauza *D. V. împotriva Regatului Unit*, nr. 30240/96, precum și Hotărârea din 13 decembrie 2016, *Paposhvili împotriva Belgiei*, nr. 41738/10 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[1] A se vedea evoluția jurisprudenței de la Hotărârea din 9 iunie 1998, *L.C.B. împotriva Regatului Unit*, nr. 23413/94 și Hotărârea Marii Camere din 28 octombrie 1998, *Osman împotriva Regatului Unit*, nr. 23452/94 (inclusă ca rezumat în această publicație), până la Hotărârea Marii Camere din 19 decembrie 2017, *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei*, nr. 56080/13 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 17 iulie 2004, *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României*, nr. 47848/08 (inclusă ca rezumat în această publicație).

sunt privați de libertățile lor normale, precum recreerea și asocierea, ca urmare a unei situații de urgență temporară în cadrul închisorii. În contextul COVID-19, termenul este utilizat prin analogie pentru a descrie restricții privind libertatea de circulație și de contact atât în cadrul, cât și în afara familiilor și a grupurilor, care sunt impuse întregii populații ca măsuri generale, cu scopul de a limita răspândirea virusului. Aceste măsuri se aplică tuturor persoanelor, indiferent dacă au fost identificate ca suspecți purtători ai virusului sau ca victime ale acestuia. Există excepții de la aplicarea măsurilor prevăzute de legislație, de reglementările sau de orientările guvernamentale în acest domeniu. Restricțiile de deplasare a persoanelor constituie astfel, în mod specific, o restricție privind libertatea de circulație și exercitare a vieții de familie, a vieții sociale și a vieții economice.

„**Carantină**” este termenul utilizat pentru a descrie măsurile luate cu privire la anumite persoane sau membri ai unor întregi grupuri desemnate, care au fost identificați ca având virusul sau care sunt suspecți că sunt purtători reali sau posibili ai acestuia. Persoanele aflate în carantină sunt izolate, în general, într-un loc specificat și nu sunt autorizate să îl părăsească din niciun motiv până nu a fost eliminat riscul pe care acestea îl prezintă față de alte persoane. Carantina merge de obicei mai departe decât restricțiile de deplasare a persoanelor și poate constitui o privare sau o restricție a libertății, în funcție de o serie întreagă de factori^[1].

„**Protejare**” este un termen folosit pentru a descrie practica de protejare a persoanelor extrem de vulnerabile din punct de vedere clinic față de COVID-19, care, dacă ar fi infectate, ar prezenta un risc foarte mare să dezvolte o formă gravă a bolii. Aceste persoane sunt sfătuite de guvern să „se protejeze” ele însele de restul populației, pentru a evita riscul de infectare. În funcție de nivelul de risc atribuit persoanei respective, ar putea fi vorba pur și simplu despre o respectare strictă a liniilor directoare de distanțare socială sau despre o „protejare totală”, prin evitarea în totalitate a supermarketurilor, a adunărilor și a contactelor în afara domiciliului. Persoanelor vulnerabile li se cere astfel să urmeze un set de reguli mai prudente decât restul populației. Cu toate acestea, spre deosebire de măsurile de distanțare socială, de restricționare a deplasării persoanelor și de carantină, protejarea ține în general de protecția individuală a persoanelor.

„**Distanțare socială**” este un termen folosit pentru a descrie liniile directoare menite să reducă la minimum contactul (în mod normal, cu cei din afara

---

^[1] Seria de factori implicați în decizia pentru a stabili dacă o măsură constituie o lipsire de libertate sau o restricție privind libertatea de circulație este discutată în detaliu în secțiunea referitoare la articolul 5 (dreptul la libertate) din capitolul I al acestei publicații.

„gospodăriei” unei persoane) și, astfel, riscul de transmitere comunitară. Organizația Mondială a Sănătății recomandă o distanțare de cel puțin un metru între persoanele care nu aparțin aceleiași gospodării. Astfel, liniile directoare privind distanțarea socială în Europa variază între state de la un metru la doi metri. Persoanelor fizice și întreprinderilor li se pot aplica amenzi pentru nerespectarea liniilor directoare privind distanțarea socială.

Ca urmare a adoptării măsurilor descrise mai sus au existat ingerințe în numeroase drepturi care decurg din Convenție. De exemplu, accesul la instanțe a fost restricționat, iar durata procedurilor civile și penale s-a prelungit, în special în ceea ce privește persoanele aflate în detenție, din cauza închiderii instanțelor în timpul pandemiei. Aceste măsuri au adus atingere dreptului la viața de familie, dreptului la libertatea de circulație în interiorul țării și dreptului la protest. Școlile, lăcașurile de cult și activitățile economice au fost închise, ridicând probleme care țin de dreptul la educație, de libertatea cultelor religioase, de libertatea de exprimare și de dreptul la folosința netulburată a proprietății.

Capitolul I a identificat majoritatea drepturilor prevăzute de Convenție care au fost afectate în timpul pandemiei ca urmare a amenințării la adresa sănătății cauzate de pandemia în sine sau de o intervenție a statului în încercarea de a împiedica răspândirea COVID-19. Acesta analizează succint modul în care sunt implicate drepturile identificate care decurg din Convenție și sugerează obligațiile pe care pandemia de COVID-19 le-ar putea crea pentru statele contractante. De asemenea, capitolul 1 analizează modul în care, în anumite circumstanțe, efectele pandemiei și măsurile luate pentru a răspunde la aceasta au afectat în mod disproporționat anumite grupuri, și sugerează eventualele obligații de a ajusta în mod rezonabil măsurile în vigoare, pentru a ține seama de diferențele existente la nivelul populațiilor pe care măsurile urmăresc să le protejeze.

Capitolul II din Partea 1 se referă la un aspect specific al reacției statelor membre la pandemia de COVID-19. În urma adoptării legislației naționale de urgență, care, în practică, a încălcat mai multe drepturi care decurg din Convenție, unele state au considerat oportun să folosească prerogativa lor de a deroga de la Convenție în temeiul articolului 15, determinând o reacție a secretarului general al Consiliului Europei (în continuare, secretarul general)^[1]. Cu toate acestea, derogarea nu a fost soluția adoptată de majoritatea statelor. Este posibil ca această situație să fie prima în istoria Convenției în care statele au reacționat în moduri diferite la o chestiune foarte similară – atât prin derogare, cât și fără derogare de la Convenție.

---

[1] SG/Inf(2020)11, 7 aprilie 2020, „Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis – A toolkit for Member States”.

Deși situația este cu siguranță inedită în istoria Convenției, iar izbucnirea pandemiei de COVID-19 a fost neprevăzută, în acest stadiu ar trebui să se remarce și faptul că CEDO a fost elaborată cu o conștientizare a impactului unor boli infecțioase precum variola, holera, poliomielita și gripa. Autorii de la sfârșitul anilor 1940 au asistat la epidemia „gripei spaniole” din 1918-1920, care a ucis între 17 și 50 de milioane de oameni din întreaga lume^[1]. La momentul respectiv, carantina obligatorie și măsurile similare erau printre singurele mecanisme de limitare a răspândirii unor astfel de boli, deoarece vaccinurile și alte tratamente medicale erau încă în curs de dezvoltare. De exemplu, vaccinurile pentru poliomielită nu au fost dezvoltate decât în anii 1950^[2].

Autorii Convenției ar fi avut, așadar, personal cunoștință de necesitatea unor instrumente pentru combaterea epidemiilor de boli infecțioase și, prin urmare, astfel de mecanisme au fost integrate în textul Convenției. Articolul 5 paragraful 1 litera e) (care permite detenția legală a persoanelor pentru a preveni răspândirea bolilor contagioase) și articolul 2 paragraful 3 din Protocolul nr. 4 (care permite restricții privind exercitarea drepturilor la libertatea de circulație în scopul protejării sănătății) furnizează două exemple relevante în acest sens.

Evident, cadrul Convenției a fost conceput astfel încât să asigure că prevederile acesteia nu se aplică doar situațiilor de criză, ci și contribuie la modelarea răspunsurilor statelor în astfel de situații. Utilizarea sa nu a fost prevăzută ca un obstacol în calea luării măsurilor de protecție a sănătății, ci pentru a se asigura că orice măsuri luate sunt „legale” și proporționale. Trebuie menționat, de asemenea, că s-a dovedit faptul că Convenția a avut succes în multe state membre în timpul unei situații de urgență; în astfel de situații extraordinare, asigurarea protecției garantate de Convenție este mai importantă ca niciodată.

Având în vedere că zece state membre au derogat de la Convenție ca răspuns la pandemie, capitolul II din partea 1 clarifică jurisprudența în legătură cu articolul 15 din Convenție. De asemenea, pandemia de COVID-19 a determinat numeroase state să adopte noi măsuri legislative sau să aducă modificări administrative. În mod excepțional, funcționarea instituțiilor alese în mod democratic și a sistemului judiciar a fost fie întreruptă, fie limitată timp de câteva săptămâni și, în anumite cazuri, mai mult. Acest lucru a fost evident în țările din Balcanii de Vest. Au fost formulate îngrijorări referitoare la faptul că această situație ar putea pune în pericol statul de drept și democrația, două principii ale Convenției fără de care ar fi aproape imposibilă protejarea

---

^[1] <https://www.cdc.gov/flu/pandemic-resources/1918-pandemic-h1n1.html> „1918 Pandemic (H1N1 virus)”, Centers for Disease Control and Prevention”, pagină revizuită ultima dată la 20 martie 2019.

^[2] <https://www.historyofvaccines.org/timeline/all> „The History of Vaccines”, resursă a Colegiului Medicilor din Philadelphia.

drepturilor omului. Trebuie subliniat că, în temeiul Convenției, indiferent de presupusa soluție adoptată de statele membre în raport cu pandemia, cu sau fără derogare, acțiunile lor trebuie să fie întotdeauna conforme cu textul, principiile și spiritul Convenției.

Din acest motiv, capitolul III din partea 1 este consacrat principiilor legalității și proporționalității. Aceste principii formează bazele sistemului Convenției și se aplică atât în situații normale, cât și în situații excepționale. Acestea sunt relevante, în raport cu pandemia de COVID-19, indiferent dacă statele membre au derogat sau nu au derogat în temeiul articolului 15. În plus, acest capitol analizează garanțiile instituționale și rolul lor esențial în asigurarea respectării principiilor legalității și proporționalității în timpul crizei COVID-19. Aceste principii, precum și modul în care instituțiile monitorizează aplicarea lor, sunt extrem de importante pentru a aprecia compatibilitatea măsurilor guvernamentale de combatere a pandemiei cu Convenția.

Ca întotdeauna, partea 2 a ghidului include expuneri sumare ale hotărârilor Curții considerate relevante în materie, în speță, cauzele care sunt cel mai strâns legate de preocupările referitoare la drepturile omului în timpul pandemiei de COVID-19. Analiza Curții în aceste cauze ar trebui să furnizeze exemple utile reprezentanților instituțiilor naționale și internaționale care consultă acest ghid.

Considerăm că, având în vedere în special formatul și metodologia de abordare a chestiunilor legate de COVID-19 care afectează drepturile care decurg din Convenție, această publicație va constitui un instrument util pentru toți cei care trebuie să interpreteze și să aplice drepturile Convenției în contextul crizei COVID-19.

CAPITOLUL I

DREPTURILE CARE DEVIN RELEVANTE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID-19 ȘI RĂSPUNSUL STATELOR LA PANDEMIE

În temeiul CEDO, statele au obligația generală de a lua măsuri adecvate pentru a proteja persoanele împotriva răspândirii COVID-19 și împotriva infectării inevitabile și a suferințelor determinate de aceasta. Aceste obligații decurg, în principal, din articolul 2 (dreptul la viață), din articolul 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane ori degradante) și din articolul 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie).

Prezentul capitol analizează situațiile în care ar putea lua naștere aceste obligații de protecție a vieții și a sănătății, precum și întinderea exactă a obligațiilor pozitive care ar putea fi impuse statelor în temeiul Convenției, în contextul pandemiei de COVID-19. De asemenea, examinează modurile în care diferite drepturi care decurg din Convenției au fost afectate de măsurile adoptate de state pentru a proteja viața și sănătatea și conține o analiză a măsurii în care ingerințele în fiecare drept pot fi considerate justificate.

Fiecare secțiune din acest capitol se concentrează pe un alt drept prevăzut de Convenție. Cu toate acestea, este recunoscut faptul că drepturile care decurg din Convenție nu funcționează în mod izolat și că înțelegerea interconectării acestora constituie un element esențial pentru asigurarea protecției lor eficiente. Ca atare, secțiunile din acest capitol conțin mai multe trimiteri încrucișate la alte părți ale publicației pentru a evidenția relevanța altor drepturi pentru analiza din cuprinsul unei secțiuni și pentru a trimite cititorul către discuția relevantă cu privire la aceste drepturi din această publicație.

1. ARTICOLUL 2 — DREPTUL LA VIAȚĂ

Articolul 2, dreptul la viață, este una dintre dispozițiile fundamentale ale Convenției. Este un drept de la care nu se poate deroga pe timp de pace, ceea ce înseamnă că statele nu își pot suspenda obligațiile care le revin în temeiul acestei dispoziții în timpul pandemiei de COVID-19. Articolul 2 prevede:

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal când infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță: (a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale; (b) pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute; (c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

a. Obligații pozitive de a proteja viața

Articolul 2 impune statelor să se abțină de la privarea ilegală de viață (obligație negativă), precum și să ia măsuri pentru a proteja viața celor din jurisdicția lor (obligație pozitivă). Obligațiile pozitive care le revin statelor în acest context iau forme diferite, inclusiv obligațiile de reglementare și obligațiile operaționale, astfel cum sunt analizate pe scurt în continuare.

Obligații de reglementare

Articolul 2 prevede că statele trebuie să stabilească un cadru legislativ și să pună în aplicare cadre de reglementare pentru a proteja viața^[1]. Ori de câte ori un stat întreprinde, organizează sau autorizează activități periculoase, acesta trebuie să se asigure, printr-un sistem de norme și printr-un control suficient, că riscul pentru viață pe care îl implică desfășurarea unor astfel de activități este redus la un nivel rezonabil^[2]. Aceasta include reglementarea modului de acordare a autorizațiilor, a înființării, a funcționării, a securității și a supravegherii activităților inerent considerate ca prezentând un risc sau ca fiind periculoase, într-un mod adaptat caracteristicilor speciale ale activității

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 19 decembrie 2017, *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei*, nr. 56080/13, § 166 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea Marii Camere din 5 iunie 2015, *Lambert și alții împotriva Franței*, nr. 46043/14, § 140, Hotărârea din 23 martie 2010, *Oyal împotriva Turciei*, nr. 4864/05, § 54 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea din 12 iulie 2016, *Muĉibabić împotriva Serbiei*, nr. 34661/07, § 126.

în cauză^[1]. Statele trebuie să îi oblige pe toți cei implicați să adopte măsuri practice pentru a asigura protecția eficientă a cetățenilor a căror viață ar putea fi pusă în pericol de riscurile inerente activităților pe care le întreprind.

Activitățile „organizate” sau „autorizate” de către stat, considerate în mod normal ca fiind sigure, pot deveni acum în mod inerent periculoase doar pentru că implică un contact cu alte persoane și, astfel, o amenințare cu contractarea COVID-19. Acestea includ, de exemplu, mersul la școală, serviciul, spitalele, centrele de agrement, bibliotecile, muzeele, magazinele și transportul în comun. Obligațiile de reglementare prevăzute la articolul 2 impun guvernelor să pună în aplicare cadre de reglementare pentru a se asigura că sunt introduse și respectate orientări și proceduri adecvate pentru sănătate și siguranță în aceste spații, în vederea prevenirii răspândirii COVID-19^[2]. De exemplu, astfel de orientări și reglementări ar putea conține îndrumări cu privire la modul de asigurare a distanțării sociale, ar putea impune instalarea de panouri pentru a separa persoanele care se află în imediată apropiere sau purtarea unei măști de față în anumite spații, precum fi transportul public. Alternativ, în funcție de gradul de risc prezentat, poate fi considerată necesară închiderea sau restricționarea accesului fizic în aceste locuri sau la aceste servicii, dacă nu pot fi concepute sisteme pentru ca acestea să rămână deschise fără a reprezenta o amenințare la adresa vieții.

Spitale

În contextul sănătății publice, statele sunt obligate să adopte reglementări care să oblige spitalele, fie ele publice sau private, să adopte măsuri adecvate pentru protecția vieții pacienților și a personalului^[3]. Obligațiile pozitive impuse unui stat în acest context trebuie să răspundă evoluției contextelor, în funcție de datele și de informațiile de care dispun. Pentru a asigura un răspuns la COVID-19 conform cu prevederile articolului 2, guvernele ar fi, așadar, obligate să modifice și să actualizeze reglementările privind funcționarea spitalelor din jurisdicția lor, cu scopul de a încerca să protejeze viața pacienților și a personalului acestora împotriva amenințării la adresa vieții pe care o reprezintă COVID-19.

---

[1] Hotărârea din 4 octombrie 2016, *Cevrioğlu împotriva Turciei*, nr. 69546/12, § 57.

[2] Hotărârea din 5 decembrie 2013, *Vilnes și alții împotriva Norvegiei*, nr. 52806/09 și nr. 22703/10.

[3] Hotărârea din 17 ianuarie 2002, *Calvelli și Ciglio împotriva Italiei*, nr. 32967/96 (inclusă ca rezumat în această publicație).

Obligații operaționale de a lua măsuri preventive

Statele au, de asemenea, obligația de a lua măsuri operaționale preventive pentru a proteja particularii de amenințări specifice asupra vieții care decurg din „situații periculoase”^[1], atât în contextul activităților publice, cât și în contextul celor private^[2], dacă statul știa sau ar fi trebuit să știe în mod rezonabil despre această amenințare (testul Osman)^[3]. Această obligație se extinde la prevenirea deceselor cauzate de dezastre industriale, de mediu și naturale^[4]. Jurisprudența Curții privind bolile contagioase este limitată^[5] și rămâne de văzut dacă infecția cu COVID-19 ar intra sub incidența definiției unui „pericol natural” sau a unei alte categorii.

Testul Osman

Testul Osman, menționat anterior, sugerează că:

„Curtea trebuie să se convingă dacă autoritățile menționate cunoșteau sau trebuiau să cunoască la acel moment faptul că viața unuia sau a mai multor particulari identificați era amenințată în mod real și imediat prin actele criminale ale unui terț și dacă acestea, în limitele competenței lor, nu au luat măsurile care, apreciate în mod rezonabil, ar fi înlăturat acest risc.”

i) Există o obligație operațională de a lua măsuri pentru a preveni decesele cauzate de COVID-19?

S-ar putea susține că statele din Europa au fost conștiente de amenințarea la adresa vieții pe care o reprezintă COVID-19 și de riscul ca virusul să

^[1] Hotărârea din 9 noiembrie 2010, *Stoyanovi împotriva Bulgariei*, nr. 42980/04.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 30 noiembrie 2004, *Oneryildiz împotriva Turciei*, nr. 48939/99 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] Așa-numitul test Osman elaborat pentru prima dată de Marea Cameră în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Marii Camere din 28 octombrie 1998, *Osman împotriva Regatului Unit*, nr. 23452/94, § 116 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] De exemplu, decesele rezultate în urma unei explozii accidentale la o rampă de gunoi din apropierea unui cartier mărginaș [Hotărârea Marii Camere din 30 noiembrie 2004, *Öneryildiz împotriva Turciei*, nr. 48939/99 (inclusă ca rezumat în această publicație)], pierderea de vieți umane cauzată de o alunecare de teren previzibilă, din cauza faptului că autoritățile nu au pus în aplicare politici de amenajare teritorială și de acordare a ajutoarelor de urgență [Hotărârea din 20 martie 2008, *Budayeva și alții împotriva Rusiei*, nr. 15339/02, nr. 21166/02, nr. 20058/02, nr. 11673/02 și nr. 15343/02 (inclusă ca rezumat în această publicație)] și decesul survenit ca urmare a expunerii prelungite la azbest într-un șantier naval administrat de guvern (*Brincat și alții împotriva Maltei*).

^[5] A se vedea Hotărârea din 25 ianuarie 2005, *Enhorn împotriva Suediei*, nr. 56529/00 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 23 martie 2010, *Oyal împotriva Turciei*, nr. 4864/05 (inclusă ca rezumat în această publicație).

se răspândească înspre și în cadrul jurisdicțiilor lor, începând din luna ianuarie 2020. Dacă acest lucru este adevărat, COVID-19 ar putea fi considerat ca reprezentând o amenințare concretă pentru viață despre care statul știa sau ar fi trebuit să știe în mod rezonabil și împotriva căreia are obligația de a-și proteja cetățenii.

Dificultatea în cazul unei pandemii precum COVID-19 constă în faptul că identificarea persoanei sau a persoanelor a căror viață este amenințată este aproape imposibilă, întrucât întreaga populație a unui stat s-ar putea infecta. Această dificultate influențează celelalte criterii ale testului Osman, cerința unui risc real și imediat^[1]. Ar fi dificil pentru orice stat să știe cine este expus, dintre milioane de cetățeni, unui risc real și imediat de a fi infectat cu COVID-19. În plus, cei care au contractat COVID-19 l-au experimentat în moduri diferite – în timp ce virusul amenință viața unora, alții nu prezintă niciun simptom. Prin urmare, ar fi și mai dificil de identificat dintre cei care prezintă un risc real și imediat de a se infecta cu COVID-19 pe cei pentru care boala reprezintă o amenințare reală și imediată pentru viață.

Totuși, această dificultate ar putea fi depășită având în vedere că a fost posibil să se identifice grupuri de persoane care sunt mai „expuse riscului” de a contracta COVID-19^[2] sau care sunt mai vulnerabile la efectele sale, cum ar fi persoanele în vârstă sau cele cu antecedente medicale^[3]. Momentul și natura intervenției autorităților sunt, de asemenea, relevante. Dacă poate fi identificat un grup deosebit de vulnerabil sau expus riscului, statele ar putea fi obligate să ia măsuri pozitive pentru a proteja persoanele din acest grup înainte să fie formulată vreo plângere individuală sau o cerere de asistență.

ii) Domeniul de aplicare al obligației operaționale

În cazul se stabilește că un stat are într-adevăr o obligație operațională de a lua măsuri de protejare a vieții împotriva COVID-19, ce ar presupune această obligație rămâne neclar. Statele dispun, în general, de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește mijloacele adoptate pentru a-și îndeplini atribuțiile operaționale. Autorităților nu trebuie să li se impună o sarcină imposibilă sau

^[1] A se vedea Hotărârea din 2 martie 2017, *Taplis împotriva Italiei*, nr. 41237/14, și în special opiniile separate ale judecătorilor Eicke și Spano.

^[2] De exemplu, cei care lucrează în anumite profesii în care sunt mai predispuși să intre în contact cu alte persoane și, prin urmare, să contracteze Covid-19, precum profesioniștii din domeniul sănătății. A se vedea <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/articles/whichoccupationshavethehighestpotential-exposure-to-the-coronavirus-covid19/2020-05-11> „Which occupations have the highest potential exposure to coronavirus?”, Biroul de Statistică Națională, 11 mai 2020.

^[3] A se vedea <https://www.who.int/westernpacific/emergencies/covid-19/information/high-risk-groups> „COVID-19: vulnerable and high risk groups”, Organizația Mondială a Sănătății, Regiunea Pacificului de Vest.

disproporționată și trebuie avute în vedere constrângerile privind prioritățile concurente și resursele limitate^[1].

În evaluarea sferei obligațiilor operaționale pozitive ale unui stat și a respectării acestora de către stat, Curtea va analiza împrejurările particulare ale cauzei, inclusiv caracterul legal pe plan național al acțiunilor sau al inacțiunilor autorităților, procesul decizional intern, inclusiv aspectul dacă au fost luate în considerare anchetele și studiile adecvate, complexitatea chestiunii, în special acolo unde sunt implicate interese care intră în conflict cu Convenția, originea amenințării, măsura în care riscul poate fi redus și măsura în care riscul rezultă dintr-o amenințare definită în mod clar^[2].

Aceștia sunt câțiva factori care implică faptul că este probabil ca statele să se bucure de o marjă largă de apreciere în ceea ce privește alegerea măsurilor operaționale pentru prevenirea deceselor cauzate de COVID-19. Multe dintre cauzele precedente în care a fost constatată o încălcare a obligației operaționale în temeiul articolului 2 se referă la evenimente izolate, cu privire la care statele au avut un nivel clar de înțelegere și previziune. Caracterul evolutiv al pandemiei de COVID-19, care are la bază apariția unui nou virus, transformă această pandemie într-un risc mai complex de abordat. Cunoștințele științifice și înțelegerea cauzelor și a impactului COVID-19 continuă să se dezvolte. La izbucnirea pandemiei existau puține studii științifice pertinente care puteau fi consultate în cadrul procesului decizional privind modul de reacție. Acele studii care erau deja disponibile sau care au fost elaborate ulterior nu au identificat neapărat un răspuns definitiv despre care se poate susține că guvernele ar fi trebuit să îl adopte și care ar fi determinat respectarea obligațiilor pe care acestea le au în temeiul articolului 2. În plus, ar putea exista constrângeri de ordin practic, în materie de resurse, rezultate din cererea globală de echipamente similare.

Cu toate acestea, chiar și în contextul catastrofelor ecologice asupra cărora statele nu au avut niciun control, Curtea a considerat că statele au obligația de a lua măsuri operaționale preventive pentru a-și consolida capacitatea de a răspunde caracterului neașteptat și violent al acestor fenomene naturale^[3]. Caracterul neașteptat și imprevizibil al pandemiei poate însemna că statele ar dispune de o marjă de apreciere mai largă în ceea ce privește modul de

---

^[1] Hotărârea din 20 martie 2008, *Budayeva și alții împotriva Rusiei*, nr. 15339/02, nr. 21166/02, nr. 20058/02, nr. 11673/02 și nr. 15343/02 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea din 20 martie 2008, *Budayeva și alții împotriva Rusiei*, nr. 15339/02, nr. 21166/02, nr. 20058/02, nr. 11673/02 și nr. 15343/02, §§ 136-137 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 28 februarie 2012, *Kolyadenko și alții împotriva Rusiei*, nr. 17423/05, nr. 20534/05, nr. 20678/05, nr. 23263/05, nr. 24283/05 și nr. 35673/05, § 161.

^[3] Hotărârea din 17 noiembrie 2005, *M. Özel și alții împotriva Turciei*, nr. 14350/05, nr. 15245/05 și nr. 16051/05, § 173.

reacție, dar nu constituie un motiv care să sugereze că acestea nu au deloc obligații operaționale în temeiul articolului 2. Obligațiile operaționale declanșate începând cu ianuarie 2020 ar putea include, prin urmare, obligația de a comanda în prealabil echipamente individuale de protecție (PPE) și ventilatoare, obligația de a furniza echipamente de protecție lucrătorilor^[1] sau obligația de a impune restricții de deplasare a persoanelor sau măsuri de distanțare socială, luând în considerare avizele științifice disponibile la momentul respectiv și acționând în acest sens în timp util.

iii) Constatarea încălcării unei obligații operaționale

Pentru a constata o încălcare a obligațiilor operaționale pozitive prevăzute la articolul 2, ar trebui să se stabilească de asemenea o legătură de cauzalitate între omisiunea statului de a adopta măsuri preventive și decesul unei persoane. Stabilirea momentului sau a locului exact în care o persoană a contractat COVID-19 se poate dovedi un demers dificil și, prin urmare, poate fi deopotrivă dificil să se stabilească și dacă decesul acesteia ar fi putut fi evitat dacă statul ar fi adoptat efectiv măsura preventivă pe care a omis să o adopte.

Obligații operaționale în contextul asistenței medicale

Deși acțiunile sau inacțiunile autorităților în domeniul politicii de asistență medicală pot atrage răspunderea ca parte a obligațiilor de reglementare prevăzute la articolul 2^[2], erorile de judecată sau „simpla” neglijență medicală din partea personalului medical nu vor constitui o încălcare a articolului 2^[3]. În temeiul articolului 2, un stat trebuie să adopte măsuri adecvate pentru asigurarea unor standarde profesionale ridicate în rândul profesioniștilor din domeniul sănătății și protecția vieții pacienților, însă coordonarea neglijentă în cazul tratamentului unui anumit pacient este, în general, insuficientă pentru a constitui o încălcare a articolului 2^[4]. Cu toate acestea, Curtea a considerat că poate apărea o problemă în temeiul articolului 2 în cazul în care se demonstrează că autoritățile au pus în pericol viața unui particular prin refuzul accesului la asistență medicală, pe care acestea s-au angajat să o pună la dispoziția populației în general^[5].

^[1] A se vedea Hotărârea din 24 iulie 2014, *Brincat împotriva Maltei*, nr. 60908/11, nr. 62110/11, nr. 62129/11, nr. 62312/11 și nr. 62338/11, în care faptul că autoritățile malteze nu au oferit protecție adecvată lucrătorilor expuși la azbest, inclusiv echipament de protecție adecvat (măști de față), a încălcat articolul 2.

^[2] Hotărârea din 27 iunie 2006, *Byrzykowski împotriva Poloniei*, nr. 11562/05.

^[3] Decizia de admisibilitate din 4 mai 2000, *Powell împotriva Regatului Unit*, nr. 45305/99.

^[4] Hotărârea Marii Camere din 19 decembrie 2017, *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei*, nr. 56080/13 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[5] Hotărârea Marii Camere din 10 mai 2000, *Cipru împotriva Turciei*, nr. 25781/94, § 219.

Altfel, numai în anumite împrejurări excepționale iau naștere obligații operaționale pozitive de a proteja viața în contextul asistenței medicale:

- i) atunci când viața este „pusă în pericol cu bună știință prin refuzul accesului la un tratament care ar putea salva viața” și
- ii) atunci când „disfuncționalitatea sistematică sau structurală a serviciilor spitalicești conduce la lipsirea unui pacient de acces la tratament de urgență care i-ar putea salva viața, iar autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe despre acest risc și nu au întreprins măsurile necesare pentru a preveni materializarea riscului respectiv [...]”^[1]

Prin urmare, în contextul asistenței medicale, este posibil să se formuleze plângeri într-o cauză individuală împotriva statului pentru încălcarea articolului 2, dacă o persoană decedează pentru că nu i se oferă acces la echipamente de salvare a vieții^[2], iar în contextul COVID-19 aceasta ar putea include, de exemplu, accesul la un ventilator. Cu toate acestea, ar trebui demonstrat că refuzul sau întârzierea accesului la acest tratament a rezultat fie din neglijență medicală gravă^[3], fie dintr-o omisiune sistemică sau structurală mai amplă din partea statului de a adopta măsurile necesare pentru a preveni materializarea riscului^[4].

Accesul la tratament pentru alte boli decât COVID-19

În cadrul eforturilor lor de a maximiza accesul la tratamentul de salvare a vieții pentru COVID-19 și de a spori capacitatea lucrătorilor medicali și a altor lucrători de a răspunde la o creștere a numărului de pacienți cu COVID-19, statele au închis serviciile de sănătate considerate neesențiale și au amânat programările făcute pentru alte afecțiuni. Cu toate acestea, există îngrijorări cu privire la faptul că este posibil ca deprioritizarea tratamentelor medicale și a programărilor care nu au legătură cu COVID-19 să le fi refuzat oamenilor

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 19 decembrie 2017, *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei*, nr. 56080/13, § 192 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Decizia de admisibilitate din 21 martie 2002, *Nitecki împotriva Poloniei*, nr. 65653/01 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 9 aprilie 2013, *Mehmet Senturk și Bekir Senturk împotriva Turciei*, nr. 13423/09, Hotărârea din 27 ianuarie 2015, *Asiye Genc împotriva Turciei*, nr. 24109/07.

^[3] În Hotărârea Marii Camere din 19 decembrie 2017, *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei*, nr. 56080/13, § 194 (inclusă ca rezumat în această publicație) aceasta este definită ca acțiuni și inacțiuni ale prestatorilor de servicii medicale care depășesc simpla eroare sau neglijență medicală, în măsura în care acești prestatori de servicii medicale, încălcând obligațiile lor profesionale, refuză pacientului un tratament medical de urgență, în pofida faptului că sunt pe deplin conștienți că viața persoanei este în pericol dacă tratamentul nu este administrat.

^[4] Hotărârea Marii Camere din 19 decembrie 2017, *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei*, nr. 56080/13, § 195 (inclusă ca rezumat în această publicație).

accesul la servicii sensibile la factorul timp și potențial salvatoare de viață^[1]. Printre exemplele notabile se pot menționa:

- i) diagnostice de cancer omise, rapoartele estimând că diagnosticele de cancer au scăzut în timpul pandemiei și că reorganizarea și reducerea serviciilor de asistență medicală pot duce, de asemenea, la o creștere a ratelor de mortalitate din cauza acestei boli în viitor^[2];
- ii) o reducere a accesului la serviciile de sănătate maternă, de avort și de contracepție din cauza restricțiilor de deplasare și a reatribuirii personalului care lucrează de obicei în aceste domenii, în special în țările în care asistența medicală sexuală și reproductivă a femeilor era considerată „neesențială”^[3].

Atunci când iau decizii și pun în aplicare politici menite să protejeze persoanele împotriva amenințării la adresa vieții pe care o reprezintă COVID-19, statele trebuie să fie conștiente și de obligațiile care le revin în temeiul articolului 2 de a oferi acces la tratament de salvare a vieții pentru alte afecțiuni. Aceste obligații ar trebui să fie luate în considerare în cadrul procesul decizional atunci când se stabilește care servicii de îngrijire a sănătății ar trebui să rămână disponibile și care pot fi amânate temporar. Definiția noțiunii „îngrijiri esențiale” utilizată de state pentru a stabili care tratamente trebuie continuate ar trebui să fie suficient de largă pentru a garanta respectarea obligațiilor prevăzute la articolul 2 descrise mai sus în ceea ce privește celelalte boli care pun viața în pericol.

Obligații de a proteja particularii împotriva autovătămării (obligații operaționale și de reglementare)

Există îngrijorări din ce în ce mai mari cu privire la creșterea numărului de cazuri de autovătămărire sau a ideilor suicidale în timpul pandemiei rezultate din factori precum teama, izolarea, distanțarea fizică, o reducere a accesului la servicii de asistență, pierderea veniturilor, închiderea întreprinderilor și un nivel ridicat de expunere la bolnavi cu COVID-19 în rândul lucrătorilor din prima

^[1] A se vedea [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)31679-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31679-2/fulltext) „COVID-19 has ‘devastating’ effect on women and girls”, S.Cousins, The Lancet, volumul 396, numărul 10247, p. 301-302, 1 august 2020.

^[2] A se vedea <https://cancerworld.net/spotlight-on/unexpected-consequences-of-the-covid-19-pandemics-on-cancer-patients/> „Consequences of the COVID-19 pandemic on cancer patients”, C.Ferrario, Cancer World, 21 mai 2020.

^[3] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/covid-19-ensure-women-s-access-to-sexual-and-reproductive-health-and-rights> „COVID-19: Ensure women’s access to sexual and reproductive health and rights”, declarația Consiliului European, 7 mai 2020; a se vedea, de asemenea, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)31679-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31679-2/fulltext) „COVID-19 has ‘devastating’ effect on women and girls”, S.Cousins, The Lancet, volumul 396, numărul 10247, p. 301-302, 1 august 2020.

linie^[1]. Preocupările cu privire la o deteriorare generală a sănătății mintale în timpul pandemiei și în special în rândul celor care sunt menținuți în izolare medicală sunt discutate și în secțiunile privind articolul 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) și articolul 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din cadrul acestei publicații. Aceste preocupări pot deveni din ce în ce mai mari în măsura în care pandemia are efecte pe termen mai lung asupra populației generale, a economiei și a grupurilor vulnerabile.

Obligații de reglementare

Mai general, obligațiile de reglementare ale unui stat privind stabilirea unui cadru legislativ și de reglementare pentru protecția vieții, menționate mai sus, ar trebui să includă măsuri de protecție a sănătății mintale, ținând seama de riscul crescut de autovătămare și de idei suicidare cauzat de o deteriorare a sănătății mintale în timpul pandemiei. Aceasta ar putea include adaptarea cadrului legislativ care reglementează accesul la serviciile de asistență pentru sănătatea mintală astfel încât să se asigure că asistența rămâne accesibilă persoanelor izolate sau aflate în carantină (de exemplu, adaptarea serviciilor pentru a fi furnizate prin telefon) și că serviciile de asistență sunt disponibile pe scară largă.

Obligații operaționale

În anumite circumstanțe, articolul 2 poate implica o obligație pozitivă din partea autorităților de a lua măsuri operaționale preventive pentru a proteja o persoană de sine însăși^[2]. Persoanele cu dizabilități mintale sunt considerate a constitui un grup deosebit de vulnerabil care necesită protecție împotriva autovătămării^[3]. Pentru ca obligația operațională pozitivă să ia naștere atunci când pentru o persoană există un risc de autovătămare, trebuie să se stabilească faptul că:

- i) autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe la momentul respectiv de existența unui risc real și imediat pentru viața unei anumite persoane și,
- ii) în caz afirmativ, autoritățile au omis să ia măsuri în sfera competențelor lor care ar fi putut fi așteptate, în mod rezonabil, pentru a evita acest risc^[4].

---

^[1] A se vedea [https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366\(20\)30171-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366(20)30171-1/fulltext) „Suicide risk and prevention during the COVID-19 pandemic”, D. Gunnell *et al*, The Lancet, volumul 7, numărul 6, p. 468-471, 1 iunie 2020.

^[2] Hotărârea din 16 octombrie 2008, *Renolde împotriva Franței*, nr. 5608/05, § 81.

^[3] Hotărârea din 16 octombrie 2008, *Renolde împotriva Franței*, nr. 5608/05, § 84.

^[4] Hotărârea Marii Camere din 31 ianuarie 2019, *Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei*, nr. 78103/14, §§ 110 -115.

Obligația de a lua măsuri operaționale preventive în acest sens a apărut până acum în principal în contextul sinuciderilor în detenție sau în închisoare, în al serviciului militar obligatoriu^[1] sau al îngrijirii psihiatrice voluntare/involuntare^[2]. Cu toate acestea, astfel de obligații au apărut și în afara spațiilor de detenție și se aplică în situația în care o persoană amenință să își ia propria viață în fața agenților statului și în cazul în care această amenințare este o reacție emoțională indusă în mod direct de acțiunile sau solicitările agenților statului, indiferent de cât de neașteptată ar putea fi acea amenințare^[3].

În contextul pandemiei de COVID-19, din articolul 2 poate rezulta obligația de a interveni într-o măsură rezonabilă pentru a încerca să se evite riscul de autovătămare atunci când:

- i) autorităților li se aduce la cunoștință o deteriorare semnificativă a sănătății mintale a unei persoane și
- ii) deteriorarea este cauzată de măsurile luate de stat pentru combaterea răspândirii COVID-19 și
- iii) există o amenințare reală și imediată de autovătămare.

Abuzul domestic (obligații operaționale și de reglementare)

Există o tendință generală, documentată, ca violența să crească în situații umanitare, inclusiv în cele legate de epidemii și pandemii^[4]. În timpul pandemiei de COVID-19, frustrarea legată de riscurile asupra sănătății, pierderile economice, șomaj, incertitudine, și restricțiile de deplasare și măsurile de limitare a circulației persoanelor au sporit violența împotriva femeilor^[5]. Ca răspuns la pandemie, serviciile de protecție și de prevenire a abuzurilor domestice, precum adăposturile, locuințele protejate, centrele de criză pentru situații de viol și serviciile de consiliere au fost obligate să închidă sau să reducă natura serviciilor pe care le furnizează.

[1] Hotărârea din 28 martie 2000, *Kılınç și alții împotriva Turciei*, nr. 22492/93.

[2] Hotărârea Marii Camere din 31 ianuarie 2019, *Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei*, nr. 78103/14.

[3] A se vedea Hotărârea din 17 decembrie 2009, *Mikayil Mammadov împotriva Azerbaidjanului*, nr. 4762/05, § 115, în care soția reclamantului s-a incendiat ca protest la o evacuare forțată.

[4] A se vedea <https://digitallibrary.un.org/record/822489?ln=en> „Protecting Humanity from Future Health Crises”, raportul Grupului ONU la nivel înalt pentru răspunsul global la crizele de sănătate, 9 februarie 2016.

[5] A se vedea https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2020/05/unw_covid-vaw_report_final.pdf?la=en&vs=5317 „Impact of the COVID-19 pandemic on specialist services for victims and survivors of violence in the Western Balkans and Turkey”, United Nations Women, mai 2020;

<https://balkaninsight.com/2020/04/21/covid-19-and-domestic-abuse-when-home-is-not-the-safest-place/>, „COVID-19 and Domestic Abuse: When Home is not the Safest Place”, X. Bami și alții, știri Balkan Insight, 21 aprilie 2020.

Probleme similare există în contextul maltratării copiilor. Pentru copiii care se confruntă deja cu abuzul sau neglijarea de către membrii gospodăriei, închiderea în casă a însemnat o expunere prelungită la potențiale vătămări. În plus, copiii ar putea primi mai puțină protecție în interiorul locuinței dacă părinții lor sunt excesiv de solicitați și dacă nivelul de supraveghere ar fi din acest motiv mai redus. Aceștia pot fi mai predispuși la racolarea în scopuri sexuale dacă se simt singuri sau neîngrijiți, și este aproape sigur că în afara locuinței vor avea acces redus la protecție din partea adulților de încredere^[1].

În situația în care timpul și resursele poliției, ale serviciilor sociale și ale instanțelor au fost suprasolicitate de alte responsabilități în timpul pandemiei, răspunsul la situațiile de abuz domestic a fost tratat ca fiind mai puțin prioritar^[2]. Accentul pus pe restricțiile polițienești asupra deplasărilor a determinat autoritățile să deprioritizeze alte domenii ale aplicării legii, iar închiderea instanțelor a condus la întâzieri în urmărirea penală pentru cazurile care nu sunt considerate urgente, inclusiv pentru cazurile de violență de gen^[3]. Acest lucru a condus la o situație în care săvârșirea violenței este mai probabilă, însă posibilitățile de a se sustrage de la aceste violențe și eficacitatea denunțării către autorități sunt reduse.

Abuzul domestic implică aspecte prevăzute la articolele 2, 3, 8 și 14 din Convenție. Prezenta secțiune a publicației trebuie coroborată cu secțiunile sale referitoare la obligațiile care decurg din articolul 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante), din articolul 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și din articolul 14 (interzicerea discriminării) în ceea ce privește abuzurile domestice.

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) este un alt document-cheie în acest domeniu. Prin ratificarea Convenției de la Istanbul^[4], statele din Balcanii de Vest s-au angajat să ia măsurile legislative și

---

^[1] A se vedea <https://learning.nspcc.org.uk/media/2246/isolated-and-struggling-social-isolation-risk-child-maltreatment-lockdown-and-beyond.pdf> „Isolated and struggling: social isolation and the risk of child maltreatment, in lockdown and beyond” E.Romanou și E.Belton, NSPCC Evidence team, iunie 2020.

^[2] De exemplu, acolo unde supraviețuitorii violenței domestice au avut nevoie de asistență pentru deplasare, însă serviciile polițienești nu au fost în măsură să ofere acest lucru, deoarece au fost copleșite de criză: <https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/unpacking-the-impact-of-covid-19-on-women-and-girls-in-albania?fbclid=IwAR1sq-JRW4c4UUMgD8WtkRUB9YaoeClvHCr7LULByvopNpyM4QrjjiMVOCr0> „Unpacking the impact of COVID-19 on women and girls in Albania”, UN Women Albania, 28 aprilie 2020.

^[3] A se vedea https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2020/05/Justice-in-the-time-of-coronavirus_EN_final.pdf „Justice in the time of coronavirus: How a global pandemic affects victims of the gravest crimes”, raport al Trial International, mai 2020.

^[4] Până în prezent, 34 de țări au ratificat Convenția de la Istanbul, inclusiv Albania, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Croația, Serbia și Macedonia de Nord.

alte măsuri necesare pentru a exercita diligența cuvenită în vederea prevenirii, investigării, pedepsirii și furnizării de despăgubiri pentru actele de violență care intră sub incidența domeniului de aplicare al Convenției de la Istanbul, care sunt comise de actori nestatali. Curtea a început să utilizeze Convenția de la Istanbul ca instrument-cheie pentru interpretarea întinderii obligațiilor pozitive față de victimele violenței domestice și de gen în temeiul articolelor 2, 3 și 8 din CEDO^[1].

Obligații de reglementare

Printre obligațiile de reglementare a protecției vieții descrise mai sus se numără obligația de a stabili un cadru juridic care interzice și previne luarea unei vieți umane prin fapte penale săvârșite de particulari. Aceasta include interzicerea violenței domestice prin adoptarea unor legi adecvate, inclusiv a unui cadru de drept penal care să asigure că acuzațiile de violență domestică sunt investigate, urmărite penal și pedepsite într-un mod proporțional cu gravitatea infracțiunilor comise^[2].

Obligații operaționale

Obligațiile operaționale de a lua măsuri preventive pentru protecția vieții descrise mai sus includ și obligația de a proteja viața împotriva faptelor unui particular în anumite situații. În contextul violenței domestice, statele au obligația de a împiedica exercitarea violenței domestice asupra victimelor și de a investiga în mod prompt și eficient acuzațiile de violență domestică. Într-un caz de violență domestică, un stat va încălca articolul 2 dacă autoritățile nu protejează în mod adecvat o persoană împotriva acțiunilor unui particular^[3], dacă aveau cunoștință de prezența unui risc grav^[4].

Cerințele unei cercetări rapide cu privire la acuzațiile de abuz și ancheta și urmărirea penală eficiente ale actelor de violență domestică sunt deosebit de relevante în contextul pandemiei de COVID-19, în măsura în care timpul și resursele poliției, ale serviciilor sociale și ale instanțelor au fost suprasolicitate

^[1] A se vedea Hotărârea din 23 mai 2017, *Bălșan împotriva României*, nr. 49645/09 112, și Hotărârea din 2 martie 2017, *Talpis împotriva Italiei*, nr. 41237/14.

^[2] Hotărârea din 31 mai 2007, *Kontrová împotriva Slovaciei*, nr. 7510/04, Hotărârea din 9 iunie 2009, *Opuz împotriva Turciei*, nr. 33401/02 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 15 ianuarie 2009, *Branko Tomasić și alții împotriva Croației*, nr. 46598/06.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 28 octombrie 1998, *Osman împotriva Regatului Unit*, nr. 23452/94 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 31 mai 2007, *Kontrová împotriva Slovaciei*, nr. 7510/04, Hotărârea din 9 iunie 2009, *Opuz împotriva Turciei*, nr. 33401/02 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 15 ianuarie 2009, *Branko Tomasić și alții împotriva Croației*, nr. 46598/06, § 50.

^[4] Hotărârea din 26 martie 2013, *Valiulienė împotriva Lituaniei*, nr. 33234/07.

de alte responsabilități și în cazul în care au existat întârzieri în ancheta penală, în urmărirea penală și în acțiunile în justiție. Statele vor încălca articolul 2 atunci când le este adusă la cunoștință o situație de violență domestică, dar autoritățile nu răspund, iar răspunsul lor ineficient la acuzații duce la decesul unei persoane^[1]. Statele trebuie, așadar, să se asigure că anchetele eficiente cu privire la acuzațiile de abuz domestic continuă să facă obiectul unui tratament prioritar pe tot parcursul pandemiei.

Sprijin social

Este necesar să se aloce în continuare resurse pentru cercetarea abuzurilor și acordarea de sprijin victimelor. Curtea a considerat că, în anumite împrejurări, statul are datoria de a acorda resurse persoanelor pentru a preveni încălcarea drepturilor lor^[2], dar nu a abordat în mod specific necesitatea ca statele să se asigure că victimele primesc măsuri de sprijin social, cum ar fi centrul de refugiu și mijloacele financiare.

Cu toate acestea, Convenția de la Istanbul obligă statul să se asigure că sunt instituite măsurile legislative sau de altă natură necesare pentru a asigura sau a organiza, într-o distribuție geografică adecvată, servicii de asistență specializate imediate, pe termen scurt și lung, pentru orice victimă supusă unuia dintre actele de violență care intră în domeniul de aplicare al Convenției de la Istanbul. Părțile sunt obligate, de asemenea, să adopte „măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a prevedea înființarea unor adăposturi corespunzătoare, ușor accesibile, în număr suficient pentru a furniza o cazare sigură și pentru a ajunge într-o manieră proactivă la victime, în special la femei și la copiii lor”.

Închiderea adăposturilor, a locuințelor protejate și a altor servicii de asistență pot fi calificate drept măsuri menite să protejeze viața și sănătatea împotriva răspândirii COVID-19. Cu toate acestea, statele trebuie să evalueze dacă riscul pentru viață prezentat de COVID-19 necesită o închidere generalizată a unor astfel de servicii sau dacă acestea pot fi adaptate pentru a rămâne deschise, ținând cont de faptul că astfel de servicii pot servi și pentru a proteja dreptul la viață atunci când sunt utilizate pentru adăpostirea unei persoane supuse

---

^[1] A se vedea Hotărârea din 2 martie 2017, *Talpis împotriva Italiei*, nr. 41237/14, în care reclamanta a depus o plângere împotriva soțului său abuziv și a solicitat ordine de protecție împotriva acestuia după mai multe episoade de violență împotriva sa și a copiilor lor. Poliția a interogat-o pe reclamantă pentru prima dată la șapte luni după formularea plângerii sale și, ulterior, un episod de abuz violent a condus la decesul fiului lor. Curtea a constatat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolele 2 și 3, confirmând că discriminarea are loc nu numai atunci când actele autorităților constituie o lipsă de răspuns la episoadele de violență, ci și atunci când statul a dat dovadă de o „toleranță repetată” care „reflectă o atitudine discriminatorie față de reclamantă în calitate de femeie”.

^[2] Hotărârea din 9 octombrie 1979, *Airey împotriva Irlandei*, nr. 6289/73.

riscului de a experimenta o situație de violență domestică care pune viața în pericol.

Obligații de protecție a vieții celor reținuți de stat sau aflați în îngrijirea statului (obligatii operaționale și de reglementare)

Statul are, de asemenea, datoria de a se asigura că cei care sunt privați de libertate, inclusiv în închisoare, centre de detenție, spitale de psihiatrie și facilități de asistență socială, primesc asistența medicală necesară pentru a asigura sănătatea și bunăstarea unei persoane^[1]. Autoritățile de stat trebuie să se asigure că tratamentul este adecvat, ceea ce înseamnă că diagnosticarea și îngrijirea sunt prompte și exacte și că, acolo unde este necesar, supravegherea unei afecțiuni medicale este regulată și sistematică și implică o strategie terapeutică cuprinzătoare menită să vindece bolile deținutului sau să prevină agravarea acestora^[2].

Curtea a adoptat o abordare similară în ceea ce privește tratamentul medical al persoanelor vulnerabile aflate în grija statului, atunci când, în pofida faptului că erau la curent cu condițiile care au condus la decesul unor persoane plasate în centre sociale sau spitale, autoritățile interne au pus totuși în mod nerezonabil în pericol viața acestor persoane^[3]. Acest lucru poate fi relevant pentru politicile guvernamentale privind externarea pacienților din spital în centre de îngrijire sau momentul deciziilor de închidere a centrelor de îngrijire, acolo unde astfel de decizii au fost urmate de o răspândire a COVID-19 în rândul rezidenților în vârstă, despre care se știe că sunt deosebit de vulnerabili la virus^[4].

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 27 iunie 2000, *Salman împotriva Turciei*, nr. 21986/93, § 99, Hotărârea din 27 iulie 2004, *Slimani împotriva Franței*, nr. 57671/00, Hotărârea din 10 aprilie 2001, *Tanli împotriva Turciei*, nr. 26129/95, § 141, Hotărârea din 31 mai 2005, *Kişmir împotriva Turciei*, nr. 27306/95, § 105, Hotărârea din 24 martie 2009, *Mojsiejew împotriva Poloniei*, nr. 11818/02, § 65.

^[2] Pentru semnificația noțiunii de adaptare a tratamentului persoanelor aflate sub controlul autorităților, a se vedea *mutatis mutandis*, Hotărârea Marii Camere din 31 ianuarie 2019, *Rooman împotriva Belgiei*, nr. 18052/11, § 147.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 17 iulie 2004, *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României*, nr. 47848/08, § 131 și §§ 143-144 (inclusă ca rezumat în această publicație), hotărârea din 9 iunie 1998, *L.C.B. împotriva Regatului Unit*, §§ 36-41, Hotărârea din 1 decembrie 2009, *G.N. și alții împotriva Italiei*, nr. 43134/05, Hotărârea din 3 noiembrie 2012, *Hristozov și alții împotriva Bulgariei*, nr. 47039/11 și nr. 358/12 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 23 martie 2010, *Oyal împotriva Turciei*, nr. 4864/05 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] A se vedea, de exemplu, în Regatul Unit, unde s-a constatat că externarea rapidă a pacienților din spital către centre de îngrijire a avut consecințe tragice: <https://www.adass.org.uk/media/7967/adass-coronavirus-survey-report-2020-no-embargo.pdf> „ADASS: Coronavirus Survey”, Association of Directors of Adult Social Services, 2020; a se vedea, de asemenea: <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/covid-19-care-homes->

Statele au, de asemenea, o obligație pozitivă de a împiedica răspândirea unei boli contagioase în centrele de detenție. Cu toate acestea, Convenția nu poate fi interpretată în sensul că o obligație generală de eliberare a deținuților din motive de sănătate^[1]. Unele state au anunțat politici care vizau liberarea anticipată sau temporară a deținuților, însă o astfel de politică nu este impusă de jurisprudența existentă. Cu toate acestea, ea poate fi singura modalitate de a proteja viața, evitând totodată încălcarea articolului 3 dacă mijlocul alternativ de protejare a vieții este menținerea prizonierilor în izolare^[2].

b. Obligații de investigare procedurală

Articolul 2 conține o obligație procedurală distinctă de a efectua o anchetă eficientă cu privire la decesul unei persoane în cazul unei presupuse încălcări a obligațiilor materiale care îi revin statului în temeiul articolului 2. Încălcarea acestei obligații procedurale poate conduce la constatarea separată a unei încălcări a articolului 2, fie în plus față de încălcarea obligațiilor materiale în temeiul articolului 2, fie fără a fi necesară existența acestor obligații materiale. Obligațiile de investigare iau naștere în legătură cu o potențială încălcare a tuturor obligațiilor discutate mai sus, și anume în contextul deceselor cauzate de COVID-19, de alte boli, de autovătămare, de violență domestică, precum și în contextul deceselor celor reținuți de stat sau aflați în îngrijirea statului.

Scopul obligației de investigare

Scopul obligației de investigare este de a se asigura că legile interne care protejează dreptul la viață sunt puse în aplicare în mod eficient și că autoritățile statului sunt trase la răspundere pentru decesele care survin sub responsabilitatea lor^[3]. Ar trebui să se învețe lecțiile legate de greșelile anterioare pentru a preveni alte decese care pot apărea în circumstanțe similare, pentru a atenua îngrijorările publice și pentru a oferi celor în suferință posibilitatea de a înțelege cum a decedat ruda lor și pentru a avea cel puțin satisfacția de a ști că lecțiile învățate vor face ca astfel de decese să fie mai puțin probabile în viitor.

Având în vedere considerațiile de mai sus cu privire la modul în care s-ar putea susține că răspunsurile statelor la pandemie au încălcat obligațiile materiale

---

infographic „Infographic: COVID-19 in care homes”, Centrul European de Prevenire și Control al Bolilor, 19 mai 2020.

^[1] Hotărârea din 9 decembrie 2008, *Dzieciak împotriva Poloniei*, nr. 77766/01.

^[2] Pentru discuții suplimentare cu privire la problemele care ar putea apărea în temeiul articolului 3 în centrele de detenție, a se consulta secțiunea consacrată articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație, în special „Obligații de a proteja sănătatea și bunăstarea celor pentru care statul își asumă răspunderea”.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 7 iulie 2011, *Al Skeini împotriva Regatului Unit*, nr. 55721/07, § 163.

care le reveneau în temeiul articolului 2, este probabil ca această obligație de investigare să fie declanșată în numeroase state pentru a garanta tragerea la răspundere a guvernelor pentru deciziile luate și politicile puse în aplicare pentru a proteja viața cetățenilor de amenințarea prezentată de COVID-19.

Curtea a evidențiat cerința unei examinări rapide a cauzelor referitoare la decese în spitale, pentru ca faptele și posibilele erori comise în cursul asistenței medicale să poată fi stabilite cu promptitudine și să fie transmise către personalul medical pentru a preveni repetarea unor erori similare și, astfel, să contribuie la siguranța utilizatorilor tuturor serviciilor de sănătate^[1]. Riscul unui „al doilea val” al virusului sporește această nevoie de efectuare cu promptitudine a unor investigații eficiente, care să asigure că guvernele vor fi mai bine echipate pentru a răspunde oricăror eventuale alte valuri.

Întinderea obligației de investigare

Natura exactă și întinderea obligației de investigare depind de împrejurările unei anumite cauze, însă, ca o măsură minimă, o investigație trebuie să fie eficientă, ceea ce înseamnă că aceasta trebuie să poată să stabilească faptele, să identifice persoanele responsabile și să impună, dacă este cazul, o pedeapsă sau o formă de reparare adecvate. În esență, aceasta trebuie să fie în măsură să atingă obiectivele obligației descrise mai sus, fiind o obligație de mijloace, nu de rezultat. Investigația trebuie inițiată de autoritățile de stat, iar statul trebuie să întreprindă toate demersurile posibile pentru a aduna elemente de probă pertinente. Investigația trebuie să fie condusă de un organism independent, să fie accesibilă familiei victimei, să fie efectuată cu o celeritate rezonabilă și, în plus, trebuie să existe o componentă suficientă de control public al anchetei^[2].

În mod obișnuit, obligația de investigare prevăzută la articolul 2 poate fi îndeplinită prin desfășurarea unei anchete sau a unei anchete publice sau prin inițierea unei anchete civile sau penale cu privire la decesul unei persoane, și toate acestea trebuie să poată să aibă loc în fața unei instanțe publice, pentru a garanta respectarea cerințelor de control public și accesul familiei îndoliate. Cu toate acestea, contextul COVID-19 ridică provocări față de modurile obișnuite de executare a acestei obligații, iar statele ar putea trebui să fie mai creative în abordările lor pentru a garanta respectarea acestor cerințe procedurale minime. De exemplu, în cursul pandemiei, participarea publicului, a juraților și a membrilor familiei la ședințele publice nu a fost posibilă din cauza restricțiilor

^[1] Hotărârea din 27 iunie 2006, *Byrzykowski împotriva Poloniei*, nr. 11562/05, § 117.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 30 martie 2016, *Armani Da Silva împotriva Regatului Unit*, nr. 5878/08, §§ 232-237.

de deplasare a persoanelor și a cerințelor de distanțare socială. În schimb, pot fi necesare audieri video sau publicarea unor rapoarte^[1].

Investigarea unei potențiale încălcări a unei obligații operaționale

Întrucât statul este direct responsabil pentru bunăstarea persoanelor lipsite de libertate, atunci când o astfel de persoană decedează ca urmare a unei probleme de sănătate, statul trebuie să ofere o explicație cu privire la cauza decesului și tratamentul administrat persoanei în cauză înainte de deces^[2]. În mod normal, această obligație poate fi îndeplinită de la caz la caz, în cadrul unor anchete individuale. Cu toate acestea, în contextul COVID-19, decesele survenite în timpul îngrijirii acordate de stat pot fi indisolubil legate de erori sistemice operaționale și/sau de reglementare mai largi, precum punerea la dispoziția personalului care lucrează cu persoanele aflate în detenție a unor PPE insuficiente sau necomandarea unor astfel de echipamente în timp util. Pentru a fi conformă cu articolul 2, orice investigație inițiată trebuie să nu ignore, acolo unde este cazul, nicio încălcare potențială a deciziilor politice sau a obligațiilor de reglementare mai largi ale statului.

Anchetele individuale s-ar putea să nu fie suficiente pentru a îndeplini cerințele prevăzute la articolul 2 în cazul în care nu dispun de resurse/structuri suficiente pentru a permite luarea în considerare în mod corespunzător a deficiențelor sistemice sau normative care este posibil să fi contribuit la decesul unei persoane. Mai mult, este posibil ca un număr mare de decese provocate de COVID-19 să nu fie trimis în vederea examinării individuale în cadrul unei anchete, dacă se consideră că un deces este rezultatul progresiei naturale a virusului și nu se încadrează în categoriile excepționale descrise mai sus, în care ar putea surveni o obligație operațională^[3]. Prin urmare, statele trebuie să se asigure că au instituit un forum cu resurse adecvate în care să se investigheze erorile naționale de reglementare și structurale mai ample.

---

^[1] Pentru o discuție mai detaliată a problemelor legate de organizarea unei audieri în timpul pandemiei, a se consulta secțiunea consacrată articolului 6 (dreptul la o audiere echitabilă) din această publicație.

^[2] Hotărârea din 27 iulie 2004, *Slimani împotriva Franței*, nr. 57671/00, § 27, Hotărârea din 18 decembrie 2008, *Kats și alții împotriva Ucrainei*, nr. 29971/04, § 104.

^[3] A se vedea, de exemplu, îndrumările medicului legist șef al Regatului Unit, prin care recomandă ca anchetele medicilor legiști să nu țină seama de decizii politice mai ample: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/04/Chief-Coroners-Guidance-No-37-28.04.20.pdf> „COVID-19 deaths and possible exposure in the workplace”, Onorabilul Judecător Mark Lucraft (consilier al Reginei), medic legist șef, 28 aprilie 2020; și răspunsul avocaților și medicilor care își exprimă îngrijorarea cu privire la faptul că aceste îndrumări nu respectă articolul 2: <https://www.bmj.com/content/369/bmj.m1806> „COVID-19: Coroners needn't investigate PPE policy failures in deaths of NHS staff”, C. Dyer, *BMJ*, 369: m1806, 4 mai 2020.

Investigarea unei potențiale încălcări a unei obligații de reglementare

Desfășurarea unei anchete publice este metoda cea mai comună prin care se efectuează investigații privind erori de politică și structurale mai ample. Totuși, acestea durează uneori luni sau chiar ani și pot începe la câteva luni după producerea evenimentului în cauză. Pandemia de COVID-19 este o situație curentă, în desfășurare, cu privire la care știința, înțelegerea și răspunsurile guvernamentale continuă să evolueze. Prin urmare, poate trece ceva timp înainte să poată fi inițiată o anchetă publică completă (în forma sa obișnuită), pentru a înțelege exact ce anume nu a funcționat și cazurile în care ar fi putut fi evitate decesele.

În iunie 2020, Franța a devenit prima națiune care a anunțat că va organiza o anchetă publică cu privire la răspunsul său la COVID-19, în urma formulării unor plângeri cu privire la neadoptarea de măsuri de protecție împotriva virusului la locul de muncă, neasigurarea măștilor faciale și neefectuarea testelor în masă^[1]. În altă parte, guvernul Regatului Unit a rezistat apelurilor persistente din partea familiilor îndurerate de a lansa imediat o anchetă publică, susținând că ar fi un proces prea costisitor și consumator de timp, care ar distra atenția de la eforturile de combatere a virusului^[2]. Cu toate acestea, dacă o anchetă publică este considerată prea costisitoare și consumatoare de timp sau dacă nu ar îndeplini cerința celerității prevăzută la articolul 2, statele trebuie să dezvolte, ca răspuns la COVID-19, metode alternative pentru a examina eventualele deficiențe operaționale și de reglementare. Aceasta poate implica adaptarea modului în care se desfășoară în mod obișnuit o anchetă publică, astfel încât să se asigure că o anumită formă de investigație are loc cât mai curând posibil și că lecțiile învățate pot fi încorporate în răspunsul continuu la pandemie.

---

^[1] A se vedea <https://www.thenational.ae/world/europe/coronavirus-france-sets-out-first-public-inquiry-into-handling-of-pandemic-1.1031304> „Coronavirus: France sets out first public inquiry into the handling of the pandemic”, T.Harding, The National, 9 iunie 2020.

^[2] A se vedea <https://www.theguardian.com/world/2020/jun/12/bereaved-relatives-call-for-immediate-inquiry-into-covid-19-crisis> „Bereaved relatives call for immediate inquiry into COVID-19 crisis”, D.Conn, The Guardian, 12 iunie 2020. Au fost prezentate argumente potrivit cărora ar trebui organizată o anchetă pentru a investiga aspecte precum: momentul aplicării măsurilor de restricție de deplasare a persoanelor în Regatul Unit la 23 martie, care a avut loc mai târziu decât în aproape toate țările europene, starea stocului guvernamental de echipamente de protecție individuală și capacitatea de testare, numărul disproporționat de mare de persoane de culoare și etnici minoritari care au murit din cauza Covid-19 și transferul pacienților din spitale în centre de îngrijire.

2. ARTICOLUL 3 — PROTECȚIA ÎMPOTRIVA TRATAMENTELOR INUMANE ȘI DEGRADANTE

Articolul 3 din Convenție are un caracter absolut în ceea ce privește interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante, este vorba despre un drept inderogabil, fără a fi admise nici un fel de atingeri aduse acestuia. Suferința și boala pot constitui tratamente inumane și degradante care intră în domeniul de aplicare al articolului 3 din Convenție, dacă ating un anumit nivel de severitate. Nu există o regulă strictă pentru a defini exact ce tip de tratament îndeplinește nivelul de severitate necesar, iar stabilirea acestui aspect poate depinde de toate împrejurările unei cauze, inclusiv de durata tratamentului, de efectele sale fizice și mintale și, în unele cazuri, de sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei^[1].

În general, totuși, tratamentul va fi considerat inuman dacă provoacă suferință mintală sau fizică intensă și va fi considerat degradant dacă provoacă sentimente de teamă, angoasă și inferioritate capabile să umilească și să degradeze o persoană și, eventual, să îi distrugă rezistența fizică sau morală^[2]. Articolul 3 prevede:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”.

Articolul 3 nu impune statului obligația de a furniza populației largi un nivel general de îngrijire medicală pentru a evita ca aceasta să sufere, ci le solicită statelor să acorde asistență medicală persoanelor pentru care își asumă răspunderea, de exemplu, celor care sunt lipsiți de libertate. Persoanele aflate în centre de detenție (precum închisorile și centrele specializate de cazare) sau cele care trăiesc în unități cu ocupanți multipli (precum centrele de îngrijiri medicale pentru persoane în vârstă și pentru copii, spitalele și internatele pentru copii cu nevoi educaționale speciale) prezintă un risc mai ridicat de a contracta COVID-19, din cauza condițiilor mai aglomerate în care locuiesc.

Deși statele sunt obligate să prevină răspândirea bolilor infecțioase în centrele de detenție, acestea trebuie să se asigure, de asemenea, că măsurile de protecție puse în aplicare pentru a împiedica răspândirea COVID-19 nu constituie ele însele un tratament inuman sau degradant. De exemplu, plasarea deținuților în izolare, plasarea unor unități precum centrele de îngrijire în carantină (împiedicând astfel orice vizită) sau obligarea persoanelor de a intra în carantină pentru perioade îndelungate pot proteja persoanele de COVID-19, dar pot afecta și sănătatea lor mintală, în măsura în care articolul 3 este implicat în acest sens.

---

^[1] Hotărârea din 7 iulie 1989, *Soering împotriva Regatului Unit*, nr. 14038/88.

^[2] Hotărârea din 18 ianuarie 1978, *Irlanda împotriva Regatului Unit*, nr. 5310/71.

a. Obligații pozitive de a proteja persoanele împotriva tratamentelor inumane și degradante

Obligații de a proteja sănătatea și bunăstarea celor pentru care statul își asumă răspunderea

Articolul 3 impune statului obligația de a proteja în mod adecvat sănătatea și bunăstarea celor pentru care își asumă răspunderea^[1]. Aceasta este în special situația celor reținuți în penitenciare, în centre de detenție și în spitale psihiatrice și a celor care locuiesc în centre de îngrijire. În contextul pandemiei de COVID-19, aceasta i-ar include, de asemenea, pe cei cărora li se solicită să stea în carantină sau să rămână în condiții în care le este restricționată deplasarea, în măsura în care restricțiile privind circulația lor constituie o privare de libertate^[2]. Standardul de îngrijire acordat celor aflați în detenție ar trebui să fie compatibil cu demnitatea umană a persoanei deținute. Aceasta înseamnă asigurarea unui tratament medical și a unor condiții de detenție adecvate și care corespund nevoilor speciale ale unei persoane deținute, inclusiv natura stării sale de sănătate, vârsta, sexul și orice alte vulnerabilități^[3].

Simplul fapt că un deținut a fost examinat de un medic și i se prescrie tratament nu înseamnă neapărat că îngrijirea a fost corespunzătoare în conformitate cu articolul 3^[4]. Autoritățile naționale trebuie să se asigure că diagnosticarea și îngrijirea în structurile aflate în răspunderea lor sunt rapide, precise și adaptate naturii afecțiunii unei persoane. De exemplu, autoritățile de

^[1] Hotărârea din 26 octombrie 2006, *Khudobin împotriva Rusiei*, nr. 59896/00 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Pentru o discuție despre ceea ce constituie o privare de libertate, a se consulta secțiunea despre articolul 5 (dreptul la libertate) din această publicație, în special subsecțiunea (a) „Domeniu de aplicare”.

^[3] În Hotărârea Marii Camere din 23 martie 2016, *Blokhin împotriva Rusiei*, nr. 47152/06, § 137, Curtea a indicat că „[...] problema naturii « corespunzătoare » sau « necorespunzătoare » a asistenței medicale este cel mai greu de soluționat. Curtea reamintește că simplul fapt că un deținut a fost examinat de un medic și i se prescrie un anumit tratament nu poate conduce la constatarea automată a naturii corespunzătoare a asistenței acordate [...]. În plus, autoritățile trebuie să se asigure că informațiile privind starea de sănătate a deținutului și asistența primită de acesta în detenție sunt documentate în mod exhaustiv [...], că deținutul primește rapid un diagnostic precis și un tratament adecvat [...], precum și că acesta este supus, atunci când boala impune acest lucru, unei supravegheri periodice și sistematice asociate cu o **strategie terapeutică globală** menită să remedieze problemele de sănătate ori să prevină agravarea lor, mai degrabă decât să trateze simptomele lor [...]. Pe de altă parte, este sarcina autorităților să demonstreze că au creat condițiile necesare pentru ca tratamentul prescris să fie urmat efectiv [...]”. A se vedea, de asemenea, Hotărârea din 21 ianuarie 2020, *Strazimiri împotriva Albaniei*, nr. 24602/16 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] Hotărârea Marii Camere din 23 martie 2016, *Blokhin împotriva Rusiei*, nr. 47152/06, Hotărârea din 21 ianuarie 2020, *Strazimiri împotriva Albaniei*, nr. 24602/16 (inclusă ca rezumat în această publicație).

stat ar putea fi obligate să pună în aplicare programări sistematice pentru control sau o strategie terapeutică globală menită să asigure recuperarea pacientului sau cel puțin să evite o deteriorare a stării acestuia^[1].

Îngrijirile medicale acordate ar trebui să fie la un nivel comparabil cu cel pe care autoritățile de stat s-au angajat să îl furnizeze întregii populații. Aceasta nu înseamnă, însă, că fiecărui deținut trebuie să i se garanteze nivelul îngrijirilor medicale disponibile în cele mai bune unități sanitare din afara locului de detenție. Curtea și-a rezervat flexibilitatea de a defini, de la caz la caz, standardul de îngrijire a sănătății prevăzut în temeiul articolului 3, luând în considerare „cerințele practice ale lipsirii de libertate”^[2] și necesitatea de a evalua prioritățile concurente la alocarea resurselor de stat limitate^[3]. Curtea va examina, de asemenea, dacă autoritățile au urmat sfaturile și recomandările medicale pe care le aveau la dispoziție^[4] cu privire la modul de îngrijire a unui deținut.

Boli infecțioase

Curtea a subliniat că răspândirea bolilor transmisibile ar trebui să reprezinte o problemă de sănătate publică, în special în mediul penitenciarelor. Prin urmare, cerințele impuse statelor în ceea ce privește sănătatea celor pentru care răspund pot să difere în funcție de faptul dacă au sau nu au legătură cu o boală transmisibilă^[5]. Articolul 3 impune statelor obligația de a lua măsuri legislative și administrative pentru eradicarea sau prevenirea răspândirii bolilor contagioase în locurile de detenție, în cazul în care amenințarea la adresa sănătății reprezentată de boală ar determina un nivel de suferință suficient de grav pentru a intra sub incidența articolelor 2 sau 3^[6]. Măsurile ar putea

---

[1] Hotărârea Marii Camere din 26 aprilie 2016, *Murray împotriva Țărilor de Jos*, nr. 10511/10, § 106, Hotărârea din 30 iulie 2009, *Pitalev împotriva Rusiei*, nr. 34393/03, § 54.

[2] Hotărârea Marii Camere din 23 martie 2016, *Blokhin împotriva Rusiei*, nr. 47152/06, § 137, Hotărârea din 22 decembrie 2008, *Aleksanyan împotriva Rusiei*, nr. 46468/06, § 140, Hotărârea din 23 iulie 2015, *Patranin împotriva Rusiei*, nr. 12983/14, § 69.

[3] Decizia de admisibilitate din 4 ianuarie 2005, *Pentiacova și alții împotriva Moldovei*, nr. 14462/03 (inclusă ca rezumat în această publicație).

[4] Decizia de admisibilitate din 1 iulie 2010, *Vladimir Vasilyev împotriva Rusiei*, nr. 28370/05, § 59, Hotărârea Marii Camere din 17 iulie 2004, *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României*, nr. 47848/08 (inclusă ca rezumat în această publicație).

[5] Hotărârea din 5 ianuarie 2016, *Cătălin Eugen Micu împotriva României*, nr. 55104/13, § 56.

[6] A se vedea Hotărârea din 29 iunie 2017, *Poghosyan împotriva Georgiei*, nr. 33323/08; a se vedea și Hotărârea din 3 martie 2009, *Ghavitadze împotriva Georgiei*, nr. 23204/07 (inclusă ca rezumat în această publicație), în care Curtea a solicitat autorităților georgiene să ia măsurile legislative și administrative necesare pentru a preveni răspândirea bolilor contagioase, cum ar fi tuberculoza și hepatita, în închisori; a se vedea, de asemenea, Decizia

include introducerea unui sistem de depistare în momentul intrării într-un loc de detenție. Cerința de a oferi în mod prompt un diagnostic și accesul la tratament va fi, de asemenea, intensificată^[1].

Cerințele jurisprudențiale de prevenire a răspândirii bolilor infecțioase în centrele de detenție, care fac obiectul considerațiilor precedente și al celor de mai jos, au apărut în mare parte în contextul prevenirii răspândirii HIV, a tuberculozei și a hepatitei. Cu toate acestea, obligațiile care au apărut anterior se reflectă în Declarația de principii a Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) cu privire la tratamentul persoanelor private de libertate în contextul pandemiei de coronavirus (COVID-19 (Declarația de principii a CPT)^[2]. Declarația de principii a CPT consolidează necesitatea de a acorda o atenție deosebită nevoilor specifice ale persoanelor reținute, în special celele grupurilor vulnerabile și/sau grupurile cu risc, cum ar fi persoanele în vârstă și persoanele cu afecțiuni medicale preexistente. Se recomandă autorităților să introducă testarea pentru COVID-19 și să asigure accesul la îngrijire intensivă sau transferurile către spitale, acolo unde este necesar.

Distanțare socială, izolare medicală și izolare

Detenția unui reclamant cu o boală gravă și extrem de infecțioasă într-o celulă comună sau în condiții supraaglomerate poate constitui, de asemenea, o încălcare a articolului 3^[3], dar faptul că deținuții seropozitivi au folosit aceleași facilități medicale, sanitare, de alimentație publică și alte facilități ca

---

de admisibilitate din 4 decembrie 2008, *Shelley împotriva Regatului Unit*, nr. 23800/06 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[1] A se vedea Hotărârea din 5 ianuarie 2016, *Cătălin Eugen Micu împotriva României*, nr. 55104/13, § 56, în care Curtea a considerat că era de dorit ca deținuții să aibă acces, cu acordul lor, într-un termen rezonabil de la intrarea lor în închisoare, la teste gratuite pentru hepatită și HIV/SIDA; a se vedea și Hotărârea din 18 decembrie 2012, *Jeladze împotriva Georgiei*, nr. 1871/08, § 44, în care Curtea a considerat că o întârziere de trei ani înainte de a supune reclamantul unui test pentru hepatita C a însemnat o neglijență din partea statului în ceea ce privește obligațiile sale generale de a lua măsuri eficiente pentru a preveni transmiterea hepatitei C sau a altor boli transmisibile în închisoare.

^[2] A se vedea <https://rm.coe.int/16809d56a0> „Declarație de principii cu privire la tratamentul persoanelor private de libertate în contextul pandemiei de coronavirus (COVID-19)”, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), Consiliul Europei CPT/Inf(2020)13, 20 martie 2020.

^[3] A se vedea Hotărârea din 12 iunie 2008, *Kotsaftis împotriva Greciei*, nr. 39780/06, §§ 51-61, în care Curtea a considerat „deplorabil” faptul că reclamantul, care suferea de o boală gravă și extrem de infecțioasă, fusese deținut împreună cu alți zece prizonieri într-o celulă supraaglomerată.

toți ceilalți deținuți nu a ridicat anterior o problemă în temeiul articolului 3^[1]. Or, împrejurările acestei din urmă situații se pot distinge de cele ale pandemiei de COVID-19. Curtea a pus accent pe faptul că reclamantii nu au fost expuși unui risc real de contaminare și că administrația penitenciarelor a identificat modurile de transmitere a HIV, inclusiv prin contact sexual și utilizarea în comun a acelor pentru consumul de droguri sau pentru tatuaje, și a luat măsuri pentru a preveni desfășurarea acestor acțiuni. În alte cauze, cu privire la siguranța programelor de schimb de ace, factorii relevanți au inclus absența oricărei îndrumări specifice din partea CPT cu privire la această chestiune și faptul că riscul de infecție a decurs în principal din propriul comportament al deținuților^[2].

Spre deosebire de HIV, COVID-19 se poate răspândi prin contact personal strâns, inclusiv prin utilizarea în comun a facilităților medicale, sanitare, de alimentație publică și a altor facilități. În plus, există orientări specifice din partea CPT în această privință, care semnaleză faptul că, pentru a reduce suprapopularea în locurile de detenție, este imperativ ca toate autoritățile relevante să depună eforturi concertate pentru a recurge la alternative la privarea de libertate. Declarația de principii a CPT sugerează o recurgere, într-o măsură mai mare, la alternativele la arestul preventiv, la comutarea pedepselor, la liberarea condiționată și la probațiune, precum și la reevaluarea necesității de prelungire a internării nevoluntare a pacienților psihiatrici, la externarea sau redirecționarea către serviciile de îngrijire comunitară, unde este fezabil, și la renunțarea în cea mai mare măsură posibilă, la reținerea imigranților. Comisarul pentru Drepturile Omului a cerut de asemenea statelor să elibereze persoanele aflate în detenție administrativă în calitate de migranți în cea mai mare măsură posibilă, pentru a proteja drepturile legate de răspândirea COVID-19^[3] ale persoanelor private de libertate.

În cazul în care liberarea din detenție nu este considerată posibilă sau adecvată, statele ar trebui să se asigure că este posibil ca o persoană care are un rezultat pozitiv la testarea pentru COVID-19 să se izoleze de alți deținuți în condiții care sunt compatibile cu articolul 3. Izolarea medicală, izolarea în celulă individuală sau interzicerea contactului cu alți deținuți din motive

---

^[1] Hotărârea din 27 martie 2008, *Korobov și alții împotriva Rusiei*, nr. 67086/01, și Hotărârea din 27 mai 2010, *Artyomov împotriva Rusiei*, nr.14146/02, § 190.

^[2] Decizia de admisibilitate din 4 decembrie 2008, *Shelley împotriva Regatului Unit*, nr. 23800/06 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-calls-for-release-of-immigration-detainees-while-covid-19-crisis-continues>, „Commissioner calls for release of immigration detainees while Covid-19 crisis continues”, Declarația Comisarului Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, 26 martie 2020.

de securitate, disciplinare sau de protecție nu încalcă automat articolul 3^[1]. Încadrarea acestor măsuri în domeniul de aplicare al articolului 3 depinde de condițiile specifice, de severitatea măsurii, de durata acesteia, de obiectivul urmărit și de efectele asupra persoanei în cauză^[2].

Izolarea senzorială deplină, alături de izolarea socială totală, poate distruge personalitatea unei persoane și constituie o formă de tratament inuman care nu poate fi justificată de cerințele de securitate sau de orice alt motiv^[3]. Izolarea, chiar și în cazurile care implică doar o izolare relativă, ar trebui să se bazeze pe motive reale și ar trebui să se instituie numai în mod excepțional, după ce au fost luate în considerare toate celelalte alternative și cu garanțiile procedurale necesare, cum ar fi revizuirea periodică^[4]. Impunerea izolării trebuie să ia în considerare, de asemenea, starea de sănătate a persoanei în cauză^[5], inclusiv sănătatea mintală a acesteia.

Mutarea deținuților într-o aripă de închisoare separată sau în spitalul penitenciarului poate constitui o măsură legitimă, întrucât are scopul de a le oferi un grad mai mare de confort, mese mai bune, perioade mai lungi de exercițiu, acces la propria bucătărie și toaletă, supravegherea regulată a tratamentului medical și protecție împotriva bolilor infecțioase. Cu toate acestea, Curtea a constatat o încălcare a articolului 3, atât considerat în mod independent, precum și coroborat cu articolul 14 atunci când deținuții seropozitivi au fost plasați în izolare din aceste motive, deși prezența HIV în organismul lor nu a evoluat în SIDA și nu a existat riscul ca aceștia să transmită HIV altor prizonieri^[6]. Prin urmare, izolarea nu ar trebui impusă ca măsură preventivă celor care nu sunt suspecți că au contractat virusul^[7]. În cazul în care constată că există cazuri în care recurgerea la izolare în centrele de detenție este necesară din punct de vedere medical, pentru a asigura compatibilitatea cu articolul 3, statele ar trebui:

- i) pentru a preveni răspândirea virusului la alte persoane, să limiteze recurgerea la izolarea medicală la deținuții care sunt infectați sau suspecți că sunt infectați cu COVID-19;

^[1] Hotărârea Marii Camere din 4 iulie 2006, *Ramirez Sanchez împotriva Franței*, nr. 59450/00, § 123.

^[2] Hotărârea din 21 iulie 2005, *Rohde împotriva Danemarcei*, nr. 69332/01, § 93, Hotărârea din 4 iulie 2013, *Rzakhanov împotriva Azerbaidjanului*, nr. 4242/07, § 64.

^[3] Hotărârea din 28 septembrie 2000, *Messina împotriva Italiei (nr. 2)*, nr. 25498/94.

^[4] Hotărârea din 13 noiembrie 2018, *A.T. împotriva Estoniei (nr. 2)*, nr. 70465/14, § 73, Hotărârea din 7 iunie 2011, *Csüllög împotriva Ungariei*, nr. 30042/08, § 31.

^[5] Hotărârea din 31 martie 2020, *Jeanty împotriva Belgiei*, nr. 82284/17, § 117.

^[6] Hotărârea din 9 iulie 2015, *Martzaklis și alții împotriva Greciei*, nr. 20378/13, §§ 67-75.

^[7] A se vedea <https://www.justiceinitiative.org/uploads/7696dcfd-12e1-4ace-8f28-2a37f4a3c26b/brief-access-to-health-care-in-prisons-07082020.pdf> „The Right to Health Care in Prison during the COVID-19 Pandemic”, document de informare al Open Society Justice Initiative, iulie 2020.

- ii) să recurgă numai în ultimă instanță la izolarea medicală, după ce au analizat dacă există alternative adecvate precum liberarea;
- iii) să revizuiască periodic necesitatea menținerii izolării, ținând seama de efectele asupra sănătății mintale a persoanei și dacă aceasta continuă să prezinte teste pozitive pentru COVID-19;
- iv) să compenseze eventualele restricții privind contactul cu lumea exterioară, inclusiv vizitele, prin sporirea accesului la mijloace alternative de comunicare (cum sunt telefonul sau convorbirile telefonice prin intermediul unei conexiuni internet);
- v) în caz de izolare sau plasare în carantină a unei persoane deținute infectate sau suspectate că este infectată cu virusul, persoana respectivă ar trebui să aibă un contact uman semnificativ în fiecare zi;
- vi) să ofere acces sporit la sprijin psihologic^[1].

Aplicarea acestor principii populației mai largi

Astfel cum s-a menționat mai sus și este menționat și în secțiunea consacrată articolului 5 (dreptul la libertate) de mai jos, persoanele care fac obiectul restricției de deplasare sau care sunt plasate în condiții de carantină în propriile lor case pot fi, de asemenea, considerate ca fiind „private de libertate” de către stat. Ca atare, principiile enunțate mai sus în legătură cu cei deținuți în penitenciare sau care locuiesc în alte instituții administrate de stat sunt valabile și pentru persoanele izolate în propriile lor case.

Rapoartele indică faptul că a existat o deteriorare generală a sănătății mintale în perioadele în care au fost aplicate restricții de deplasare persoanelor^[2], pentru care izolarea sporită și o reducere a accesului la serviciile de sănătate mintală sunt privite ca factori declanșatori^[3]. Prin urmare, statele ar trebui să se asigure că măsurile de carantină și de restricție a deplasării persoanelor sunt luate numai în ultimă instanță, pentru o perioadă cât mai scurtă posibil.

---

^[1] A se vedea Declarația de principii a CPT și Hotărârea din 26 octombrie 2006, *Khudobin împotriva Rusiei*, nr. 59896/00 (inclusă ca rezumat în această publicație), în care un sentiment puternic de nesiguranță și frica de boală, împreună cu suferințe fizice, au constituit un tratament degradant în sensul articolului 3.

^[2] A se vedea <https://unric.org/en/concerns-are-raised-over-the-threat-of-covid-19-to-mental-health-in-europe/>, „Concerns are raised over the threat of COVID-19 to mental health in Europe”, Organizația Națiunilor Unite, 5 mai 2020; <https://www.theguardian.com/society/2020/jun/30/uks-mental-health-has-deteriorated-during-lockdown-says-mind>, „UK’s mental health has deteriorated during lockdown, says Mind”, N.Davis, The Guardian, 30 iunie 2020.

^[3] A se vedea <https://www.health.org.uk/news-and-comment/blogs/emerging-evidence-on-covid-19s-impact-on-mental-health-and-health-inequalities>, „Emerging evidence on COVID-19’s impact on mental health and health inequalities”, L.Marshall, J.Bibby și I.Abbs, The Health Foundation, 18 iunie 2020.

În timp ce sunt aplicate asemenea măsuri statele ar trebui să adapteze și să sporească disponibilitatea accesului la serviciile de sănătate mintală și la formele de comunicare cu alții pentru a contracara efectele negative pe care izolarea le poate avea asupra sănătății mintale a unei persoane, în special în situații în care impactul asupra sănătății psihice poate fi atât de sever încât să aducă atingere articolului 3.

Tratamentul bolilor și al afecțiunilor medicale, altele decât COVID-19

Astfel cum se arată mai sus în secțiunea consacrată articolului 2 (dreptul la viață) din această publicație, în special subsecțiunea „Accesul la tratament pentru alte boli decât COVID-19”, măsurile adoptate de stat pentru protecția sănătății și a vieții au influențat accesul la îngrijirea sănătății pentru tratamentul altor boli și afecțiuni medicale. Articolul 3 poate prezenta, de asemenea, relevanță în acest context, atunci când un omitea unui diagnostic sau neadministrarea tratamentului pentru o afecțiune fac ca o persoană să experimenteze o boală sau suferință care constituie tratament inuman sau degradant. Statele ar trebui să țină seama de caracterul inderogabil al obligațiilor care le revin în temeiul articolului 3 atunci când stabilesc serviciile de îngrijire a sănătății care ar trebui să fie furnizate în continuare în timpul pandemiei. Îngrijirea sau tratamentul oricărei boli sau afecțiuni medicale care poate conduce la suferințe care intră în domeniul de aplicare al articolului 3 ar trebui să fie definit drept serviciu „de bază” pe durata pandemiei și să continue să funcționeze în măsura în care acest lucru este posibil.

Abuzul domestic

Preocupările cu privire la creșterea abuzurilor împotriva femeilor și a copiilor în timpul pandemiei sunt detaliate în secțiunea consacrată articolului 2 (dreptul la viață) din această publicație. Prezenta secțiune referitoare la obligațiile care decurg din articolul 3 din Convenție ar trebui coroborată cu secțiunile privind abuzul domestic din secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață), articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și articolului 14 (interzicerea discriminării) din această publicație.

Articolul 3 impune statelor obligații pozitive de a asigura protecția persoanelor aflate în jurisdicția lor împotriva tuturor formelor de rele tratamente interzise de acest articol, inclusiv atunci când un astfel de tratament este exercitat de particulari. Ca și în cazul articolului 2, obligațiile procedurale, de reglementare și operaționale care decurg din articolul 3 se aplică în contextul violenței domestice. Statele au obligația de a împiedica abuzurile domestice și de a investiga, de a urmări și de a pedepsi rapid și eficient incidentele de violență domestică.

Curtea a recurs, de asemenea, la textul Convenției de la Istanbul pentru a sublinia natura specifică a violenței domestice și diligența specială necesară pentru soluționarea cazurilor de violență domestică, afirmând că aceasta impune statelor obligația de a investiga formele de violență reglementate de Convenția de la Istanbul fără întârzieri nejustificate și de a lua în considerare drepturile victimei în toate etapele procesului penal^[1].

Copiii

Preocupările referitoare la maltratarea copiilor în timpul pandemiei menționate în secțiunea consacrată articolului 2 (dreptul la viață) pot, de asemenea, să ridice probleme în temeiul articolului 3 coroborat cu articolele 2, 8 sau 14 sau, în mod independent, în temeiul articolului 3 (de exemplu, atunci când articolul 2 nu este relevant, deoarece nu există o amenințare la adresa vieții).

Pentru a evalua gravitatea tratamentului împotriva unei persoane și aspectul dacă acesta intră sub incidența articolului 3, trebuie ținut cont „de natura și de contextul tratamentului, de durata sa, de efectele sale fizice sau mintale precum și, în anumite cazuri, de sex, vârstă și starea de sănătate a victimei”^[2]. Ca atare, este mai probabil ca un rău tratament care nu este suficient pentru aplicarea articolului 3 cu privire la un adult să atragă aplicarea articolului 3 în legătură cu un copil sau cu o altă persoană vulnerabilă.

Convenția de la Istanbul

Articolul 3 litera (f) și articolul 2 paragraful 2 din Convenția de la Istanbul extind dispozițiile acestei convenții la copiii, în calitate de victime și de martori ai actelor de violență domestică. În temeiul Convenției de la Istanbul, este de competența statului să crească gradul de conștientizare a consecințelor violenței (articolul 13) și să ia în considerare „nevoile speciale” ale martorilor violenței (articolul 56), ceea ce poate include „consilierea psihosocială” [articolul 26 paragraful 2]. Articolul 18 din Convenția de la Istanbul reafirmă obligația statului de a institui mecanisme de prevenire și de a asigura instituirea unei reglementări adecvate pentru a asigura o protecție eficientă.

Având în vedere cerințele Convenției de la Istanbul, Curtea a afirmat, de asemenea, că pedeapsa celor responsabili de violență împotriva sau în

[1] Hotărârea din 2 martie 2017, *Talpis împotriva Italiei*, nr. 41237/14.

[2] Hotărârea din 9 iunie 2009, *Opuz împotriva Turciei*, nr. 33401/02 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 25 martie 1993, *Costello-Roberts împotriva Regatului Unit*, nr. 13134/87.

prezența copiilor ar trebui să fie suficient de severă pentru a acționa ca un factor de descurajare^[1].

Convenția de la Lanzarote

Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote) este, de asemenea, relevantă în această privință. Convenția de la Lanzarote impune incriminarea tuturor tipurilor de infracțiuni sexuale împotriva copiilor și prevede că statele din Europa și din alte părți ale lumii adoptă dispoziții specifice și iau măsuri pentru prevenirea violenței sexuale, pentru protejarea copiilor victime și pentru urmărirea penală a făptașilor. Aceasta include obligația ca procedurile să se desfășoare fără „întârzieri nejustificate”, pentru a evita prelungirea nejustificată a suferinței unui copil.

Domeniul de aplicare al articolului 3 în caz de abuz asupra copiilor

Curtea a constatat o încălcare a articolului 3 într-o serie de împrejurări în care abuzul sau neglijarea copiilor s-au dovedit a fi atât de grave încât să constituie un tratament inuman și degradant și în care autoritățile au fost înștiințate cu privire la acest tratament sau la riscul unui astfel de tratament, dar nu au luat măsuri rezonabile pentru a-l împiedica. Lista de mai jos oferă exemple de situații care s-au dovedit a constitui o încălcare a articolului 3:

- i) lipsa dispozițiilor legale pentru asigurarea unei protecții adecvate împotriva abuzurilor fizice, inclusiv pentru pedepse^[2];
- ii) lipsa de acțiune pentru a împiedica abuzul prelungit al unui băiat cu handicap fizic și psihic de către un grup de copii, când abuzul a cauzat prejudicii psihologice^[3];
- iii) neînscrierea copiilor neglijăți în Registrul de protecție a copilului (*Child Protection Register*) sau întârzierea plasării copiilor neglijăți în îngrijire^[4];

^[1] Hotărârea din 3 octombrie 2017, *D.M.D. împotriva României*, nr. 23022/13.

^[2] Hotărârea din 23 septembrie 1998, *A. împotriva Regatului Unit*, nr. 25599/94, în care bătăile repetate ale unui băiat de nouă ani cu o bătă de către tatăl său vitreg au fost considerate ca atingând „nivelul minim de gravitate” necesar pentru a declanșa aplicarea articolului 3.

^[3] Hotărârea din 24 iulie 2012, *Dordevic împotriva Croației*, nr. 41526/10, în care Curtea a constatat încălcări ale articolelor 3, 8 și 13 din cauza inacțiunii autorităților, în pofida faptului că mama a adus abuzul în atenția acestora.

^[4] Hotărârea din 10 mai 2001, *Z și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 29392/95, în care copiii au fost supuși abuzului emoțional și neglijării fizice grave de către părinți, ceea ce le-a provocat copiilor suferințe fizice și psihologice. Tratamentul copiilor a constituit un tratament inuman și degradant în sensul articolului 3 și, întrucât autorităților locale li s-a

- iv) lipsa de acțiune pentru a împiedica copiii să asiste la violența domestică comisă împotriva rudelor^[1];
- v) întârzierea unei anchete privind abuzuri fizice și emoționale și neacordarea de compensații victimei pentru întârziere sau abuz^[2].

Toate exemplele enumerate mai sus sunt situații care pot deveni mai frecvente în contextul pandemiei, din cauza expunerii crescute la vătămare a copiilor care sunt obligați să rămână acasă, precum și a reducerii capacității de a aborda, preveni, urmări și pedepsi asemenea rele tratamente. În cazul în care statele sunt informate cu privire la existența unor amenințări de tratamente inumane și degradante împotriva copiilor, acestea sunt obligate să ia măsuri pentru a evita o încălcare a articolului 3. Deși este adevărat că, din cauza pandemiei, poate apărea o suprasolicitare a resurselor și o reducere a serviciilor, aceasta nu poate servi drept scuză pentru ignorarea problemelor respective și pentru abordarea acestora cu întârziere, din moment ce o astfel de inacțiune riscă să încalce articolul 3.

Solicitanți de azil și migranți

Riscul ca unele dintre măsurile adoptate de state în numele protejării sănătății să încalce articolul 3 a fost deosebit de mare în contextul măsurilor luate în legătură cu persoanele aflate în tranzit, de exemplu migranții și solicitanții de azil. Încercările de a solicita azil au fost împiedicate prin închiderea centrelor necesare pentru prelucrarea documentelor, iar anumite state au pus în aplicare măsuri de izolare în masă pentru a împiedica deplasarea înspre și în interiorul teritoriului lor. COVID-19 ridică, de asemenea, noi probleme în temeiul articolului 3 în contextul extrădării și al expulzării.

Centre de primire, de identificare sau de înregistrare a migranților

Statele contractante au dreptul, în conformitate cu dreptul internațional consacrat și sub rezerva obligațiilor care le revin în temeiul tratatului, inclusiv al Convenției, de a controla intrarea, șederea și expulzarea străinilor^[3]. Timp

---

adus la cunoștință situația, dar copiii au fost luați în îngrijire de urgență doar patru ani și jumătate mai târziu, statul nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive în temeiul articolului 3.

^[1] Hotărârea din 15 septembrie 2009, *E.S. și alții împotriva Slovaciei*, nr. 8227/04.

^[2] A se vedea Hotărârea din 3 octombrie 2017, *D.M.D. împotriva României*, nr. 23022/13, în care ancheta privind abuzul tatălui reclamantului a durat trei ani și șase luni și instanțele naționale nu au oferit nicio compensație victimei pentru întârzierea sau abuzul suferite, iar procedurile nu au reușit să potejeze demnitatea copilului asigurându-i protecție împotriva relelor tratamente, încălcând astfel articolul 3 din Convenție.

^[3] Hotărârea din 28 May 1985, *Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, nr. 9214/80, 9473/81 și 9474/81, seria A nr. 94, § 67, Hotărârea Marii Camere din 21 noiembrie 2019, *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei*, nr. 47287/15, § 125.

de multe decenii, statele au reținut persoanele care intră pe teritoriul lor în centre de detenție create în scopul exercitării unui astfel de control. Măsurile introduse pentru a restricționa circulația ca răspuns la pandemia de COVID-19 au inclus, de asemenea, izolarea în masă a persoanelor aflate în tranzit în centre temporare de detenție. Astfel cum se menționează în secțiunea consacrată articolului 5 (dreptul la libertate) din această publicație, izolarea în masă fără permisiunea de a părăsi aceste centre poate constitui o privare de libertate în temeiul articolului 5. În acest caz, obligațiile statelor de a proteja sănătatea și siguranța persoanelor private de libertate se extind la persoanele izolate în astfel de centre. Domeniul de aplicare al acestor obligații este discutat în secțiunea consacrată articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație (în special în secțiunea „*Obligații de a proteja sănătatea și bunăstarea celor pentru care statul își asumă răspunderea*”).

Mai mult, chiar și atunci când solicitanții de azil nu sunt reținuți în condiții care constituie o privare de libertate, pot apărea probleme în temeiul articolului 3 dacă nu li se oferă cazare și condiții adecvate de primire^[1]. Reținerea solicitanților de azil în condiții neigienice, supraaglomerate, fără acces la apă, săpun, articole de toaletă sau alte facilități sanitare poate constitui un tratament inuman și degradant, care încalcă articolul 3^[2]. Solicitanții de azil sunt membri ai unei populații deosebit de vulnerabile și defavorizate, care au nevoie de protecție specială, iar Curtea va ține seama de standardele stabilite în Directiva privind condițiile de primire^[3] atunci când va evalua condițiile în care sunt deținuți aceștia^[4].

S-au exprimat îngrijorări cu privire la condițiile în care migranții și solicitanții de azil au fost izolați în regiunile de frontieră din Balcanii de Vest și din Grecia în timpul pandemiei, inclusiv rapoarte privind supraaglomerarea, lipsa de acces la îngrijiri medicale, la hrană, la mijloace de păstrare a igienei, la apă și instalații sanitare și privind împiedicarea lucrătorilor umanitari sau care oferă asistență de a intra în centre pentru a oferi sprijin^[5].

[1] Hotărârea din 24 mai 2018, *N.T.P. și alții împotriva Franței*, nr. 68862/13.

[2] Hotărârea din 24 mai 2018, *N.T.P. și alții împotriva Franței*, nr. 68862/13, Hotărârea din 22 iulie 2010, *A.A. împotriva Greciei*, nr. 12186/08, §§ 57-65.

[3] A se vedea <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN> „Directiva privind condițiile de primire”, Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013.

[4] Hotărârea Marii Camere din 21 ianuarie 2011, *M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei*, nr. 30696/09, §251.

[5] A se vedea <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/4655/html/> „the Special Report on COVID-19 and Border Violence Along the Balkan Route”, Raportul Border Violence Monitoring Network (Rețeaua de monitorizare a violenței la frontieră), 8 aprilie 2020.

Curtea a abordat această chestiune în timpul pandemiei de COVID-19 atunci când a indicat o măsură provizorie prin care solicita autorităților elene să transfere o persoană sau cel puțin să garanteze pentru aceasta cazare cu condiții de primire compatibile cu articolul 3, ținând cont de vârsta acesteia și de obligația de a-i oferi îngrijire medicală și asistență adecvate, compatibile cu starea sănătății sale^[1]. Curtea a recunoscut dificultățile întâmpinate de Grecia în încercarea de a-și proteja populația împotriva răspândirii COVID-19. Cu toate acestea, decizia provizorie a stabilit că statele erau obligate în continuare să ia toate măsurile necesare pentru a proteja persoanele din centrele de primire împotriva contractării COVID-19, inclusiv acces adecvat și prompt la consultații medicale, îngrijiri medicale și asistență adecvate, furnizarea de articole de bază precum alimente, apă și săpun, precum și să se asigure că persoanele în cauză pot să respecte cerințele în materie de igienă personală.

Cereri de azil

Refuzul de a acorda solicitanților de azil posibilitatea de a solicita azil atunci când intră pe un teritoriu poate constitui, de asemenea, o încălcare a articolului 3^[2]. Pot apărea probleme în temeiul articolului 13, coroborat cu articolul 3, în cazul în care o persoană prezentă pe un teritoriu nu poate depune o cerere de azil^[3] sau atunci când o astfel de cerere nu este examinată în mod corespunzător^[4]. Statele sunt obligate în temeiul articolului 4 din Protocolul nr. 4 să ofere un acces real și efectiv la mijloacele de intrare legală, în special proceduri la frontieră, pentru a permite tuturor persoanelor care sunt persecutate să depună o cerere de protecție (în special în cazul în care cererea se bazează pe articolul 3) în condiții care asigură că cererea este procesată într-un mod compatibil cu normele internaționale, inclusiv cu Convenția^[5].

Închiderea punctelor de trecere a frontierei, a centrelor de solicitare a azilului și a instituțiilor sau instanțelor responsabile cu procesarea dosarelor de azil a împiedicat capacitatea solicitanților de azil de a solicita azil și a afectat măsura în care cererile de azil sunt examinate în mod corespunzător

---

[1] A se vedea Decizia provizorie din 7 aprilie 2020, *M.A. împotriva Greciei*, nr. 15782/20 https://c7db895f-7823-4bab-aca6-270af12c4d6b.usrfiles.com/ugd/c7db89_b689018d5b144e4fb261cff12f8e77ac.pdf

[2] Hotărârea din 21 octombrie 2014, *Sharifi și alții împotriva Italiei și a Greciei*, nr. 16643/09.

[3] Hotărârea din 15 martie 2018, *A.E.A. împotriva Greciei*, nr. 39034/12.

[4] Hotărârea Marii Camere din 21 ianuarie 2011, *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei*, nr. 30696/09, §§ 265-322.

[5] Hotărârea Marii Camere din 13 februarie 2020, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei*, nr. 8675/15 și nr. 8697/15.

în timpul pandemiei^[1]. De asemenea, au existat rapoarte potrivit cărora statele au folosit împrejurările excepționale pentru a „justifica” returnări și transferuri în masă ale grupurilor de migranți și de solicitanți de azil peste granițe în numele protejării sănătății celor de pe teritoriul statului împotriva riscului de răspândire a bolii de către cei aflați în tranzit^[2]. Deși este adevărat că poate fi necesară introducerea unor noi măsuri pentru prelucrarea în condiții de siguranță a cererilor de azil, pandemia nu ar trebui utilizată pentru a justifica refuzul și privarea celor care pot solicita azil de această oportunitate. În niciun caz nu ar trebui să se recurgă la returnări ilegale^[3].

Proceduri de îndepărtare și de extrădare

Pe lângă aspectele legate de detenția imigranților, articolul 3 este relevant și pentru deciziile de îndepărtare sau de extrădare a unei persoane către o țară în care există riscul ca aceasta să fie supusă unor condiții care încalcă articolul 3.

Extrădarea

Articolul 3 impune statelor o obligație de a nu extrăda o persoană către o țară în care s-a demonstrat că există motive substanțiale pentru a crede că, în caz de extrădare, persoana în cauză s-ar confrunta cu un risc real de a fi supusă unui tratament contrar articolului 3 în țara de destinație^[4]. De exemplu, în cazul în care există motive substanțiale pentru a crede că persoana ar fi supusă pedepsei cu moartea^[5], unei condamnări pe viață fără posibilitate de liberare sau unor condiții de detenție care încalcă cerințele stabilite în subsecțiunea „Obligații de a proteja sănătatea și bunăstarea celor pentru care

---

^[1] A se vedea decizia autorităților franceze de a înceta complet prelucrarea dosarelor de azil din cauza închiderii serviciilor specializate și a lipsei de personal. La 30 mai, Consiliul de Stat a dispus ca Ministerul de Interne să reia înregistrarea cererilor de azil, subliniind că urgența sanitară nu ar trebui să priveze solicitanții de azil de acest drept fundamental: https://www.liberation.fr/direct/element/le-conseil-detat-ordonne-la-reprise-de-lenregistrement-des-demandes-dasile-en-ile-de-france_113019/ „Le Conseil d’Etat ordonne la reprise de lenregistrement des demandes d’asile en Ile-de-France”, știrile Liberation, 1 mai 2020.

^[2] A se vedea <https://www.borderviolence.eu/news-from-trieste-covid-19-and-pushbacks/> „News from Trieste: Covid-19 and pushbacks”, Raportul Border Violence Monitoring Network (Rețeaua de monitorizare a violenței la frontieră), 5 iunie 2020.

^[3] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/pushbacks-and-border-violence-against-refugees-must-end> „Pushbacks and border violence against refugees must end”, Declarația Consiliului European, 19 iunie 2020.

^[4] Hotărârea din 7 iulie 1989, *Soering împotriva Regatului Unit*, nr. 14038/88, §§ 88-91.

^[5] Hotărârea din 7 iulie 1989, *Soering împotriva Regatului Unit*, nr. 14038/88, Hotărârea din 25 septembrie 2012, *Rapo împotriva Albaniei*, nr. 58555/10.

statul își asumă răspunderea” de mai sus, inclusiv condiții de detenție inadecvate pentru vulnerabilitățile specifice ale individului în cauză^[1].

Curtea va decide cu privire la impactul pandemiei COVID-19 asupra posibilității de a exista un risc real de încălcare a articolului 3 din cauza condițiilor de detenție cu care s-ar confrunta o persoană dacă ar fi extrădată în Statele Unite într-o cauză de extrădare aflată pe rolul Curții cu privire la un bărbat de șaizeci de ani cu „o multitudine de afecțiuni”, inclusiv diabet și astm^[2]. Decizia Curții în această cauză va avea implicații cu privire la impactul COVID-19 asupra condițiilor de detenție din sistemele penitenciare dincolo de contextul extrădării, întrucât evaluarea atingerii nivelului minim de gravitate în sensul articolului 3 este aceeași indiferent dacă contextul este intern sau extrateritorial^[3].

Îndepărtarea

De asemenea, în cazuri excepționale, articolul 3 împiedică statele să îndepărteze de pe teritoriul lor o persoană grav bolnavă, dacă există motive substanțiale pentru a crede că s-ar confrunta cu un risc real, din cauza absenței unui tratament adecvat în țara de destinație sau a lipsei de acces la un astfel de tratament, a expunerii unui declin grav, rapid și ireversibil al stării sale de sănătate, care ar genera suferințe intense sau o reducere semnificativă a speranței de viață^[4]. Statele trebuie să ia în considerare: (a) dacă îngrijirile medicale disponibile în general în statul de destinație „sunt suficiente și adecvate în practică pentru a trata patologia de care suferă persoana în cauză pentru a evita ca aceasta să fie supusă unor tratamente contrare articolului 3”, și (b) măsura în care persoana ar avea efectiv acces la astfel de îngrijiri în statul de destinație (costurile asociate, existența unei rețele sociale și familiale și distanța care trebuie parcursă pentru a avea acces la îngrijirea necesară, toate fiind relevante în acest sens).

Nu este clar dacă această obligație s-ar putea aplica pentru a împiedica statele să îndepărteze o persoană care suferă de COVID-19 către o altă țară.

---

^[1] A se vedea Hotărârea din 16 aprilie 2013, *Aswat împotriva Regatului Unit*, nr. 17299/12, privind extrădarea unei persoane bolnave mintal.

^[2] A se vedea Hotărârea comunicată la 24 martie 2020, *Hafeez împotriva Regatului Unit*, nr. 14198/20. În comunicare, pe lângă chestiunea referitoare la condamnarea pe viață fără posibilitate de liberare, Curtea a adăugat o întrebare specifică cu privire la riscurile Covid-19, după cum urmează: „2. *Având în vedere în special pandemia de Covid-19 în curs, dacă solicitantul ar fi extrădat, ar exista un risc real de încălcare a articolului 3 din Convenție din cauza condițiilor de detenție cu care s-ar confrunta la sosire?*”

^[3] Hotărârea din 10 April 2012, *Babar Ahmad și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 24027/07, nr. 11949/08, nr. 36742/08, nr. 66911/09 și nr. 67354/09, § 172.

^[4] Hotărârea Marii Camere din 13 decembrie 2016, *Paposhvili împotriva Belgiei*, nr. 41738/10, § 183 (inclusă ca rezumat în această publicație).

Cu toate acestea, această situație s-ar putea să apară dacă impactul COVID-19 asupra persoanei în cauză ar fi considerat ca fiind susceptibil să aibă un impact deosebit de grav asupra sănătății persoanei și dacă aceasta ar putea fi trimisă într-o țară fără acces la echipamente sanitare suficiente pentru a o trata, precum o țară în care ar exista o penurie de ventilatoare.

În situația excepțională a unei pandemii globale, se ridică întrebarea cu privire la modul în care noțiunea fundamentală de „risc” va fi interpretată de Curte în toate cauzele de îndepărtare, fie sub forma extrădării, fie sub forma azilului. Situația este mai complexă, mai incertă și evoluează mai mult în comparație cu situațiile abordate anterior în jurisprudența Curții în această materie^[1]. Având în vedere dificultățile cu care se confruntă întreaga Europă în ceea ce privește standardele economice și medicale, în care multe țări s-au confruntat cu lipsa de echipamente medicale și au întâmpinat dificultăți în ceea ce privește capacitatea lor de a trata COVID-19, ar putea fi dificil să se afirme că îndepărtarea către o altă țară supune o persoană unui risc mai mare de a fi infectată sau de a nu putea avea acces la un tratament adecvat.

b. Obligații procedurale de investigație

Ca și în cazul articolului 2, articolul 3 conține o obligație procedurală distinctă de a efectua o investigație eficientă în ceea ce privește presupusele încălcări ale acestuia. Statele au obligația de a preveni și de a oferi despăgubiri pentru actele de tortură și alte forme de rele tratamente suferite, iar articolul 3 impune o investigație oficială eficientă asupra eventualelor acuzații de tortură sau rele tratamente. A se vedea secțiunea consacrată articolului 2 (dreptul la viață) [în special subsecțiunea (b) „Obligații procedurale de investigație”] și secțiunea consacrată articolului 6 (dreptul la un proces echitabil) din această publicație, pentru o discuție completă cu privire la modalitățile prin care pandemia de COVID-19 împiedică îndeplinirea acestei obligații procedurale și modurile prin care astfel de chestiuni pot fi depășite, într-un mod conform Convenției.

---

^[1] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 27 mai 2008, *N. împotriva Regatului Unit*, nr. 26565/05, Hotărârea din 2 mai 1997, *D. împotriva Regatului Unit*, nr. 30240/96 sau, mai recent, Hotărârea Marii Camere din 13 decembrie 2016, *Paposhvili împotriva Belgiei*, nr. 41738/10 (inclusă ca rezumat în această publicație).

3. ARTICOLUL 8 — DREPTUL LA RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE ȘI DE FAMILIE

Dreptul la respectarea vieții private și de familie prevăzut la articolul 8 are un domeniu de aplicare larg. Acesta impune statelor o obligație pozitivă de le a asigura cetățenilor lor dreptul la respectarea efectivă a integrității fizice și psihologice^[1]. Aceasta include obligații de protecție a sănătății în cazul în care vătămarea sau boala în cauză nu atinge nivelul de gravitate necesar pentru a declanșa obligațiile de protecție a vieții sau sănătății prevăzute la articolele 2 sau 3, însă îndeplinește condițiile necesare pentru a intra sub incidența protecției prevăzute la articolul 8.

Numeroasele aspecte ale răspunsurilor guvernamentale la COVID-19 pentru protecția sănătății influențează și celelalte aspecte ale drepturilor protejate în temeiul articolului 8. De exemplu, restricțiile privind petrecerea timpului cu membrii familiei, restricțiile privind modalitățile prin care este permisă desfășurarea funeraliilor și restricțiile de deplasare însoțite de recurgerea la supraveghere. Articolul 8 prevede că:

*„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.
2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.”*

Secțiunea (a) de mai jos descrie câteva dintre numeroasele moduri în care articolul 8 devine aplicabil în răspunsurile guvernamentale la pandemie, subliniind situații în care pot apărea obligații pozitive sau în care există o atingere adusă articolului 8. Cu toate acestea, atingerile aduse articolului 8 nu constituie neapărat o încălcare a acestuia, întrucât articolul 8 paragraful 2 prevede anumite situații în care o atingere poate fi justificată. Prin urmare, în secțiunea (b) de mai jos se continuă discuția cu privire la condițiile în care atingerile aduse articolului 8 analizate în secțiunea (a) pot fi permise în conformitate cu articolul 8 paragraful 2.

---

^[1] Decizia de admisibilitate din 21 martie 2002, *Nitecki împotriva Poloniei*, nr. 65653/01 (inclusă ca rezumat în această publicație).

a. Domeniul de aplicare al articolului 8

Servicii de îngrijire a sănătății și îngrijiri medicale

Articolul 8 include obligația statelor de a institui reglementări care să impună atât spitalelor publice, cât și celor private să adopte măsuri adecvate pentru protejarea integrității fizice a pacienților lor și să ofere victimelor neglijenței medicale acces la proceduri în care acestea ar putea, dacă este cazul, să obțină despăgubiri pentru prejudiciile suferite^[1]. Principiile care se aplică în temeiul articolelor 2 și 3 în acest context^[2] se aplică și în temeiul articolului 8 în cazul unei vătămări care nu reprezintă o amenințare a dreptului la viață, astfel cum este garantat prin articolul 2, sau care nu atinge nivelul de gravitate necesar pentru a constitui tratamente inumane și degradante în conformitate cu articolul 3^[3].

COVID-19 a avut o serie de efecte diferite asupra sănătății unor persoane diferite. În unele cazuri, acesta a provocat suferințe intense și a reprezentat o amenințare la adresa vieții (implicând astfel obligațiile de protecție a vieții și a sănătății prevăzute la articolele 2 și 3), în altele simptomele au fost mai ușoare. În astfel de cazuri, simptomele pot afecta în continuare integritatea fizică a unei persoane, de exemplu, dacă aceasta are o temperatură ridicată, tuse continuă sau o pierdere a simțului gustului sau a mirosului, articolul 8 devenind astfel aplicabil. Prin urmare, în temeiul articolului 8, poate exista o obligație a statelor de a constrânge atât spitalele publice, cât și pe cele private, să adopte măsuri corespunzătoare pentru protecția pacienților lor împotriva COVID-19 în toate cazurile în care acesta afectează integritatea fizică a unei persoane.

Articolul 8 devine de asemenea aplicabil în contextul tratării COVID-19. Prelevarea de probe de sânge sau recoltarea exudatului sunt intervenții medicale care, chiar dacă sunt minore, constituie atingeri aduse dreptului la respectarea vieții private^[4]. Recoltarea exudatului este una dintre metodele de testare pentru COVID-19. Deși constituie o atingere adusă drepturilor prevăzute la articolul 8, Curtea a afirmat și că recoltarea unui exudat este un act de scurtă durată, care de regulă nu provoacă vătămări corporale sau suferințe fizice sau

---

^[1] Decizia din 17 martie 2016, *Vasileva împotriva Bulgariei*, nr. 23796/10, § 63, Hotărârea din 2 mai 2017, *Jurica împotriva Croației*, nr. 30376/13 § 84, Hotărârea din 3 mai 2007, *Mehmet Ulusoy și alții împotriva Turciei*, nr. 34797/03, § 82.

^[2] Pentru o discuție completă a acestor principii, a se vedea secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață) și articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație.

^[3] Hotărârea din 27 martie 2018, *İbrahim Keskin împotriva Turciei*, nr. 10491/12, § 61.

^[4] Decizia de admisibilitate din 5 ianuarie 2006, *Schmidt împotriva Germaniei*, nr. 32352/02, Decizia de admisibilitate din 15 mai 2018, *Caruana împotriva Maltei*, nr. 41079/16.

psihice și, în general, este justificat dacă este realizat în conformitate cu legea pentru un scop legitim^[1].

Deși eforturile multor state din întreaga lume și ale multor organisme internaționale publice și private se concentrează din ce în ce mai mult pe dezvoltarea și pe producerea unui vaccin împotriva COVID-19, dacă statele instituie obligativitatea vaccinării pentru toată populația este posibil să apară probleme care contravin Convenției. Șase cauze se află în prezent pe rolul Marii Camere în legătură cu chestiunea vaccinării obligatorii^[2]. Este vorba despre vaccinarea obligatorie împotriva poliomielitei, a hepatitei B și a altor boli, precum și despre refuzul părinților de a permite vaccinarea copiilor lor, în temeiul articolelor 8 și 9, precum și al articolului 2 paragraful 1 din Convenție. Cu siguranță, judecătorii Marii Camere vor ține cont de criza declanșată de COVID-19 și constrângerile aferente acesteia atunci când se vor pronunța în aceste cauze.

După cum s-a menționat mai sus, Curtea a statuat anterior că analizele medicale relativ minore, care sunt obligatorii sau autorizate pe cale judiciară, pot constitui o atingere proporțională adusă articolului 8, chiar și în cazul în care sunt efectuate fără consimțământul pacientului. Cu toate acestea, Curtea a susținut de asemenea că decizia unui medic de a trata un copil cu handicap grav contrar dorințelor exprese ale părintelui, și fără posibilitatea de revizuire judiciară a deciziei, a încălcat articolul 8^[3]. În urma acestei hotărâri, rezultă că existența unor mecanisme eficiente de control prin care să se poată contesta vaccinarea obligatorie în cazul în care o persoană consideră că nu ar trebui să i se aplice o regulă generală ar putea constitui un element determinant pentru a stabili dacă administrarea vaccinării obligatorii împotriva COVID-19 încalcă sau nu încalcă articolul 8.

Accesul la informații referitoare la sănătate

Dreptul de a avea acces efectiv la informații referitoare la sănătate intră, de asemenea, în sfera vieții private și de familie^[4]. Un stat poate fi obligat să furnizeze în timp util informații esențiale despre riscurile pentru sănătatea

^[1] Decizia de admisibilitate din 15 mai 2018, *Caruana împotriva Maltei*, nr. 41079/16.

^[2] Cauzele *Vavříčka împotriva Republicii Cehe*, nr. 47621/13, *Novotná împotriva Republicii Cehe*, nr. 3867/14, *Horných împotriva Republicii Cehe*, nr. 73094/14, *Brožík împotriva Republicii Cehe*, nr. 19306/15, *Dubský împotriva Republicii Cehe*, nr. 19298/15, *Roleček împotriva Republicii Cehe*, nr. 43883/15 (hotărâri în pronunțare). La 17 decembrie 2019, ținând seama de dificultatea și de complexitatea chestiunii, camera căreia îi fuseseră atribuite prezentele cauze și-a declinat competența în favoarea Marii Camere. La 1 iulie 2020 a avut loc o audiere online la Strasbourg în fața Marii Camere.

^[3] Decizia de admisibilitate din 9 martie 2004, *Glass împotriva Regatului Unit*, nr. 61827/00 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] Hotărârea din 28 aprilie 2009, *K.H. și alții împotriva Slovaciei*, nr. 32881/04, § 44.

unei persoane^[1], de exemplu, atunci când un stat se angajează în activități periculoase, care ar putea avea consecințe negative ascunse asupra sănătății celor implicați în astfel de activități. În astfel de situații, statul trebuie să stabilească o procedură eficientă și accesibilă pentru a permite acestor persoane să caute toate informațiile relevante și adecvate^[2]. Această obligație se poate aplica în contextul pandemiei, atunci când persoanele sunt obligate să lucreze în medii în care riscă să contracteze COVID-19.

Sănătate mintală

Sănătatea mintală este un aspect esențial al integrității morale și intră în domeniul de aplicare al articolului 8. Păstrarea echilibrului mintal este considerată de Curte drept o condiție prealabilă indispensabilă pentru exercitarea efectivă a dreptului la respectarea vieții private^[3]. Astfel cum s-a discutat în secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață) și articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație, în timpul pandemiei a existat o deteriorare generală a sănătății mintale^[4].

Obligațiile de reglementare și operaționale care revin unui stat în temeiul articolelor 2 și 3 pot fi declanșate pentru a proteja o persoană împotriva impactului măsurilor de restricție a deplasării persoanelor, atunci când impactul este atât de sever încât să constituie un tratament inuman și degradant sau să reprezinte o amenințare pentru viața sa din cauza pericolului autovătămării. Obligațiile pozitive de a lua măsuri de protecție a sănătății mintale a populației afectate de măsurile adoptate ca răspuns la pandemie pot decurge și din articolul 8. Acestea ar putea include obligații de adaptare și de creștere a accesului la asistența pentru sănătatea mintală, astfel cum se discută în secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață) și articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație. Ar putea include, de asemenea, protejarea dreptului la viața de familie, în cazul în care lipsa accesului la contact fizic sau sprijin emoțional personal ar perturba serios echilibrul emoțional și psihologic al unei persoane^[5]. Atunci când formulează

---

[1] Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 1998, *Guerra și alții împotriva Italiei*, nr. 14967/89 §§ 58 și 60 (inclusă ca rezumat în această publicație).

[2] Hotărârea din 9 iunie 1998, *McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, nr. 23414/94 și nr. 21825/93, §§ 97 și 101, Hotărârea Marii Camere din 19 octombrie 2005, *Roche împotriva Regatului Unit*, nr. 32555/96, § 167.

[3] Hotărârea din 6 februarie 2001, *Bensaid împotriva Regatului Unit*, nr. 44599/98, § 47.

[4] A se vedea secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață) și articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație.

[5] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 8 iulie 2003, *Sommerfeld împotriva Germaniei*, nr. 31871/96, §§ 64-65, Hotărârea din 16 septembrie 1999, *Buscemi împotriva Italiei*, nr. 29569/95, § 55, în care o fetiță de 13 ani își exprimase dorința clară de a nu-și vedea tatăl și a făcut acest lucru timp de câțiva ani, și în care faptul că a fost constrânsă să îl

politici privind distanțarea socială și reglementări privind vizitele familiale, statele trebuie să pună în balanță, pe de o parte, necesitatea de a proteja viața și sănătatea împotriva COVID-19 și, pe de altă parte, impactul pe care izolarea îl poate avea asupra sănătății mintale a unei persoane.

Abuzul domestic

Astfel cum se observă în secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață), articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) și articolului 14 (interzicerea discriminării) din această publicație, există indicii că a crescut abuzul în familie împotriva femeilor și copiilor și că a existat o creștere a vulnerabilităților copiilor și tinerilor în timpul pandemiei^[1]. Astfel cum se discută în secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață) și articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din cadrul acestei publicații, în anumite situații statele sunt obligate să ia măsuri pentru a interzice, preveni, investiga, urmări și pedepsi actele de violență săvârșite de particulari. Obligațiile de interzicere, de prevenire, de investigare, de urmărire penală și de aplicare a unor pedepse care pot apărea în temeiul articolelor 2 și 3^[2] ar putea apărea și în temeiul articolului 8 în cazul în care faptele săvârșite între particulari, deși nu sunt suficient de severe pentru a implica articolele 2 sau 3, încalcă integritatea morală, fizică sau personală a unei persoane^[3].

În temeiul articolului 8, statele au obligația de a proteja integritatea fizică și morală a unei persoane împotriva încălcării acesteia de către persoane private. Această obligație pozitivă apare în special în legătură cu protecția persoanelor vulnerabile și include protecția femeilor și a copiilor împotriva abuzurilor domestice^[4]. Formele de abuz sau vătămare care ar putea declanșa protecția

---

vădă ar fi perturbat serios echilibrul său emoțional și psihologic, iar decizia de a refuza contactul cu tatăl a fost luată în interesul superior al copilului. Este posibil ca, în cazul în care, dimpotrivă, lipsa contactului/a posibilității de a vizita membrii familiei ar putea avea un efect perturbator asupra echilibrului psihologic al unei persoane, articolul 8 să devină de asemenea aplicabil.

[1] A se vedea secțiunea de mai sus și <https://learning.nspcc.org.uk/media/2246/isolated-and-struggling-social-isolation-risk-child-maltreatment-lockdown-and-beyond.pdf> „Isolated and struggling: social isolation and the risk of child maltreatment, in lockdown and beyond”, E. Romanou și E. Belton, echipa de anchetă din cadrul NSPCC, iunie 2020.

[2] Pentru o discuție completă cu privire la condițiile necesare pentru ca astfel de obligații să ia naștere și la sfera de aplicare a acestor obligații, a se vedea secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață) și articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație.

[3] Hotărârea din 12 iunie 2008, *Bevacqua și S. împotriva Bulgariei*, nr. 71127/01.

[4] A se vedea Hotărârea din 26 martie 1985, *X și Y împotriva Țărilor de Jos*, nr. 8978/80, în care Curtea a observat că statele au o obligație pozitivă de a asigura protecție specială copiilor și altor persoane vulnerabile prin măsuri de „descurajare eficientă împotriva încălcărilor grave ale integrității personale”.

conferită în temeiul articolului 8 includ fapte care aduc atingere integrității personale, dar care nu implică violență fizică sau o amenințare la adresa vieții^[1]. Statelor le revin obligații pozitive de a stabili și de a aplica în mod eficient un sistem de pedepse pentru toate formele de violență domestică^[2] și abuz împotriva persoanelor vulnerabile care ar putea afecta integritatea lor fizică, morală sau personală. Acestea ar putea include racolarea în scopuri sexuale, neglijarea, exploatarea sau abuzul emoțional, precum și violența fizică.

Violența domestică poate afecta bunăstarea fizică și mintală a copiilor nu numai drept consecință a faptului că sunt victime ale unor astfel de fapte, ci și în mod indirect, atunci când sunt obligați să asiste la acte de violență domestică împotriva fraților sau a părinților lor. Dacă un copil asistă la acte de violență, aceasta poate constitui un tratament inuman și degradant, care încalcă articolul 3^[3]. Cu toate acestea, Curtea a analizat impactul pe care îl are asistarea la acte de violență asupra bunăstării psihologice a unui copil și numai în temeiul articolului 8. Aceasta a constatat o încălcare a articolului 8 atunci când bunăstarea psihologică a copiilor reclamantei a fost afectată negativ de faptul că ei au fost victime ale abuzurilor verbale, precum și de faptul că au asistat în mod repetat la actele de violență ale tatălui împotriva mamei, iar pentru prevenirea reapariției unui astfel de comportament nu au fost luate niciun fel de măsuri sau au fost luate măsuri insuficiente^[4].

Confidențialitate, colectarea și stocarea datelor

Stocarea informațiilor referitoare la viața privată a unui particular constituie o atingere adusă articolului 8. Ceea ce constituie informații referitoare la viața privată a unui particular va depinde de contextul specific în care informațiile au fost înregistrate și păstrate, natura înregistrărilor, modul în care sunt utilizate și procesate înregistrările și rezultatele care pot fi obținute^[5]. Curtea a constatat

---

^[1] A se vedea Hotărârea din 12 noiembrie 2013, *Söderman împotriva Suediei*, nr. 5786/08, în care Curtea a constatat că statul nu și-a respectat obligația care îi revine în temeiul articolului 8 de a avea un cadru juridic adecvat pentru a oferi reclamantei protecție împotriva acțiunilor concrete ale tatălui ei vitreg și pentru a-i oferi remedii împotriva încălcării integrității sale personale atunci când a încercat să o filmeze în secret nudă, în baie, când avea 14 ani. În această cauză nu era vorba despre o violență fizică, dar Curtea a concluzionat că nu exista nici o cale de atac penală, nici o cale de atac civilă în dreptul suedez care să permită reclamantei să obțină o protecție eficientă împotriva încălcării integrității sale personale.

^[2] Hotărârea din 9 iunie 2009, *Opuz împotriva Turciei*, nr. 33401/02 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] A se vedea secțiunea consacrată articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație.

^[4] Hotărârea din 28 mai 2013, *Eremia și alții împotriva Republicii Moldova*, nr. 3564/11.

^[5] Hotărârea Marii Camere din 4 decembrie 2008, *S. și Marper împotriva Regatului Unit*, nr. 30562/04 și 30566/04, § 67 (inclusă ca rezumat în această publicație).

că obligația unei persoane de a furniza informații complete despre locurile în care se află aceasta și activitățile sale constituie o atingere adusă dreptului la viața privată^[1]. Prin urmare, și măsurile introduse pentru a urmări persoanele care fac obiectul unor măsuri de carantină, de exemplu prin utilizarea locului în care se află telefonul acestora sau a datelor de trafic^[2], ar putea să constituie o atingere adusă articolului 8.

Protecția datelor cu caracter personal are o importanță fundamentală pentru ca o persoană să se bucure de dreptul său la respectarea vieții private^[3]. Colectarea, stocarea, utilizarea, divulgarea, publicarea și păstrarea datelor cu caracter personal intră toate în domeniul de aplicare al articolului 8. Respectarea confidențialității datelor medicale este un principiu vital pentru a asigura respectarea vieții private a unui pacient, dar și pentru a contribui la păstrarea încrederii în profesia medicală și în serviciile de sănătate. Încălcarea acestei încrederi i-ar putea descuraja pe cei care au nevoie de asistență medicală să dezvăluie informațiile personale și intime pe care este necesar să le comunice pentru a primi un tratament adecvat sau chiar i-ar putea descuraja să solicite orice fel de asistență, ceea ce le-ar putea pune în pericol propria sănătate și, în cazul bolilor transmisibile, sănătatea comunității^[4]. Colectarea datelor medicale de către o instituție responsabilă cu monitorizarea calității asistenței medicale^[5] și dezvăluirea informațiilor medicale fără consimțământul unei persoane către jurnaliști, procurori^[6], alte departamente guvernamentale sau

---

^[1] A se vedea Hotărârea din 18 ianuarie 2018, *Fédération nationale des associations et des syndicats sportifs (FNASS) și alții împotriva Franței*, nr. 48151/11 și nr. 77769/13, §§ 155-159, în care statul solicita sportivilor de performanță să furnizeze, la intervale de trei luni, informații complete cu privire la locurile în care se aflau și activitățile zilnice, inclusiv în zilele de sfârșit de săptămână, și să actualizeze aceste informații, ca parte a luptei împotriva dopajului în sport; a se vedea, de asemenea, Hotărârea din 2 septembrie 2010, *Uzun împotriva Germaniei*, nr. 35623/05, §§ 51-53, în care s-a constatat că datele colectate printr-un dispozitiv GPS atașat la mașina unei persoane și stocarea datelor referitoare la locurile în care se afla și deplasările persoanei respective în sfera publică constituiau o ingerință în viața privată.

^[2] A se vedea, de exemplu, anunțul președintelui sârb, potrivit căruia statul urmărea telefoanele mobile ale persoanelor care intrau în țară pentru a le monitoriza deplasările: <https://mondo.rs/Info/Drustvo/a1298105/Aleksandar-Vucic-policija-telefonski-brojevi-policijski-sat-upozorenje-krecu-se.html> „Vučić: Non ostavljajte Telefone, necete nas prevariti! ZNAMO da se krecete”, Izvor, știri Mondo, 19 martie 2020.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 27 iunie 2017, *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei*, nr. 931/13, § 133.

^[4] Hotărârea din 29 aprilie 2014, *L.H. împotriva Letoniei*, nr. 52019/07 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[5] Hotărârea din 29 April 2014, *L.H. împotriva Letoniei*, nr. 52019/07 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[6] Hotărârea din 6 iunie 2013, *Avilkina și alții împotriva Rusiei*, nr. 1585/09, § 54.

funcționari publici,^[1] angajatorul unei persoane^[2] sau propriul membru al familiei^[3] constituie toate o ingerință în articolul 8.

Măsurile instituite de state în vederea combaterii COVID-19, de exemplu, introducerea aplicațiilor de urmărire a contactelor și schimbul de date medicale cu alte state pentru a efectua cercetări științifice, implică o colectare masivă de date și aduc atingere dreptului la respectarea vieții private consacrat la articolul 8. Curtea a constatat anterior, în contextul unei cauze privind confidențialitatea informațiilor referitoare la HIV, că dreptul la viața privată trebuie să beneficieze de o protecție sporită, dacă divulgarea informațiilor poate avea consecințe grave pentru viața privată și de familie a unei persoane și pentru situația socială și profesională a acesteia, inclusiv expunerea la stigmatizare și posibila excludere socială^[4]. Având în vedere consecințele care pot decurge dintr-un diagnostic de COVID-19, inclusiv măsurile de carantină care au un impact asupra vieții sociale, familiale și profesionale a unei persoane, cât și asupra stigmatizării, este probabil ca statele să fie nevoite să impună măsuri de protecție strictă a datelor medicale legate de COVID-19 pentru a se conforma articolului 8.

Supravegherea

Supravegherea deplasării unei persoane, de exemplu, urmărirea locației sale cu ajutorul datelor GPS, constituie de asemenea o atingere adusă dreptului acesteia la respectarea vieții private. Simpla existență a unor măsuri de supraveghere secrete sau a unei legislații care le autorizează poate constitui o încălcare a articolului 8. Un reclamant poate pretinde că este „victimă” a unei încălcări a articolului 8 fără a fi necesar să dovedească faptul că i-au fost aplicate direct măsuri de supraveghere secrete, în următoarele împrejurări:

- i) dacă intră sub incidența legislației care permite măsuri de supraveghere secretă (fie pentru că aparțin unui grup de persoane vizate de legislație, fie pentru că legislația afectează în mod direct pe toată lumea), sau
- ii) dacă nu sunt disponibile remedii pentru a contesta exercitarea supravegherii secrete^[5].

---

[1] Hotărârea din 27 august 1997, *M.S. împotriva Suediei*, nr. 20837/92, § 35.

[2] Hotărârea din 15 aprilie 2014, *Radu împotriva Moldovei*, nr. 50073/07 (inclusă ca rezumat în această publicație).

[3] Hotărârea din 27 februarie 2018, *Mockutė împotriva Lituaniei*, nr. 66490/09.

[4] Hotărârea din 25 februarie 1997, *Z împotriva Finlandei*, nr. 22009/93, § 96, Hotărârea din 6 octombrie 2010, *C.C împotriva Spaniei*, nr. 1425/06, § 33, Decizia de admisibilitate din 17 februarie 2015, *Y împotriva Turciei*, nr. 648/10, § 68.

[5] Hotărârea din 4 decembrie 2015, *Roman Zakharov împotriva Rusiei*, nr. 47143/06 (inclusă ca rezumat în această publicație).

Vizitarea și petrecerea timpului cu familia și prietenii

Restricțiile privind circulația persoanelor puse în aplicare ca răspuns la COVID-19 au adus atingere dreptului de a vizita și, în unele cazuri, de a locui cu alți membri ai familiei, împiedicând contactul fizic între cei care nu locuiesc în aceeași gospodărie, inclusiv, de exemplu, între părinți și copiii ai căror părinți împart custodia copilului lor, sau între copii și părinți, atunci când un părinte este în închisoare.

Viața de familie

O parte esențială a dreptului la respectarea vieții de familie este dreptul membrilor familiei de a trăi împreună și de a se vizita reciproc, astfel încât relațiile de familie să se poată dezvolta^[1] și astfel încât membrii familiei să se poată bucura de compania celorlalți^[2]. Întrebarea dacă există „viață de familie” reprezintă o chestiune de fapt care depinde de existența efectivă a legăturilor personale strânse^[3]. Noțiunea de viață de familie include relația dintre părinte și copil și relația dintre frați, mătuși/unchi și nepoate/nepoți și copii și bunici^[4].

Beneficiul de care se bucură părinții și copiii deopotrivă ca urmare a companiei reciproce constituie un element fundamental al vieții de familie în sensul articolului 8, chiar dacă relația dintre părinți s-a distrus. Măsurile interne care împiedică un astfel de beneficiu echivalează cu o atingere adusă articolului 8^[5]. Relațiile dintre adulți și părinții și frații lor sunt protejate în temeiul articolului 8, chiar și atunci când nu locuiesc împreună și când s-au mutat în propria lor casă și au format o gospodărie familială separată^[6]. Cu toate acestea, legăturile familiale dintre adulți și părinții sau frații lor atrag mai puțină protecție decât cele ale unui copil și ale părinților sau fraților lor,

[1] Hotărârea din 13 iunie 1979, *Marckx împotriva Belgiei*, nr. 6833/74, § 31.

[2] Hotărârea din 24 martie 1988, *Olsson împotriva Suediei (nr.1)*, nr. 10465/83, § 59.

[3] Hotărârea Marii Camere din 24 ianuarie 2017, *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei*, nr. 25358/12, § 140.

[4] Frați/surori: Hotărârea din 18 februarie 1991, *Moustaquim împotriva Belgiei*, nr. 12313/86, § 36, Hotărârea din 6 aprilie 2010, *Mustafa și Armağan Akin împotriva Turciei*, nr. 4694/03, § 19, mătuși/unchi și nepoate/nepoți: Hotărârea din 27 aprilie 1988, *Boyle împotriva Regatului Unit*, nr. 9659/82 și nr. 9658/82, §§ 41-47 și bunici: Decizia de admisibilitate din 25 noiembrie 2014, *Kruškić împotriva Croației*, nr. 10140/13, § 111, Hotărârea din 16 aprilie 2015, *Mitovi împotriva fostei Republici iugoslave a Macedoniei*, nr. 53565/13, § 58.

[5] Hotărârea din 5 aprilie 2005, *Monory împotriva României și a Ungariei*, nr. 71099/01, § 70, Hotărârea din 26 martie 2013, *Zorica Jovanović împotriva Serbiei*, nr. 21794/08, § 68, Hotărârea din 26 februarie 2002, *Kutzner împotriva Germaniei*, nr. 46544/99, § 58, Hotărârea Marii Camere din 13 iulie 2000, *Elsholz împotriva Germaniei*, nr. 25735/94, § 43, și Hotărârea Marii Camere din 12 iulie 2001, *K. și T. împotriva Finlandei*, nr. 25702/94, § 151.

[6] Hotărârea din 24 aprilie 1996, *Boughanemi împotriva Franței*, nr. 22070/93, § 35, Hotărârea din 18 februarie 1991, *Moustaquim împotriva Belgiei*, nr. 12313/86, § 35 și §§ 45-46.

cu excepția cazului în care există dovezi ale unor elemente suplimentare de dependență, care implică mai mult decât legăturile emoționale normale^[1]. Dreptul la respectarea vieții de familie a bunicii în raport cu nepoții lor presupune în primul rând dreptul de a menține o relație normală între bunici și nepoți prin contactul dintre aceștia, deși protecția legăturilor de familie în acest context va fi, de asemenea, mai redusă decât cea acordată unei relații între părinte și copil^[2].

Copiii deținuților

Astfel cum s-a discutat în secțiunea consacrată articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație, multe state au introdus o interdicție temporară pentru vizitele la închisoare, pentru a preveni răspândirea COVID-19. În cazul în care un părinte este deținut în închisoare, sunt angajate deopotrivă dreptul părintelui și al copilului la viața de familie. În temeiul articolului 8, un stat are obligații pozitive de a face posibil și a sprijini un deținut să mențină contactul cu familia sa apropiată, iar restricțiile inutile sau disproporționate privind drepturile de vizită pot încălca articolul 8^[3].

Viața privată

Și alte relații apropiate care nu sunt incluse în sfera „vieții de familie” pot fi protejate prin dreptul la respectarea vieții private^[4]. Dreptul la respectarea vieții private în temeiul articolului 8 include dreptul la dezvoltare personală și dreptul de a stabili și a dezvolta relații cu alte ființe umane și cu lumea exterioară^[5]. În schimb, acesta nu acoperă orice activitate publică în care o persoană intenționează să se implice împreună cu alte ființe umane și nu orice fel de relație se încadrează în sfera vieții private. De exemplu, articolul 8 nu protejează relațiile interumane cu o întindere atât de mare și de nedeterminată

---

[1] Hotărârea din 10 iulie 2003, *Benhebbba împotriva Franței*, nr. 53441/99, § 36, Hotărârea din 15 iulie 2003 *Mokrani împotriva Franței*, nr. 52206/99, § 33, Hotărârea din 17 februarie 2009, *Onur împotriva Regatului Unit*, nr. 27319/07, § 45, Hotărârea Marii Camere din 9 octombrie 2003, *Slivenko împotriva Letoniei*, nr. 48321/99, § 97, Hotărârea din 20 decembrie 2011, *A.H. Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 6222/10, § 32.

[2] Decizia de admisibilitate din 25 noiembrie 2014, *Kruškić împotriva Croației*, nr. 10140/13, § 111, Hotărârea din 16 aprilie 2015, *Mitovi împotriva fostei Republici iugoslave a Macedoniei*, nr. 53565/13, § 58.

[3] Hotărârea din 17 aprilie 2012, *Horych împotriva Poloniei*, nr. 13621/08.

[4] Hotărârea din 2 iunie 2005, *Znamenskaya împotriva Rusiei*, nr. 77785/01 § 27 și trimiterile citate în aceasta.

[5] Hotărârea din 16 decembrie 1992, *Niemietz împotriva Germaniei*, nr. 13710/88, § 29, Hotărârea din 29 aprilie 2002, *Pretty împotriva Regatului Unit*, nr. 2346/02, §§ 61 și 67.

încât să nu poată exista o legătură directă între acțiunea sau inacțiunea unui stat și viața privată a unei persoane^[1].

Funeralii

Dreptul de a participa la ceremonia funerară a unui membru al familiei, dreptul de a fi informat despre moartea unui membru al familiei înainte de ceremonia funerară, modul în care este tratat corpul unui membru decedat al familiei și dacă corpul este returnat familiei persoanei decedate se încadrează în domeniul de aplicare al articolului 8^[2]. Pandemia de COVID-19 a determinat statele să reglementeze modul de desfășurare a ceremoniilor funerare și să limiteze numărul de persoane cărora li se permite să participe^[3]. Măsurile care presupun o scurtare a duratei ceremoniilor funerare, îngroparea persoanelor decedate în sicrie metalice sigilate, iar nu în sicrie de lemn, interdicția ca un serviciu funerar să se poată desfășura într-o biserică sau într-o capelă, permițând numai unui număr limitat de rude „apropiate” să participe și interdicția de a aduce acasă corpul persoanei decedate pot constitui, toate, o atingere adusă articolului 8.

b. Limitări

La fel ca în cazul articolelor 9-11 din Convenție, atingerile aduse articolului 8 sunt permise dacă urmăresc un scop legitim, sunt conforme cu legea și sunt proporționale cu scopul legitim urmărit. Articolul 8 paragraful 2 permite atingeri aduse dreptului la respectarea vieții private și de familie în cazul protecției sănătății sau a siguranței publice, aceasta fiind considerată un scop legitim. Cerințele de legalitate și de proporționalitate sunt examinate mai jos.

---

^[1] Hotărârea din 24 noiembrie 2009, *Friend și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 16072/06 și nr. 27809/08, în care Curtea a constatat că, în pofida sentimentului evident de bucurie și împlinire personală pe care reclamanții le-au avut în urma vânătorii și a relațiilor interpersonale pe care le-au dezvoltat prin intermediul acesteia, vânătoarea era prea departe de autonomia personală a reclamanților, iar relațiile interpersonale pe care se bazau erau prea generale și nedeterminate ca întindere pentru ca interdicțiile de vânătoare să constituie o atingere adusă drepturilor lor în temeiul articolului 8.

^[2] Hotărârea din 6 iunie 2013, *Sabanchiyeva și alții împotriva Rusiei*, nr. 38450/05 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 20 septembrie 2018, *Solska și Rybicka împotriva Poloniei*, nr. 30491/17 și nr. 31083/17, §§ 104-108 și trimerile citate în acestea.

^[3] A se vedea <https://balkaninsight.com/2020/04/20/pandemic-wreaks-havoc-with-ancient-balkan-funeral-traditions/> „Pandemic Wreaks Havoc with Ancient Balkan Funeral Tradition”, știri Balkan Insight, 20 aprilie 2020.

Legalitate

Orice atingere adusă drepturilor protejate prin articolul 8 trebuie să fie conformă cu legislația națională, iar legislația națională aplicabilă trebuie să respecte cerințele statului de drept, cu alte cuvinte trebuie să fie clară și accesibilă, iar consecințele sale trebuie să fie previzibile. În general, cerința previzibilității impune ca particularii să fie în măsură să prevadă când acțiunile lor îi pun în situația de încălcare a unei legi și care ar putea fi consecințele acestei situații. Aceste cerințe se aplică în fiecare dintre contextele descrise mai sus, însă sunt puțin modificate în contextul specific al supravegherii. Prin urmare, mai jos descriem în mod mai detaliat cerințele de legalitate în contextul supravegherii.

Cerința „previzibilității” nu înseamnă întotdeauna că particularii ar trebui să poată să prevadă când este probabil ca autoritățile să le intercepteze comunicările, astfel încât să își poată adapta comportamentul în consecință^[1]. În acest caz ar fi vorba despre o cerință imposibilă, având în vedere natura supravegherii.

În schimb, în contextul supravegherii, legea trebuie să fie suficient de clară pentru a oferi cetățenilor indicii adecvate cu privire la împrejurările și condițiile în care autoritățile publice sunt împuternicite să recurgă la astfel de măsuri secrete^[2]. De asemenea, aceasta trebuie să indice durata măsurii, procedura care trebuie urmată pentru examinarea, utilizarea și stocarea datelor obținute, măsurile de precauție care trebuie luate în cazul comunicării datelor către alte părți, împrejurările în care datele pot sau trebuie șterse sau distruse și modalitățile de supraveghere a punerii în aplicare a acestor măsuri^[3].

Atunci când statele consideră necesar să instituie măsuri de supraveghere sau când încep să colecteze date medicale pentru a combate răspândirea COVID-19, legislația națională care instituie astfel de măsuri trebuie, prin urmare, să indice suficient de clar întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere conferite autorităților naționale pentru colectarea și stocarea informațiilor privind sănătatea și deplasările persoanelor și trebuie să prevadă în mod clar garanții minime împotriva abuzurilor.

---

[1] Hotărârea din 29 iunie 2006, *Weber și Saravia împotriva Germaniei*, nr. 54934/00, § 93.

[2] Hotărârea Marii Camere din 4 decembrie 2015, *Roman Zakharov împotriva Rusiei*, nr. 47143/06, § 231 (inclusă ca rezumat în această publicație).

[3] Hotărârea Marii Camere din 4 decembrie 2015, *Roman Zakharov împotriva Rusiei*, nr. 47143/06, § 231 și §§ 238-301 (inclusă ca rezumat în această publicație).

Proportionalitate

Pentru a fi considerate proporționale, orice măsuri care aduc atingere drepturilor protejate în temeiul articolului 8 ar trebui să constituie mijlocul cel mai puțin restrictiv pentru atingerea scopului urmărit. Măsurile ar trebui să fie în vigoare numai atât timp cât este necesar pentru a preveni răspândirea COVID-19, iar orice decizie de înăsprire sau de reducere a acestor măsuri ar trebui să fie susținută prin trimiteri la dovezi și opinii științifice. În contextul restricțiilor cu privire la vizitele familiale, factorii care ar putea fi relevanți pentru o evaluare a proporționalității includ: durata pentru care restricțiile sunt în vigoare, nivelul de dependență și/sau gradul de apropiere implicate în relația în cauză și aspectul dacă sunt posibile modalități alternative de menținere a contactului în timp ce contactul fizic nu este permis. În contextul asistenței medicale, măsura în care o obligație ar necesita atribuirea resurselor de stat va fi esențială. În contextul administrării obligatorii a tratamentului medical sau a vaccinurilor, va fi relevantă posibilitatea de reexaminare a deciziei de a administra un astfel de tratament, precum și măsura în care acest tratament reprezintă un răspuns pentru o situație de urgență.

În continuare se discută exemple mai specifice ale considerațiilor care ar putea apărea în cadrul evaluării proporționalității în temeiul articolului 8.

Colectarea datelor, stocarea datelor și supravegherea

În contextul colectării datelor, al stocării și al supravegherii, colectarea datelor ar trebui să fie țintită specific, cu o evaluare prealabilă a faptului dacă datele colectate ar fi „potențial decisive”, „relevante” sau „de importanță”, mai degrabă decât să fie colectate nediferențiat^[1]. Protecția eficientă a datelor stocate va fi, de asemenea, un factor decisiv pentru a determina dacă stocarea acestora este proporțională, iar legislația internă trebuie să ofere garanții adecvate pentru a preveni orice comunicare sau divulgare a datelor medicale personale care nu sunt necesare pentru atingerea scopului legitim^[2]. Durata pentru care sunt păstrate datele este un alt factor relevant, întrucât în cazul în care datele sunt păstrate timp de mai mulți ani sau mai mult decât este necesar pentru a servi scopului pentru care sunt colectate, atingerea adusă articolului 8 este mai probabil să fie disproporționată^[3].

---

^[1] Hotărârea din 29 aprilie 2014, *L.H. împotriva Letoniei*, nr. 52019/07 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea din 25 februarie 1997, *Z împotriva Finlandei*, nr. 22009/93, § 96, Decizia de admisibilitate din 17 februarie 2015, *Y împotriva Turciei*, nr. 648/10, § 78.

^[3] Hotărârea din 26 ianuarie 2017, *Surikov împotriva Ucrainei*, nr. 42788/06, §§ 70 și 78.

Prin urmare, orice tehnologie de urmărire și de monitorizare pentru a limita răspândirea COVID-19 ar trebui să includă și o protecție suficientă a confidențialității datelor colectate, acestea trebuind să fie păstrate numai atât timp cât este necesar.

Vizite familiale

Curtea a constatat anterior că restricțiile care împiedicau o persoană să-și viziteze fiica adoptivă într-un centru de îngrijire de tip familial când acest centru se afla în carantină din cauza unui focar de gripă, nu îi încălcau drepturile prevăzute la articolul 8^[1]. Constatând că restricțiile urmăreau obiectivul legitim de protecție a sănătății, Curtea a concluzionat că perioada de două luni pentru care au fost în vigoare aceste restricții nu era nerezonabilă. Curtea a ținut cont, de asemenea, de faptul că reclamantul a putut să-și viziteze fiica săptămânal și să o vadă printr-o fereastră și că a putut să o viziteze din nou de îndată ce s-a încheiat carantina generată de gripă.

Cu toate acestea, în aceeași cauză a existat o încălcare a drepturilor conferite reclamantului prin articolul 8, atunci când nu i s-a permis niciun contact cu fiica sa adoptivă timp de peste un an, când aceasta se afla la terapie intensivă în spital. Durata și severitatea restricției de contact pentru această perioadă au fost considerate disproporționate. În mod similar, închiderea unei persoane într-o enclavă italiană timp de șase ani, împiedicându-o să viziteze și să mențină contactul cu familia și prietenii săi care locuiau în afara enclavei a fost, de asemenea, considerată o încălcare a articolului 8. Cu toate că s-a constatat că restricțiile de circulație în acest din urmă caz urmăreau scopul legitim de a proteja siguranța publică, s-a considerat că acestea ar fi putut fi ridicate mai devreme dacă autoritățile italiene ar fi comunicat mai eficient^[2].

Vizite la închisoare

Interdicțiile generale cu privire la vizitele la închisoare sunt contrare articolului 8, iar statele trebuie să se asigure că restricțiile privind drepturile de vizitare sunt justificate în fiecare caz individual^[3]. Prin urmare, înainte de a se urmări instituirea unei restricții cu privire la vizitele în persoană, ar trebui să se exploreze instituirea unor metode sigure de asigurare a continuității vizitelor sau întâlnirilor fizice. De exemplu, acolo unde este cazul, anumiți deținuți (precum cei care au ajuns la sfârșitul pedepsei lor) ar putea fi eliberați

^[1] Hotărârea din 8 ianuarie 2009, *Kuimov împotriva Rusiei*, nr. 32147/04 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea Marii Camere din 12 septembrie 2012, *Nada împotriva Elveției*, nr. 10593/08 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] Hotărârea Marii Camere din 30 iunie 2015, *Khoroshenko împotriva Rusiei*, nr. 41418/04.

sau ar putea fi introduse întâlniri în închisoare cu respectarea măsurilor de distanțare socială, alături de cu testarea și furnizarea de PPE corespunzătoare. În cazul interzicerii vizitelor, statele ar trebui să se asigure că sunt introduse metode alternative de comunicare, precum apelurile video. Comunicarea digitală nu trebuie, totuși, privită ca un substitut adecvat sau pe termen lung pentru comunicarea în persoană^[1].

---

^[1] A se vedea https://www.nuffieldfjo.org.uk/app/nuffield/files-module/local/documents/nfjo_digital_contact_evidence_review_briefing%20paper_20200520-2-.pdf „The effects of digital contact on children’s wellbeing: evidence from public and private law contexts”, Raport de evaluare rapidă a dovezilor, Iyer și alții., Nuffield Family Justice Observatory, mai 2020.

4. ARTICOLUL 5 — DREPTUL LA LIBERTATE

Carantina, restricțiile de deplasare a persoanelor și/sau măsurile de distanțare socială introduse pentru a preveni răspândirea COVID-19 implică, de regulă, restricționarea libertății de circulație (protejată de articolul 2 din Protocolul nr. 4). Incidența acestor măsuri asupra dreptului la liberă circulație este discutată în secțiunea consacrată articolului 2 din Protocolul nr. 4 (dreptul la libertatea de circulație, inclusiv dreptul la părăsirea și la intrarea în propria țară) din această publicație. În funcție de natura, de severitatea și de durata acestor măsuri, ele pot constitui, de asemenea, o atingere adusă dreptului la libertate, protejat de articolul 5. Prima parte a articolului 5 prevede că:

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță.”

a. Domeniul de aplicare al articolului 5

Articolul 5 consacră dreptul atât la libertatea, cât și la siguranța persoanelor. Cu toate acestea, în practică, conceptul „siguranță a persoanei” nu are o existență reală independentă în contextul acestui articol^[1]. În schimb, siguranța și securitatea fizică sunt protejate în temeiul articolelor 3 și 8^[2].

Protecția conferită la articolul 5 se aplică numai în cazurile în care există o privare de libertate, mai degrabă decât în cazurile în care are loc o încălcare mai redusă a libertății sau o restricție a libertății de circulație^[3]. Privarea de libertate este un concept care are o definiție autonomă în temeiul Convenției, indiferent de modul în care este caracterizată o situație în dreptul național^[4]. Aceasta nu este definită de contextul juridic în care se înscrie și nici nu se limitează la detenția ulterioară arestării sau condamnării. Privarea de libertate poate lua numeroase forme, de exemplu, plasarea particularilor într-un centru

---

^[1] Hotărârea din 18 decembrie 1986, *Bozano împotriva Franței*, nr. 9990/82, § 54.

^[2] Pentru o discuție cu privire la interzicerea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante în conformitate cu articolul 3 și modul în care dreptul corelativ conține protecția securității și siguranței persoanei, a se vedea secțiunea consacrată articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație, în special secțiunea „*Obligații de a proteja sănătatea și bunăstarea celor pentru care statul își asumă răspunderea*”. În cazul în care un tratament care amenință siguranța sau securitatea persoanei nu atinge nivelul minim de gravitate necesar pentru ca articolul 3 să devină aplicabil, a se consulta discuția privind dreptul la respectarea vieții private din cadrul secțiunii consacrate articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie).

^[3] Pentru o discuție completă cu privire la incidența acestor măsuri asupra dreptului la libertatea de circulație, a se consulta secțiunea consacrată articolului 2 din Protocolul nr. 4 (dreptul la liberă circulație, inclusiv la părăsirea și intrarea în propria țară) din această publicație.

^[4] Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2012, *Creangă împotriva României*, nr. 29226/03, § 91.

social^[1], arest la domiciliu^[2], măsuri de control al mulțimii adoptate de poliție din motive de ordine publică^[3], sau închiderea în zonele de tranzit^[4].

Ceea ce constituie exact o „privare de libertate” va depinde de situația de fapt și de contextul specific al unei anumite cauze. În cazul privării de libertate, există atât un element obiectiv, cât și unul subiectiv. Potrivit unui criteriu general, în mod obiectiv, o persoană trebuie să fi fost închisă într-un anumit spațiu delimitat pentru o perioadă semnificativă și, în mod subiectiv, persoana respectivă trebuie să nu fi consimțit sau să nu fi fost în măsură să consimtă la închidere^[5]. Cu toate acestea, acest criteriu general nu funcționează întotdeauna și Curtea a observat că, în unele cazuri limită, distincția dintre o restricție a libertății de circulație și o privare de libertate este doar o chestiune de opinie^[6].

Distincția dintre restricțiile de circulație și privarea de libertate

Distincția dintre restricționarea circulației și privarea de libertate este una de grad și intensitate, iar nu de natură sau de substanță, a măsurii în cazul specific al reclamantului^[7]. Printre factorii pertinenti pentru această evaluare se numără durata, tipul și efectele unei măsuri^[8]. Contextul în care se iau măsuri este, de asemenea, important, deoarece există situații obișnuite în societatea modernă în care este de așteptat ca publicul să suporte restricții privind libertatea de circulație sau chiar privările de libertate pentru un scop public mai larg^[9]. Pandemia de COVID-19 a ridicat, în primul rând, problema de a stabili unde ar trebui trasată linia dintre restricțiile de circulație și privarea de libertate.

---

^[1] Hotărârea din 3 noiembrie 2015, *Hadžimejlić și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, nr. 3427/13, nr. 74569/13 și nr. 7157/14.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 5 iulie 2016, *Buzadji împotriva Republicii Moldova*, nr. 23755/07 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] Hotărârea Marii Camere din 15 martie 2012, *Austin și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 39692/09, nr. 40713/09 și nr. 41008/09 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] Hotărârea din 25 iunie 1996, *Amuur împotriva Franței*, nr. 19776/9, Hotărârea Marii Camere din 21 noiembrie 2019, *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei*, nr. 47287/15, § 248, Hotărârea Marii Camere din 21 noiembrie 2019, *Z.A. și alții împotriva Rusiei*, nr. 61411/15, nr. 61420/15, nr. 61427/15 și nr. 3028/16, § 248.

^[5] Hotărârea Marii Camere din 17 ianuarie 2012, *Stanev împotriva Bulgariei*, nr. 36760/06, § 117.

^[6] Hotărârea Marii Camere din 21 noiembrie 2019, *Z.A. și alții împotriva Rusiei*, nr. 61411/15, nr. 61420/15, nr. 61427/15 și nr. 3028/16, § 133.

^[7] Hotărârea din 6 noiembrie 1980, *Guzzardi împotriva Italiei*, nr. 7367/76, § 92 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[8] Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2017, *De Tommaso împotriva Italiei*, nr. 43395/09, §§ 74-90 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[9] Hotărârea Marii Camere din 15 martie 2012, *Austin și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 39692/09, nr. 40713/09 și nr. 41008/09, § 59 (inclusă ca rezumat în această publicație).

Oricare dintre măsurile care obligă persoanele să rămână la domiciliu (precum restricțiile de deplasare a persoanelor, carantina etc.) ar putea constitui mai degrabă o privare de libertate decât o restricție a circulației. Chiar și măsurile menite să asigure siguranța sau protecția persoanei a cărei libertate este restricționată pot constitui o privare de libertate^[1]. Cu toate acestea, evaluarea în cauză va depinde de o serie de factori care trebuie luați în considerare de la caz la caz.

Curtea a reiterat în mod constant că arestul la domiciliu constituie o privare de libertate^[2]. Închiderea în propriul domiciliu în condiții de carantină sau de izolare, atunci când o persoană nu este autorizată să își părăsească locuința în nicio împrejurare, poate constitui, așadar, o privare de libertate. Pe de altă parte, Curtea a constatat că izolarea unei persoane la domiciliu, cu excepția cazurilor de necesitate, între orele 22:00 și 6:00, nu constituia privare de libertate^[3], și astfel cum nu constituia privare de libertate nici o interdicție zilnică de circulație de 12 ore, plus sfârșiturile de săptămână integral, timp de 16 luni^[4].

Măsurile de restricționare a deplasării persoanelor care impun interdicții privind părăsirea locuinței sau care obligă persoanele să rămână în casă numai în anumite intervale orare sunt, așadar, mai puțin susceptibile să constituie o privare de libertate. Cu toate acestea, este imposibil să se tragă o concluzie fără echivoc asupra acestei chestiuni în abstract, fără a lua pe deplin în considerare situația de fapt specifică a unei cauze^[5]. Sunt considerați factori pertinente:

- i) sfera motivelor pentru care o persoană este autorizată să își părăsească locuința;

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 15 decembrie 2016, *Khlaifia și alții împotriva Italiei*, nr. 16483/12, § 71.

^[2] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 5 iulie 2016, *Buzadji împotriva Republicii Moldova*, nr. 23755/07 (inclusă ca rezumat în această publicație), în care s-a constatat că o arestare la domiciliu de douăzeci și patru de ore constituie o privare de libertate. A se vedea, de asemenea: Hotărârea din 28 noiembrie 2002, *Lavents împotriva Letoniei*, nr. 58442/00, § 63, Hotărârea din 30 septembrie 2004, *Nikolova împotriva Bulgariei (nr. 2)*, nr. 40896/98, § 60, Hotărârea din 28 aprilie 2015, *Delijorgji împotriva Albaniei*, nr. 6858/11, § 5 și declarația grupului de experți al ONU privind detenția arbitrară, care afirmă că: „*Impunerea unei carantine obligatorii, din care o persoană nu poate pleca din niciun motiv, în contextul unei urgențe de sănătate publică, este de facto o privare de libertate*” <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25876&LangID=E> „COVID-19 is not an excuse for unlawful deprivation of liberty - UN expert group on arbitrary detention”, United Nations Human Rights Officer of the High Commissioner, 8 mai 2020.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2017, *De Tommaso împotriva Italiei*, nr. 43395/09 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] Decizia de admisibilitate din 15 decembrie 2005, *Trijonis împotriva Lituaniei*, nr. 2333/02.

^[5] Conform criteriului *Guzzardi*, această concluzie va depinde, totuși, de împrejurările particulare ale cauzei și de amploarea și intensitatea măsurii.

- ii) măsura în care restricțiile permit unei persoane să păstreze elemente ale vieții normale pe care o avea anterior măsurilor de restricționare a deplasării persoanelor;
- iii) existența unei interdicții depline de primire a vizitatorilor^[1];
- iv) măsura în care o persoană este autorizată să aibă contacte sociale;
- v) gradul de supraveghere a aplicării condițiilor și
- vi) severitatea pedepselor aplicate pentru încălcare.

În cazul în care oamenilor li se permite să iasă din casă doar o oră pe zi, de exemplu, acest lucru este în mod clar mai restrictiv decât o interdicție de circulație pe timp de noapte, care s-a dovedit a constitui o restricție a circulației, mai degrabă decât o privare de libertate^[2]. Cu toate acestea, atunci când condițiile aferente măsurilor de restricționare a deplasării persoanelor includ derogări care permit persoanelor să cumpere elemente de bază, să viziteze familia (chiar dacă într-un mod prin care să se respecte distanțarea socială) și să practice o activitate fizică, acestea sunt mai puțin susceptibile să constituie o privare de libertate.

Centre de primire, de identificare sau de înregistrare a migranților

Măsurile introduse pentru a restricționa circulația ca răspuns la pandemia de COVID-19 au inclus, de asemenea, izolarea în masă a persoanelor aflate în centrele temporare de detenție, prin care aceste persoane au fost împiedicate să părăsească astfel de spații^[3]. Curtea a constatat anterior că detenția îndelungată

---

^[1] Hotărârea Curții plene din 6 noiembrie 1980, *Guzzardi împotriva Italiei*, nr. 7367/76, Hotărârea Marii Camere din 12 septembrie 2012, *Nada împotriva Elveției*, nr. 10593/08 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2017, *De Tommaso împotriva Italiei*, nr. 43395/09, (inclusă ca rezumat în această publicație), precum și discuția despre această cauză în secțiunea consacrată articolului 2 din Protocolul nr. 4 (dreptul la libertatea de circulație, inclusiv dreptul la părăsirea și la intrarea în propria țară) din această publicație.

^[3] De exemplu, în Bosnia, la 16 martie 2020, personalul de criză al Ministerului Sănătății, Muncii și Politicii Sociale al Cantonului Una Sana (USK) a dispus „o restricție deplină a deplasării migranților în afara centrelor temporare”, a se vedea: <https://balkaninsight.com/2020/04/09/movement-ban-worsens-migrants- plight-in-serbia-bosnia/> „Movement Ban Worsens Migrants’ Plight in Serbia, Bosnia”, I. Jeremic, M. Stojanovic și A. Vladislavljivic, Balkan Insight, 9 aprilie 2020. În Serbia, declararea stării de urgență a inclus faptul că refugiaților și migranților nu li s-a permis ieșirea din centrele de tranzit și azil decât pentru a solicita asistență medicală sau cu permisiune specială. A se vedea, de asemenea, <https://www.srbija.go. impotrivars/vest/en/154373/preventive-measures-in-migrant-camps-yield-results.php> „Preventative measures in migrant camps yield results”, actualizare a Guvernului Republicii Serbia, 16 aprilie 2020. Interdicția funcționează în ambele sensuri, astfel încât nici majoritatea personalului organizațiilor pentru drepturile omului și al organizațiilor neguvernamentale nu poate intra în centre. În cazul în care o anumită persoană reușește să părăsească tabăra fără permis, există riscul de contravenție sau răspundere penală. A se vedea <https://www.a11initiative.org/wp-content/uploads/2020/04/Li%C5%A1enje-slobode->

în zonele de tranzit aeroportuar, în așteptarea rezultatului cererilor de azil, constituia o privare de libertate în sensul articolului 5^[1], în timp ce șederea într-o zonă de tranzit la frontiera terestră nu constituia o astfel de privare de libertate, deoarece solicitanții aveau posibilitatea să plece^[2]. Detenția într-un centru de primire, de identificare sau de înregistrare a migranților va constitui, așadar, o privare de libertate dacă nu există posibilitatea de a părăsi centrul^[3]. O astfel de detenție poate ridica, de asemenea, probleme din perspectiva articolului 3, astfel cum se discută în secțiunea consacrată articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante), în special secțiunea „*Centre de primire, de identificare sau de înregistrare a migranților*” din această publicație.

b. Excepții permise

Articolul 5 paragraful 1 a doua teză prevede că:

„Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

(a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

(b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau dețineri legale pentru nerespectarea unei hotărâri pronunțate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

(c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

---

izbeglica-tra%C5%BEilaca-azila-i-migranata-u-Republici-Srbiji-u-vreme-vanrednog-stanja_final.pdf „Lišenje slobode izbeglica, tražilaca azila i migranata u Republici Srbiji kroz mere ograničenja i mere odstupaanja od ljudskih i manjinskih prava donetih pod okriljem vanrednog stanja”, de N. Kovačević, Inițiativa A11 (*A11 Initiative*).

^[1] Hotărârea Marii Camere din 21 noiembrie 2019, *Z.A. și alții împotriva Rusiei*, nr. 61411/15, nr. 61420/15, nr. 61427/15 și nr. 3028/16.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 21 noiembrie 2019, *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei*, nr. 47287/15.

^[3] A se vedea Hotărârea din 25 ianuarie 2018, *J.R. și alții împotriva Greciei*, nr. 22696/16, cu privire la solicitanții plasați în unitatea „hotspot” Vial (un centru de primire, de identificare și de înregistrare a migranților). După o lună, unitatea a devenit semideschisă, iar solicitanților li s-a permis ieșirea în timpul zilei. Curtea a considerat că solicitanții au fost privați de libertate în sensul articolului 5 în prima lună de ședere în unitate, dar că au fost supuși doar unei restricții de circulație, mai degrabă decât unei privări de libertate, odată ce unitatea a devenit semideschisă; Hotărârea Marii Camere din 21 noiembrie 2019, *Z.A. și alții împotriva Rusiei*, nr. 61411/15, nr. 61420/15, nr. 61427/15 și nr. 3028/16.

- (d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente;
- (e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;
- (f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriul sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.”

Pentru a fi conformă cu articolul 5, detenția unei persoane trebuie să se încadreze în una dintre excepțiile enumerate mai sus. Curtea a subliniat în mod repetat că lista excepțiilor de la prezumția de libertate prevăzută la articolul 5 paragraful 1 este exhaustivă^[1]. Excepțiile permise sunt de strictă interpretare, ceea ce înseamnă că articolul 5 nu permite o gamă mai largă de justificări care să poată fi admise în temeiul articolelor 8-11. Excepția prevăzută la articolul 5 paragraful 1 litera e) este cea mai relevantă în contextul pandemiei de COVID -19.

Detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă

Articolul 5 paragraful 1 litera e) permite „*detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă*”. Astfel de persoane pot reprezenta un pericol pentru siguranța publică, dar plasarea lor în detenție poate fi impusă de propriile lor interese^[2]. Cu toate acestea, detenția este permisă în temeiul acestei dispoziții numai în ultimă instanță, în cazul în care au fost luate în considerare măsuri mai puțin severe de prevenire a răspândirii bolii, care s-au dovedit insuficiente pentru a proteja interesul public^[3].

COVID -19 s-a dovedit a fi o boală contagioasă, periculoasă pentru sănătatea și siguranța publică, ceea ce înseamnă că ar putea fi legal ca, în temeiul articolului 5 paragraful 1 litera e), statele să impună privări de libertate pentru a evita răspândirea sa. Cu toate acestea, statele trebuie să fie, de asemenea, în măsură să demonstreze că astfel de măsuri au fost adoptate în ultimă instanță, după ce au fost luate în considerare alte opțiuni și s-a ajuns la concluzia că răspândirea COVID-19 nu ar fi putut fi controlată în

^[1] Hotărârea din 18 septembrie 2018, *Frroku împotriva Albaniei*, nr. 47403/15, § 52; a se vedea, de asemenea, Hotărârea Marii Camere din 31 ianuarie 2019, *Rooman împotriva Belgiei*, nr. 18052/11, § 190, și trimiterile din aceasta.

^[2] Hotărârea din 25 ianuarie 2005, *Enhorn împotriva Suediei*, nr. 56529/00, § 43 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] Hotărârea din 25 ianuarie 2005, *Enhorn împotriva Suediei*, nr. 56529/00, § 43 (inclusă ca rezumat în această publicație).

condiții mai puțin restrictive. De exemplu, dacă persoanele au fost plasate în condiții de carantină fără a avea permisiunea de a-și părăsi locuința în nicio împrejurare, statele trebuie să poată justifica motivele pentru care nu li s-ar fi putut permite să își părăsească locuința pentru o anumită perioadă în fiecare zi, în anumite condiții, de exemplu purtând mască și păstrând distanța față de ceilalți. Este posibil ca alte soluții să nu fi fost considerate viabile, dar statele trebuie cel puțin să fie în măsură să prezinte motive întemeiate.

Această cerință este deosebit de relevantă în contextul tratamentului aplicat migranților și deținuților. Anumite state au prevăzut prelungirea pedepselor cu închisoarea în notificarea derogărilor către Consiliul Europei ca răspuns la pandemia de COVID-19. Astfel de prelungiri ar trebui justificate în temeiul articolului 5 paragraful 1 litera e), iar nu al articolului 5 paragraful 1 litera a) (detenția legală a unei persoane pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent), deoarece nu ar avea nicio legătură cu sentința inițială. Cu excepția cazului în care rezultatul testului COVID-19 efectuat de un deținut este pozitiv, este greu de înțeles motivul pentru care prelungirea pedepsei sale ar putea reprezenta mijlocul cel mai puțin restrictiv de prevenire a răspândirii COVID-19. Mai mult decât atât, au fost exprimate preocupări cu privire la utilizarea detenției ca răspuns implicit la infectare în cadrul comunităților de migranți și refugiați, mai degrabă decât ca o măsură de ultimă instanță, de exemplu atunci când migranții declară că au fost plasați în carantină în centre de detenție din cauza preocupărilor în materie de „autodisciplină” în ceea ce privește respectarea condițiilor de autoizolare^[1]. O astfel de abordare prezintă riscul supunerii acestor persoane unor noi prejudicii, mai degrabă decât beneficiul de a le proteja sănătatea.

c. Garanții prevăzute la articolul 5

Chiar dacă se constată că o privare de libertate este permisă în temeiul articolului 5 paragraful 1 litera e), aceasta trebuie să respecte, de asemenea, garanțiile prevăzute la articolul 5. În temeiul articolului 5 paragraful 1, privarea de libertate trebuie să se facă potrivit căilor legale, iar detenția în sine trebuie să fie legală. Pentru a fi realizată „potrivit căilor legale”, orice privare de libertate trebuie să fie în conformitate cu legislația națională^[2], iar alte standarde juridice internaționale aplicabile^[3] și legislația națională trebuie să fie în sine conforme cu Convenția, inclusiv cu principiile generale explicite sau implicite cuprinse

---

^[1] A se vedea <https://www.borderviolence.eu/wp-content/uploads/COVID-19-Report.pdf>, Special report: COVID-19 and border violence along the Balkan route Border Violence Monitoring Network, Regiunea Balcanilor, aprilie 2020.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 9 iulie 2009, *Mooren împotriva Germaniei*, nr. 11364/03, § 72.

^[3] Hotărârea din 21 martie 2017, *Mitrović împotriva Serbiei*, nr. 52142/12, § 40.

în Convenție^[1]. Printre aceste principii se numără principiul statului de drept, principiul securității juridice și principiul protecției împotriva arbitrarului. Măsurile restrictive care intră sub incidența articolului 5, adoptate ca răspuns la pandemia de COVID-19, trebuie, așadar, să fie autorizate și puse în aplicare potrivit unui proces care respectă normele juridice naționale aplicabile și legile sau reglementările adoptate în mod corespunzător.

Securitatea juridică

Este esențial ca condițiile privării de libertate prevăzute de legislația națională să fie clar definite, iar legea să fie previzibilă în ceea ce privește aplicarea sa. Legea trebuie să fie enunțată cu suficientă precizie pentru a permite unei persoane, apelând la nevoie la consiliere de specialitate în materie, să prevadă, într-o măsură rezonabilă față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă^[2]. De exemplu, trebuie să existe condiții clare și limite de timp care să stabilească momentul în care o persoană trebuie să fie în carantină și pentru cât timp, astfel încât o persoană să fie pe deplin conștientă de circumstanțele în care i s-ar putea solicita să rămână la domiciliu, când își va putea părăsi în cele din urmă domiciliul, dacă condițiile care îi restrâng libertatea pot fi prelungite și, în cazul unui răspuns afirmativ, pentru cât timp.

Lipsa arbitrarului

Nicio detenție arbitrară nu poate fi compatibilă cu articolul 5 paragraful 1. Noțiunea de „arbitrar” de la articolul 5 paragraful 1 se extinde dincolo de neconformitatea cu legislația națională, astfel încât o privare de libertate poate fi legală din punctul de vedere al dreptului intern, fiind totodată arbitrară și, astfel, contrară Convenției^[3]. Detenția va fi considerată arbitrară atunci când nu există nicio legătură între motivul privării de libertate permise și locul și condițiile de detenție^[4] și, în raport cu articolul 5 paragraful 1 literele b), d) și e), în cazul în care detenția nu a fost necesară pentru atingerea scopului declarat^[5]. Prin urmare, pentru ca orice privare de libertate impusă ca răspuns la pandemie să respecte această condiție, trebuie să se demonstreze că aceasta contribuie la prevenirea răspândirii COVID-19.

---

[1] Hotărârea din 5 martie 2019, *Bigović împotriva Muntenegrului*, nr. 48343/16, §§ 181-182, Hotărârea din 19 martie 2019, *Šaranović împotriva Muntenegrului*, nr. 31775/16, § 69.

[2] Hotărârea din 24 iulie 2014, *Dragin împotriva Croației*, nr. 75068/12, § 90.

[3] Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2012, *Creangă împotriva României*, nr. 29226/03, § 84, Hotărârea din 28 iunie 2011, *Sebalj împotriva Croației*, nr. 4429/09, § 188.

[4] Hotărârea din 7 iunie 2011, *Hadžić și Suljić împotriva Bosniei și Herțegovinei*, nr. 39446/06 și 33849/08, § 41.

[5] Hotărârea din 3 noiembrie 2015, *Hadžimejlić și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, nr. 3427/13, 74569/13 și 7157/14, §§ 52-59.

Motivare

Absența sau lipsa motivării constituie unul dintre elementele luate în considerare de Curte la aprecierea legalității detenției^[1]. Articolul 5 paragraful 2 conține, de asemenea, garanția elementară că orice persoană arestată trebuie să cunoască motivul pentru care este privată de libertate. O persoană trebuie să fie informată cu privire la temeiurile de fapt și de drept esențiale pentru privarea sa de libertate, într-un limbaj simplu, netehnic, pe care să îl înțeleagă^[2]. Cererile de traducere trebuie formulate cu meticulozitate și precizie de către autorități^[3]. Prin urmare, statele trebuie să ia măsuri pentru a se asigura că transmit publicului larg actualizări clare și periodice cu privire la persoanele care trebuie să intre în carantină sau în izolare și motivele pentru care trebuie să facă acest lucru. Aceasta poate presupune transmisiuni TV sau radio ori distribuirea de scrisori și pliante (traduse în limbile vorbite în zonele în care sunt distribuite)^[4].

Controlul rapid al măsurii arestării preventive

Articolul 5 paragraful 4 prevede că:

„Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau detenție are dreptul să introducă recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală.”

Potrivit acestei dispoziții, persoanele aflate în detenție au dreptul să solicite în mod activ controlul jurisdicțional al detenției lor, indiferent de motivul detenției, în temeiul articolului 5 paragraful 1 literele a) - f)^[5]. Printre elementele luate în considerare pentru a stabili dacă o decizie este rapidă sau nu se numără următoarele: complexitatea procedurilor, conduita atât a autorităților, cât și a

^[1] Hotărârea Marii Camere din 22 octombrie 2018, S., V. și A. împotriva Danemarcei, nr. 35553/12, 36678/12 și 36711/12, § 92.

^[2] Hotărârea din 19 septembrie 2013, Velinov împotriva fostei Republici iugoslave a Macedoniei, nr. 16880/08, §§ 63.

^[3] Hotărârea din 12 aprilie 2005, Shamayev și alții împotriva Georgiei și a Rusiei, nr. 36378/02, § 425.

^[4] A se vedea seria de materiale video produsă de BBC Asian Network în șapte limbi diferite din Asia de Sud, care, în încercarea de a aborda răspândirea dezinformării în timpul crizei coronavirusului și de a ajuta mesajele de sănătate publică să ajungă la un public cât mai larg posibil, explică ce este COVID-19 și cum se pot proteja oamenii.: <https://www.bbc.co.uk/mediacentre/latestnews/2020/asian-network-advice-videos> „BBC Asian Network publishes coronavirus advices videos in South Asian languages to help those whose first language is not English”, BBC Media Centre, 30 aprilie 2020.

^[5] Hotărârea din 3 octombrie 2017, Čović împotriva Bosniei și Herțegovinei, nr. 61287/12, § 29.

persoanei în cauză, miza pentru aceasta din urmă și particularitățile procedurii interne. Pot apărea probleme deosebite din punctul de vedere al acestei dispoziții în contextul arestării preventive, deoarece pandemia de COVID-19 a provocat întârzieri și întreruperi ale procedurilor judiciare normale, ceea ce ar putea încălca această dispoziție. Acest aspect este discutat în continuare în secțiunea consacrată articolului 6 (dreptul la un proces echitabil) din această publicație.

5. ARTICOLUL 2 DIN PROTOCOLUL NR. 4 — DREPTUL LA LIBERA CIRCULAȚIE, INCLUSIV DREPTUL UNEI PERSOANE DE A PĂRĂSI ȘI DE A INTRA PE TERITORIUL ȚĂRII SALE

În întreaga Europă au fost impuse interdicții de călătorie, restricții de deplasare și măsuri de limitare a circulației persoanelor ca răspuns la pandemia de COVID-19. Secțiunea consacrată articolului 5 (dreptul la libertate) din cadrul acestei publicații conține o dezbatere cu privire la aspectul dacă și momentul când aceste măsuri pot constitui o privare de libertate în sensul articolului 5. În situațiile în care aceste măsuri nu echivalează cu o privare de libertate este evident că ele constituie o atingere adusă libertății de circulație consacrate de CEDO, care include dreptul de a părăsi o țară a Consiliului Europei, de a intra în propria țară și de a circula liber pe teritoriul unei țări în care s-a intrat în mod legal.

a. Libertatea de circulație

Articolul 2 din Protocolul nr. 4 (A2P4) la Convenție protejează libertatea de circulație în interiorul unui stat și dreptul de a părăsi un stat. Acesta prevede că:

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. În anumite zone determinate drepturile recunoscute în paragraful 1 pot face obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.”

Domeniul de aplicare

Curtea a constatat că a fost adusă atingere libertății de circulație prevăzute de A2P4 dacă particularii au fost obligați să solicite permisiunea unei instanțe înainte de a-și părăsi locul de reședință pentru a se deplasa în altă parte^[1], au fost împiedicați să treacă frontierele interne din țara în care locuiau^[2], li

---

^[1] Hotărârea din 22 noiembrie 2005, *Antonenkov și alții împotriva Ucrainei*, nr. 14183/02 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea din 13 decembrie 2005, *Timishev împotriva Rusiei*, nr. 55762/00 55974/00.

s-a interzis să intre în anumite zone ale unui oraș^[1] și au fost împiedicați să părăsească un stat^[2].

Măsurile luate pentru a restricționa circulația în vederea prevenirii răspândirii pandemiei de COVID-19 ar constitui, de asemenea, în mod clar o atingere adusă drepturilor protejate în temeiul A2P4. De exemplu, impunerea unor cerințe de limitare a circulației persoanelor într-o țară, împiedicarea persoanelor să își părăsească locuințele în anumite zile sau în anumite perioade prin impunerea de restricții zilnice de deplasare, prin restricționarea accesului la sistemele de transport public, cu excepția utilizării acestora pentru călătorii efectuate din anumite motive specifice, prin restricționarea călătoriilor interne și internaționale, cu excepția cazului în care efectuarea acestora este „necesară” și prin împiedicarea deplasărilor în și din anumite orașe sau regiuni ale unei țări în care riscul prezentat de COVID-19 a crescut, iar regiunea respectivă rămâne supusă măsurilor de limitare a circulației persoanelor.

Limitări

Articolul 2 paragraful 3 din A2P4 prevede că drepturile protejate de A2P4 pot face obiectul unor restrângeri necesare pentru protecția sănătății. La fel ca în cazul articolelor 8-11 din Convenție, orice restrângere în acest sens trebuie să fie prevăzută de lege și să fie necesară într-o societate democratică^[3].

Necesitatea stabilirii prin lege

În cazul în care o lege sau o reglementare are un impact foarte important asupra dreptului la liberă circulație, este deosebit de important ca efectele legii sau ale reglementării să fie accesibile și previzibile^[4]. Această cerință de claritate și previzibilitate este deosebit de relevantă în contextul pandemiei de COVID-19, în care măsurile de limitare a circulației persoanelor, interdicțiile de circulație și restricțiile de călătorie au avut un „impact foarte important” asupra libertății de circulație și a libertății de călătorie, context în care statele au dobândit noi competențe ample de punere în aplicare a acestor restricții. A fost necesar ca legile cu privire la aceste competențe să fie elaborate și puse în aplicare rapid, precum și să fie actualizate periodic pentru a răspunde evoluției

---

^[1] Hotărârile din 4 iunie 2002, *Landvreugd și Oliveira împotriva Țărilor de Jos*, nr. 37331/97, nr. 33129/96 (incluse ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea din 3 septembrie 2013, *Milen Kostov împotriva Bulgariei*, nr. 40026/07 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] Hotărârea Marii Camere din 19 octombrie 2005, *Timishev împotriva Rusiei*, nr. 55762/00 și nr. 55974/00.

^[4] Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2017, *De Tommaso împotriva Italiei*, nr. 43395/09, § 111 (inclusă ca rezumat în această publicație).

nivelurilor de risc, ceea ce, în anumite cazuri, a condus la confuzie în ceea ce privește domeniul de aplicare și efectele acestora^[1].

Curtea a constatat anterior o încălcare a A2P4 determinată de emiterea unui ordin obligatoriu de izolare la domiciliu pentru o perioadă de doi ani împotriva unui solicitant considerat periculos din cauza „tendințelor sale infracționale”. Dispoziția națională care îi restricționa libertatea de circulație nu era „prevăzută de lege” în sensul Convenției, deoarece nu conținea dispoziții suficiente de detaliate care să explice ce tip de comportament ar trebui considerat ca reprezentând un pericol pentru societate și nu indica cu suficientă claritate domeniul de aplicare sau modalitățile de exercitare a puterii de apreciere foarte largi conferite instanțelor naționale^[2].

Acest raționament poate fi aplicat prin analogie restricțiilor de circulație care urmăresc limitarea „pericolului” sau a riscului pentru sănătate prezentat de COVID-19. Pentru a fi în conformitate cu A2P4, astfel de dispoziții trebuie să precizeze în mod clar intervalul orar în care persoanele pot să își părăsească locuința, unde li se permite să meargă, motivele pentru care li se permite să călătorească sau să își părăsească locuința, care ar fi consecințele încălcării restricțiilor și în ce ipoteze concrete ar interveni aceste consecințe. De exemplu, restricțiile de călătorie, cu excepția cazurilor în care efectuarea călătoriilor „este necesară”, riscă să creeze confuzie cu privire la ceea ce constituie caracterul „necesar” și ar trebui să fie însoțite de indicații clare și de exemple cu privire la semnificația acestui termen în contextul pandemiei, pentru a evita acordarea unei puteri discreționare excesive celor care pun în aplicare asemenea restricții.

Măsură necesară într-o societate democratică

Atunci când va aprecia dacă o restricție privind circulația este necesară într-o societate democratică, Curtea va ține seama de durata restricției, de aplicarea sa automată și nediferențiată sau de circumstanțele individuale, precum și de aspectul dacă restricția servește efectiv scopului pentru care a fost introdusă.

Chiar și atunci când o restricție privind libertatea de circulație a unei persoane era inițial justificată, cu cât este mai lungă perioada în care se aplică, cu atât este mai probabil ca aceasta să devină disproporționată^[3]. Curtea nu a

---

^[1] A se vedea confuzia din Regatul Unit cu privire la chestiunea determinării încălcării de către consilierul politic Dominic Cummings a reglementărilor în materia măsurilor de limitare a circulației persoanelor: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/blog/government-handling-dominic-cummings-loss-public-trust>, „The government’s handling of the Dominic Cummings row has led to a loss of public trust”, de C.Haddon, Institute for Government, 26 mai 2020.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2017, *De Tommaso împotriva Italiei*, nr. 43395/09 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] Hotărârea din 31 martie 2009, *E. împotriva Poloniei*, nr. 14480/04 (inclusă ca rezumat în această publicație).

considerat disproporționată măsura de restricționare timp de 14 zile a accesului unei persoane într-o anumită zonă dintr-un oraș, atunci când aceasta a fost impusă ca răspuns la o situație de urgență legată de consumul și traficul de droguri^[1]. Cu toate acestea, o interdicție de deplasare pe care Curtea a considerat-o inițial a fi justificată a fost considerată disproporționată după o perioadă de opt ani, timp în care a avut loc o singură revizuire a necesității menținerii sale^[2]. Atunci când măsurile de restricționare a circulației sunt impuse prin referire la factori susceptibili de a se modifica în timp, statului îi revine obligația de a verifica periodic dacă motivele pentru impunerea restricțiilor privind libera circulație persistă^[3]. Prin urmare, statele trebuie să revizuiască periodic necesitatea menținerii interdicțiilor de d și a restricțiilor de circulație, ținând cont de nivelul riscului ca pandemia de COVID-19 să se răspândească din cauza unei astfel de deplasări. Cu cât perioada menținerii unor astfel de restricții este mai lungă, cu atât revizuirea periodică este mai importantă.

Revizuirea unor astfel de măsuri este, de asemenea, necesară pentru a se asigura că restricția de circulație servește scopului pentru care a fost introdusă și că este mijlocul cel mai puțin restrictiv pentru atingerea acestui scop. Atunci când restricțiile de circulație sunt impuse anumitor segmente ale populației, ținând cont, de exemplu, de vârsta sau de starea lor de sănătate, trebuie să fie clar că există un risc sporit la adresa sănătății respectivelor segmente ale populației, care necesită izolarea lor într-o măsură mai mare decât a altor segmente ale populației^[4]. În plus, au fost exprimate preocupări cu privire la faptul că impunerea anumitor restricții de circulație poate conduce la o creștere a altor tipuri de deplasări și că astfel de măsuri, precum cele de limitare a circulației persoanelor, pot avea un efect opus obiectivului urmărit de a preveni răspândirea COVID-19. De exemplu, anunțarea faptului că o parte a unei țări

---

^[1] Hotărârile din 4 iunie 2002, *Landvreugd și Olivieira împotriva Țărilor de Jos*, nr. 37331/97 și nr. 33129/96 (incluse ca rezumat în această publicație)

^[2] Hotărârea Marii Camere din 23 februarie 2017, *De Tommaso împotriva Italiei*, nr. 43395/09 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] A se vedea Hotărârea din 20 aprilie 2010, *Villa împotriva Italiei*, nr. 19675/06, în care restricția a fost impusă în privința unei persoane în funcție de pericolul pe care îl constituia pentru societate și a fost necesar să se verifice în mod continuu nivelul de pericol pe care îl prezenta persoana respectivă.

^[4] A se vedea decizia Curții Constituționale a Bosniei, potrivit căreia interdicția impusă minorilor și persoanelor în vârstă de peste 65 de ani de a nu părăsi domiciliul a adus atingere dreptului lor la liberă circulație. Măsura a fost considerată disproporționată, întrucât autoritățile nu au precizat motivele pentru care au estimat că aceste grupe de vârstă prezintă un risc mai ridicat de a fi infectate sau de a transmite infecția: <https://www.sarajevotimes.com/constitutional-court-ban-on-the-movement-of-persons-under-the-age-of-18-and-over-65-is-violation-of-human-rights/> „Constitutional Court: Ban on the Movement of Persons under the Age of 18 and over 65 is a violation of Human Rights”, Sarajevo Times, 22 aprilie 2020.

ar intra sub incidența măsurilor de limitare a circulației persoanelor poate duce la deplasări în masă către o altă parte a țării, iar anunțarea închiderii anumitor magazine, restaurante sau părți ale unui oraș poate duce la crearea de stocuri și la supraaglomerare în supermarketurile care rămân deschise^[1]. Consecințele impunerii restricțiilor de circulație ar trebui, prin urmare, să fie luate în considerare în deciziile de impunere a acestora, pentru a garanta că acestea pot servi scopului în care sunt introduse.

De asemenea, este mai probabil ca Curtea să considere că o restricție privind circulația este disproporționată atunci când este aplicată în mod general și automat, fără a ține seama de circumstanțele individuale. În numeroase cazuri, răspunsul la pandemia de COVID-19 a implicat restricții generale privind circulația pe întreg teritoriul statelor, care au afectat întreaga populație. Astfel de măsuri nediferențiate pot provoca îngrijorare atunci când nu iau în considerare persoanele care pot fi afectate în mod diferit de o restricție generală. De exemplu, persoanele cu handicap mintal sau fizic, care au nevoie să petreacă mai mult timp în aer liber decât alte persoane^[2], și cele care trebuie să își părăsească locuința pentru a colecta articole esențiale sau prestații de asigurare socială^[3]. În cazul în care restricțiile de circulație nu permit excepții

---

^[1] A se vedea: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2020/03/26/ beating-covid-19-the-problem-with-national-lockdowns/> „Beating Covid-19: The problem with national lockdowns”, de M.J.Bull, Blogurile LSE, 26 martie 2020 și exemplul a aproximativ 25 000 de italieni care au părăsit Lombardia, deplasându-se către alte regiuni ale țării, atunci când au fost instituite măsuri de limitare a circulației persoanelor în această regiune, ceea ce a determinat guvernul să impună măsuri de limitare a circulației persoanelor la nivelul întregii țări. A se vedea, de asemenea: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-serbia/serbia-imposes-night-curfew-orders-elderly-indoors-idUSKBN2143XR> „Serbia imposes night curfew, orders elderly indoors”, A.Vasovic, Reuters, 17 martie 2020, respectiv anunțarea stării de urgență în Serbia i-a determinat pe pensionari să se „grăbească să colecteze pensiile și să facă comisioane”, autoritățile fiind nevoite să impună restricții mai dure.

^[2] A se vedea situația apărută în Regatul Unit, care a determinat guvernul să modifice orientările privind părăsirea locuinței în sensul de a clarifica faptul că persoanele cu probleme de sănătate care fac necesară părăsirea de către acestea a locuinței mai mult de o dată pe zi și deplasarea în afara zonei în care se află locuința lor, sunt în mod expres autorizate să facă acest lucru. <https://www.gov.uk/government/publications/coronavirus-outbreak-faqs-what-you-can-and-cant-do/coronavirus-outbreak-faqs-what-you-can-and-cant-do> „Coronavirus outbreak FAQs: what you can and can't do” Orientări ale Cancelariei Prim-ministrului, 26 august 2020; a se vedea, de asemenea, <https://www.bindmans.com/news/government-guidance-changed-to-allow-people-with-specific-health-needs-to-exercise-outside-more-than-once-a-day-and-to-travel-to-do-so-where-necessary> „Government guidance changed to permit people with specific health needs to exercise outside more than once a day and to travel to do so where necessary”, Bindmans LLP, 8 aprilie 2020.

^[3] A se vedea Hotărârile din 4 iunie 2002, *Landvreugd și Oliveira împotriva Țărilor de Jos*, nr. 37331/97 și nr. 33129/96 (incluse ca rezumat în această publicație), în care faptul că a fost prevăzută posibilitatea ca reclamantul să intre în zona relevantă în condiții de impunitate pentru a-și ridica prestațiile de securitate socială și corespondența a fost relevant

în astfel de cazuri, statele trebuie să fie în măsură să demonstreze că au luat în considerare impunerea unor măsuri mai puțin restrictive^[1], dar au ajuns la concluzia că riscul pe care îl prezintă pentru sănătatea publică răspândirea pandemiei de COVID-19 prin luarea în considerare a unor astfel de circumstanțe individuale depășește riscul pentru sănătate pe care îl implică o aplicare generală a restricțiilor de circulație.

b. Dreptul de a intra în propria țară

Articolul 3 paragraful 2 din Protocolul nr. 4 (A3P4) la Convenție protejează dreptul de a intra în propria țară. Acesta prevede că:

„(n)imeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este”.

În practică, foarte puține cauze au vizat interpretarea acestei dispoziții. Multe dintre restricțiile de intrare impuse de state ca răspuns la pandemie s-au aplicat străinilor sau persoanelor nerezidente, în timp ce cetățenilor statului li s-a permis în continuare intrarea în „propria țară”. Chiar și în situațiile în care a fost introdusă o interdicție totală a zborurilor comerciale, aeroporturile au continuat să funcționeze în scopul repatrierii^[2], iar unele state au închiriat zboruri charter pentru a se asigura că cetățenii lor pot continua să intre în propria țară. Dat fiind că drepturile protejate de A3P4 se aplică cetățenilor țării în care acestea intenționează să intre, pare puțin probabil ca interdicțiile

---

pentru constatarea Curții potrivit căreia nu a existat nicio încălcare a A2P4; a se vedea, de asemenea, în Bosnia, modificarea normei care împiedica persoanele de peste 65 de ani să își părăsească locuințele, modificarea în urma căreia pensionarilor li s-a permis să își părăsească locuințele timp de patru ore în timpul săptămânii pentru a-și încasa pensiile și pentru a cumpăra medicamente. A se vedea <https://balkaninsight.com/2020/04/14/bosnias-constitutional-court-to-rule-on-movement-restrictions/> „Bosnia's Constitutional Court to Rule on Movement Restrictions”, de E.Dizdarevic și N. Dervisbegovic, *Balkan Insight*, 14 aprilie 2020.

^[1] A se vedea Hotărârile din 4 iunie 2002, *Landvreugd și Oliveira împotriva Țărilor de Jos*, nr. 37331/97 și nr. 33129/96 (incluse ca rezumat în această publicație), în care Curtea a constatat că ordinul de restricționare timp de 14 zile accesului într-o parte a orașului a fost parțial proporțional, deoarece reclamantilor li se emiseseră deja mai multe ordine de interdicție pentru un interval de opt ore, dar, cu toate acestea, au revenit de fiecare dată în zonele interzise pentru a se angaja în activități de trafic de droguri de mare risc în public și au fost avertizați că o nouă repetare ar conduce la emiterea ordinului de restricție de 14 zile

^[2] A se vedea, de exemplu, cazul Albaniei, unde toate zborurile comerciale au fost anulate la 22 martie 2020, însă aeroportul internațional din Tirana (TIA) a rămas deschis pentru a gestiona zborurile umanitare, de repatriere și de transport de mărfuri: <https://uk.reuters.com/article/health-coronavirus-albania-flights/albania-suspends-all-commercial-flights-out-of-tirana-idUKL8N2BF078> „Albania suspends all commercial flights out of Tirana”, de D. Goodman, 22 martie 2020.

de călătorie care impun restricții la intrarea în state să ridice probleme în sensul A3P4.

Cu toate acestea, o situație neobișnuită a fost creată la sfârșitul lunii martie la frontiera dintre Albania și Grecia. Cetățenilor albanezi care călătoreau spre casă din Grecia învecinată li s-a refuzat intrarea pe teritoriul propriului stat și au fost ținuti în zona de tranzit fără nicio asistență sau perspectivă clară cu privire la situația lor^[1]. Guvernul albanez le-a permis să intre în Albania și să stea în carantină în hoteluri numai în urma unor critici dure din partea publicului. Modul în care a fost aplicată interdicția de intrare ar putea ridica probleme nu numai în sensul A3P4, ci și în sensul articolelor 3 și 5 din Convenție^[2].

În plus, pe măsură ce interdicțiile de călătorie au fost eliminate treptat, statele au început să introducă condiții prelabile pentru intrarea pe teritoriul lor, cum ar fi prezentarea rezultatelor unui test molecular negativ (PCR) pentru COVID-19, efectuat înainte de intrarea pe teritoriul lor, sau completarea unui formular online înainte de călătorie. În unele cazuri, aceste condiții se aplică în egală măsură cetățenilor statului și străinilor^[3].

Deși aceste condiții prelabile nu echivalează cu o privare totală de dreptul de a intra într-o țară, ele pot ridica probleme în sensul A3P4 dacă, în practică, impun obstacole în calea intrării. De exemplu, dacă o persoană nu are acces la tehnologia necesară pentru completarea unui formular online înainte de sosire, dacă nu poate avea acces în timp util la testare sau dacă rezultatul testului COVID-19 este pozitiv. În astfel de situații, cetățeanul unui stat membru ar putea fi privat dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este. Acest lucru poate fi justificat de urmărirea obiectivului de protecție a sănătății în cazul în care o persoană a fost testată pozitiv pentru COVID-19^[4]. Cu toate

^[1] A se vedea <https://www.albaniandailynews.com/index.php?idm=41148&mod=2> „Nearly 40 Albanians stuck at border with Greece”, de E. Halili, Albanian Daily News, 7 aprilie 2020.

^[2] Pentru mai multe detalii cu privire la problemele care ar putea apărea în sensul articolelor 5 și 3 în contextul reținerii persoanelor aflate în tranzit în zonele de frontieră, consultați secțiunile consacrate articolului 5 (dreptul la libertate), în special subsecțiunea „Centre de primire, de identificare sau de înregistrare a migranților” și articolului 3 [protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante (migranți și solicitanți de azil)] din această publicație.

^[3] A se vedea Protocolul pentru sosirile în Grecia, introdus la 1 iulie 2020, care impunea obligația ca toți călătorii să completeze un formular online de localizare a pasagerilor cu o zi înainte de intrarea în țară, un cod fiind primit pe e-mail pentru confirmarea trimiterii, și impunea pasagerilor din anumite țări să aibă un rezultat negativ la testul molecular (PCR) pentru COVID-19, efectuat cu până la 72 de ore înainte de intrarea lor în Grecia. Aceste cerințe se aplică cetățenilor și rezidenților permanenți ai Greciei: <https://travel.gov.gr/#/> „Protocols for Arrivals in Greece”, site-ul guvernului elen, 13 august 2020.

^[4] A se vedea Hotărârea din 10 martie 2011, *Kiyutin împotriva Rusiei*, nr. 2700/10 (inclusă ca rezumat în această publicație), în care Curtea a admis că restricțiile de călătorie pot fi esențiale pentru protecția sănătății publice, dar a subliniat că acest lucru se aplică

acestea, este puțin probabil ca acesta să se justifice dacă o persoană nu poate intra pe teritoriul statului deoarece nu este în măsură să completeze formularele necesare și statul nu oferă nicio modalitate alternativă de completare a acestora.

De asemenea, pot apărea probleme în cazul în care drepturile de ședere sau cetățenia persoanei care solicită intrarea sunt contestate^[1]. Prin urmare, este important să existe în continuare o modalitate eficace de a exercita drepturile care decurg din A3P4 pe toată durata pandemiei, perioadă în care statele au competențe mai extinse în ceea ce privește refuzarea intrării străinilor. Orice refuz al intrării unei persoane care consideră că ar trebui să fie primită pe baza drepturilor sale de ședere trebuie să poată fi supus unei căi de atac.

---

numai bolilor extrem de contagioase cu perioade scurte de incubație, precum holera, febra galbenă, SARS și „gripa aviară” (H5N1), deoarece indivizii pot să transmită astfel de boli prin însăși prezența lor într-o țară, prin contact ocazional sau prin particulele în suspensie.

^[1] Decizia de admisibilitate din 31 martie 1993, *Oudrhiri împotriva Franței*, nr. 19554/92 (inclusă ca rezumat în această publicație).

6. ARTICOLUL 6 — DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL

Obiectivul principal al articolului 6 este de a asigura caracterul echitabil general atât a procedurilor civile, cât și a celor penale. Articolul 6 paragraful 1) prevede că:

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.”

Cerințele prevăzută la articolul 6 paragraful 1, inclusiv cerința echității generale, participarea efectivă la proceduri și dreptul la o audiere publică într-un termen rezonabil [abordate în subsecțiunile (a) - (c) de mai jos] se aplică atât în cadrul procedurilor civile, cât și în cadrul procedurilor penale. Cerințele prevăzute la articolul 6 paragraful 3, abordate în subsecțiunea (d) de mai jos, se aplică numai în cadrul procedurilor penale.

Pe toată durata pandemiei de COVID-19, statele au instituit o serie de măsuri prin care se urmărea restrângerea accesului la instanțe. Acest lucru a condus la dezbateri cu privire la aspectul dacă și în ce măsură activitatea sistemului judiciar poate fi suspendată și controlată prin acte ale executivului^[1]. În cadrul măsurilor introduse pentru a restrânge accesul la instanțele judecătorești, numeroase state contractante au avut grijă să se asigure că ședințele urgente pot avea loc în continuare^[2]. În caz contrar, ședințele au fost amânate, au avut

---

^[1] A se vedea Legea normativă nr. 9 din 25 martie 2020 adoptată de Consiliul de Miniștri din Albania <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=8b0056b5-010b-4ebd-a695-70f82339661d> „On Changes to the Normative Act No. 9, dated 25.03.2020, On Special Measures in the Field of Judicial Activity during the Epidemic Situation caused by Covid-19”, Boga & Associates, 3 iunie 2020.

^[2] A se vedea <https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2> „CEPEJ Declaration: Lessons learnt and challenges faced by the judiciary during after the COVID-19 pandemic”, Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției (CEPEJ), CEPEJ (2020) 8rev, 10 iunie 2020.

loc la distanță prin telefon sau în sistem de videoconferință, sau chiar au fost soluționate în scris fără să fi avut loc o audiere^[1].

Pentru a asigura respectarea cerințelor prevăzute la articolul 6, statele trebuie să se asigure că se acordă o atenție deosebită circumstanțelor fiecărui caz pentru a decide cu privire la cea mai bună modalitate de a acționa, în timp ce accesul fizic la instanțe este limitat. Trebuie găsit un echilibru just între diferitele aspecte ale articolului 6^[2], de exemplu, cerința de a organiza o ședință într-un termen rezonabil ar putea fi pusă în balanță cu oportunitatea organizării unei ședințe la distanță, mai devreme, dar care poate avea un impact diferit asupra caracterului echitabil al procedurilor, în funcție de natura cauzei și părțile implicate.

Este posibil ca unele dintre noile măsuri adoptate ca răspuns la pandemia de COVID-19 să fie utilizate în continuare după ce reducerea distanțării sociale și a restricțiilor de limitare a circulației persoanelor, pentru a contribui la reducerea numărului considerabil de cauze nesoluționate din cauza situației provocate de pandemie. De asemenea, acestea pot fi puse în aplicare pentru a îmbunătăți accesul la justiție în situațiile în care accesul limitat la transport și alte obstacole logistice împiedică în prezent accesul la justiție^[3]. Prin urmare, este cu atât mai important să se asigure că toate sistemele sau măsurile noi adoptate în contextul pandemiei sunt suficiente pentru a proteja dreptul la un proces echitabil, întrucât acestea pot deveni mijloace cu caracter permanent în administrarea justiției.

a. Echitatea generală și participarea efectivă la proceduri

În cazul în care ședințele se desfășoară la distanță, cerințele prevăzute la articolul 6 se aplică în continuare. Printre acestea se numără dreptul unui acuzat sau al unui justițiabil de a participa efectiv la o ședință sau la un proces^[4], ceea ce implică nu numai dreptul de a fi prezent, ci și de a asculta și urmări procedurile. Acustica slabă și dificultățile de natură auditivă din sala de judecată pot ridica o problemă în sensul articolului 6^[5], iar acest lucru se aplică și în contextul ședințelor la distanță. Curtea a admis că interogarea prin conexiune

---

[1] Pentru o listă de măsuri adoptate în întreaga Europă, a se vedea <https://www.coe.int/en/web/cepej/compilation-comments> „Management of the judiciary - compilation of comments and comments by country”, harta interactivă a Consiliului Europei.

[2] Hotărârea din 12 octombrie 1992, *Boddaert împotriva Belgiei*, nr. 12919/87, § 39.

[3] A se vedea https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/rch_final.pdf „Remote Court Hearings and Judicial Processes in Response to COVID-19 in Mission and other Fragile Settings”, documentul Serviciului de Justiție și Corecție al ONU, 29 aprilie 2020.

[4] Hotărârea Marii Camere din 18 decembrie 2018, *Murtazaliyeva împotriva Rusiei*, nr. 36658/05, § 91.

[5] Hotărârea din 23 februarie 1994, *Stanford împotriva Regatului Unit*, nr. 16757/90, § 29.

video poate asigura o participare efectivă la procedură^[1] și a constatat că utilizarea videoconferințelor nu constituie nici o problemă, nici un avantaj în sensul articolului 6, din moment ce utilizarea sa servește scopului de a asigura echitatea generală a procedurii. Calitatea tehnologiei utilizate va fi, prin urmare, un factor-cheie în asigurarea dreptului la un proces echitabil, dat fiind că participanții prin intermediul conexiunii video trebuie să poată urmări procedura și să fie ascultați fără obstacole tehnice^[2]. De asemenea, trebuie asigurată o comunicare eficientă și confidențială cu un avocat^[3].

Deciziile cu privire la utilizarea tehnologiei pentru organizarea unei ședințe la distanță ar trebui luate de la caz la caz, luând în considerare toate posibilele implicații ale utilizării tehnologiei, inclusiv calitatea tehnică și limitările tehnologiilor care ar putea fi utilizate^[4]. Printre alți factori care ar trebui luați în considerare se numără vulnerabilitatea oricărui martori, dacă aceștia au dificultăți de învățare sau handicapuri care ar face mai dificilă participarea lor prin intermediul tehnologiei, dacă au acces la un spațiu privat în care sunt relatate informații private și uneori traumatice, precum și dacă credibilitatea lor este în discuție.

Rapoartele demonstrează că pârâții și martorii pot percepe procedurile ca provocând o mai mare dezorientare, confuzie și stres atunci când o persoană nu este prezentă fizic pentru a acționa în numele lor, atât avocații, cât și martorii declarând că au avut dificultăți în a stabili starea de spirit a judecătorilor și a juraților în lipsa indicilor nonverbale la care, în mod normal, ar fi răspuns și s-ar fi adaptat în sala de judecată^[5]. Nuanțele și neînțelegerile pot rămâne mai ușor nedetectate într-o ședință la distanță, iar judecătorii au declarat că

---

[1] Hotărârea Marii Camere din 2 noiembrie 2010, *Sakhnovskiy împotriva Rusiei*, nr. 21272/03, Hotărârea din 5 octombrie 2006, *Marcello Viola împotriva Italiei*, nr. 45106/04, și Hotărârea din 2 octombrie 2018, *Bivolaru împotriva României*, nr. 66580/12.

[2] A se vedea <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/06/CJC-Rapid-Review-Final-Report-f.pdf> „The Impact of COVID-19 measures on the civil justice system”, de dr. N.Byrom, S.Beardon și dr. A. Kendrick, raportul Consiliului Justiției Civile și al Fundației pentru Educație Juridică, mai 2020. Raportul a evidențiat o investiție insuficientă în facilități, tehnologie și personal la nivelul tribunalelor districtuale, precum și inexistența unor platforme adaptate pentru ședințele video, ceea ce a provocat probleme pentru utilizatori. În cazul a aproape jumătate din totalul ședințelor incluse în eșantionul lor au intervenit dificultăți tehnice, cu un sprijin tehnic redus sau inexistent pentru a aborda aceste probleme.

[3] Hotărârea din 4 octombrie 2016, *Yaroslav Belousov împotriva Rusiei*, nr. 2653/13 și 60980/14, Hotărârea Marii Camere din 2 noiembrie 2010, *Sakhnovskiy împotriva Rusiei*, nr. 21272/03, § 98.

[4] Hotărârea din 16 februarie 2016, *Yevdokimov și alții împotriva Rusiei*, nr. 27236/05, 44223/05, 53304/07, 40232/11, 60052/11, 76438/11, 14919/12, 19929/12, 42389/12, 57043/12 și 67481/12.

[5] A se vedea <https://www.fairtrials.org/sites/default/files/Safeguarding%20the%20right%20to%20a%20fair%20trial%20during%20the%20coronavirus%20pandemic%20remote%20criminal%20justice%20proceedings.pdf> „Safeguarding the right to a fair

pârâții pot părea distanți și neimplicați pe ecran^[1]. Problemele tehnice, ecourile și întreruperile pot exacerba această problemă. Prin urmare, în cazul în care credibilitatea unui martor este în joc, prezența în sala de judecată rămâne preferabilă^[2].

Impactul întârzierii în stabilirea unui termen de judecată este un factor care poate milita în favoarea desfășurării unei ședințe la distanță. De exemplu, dacă întârzierea înseamnă că un inculpat va fi supus unei perioade mai lungi de arest preventiv fără audiere și se consideră nesigur ca o audiere să aibă loc în persoană. Natura și complexitatea cauzei sunt, de asemenea, relevante, în măsura în care videoconferința ar putea fi mai potrivită pentru soluționarea unor cauze scurte și simple, mai degrabă decât unor cauze mai complexe, în care sunt implicate mai multe părți și martori, iar chestiunile de fapt sunt contestate.

Garanții care permit asigurarea echității ședințelor de judecată desfășurate la distanță

Atunci când există dovezi solide pentru a dispune recurgerea la proceduri judiciare la distanță, ședințele la distanță ar trebui să aibă loc numai dacă există garanții suficiente pentru a aborda eventualele amenințări potențiale la adresa dreptului la un proces echitabil. Garanțiile pot cuprinde următoarele măsuri:

- i) asigurarea conexiunilor video care reproduc, pe cât posibil din punct de vedere tehnic, o sală de judecată, pentru a face astfel încât fiecare dintre participanți să aibă o imagine completă asupra tuturor celorlalți participanți;
- ii) acordarea de asistență tehnică oricărei părți care se confruntă cu dificultăți tehnice;
- iii) asigurarea faptului că pârâțul, justițiabilii și/sau martorii au posibilitatea de a se consulta sau de a da instrucțiuni avocaților în mod confidențial în timpul procedurii;

---

trial during the coronavirus pandemic: remote criminal justice proceedings”, Fair Trials, 30 martie 2020.

^[1] A se vedea <http://spccweb.thco.co.uk/media/4807/university-of-surrey-video-enabled-justice-final-report-ver-11.pdf> „Video Enabled Justice Evaluation”, de prof. N. Fielding, prof. S.Braun și dr. G.Hieke, Comisarul pentru poliție și criminalitate din Sussex și Universitatea din Surrey, martie 2020, care au constatat că inculpații erau mai susceptibili de a fi condamnați la închisoare în ședințele la distanță.

^[2] A se vedea https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/rch_final.pdf „Remote Court Hearings and Judicial Processes in Response to COVID-19 in Mission and other Fragile Settings”, documentul Serviciului de Justiție și Corecție al ONU, 29 aprilie 2020.

- iv) protejarea securității informațiilor. În unele jurisdicții, Skype și WhatsApp au fost folosite pentru a organiza ședințe, însă nivelul de securitate al acestor platforme de comunicare este neclar^[1];
- v) înscrierea judecătorilor la cursuri de formare pentru a beneficia de cunoștințele tehnice necesare pentru a gestiona o ședință la distanță, inclusiv propria participare și participarea altora^[2];
- vi) organizarea unor sesiuni de judecată înainte de o ședință completă pentru a facilita tranziția către ședințele la distanță și pentru a se asigura că orice dificultăți tehnice sunt soluționate în prealabil;
- vii) actualizarea normelor procedurale existente și emiterea de noi orientări cu privire la modul de a decide dacă o ședință la distanță este adecvată și cu privire la orice noi termene sau proceduri instituite;
- viii) informarea în prealabil a părâtului, a justițiabililor și/sau a martorilor cu privire la ceea ce trebuie să se aștepte, la modul în care se va desfășura ședința, la cerințele tehnice pe care trebuie să le întrunească și la modul în care pot avea acces la asistență, de exemplu, la interpretare sau la asistență tehnică.

b. Ședința publică

Caracterul public al procedurilor constituie un element important în garantarea echității. Administrarea justiției ar trebui să fie caracterizată prin vizibilitate, astfel încât să fie deschisă controlului public. Un proces îndeplinește cerința publicității dacă publicul poate obține informații cu privire la data și locul unde are loc și dacă acest loc este ușor accesibil^[3]. Acest lucru permite membrilor publicului și, mai ales, jurnaliștilor, să asiste la un proces, să raporteze unui public mai larg ceea ce se întâmplă sau chiar să prezinte o perspectivă diferită asupra cauzei față de cea care ar putea fi prezentată de stat^[4].

În timpul pandemiei, accesul fizic la unele instanțe a fost limitat, împiedicând sau îngreunând accesul jurnaliștilor la instanțe^[5]. Atunci când ședințele au avut loc la distanță, nu au existat întotdeauna suficiente informații pentru

---

^[1] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/cepej/compilation-comments> „Management of the judiciary - compilation of comments and comments by country”, harta interactivă a Consiliului European.

^[2] A se vedea <https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2> „CEPEJ Declaration: Lessons learnt and challenges faced by the judiciary after the COVID-19 pandemic”, Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției (CEPEJ), CEPEJ (2020) 8rev, 10 iunie 2020.

^[3] Hotărârea din 14 noiembrie 2000, *Riepan împotriva Austriei*, nr. 35115/97, §§ 27-29.

^[4] A se vedea <https://insights.doughtystreet.co.uk/post/102g6r7/open-justice-during-lockdown> „Open Justice During Lockdown”, de C. Gallagher QC, Doughty Street Insights, 7 mai 2020.

^[5] A se vedea modificările aduse legislației în Ungaria: https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_changes_in_Hun_crim_proc_COVID-19_08052020.pdf „Changes

a permite publicului sau jurnaliștilor să cunoască data la care vor avea loc ședințele, obiectul procesului sau modul de conectare pentru a urmărirea online a desfășurării acestuia. În situațiile în care jurnaliștii s-au putut conecta pentru a viziona ședințe la distanță, unii și-au exprimat îngrijorarea cu privire la întreruperea sau închiderea conexiunii lor. În cadrul procedurilor penale, în special, publicitatea prezintă un interes ridicat, deși Curtea a admis că poate fi uneori necesar, din perspectiva articolului 6, să se limiteze caracterul deschis și public al procedurilor pentru a proteja, de exemplu, securitatea sau datele cu caracter personal ale martorilor^[1]. Cu toate acestea, sunt rare cazurile în care preocupările legate de securitate justifică excluderea publicului dintr-un proces^[2]. Toate măsurile de securitate ar trebui să fie cât mai circumstanțiate și să respecte principiul necesității, după ce au fost luate în considerare toate alternativele posibile pentru a garanta siguranța și securitatea în sala de judecată^[3].

În contextul pandemiei, deși au existat preocupări cu privire la siguranța persoanelor care participă fizic la ședințele de judecată, au existat, de asemenea, preocupări cu privire la securitatea admitterii publicului la ședințele online, din cauza potențialului de perturbare a ședinței și a necesității de a proteja confidențialitatea. Astfel de preocupări ar trebui abordate într-un mod care să maximizeze controlul public asupra unei ședințe, asigurând, în același timp, buna desfășurare a ședinței și protejarea informațiilor confidențiale și a identității participanților. Acești factori pot fi gestionați fără o excludere totală a publicului de la ședințele la distanță, de exemplu, asigurându-se că cei care gestionează ședința dispun de o expertiză tehnică suficientă și de îndrumare pentru a opri sunetul și/sau a exclude participanții perturbatori, astfel încât această măsură să fie aplicată în mod consecvent și numai atunci când este necesar. În plus, în cazul în care nu este posibilă transmisia în direct pe internet, înregistrările procedurilor ar putea fi făcute publice, în unele cazuri după editarea oricăror informații private sau confidențiale.

c. Soluționarea într-un termen rezonabil

Deși au fost introduse măsuri de urgență pentru a se asigura că administrarea justiției poate continua în timpul pandemiei, în numeroase jurisdicții ședințele considerate „neurgente” au fost pur și simplu amânate. Întârzierile procedurale cauzate de pandemie nu ar putea decât să sporească numărul

---

in the Hungarian Criminal Procedure due to COVID-19”, Comitetul Helsinki din Ungaria, 8 mai 2020.

^[1] Hotărârea din 24 aprilie 2001, *B. și P. împotriva Regatului Unit*, nr. 36337/97 și 35974/97, § 37.

^[2] Hotărârea din 14 noiembrie 2000, *Riepan împotriva Austriei*, nr. 35115/97, § 34.

^[3] Hotărârea din 28 octombrie 2010, *Krestovskiy împotriva Rusiei*, nr. 14040/03, § 29.

cauzelor nesoluționate în statele din întreaga Europă, ceea ce ar constitui o amenințare pentru componenta articolului 6 care impune ca ședințele să se desfășoare „într-un termen rezonabil”. Caracterul rezonabil al duratei unei proceduri trebuie determinat pe baza unei aprecieri globale a circumstanțelor cauzei^[1], de exemplu, luând în considerare miza pe care o reprezintă pentru părți și eventuala stare de arest preventiv în care se află un inculpat^[2].

Statele nu vor fi considerate responsabile pentru întârzierile procedurale cauzate de o întârziere temporară a activității atunci când adoptă, cu diligența necesară, măsuri de remediere pentru a face față situației excepționale a cauzelor rămase nesoluționate^[3]. Cu toate acestea, Curtea rareori acordă o importanță deosebită argumentelor potrivit cărora întârzierile procedurale sunt cauzate de un volum mare de lucru^[4]. Un număr ridicat de cauze nu a fost procesat în timpul pandemiei, iar volumul restant din amănările dispuse în timpul pandemiei ar putea avea impact asupra accesului la justiție timp de câțiva ani^[5]. Pentru a asigura conformitatea cu acest aspect al echității în sensul articolului 6, statele trebuie să adopte cu promptitudine toate măsurile posibile pentru a soluționa cauzele aflate pe rol^[6]. Printre acestea se poate număra continuarea procesului de organizare a ședințelor la distanță, desfășurarea unor ședințe de judecată în timpul vacanței judecătorești și creșterea bugetului și a resurselor acordate sistemului judiciar.

d. Dreptul la apărare, la asistență juridică promptă, concretă și eficace

Articolul 6 paragraful 3 prevede garanții specifice pentru a contribui la asigurarea echității globale a procedurilor penale. Acesta prevede că orice acuzat are, printre altele, următoarele drepturi minime:

- „(a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa;
- (b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

[1] Hotărârea din 12 octombrie 1992, *Boddaert împotriva Belgiei*, nr. 12919/87, § 36.

[2] Hotărârea din 25 noiembrie 1992, *Abdoella împotriva Țărilor de Jos*, nr. 12728/87, § 24, Hotărârea din 13 Martie 2014, *Starokadomskiy împotriva Rusiei (nr. 2)*, nr. 27455/06, § 70-71.

[3] Hotărârea din 25 iunie 1987, *Milasi împotriva Italiei*, nr. 10527/83 § 18, Hotărârea din 25 iunie 1987, *Baggetta împotriva Italiei*, nr. 10256/83, § 23.

[4] Hotărârea din 15 iulie 1982, *Eckle împotriva Germaniei*, nr. 8130/78, § 92.

[5] A se vedea <https://www.fairtrials.org/news/short-update-trials-uk-could-face-delays-five-years-because-pandemic>; „Short Update: Trials in the UK could face delays up to five years because of the pandemic”, de Fair Trials Admin, 22 iunie 2020.

[6] A se vedea <https://www.fairtrials.org/news/short-update-covid-19-court-delays-may-lead-more-children-and-young-people-being-convicted> „Short Update: COVID-19 court delays may lead to more children and young people being convicted as adults in England and Wales”, de Fair Trials Admin, 24 iunie 2020.

(c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

(d) să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

(e) să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”

Drepturile discutate mai jos nu se aplică în cadrul procedurilor civile.

Dreptul la asistență juridică concretă și eficace

În temeiul articolului 6 paragraful 3 litera b) și al articolului 6 paragraful 3 litera c), avocatul trebuie să poată oferi asistență concretă și eficientă acuzatului^[1] pe tot parcursul procedurii, permițând acuzatului să beneficieze de întreaga gamă de servicii asociate în mod specific asistenței juridice, inclusiv pregătirea interogatoriilor, sprijinul acordat acuzatului aflat în dificultate și verificarea condițiilor de detenție.

Persoanele acuzate de săvârșirea unei infracțiuni au dreptul de a avea acces imediat la un avocat, din momentul în care sunt reținute pentru prima dată și interogate în arest de către poliție. Curtea a recunoscut că o consultare juridică eficace înainte și în timpul interogatoriului efectuat de poliție constituie o cerință esențială în temeiul articolului 6, întrucât interogatoriul efectuat de poliție poate reprezenta o etapă critică în cadrul procedurilor penale, declarațiile obținute în cursul interogatoriului fiind utilizate ulterior în instanță. Dreptul de a fi asistat de un avocat include nu numai dreptul de a fi în prezența unui avocat în timpul interogatoriului, ci și dreptul ca avocatului să i se permită să asiste în mod activ un suspect în timpul interogatoriului efectuat de poliție și să intervină pentru a asigura respectarea drepturilor persoanei suspectate.

Dreptul la comunicarea privată cu un avocat

Unul dintre elementele de bază și fundamentale ale dreptului la un proces echitabil este dreptul la comunicarea privată cu un avocat, fără riscul de a fi ascultat de un terț^[2]. au obligația de a pune la dispoziție mijloace adecvate pentru a permite o comunicare confidențială, directă și semnificativă între avocat și client. Cerințele de limitare a circulației persoanelor și de distanțarea socială impuse ca răspuns la pandemie au făcut mai dificilă asigurarea dreptului

^[1] Hotărârea din 9 aprilie 2015, *AT împotriva Luxemburgului*, nr. 30460/13.

^[2] A se vedea Hotărârea din 13 martie 2007, *Castravet împotriva Moldovei*, nr. 23393/05, § 49.

la o comunicare concretă și eficientă între client și avocat^[1]. Întrucât vizitele la centrele de detenție au fost restricționate, iar audierile au avut loc la distanță, numeroși avocați nu au putut intra în secțiile de poliție pentru a oferi asistență clienților aflați în detenție înainte și în timpul interogatoriilor efectuate de poliție și și nu au fost în măsură să primească personal instrucțiuni de la clienți ori să asculte mărturiile acestora. În schimb, avocații și clienții se bazează tot mai mult pe apeluri telefonice, legături video și alte forme de comunicare la distanță^[2].

Acest lucru poate submina calitatea și eficacitatea asistenței pe care avocații o pot oferi, în cazul în care astfel de metode de comunicare fac mai dificilă stabilirea unui raport sau a unei relații de încredere cu clientul^[3]. Condițiile de izolare au împiedicat, de asemenea, accesul la consiliere rapidă și/sau periodică, în cazul în care suspectii nu pot avea acces regulat la telefoane, iar durata apelurilor acestora poate fi restricționată în cazul în care un număr limitat de telefoane este utilizat în comun de un număr mare de deținuți și/sau în cazul în care aceștia sunt obligați să plătească contravaloarea apelurilor. Este posibil ca numeroase închisori să nu dispună de tehnologia necesară pentru a facilita comunicațiile video între client și avocat. Chiar și în situațiile în care dispun de această tehnologie, este posibil ca legătura video sau linia telefonică să nu fie sigure. Există, de asemenea, preocupări cu privire la confidențialitatea

---

^[1] A se vedea, de exemplu, sondajul realizat de Fair Trials International, care a constatat existența unui consens puternic în rândul respondenților în sensul scăderii semnificative a calității asistenței juridice în Anglia și Țara Galilor ca urmare a restricțiilor legate de pandemia de COVID-19 și că comunicarea la distanță a constituit un substitut slab pentru asistența juridică în persoană: <https://www.fairtrials.org/sites/default/files/Justice%20Under%20Lockdown%20survey%20-%20Fair%20Trials.pdf>, „Justice under lockdown: a survey of the criminal justice system in England & Wales between March and May 2020”, Raportul Fair Trials International, 25 iunie 2020.

^[2] De exemplu, în Țările de Jos avocaților li s-a permis să își viziteze clienții aflați în detenție numai în situații urgente și li s-a cerut să depună cereri motivate pentru vizita efectuată; în Spania, asistența juridică prin videoconferință a fost încurajată, dar nu a fost pusă în aplicare din cauza lipsei de echipamente; în Franța, Consiliul Baroului din Paris a încetat să mai numească avocați specializați în asistență judiciară din cauza lipsei de echipamente individuale de protecție, ceea ce înseamnă că este posibil ca pârâții să nu fi fost reprezentați în anumite cazuri: https://www.fairtrials.org/sites/default/files/2_FT_COVID-19_Access%20to%20Lawyer_Template%20arguments_2_Effective%20Access%20to%20a%20Lawyer.pdf, „Safeguarding the right to a fair trial during the coronavirus pandemic: access to a lawyer”, raportul Fair Trials, 3 aprilie 2020.

^[3] A se vedea https://www.fairtrials.org/sites/default/files/2_FT_COVID-19_Access%20to%20Lawyer_Template%20arguments_2_Effective%20Access%20to%20a%20Lawyer.pdf, „Safeguarding the right to a fair trial during the coronavirus pandemic: access to a lawyer”, raportul Fair Trials, 3 aprilie 2020, <https://www.fairtrials.org/sites/default/files/Justice%20Under%20Lockdown%20survey%20-%20Fair%20Trials.pdf>, „Justice under lockdown: a survey of the criminal justice system in England & Wales between March and May 2020”, raportul Fair Trials International, 25 iunie 2020.

comunicațiilor client-avocat, deoarece adesea atât avocatul, cât și clientul pot să nu aibă acces la un spațiu privat pentru a vorbi la telefon sau prin conexiune video, fără a fi auziți, de exemplu, de alți deținuți sau de personalul închisorii^[1].

Curtea a sugerat anterior că punerea la dispoziție a unei linii telefonice securizate ar putea fi una dintre metodele prin care un stat își poate îndeplini obligațiile de a lua măsuri pentru a facilita comunicarea regulată, securizată, privată și eficientă între client și avocat, atunci când vizitele în persoană nu sunt posibile^[2]. Ținând seama de amploarea restricțiilor privind contactul personal în contextul pandemiei de COVID-19, ar putea fi necesară introducerea unor măsuri mai ample pentru a se asigura îndeplinirea cerințelor prevăzute la articolul 6 paragraful 3. Acestea ar putea include creșterea numărului de telefoane disponibile pentru deținuți, instalarea tehnologiilor de conexiune video în locurile de detenție^[3], gratuitatea apelurilor sau sporirea numărului de apeluri ce pot fi efectuate gratuit, reducerea sau eliminarea limitelor privind durata apelurilor către consilieri și crearea de camere sau spații private în care clienții pot comunica fără a fi auziți. Atunci când este oportun ca vizita să aibă loc în persoană, ar trebui să se pună la dispoziție suficiente echipamente de protecție pentru a se asigura că acestea pot fi efectuate în condiții de siguranță^[4].

---

^[1] A se vedea Hotărârea din 13 ianuarie 2009, *Rybacki împotriva Poloniei*, nr. 52479/99, § 58, în care Curtea a constatat o încălcare a articolului 6, întrucât procurorii și executorii judecătorești se aflau în încăperea în care avocatul discuta în momentul respectiv cu clientul său.

^[2] Hotărârea din 5 octombrie 2006, *Marcello Viola împotriva Italiei*, nr. 45106/04, §§ 41 și 75.

^[3] Această abordare a fost încununată de succes, de exemplu, în Irlanda de Nord, unde un avocat a introdus o acțiune împotriva deciziei serviciului de poliție de a refuza instituirea „unei forme de mecanism digital precum Skype sau Zoom” pentru participarea efectivă a avocatului persoanei respective la audiere: <https://www.irishlegal.com/article/solicitor-acts-remotely-for-client-in-police-interview-in-northern-ireland-first> „Solicitor acts remotely for client in police interview in Northern Ireland first”, de C. Beaton, Irish Legal News, 16 aprilie 2020.

^[4] De exemplu, Baroul București a distribuit avocaților echipament de protecție (mănuși și măști). A se vedea <https://www.legalmarketing.ro/baroul-bucuresti-anunt-avocati-masti-si-manusi-de-protectie/> „BAROUL BUCUREȘTI Anunț avocați – măști și mănuși de protecție”, Legal Marketing, 25 martie 2020.

7. ARTICOLUL 10 — LIBERTATEA DE EXPRIMARE

Furnizarea în timp util de informații exacte cu privire la riscurile pentru sănătatea publică și măsurile luate de guverne pentru a răspunde acestor riscuri constituie un element esențial în abordarea situației create de pandemia de COVID-19^[1]. Cu toate acestea, pandemia a dat naștere la ceea ce Organizația Mondială a Sănătății a descris drept o „infodemie” de informare eronată și dezinformare, în care amploarea informațiilor inexacte sau înșelătoare aflate în circulație prezintă un risc grav pentru sănătatea publică și pentru acțiunile publice^[2]. Ca răspuns la această situație, numeroase state au introdus măsuri de combatere a răspândirii dezinformării. Deși este posibil ca aceste măsuri să fi servit unui scop legitim, a existat de asemenea riscul să afecteze funcțiile esențiale ale mass-mediei, ale jurnaliștilor și ale altor organizații pentru a garanta răspunderea guvernului și pentru a facilita schimbul de informații utile în timpul unei situații de urgență în materie de sănătate publică. În unele cazuri, capacitatea lor de a îndeplini aceste funcții a fost împiedicată și de lipsa accesului efectiv la informații și de restricțiile privind deplasarea și întrunirea acestora.

Prin urmare, numeroase aspecte ale libertății de exprimare protejate prin articolului 10 au fost afectate de răspunsul statelor la pandemie. Articolul 10 prevede că:

„1. Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

---

^[1] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/freedom-of-expression-and-information-in-times-of-crisis> „Freedom of expression and information in time of crisis”, declarația Consiliului Europei, 21 martie 2020.

^[2] A se vedea <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200202-sitrep-13-ncov-v3.pdf> „Novel Coronavirus (2019-nCov) Situation Report - 13”, raportul OMS, 2 februarie 2020.

a. Domeniul de aplicare al articolului 10

Libertatea presei și diversitatea mass-mediei

Dreptul la libertatea de exprimare include dreptul de a comunica informații și idei. Deși articolul 10 nu menționează în mod explicit libertatea presei, a mass-mediei sau a jurnaliștilor, Curtea a recunoscut în repetate rânduri interesul unei societăți democratice de a asigura și de a menține o presă liberă și a subliniat importanța mass-mediei în încurajarea dezbaterii publice, care oferă publicului informații de interes public și demască incompetența și neregularitățile comise de autorități, acționând ca un gardian al intereselor publice^[1]. Curtea conferă o protecție sporită în temeiul articolului 10 exprimării presei/mass-mediei și a constatat că din articolul 10 reiese că statele au obligația pozitivă de a proteja persoanele care exercită libertăți jurnalistice împotriva unor atacuri sau intimidări care le-ar împiedica să își îndeplinească rolul^[2].

Articolul 10 impune de asemenea statelor să garanteze diversitatea mass-mediei, în vederea garantării accesului publicului la conținut care să reflecte, pe cât posibil, diversitatea opiniilor întâlnite în societatea căreia îi sunt adresate programele^[3]. Libertatea presei ar trebui să se bazeze pe principiul pluralismului, pentru a garanta accesul publicului la o serie de informații și de idei. O situație în care un grup domină conținutul presei sau al mass-mediei audiovizuale dintr-o țară sau în care un organism public de radiodifuziune deține monopolul asupra frecvențelor disponibile într-o țară nu poate fi justificat, din perspectiva articolului 10, decât dacă se poate demonstra că există o nevoie stringentă în acest sens^[4].

Accesul la informații

Articolul 10 include, de asemenea, dreptul de acces la informații. Dreptul de acces la informații poate decurge și din articolul 8, de exemplu în cazul în care informațiile solicitate se referă la o situație care ar putea duce la o încălcare a articolului 8^[5]. Secțiunea consacrată articolului 8 (dreptul la respectarea vieții

[1] Hotărârea din 8 iulie 1986, *Lingens împotriva Austriei*, nr. 9815/82.

[2] Hotărârea din 16 martie 2000, *Özgür Gündem împotriva Turciei*, nr. 23144/93.

[3] Hotărârea din 23 noiembrie 1993, *Informationsverein Lentia and others v. Austria*, nr. 13914/88, 15041/89 15717/89, 15779/89 și 17207/90.

[4] Hotărârea Marii Camere din 7 iunie 2012, *Di Stefano împotriva Italiei*, nr. 38433/09.

[5] Hotărârea din 19 februarie 1998, *Guerra și alții împotriva Italiei*, nr. 14967/89 (inclusă ca rezumat în această publicație), în care Curtea a constatat o încălcare a articolului 8 deoarece statul italian nu a luat măsuri pentru a furniza informații cu privire la riscurile pe care le prezintă emisiile toxice provenite de la o fabrică de produse chimice și modul în care trebuie procedat în cazul unui accident major, având în vedere că poluarea gravă a mediului ar putea afecta bunăstarea persoanelor și le-ar putea împiedica să beneficieze de locuințele lor într-un mod care aduce atingere vieții lor private și de familie.

private și de familie) din această publicație descrie situațiile în care dreptul de acces la informații cu privire la sănătate poate fi protejat în temeiul articolului 8. O cerere de informații va protejată în temeiul articolului 10 în cazul în care:

- i) divulgarea informațiilor a fost impusă printr-un ordin judecătoresc sau
- ii) accesul la informații este esențial pentru exercitarea de către particular a libertății de exprimare, în special „libertatea de a primi sau a comunica informații”^[1]. De exemplu, în cazul în care accesul la informații este solicitat ca o etapă pregătitoare esențială pentru redactarea unui articol sau pentru transmiterea informațiilor solicitate altor persoane în vederea creării unui forum de dezbatere publică.

Pentru a doua situație descrisă mai sus să beneficieze de protecția conferită de articolul 10, informațiile, datele sau documentele la care se solicită accesul trebuie, de asemenea, să răspundă, în principiu, unei cerințe de interes public. Această teză include, de exemplu, informațiile referitoare la chestiuni de interes public sau situația în care divulgarea ar oferi transparență cu privire la modul de gestionare a afacerilor publice, facilitând astfel participarea publicului larg la guvernanta publică^[2].

Protecția dreptului la informare se aplică în egală măsură jurnaliștilor și organizațiilor neguvernamentale sau altor grupuri, cu condiția ca activitățile grupului să constituie un element esențial al dezbaterii publice informate, iar informațiile să fie solicitate în scopul exercitării unui control asupra acțiunilor publice sau al evidențierii unor probleme de interes general^[3]. Cererile de acces la documente oficiale în acest context ar trebui să fie tratate cu promptitudine, iar refuzurile ar trebui să facă obiectul unei căi de atac judiciare sau al unei alte proceduri independente de control^[4].

b. Ce constituie o ingerință în libertatea de exprimare?

Curtea interpretează noțiunea de ingerință în sens larg în contextul libertății de exprimare pentru a include orice activitate care are ca efect, direct sau indirect, limitarea, împiedicarea sau împovărarea unei activități de exprimare. Printre restricțiile de exprimare constatate ca reprezentând o atingere adusă dreptului se numără: aplicarea unei sancțiuni penale (amendă

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 8 noiembrie 2016, *Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei*, nr. 18030/11 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea Marii Camere din 8 noiembrie 2016, *Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei*, nr. 18030/11 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] Hotărârea Marii Camere din 8 noiembrie 2016, *Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei*, nr. 18030/11, § 166 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] Hotărârea din 26 mai 2009, *Kenedi împotriva Ungariei*, nr. 31475/05, § 48.

sau închisoare)^[1] sau obligarea la plata de daune interese ca urmare a unei exprimări^[2], o somație sau o interdicție de publicare^[3], refuzul acordării licenței de radiodifuziune^[4], interzicerea exercitării profesiei de jurnalist, sancțiunea disciplinară sau concedierea unui salariat^[5], ordine de dezvăluire a surselor jurnalistice și/sau sancționarea în caz de refuz^[6], anunțul unui șef de stat în sensul că un funcționar public nu va fi numit într-o funcție publică ca urmare a unei declarații publice făcute de funcționarul respectiv^[7], refuzul de a permite accesul unei nave de protest în apele teritoriale^[8] interzicerea accesului unui jurnalist la Davos în timpul Forumului Economic Mondial^[9].

Chiar și amenzi relativ mici au fost considerate de Curte drept cenzură implicită, deoarece, deși o amendă mică nu poate împiedica un jurnalist să se exprime într-o anumită situație, ar putea să îi descurajeze să formuleze critici în viitor. Ingerințele în libertatea de exprimare pot rezulta nu numai din sancțiunile impuse efectiv, ci și din teama de sancțiuni, iar Curtea a constatat că libertatea de exprimare este influențată în mare măsură de contextul juridic mai larg pentru jurnaliști și mass-media și de riscul unui efect de descurajare în cazul în care există sancțiuni pentru anumite discursuri^[10].

Atingeri aduse libertății de exprimare prin măsurile introduse ca răspuns la pandemia de COVID-19

Prin urmare, există numeroase moduri în care măsurile introduse ca răspuns la pandemia de COVID-19 au afectat libertatea de exprimare. Măsurile care au impus raportarea în conformitate cu linii predefinite, au interzis criticile cu privire la răspunsul guvernelor la pandemie, au interzis publicarea de informații „false” sau „dăunătoare” sau au împiedicat publicarea de informații care pot provoca panică și tulburări sociale, toate acestea au adus atingere

[1] Hotărârea din 8 iulie 1986, *Lingens împotriva Austriei*, nr. 9815/82.

[2] Hotărârea din 24 mai 1988, *Muller și alții împotriva Elveției*, nr. 10737/84.

[3] Hotărârea din 26 noiembrie 1991, *The Sunday Times împotriva Regatului Unit* (nr. 2), nr. 13166/87, Hotărârea din 26 noiembrie 1991, *Observer și Guardian împotriva Regatului Unit*, nr. 13585/88.

[4] Hotărârea din 22 mai 1990, *Autronic AG împotriva Elveției*, nr. 12726/87.

[5] *Hudgment of 16 July 2009, Wojtas-Kaleta împotriva Poloniei*, nr. 20436/02; Hotărârea din 16 decembrie 2008, *Frankowicz împotriva Poloniei*, nr. 53025/99.

[6] Hotărârea Marii Camere din 27 martie 1996, *Goodwin împotriva Regatului Unit*, nr. 17488/90.

[7] Hotărârea Marii Camere din 28 octombrie 1999, *Wille împotriva Liechtensteinului*, nr. 28396/95.

[8] Hotărârea din 3 februarie 2009, *Women on Waves împotriva Portugaliei*, nr. 31276/05 (inclusă ca rezumat în această publicație).

[9] Hotărârea din 8 octombrie 2009, *Gsell împotriva Elveției*, nr. 12675/05.

[10] Hotărârea din 7 martie 2019, *Sallusti împotriva Italiei*, nr. 22350/13, § 62 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 19 ianuarie 2017, *Kapsis și Danikas împotriva Greciei*, nr. 52137/12, § 40.

libertății presei și capacității acesteia de a îndeplini o funcție de supraveghere în interesul public^[1].

Guvernele au introdus noi competențe de cenzură a materialelor online, de la eliminarea informațiilor legate de COVID-19 de pe anumite site-uri web, până la blocarea site-urilor în întregime, uneori fără nicio posibilitate de control judiciar^[2]. Obligațiile de a publica numai „informații oficiale” sau informații care sunt în concordanță cu sursele oficiale au inhibat, de asemenea, pluralismul presei și dreptul publicului de a avea acces la o serie de idei^[3].

Restricțiile privind accesul fizic la conferințele de presă și reglementările stricte privind domeniul de aplicare al întrebărilor care puteau fi adresate în cadrul conferințelor de presă organizate prin intermediul sistemului de videoconferință au constituit o atingere adusă libertății de exprimare prin restricționarea dreptului de acces la informații^[4]. În plus, autorităților au

---

^[1] De exemplu, guvernul Republicii Srpska a emis un decret care interzicea provocarea „panicii și dezordinii” prin publicarea sau transmiterea de știri false în timpul stării de urgență. Persoanele care încălcau decretul puteau fi amendate cu o sumă cuprinsă între 1 000 și 3 000 de mărci bosniace (aproximativ 500-1 500 de euro). Amenda în cazul organizațiilor era cuprinsă între 3 000 și 9 000 de mărci (1 500-4 500 de euro): <https://balkaninsight.com/2020/03/19/bosnias-republika-srpska-imposes-fines-for-coronavirus-fake-news/> „Bosnia's Republika Srpska Imposes Fines for Coronavirus 'Fake News'”, D. Kovacevic și B. Luka, știrile Balkan Insight, 19 martie 2020. Guvernul macedonean a acordat Ministerului său de Interne mandatul de a lua „măsuri adecvate” împotriva persoanelor care distribuie informații false pe platformele de comunicare socială în legătură cu COVID-19 și împotriva mass-mediei care transmite mai departe astfel de informații: <https://vlada.mk/node/20464> “Филипче: Двајца нови позитивни пациенти на коронавирус, Владата одржа седница и донесе дополнителни мерки и активности за превенција од ширење на корона вирусот”, declarația guvernului Republicii Macedonia de Nord, 11 martie 2020.

^[2] De exemplu, în Armenia, o serie de ziare și site-uri web au fost nevoite să șteargă anumite informații, în urma adoptării unor norme stricte care interziceau publicarea informațiilor de natură medicală și epidemiologică despre epidemia de virus care nu erau pe deplin compatibile cu sursele oficiale: <https://eurasianet.org/armenia-takes-hard-line-against-media-reporting-on-covid-19> „Armenia takes hard line against media reporting on COVID-19”, A. Mejlumyan, știrile Eurasianet, 23 martie 2020.

^[3] De exemplu, Decretul de centralizare a distribuirii de informații privind coronavirusul în Serbia, care prevedea că sediul central pentru situații de criză condus de prim-ministru era singura sursă de informare cu privire la pandemie și că informațiile provenite din surse neautorizate nu trebuie considerate a fi informații exacte sau verificate. Ordinul prevedea, de asemenea, consecințe juridice pentru răspândirea dezinformării în timpul stării de urgență. În urma arestării a cel puțin unui jurnalist pentru relatările sale cu privire la pandemie, prim-ministrul a anunțat că decretul urma să fie revocat, la mai puțin de o săptămână de la introducerea acestuia: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/zakljucak/2020/48/1/reg> „Закључак (Владе о информисању становништва о стању и последицама заразне болести COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2) : 48/2020-8”, Decretul Guvernului Serbiei, 31 martie 2020.

^[4] De exemplu, criticile Asociației Jurnaliștilor din BH cu privire la ceea ce au descris ca fiind un sistem restrictiv pentru jurnaliștii care adresează întrebări miniștrilor și

răspuns mai greu cererilor adresate în contextul libertății de informare în timpul pandemiei^[1], jurnaliștii au fost supuși unor campanii de denigrare după depunerea cererilor de informații cu privire la măsurile adoptate de guvern ca răspuns la pandemie și au hărțuiți în timp ce încercau să raporteze probleme legate de măsurile adoptate de guvern^[2]. Restricțiile de călătorie și

---

organismelor din domeniul sănătății: <https://www.bljesak.info/vijesti/flash/bh-novinari-upozoravaju-ovakvi-postupci-vlasti-vode-ka-cenzuri/307122> „BH novinari upozoravaju: Ovakvi postupci vlasti vode ka cenzuri” Vijesti, bljesak.info, 31 martie 2020; în Serbia există exemple de jurnaliști cărora guvernul nu le-a permis să participe la conferințele de presă zilnice legate de COVID-19. Mass-media nu a putut să adreseze întrebări decât prin e-mail, iar nu prin intermediul unor apeluri video, fără a fi permise întrebări suplimentare: <https://balkaninsight.com/2020/03/16/coronavirus-live-updates/#1927> „Serbian Health Minister Blames ‘Corona in Newsrooms’ for Press Conference Ban”, M. Stojanovic, știrile Balkan Insight, 11 aprilie 2020. Alți jurnaliști au criticat lipsa accesului la informații din partea miniștrilor și a funcționarilor din domeniul sănătății: <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/Informacije-o-korona-virusu-ubuduće-samo-od-Kriznog-staba-novinari-ukazuju-na-prikrivenu-cenzuru.sr.html> „Informacije o korona virusu ubuduće samo od Kriznog štaba, novinari ukazuju na prikrivenu cenzuru” J. Adamović, južne vesti news, 1 aprilie 2020. Într-o declarație a Asociației Independente a Jurnaliștilor din Voivodina s-a susținut că jurnaliștilor li s-a refuzat dreptul de a primi informații cu privire la răspândirea infecției și, prin urmare, nu și-au putut exercita activitatea în conformitate cu standardele profesionale, că bazele de date publice nu au oferit date actualizate și că jurnaliștii nu au primit răspunsuri în timp util la întrebări de importanță publică: <https://www.gradjanske.org/wp-content/uploads/2020/07/CSO-activities-related-to-the-COVID-19-response-30-June-6-July.pdf> „CSO activities related to the COVID-19 response”, raportul Civic Initiatives, 20 iunie - 6 iulie 2020; a se vedea, de asemenea, <https://balkaninsight.com/2020/04/08/bosnia-trying-to-censor-information-about-pandemic-journalists-say/> „Bosnia Trying to Censor Information about Pandemic, Journalists Say”, D. Kovacevik și B. Luka, știrile Balkan Insight, 8 aprilie 2020.

^[1] A se vedea, de exemplu, în Serbia, unde termenul privind liberul acces la informațiile de interes public au fost suspendate pe timpul stării de urgență: <https://balkaninsight.com/2020/04/06/central-and-eastern-europe-freedom-of-information-rights-postponed/> „Central and Eastern Europe Freedom of Information Rights ‘Postponed’”, I. Nikolic, M. Barberá, S. Kajosevic și M. Necsutu, știrile Balkan Insight, 6 aprilie 2020.

^[2] În Slovenia, un jurnalist care depusese o cerere de informații cu privire la măsurile adoptate de guvernul sloven ca răspuns la pandemie a fost ținta unei campanii de denigrare de către mass-media. La 23 martie, prim-ministrul Albaniei a trimis cetățenilor un mesaj vocal în care îi sfătuia să se spele pe mâini ca măsură de protecție împotriva coronavirusului și să se protejeze de mass-media, iar jurnalistul Ora News Elio Laze a fost amenințat în mod agresiv de un muncitor al unei societăți private de construcții pentru filmarea unor activități care încălcau interdicțiile din țară impuse ca urmare a COVID-19: <https://balkaninsight.com/2020/03/13/albania-premier-urges-citizens-to-protect-themselves-from-the-media/> „Rama takes his War on Media to Albanians’ Phones”, G. Erebara, știrile Balkan Insight, 13 martie 2020; <https://exit.al/en/2020/03/24/ora-news-journalist-threatened-by-salillari-employee-after-possible-curfew-violation/> „Ora News Journalist Threatened by Salillari Employee After Possible Curfew Violation”, jurnaliștii Exit, știrile Exit, 24 martie 2020.

restricțiile de întrunire au împiedicat, de asemenea, jurnaliștii să raporteze din „prima linie”, de exemplu relatând despre proteste sau demonstrații^[1].

c. Ingerințe permise în ceea ce privește libertatea de exprimare

Obiective legitime

Articolul 10 paragraful 2 permite restrângeri ale libertății de exprimare pentru protecția sănătății și pentru apărarea ordinii publice. Cu toate acestea, Curtea a subliniat în mod frecvent necesitatea de a interpreta în mod restrictiv aceste excepții și, în cazurile în care au fost permise restricții de exprimare pentru protecția sănătății, Curtea s-a bazat pe existența unui consens larg al statelor în favoarea admiterii restricției^[2].

Urgențele sanitare la nivel mondial, precum pandemia de COVID-19, generează zvonuri, informări eronate și dezinformări care pot dăuna ordinii publice, sănătății și siguranței, conducând la neîncredere în guvern și determinând oamenii să nu respecte reglementările și orientările instituite pentru a proteja sănătatea și siguranța^[3]. Combaterea răspândirii dezinformării pentru a proteja sănătatea și ordinea publică ar constitui, prin urmare, un obiectiv legitim în urmărirea căruia libertatea de exprimare poate fi restrânsă. De exemplu, circumstanțele excepționale ale pandemiei pot obliga jurnaliștii să se abțină de la divulgarea informațiilor deținute de guvern destinate utilizării restricționate — cum ar fi, de exemplu, informații privind măsurile viitoare de punere în aplicare a unei politici de izolare mai stricte, atunci când acest lucru este necesar pentru a asigura punerea în aplicare cea mai sigură și mai eficace a politicii^[4]. În plus, este relevant faptul că publicarea de informații cu privire la persoanele infectate sau tratate de COVID-19 ar putea aduce

---

^[1] Pentru o prezentare generală a altor aspecte legate între COVID-19 în legătură cu libertatea de exprimare, a se vedea: <https://ipi.media/media-freedom-violations-in-the-eu-under-covid-19/> „Media freedom violations in the EU under COVID-19”, știrile Institutului Internațional de Presă, 20 aprilie 2020; pentru o prezentare generală, a se vedea <https://ipi.media/covid19-media-freedom-monitoring/> „COVID-19: Number of Media Freedoms Violations by Region”, Sistemul de monitorizare al Institutului Internațional de Presă (IPI).

^[2] A se vedea Hotărârea din 5 martie 2009, *Société de conception de presse et d'édition et Ponson împotriva Franței*, nr. 26935/05, § 53, în care Curtea a admis o restricție privind publicitatea pentru produsele din tutun

^[3] A se vedea <https://rm.coe.int/09000016809eca31> „Access to information as an essential condition for accountability and citizen participation in public”, prezentare a Consiliului Europei, 23 iunie 2020.

^[4] A se vedea <https://rm.coe.int/09000016809eca31> „Access to information as an essential condition for accountability and citizen participation in public”, prezentare a Consiliului Europei, 23 iunie 2020.

atingere drepturilor lor la viața privată sau de familie, protejate de articolul 8 din Convenție^[1].

Cu toate acestea, orice măsură de limitare a libertății de exprimare introdusă în urmărirea acestor obiective trebuie să fie excepțională, proporțională și instituită în conformitate cu legea.

Legalitate

Restrângerile aduse libertății de exprimare și de informare trebuie să fie clare și previzibile și să conțină termeni clar definiți, astfel încât să se evite utilizarea necorespunzătoare a preocupărilor privind sănătatea publică și a temerilor legate de tulburarea ordinii publice ca pretext pentru urmărirea în justiție a profesioniștilor din mass-media sau pentru a reduce la tăcere vocile critice. Calitatea legii, precum și amenințarea reprimării discursului pot limita libertatea de exprimare. Există preocupări legate de faptul că măsurile introduse pentru a preveni răspândirea dezinformării în contextul pandemiei ar putea fi utilizate pentru a eticheta și sancționa orice mesaj critic la adresa guvernului drept „informații false” sau „informații care ar putea crea panică”, având în vedere amploarea și ambiguitatea unor astfel de termeni^[2]. Formulările vagi și generice, precum „știri false” sau „care stârnesc panică”, scad calitatea legii, deschizând calea către potențiale abuzuri și ingerințe disproporționate. Statele ar trebui să evite măsurile care sunt formulate în termeni generali și vagi, care nu au un caracter previzibil și/sau care sunt susceptibile să conducă la o incriminare excesivă. Măsurile de combatere a dezinformării ar trebui, de asemenea, să fie controlate de parlamente, monitorizate de instituțiile naționale din domeniul drepturilor omului și supuse revizuirii de către instanțele constituționale sau alte instanțe competente^[3].

Proportionalitate

La aprecierea caracterului proporțional al unei atingeri aduse libertății de exprimare, printre factorii relevanți se numără conținutul exprimării, finalitatea acesteia, precum și tipul și gravitatea oricărei sancțiuni sau restricții impuse.

^[1] A se vedea Hotărârea din 25 noiembrie 2008, *Armonas împotriva Lituaniei și Biriuk împotriva Lituaniei*, nr. 23373/03.

^[2] A se vedea <https://rm.coe.int/16809ef1c7> „The impact of the sanitary crisis on freedom of expression and media information”, raportul Consiliului Europei, 7 iulie 2020.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 9 iunie 1998, *Incal împotriva Turciei*, nr. 22678/93, Hotărârea din 20 martie 2018, *Sahin Alpay împotriva Turciei*, nr. 16538/17, §§ 172-184 (inclusă ca rezumat în această publicație), Hotărârea din 6 iulie 2010, *Gözel și Özer împotriva Turciei*, nr. 43453/04 și nr. 31098/05; a se vedea de asemenea https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805ae60e „Guidelines on protecting freedom of expression and information in times of crisis”, § 19, Orientările Consiliului Europei, 26 septembrie 2007.

Conținutul și finalitatea exprimării

Curtea a subliniat în mod constant că exprimarea care se referă la chestiuni de interes public ar trebui să beneficieze de o protecție sporită. Statelor li se acordă o marjă de apreciere limitată în acest context, iar orice limitare a exprimării în ceea ce privește chestiunile de interes public trebuie să facă obiectul unei justificări speciale. Discursul referitor la probleme de sănătate publică^[1], întrebările referitoare la protecția sănătății și verificarea cantității de informații furnizate de autorități cu privire la riscurile pentru sănătatea publică au fost considerate de Curte ca fiind chestiuni de interes public care ar trebui să beneficieze de un nivel ridicat de protecție^[2]. Prin urmare, orice restricție cu privire la astfel de forme de exprimare ar trebui să facă obiectul unui control riguros.

Consiliul Europei a reafirmat importanța protejării libertății de exprimare ca element esențial al combaterii răspândirii COVID-19^[3]. Schimbul liber de informații exacte este esențial pentru a permite persoanelor să înțeleagă situația în materie de sănătate publică și măsurile pe care ar trebui să le ia pentru a rămâne în deplină siguranță ele însele și celelalte persoane. Accesul la informații și controlul public de către mass-media și de către alte organizații sunt deosebit de importante pentru a garanta răspunderea autorităților în contextul unei situații de urgență în materie de sănătate publică, întrucât aceasta reprezintă un control esențial al măsurilor adoptate de autorităților executive, în timp ce alte mecanisme de control și echilibrare în ceea ce privește măsurile adoptate de guvern sunt eliminate sau simplificate din cauza situației de urgență^[4].

Protecția sporită a libertății de exprimare care contribuie la asumarea unui rol de gardian al interesului public se regăsește adesea în cazurile care implică mass-media, dar nu se limitează la astfel de cazuri și se extinde, de exemplu, asupra grupurilor de campanie mici și informale^[5]. Curtea a recunoscut, de

^[1] Hotărârea din 25 august 1998, *Hertel împotriva Elveției*, nr. 25181/94, § 47.

^[2] Hotărârea din 7 noiembrie 2006, *Mamere împotriva Franței*, nr. 12697/03 în care s-a acordat un nivel ridicat de protecție discursului care s-a dovedit a face parte dintr-o dezbatere publică extrem de importantă axată în special pe informațiile insuficiente pe care autoritățile le-au oferit populației cu privire la nivelurile de contaminare la care fusese expusă populația și la consecințele expunerii respective asupra sănătății publice.

^[3] A se vedea <https://rm.coe.int/09000016809eca31> „Access to information as an essential condition for accountability and citizen participation in public”, prezentare a Consiliului Europei, 23 iunie 2020.

^[4] A se vedea <https://rm.coe.int/respect-for-democracy-hu-man-rights-and-rule-of-law-during-states-of-e/16809e82c0> „Respect for Democracy Human Rights and Rule of Law during States of Emergency – Reflections: restricting freedom of expression in emergency contexts would deprive the public of an essential check on the increased executive powers”, raportul Comisiei de la Veneția, 26 mai 2020.

^[5] Hotărârea din 15 februarie 2005, *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, nr. 68416/01.

asemenea, că sursele de informații online contribuie în mod semnificativ la creșterea accesului publicului la știri și informații, ceea ce înseamnă că bloggerii și utilizatorii populari ai rețelelor sociale pot fi, de asemenea, clasificați drept gardieni ai interesului public și pot beneficia de o protecție sporită pentru orice formă de exprimare prin care informează cetățenii cu privire la chestiuni de interes public sau prezintă un răspuns critic în acest sens^[1].

Deși Curtea a acceptat că încrederea publicului în autorități constituie un factor important în gestionarea cu succes a crizelor, acest factor nu a depășit importanța asigurării libertății de exprimare în ceea ce privește întrebările și a criticile cu privire la răspunsul guvernelor la o criză sanitară. În schimb, Curtea a constatat că persoanele responsabile de răspunsul la situații de criză trebuie să câștige ele însele încrederea publicului, fără a se baza pe restrângerea libertății de exprimare pentru a realiza acest lucru^[2].

Articolul 10 prevede, de asemenea, obligația celor care îndeplinesc rolul de „gardian al interesului public” să facă acest lucru în mod responsabil. Curtea a stabilit că articolul 10 cuprinde implicit dreptul publicului de a avea acces la mijloace mass-media corecte și informate, iar presa trebuie să transmită idei într-un mod compatibil cu obligațiile și responsabilitățile sale^[3]. Prin urmare, este mai probabil ca exprimarea mass-mediei să fie protejată în temeiul articolului 10 dacă provine de la jurnaliști care acționează cu bună-credință pentru a furniza informații exacte și fiabile în conformitate cu etica jurnalistică. În caz contrar, obiectivul protejării libertății presei ar fi compromis dacă astfel de libertăți ar fi utilizate pentru a disemina cu bună știință informații înșelătoare provenite din surse nefiabile.

Tipul de restrângere

În cazul în care libertatea de exprimare este restrânsă în urmărirea unui obiectiv legitim, restrângerea în cauză trebuie să fie mijlocul cel mai puțin restrictiv pentru atingerea obiectivului respectiv^[4]. De exemplu, în timpul pandemiei, ar putea fi necesar să se limiteze accesul fizic la conferințele de presă pentru a proteja sănătatea potențialilor participanți. Cu toate acestea, este în continuare posibilă interacțiunea activă cu mass-media prin organizarea

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 8 noiembrie 2016, *Magyar Helsinki Bizottság împotriva Ungariei*, nr. 18030/11, § 168 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea din 7 noiembrie 2006, *Mamere împotriva Franței*, nr. 12697/03.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 20 mai 1999, *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei*, nr. 21980/93, §§ 59 și 62.

^[4] Hotărârea din 3 februarie 2009, *Women on Waves împotriva Portugaliei*, nr. 31276/05, § 41 (inclusă ca rezumat în această publicație).

de conferințe de presă la distanță sau a unor videoconferințe^[1]. Obiectivul de protecție a sănătății nu ar necesita, de exemplu, restricționarea totală a accesului la conferințele de presă sau limitarea întrebărilor suplimentare cu ocazia conferințelor. Restricționarea accesului la informații poate reduce încrederea publicului și gradul de respectare a măsurilor luate de guvernul ca răspuns la pandemie, împiedicând astfel în loc să susțină obiectivul de protejare a sănătății.

În plus, interzicerea anumitor tipuri de discursuri ar putea să nu fie mijlocul cel mai puțin restrictiv de prevenire a răspândirii dezinformării. Acest obiectiv ar putea fi asigurat, de asemenea, prin campanii guvernamentale de informare, printr-o comunicare deschisă cu publicul pentru promovarea încrederii și a cooperării, precum și prin cooperarea cu platformele online și cu mass-media pentru a preveni manipularea opiniei publice și pentru a acorda prioritate surselor de știri și informațiilor fiabile, în special celor comunicate de autoritățile din domeniul sănătății publice. S-a constatat, de asemenea, că jurnalismul etic și responsabil este un antidot eficient împotriva inducerii în eroare și a dezinformării^[2].

Dacă se consideră necesar să se impună sancțiuni pentru răspândirea dezinformării care dăunează eforturilor de combatere a COVID-19, este mai probabil ca sancțiunile să fie considerate proporționale dacă sunt impuse *ex post* și dacă sunt orientate către un anumit discurs. Este puțin probabil ca Curtea să constate că cenzura prealabilă a anumitor subiecte sau blocarea directă a accesului la platforme sau site-uri web este justificată. Restricțiile prealabile privind publicarea fac obiectul unui control strict, iar obligația, în timpul pandemiei, de a publica doar informații „oficiale”, de exemplu, este probabil să fie considerată o ingerință excesivă în libertatea de exprimare^[3].

În cazurile de restrângere a libertății de exprimare *ex post*, aplicarea unor sancțiuni penale este rareori considerată proporțională. Curtea consideră că aplicarea unei pedepse privative de libertate, inclusiv a unei pedepse cu suspendare, pentru o infracțiune legată de mass-media va fi compatibilă cu articolul 10 numai în circumstanțe excepționale, în care alte drepturi fundamentale au fost grav încălcate, cum ar fi, de exemplu, în cazul discursurilor

---

[1] A se vedea <https://europeanjournalists.org/blog/2020/04/15/good-practices-for-press-conferences-during-pandemic/>, „Good practices for press conferences during COVID-19 pandemic”, știrile Federației Europene a Jurnaliștilor, 15 aprilie 2020.

[2] Hotărârea Marii Camere din 29 martie 2016, *Bédat împotriva Elveției*, nr. 56925/08, § 58, Hotărârea din 4 decembrie 2018, *Magyar Jeti Zrt împotriva Ungariei*, nr. 11257/16, § 64.

[3] Hotărârea din 29 martie 2011, *RTBF împotriva Belgiei*, nr. 50084/06, § 114, *The Sunday Times împotriva Regatului Unit* (nr. 2), hotărârea din 26 noiembrie 1991, nr. 13166/87, § 51, Hotărârea din 26 noiembrie 1991, *Observer și Guardian împotriva Regatului Unit*, nr. 13585/88, în care s-a constatat că o întârziere a publicării, chiar și pentru o perioadă scurtă, poate lipsi informația de orice valoare și interes.

de incitare la ură sau de incitare la violență^[1]. Se consideră că o astfel de sancțiune are un efect de descurajare a discursului și este considerată deosebit de periculoasă în cazul discursului politic și al dezbaterii de interes public^[2]. Chiar și în cazurile în care discursul a dus la dezinformare, iar jurnalistul nu a respectat etica jurnalistică relatând informații fără a verifica în prealabil veridicitatea acestora, Curtea a constatat că aplicarea unei pedepse privative de libertate cu suspendare a fost disproporționată^[3]. Procedurile disciplinare care au condus la interzicerea oricărui mesaj critic în profesia medicală au încălcat, de asemenea, articolul 10, la fel ca și mustrarea disciplinară a unui medic, care a exprimat public preocupări cu privire la deciziile luate de superiorul ierarhic și la calitatea asistenței medicale acordate pacienților^[4].

Curtea a afirmat că urgențele publice nu trebuie să servească drept pretext pentru limitarea libertății de dezbateri politice^[5]. Ținând seama de importanța pe care Curtea o acordă liberei dezbateri și controlului publicului asupra chestiunilor legate de sănătatea publică, pentru a fi în concordanță cu articolul 10, orice restricții privind discursul în timpul pandemiei ar trebui să evite impunerea de sancțiuni penale și ar trebui să fie aplicate doar în ultimă instanță, după ce alte mijloace mai puțin intruzive de combatere a dezinformării s-au dovedit a fi ineficiente.

---

^[1] Hotărârea din 18 decembrie 2008, *Mahmudov și Agazade împotriva Azerbaidjanului*, nr. 35877/04, § 50.

^[2] Hotărârea din 18 septembrie 2012, *Lewandowska-Malec împotriva Poloniei*, nr. 39660/07, § 70.

^[3] Hotărârea din 7 martie 2019, *Sallusti împotriva Italiei*, nr. 22350/13 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[4] Hotărârea din 16 decembrie 2008, *Frankowicz împotriva Poloniei*, nr. 53025/99, § 51, Hotărârea din 18 octombrie 2011, *Sosinowska împotriva Poloniei*, nr. 10247/09.

^[5] Hotărârea din 20 martie 2018, *Sahin Alpay împotriva Turciei*, nr. 16538/17, § 172-184 (inclusă ca rezumat în această publicație).

8. ARTICOLUL 11 — DREPTUL LA LIBERTATEA DE ASOCIERE ȘI MANIFESTARE

Articolul 11 din CEDO prevede că:

„1. Orice persoană are dreptul la libertate de întrunire pașnică și la libertate de asociere, inclusiv a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei ori a drepturilor și a libertăților altora.”

a. Domeniul de aplicare al articolului 11

Articolul 11 protejează drepturile persoanelor de a se întruni în locuri publice și private, în situația în care intenția lor este de a se întruni în mod pașnic. Organizarea și participarea la proteste, marșuri, demonstrații, contrademonstrații, conferințe de presă și reuniuni intră sub incidența articolului 11. Cu toate acestea, dreptul nu protejează protestele sau adunările violente în mod intenționat.

Curtea consideră dreptul la libertatea de întrunire pașnică ca fiind unul dintre drepturile fundamentale și fundamentul unei societăți democratice și recunoaște că participarea la procesul democratic este realizată, în mare măsură, prin apartenența la asociații în care cetățenii se pot integra și pot urmări obiective comune în mod colectiv^[1]. Prin urmare, Curtea a statuat că articolul 11 nu ar trebui interpretat în mod restrictiv^[2].

Printre obiectivele articolului 11 se numără protejarea libertății de formare și exprimare a opiniilor și asigurarea unui forum public de dezbatere, exprimare și protest. Dreptul la întrunire este, așadar, strâns legat de libertatea de exprimare consacrată de articolul 10. Cu toate acestea, în timp ce articolul 10 reglementează dreptul de a exprima opinii, articolul 11 recunoaște dreptul de a exprima astfel de opinii în mod colectiv. Curtea a acordat importanță faptului că cei care participă la o adunare nu încercă doar să își exprime opinia, ci și să facă acest lucru împreună cu alții^[3].

---

^[1] Hotărârea din 5 octombrie 2006, *Filiala Armata Salvării București împotriva Rusiei*, nr. 72881/01, § 61.

^[2] Hotărârea din 20 februarie 2003, *Djavit An împotriva Turciei*, nr. 20652/92, § 56, Hotărârea Marii Camere din 15 octombrie 2015, *Kudrevičius și alții împotriva Lituaniei*, nr. 37553/05, § 91.

^[3] Hotărârea din 12 iunie 2014, *Primov și alții împotriva Rusiei*, nr. 17391/06, § 91.

Domeniul de aplicare al articolului 11 se extinde și dincolo de dreptul de a exprima opinii politice. Acesta protejează adunările cu caracter esențialmente social, precum și adunările religioase, culturale și spirituale. Curtea a afirmat că, pe lângă partidele politice, adunările și asociațiile care urmăresc să protejeze patrimoniul cultural sau spiritual, care urmăresc obiective socio-economice, să proclame sau să predea religia, să caute o identitate etnică sau să afirme o conștiință minoritară sunt, de asemenea, importante pentru buna funcționare a democrației. Prin urmare, articolul 11 este de asemenea strâns legat de articolul 9, libertatea de religie, întrucât protejează dreptul la cultul colectiv.

b. Ingerințe permise în exercițiul libertății de asociere și de exprimare

Măsurile luate de state pentru a răspunde pandemiei de COVID-19 aduc în mod clar atingere drepturilor la întrunire, asociere și exprimare protejate în temeiul articolului 11. Printre aspectele esențiale ale măsurilor adoptate de guverne ca răspuns la pandemie se numără interdicția întrunirii cu persoane din afara gospodăriei, limitarea numărului de persoane care se pot întruni în același loc^[1] și închiderea spațiilor publice și private în care ar putea avea loc întruniri. S-a impus obligația anulării evenimentelor culturale, religioase și politice în întreaga Europă, iar întrunirile sociale au fost interzise complet sau au fost limitate ca dimensiune. Numeroase persoane au adoptat forme alternative de comunicare și de exprimare, în mare parte făcând acest lucru online, dar elementul colectiv care stă la baza articolului 11, prin care oamenii încearcă să acționeze și să se exprime împreună, a fost cel mai grav afectat de măsurile de izolare și distanțare socială.

Măsura în care limitările dreptului la întrunire pot fi justificate a fost evidențiată în mod deosebit atunci când, în urma decesului lui George Floyd la 25 mai 2020 în Statele Unite ale Americii, în întreaga Europă și în lume au avut loc proteste sub sloganul „Black Lives Matter”, cu mii de participanți și care, în unele cazuri, au presupus, de asemenea, o încălcare a reglementărilor privind distanțarea socială și a restricțiilor privind adunările mari.

Articolul 11 permite restrângerea exercițiului dreptului la întrunire pentru protecția sănătății publice, iar statele pot susține în mod clar că limitele impuse cu privire la adunările publice ca răspuns la pandemie intră în domeniul de aplicare al acestei excepții. Cu toate acestea, astfel de limitări vor încălca articolul 11, cu excepția cazului în care sunt prevăzute de lege și constituie un mijloc necesar pentru protejarea sănătății publice. Atât domeniul de aplicare

---

^[1] De exemplu, decizia din 13 martie 2020 a prim-ministrului francez de interzicere a adunărilor cu peste 100 de persoane <https://www.gouvernement.fr/info-coronavirus/les-actions-du-gouvernement> „Les actions du Gouvernement”, declarația guvernului francez, 28 mai 2020.

al restricțiilor, cât și punerea lor în aplicare trebuie să rămână proporționale cu obiectivul de protecție a sănătății publice.

Cerința de a fi prevăzute de lege

Pentru a îndeplini cerințele de la articolul 11, măsurile trebuie să aibă un temei juridic în dreptul intern și să fie formulate în termeni suficient de clari și de accesibili pentru a proteja particularii împotriva atingerilor arbitrare aduse dreptului lor de întrunire. Multe dintre măsurile inițiale de limitare a circulației persoanelor și de distanțare socială instituite de guverne stabileau că particularii nu ar trebui să se întâlnească cu nicio persoană din afara gospodăriei lor și că ar trebui să păstreze o anumită distanță, de obicei cuprinsă între 1 și 2 metri, față de alte persoane în spațiile publice. Cu toate acestea, după relaxarea măsurilor de limitare a circulației persoanelor, domeniul de aplicare exact al restricțiilor aduse libertății de asociere nu a fost întotdeauna clar.

Curtea a admis că o claritate absolută cu privire la consecințe acțiunilor persoanelor poate fi imposibil de atins, întrucât legile trebuie să mențină un nivel de flexibilitate care să permită adaptarea la circumstanțele în schimbare^[1]. Cu toate acestea, puterea discreționară nu trebuie acordată sub forma unei puteri absolute, iar legea trebuie să indice cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a oricărei puteri discreționare. În cazul în care restricțiile privind întrunirile sunt formulate în termeni vagi și generali, este posibil ca acestea să nu îndeplinească acest standard de legalitate. Unele exemple includ:

- i) în Croația a fost interzisă adunarea în locuri publice unde se poate întâlni un „număr mare de persoane”, însă „numărul mare” nu a fost definit mai în detaliu^[2];
- ii) în Irlanda, evenimentele au fost interzise atunci când, prin natura, formatul, locul sau mediul evenimentului, „se putea considera în mod rezonabil că acestea prezintă un risc de infectare cu COVID-19 pentru persoanele care participă la eveniment”^[3];
- iii) raportul Observatorului libertăților publice de la Paris privind punerea în aplicare a măsurilor de izolare luate de autoritățile franceze a criticat lipsa de precizie a cadrului juridic referitor la misiunile de

^[1] Hotărârea din 26 aprilie 1991, *Ezelin împotriva Franței*, nr. 11800/85, § 45.

^[2] A se vedea <https://www.koronavirus.hr/odluka-o-mjeri-strogog-ogranicavanja-zadrzavanja-na-ulicama-i-drugim-javnim-mjestima/260> „Odluka o mjeri strogog ograničavanja zadržavanja na ulicama i drugim javnim mjestima”, raportul Koronavirus, hr, 26 august 2020.

^[3] A se vedea <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2020/act/1/section/10/enacted/en/html> „Health (Preservation and Protection and other Emergency Measures in the Public Interest) Act 2020”, reglementare cuprinsă în codul de legi irlandez.

monitorizare ale forțelor de poliție, subliniind că acest lucru a condus la decizii arbitrare și la o aplicare arbitrară a reglementărilor^[1].

Astfel de dispoziții riscă să aducă atingere în mod arbitrar dreptului de întrunire, din moment ce poliția și publicul le-ar putea interpreta cu ușurință în mod diferit. Pentru a îndeplini cerințele de la articolul 11, orice restricții impuse întrunirilor ar trebui formulate într-un mod cât mai clar posibil în circumstanțele date, de exemplu, precizând numărul exact de persoane care se pot întâlni într-un loc, pentru a limita riscul de ingerință arbitrară în exercițiul dreptului de asociere.

Cerința de a fi necesare într-o societate democratică

Măsurile care aduc atingere libertății de întrunire pașnică vor încălca articolul 11, cu excepția cazului în care „într-o societate democratică, constituie măsuri necesare”. Aceasta înseamnă că ele trebuie să răspundă unei nevoi sociale imperative, să fie mijloace proporționale de urmărire a obiectivului de protecție a sănătății publice, iar motivele invocate pentru a justifica măsura trebuie să fie „pertinente și suficiente”.

Curtea a admis anterior restricții semnificative privind adunările publice (de exemplu, limitări privind locul sau numărul de participanți) care vizau protejarea siguranței publice sau menținerea ordinii publice^[2], iar Curtea nu a constatat o încălcare a articolului 11 atunci când o adunare a fost dispersată pentru protejarea sănătății și a siguranței participanților^[3]. Cu toate acestea, aceste restricții nu se refereau la interdicții generale privind întrunirile, ci au vizat limitarea riscului deosebit pe care îl prezentau demonstrațiile în cauză.

Natura restrângerii aduse libertății de întrunire

În general, Curtea acordă statelor o marjă de apreciere mai restrânsă atunci când acestea încearcă să impună interdicții generale nediferențiate în privința manifestațiilor. Pentru a justifica o interdicție generală, un stat trebuie să demonstreze că există un pericol real care nu poate fi prevenit prin alte măsuri mai puțin stricte. Acesta trebuie să țină seama de efectul interdicției și să concluzioneze că inconvenientele cauzate de interdicție sunt în mod clar depășite de considerentele în materie de securitate și că nu există alte mijloace

---

^[1] A se vedea https://www.ldh-france.org/wp-content/uploads/2019/04/Obs-paris_Point-droit-confinement.pdf, „Point droit - confinement”, document al L'Observatoire parisien des libertés publiques”, 25 martie 2020.

^[2] A se vedea Decizia de admisibilitate din 14 iulie 1987, *Chappell împotriva Regatului Unit*, nr. 12587/86, Decizia de admisibilitate din 6 aprilie 1995, *Rai, Allmond și „Negotiate Now” împotriva Regatului Unit*, nr. 25522/94.

^[3] Hotărârea din 9 aprilie 2002, *Cisse împotriva Franței*, nr. 51346/99 (inclusă ca rezumat în această publicație).

posibile de evitare a respectivelor efecte nedorite, de exemplu, prin reducerea domeniului de aplicare sau a duratei interdicției^[1].

Nu toate statele au considerat că este necesară o interdicție generală și nediscriminatorie a adunărilor în contextul combaterii pandemiei de COVID-19. De exemplu:

- i) în Danemarca, legea introdusă pentru a impune o limită a numărului de persoane cărora li se permitea să se întâlnească conținea o derogare pentru adunările formatoare de opinii, inclusiv pentru manifestările și întâlnirile politice;
- ii) în Germania, Curtea Constituțională a hotărât că restricțiile legate de COVID-19 nu ar trebui să prevaleze automat asupra libertății de întrunire. Acesta a apreciat, dimpotrivă, că înalții funcționari trebuie să examineze de la caz la caz solicitările de organizare a demonstrațiilor, luând în considerare aspectul dacă organizatorii ar putea conveni asupra unui număr mai mic de participanți, în combinație cu distanțarea fizică, pentru a organiza demonstrații în locuri și în momente care nu prezentau un risc semnificativ pentru sănătate^[2].

Impactul pandemiei și resursele de care dispun forțele de poliție în timpul demonstrațiilor, precum și asigurarea prezenței unui număr suficient de cadre medicale, vor varia de la un stat la altul. De exemplu, abordarea adoptată în Germania și Danemarca ar putea să nu fie neapărat posibilă în alte state. Totuși, aceste exemple demonstrează existența unor abordări alternative. Pentru a evita încălcarea articolului 11, statele care au impus o interdicție generală asupra demonstrațiilor trebuie să fie în măsură să demonstreze de ce nu a fost posibilă nicio altă formă mai puțin restrictivă de reglementare a demonstrațiilor, de exemplu motivul pentru care nu au oferit posibilitatea ca demonstranții să solicite permisiunea de a desfășura demonstrații distanțate social, cu un număr limitat de participanți.

Mijloace alternative de întrunire și exprimare

Un alt factor relevant pentru aprecierea proporționalității unei restricții de întrunire este existența mijloacelor alternative prin care mesajul unei demonstrații poate fi împărtășit sau prin care o asociație poate desfășura activitățile pe care le-ar fi desfășurat cu ocazia întrunirii, de exemplu, prin organizarea de reuniuni online. Pe toată durata pandemiei, cetățenii s-au

---

^[1] Decizia de admisibilitate din 16 iulie 1980, *Christians against Racism and Fascism împotriva Regatului Unit*, nr. 8440/78.

^[2] A se vedea <https://www.dw.com/en/germanys-top-court-overturns-stuttgarts-protest-ban/a-53175992> „Germany’s top court overturns Stuttgart’s protest ban”, știrile DW, 18 aprilie 2020.

angajat în forme alternative de adunare și de protest, de exemplu, în Croația și Kosovo, protestatarii au lovit în oale și tigăi în balcoanele lor în semn de protest împotriva guvernului, în Ungaria, un protest online împotriva măsurilor luate de guvernul maghiar ca răspuns la pandemia de COVID-19 a fost organizat de o platformă de organizare digitală, care a fost vizionat de aproximativ 40 000 de persoane^[1], iar în Germania activiștii au desenat urme de încălțăminte pe diferite instituții ale statului pentru a-și arăta solidaritatea cu migrații și refugiații din taberele din întreaga Europă^[2].

Disponibilitatea unor forme alternative de protest poate contribui la justificarea interdicțiilor temporare de întrunire, dar cu cât durata restricției de întrunire va fi mai mare, cu atât va fi mai redusă importanța acestor forme alternative de protest. Articolul 11 recunoaște importanța exprimării unui mesaj împreună. Vizionarea de materiale video online și protestele de la fereastra unui bloc de apartamente nu oferă un substitut complet în acest sens. Restricțiile pe termen mai lung privind dreptul de întrunire vor fi deosebit de greu de justificat în cazul în care formele alternative de protest sunt predominant online și în care lipsa competențelor digitale sau lipsa accesului la o conexiune la internet suficient de bună îi pot împiedica să se implice pe cei care altfel s-ar alătura unei demonstrații.

Scopul întrunirii sau al manifestației

Deși protestele ar trebui să fie rareori interzise din cauza conținutului mesajului pe care participanții doresc să îl transmită, scopul unei demonstrații poate fi, de asemenea, relevant în aprecierea proporționalității. Protestele „Black Lives Matter” din timpul pandemiei exemplifică acest lucru în două privințe. În primul rând, o obligație pozitivă de a asigura exercitarea efectivă a libertății de întrunire este deosebit de importantă pentru persoanele care aparțin minorităților, care sunt mai vulnerabile la victimizare^[3]. Scopul acestor proteste a fost de a face auzite vocile minorităților etnice vulnerabile la victimizare și discriminare ca urmare a statutului lor de minoritate. În plus, pentru a limita o demonstrație, statele trebuie să ia în considerare prejudiciile cauzate de faptul că nu permite desfășurarea unei demonstrații și să concluzioneze că beneficiile restricționării asamblării sunt mai mari decât aceste prejudicii. Limitările protestelor privind amenințările la adresa vieții și riscul de tratamente inumane

^[1] A se vedea <https://civitates-eu.org/the-covid-19-crisis-shows-the-need-for-civil-society-to-be-stronger-than-ever-not-only-in-hungary/> „The covid-19 crisis shows the need for civil society to be stronger than ever, not only in Hungary”, civitates, 4 aprilie 2020.

^[2] A se vedea <https://www.infomigrants.net/en/post/23906/leave-no-one-behind-protests-for-migrants-in-times-of-coronavirus> „‘Leave No One Behind’: Protests for migrants in times of coronavirus”, E. Wallis, știrile Info Migrants, 6 aprilie 2020.

^[3] Hotărârea din 3 mai 2007, *Bączkowski și alții împotriva Poloniei*, nr. 1543/06, § 64

și degradante cauzate de o discriminare rasială pot necesita o justificare mai mare, întrucât se referă la posibile încălcări ale altor drepturi din Convenție, inclusiv ale articolelor 2, 3 și 14. Unii protestatari au susținut, de exemplu, că abținerea de la acțiune și de la întrunire prezintă un risc mai mare pentru dreptul lor la viață și protecție împotriva tratamentelor inumane și degradante decât riscul pe care îl reprezintă răspândirea COVID-19.

Punerea în aplicare a restricției

Proportionalitatea măsurilor de asigurare a respectării legislației, precum și natura și gravitatea oricăror sancțiuni pentru participarea la o adunare sau la o demonstrație trebuie, de asemenea, să fie luate în considerare în aprecierea proporționalității. O demonstrație pașnică nu ar trebui, în principiu, să facă obiectul amenințării cu o sancțiune penală^[1]. Cu toate acestea, Curtea a constatat că o amendă de 3 euro pentru participarea la o demonstrație fără a solicita autorizație constituie o sancțiune proporțională^[2], la fel ca și o amendă echivalentă cu aproximativ 500 EUR pentru organizarea unei adunări ilegale într-o zonă desemnată ca fiind sensibilă din punctul de vedere al securității^[3]. Cu toate acestea, amenzi excesive vor necesita o justificare mai bună. Introducerea de către Albania a unei amenzi echivalente cu 40 000 de euro pentru încălcarea interdicției privind întrunirile sociale, culturale sau politice a fost criticată, de exemplu, de organizațiile pentru drepturile omului care susțin că sancțiunile sunt disproporționate^[4]. Pentru a justifica amenzi atât de mari, va fi necesar ca guvernele să demonstreze că măsurile mai puțin punitive nu ar fi putut îndeplini într-un mod la fel de eficace obiectivul protejării sănătății.

---

^[1] Hotărârea din 17 mai 2011, *Akgöl și Göl împotriva Turciei*, nr. 28495/06 și nr. 28516/06, § 43.

^[2] Decizia de admisibilitate din 4 mai 2004, *Ziliberberg împotriva Moldovei*, nr. 61821/00.

^[3] Decizia de admisibilitate din 17 noiembrie 2009, *Rai și Evans împotriva Regatului Unit*, nr. 26258/07 și nr. 26255/07.

^[4] A se vedea <https://balkaninsight.com/2020/03/16/albania-mounts-millionaire-fines-against-covid-19/> „Albania Adopts Punitive Fines for Breaching Coronavirus Restrictions”, G. Erebara, știrile Balkan Insight, 16 martie 2020.

9. ARTICOLUL 3 DIN PROTOCOLUL ADIȚIONAL — DREPTUL LA ALEGERI LIBERE

Restricțiile impuse liberei circulații și libertății de întrunire în timpul pandemiei au afectat capacitatea statelor de a organiza alegeri, precum și capacitatea candidaților de a participa la campanii electorale. Alegerile au fost amânate în întreaga lume, inclusiv alegerile generale, prezidențiale și locale, precum și referendumurile naționale^[1]. Articolul 3 din Protocolul adițional (A3P1) la Convenție protejează dreptul de vot și dreptul de a candida^[2]. Acesta prevede că:

„Înaltele Părți Contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ.”

a. Domeniul de aplicare al articolului 3 din Protocolul adițional

A3P1 se referă la „alegerea corpului legislativ”, ceea ce înseamnă că protecția sa nu se extinde în general asupra alegerilor locale^[3], a referendumurilor^[4] sau a alegerilor prezidențiale. Cu toate acestea, nu este limitat la organele legislative naționale și poate viza, de exemplu, alegerile pentru Parlamentul European^[5]. În temeiul acestei dispoziții, alegerile parlamentare trebuie să aibă loc la „intervale regulate” și să asigure „libera exprimare a opiniei poporului”.

Deciziile cu privire la aspectul dacă alegerile sunt organizate la intervale rezonabile trebuie luate în funcție de scopul alegerilor parlamentare, care este acela de a garanta că schimbările fundamentale ale opiniei publice dominante

---

^[1] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/electoral-assistance/elecdata-covid-impact>; „Impact of COVID-19 on elections and referenda in Europe”, raportul Consiliului Europei, iunie 2020, <https://www.idea.int/news-media/multimedia-reports/global-overview-covid-19-impact-elections>; „Global Overview of COVID-19: Impact on elections”, raportul International IDEA, 18 martie 2020 și <https://www.economist.com/graphic-detail/2020/08/17/the-pandemic-is-affecting-elections-around-the-world> „Daily chart - The pandemic is affecting elections around the world”, știrile The Economist, 17 august 2020.

^[2] Hotărârea din 2 martie 1987, *Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, nr. 9267/81, § 48-51, Hotărârea Marii Camere din 16 martie 2006, *Ždanoka împotriva Letoniei*, nr. 58278/00, § 102.

^[3] A se vedea, în ceea ce privește alegerile locale: Decizia de admisibilitate din 16 iunie 2000, *Xuereb împotriva Maltei*, nr. 52492/99, Decizia de admisibilitate din 12 octombrie 2000, *Salleras Llinares împotriva Spaniei*, nr. 52226/99, iar în legătură cu alegerile regionale: Decizia de admisibilitate din 15 septembrie 2000, *Malarde împotriva Franței*, nr. 46813/99.

^[4] Decizia de admisibilitate din 13 iunie 2017, *Rai și Evans împotriva Regatului Unit*, nr. 22962/15 și nr. 23345/15, § 40

^[5] Hotărârea Marii Camere din 18 februarie 1999, *Matthews împotriva Regatului Unit*, nr. 24833/94, § 45-54, Decizia de admisibilitate din 12 noiembrie 2013, *Occhetto împotriva Italiei*, nr. 14507/07, § 42

se reflectă în opiniile reprezentanților poporului. Statele trebuie să pună în balanță necesitatea de a permite Parlamentului să aibă un mandat suficient de lung pentru a elabora și a pune în aplicare planuri legislative pe termen lung (permițându-i astfel să pună în aplicare voința electoratului), asigurându-se, în același timp, că parlamentarii nu rămân în funcție atât de mult timp încât să nu mai reflecte voința electoratului^[1].

Prin urmare, pandemia de COVID-19 poate aduce atingere A3P1 în două privințe:

- i) amânarea alegerilor riscă să le permită celor aflați la putere să își extindă în mod nedemocratic mandatul pentru a rămâne la putere atunci când nu mai reprezintă voința poporului, încălcând astfel dreptul de vot și cerința de a organiza alegeri la intervale rezonabile;
- ii) organizarea alegerilor în timpul pandemiei riscă să limiteze capacitatea candidaților de a participa la campanie, reducându-se prezența la vot din acest motiv și ca urmare a temerilor alegătorilor cu privire la siguranța lor. Acest lucru ar putea submina legitimitatea noii legislaturi alese, nefiind astfel asigurată „libera exprimare a opiniei poporului”^[2].

b. Ingerințe permise în exercițiul dreptului de vot

Spre deosebire de articolele 8-11 din Convenție, A3P1 nu cuprinde o listă specifică de „obiective legitime” în urmărirea cărora poate fi limitat dreptul de vot. Se aplică conceptul de „limitări implicite”, iar statele pot invoca obiective care nu sunt enumerate în Convenție pentru a justifica restrângerile aduse dreptului. Curtea nu aplică criteriile de „necesitate” sau de nevoie „socială presantă” atunci când evaluează dacă o restricție este justificată. În schimb, orice obiectiv urmărit trebuie să fie compatibil cu principiul statului de drept și cu obiectivele Convenției, iar măsura luată pentru atingerea scopului nu trebuie să fie arbitrară sau disproporționată.

Obiectiv legitim

Protecția sănătății

Prin urmare, protejarea sănătății și a siguranței alegătorilor, a susținătorilor campaniei și a lucrătorilor electorali prin amânarea alegerilor pentru limitarea riscului de a contracta COVID-19 ar putea constitui un motiv legitim pentru

^[1] Decizia de admisibilitate din 11 septembrie 1995, *Timke împotriva Germaniei*, nr. 27311/95.

^[2] A se vedea <https://rm.coe.int/election-and-covid-19/16809e20fe> „Elections and Covid-19”, recomandările Consiliului Europei, 29 martie 2020.

restrângerea adusă dreptului de vot^[1]. Riscurile pentru sănătate pot apărea din cauza numărului mare de persoane prezente în secțiile de votare și care lucrează în secțiile de votare. Chiar și voturile prin corespondență pot da naștere unor probleme de sănătate, deoarece acestea trebuie să fie în continuare gestionate, deschise și numărate de grupuri de personal.

Protejarea liberei exprimări a voinței poporului

Protejarea exprimării libere a voinței poporului poate constitui un alt motiv legitim pentru restrângerea dreptului de vot în timpul pandemiei, în cazul în care riscurile pentru sănătate sunt reduse. Preocupările legate de contractarea COVID-19 pot avea un impact asupra prezenței la urne a alegătorilor, chiar dacă statul permite în mod oficial adunarea în grupuri mari în secțiile de votare^[2]. Poate fi necesară amânarea alegerilor atunci când există un risc ca rezultatul alegerilor să nu reprezinte în mod corespunzător punctul de vedere al electoratului, în cazul în care alegătorii sunt prea îngrijorați de contractarea COVID-19 pentru a participa la vot.

Legalitate

În plus, restricțiile trebuie introduse în conformitate cu statul de drept, inclusiv în conformitate cu procedurile prevăzute de dreptul intern. Calitatea procesului decizional care precede restrângerea dreptului de vot va fi relevantă pentru o decizie cu privire la justificarea acesteia. Atunci când un stat poate

---

^[1] Primul tur al alegerilor regionale din Franța a avut loc la 15 martie 2020, dar cel de al doilea tur, planificat inițial pentru 22 martie 2020, a avut loc abia la 28 iunie 2020. Pentru o analiză juridică interesantă, a se vedea https://www.lemonde.fr/idees/article/2020/03/19/municipales-le-maintien-des-elections-acquises-au-1er-tour-et-le-report-du-2nd-tour-en-juin-est-la-solution-la-plus-juste_6033697_3232.html „Municipales: Le maintien des élections acquises au 1er tour et le report du 2nd tour en juin est la solution la plus juste”, profesor de drept public Romain Rambaud, știrile Le Monde, 19 martie 2020.

^[2] De exemplu, în Serbia alegerile au fost inițial amânate, dar au avut loc, ulterior, la 21 iunie 2020, iar prezența la urne a fost estimată la aproximativ 48 %, cu aproximativ 8 sau 9 % mai mică decât la alegerile legislative anterioare: <https://balkaninsight.com/2020/06/25/why-everyone-lost-out-in-serbias-elections/> „Why Everyone Lost Out in Serbia's Elections”, F. Bieber, știrile Balkan Insight, 25 iunie 2020. Ulterior, s-au ridicat întrebări cu privire la decizia de a elimina restricțiile de limitare a circulației persoanelor înainte de alegeri în condițiile în care măsurile de limitare a circulației persoanelor au fost reintroduse după alegeri în urma creșterii numărului de cazuri: <https://balkaninsight.com/2020/07/08/serbia-rocked-by-violent-clashes-around-parliament/> „Serbia Rocked by Violent Clashes Around Parliament”, S. Dragojlo, știrile Balkan Insight, 8 iulie 2020; a se vedea, de asemenea, cazul Franței, unde prezența la vot la alegeri a atins minimul istoric de aproximativ 46 % comparativ cu procentul de 63,5 % înregistrat la alegerile locale din 2014, iar rata scăzută de prezență la urne a fost atribuită temerilor alegătorilor de a fi infectați: <https://www.euronews.com/2020/03/15/france-voters-take-to-the-polls-amid-coronavirus-fears> „Record low turnout in French municipal elections amidst coronavirus fears”, Euronews, 16 martie 2020.

demonstra că legiuitorul său a participat la o dezbatere echilibrată, punând în balanță interesele concurente înainte de a ajunge la concluzia că ar trebui introdusă o restricție, este mai probabil ca măsura să fie considerată justificată de către Curte^[1].

Proportionalitate

Deși statele dispun de o marjă largă de apreciere pentru a stabili scopul legitim care este utilizat pentru a justifica o restrângere a dreptului de vot, Curtea este mai strictă în cadrul controlului proporționalității măsurilor care aduc atingere A3P1, în special în cazul în care o măsură afectează capacitatea de vot^[2]. Democrația constituie un element fundamental al „ordinii publice europene”, iar drepturile garantate de A3P1 sunt esențiale pentru crearea și menținerea bazelor unei democrații eficiente și semnificative, guvernate de statul de drept^[3]. Prin urmare, restrângerile aduse dreptului de vot trebuie să fie temporare, iar alegerile amânate din cauza pandemiei ar trebui să aibă loc imediat ce acest lucru este posibil.

c. Dreptul de a participa la o campanie electorală

A3P1 cuprinde, de asemenea, dreptul de a candida, inclusiv dreptul de a organiza o campanie electorală. Pandemia de COVID-19 a ridicat numeroase obstacole în calea desfășurării unei campanii politice. Restricțiile privind întrunirile și deplasările au însemnat că tehnicile tradiționale de campanie, cum ar fi organizarea de mitinguri, abordarea alegătorilor și călătoriile lungi nu au fost posibile.

Curtea a statuat deja că nu a existat nicio încălcare a A3P1 în cazul în care un politician s-a plâns de faptul că condițiile sale de arest la domiciliu l-au împiedicat să participe în mod egal la alegerile parlamentare. Curtea a constatat că acesta putea să desfășoare campania de la domiciliul său^[4], un argument fiind acela că evoluția metodelor de desfășurare a campaniilor online are semnificația că, în timpul pandemiei, s-ar putea desfășura o campanie

---

^[1] A se vedea Hotărârea din 7 mai 2013, *Shindler împotriva Regatului Unit*, nr. 19840/09, § 117, în care Curtea a considerat pertinent faptul că Parlamentul a încercat, în repetate rânduri, să evalueze comparativ interesele concurente și a dezbătut în detaliu problema drepturilor de vot ale nerezidenților, iar evoluția opiniilor exprimate în Parlament s-a reflectat în modificările aduse legislației în materie.

^[2] Hotărârea din 22 iunie 2004, *Aziz împotriva Ciprului*, nr. 69949/01, § 28, Hotărârea Marii Camere din 27 aprilie 2010, *Tănase împotriva Moldovei*, nr. 7/08, § 158

^[3] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 16 martie 2006, *Ždanoka împotriva Letoniei*, nr. 58278/00, § 98 și 103, Hotărârea Marii Camere din 27 aprilie 2010, *Tănase împotriva Moldovei*, nr. 7/08, § 154

^[4] Hotărârea din 20 decembrie 2016, *Uspaskich împotriva Lituaniei*, nr. 14737/08

eficientă de la domiciliul unui politician. Cu toate acestea, în speță, era de asemenea relevant faptul că membrii partidului din care făcea parte reclamantul au participat personal la reuniuni cu alegătorii, deși el nu a fost în măsură să facă acest lucru, precum și faptul că arestul său la domiciliu nu a împiedicat participarea sa într-o măsură care să afecteze rezultatul final.

În contextul pandemiei de COVID-19 în care este posibil ca niciun candidat să nu se poată întâlni personal cu alegătorii, recurgerea exclusiv la campanii online poate însemna că mesajul nu ajunge la un număr mai important de potențiali alegători (în special la cei care nu au competențe digitale). Organizarea corectă a alegerilor ar putea fi mai degrabă influențată de restricții precum limitarea circulației persoanelor, cerința de a asigura „libera exprimare a opiniei poporului” este mai puțin susceptibilă de a fi îndeplinită, iar probabilitatea ca A3P1 să fie încălcat este mai mare.

Libertatea de exprimare și libertatea de întrunire sunt strâns legate de dreptul de a participa la o campanie electorală. Libertatea de exprimare și întâlnirile cu electoratul sunt considerate o condiție necesară pentru a asigura libera exprimare a opiniei poporului în alegerea legislaturii și este deosebit de important ca opiniile și informațiile de orice tip să poată circula liber în perioada premergătoare alegerilor^[1]. Pe lângă restricțiile privind întâlnirile în persoană, atenția mass-mediei și discuțiile online s-au axat în mare măsură pe pandemie. Este posibil ca acest lucru să fi limitat posibilitatea ca informațiile și schimbul de opinii cu privire la aspecte relevante pentru alegeri (cu excepția COVID-19) să circule suficient pentru ca alegerile care au loc în perioada pandemiei să fie corecte și pe deplin informate.

Acest lucru ar putea da naștere unei alte probleme în sensul A3P1 în cazul în care alegerile urmează unei perioade în cursul căreia reprezentanții partidelor aflate la putere au dominat acoperirea mediatică ca urmare a faptului că o mare parte a discuțiilor a vizat răspunsului lor la pandemie, în detrimentul acordării de timp de emisie altor candidați^[2]. A3P1 nu garantează unui partid politic niciun drept de a i se acorda un timp de emisie la televiziune sau la radio în timpul unei campanii electorale, dar poate apărea o problemă în cazul în care unui partid i se refuză dreptul la orice fel de difuzare, dacă astfel de drepturi sunt acordate altor partide^[3].

[1] Hotărârea din 19 februarie 1998, *Bowman împotriva Regatului Unit*, nr. 24839/94, § 42

[2] A se vedea preocupările din Polonia cu privire la dominația președintelui în exercițiu și la controlul mass-mediei înainte de alegeri: A se vedea îngrijorările din Polonia cu privire la dominația și controlul actualului președinte asupra presei înainte de alegeri: <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/parliamentary-elections-poland-era-covid-19> „Presidential Elections in Poland, in the Era of Covid-19”, R. Kravosky, Institutul Montaigne, 18 iunie 2020

[3] Decizia de admisibilitate din 29 noiembrie 2007, *Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei*, nr. 10547/07 și nr. 34049/07

d. Organizarea alegerilor în timpul pandemiei

În cazul în care statele decid să organizeze alegeri în perioada în care libertatea de circulație și libertatea de întrunire sunt restrânse^[1], iar discuțiile și dezbaterile publice rămân dominate de pandemia de COVID-19, acestea trebuie să ia măsuri concrete pentru a încuraja dezbateră liberă și publică înainte de alegeri, astfel încât voturile să fie libere și informate. Acest lucru poate presupune, de exemplu, alocarea mai multor drepturi de difuzare și o acoperire mediatică mai mare în favoarea partidelor din opoziție, în cazul în care acoperirea mediatică este dominată de cei aflați deja la putere.

Orice nouă metodă de vot ar trebui planificată cu atenție și introdusă în conformitate cu legislația națională cu suficient timp înainte de alegeri, astfel încât cetățenilor să nu li se refuze dreptul de vot din cauza unor probleme practice care decurg din punerea în aplicare a unui nou sistem. De asemenea, alegătorii trebuie să fie informați cu privire la modul exact de înregistrare și utilizare a oricărui nou sistem de vot^[2]. Deși statele membre nu pot fi obligate să introducă un sistem care să garanteze că alegerile pot avea loc în timpul pandemiei, dacă aleg să facă acest lucru, acest lucru trebuie realizat într-un mod care să respecte dreptul de vot pentru toți. Este puțin probabil ca existența unor obstacole organizatorice și a unor costuri suplimentare să justifice o limitare a drepturilor de vot în acest context^[3].

Plângeri privind alegerile în temeiul articolelor 8 și 14

De asemenea, ar trebui remarcat faptul că plângerile referitoare la alegeri pot fi formulate în temeiul altor articole din Convenție și că astfel de plângeri

---

^[1] A se vedea secțiunile consacrate articolului 2 din Protocolul nr. 4 (libertatea de circulație, inclusiv dreptul de a părăsi și de a intra în propria țară) și articolul 5 (dreptul la libertate) din această publicație pentru mai multe discuții cu privire la restricțiile de deplasare și de întrunire, precum și secțiunea consacrată articolului 11 (libertatea de întrunire și de asociere) din această publicație pentru mai multe discuții cu privire la restricțiile de întrunire.

^[2] A se vedea Decizia de admisibilitate din 29 noiembrie 2007, *Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei*, nr. 10547/07 și nr. 34049/07; a se vedea, de asemenea, constatarea Curții Supreme a Poloniei conform căreia noua lege electorală introdusă în timpul pandemiei era neconstituțională, deoarece prin efectul său Poșta Poloneză era transformată într-un organism electoral fără nicio garanție că votul ar fi luat efectiv în calcul, nu era clar modul în care cetățenii puteau pune buletinele de vot în cutia poștală și nu exista nicio procedură în cazul pierderii voturilor: <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/parliamentary-elections-poland-era-covid-19> „Presidential Elections in Poland, in the Era of Covid-19”, R. Kravosky, Institutul Montaigne, 18 iunie 2020.

^[3] A se vedea Hotărârea din 13 octombrie 2015, *Riza și alții împotriva Bulgariei*, nr. 48555/10 și nr. 48377/10 în care, în pofida faptului că organizarea de noi alegeri într-o altă țară suverană putea cauza obstacole diplomatice sau organizaționale majore și putea genera costuri suplimentare, neorganizarea acestora constituia totuși o încălcare a A3P1.

se aplică unei game mai largi de alegeri decât cele din domeniul de aplicare al A3P1, inclusiv alegerilor regionale și locale. De exemplu, Curtea a constatat anterior că existase o încălcare a articolului 8 în situația în care secțiile de votare nu erau accesibile persoanelor aflate în scaune cu roțile și nu li s-a permis să ia buletinele de vot în afara acestora^[1]. Articolul 14 poate fi, de asemenea, invocat în coroborare cu articolul 8 sau cu A3P1, în cazul în care segmentele de populație cu un anumit statut sunt private de dreptul lor de vot. Prin urmare, statele ar trebui să ia măsuri administrative specifice pentru a se asigura că orice sistem de vot introdus în timpul pandemiei ține seama de persoanele care sunt deosebit de vulnerabile la COVID-19 și care pot continua să protejeze la domiciliu, deși restricțiile privind circulația sunt eliminate în privința celorlalte persoane. Introducerea votului electronic ar putea fi utilă în acest sens^[2].

---

^[1] Decizia de admisibilitate din 11 aprilie 2006, *Mólka împotriva Poloniei*, nr. 56550/00

^[2] A se vedea <https://rm.coe.int/election-and-covid-19/16809e20fe> „Elections and Covid-19”, recomandările Consiliului Europei, 29 martie 2020.

10. ARTICOLUL 2 DIN PROTOCOLUL ADIȚIONAL — DREPTUL LA INSTRUIRE

Ca răspuns la situația de urgență provocată de pandemia de COVID-19, statele au închis fizic școlile, universitățile și instituțiile de formare și au luat măsuri pentru a încerca să ofere instruire la distanță. Utilizarea inovatoare a tehnologiei de către state a contribuit la protejarea dreptului la instruire al multor studenți, cel puțin într-o anumită măsură, dar a oferit un acces mai puțin eficace la educație pentru cei care nu au acces la infrastructura digitală sau nu au competențele tehnice necesare.

Chiar și în prezența tehnologiei necesare, accesul la educație a fost limitat în alte moduri. De exemplu, unii studenți au înregistrat o reducere sau o întârziere în furnizarea activității didactice și/sau a unor sarcini de studiu acasă și au primit feedback minim cu privire la activitatea pe care au desfășurat-o, în timp ce interacțiunile directe cu cadrele didactice și cu colegii au fost limitate sau nu au existat defel. Dreptul la instruire este protejat de articolul 2 din Protocolul adițional (A2P1). Prima teză a A2P1 prevede:

„Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire.”

a. Domeniul de aplicare al articolului 2 din Protocolul adițional

Dreptul la instruire oferă persoanelor dreptul la un acces efectiv la instituțiile de învățământ deja existente^[1]. Acesta nu obligă statele să înființeze noi instituții, să creeze un sistem de învățământ public sau să subvenționeze școli private^[2], dar statele nu pot refuza dreptul la instruire în instituțiile de învățământ pe care au ales să le înființeze sau să le autorizeze. A2P1 privește învățământul elementar, secundar și superior, cursurile specializate și formarea profesională^[3], astfel încât de acest drept beneficiază atât adulții, cât și copiii^[4]. Statul este responsabil pentru școlile publice și private^[5] și nu poate delega instituțiilor sau particularilor obligația de a asigura dreptul la instruire. Statele au, de

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 20 octombrie 2011, *Şahin împotriva Turciei*, nr. 13279/05 § 136-137, Hotărârea din 23 iulie 1968, *Cauza lingvistica belgiană*, nr. 1474/62, nr. 1677/62, nr. 1691/62, nr. 1769/63, nr. 1994/63 și nr. 2126/64, §§ 3-4

^[2] Hotărârea din 23 iulie 1968, *Cauza lingvistica belgiană*, nr. 1474/62, nr. 1677/62, nr. 1691/62, nr. 1769/63, nr. 1994/63 și nr. 2126/64

^[3] Decizia de admisibilitate din 17 ianuarie 1996, *Sulak împotriva Turciei*, nr. 24515/94, Hotărârea Marii Camere din 10 mai 2001, *Cipru împotriva Turciei*, nr. 25781/94, § 278, Hotărârea Marii Camere din 10 noiembrie 2005, *Leyla Şahin împotriva Turciei*, nr. 44774/98, § 141

^[4] Hotărârea din 27 mai 2014, *Velyo Velev împotriva Bulgariei*, nr. 16032/07

^[5] Hotărârea din 7 decembrie 1976, *Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen împotriva Danemarcei*, nr. 5095/71, nr. 5920/72 și nr. 5926/72

asemenea, obligația de a proteja elevii din școlile publice și private împotriva rețelilor de tratament^[1].

b. Ingerințe permise în exercițiul dreptului la instruire

A2P1 nu conține o listă exhaustivă a motivelor care permit restrângerea dreptului la instruire. Acest drept nu este, însă, absolut. Prin însăși natura sa, aceasta necesită reglementare din partea statului^[2] și poate fi restrâns prin limitări acceptate în mod implicit. Cu toate acestea, orice limitare trebuie să fie previzibilă pentru persoanele în cauză, să urmărească un obiectiv legitim și să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit^[3].

Obiectiv legitim

Curtea a admis că protejarea sănătății copiilor și a profesorilor la școală împotriva răspândirii unei boli contagioase constituie un obiectiv legitim în urmărirea căruia dreptul la instruire poate fi restrâns^[4]. Prin urmare, închiderea la scară largă a instituțiilor de învățământ pentru a proteja personalul, elevii și studenții cu scopul prevenirii răspândirii COVID-19 va fi probabil considerată ca urmărind obiectivul legitim de a proteja sănătatea.

Proportionalitate

Pentru a asigura proporționalitatea între protecția sănătății și măsurile introduse pentru a urmări acest scop, autoritățile sau obligația de a acționa cu diligență și promptitudine pentru a se asigura că măsurile deosebit de restrictive și oneroase (de exemplu, cele care împiedică prezența elevilor în școală) sunt menținute numai pentru perioada strict necesară pentru atingerea obiectivului urmărit. Măsurile ar trebui eliminate de îndată ce nu mai există motive pentru impunerea lor^[5]. Prin urmare, statele trebuie să monitorizeze

---

^[1] Hotărârea Marii Camere din 28 ianuarie 2014, *O’Keeffe împotriva Irlandei*, nr. 35810/09, §§ 144-152.

^[2] Hotărârea din 23 iulie 1968, *Cauza lingvistica belgiană*, nr. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 și 2126/64, § 5, Hotărârea din 21 februarie 1975, *Golder împotriva Regatului Unit*, nr. 4451/70, § 38, Hotărârea din 21 septembrie 1994, *Fayed împotriva Regatului Unit*, nr. 17101/90, § 65.

^[3] Hotărârea Marii Camere din 10 noiembrie 2005, *Leyla Şahin împotriva Turciei*, nr. 44774/98.

^[4] Hotărârea din 6 octombrie 2015, *Memlika împotriva Greciei*, nr. 37991/12.

^[5] A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, *Memlika împotriva Greciei*, nr. 37991/12, în care școala în cauză a împiedicat copiii diagnosticați în mod eronat cu lepră să se întoarcă la școală. Curtea a constatat că școala a urmărit un obiectiv legitim de a încerca să protejeze sănătatea copiilor și a profesorilor împotriva răspândirii bolii. Cu toate acestea, întârzierea în permiterea întoarcerii copiilor la școală (după ce s-a descoperit că diagnosticul a fost

îndeaproape nivelul riscului de contractare a COVID-19 la care sunt expuși copiii și personalul prin redeschiderea școlilor, pentru a se asigura că școlile sunt redeschise de îndată ce acest lucru se poate realiza în condiții de siguranță. Pe măsură ce nivelul riscului scade, statele ar trebui să analizeze dacă pot fi introduse alte metode, mai puțin restrictive, de protejare a sănătății elevilor și a profesorilor, de exemplu, prin elaborarea unor noi măsuri de distanțare socială în sălile de clasă sau prin introducerea unei întoarceri treptate în școli în care jumătate din clasă să se întoarcă în zile alternative.

Dreptul la instruire este considerat de Curte ca fiind indispensabil pentru promovarea drepturilor omului, iar orice restrângere a acestui drept nu trebuie să îngreudească dreptul într-o asemenea măsură încât să îi afecteze însăși esența și să îl priveze de efectul său util^[1]. Este posibil ca deciziile statelor de a închide instituțiile de învățământ și de a introduce sisteme de învățare la distanță să fi contribuit la protejarea dreptului la instruire pentru multe persoane, în cea mai mare măsură posibilă în contextul pandemiei. Cu toate acestea, dependența de soluțiile digitale pentru a pune în aplicare în mod eficace aceste măsuri a însemnat că dreptul la instruire nu a fost garantat într-un mod la fel de eficace în cazul celor care nu au avut acces la infrastructura digitală necesară pentru a beneficia în mod corespunzător de învățarea la distanță.

În cazul în care un elev nu are acces la un calculator sau nu dispune de conexiunea necesară la internet pentru a se angaja în sisteme de învățare la distanță sau atunci când nu are abilitățile digitale necesare pentru a participa la acestea, acest lucru îi restrânge dreptul la instruire într-o asemenea măsură încât dreptul este lipsit de orice eficacitate sau de orice substanță. Situația este similară celei în care instruirea care nu este oferită în limba vorbită de copil^[2], iar statele trebuie să analizeze dacă pot aloca resurse pentru a-i ajuta pe cei care, în caz contrar, nu pot avea acces la sistemul de învățământ pe care îl oferă populației la nivel general^[3].

---

eronat) a încălcat A2P1, deoarece măsura nu a fost proporțională cu scopul urmărit și autoritățile nu au acționat cu diligență sau promptitudine.

^[1] Hotărârea Marii Camere din 10 noiembrie 2005, *Leyla Şahin împotriva Turciei*, nr. 44774/98, § 154.

^[2] Hotărârea din 23 iulie 1968, *Cauza lingvistica belgiană*, nr. 1474/62, nr. 1677/62, nr. 1691/62, nr. 1769/63, nr. 1994/63 și nr. 2126/64.

^[3] A se vedea scrisoarea adresată de Good Law Project secretarului de stat pentru educație din Regatul Unit, în care este invocat acest argument. Secretarul de stat a anunțat ulterior că anumite grupuri de copii defavorizați urmau să primească gratuit un laptop sau o tabletă, precum și că vor beneficia de conexiune 4G pentru a avea acces la învățarea online: <https://www.dropbox.com/s/2gscecp99josicz/GLPtoGavinWilliamson.pdf?dl=0> „Coronavirus and Access to Education”, scrisoare adresată de Good Law Project secretarului de stat pentru educație din Regatul Unit, 9 aprilie 2020.

c. Discriminare și legătura dintre articolul 14 și articolul 2 din Protocolul adițional

Utilizarea pe scară largă a soluțiilor digitale la distanță poate da naștere, de asemenea, unei probleme din perspectiva articolului 14 coroborat cu A2P1. Universalitatea și nediscriminarea sunt principii fundamentale în stabilirea modului în care statele ar trebui să își îndeplinească obligațiile care le revin în temeiul A2P1. Educația ar trebui să fie favorabilă incluziunii și, în cazul studenților cu handicap, statele au obligația de a efectua ajustările necesare și adecvate ale modului în care se asigură educația, pentru a corecta inegalitățile de fapt nejustificate și care, prin urmare, constituie o discriminare^[1]. Consiliul Europei a recunoscut că măsurile excepționale luate astăzi în cadrul luptei împotriva răspândirii virusului pot ridica semne de întrebare cu privire la potențialele lor consecințe discriminatorii^[2]. Una dintre principalele provocări a fost de a asigura incluziunea și accesul egal la oportunități de învățare la distanță de calitate^[3].

În cazul în care educația este asigurată în principal prin intermediul platformelor digitale, este probabil ca aceasta să aibă un impact discriminatoriu asupra dreptului de acces la educație al persoanelor care provin din medii socio-economice defavorizate și a celor care trăiesc în zone rurale sau suprapopulate. Elevii defavorizați din punct de vedere socio-economic sunt mai susceptibili de a trăi într-o gospodărie care nu favorizează studiile la domiciliu^[4], este mai puțin probabil să aibă acces la tehnologie de tip laptop și este posibil ca un singur dispozitiv electronic să fie utilizat de întreaga familie. Este posibil să nu aibă acces la o conexiune în bandă largă cu o viteză suficientă sau la nicio conexiune în bandă largă. Aceste probleme sunt deosebit de grave în regiunea Balcanilor de Vest, unde elevii au un acces mai redus la laptopuri și la conectivitate de mare viteză decât colegii lor din UE^[5]. În plus,

^[1] Hotărârea din 23 februarie 2016, *Çam împotriva Turciei*, nr. 51500/08, § 64, Decizia de admisibilitate din 8 noiembrie 2016, *Sanlısoy împotriva Turciei*, nr. 77023/12, § 59

^[2] A se vedea <https://rm.coe.int/sg-inf-2020-11-respecting-democracy-rule-of-law-and-human-rights-in-th/16809e1d91> „Respect for democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis: a toolkit for member states”, documente de informare ale Consiliului Europei, 7 aprilie 2020

^[3] A se vedea <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8610-2020-INIT/en/pdf> „Council conclusions on countering the COVID-19 crisis in education and training”, concluziile Consiliului Uniunii Europene, 16 iunie 2020.

^[4] A se vedea <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8610-2020-INIT/en/pdf> „Council conclusions on countering the COVID-19 crisis in education and training”, concluziile Consiliului Uniunii Europene, 16 iunie 2020

^[5] A se vedea <http://documents1.worldbank.org/curated/en/590751590682058272/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-Education.pdf> „The Economic and Social Impact of COVID-19”, raportul Băncii Mondiale, primăvara anului 2020, care constată că, în medie, în Balcanii de Vest, aproximativ 60 % dintre gospodăriile au o conexiune suficient

este posibil ca profesorii, elevii și părinții care îi sprijină în procesul de învățare la domiciliu să nu dețină competențele digitale necesare pentru a se implica în cursurile de învățare online, chiar dacă li se furnizează echipamentul^[1].

Statele din Balcanii de Vest au încercat să depășească problemele legate de conectivitatea la internet prin difuzarea de lecții preînregistrate la televiziunea națională, la care un procent mult mai mare din populație are acces. Cu toate acestea, pentru a oferi lecții televizate la scară largă, subiectele abordate și timpul de instruire au fost considerabil reduse^[2], ceea ce înseamnă că dreptul de acces la instruire pentru elevii care se bazează pe televiziune a fost mai puțin protejat decât pentru cei care au acces la infrastructura digitală necesară și au competențe TIC.

Închiderea școlilor a dezavantajat, de asemenea, elevii cu handicap, care pot avea nevoie de consiliere și sprijin suplimentar în procesul de învățare și pentru care difuzarea în masă a lecțiilor la televiziune poate să nu conțină ajustările rezonabile necesare. Deși interacțiunea directă cu cadrele didactice și cu lucrătorii care oferă asistență este limitată, elevii care nu locuiesc cu un părinte sau îngrijitor capabil să îi sprijine în procesul de învățare la distanță vor fi, de asemenea, dezavantajați în comparație cu cei care beneficiază de îndrumare și sprijin din partea unei persoane de acasă.

Obligația de a efectua ajustări rezonabile

Statele au obligația de a fi „deosebit de atente” la impactul opțiunilor lor cu privire la modul de furnizare a educației asupra dreptului la instruire al persoanelor cele mai vulnerabile^[3]. Prin urmare, statele trebuie să acorde o atenție deosebită pentru a se asigura că membrii grupurilor vulnerabile continuă să beneficieze de dreptul la instruire și au acces egal la mijloace și materiale educaționale chiar și în perioadele de izolare. Totuși, acest lucru nu echivalează în mod necesar cu o obligație pozitivă de a face ajustări pentru

---

de rapidă (definită ca 10 mbps și mai mare) pentru a susține cerințele pentru învățarea online. O conexiune de 10 mbps este sub standardele acceptabile în UE (30 mbps). Potrivit criteriului de referință al UE, majoritatea gospodăriilor din regiune nu dispun de internet de mare viteză. Aproximativ 22 % din elevii din Balcanii de Vest raportează un acces redus sau inexistent la internet de la domiciliu, comparativ cu 1 % în UE-27. În medie, una din zece gospodării cu elevi din Balcanii de Vest nu deține un calculator. În Albania procentul crește la 28 %.

^[1] A se vedea <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/survey-schools-ict-education> „Survey of schools: ICT in Education”, raportul Comisiei Europene din 8 martie 2020, în care s-a constatat că peste 6 din 10 elevi europeni au profesori care își dezvoltă competențe în domeniul TIC în timpul liber.

^[2] A se vedea <http://documents1.worldbank.org/curated/en/590751590682058272/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-Education.pdf>, „The Economic and Social Impact of COVID-19”, raportul Băncii Mondiale, primăvara anului 2020.

^[3] Hotărârea din 30 ianuarie 2018, *Enver Şahin împotriva Turciei*, nr. 23065/12, § 68

a aborda orice impact discriminatoriu identificat. O diferență de tratament nu va fi considerată discriminatorie dacă urmărește un scop legitim și este proporțională. Curtea a admis că lipsa fondurilor sau a resurselor publice poate constitui un motiv legitim pentru a justifica lipsa unor măsuri de ajustare^[1]. Chiar și atunci când se identifică o discriminare în ceea ce privește dreptul de acces la instruire, statele trebuie să efectueze ajustări rezonabile numai în măsura în care acestea nu impun o sarcină disproporționată sau nejustificată asupra statului^[2].

În cazurile în care Curtea a constatat o încălcare a A2P1 coroborat cu articolul 14, autoritățile nu au încercat în niciun moment să identifice nevoile reclamantului și nici măcar nu au luat în considerare ajustări speciale pentru a răspunde unor nevoi educaționale speciale^[3]. Statele din Balcanii de Vest au luat numeroase măsuri pentru a atenua, într-o anumită măsură, impactul potențial discriminatoriu al trecerii la învățarea la distanță^[4]. Astfel de măsuri demonstrează că statele „au acordat atenție” impactului asupra persoanelor cele mai vulnerabile din societate al măsurilor introduse pentru a oferi educație la distanță. Pe viitor, acestea trebuie să continue să țină seama de impactul digitalizării sistemelor de învățământ asupra comunităților vulnerabile, care este probabil să continue dincolo de contextul pandemiei de COVID-19, și să ia măsuri pentru a face educația digitală incluzivă, acolo unde acest lucru este posibil din punct de vedere financiar și administrativ.

---

[1] A se vedea Decizia de admisibilitate din 21 octombrie 1998, *McIntyre împotriva Regatului Unit*, nr. 29046/95, în care faptul că presupunea utilizarea de fonduri și resurse publice a dus la concluzia că neinstalarea unui ascensor într-o școală primară în beneficiul unui elev care suferă de distrofie musculară nu a constituit o încălcare a articolului 2 din Protocolul adițional, fie individual, fie coroborat cu articolul 14 din Convenție.

[2] Hotărârea din 23 februarie 2016, *Çam împotriva Turciei*, nr. 51500/08, § 64, Decizia de admisibilitate din 8 noiembrie 2016, *Sanlısoy împotriva Turciei*, nr. 77023/12, § 59

[3] Hotărârea din 23 februarie 2016, *Çam împotriva Turciei*, nr. 51500/08

[4] De exemplu, în Macedonia de Nord, Ministerul Educației a cooperat cu UNICEF, cu donatori și cu societăți private pentru a face mai accesibile oportunitățile de învățare la distanță: <https://www.worldbank.org/en/topic/edutech/brief/how-countries-are-using-edtech-to-support-remote-learning-during-the-covid-19-pandemic>; „How countries are using edtech to support access to remote learning during the COVID-19 pandemic”, prezentare scurtă a Băncii Mondiale. Muntenegru a avut în vedere încheierea unui acord cu operatorii de telecomunicații în vederea furnizării de planuri nelimitate de date pentru elevii cel mai puțin susceptibili de a avea acces corespunzător la internet în bandă largă; a fost oferit sprijin copiilor refugiați și migranți din centrele de primire temporară din Bosnia și Herțegovina: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1060982> „COVID-19: from conflict to pandemic, migrants in Bosnia face a new challenge”, secțiunea de știri a ONU, 3 aprilie 2020.

11. ARTICOLUL 1 DIN PROTOCOLUL ADIȚIONAL – PROTECȚIA PROPRIETĂȚII

Printre măsurile de limitare a circulației persoanelor luate pentru a combate răspândirea COVID-19 s-a numărat închiderea cafenelelor, a magazinelor, a restaurantelor, a barurilor și a întreprinderilor din industriile de divertisment, sport și agrement. Evenimentele culturale și sportive au fost suspendate, iar în anumite perioade din timpul pandemiei au rămas deschise doar magazinele alimentare, farmaciile, oficiile poștale și băncile^[1]. Întreprinderile care au rămas deschise au fost, de asemenea, obligate să își schimbe modul de funcționare. Prin urmare, s-a pus problema dreptului de proprietate protejat de articolul 1 din Protocolul adițional (A1P1) la Convenție. A1P1 prevede că:

„1. Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

2. Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare reglementării folosirii bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.”

Pentru a beneficia de protecția oferită de A1P1, un reclamant trebuie să demonstreze mai întâi că o măsură aduce atingere unui drept de proprietate, și anume dreptului la „respectarea bunurilor sale”. În conformitate cu abordarea sa tradițională, care constă în trei norme^[2], Curtea va examina apoi dacă ingerința constituie:

- i) o lipsire de proprietate;
- ii) o reglementare cu privire la folosința bunului respectiv sau
- iii) o încălcare a principiului general al respectării bunurilor.

Indiferent de categoria de mai sus căreia îi aparține o ingerință, pentru a fi conformă cu A1P1, o ingerință în drepturi trebuie să servească interesului public, să respecte condițiile prevăzute de lege și să asigure un echilibru just și proporțional între dreptul de proprietate și interesul public urmărit. Clasificarea de mai sus este importantă, deoarece va afecta modul în care se efectuează evaluarea corectă a echilibrului/proporționalității, ce factori sunt luați în considerare și ce pondere li se acordă. De exemplu, o lipsire de

---

^[1] A se vedea <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-south-east-european-economies-claacb5a/> „COVID-19 crisis response in South East European economies”, OCDE, politicile adoptate ca răspuns la pandemia la coronavirus (COVID-19), 15 aprilie 2020.

^[2] Hotărârea Plenului Curții din 18 decembrie 1984, *Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*, nr. 7151/75 și nr. 7152/75

bunuri implică practic automat dreptul la plata unei compensații^[1], în timp ce reglementarea folosinței bunurilor poate impune acordarea unei compensații, dar de obicei nu acesta este cazul^[2].

a. Respectarea bunurilor

Noțiunea de „bunuri” este o noțiune autonomă, iar faptul că legislația națională a unui stat nu recunoaște un interes particular ca fiind un „drept” sau chiar un „drept de proprietate” nu împiedică în mod necesar ca interesul în cauză să fie considerat un „bun” în sensul AIP^[3]. Autorizația de a desfășura o activitate comercială^[4] și clientela unui cabinet profesional sunt ambele exemple de interese despre care s-a constatat că reprezintă „bunuri” în sensul AIP^[5].

b. Natura atingerii aduse dreptului

Lipsirea de proprietate

În general, Curtea va examina o plângere ca lipsire de proprietate doar în cazul exproprierii directe de către stat, atunci când dreptul de proprietate al reclamantului s-a stins deplin drept^[6]. În anumite împrejurări, o măsură poate fi de asemenea recunoscută ca o lipsire *de facto* de proprietate, în cazul în care impactul asupra bunurilor reclamantului al unui ansamblu de măsuri este atât de profund încât le face asimilabile exproprierii și echivalează cu distrugerea drepturilor de proprietate^[7].

---

^[1] Hotărârea din 5 noiembrie 2002, *Pincová și Pinc împotriva Republicii Cehe*, nr. 36548/97; în Hotărârea Marii Camere din 22 iunie 2004, *Broniowski împotriva Poloniei*, nr. 31443/96, § 186, Curtea a statuat, de asemenea, că valoarea compensației acordate pentru bunurile preluate de stat ar trebui să fie „legată în mod rezonabil” de valoarea acestora.

^[2] Decizia de admisibilitate din 9 martie 1989, *Banér împotriva Suediei*, nr. 11763/85

^[3] Hotărârea Marii Camere din 29 martie 2010, *Depalle împotriva Franței*, nr. 34044/02, § 68.

^[4] Hotărârea (satisfacție echitabilă – de radiere) din 17 mai 2011, *Megadat.com SRL împotriva Moldovei*, nr. 21151/04, § 62-63, Hotărârea din 10 iulie 2007, *Bimer S.A. împotriva Moldovei*, nr. 15084/03, § 49.

^[5] Hotărârea din 16 octombrie 2018, *Könyv-Tár Kft și alții împotriva Ungariei*, nr. 21623/13, §§ 31-32.

^[6] De exemplu, o dispoziție legală care a atribuit statului în mod automat folosința și posesia unor bunuri desemnate, cu efectul că proprietatea deplină a terenului a fost transferată statului, astfel cum a fost situația analizată în Hotărârea din 9 decembrie 1994, *Sfintele Mănăstiri împotriva Greciei*, nr. 13092/87 și 13984/88, §§ 60-61.

^[7] De exemplu, Hotărârea din 24 iunie 1993, *Papamichalopoulos împotriva Greciei*, nr. 14556/89, §§ 44-46, în care marina a luat în posesie terenurile reclamantilor pentru a stabili o bază navală, ceea ce implică faptul că aceștia din urmă nu au avut posibilitatea de a avea acces la proprietatea lor sau de a o vinde, a o ipoteca sau a o dona, iar acest lucru a avut consecințe *de facto* suficient de grave pentru ca Curtea să considere că bunurile reclamantilor fuseseră expropriate, chiar și în lipsa unei decizii formale de expropriere.

Reglementarea folosinței bunurilor

Măsurile mai puțin invazive decât exproprierea pot fi calificate de Curte drept „reglementarea folosinței bunurilor”. Acest concept înglobează un ansamblu de măsuri, inclusiv retragerea sau modificarea condițiilor de acordare a licențelor care afectează funcționarea întreprinderilor^[1], sistemele de reglementare a chiriilor^[2], precum și suspendarea legală a executării ordinelor de reintrare în posesie față de locatarii care au încetat să plătească chiria^[3]. De asemenea, s-a considerat că o măsură care impune sacrificarea bovinelor infectate cu bruceleoză pentru a preveni răspândirea bolilor animalelor constituie o „reglementare a folosinței”^[4].

Ingerință cu caracter general

În cazul în care măsurile care au afectat drepturile unui reclamant nu pot fi calificate nici drept lipsire de proprietate, nici drept reglementare a folosinței bunurilor, Curtea va examina dacă situația de fapt din cauză poate fi interpretată care reprezentând ca o atingere adusă principiului general al respectării bunurilor^[5]. De exemplu, refuzarea continuă a accesului la bunul unei persoane atunci când aceasta a pierdut efectiv orice control asupra acestuia, precum și toate posibilitățile de utilizare și de folosință a bunului, dar a rămas proprietarul legal al acestuia, a constituit o atingere adusă respectării bunurilor^[6].

Clasificarea pe categorii a măsurilor luate ca răspuns la pandemia de COVID-19

Pe baza principiilor enunțate mai sus, este mai probabil ca închiderile temporare ale întreprinderilor sau restricțiile privind funcționarea acestora pentru a preveni răspândirea COVID-19 să fie considerate drept o reglementare a folosinței (sau eventual o ingerință generică în exercitarea dreptului la proprietate) decât o privare de proprietate. La fel se întâmplă și cu măsurile luate pentru a proteja populația de impactul economic al pandemiei, de

[1] Hotărârea din 7 iulie 1989, *Tre Traktörer Aktiebolag împotriva Suediei*, nr. 10873/84, § 55.

[2] Hotărârea Plenului Curții din 19 decembrie 1989, *Mellacher și alții împotriva Austriei*, nr. 10522/83, nr. 11011/84 și nr. 11070/84, § 44, Hotărârea Marii Camere din 19 iunie 2006, *Hutten-Czapska împotriva Poloniei*, nr. 35014/97, §§ 54, 160.

[3] Hotărârea Marii Camere din 28 iulie 1999, *Immobiliare Saffi împotriva Italiei*, nr. 22774/93, § 46.

[4] Hotărârea din 12 noiembrie 2019, *SA Bio d'Ardennes împotriva Belgiei*, nr. 44457/11

[5] Hotărârea din 27 mai 2010, *Dokic împotriva Bosniei și Herțegovinei*, nr. 6518/04, §§ 55-56.

[6] Hotărârea Marii Camere din 18 decembrie 1996, *Loizidou împotriva Turciei*, nr. 15318/89, §§ 61-64.

exemplu prin prevenirea evacuării celor care au restanțe la plata chiriei sau prin permiterea amânării rambursării datoriilor sau a creditelor ipotecare.

Cu toate acestea, clasificarea s-ar putea modifica în funcție de gravitatea impactului restricțiilor asupra unei întreprinderi și, în special, de durata aplicării acestora. Astfel, dacă restricțiile impuse întreprinderilor au fost introduse ca măsuri temporare pentru a răspunde unei situații de urgență, cu cât acestea sunt mai îndelungate, cu atât sunt mai susceptibile de a cauza un prejudiciu important unei întreprinderi. În cazul în care restricțiile determină (chiar și în mod neintenționat) intrarea în dificultate a unei întreprinderi, de exemplu în cazul în care o întreprindere pierde venituri sau clienți în măsura în care este obligată să își închidă complet activitatea, restricțiile pot constitui o priveră de proprietate.

c. Legalitate

Orice atingere adusă drepturilor protejate de A1P1 trebuie să îndeplinească cerința legalității^[1]. Sintagma „în condițiile prevăzute de lege” care figurează la primul paragraf din A1P1 poate fi interpretată în același mod ca sintagma „prevăzută de lege” de la articolul 8 sau „prevăzute de lege” de la articolele 9, 10 și 11 din Convenție, abordate în secțiunile privind aceste drepturi din prezenta publicație.

d. Criteriul interesului public

O atingere adusă A1P1 poate fi justificată doar dacă servește unei cauze de utilitate publică (sau generală). Noțiunea de „utilitate publică” în acest context este largă. Curtea acordă autorităților naționale o marjă largă de apreciere pentru a stabili ceea ce constituie cauză de utilitate publică și va respecta hotărârile lor cu privire la acest aspect, cu excepția cazului în care este în mod vădit lipsită de un temei rezonabil^[2]. Prin urmare, s-ar considera că măsuri precum închiderea întreprinderilor sau restricțiile de călătorie pentru a preveni răspândirea COVID-19 în scopul protejării sănătății servesc interesului public. În mod similar, măsurile luate pentru a proteja populația de impactul economic al pandemiei, cum ar fi prevenirea evacuărilor în cazul cărora chiriașul se află în întârziere de plată a chiriei, sau permiterea amânării rambursării creditelor ipotecare, sunt, de asemenea, susceptibile de a servi interesului public^[3].

^[1] Hotărârea Marii Camere din 25 octombrie 2012, *Vistiņš și Perepjolkins împotriva Letoniei*, nr. 71243/01, § 95, Hotărârea Marii Camere din 13 decembrie 2016, *Bélané Nagy împotriva Ungariei*, nr. 53080/13, § 112.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 13 decembrie 2016, *Bélané Nagy împotriva Ungariei*, nr. 53080/13, § 113.

^[3] Marja de apreciere acordată autorităților interne pentru a determina ceea ce constituie cauză de utilitate publică este deosebit de largă atunci când sunt adoptate măsuri în contextul

e. Proporționalitate

Compensație

Ca regulă generală, privarea de bunuri nu se consideră că asigură un echilibru just între AIP1 și interesul public, cu excepția cazului în care o compensație „legată în mod rezonabil” de valoarea de piață a activului preluat este plătită persoanei ale cărei drepturi sunt afectate^[1]. Reglementarea folosinței bunurilor poate să necesite acordarea unei compensații, deși acest lucru nu se întâmplă în mod obișnuit, iar justificarea acesteia va depinde de o serie de alți factori, unii dintre aceștia fiind abordați în continuare. Măsura în care o ingerință generică în dreptul la respectarea bunurilor necesită acordarea unei compensații depinde mai mult de context și va depinde, de asemenea, (printre altele) de factorii menționați mai jos.

Statele au pus deja în aplicare o serie de măsuri și de scheme financiare pentru compensarea întreprinderilor pentru pierderile pe care le pot suferi ca urmare a măsurilor luate pe durata pandemiei, dintre care unele se aplică chiar și în contexte care ar putea fi considerate o reglementare a folosinței bunurilor^[2]. Cu toate acestea, ar putea apărea probleme în cazul în care o astfel de compensație nu este suficientă pentru a împiedica închiderea unei întreprinderi, nu se referă în mod rezonabil la valoarea de piață a bunului pierdut sau în cazul în care o persoană sau o întreprindere nu îndeplinește criteriile de eligibilitate pentru acordarea compensației.

Contextul în care se adoptă măsura

În anumite contexte, Curtea acordă statelor o marjă de apreciere mai largă pentru a stabili măsurile cele mai eficiente care trebuie luate pentru a servi interesului public. În general, Curtea este reticentă în a pune la îndoială decizia

---

unei schimbări a regimului politic și economic [Hotărârea din 25 octombrie 2011, *Valkov și alții împotriva Bulgariei*, nr.2033/04, nr. 19125/04, nr. 19475/04, nr. 19490/04, nr. 19495/04, nr. 19497/04, nr. 24729/04, nr. 171/05 și nr. 2041/05, § 91; de exemplu, în contextul măsurilor de austeritate determinate de o criză economică majoră: Decizia de admisibilitate din 5 mai 2013, *Koufaki și Adedy împotriva Greciei*, nr. 57665/12 și nr. 57657/12, §§ 37 și 39 (inclusă ca rezumat în prezenta publicație).

^[1] Hotărârea din 5 noiembrie 2002, *Pincová și Pinc împotriva Republicii Ceha*, nr. 36548/97

^[2] A se vedea <https://www.gov.uk/guidance/get-a-discount-with-the-eat-out-to-help-out-scheme>, „Get a discount with the Eat Out to Help Out Scheme”, Orientările Guvernului Regatului Unit, 15 iulie 2020, sau subvenționarea salariilor angajaților în diferite state, inclusiv (Bosnia și Herțegovina, Macedonia de Nord și Serbia) pentru lunile aprilie și mai: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-south-east-european-economies-c1aacb5a/>, „COVID-19 crisis response in South East European economies”, OCDE, politicile adoptate ca răspuns la pandemia la coronavirus (COVID-19), 15 aprilie 2020.

unui stat de a impune măsuri care aduc atingere drepturilor prevăzute de A1P1, în cazul în care astfel de măsuri sunt introduse pentru a răspunde unei situații de urgență^[1] sau în cazul în care măsurile sunt adoptate în cadrul unor decizii la nivel înalt privind economia sau alocarea resurselor publice^[2]. Se preconizează că impactul economic al măsurilor luate ca răspuns la pandemia de COVID-19 va include pierderea locurilor de muncă și a veniturilor, precum și eventuala pierdere a pensiilor^[3]. Aceasta ar putea rezulta din închiderea întreprinderilor din cauza măsurilor de restricționare a circulației persoanelor sau a pierderii de locuri de muncă din sectorul public dacă sunt puse în aplicare măsuri de austeritate. În lumina jurisprudenței existente, este puțin probabil ca astfel de decizii la nivel înalt cu privire la economie și alocarea resurselor publice să dea naștere unei cereri admisibile în temeiul A1P1 pentru pierderea veniturilor, în special dacă o persoană este concediată în conformitate cu termenii și condițiile contractuale în situațiile în care se fac disponibilizări.

Impact disproportionat

Chiar și în cazul în care obiectul unei restricții atrage o marjă largă de apreciere, măsurile nu ar trebui să impună o „sarcină individuală și excesivă” persoanelor afectate sau să „individualizeze” un anumit grup pentru aplicarea unui tratament nefavorabil^[4]. De exemplu, într-o serie de cauze referitoare la dispozițiile malteze privind reglementarea chiriilor, Curtea a constatat că dispozițiile naționale relevante sunt incompatibile cu A1P1, deoarece impun o sarcină disproporționată proprietarilor privați^[5]. Prin urmare, pot apărea probleme dacă compensațiile financiare sau schemele de sprijin introduse ca răspuns la efectele economice ale pandemiei exclud în mod arbitrar anumite

[1] Hotărârea din 12 noiembrie 2019, *SA Bio d'Ardenne împotriva Belgiei*, nr. 44457/11.

[2] A se vedea Hotărârea din 21 iulie 2016, *Riza și alții împotriva Bulgariei*, nr. 63066/14, nr. 64297/14 și nr. 66106/14, în care Curtea a respins o serie de contestații la adresa măsurilor de austeritate impuse în urma crizei financiare din 2007/2008.

[3] A se vedea: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/236311590680555002/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-Poverty-and-Household-Welfare.pdf> „The Economic and Social Impact of COVID-19: Poverty and Household Welfare”, Raportul Economic Periodic nr. 17 al Grupului Băncii Mondiale, Balcanii de Vest, primăvara anului 2020.

[4] A se vedea Hotărârea din 12 octombrie 2004, *Ásmundsson împotriva Islandei*, nr. 60669/00, în care Curtea a constatat o încălcare a A1P1, în condițiile în care modificările aduse legii care reglementa pensiile de invaliditate pentru a soluționa presiunile financiare asupra sistemului au dus la pierderea în întregime a acestui drept de către un grup mic de pensionari. A se vedea și Hotărârea Plenului Curții din 18 decembrie 1984, *Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*, nr. 7151/75 și nr. 7152/75 și Hotărârea din 22 septembrie 1994, *Hentrich împotriva Franței*, nr. 13616/88.

[5] Hotărârea din 30 ianuarie 2018, *Cassar împotriva Maltei*, nr. 50570/13.

întreprinderi sau anumiți particulari^[1] sau dacă se consideră că afectează un anumit grup într-un mod mai grav decât afectează alte grupuri^[2].

Durata

Măsurile permanente sunt mai susceptibile să fie considerate disproporționate decât măsurile temporare. În contextul pandemiei, este dificil să se determine durata măsurilor sau dacă măsurile care au fost eliminate vor fi reintroduse ca răspuns la noi focare de infecție. Cu cât măsurile sunt menținute pentru mai mult timp, cu atât este mai important să se asigure existența unor garanții procedurale suficiente pentru ca cei care fac obiectul măsurilor să își prezinte observațiile cu privire la situația lor individuală și pentru a solicita să se analizeze dacă restricțiile rămân necesare și proporționale în situația lor specifică^[3].

---

^[1] De exemplu, în Regatul Unit au fost exprimate preocupări cu privire la excluderea din programele de asistență financiară a lucrătorilor independenți, a celor care și-au schimbat recent locurile de muncă, au devenit recent persoane care desfășoară o activitate independentă sau directori ai societăților cu răspundere limitată: <https://www.theguardian.com/business/2020/jul/23/rishi-sunak-urged-to-plug-gaps-in-covid-19-furlough-scheme-for-1m-self-employed-now> „Rishi Sunak urged to plug furlough scheme gaps for 1m workers” by K. Makortoff and R. Partington, The Guardian, 23 iulie 2020.

^[2] De exemplu, în cazul în care un stat a permis înghețarea sau amânarea plății chiriilor, ceea ce a avut un impact deosebit de sever asupra proprietarilor, în condițiile în care ar fi putut adopta alte măsuri, mai puțin intruzive, de exemplu subvenționarea plăților chiriilor (la fel ca în Kosovo): <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-south-east-european-economies-c1aacb5a/> „COVID-19 crisis response in South East European economies”, OCDE, politicile adoptate ca răspuns la pandemia la coronavirus (COVID-19), 15 aprilie 2020.

^[3] Hotărârea din 24 octombrie 1986, *AGOSI împotriva Regatului Unit*, nr. 09118/80.

12. ARTICOLUL 14 ȘI ARTICOLUL 1 DIN PROTOCOLUL NR. 12 — INTERZICEREA DISCRIMINĂRII

Principiul nediscriminării consacrat la articolul 14 și la articolul 1 din Protocolul nr. 12 (A1P12) la Convenție interzice diferențele de tratament între persoane care se află în situații identice sau în mare măsură similare^[1], precum și netratarea în mod diferit a persoanelor care se află în situații semnificativ diferite, în cazul în care nu există nicio justificare obiectivă și rezonabilă pentru un astfel de tratament discriminatoriu^[2]. Articolul 14 protejează împotriva discriminării în exercitarea altor drepturi conferite de Convenției și este invocat în coroborare cu alte drepturi prevăzute de Convenție, în timp ce A1P12 interzice discriminarea în exercitarea oricărui drept conferit de stat, în exercitarea puterii discreționare, sau orice altă acțiune sau omisiune a statului.

Deși dispozițiile articolului 14 și ale A1P12 nu figurează printre drepturile prevăzute de Convenție cu privire la care nu sunt permise derogări, anumite forme de discriminare pot constitui tratamente degradante interzise de articolul 3, care este o dispoziție de la care nu sunt permise derogări^[3]. În plus, atunci când evaluează dacă măsurile derogatorii sunt „strict necesare” în temeiul articolului 15 din Convenție^[4], Curtea examinează dacă măsurile puse în aplicare pentru a răspunde unei situații de urgență publică instituie în mod nejustificat discriminări între diferite categorii de persoane^[5].

Măsurile adoptate ca răspuns la pandemia de COVID-19 și nefurnizarea de sprijin suplimentar sau adaptat grupurilor vulnerabile ca parte a acestor răspunsuri au exacerbato inegalitățile existente și au creat noi amenințări la adresa sănătății și bunăstării grupurilor marginalizate, inclusiv a femeilor, a minorităților etnice, a persoanelor cu handicap, a persoanelor în vârstă și a membrilor comunității LGBTQI, a migranților și a comunităților rome^[6].

---

^[1] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 24 mai 2016, *Biao împotriva Danemarcei*, nr. 38590/10, § 89.

^[2] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 6 mai 2000, *Thlimmenos împotriva Greciei*, nr. 34369/97, § 44.

^[3] De exemplu, discriminarea pe criterii de rasă ar putea, în anumite circumstanțe, să constituie „tratament degradant” în sensul articolului 3 (Decizia de admisibilitate din 6 martie 1978, *Persoane asiatice din Africa de Est împotriva Regatului Unit*, nr. 4715/70, 4783/71 și 4827/71, Hotărârea din 11 martie 2014, *Abdu împotriva Bulgariei*, nr. 26827/08, § 23)

^[4] A se vedea în continuare capitolele III și IV din această publicație.

^[5] A se vedea Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 2009, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05, § 190, în care s-a constatat că măsurile derogatorii sunt disproporționate, deoarece au instituit o discriminare între cetățeni și străini.

^[6] A se vedea <https://rm.coe.int/cdadi-introductory-note-en-08042020-final-version/16809e201d> „The anti-discrimination, diversity and inclusion dimensions of the response to COVID-19”, notă introductivă a secretariatului Comitetului director pentru combaterea discriminării, diversitate și incluziune, 8 aprilie 2020.

Impactul potențial discriminatoriu al restricțiilor de deplasare asupra persoanelor cu handicap, inclusiv izolarea la domiciliu și restricțiile privind vizitele, a fost discutat în secțiunea consacrată articolului 2 din Protocolul nr. 4 (libertatea de circulație) din această publicație, iar impactul discriminatoriu al închiderii școlilor a fost discutat în secțiunea consacrată articolului 2 din Protocolul adițional (dreptul la instruire). În cuprinsul acestei publicații sunt prezentate câteva exemple suplimentare de situații în care pot apărea probleme în sensul articolului 14 și al A1P12, deși aceste exemple nu sunt exhaustive.

a. Sănătate

Astfel cum s-a menționat în secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață), articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) și articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din această publicație, statele au obligația de a pune în aplicare și de a stabili un cadru legislativ pentru a proteja viața pacienților și a preveni suferințele, inclusiv pentru a obliga spitalele să adopte măsuri adecvate pentru protecția vieții pacienților și a personalului. Articolul 14 va deveni aplicabil dacă reglementările și măsurile pe care statele le introduc pentru a asigura protecția sănătății în contextul pandemiei de COVID-19 au un efect discriminatoriu, fie pentru că au un impact mai puternic asupra membrilor anumitor grupuri, fie pentru că nu iau în considerare și nu răspund suficient nevoilor și diferențelor dintre diferitele grupuri^[1].

Persoanele cu handicap și persoanele în vârstă pot fi expuse unui risc mai mare în cazul contractării COVID-19 dacă au un sistem imunitar mai slab, dacă suferă de afecțiuni de sănătate care le fac mai vulnerabile la efectele COVID-19 sau dacă mobilizarea sistemului de sănătate în vederea combaterii COVID-19 înseamnă că nu li se oferă tratamentul sau îngrijirile la care au acces în mod obișnuit. De asemenea, acestea pot să depindă fie de un sprijin formal din partea prestatorilor de servicii, fie de un sprijin informal oferit de rude și de prieteni pentru a achiziționa alimente, bunuri și medicamente și pentru a desfășura activități cotidiene, cum ar fi îmbăierea, gătitul și hrănirea^[2].

---

^[1] Hotărârea din 30 ianuarie 2018, *Enver Şahin împotriva Turciei*, nr. 23065/12, §§ 67-69, Hotărârea din 23 februarie 2016, *Çam împotriva Turciei*, nr. 51500/08, §§ 65-67, în care Curtea a constatat că există obligația de a asigura „amenajări corespunzătoare” pentru a permite persoanelor cu handicap să își exercite pe deplin drepturile, nerespectarea acestei obligații echivalând cu o discriminare.

^[2] A se vedea Hotărârea din 30 aprilie 2009, *Glor împotriva Elveției*, nr. 13444/04, § 80, Hotărârea din 1 decembrie 2009, *G.N. și alții împotriva Italiei*, nr. 43134/05, § 126, Hotărârea din 10 martie 2011, *Kiyutin împotriva Rusiei*, nr. 2700/10 pentru o confirmare a faptului că domeniul de aplicare al articolului 14 din Convenție și al articolul 1 din Protocolul nr. 12 include discriminarea bazată pe handicap, afecțiuni medicale sau caracteristici genetice.

Persoanele LGBTQI se confruntă în mod regulat cu stigmatizare și discriminare atunci când solicită asistență medicală, ceea ce duce la disparități în ceea ce privește calitatea și disponibilitatea asistenței medicale în ceea ce le privește^[1]. Sănătatea lor poate fi deja compromisă ca urmare a acestui fapt, ceea ce le face mai vulnerabile la efectele COVID-19 sau este posibil să fie mai puțin înclinate să apeleze la serviciile medicale dacă prezintă simptome de infectare cu COVID-19^[2]. În plus, o restabilire a priorităților în ceea ce privește serviciile de sănătate necesare poate însemna că tratamentul persoanelor LGBTI este amânat sau redus, inclusiv tratamentul hormonal și intervențiile chirurgicale de confirmare a genului^[3].

Dispozițiile articolului 14 și ale A1P12 vor fi încălcate numai dacă nu există o justificare obiectivă și rezonabilă pentru diferențele de tratament sau dacă situațiile diferite nu sunt tratate în mod diferit. Poate fi necesară reprioritizarea serviciilor de asistență medicală oferite în timpul pandemiei, dar, în cazul în care acest lucru are un impact discriminatoriu asupra persoanelor cu handicap și a persoanelor LGBTQI, statele trebuie să fie în măsură să demonstreze că deciziile de a acorda prioritate anumitor tipuri de îngrijire în raport cu altele s-au bazat pe dovezi și date medicale, mai degrabă decât pe prejudecăți sau stigmatizare. În plus, statele ar trebui să poată demonstra că au pus în balanță obiectivul de a proteja sănătatea și drepturile persoanelor ale căror îngrijiri medicale și tratamente medicale pre-pandemice au fost reduse sau amânate cu necesitatea de a proteja persoanele împotriva COVID-19 și de a preveni răspândirea acestui virus.

În cazul în care statele adoptă măsuri generale pentru a proteja sănătatea națiunii împotriva răspândirii COVID-19, acestea trebuie de asemenea să țină seama de efectul diferit al acestor măsuri asupra unor comunități diferite și pot fi obligate să ia măsuri pozitive pentru a se asigura că astfel de măsuri sunt la fel eficace în ceea ce privește protejarea vieții și a sănătății persoanelor pentru toate comunitățile vizate. Ar trebui puse în aplicare măsuri precum campanii de informare specifice, desfășurate în diferite limbi, inclusiv în limbajul semnelor, pentru a se asigura transmiterea de mesaje cu privire la protecția sănătății celor care au nevoie să le asculte cel mai mult. Statele ar putea, de asemenea, să ia în

---

[1] A se vedea <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/LGBT/LGBTIpeople.pdf> „COVID-19 and the Human Rights of LGBTI People”, documentul ONU, 17 aprilie 2020

[2] A se vedea <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/closing-data-gap-lgbti-exclusion> „Closing the data gap on LGBTI exclusion”, L. Gelder, blogurile Băncii Mondiale, 26 mai 2020.

[3] Curtea a recunoscut dreptul de a fi supus unei intervenții chirurgicale de confirmare a genului în temeiul articolului 8 din Hotărârea din 10 martie 2015, *YY împotriva Turciei*, nr. 14793/08, în care s-a constatat o încălcare a articolului 8 atunci când reclamantului i s-a refuzat timp de mai mulți ani posibilitatea de a se supune unei astfel de intervenții chirurgicale.

considerare dacă este oportun să se includă o derogare de la restricțiile generale privind vizitele la persoanele în vârstă și/sau la persoanele vulnerabile pentru a permite îngrijitorilor lor să îndeplinească sarcini esențiale pentru sănătatea și bunăstarea lor. Dacă sunt prevăzute astfel de derogări, acestea ar trebui, de asemenea, să prevadă asigurarea de echipamente de protecție suficiente pentru îngrijitori cu scopul de a le permite îndeplinirea sarcinilor respective.

Reglementările prin care se dispune ca persoanele să „rămână acasă”, să se spele pe mâini, să își curețe bunurile și casele cu mai multă regularitate și să stea la distanță de alte persoane pot contribui la protejarea unei părți a populației. Cu toate acestea, astfel de măsuri nu îi vor ajuta pe cei care trăiesc în condiții precare, fără a avea acces la produse de igienă. De exemplu, un procent semnificativ de romi trăiesc în gospodării fără apă curentă, fără instalații sanitare și în condiții de îngheț sau supraaglomerare, ceea ce face ca distanțarea fizică să fie aproape imposibilă^[1]. Statele ar trebui să aibă în vedere punerea în aplicare a unor măsuri suplimentare pentru a proteja viața și sănătatea unor astfel de comunități, de exemplu, permițând comunităților de romi și nomade să locuiască în zone mai extinse sau să deschidă noi amplasamente pe care acestea să le folosească pentru a crește distanțarea socială, să sprijine instalarea de facilități sanitare în astfel de amplasamente, să sporească accesul la locuințe de urgență pentru persoanele fără adăpost și să furnizeze produse de igienă persoanelor care nu au acces la acestea^[2].

Refuzul de a acorda asistență de urgență unei persoane, întrucât aceasta nu este resortisant al statului în care solicită o astfel de asistență, poate constitui, de asemenea, o discriminare pe motiv de cetățenie^[3]. Statele pot fi, așadar, obligate să sporească accesibilitatea sistemului lor de sănătate pentru persoanele care nu au statut de rezident în țara lor, în special dacă există restricții de călătorie care împiedică persoanele să se deplaseze în țara ai cărei resortisanți sunt pentru a beneficia de tratament^[4].

---

^[1] A se vedea https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/overview_of_covid19_and_roma_-_impact_-_measures_-_priorities_for_funding_-_23_04_2020.docx.pdf „Overview of the impact of coronavirus measures on the marginalised Roma communities in the EU”, raport al Comisiei Europene, 6 mai 2020.

^[2] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/interculturalcities/covid-19-special-page#%2262433518%22%3D%3D> „Intercultural Cities: COVID-19 Special page”, Consiliul European, unde figurează exemple precum cel al Elveției, care a solicitat cantoanelor și comunităților să deschidă amplasamente provizorii pentru romi și nomazi în parcurile centrelor sportive în vederea reducerii gradului de ocupare și a creșterii distanțării sociale, să suspende taxele de parcare pentru a reduce presiunile financiare și să îmbunătățească instalațiile sanitare, asigurând apă curentă și săpun lichid pentru spălarea frecventă a mâinilor.

^[3] Hotărârea din 16 septembrie 1996, *Gaygusuz împotriva Austriei*, nr. 17371/90.

^[4] De exemplu, guvernul portughez a decis că toți imigranții cu cereri de permis de ședere care erau în curs de soluționare la 18 martie 2020 vor primi permisiunea de ședere temporară și vor avea acces la aceleași drepturi ca toți ceilalți cetățeni, inclusiv la asistență

b. Violența domestică

Secțiunile consacrate articolului 2 (dreptul la viață), articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) și articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din această publicație descriu obligațiile pozitive care le revin statelor în temeiul articolelor 2, 3 și 8 în ceea ce privește violența domestică. Printre acestea se numără obligația de a institui un cadru legislativ menit să prevină și să sancționeze violența domestică, precum și să ofere în mod activ protecție victimelor și să-i pedepsească în baza acestui cadru pe cei care se fac vinovați de violență domestică. Aceste obligații sunt adesea interpretate în coroborare cu articolul 14, având în vedere efectul disproporționat al violenței domestice asupra femeilor și copiilor.

Curtea a considerat în mod explicit violența domestică drept o formă de violență bazată pe gen, care, la rândul său, este o formă de discriminare împotriva femeilor. Nerespectarea obligației de a proteja femeile împotriva violenței domestice le poate încălca dreptul la o protecție egală în fața legii, chiar dacă lipsa protecției nu este intenționată^[1]. Statele au obligația pozitivă de a institui și de a aplica efectiv un sistem care pedepsește toate formele de violență domestică într-un mod care să recunoască gravitatea vătămarilor cauzate și care să ofere suficiente garanții victimelor^[2]. Chiar și în cazul în care există cadrul juridic necesar, discriminarea poate rezulta, de asemenea, din atitudinea generală a autorităților locale, cum ar fi modul în care femeile au fost tratate la secțiile de poliție atunci când au raportat incidente de violență domestică și pasivitatea judiciară în asigurarea unei protecții eficiente a victimelor^[3].

Convenția de la Istanbul este, de asemenea, relevantă în acest sens, iar capitolul IV al acesteia stabilește în detaliu obligațiile statelor părți de a lua măsuri de prevenire a tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor și copiilor, inclusiv prin intermediul legislației și al anchetelor.

Având în vedere aceste obligații pozitive, statele ar trebui să se asigure că autoritățile, inclusiv poliția și instanțele, continuă să definească și să trateze incidentele de violență domestică drept cazuri urgente care ar trebui să constituie o prioritate și către care ar trebui redirecționate resurse chiar și în contextul pandemiei. Statele ar trebui, de asemenea, să încerce să adopte

---

socială: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/portuguese-government-gives-temporary-residence-to-immigrants-with-pending-applications>, „Portuguese government gives temporary residence to immigrants with pending applications”, A. Esteves, site-ul Comisiei Europene privind integrarea, 28 martie 2020.

^[1] Hotărârea din 9 iunie 2009, *Opuz împotriva Turciei*, nr. 33401/02, §§ 184-191 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea din 9 iulie 2019, *Volodina împotriva Rusiei*, nr. 41261/17.

^[3] Hotărârea din 9 iunie 2009, *Opuz împotriva Turciei*, nr. 33401/02, § 192 (inclusă ca rezumat în această publicație).

măsuri pentru a se asigura că adăposturile și serviciile de asistență pot continua să funcționeze în cea mai mare măsură posibilă fără a compromite cerințele de sănătate și siguranță impuse de contextul pandemic^[1]. Având în vedere impactul discriminatoriu asupra femeilor și copiilor și prejudiciul pe care riscă să îl cauzeze sănătății lor mintale și fizice, este puțin probabil ca o închidere completă a serviciilor să fie un mijloc proporțional de a urmări obiectivul de protejare a sănătății prin prevenirea răspândirii COVID-19.

Restricțiile de circulație înseamnă, de asemenea, că mulți tineri LGBTQI au fost obligați să trăiască în medii ostile împreună cu membri de familie sau colocatari care nu îi susțin, ceea ce le poate spori expunerea la violență, precum și să le cauzeze anxietate și depresi sau să le exacerbeze aceste stări^[2]. Prin urmare, măsurile luate pentru a menține adăposturile deschise și pentru a se asigura că serviciile de asistență pot continua să funcționeze în condiții de siguranță ar trebui să fie extinse și pentru membrii comunității LGBTQI.

c. Aplicarea restricțiilor privind circulația și întrunirea

Modalitățile de aplicare a restricțiilor de circulație și de întrunire au dat naștere, de asemenea, unor situații de discriminare. Există preocupări legate de faptul că romii care trăiesc în așezări improvizate și refugiații, solicitanții de azil și migranții care trăiesc în tabere au făcut obiectul unei puneri în aplicare disproporționate și discriminatorii a măsurilor adoptate ca răspuns la pandemia de COVID-19, de exemplu impunerea unor măsuri de carantină militarizate și obligatorii, care nu au fost impuse restului populației, și care au fost supuși unor controale intensive, inclusiv din partea forțelor armate^[3]. Restricțiile disproporționate privind libera circulație, care vizează în mod selectiv romii, refugiații și migranții, în special atunci când respectarea unor astfel de restricții este asigurată prin prezența forțelor militare, fără să existe dovezi că aceste grupuri reprezintă o amenințare obiectivă la adresa sănătății sau securității publice, impun o sarcină inutilă și disproporționată asupra acestor grupuri și constituie discriminare^[4].

^[1] A se vedea <https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/albania-adopts-new-protocol-to-ensure-undisrupted-shelter-services> „Albania adopts new protocol to ensure undisrupted shelter services”, știri ale agenției ONU pentru interesele femeilor, 21 aprilie 2020.

^[2] A se vedea <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/LGBT/LGBTIpeople.pdf> „COVID-19 and the Human Rights of LGBTI People”, documentul ONU, 17 aprilie 2020

^[3] A se vedea <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0125112020ENGLISH.PDF> „Policing the Pandemic: Human Rights Violations in the Enforcement of COVID-19 Measures in Europe”, raportul Amnesty International, 24 iunie 2020; a se vedea, de asemenea, secțiunea consacrată articolului 3 (protecția împotriva tratamentelor inumane și degradante) din această publicație.

^[4] Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 2009, *A și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05 (inclusă ca rezumat în această publicație).

Există, de asemenea, preocupări cu privire la faptul că noile competențe extinse acordate poliției pentru aplicarea reglementărilor în materie de circulație și întrunire au condus la practici discriminatorii în ceea ce privește modul în care au fost aplicate reglementările legate de COVID-19, cu atât mai mult cu cât domeniul de aplicare exact al acestor regulamente nu a fost întotdeauna clar. În țările care colectează date dezagregate privind practicile de aplicare a legii, există dovezi ale unei creșteri a practicilor poliției de oprire și verificare a persoanelor de culoare, a persoanelor asiatice și a celor aparținând unor minorități etnice, care, potrivit datelor colectate, sunt, de asemenea, mai susceptibile de a primi amenzi și alte sancțiuni pentru încălcarea reglementărilor legate de COVID-19^[1]. Acțiunile poliției, cum ar fi oprirea și percheziția, intră în domeniul de aplicare al articolului 8 și vor fi considerate ilegale, cu excepția cazului în care există suficiente garanții pentru a limita marja de apreciere a agenților de poliție care efectuează perchezițiile^[2]. Corelarea automată a rasei sau a etniei cu comportamentul infracțional și luarea deciziilor de a desfășura orice tip de intervenție a poliției față de comportamentul unei persoane pe baza profilului etnic sau rasial este discriminatorie și ilegală^[3]. Prin urmare, statele trebuie să încerce să se asigure că orice nouă infracțiune introdusă în temeiul reglementărilor privind COVID-19 este definită cât mai clar posibil și că există suficiente garanții împotriva utilizării abuzive a puterii discreționare a poliției în aplicarea acestor reglementări.

---

^[1] A se vedea <https://www.bbc.co.uk/news/uk-53556514> „Coronavirus: Young ethnic minority men ‘more likely to get Covid fines’”, știrile BBC, 27 iulie 2020; <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0125112020ENGLISH.PDF> „Policing the Pandemic: Human Rights Violations in the Enforcement of COVID-19 Measures in Europe”, raportul Amnesty International, 24 iunie 2020; <https://www.met.police.uk/sd/stats-and-data/met/stop-and-search-dashboard> „Stop and search dashboard”, poliția metropolitană, iulie 2020; <http://www.leparisien.fr/seine-saint-denis-93/coronavirus-en-seine-saint-denis-un-nombre-record-d-amendes-police-et-justice-durcissent-le-ton-19-03-2020-8284008> „Coronavirus en Seine-Saint-Denis: un nombre record d’amendes, police et justice durcissent le ton”, N. Revenu, știrile Le Parisien, 19 martie 2020; https://www.lexpress.fr/actualite/societe/selon-le-prefet-de-seine-saint-denis-le-confinement-est-globalement-bien-respecte_2122683.html „Selon le préfet de Seine-Saint-Denis, le confinement est « globalement bien respecté », știrile L'EXPRESS, 1 aprilie 2020.

^[2] Hotărârea din 12 ianuarie 2010, *Gillan și Quinton împotriva Regatului Unit*, nr. 4158/05.

^[3] Hotărârea din 16 aprilie 2019, *Lingurar împotriva României*, nr. 48474/14.

CAPITOLUL II

DEROGĂRI

1. CONTEXT

Similar altor tratate internaționale privind drepturile omului^[1], Convenția recunoaște statelor contractante posibilitatea de a deroga în anumite situații foarte specifice și limitate de la obligația lor de a garanta anumite drepturi și libertăți prevăzute de Convenție. O astfel de posibilitate de derogare este prevăzută la articolul 15 din CEDO. Acest articol prevede:

- „1. În caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii, orice Întă Partea Contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta Convenție, în măsura strictă în care situația o impune și cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional
2. Dispoziția precedentă nu permite nicio derogare de la articolul 2, cu excepția cazului de deces rezultând din acte licite de război, și nici de la articolele 3, 4 (paragraful1) și 7.
3. Orice Întă Partea Contractantă ce exercită acest drept de derogare îl informează pe deplin pe Secretarul General al Consiliului Europei cu privire la măsurile luate și la motivele care le-au determinat. Aceasta trebuie, de asemenea, să informeze Secretarul General al Consiliului Europei și asupra datei la care aceste măsuri au încetat a fi în vigoare și dispozițiile Convenției devin din nou deplin aplicabile.”

Capitolul I din această publicație examinează situațiile în care statelor le este permis să aducă atingere anumitor drepturi conferite de Convenție pentru a răspunde situației create de pandemia de Covid-19. Printre acestea se numără restricțiile permise în temeiul dispozițiilor paragrafului 2 de la articolele 8-11, care permit ingerințe în aceste drepturi atunci când aceste ingerințe urmăresc un scop legitim (precum protecția sănătății) și respectă principiile legalității și proporționalității. Natura și finalitatea derogării prevăzute la articolul 15 din Convenție se distinge de finalitatea restricțiilor prevăzute, de exemplu,

---

^[1] A se vedea articolul 5 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP) (1976), Seria tratatelor Națiunilor Unite vol. 999, p. 171; articolul 27 din Convenția americană a drepturilor omului (1978), Seria tratatelor Națiunilor Unite vol. 1144, p. 123; articolul F alineatul 1 din Carta socială europeană, Seria Tratatelor europene nr. 163.

la al doilea paragraf de la articolele 8-11 din Convenție, precum și de cea a restricțiilor prevăzute la articolele 16 și 17 din Convenție.

Articolul 15 are semnificația unei neaplicări, în anumite împrejurări, a anumitor drepturi protejate de Convenție, în timp ce ingerințele permise care sunt prevăzute în mod specific de mai multe articole din CEDO fac parte din aplicarea și implementarea zilnică a acestor drepturi. Astfel, articolul 15 se aplică doar temporar în împrejurări limitate și nu vizează în mod specific anumite persoane, în timp ce ingerințele și limitările drepturilor sunt în mod obișnuit aplicabile și în privința unor anumitor persoane. Potrivit Curții Internaționale de Justiție, derogarea ca noțiune are ca efect încetarea protecției oferite de dreptul internațional în materia drepturilor omului^[1]. Prin urmare, invocarea articolului 15 ar trebui luată în considerare numai în cazul în care un stat a ajuns la concluzia că exigențele unei situații de urgență fac imposibilă protejarea drepturilor în cadrul prevăzut de excepțiile permise. Modul de aplicare a derogării prevăzute la articolul 15 din CEDO va fi analizat pe scurt în secțiunea 2 de mai jos.

Din punct de vedere istoric, primul proiect al CEDO nu cuprindea nicio dispoziție referitoare la o derogare de la Convenție. Aceasta a fost introdusă în urma unei propuneri a guvernului Regatului Unit. Astfel cum a arătat domnul profesor Paul Tavernier: „O astfel de dispoziție de înlocuire a unei lacune juridice s-a dovedit a fi foarte utilă, dar poate la fel de bine să fie foarte periculoasă”^[2].

Articolul 15 a fost invocat pentru prima dată în anul 1956 în cauza Grecia împotriva Regatului Unit^[3] privind teritoriul Ciprului, care nu era încă un stat independent. Înainte de apariția pandemiei de Covid-19, nouă state invocasera cu 35 de ocazii dreptul lor de derogare în temeiul articolului 15^[4]. Zece noi

[1] Aceasta este interpretarea pe care CIJ o dă derogării prevăzute la articolul 4 din PIDCP. A se vedea CIJ Avizul consultativ privind *Consecințele juridice ale construirii unei zid pe teritoriul palestinian ocupat*, Hotărârea din 9 iulie 2004, I.C.J. Reports 2004, p. 178, § 106, și CIJ, *Activități armate pe teritoriul Congo [Republica Democrată Congo (DRC) împotriva Uganda]*, Hotărârea din 19 decembrie 2005, I.C.J. Reports 2005, § 216. Marea Cameră a CEDO a admis că derogarea prevăzută la articolul 15 din CEDO este similară celei prevăzute la articolul 4 din PIDCP: Hotărârea Marii Camere din 16 septembrie 2014, *Hassan împotriva Regatului Unit*, nr. 29750/09, § 41.

[2] Paul Tavernier, articolul 15 în „La Convention Européenne des Droits de l’Homme, Commentaire Article par Article”, Economica 1999.

[3] Cererea nr. 176/56. Cererea introductivă a fost declarată admisibilă la 2 iunie 1956, însă ulterior Grecia și-a retras cererea în urma soluției politice la această problemă [Rezoluțiile 59 (12) și 59 (32) ale Comitetului de Miniștri].

[4] Anterior izbucnirii pandemiei de Covid-19, Albania, Armenia, Franța, Georgia, Grecia, Irlanda, Turcia, Ucraina și Regatul Unit declaraseră o derogare în temeiul articolului 15 în alte împrejurări. A se vedea compilarea datelor rezultate din evidențele Consiliului Europei pentru perioada cuprinsă între 5 mai 1949 și 18 mai 2020 cu privire la orice derogare făcută vreodată în temeiul Convenției: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations?p_auth=dA605sOe „Reservations and Declarations

derogări^[1] au fost declarate în contextul pandemiei, numărul total de derogări în istoria Convenției ajungând la 45.

2. CUM SE APLICĂ CEDO ÎN CAZ DE DEROGARE?

a. Criterii substanțiale

Articolul 15 paragraful 1 stabilește trei criterii substanțiale pentru ca o derogare să fie conformă cu Convenția.

În caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii

Dreptul la derogare nu poate fi invocat decât în caz de război sau de alt pericol public care amenință viața națiunii. Acest criteriu permite distingerea a două categorii de situații.

i) Caz de război

Până în prezent, singura derogare motivată de o situație de război, în sensul de conflict armat intern sau internațional sau de agresiune militară de către un alt stat^[2], este derogarea prezentată de Ucraina ca urmare a evenimentelor care au avut loc în Crimeea și în partea de est a Ucrainei în anul 2014^[3]. În nota sa verbală, guvernul ucrainean a făcut trimitere la „agresiune armată”, „anexare” și „ocupatie”.

---

for Treaty No. 005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului European, 10 septembrie 2020; A se vedea de asemenea https://www.academia.edu/42294162/Derogations_from_the_European_Convention_on_Human_Rights_The_Case_for_Reform, „Derogations from the European Convention on Human Rights – The Case for Reform”, S. Wallace, academia.edu.

^[1] Statele contractante care au utilizat această posibilitate până la 13 august 2020 ca răspuns la pandemie sunt: Albania, Armenia, Estonia, Georgia, Letonia, Macedonia de Nord, Moldova, România, San Marino și Serbia. A se vedea <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/webContent/62111354>

„Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului European, 29 iunie 2020.

^[2] Hotărârea Marii Camere din 16 septembrie 2014, *Hassan împotriva Regatului Unit*, nr. 29750/09, §§ 40-41.

^[3] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/webContent/62111354>

„Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului European, 29 iunie 2020. În special, declarațiile care figurează în notele verbale ale Reprezentanței Permanente a Ucrainei, date 5 iunie 2015, 3 noiembrie 2015 și 31 ianuarie 2017.

ii) Alt pericol public

Toate celelalte situații în care statele contractante au invocat o derogare în temeiul articolului 15 au vizat un „*alt pericol public*”. Printre situațiile care anterior au fost considerate a constitui un „pericol public” și despre care s-a considerat că justifică derogări în temeiul articolului 15 se numără: amenințarea la adresa securității reprezentată de activitățile IRA (armata Republicii Irlanda) din Irlanda de Nord^[1], revoltele armate din Noumea, Noua Caledonie, din 1985^[2], revolta armată din Albania din 1997^[3], amenințarea cu atacuri teroriste grave în Regatul Unit în urma atacurilor din Statele Unite din 11 septembrie 2001^[4], activitatea teroristă PKK din sud-estul Turciei^[5], atacurile teroriste din Franța din 2015^[6] și tentativa de lovitură de stat militară din Turcia din 2016^[7].

---

[1] Hotărârea din 18 ianuarie 1978, *Irlanda împotriva Regatului Unit*, nr. 5310/71; a se vedea de asemenea Notificările de derogare ale Regatului Unit din 20 august 1971, din 23 ianuarie 1973 și din 16 august 1973, *Yearbook of the Convention*, volumul 14, p. 32 și volumul 16, p. 24, 26 și 28.

[2] A se vedea scrisoarea din partea Chargé d'affaires a.i. al Franței, datată 7 februarie 1985.

[3] A se vedea https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations?p_auth=dA605sOe „Reservations and Declarations for Treaty No. 005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului Europei, 10 septembrie 2020. În special, nota verbală a Ministerului Afacerilor Externe al Albaniei, datată 26 iulie 1997.

[4] Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 2009, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05, § 181; A se vedea de asemenea https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations?p_auth=dA605sOe „Reservations and Declarations for Treaty No. 005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului Europei, 10 septembrie 2020. În special, nota verbală a Reprezentanței Permanente a Regatului Unit din 18 decembrie 2001.

[5] Hotărârea din 18 decembrie 1996, *Aksoy împotriva Turciei*, nr. 21987/93, § 70; a se vedea de asemenea https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations?p_auth=dA605sOe „Reservations and Declarations for Treaty No. 005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului Europei, 10 septembrie 2020. În special, nota verbală a Reprezentanței Permanente a Republicii Turcia din 24 iulie 2016.

[6] A se vedea https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations?p_auth=dA605sOe „Reservations and Declarations for Treaty No. 005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului Europei, 10 septembrie 2020. În special, scrisoarea reprezentantului permanent al Franței la Consiliul Europei din data de 24 noiembrie 2015.

[7] A se vedea https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations?p_auth=dA605sOe „Reservations and Declarations for Treaty No. 005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului Europei, 10 septembrie 2020. În special, declarația care figurează în nota verbală a Reprezentanței Permanente a Republicii Turcia din 21 iulie 2016.

iii) Amenințarea vieții națiunii

Chiar și în cazul în care se consideră că o situație constituie „*un război sau alt pericol public*”, pentru a putea justifica o derogare în temeiul articolului 15 paragraful 1, aceasta trebuie, de asemenea, să „*amenințe viața națiunii*”.

Din punct de vedere istoric, Curtea a interpretat această sintagmă ca desemnând „o situație excepțională de criză sau de urgență care afectează ansamblul populației și constituie o amenințare la adresa vieții organizate a comunității care constituie statul”^[1]. Cu toate acestea, mai recent, a devenit clar că o „stare de urgență” poate afecta doar o anumită regiune a unei națiuni, iar nu națiunea în ansamblu^[2].

Urgența ar trebui să fie actuală sau iminentă, dar nu trebuie în mod necesar să fie temporară, fiind posibil ca o stare de urgență publică în sensul articolului 15 să se prelungească timp de mai mulți ani. Guvernul Regatului Unit a trimis, de exemplu, șase notificări de derogare privind exercitarea competențelor extrajudiciare de arestare, de detenție și de internare în Irlanda de Nord din 1971 până în 1975, iar Curtea a admis că amenințarea pentru siguranță pe care o reprezintă IRA constituia, pe toată această perioadă, un pericol public ce amenință viața națiunii^[3]. În plus, cerința iminenței nu obligă în mod necesar statul să aștepte să se producă dezastrul înainte de a lua măsuri pentru a răspunde acestuia, putând fi invocată o derogare și pentru adoptarea unor măsuri preventive^[4]. Din exemplele menționate mai sus reiese clar că situații precum amenințările sau atacurile teroriste^[5], revoltele armate sau loviturile de

[1] Hotărârea din 1 iulie 1961, *Lawless împotriva Irlandei*, nr. 332/57, § 28.

[2] Aceasta a fost, de exemplu, situația revoltelor armate din Noumea, Noua Caledonie, pentru care Franța a solicitat o derogare la 7 februarie 1985. S-ar putea considera că aceasta a fost situația și în estul Ucrainei și în Crimeea.

[3] A se vedea Hotărârea din 18 ianuarie 1978, *Irlanda împotriva Regatului Unit*, nr. 5310/71; Hotărârea din 26 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89; Decizia de admisibilitate din 10 iulie 2001, *Marshall împotriva Regatului Unit*, nr. 41571/98; mai recent, Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 2009, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05, § 178. A se vedea de asemenea Macdonald R. St. J., „Derogation under Article 15 of the European Convention of Human Rights”, în *Columbia Journal of International Law*, 36, 1998, p. 241-242; a se vedea de asemenea https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations?p_auth=dA605sOe „Reservations and Declarations for Treaty No. 005 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului European, 10 septembrie 2020. În special, retragerea derogării cuprinsă într-o scrisoare a Reprezentanței Permanente a Regatului Unit datată 5 mai 2006.

[4] Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 2009, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05, § 177.

[5] A se vedea Hotărârea din 26 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89, § 48; Hotărârea (Marii Camere) din 19 februarie 2009, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05, § 181.

stat^[1] sunt acceptate de Curte ca fiind pericole publice care justifică recurgerea la o derogare în temeiul articolului 15.

În plus, criza sau pericolul trebuie să fie de așa natură încât măsurile sau restricțiile obișnuite permise de Convenție (precum menținerea securității, a sănătății și a ordinii publice în temeiul articolelor 8-11 din Convenție) sunt vădit insuficiente^[2]. Capitolul I din această publicație analizează situațiile în care statelor li se poate permite să aducă atingere anumitor drepturi, în contextul răspunsului la pandemie, precum și condițiile în care se poate face acest lucru în temeiul articolelor 8-11. Acesta abordează de asemenea problema modalităților de asigurare a respectării celorlalte articole din Convenție. În capitolul I nu a apărut niciun exemplu în care s-a considerat că un stat a fost în imposibilitatea de a reacționa la pandemie în cadrul existent al Convenției. Prin urmare, rămâne neclar dacă și în ce condiții pandemia de Covid-19 ar îndeplini această condiție prealabilă pentru invocarea articolului 15. Această întrebare este analizată în mod mai detaliat la litera c) de mai jos.

Măsura strictă în care situația o impune

Statelor li se permite să deroge de la obligațiile lor de a asigura protecția celorlalte drepturi care decurg din Convenție numai în măsura strictă în care situația o impune. Chiar și într-o stare de urgență, Curtea a subliniat că statele au în continuare obligația de a proteja valorile unei societăți democratice, cum ar fi pluralismul, toleranța și lipsa de prejudecăți^[3].

Există o serie de factori relevanți luați în considerare de Curte atunci când decide cu privire la aspectul dacă un stat a depășit ceea ce este strict necesar într-o situație de urgență, de exemplu natura drepturilor afectate de derogare, circumstanțele care au condus la situația de urgență și durata acesteia^[4]. De asemenea, Curtea ia în considerare aspectul dacă măsurile reprezintă un răspuns real la situația de urgență, dacă au fost utilizate în scopul pentru care au fost acordate, dacă derogarea are un domeniu de aplicare limitat, dacă necesitatea derogării a fost examinată în mod constant, dacă măsurile au făcut obiectul unor garanții stricte, dacă au fost proporționale, dacă nu fost discriminatorii,

---

[1] A se vedea Hotărârea din 20 martie 2018, *Mehmet Hasan Altan împotriva Turciei*, nr. 13237/17, §§ 91-93; Hotărârea din 20 martie 2018, *Şahin Alpay împotriva Turciei*, nr. 16538/17, §§ 75-77.

[2] A se vedea Hotărârea din 24 ianuarie 1968, *Danemarca, Norvegia, Suedia și Țările de Jos împotriva Greciei* (denumită în continuare „cauza Greciei”), nr. 3321/67, nr. 3322/67, nr. 3323/67 și nr. 3344/67, Raportul Comisiei, § 153.

[3] Hotărârea din 20 martie 2018, *Mehmet Hasan Altan împotriva Turciei*, nr. 13237/17, § 210; Hotărârea din 20 martie 2018, *Şahin Alpay împotriva Turciei*, nr. 16538/17, § 180.

[4] Hotărârea din 26 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89, § 43; Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 2009, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05, § 173.

dacă au fost introduse în cadrul unei proceduri conforme cu legea și dacă au făcut obiectul unui control jurisdicțional.

Compatibilitatea cu celelalte obligații care decurg din dreptul internațional

Un alt criteriu substanțial pentru ca derogările să fie conforme cu articolul 15 este că acestea să respecte, în același timp, celelalte obligații ale unui stat contractant care decurg din dreptul internațional, formulare care se regăsește, de asemenea, la articolul 4 din PIDCP^[1]. Această problemă a fost ridicată în fața Curții doar cu o singură ocazie, în care s-a susținut că derogarea guvernului Regatului Unit nu era conformă cu articolul 15, deoarece acest guvern nu îndeplinise și cerința referitoare la proclamarea oficială a urgenței publice, impusă de articolul 4 din PIDCP^[2]. Cu toate acestea, Curtea a respins argumentul reclamantilor.

Derogări imposibile

Articolul 15 paragraful 2 prevede că nu se poate deroga în mod valabil, indiferent de situație, de la drepturile garantate de articolele 2, 3, 4 (paragraful 1) și 7 din CEDO. Ar fi de asemenea imposibil să se deroge de la abolirea pedepsei cu moartea, prevăzută de Protocoalele nr. 6 și nr. 13 la Convenție^[3]. Exigențele unui pericol public nu prevăd nicio excepție de la această regulă, iar Curtea nu a ezitat să sublinieze din nou faptul că statelor nu li se permite să deroge de la aceste dispoziții sau să reitereze considerentele avute în vedere la adoptarea articolului 15 paragraful 2^[4].

Articolul 15 paragraful 1 nu obligă statele să prevadă o derogare. Termenul „poate”, utilizat în acest paragraf, are sensul că statele trebuie să evalueze ele însele dacă este necesară o derogare în situațiile de urgență specifice cu care se confruntă. În general, Curtea a acordat statelor o marjă largă de apreciere pentru a stabili dacă viața națiunii lor este în pericol și a considerat că guvernele sunt mai în măsură decât o instanță internațională să decidă: (i) dacă există o situație de urgență; și (ii) domeniul de aplicare al derogărilor necesare pentru evitarea sau atenuarea efectelor unei astfel de situații de urgență^[5].

^[1] Articolul 4 din PIDCP prevede că „[i]n cazul în care un pericol public excepțional amenință existența națiunii și este proclamat printr-un act oficial [...]”.

^[2] A se vedea Hotărârea din 26 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89, §§ 67-73.

^[3] A se vedea articolul 3 din Protocolul nr. 6 și articolul 2 din Protocolul nr. 13, ambele dispoziții fiind redactate în termeni identici: „Nicio derogare de la dispozițiile prezentului Protocol pe temeiul articolului 15 din Convenție nu este îngăduită.”

^[4] A se vedea Hotărârea din 18 martie 2014, *Öcalan împotriva Turciei*, nr. 24069/03, nr. 197/04, nr. 6201/06 și nr. 10464/07, §§ 97-98; Hotărârea din 7 ianuarie 2010, *Rantsev împotriva Ciprului și a Rusiei*, nr. 25965/04, § 283.

^[5] Hotărârea din 18 decembrie 1996, *Aksoy împotriva Turciei*, nr. 21987/93.

Această marjă de apreciere nu este însă nelimitată. Atunci când fac o derogare, statele trebuie să respecte criteriile menționate mai sus referitoare la imposibilitatea de a deroga de la drepturi absolute și la respectarea altor obligații care decurg din dreptul internațional. Eventuala lor decizie de a deroga în împrejurări specifice, precum și alegerea măsurilor adoptate în cursul unei perioade de derogare sunt examinate de Curte. Până în prezent, Curtea a solicitat unui număr de patru state, și anume Grecia, Irlanda, Regatul Unit și Turcia, să justifice măsurile adoptate în cursul unei perioade de derogare. Cu toate acestea, acțiunea împotriva Greciei cu privire la măsurile luate ca răspuns la lovitura de stat a „coloneilor” din 1967^[1] rămâne până în prezent singura cauză în care un organ jurisdicțional al Convenției nu a fost de acord cu argumentul unui stat membru privind existența unui pericol public.

b. Criterii procedurale

În ceea ce privește garanțiile procedurale, articolul 15 paragraful 3 prevede obligația de a îl notifica și de a îl informa pe deplin pe Secretarul General cu privire la măsurile luate, motivele care le-au determinat și data la care încetează. În absența unei notificări oficiale și publice a derogării, articolul 15 nu se aplică, iar Convenția se aplică pe deplin oricăror măsuri luate de stat^[2]. Articolul 15 paragraful 3 impune, de asemenea, revizuirea permanentă a necesității de a institui măsuri de urgență^[3].

Secretarul General colaborează, de asemenea, cu statele în ceea ce privește măsurile de urgență și a început să joace un rol din ce în ce mai activ în examinarea justificărilor unei derogări invocate în temeiul articolului 15. De exemplu, în timpul tulburărilor civile din Albania din 1997, acesta a solicitat o justificare suplimentară a măsurilor de urgență adoptate de guvernul albanez, iar în 2005 nu a acceptat notificarea Franței cu privire la starea de urgență, care a fost declarată în timpul revoltelor de la Paris drept notificare de derogare^[4].

Prin Rezoluția nr. 2209 (2018) s-a recomandat ca Secretarul General să acționeze ca un organism consultativ înainte și în timpul derogărilor pentru a „oferi consiliere oricărui stat parte care analizează posibilitatea unei derogări în stabilirea necesității acesteia și, dacă o astfel de derogare este necesară, cu privire

^[1] Raportul Comisiei, *Danemarca, Norvegia, Suedia și Țările de Jos împotriva Greciei* (denumită în continuare „cauza împotriva Greciei”), nr. 3321/67, nr. 3322/67, nr. 3323/67 și nr. 3344/67, § 153.

^[2] Raportul Comisiei din 4 octombrie 1983, *Cipru împotriva Turciei*, nr. 8007/77, §§ 66-68.

^[3] Hotărârea din 26 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89, § 54.

^[4] A se vedea <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?file-id=24505&lang=en>, „State of emergency: proportionality issues concerning derogations under Article 15 of the European Convention on Human Rights”, R. Comte, Raportul Adunării Parlamentare, Comisia pentru afaceri juridice și drepturile omului, 27 februarie 2018.

la modalitatea de limitare strictă a domeniului de aplicare al acesteia^[1]. Acest nou nivel de control nejurisdicțional poate deveni din ce în ce mai relevant pe măsură ce statele evaluează măsura în care acțiunile pe care le întreprind ca răspuns la pandemia de Covid-19 pot interfera în mod admisibil cu drepturile omului. De exemplu, Secretarul General a scris recent prim-ministrului Ungariei avertizând că reglementarea adoptată ca răspuns la pandemia de Covid-19 ar compromite principiile democratice și drepturile omului^[2].

c. Este sau nu este oportună derogarea de la Convenție pe durata pandemiei de Covid-19?

Între lunile martie și aprilie 2020, 10 state au notificat Consiliului Europei intenția lor de a deroga de la obligațiile lor prevăzute de CEDO pentru a răspunde pandemiei^[3]. Acesta a reprezentat un număr fără precedent de derogări concomitente și a declanșat o dezbatere cu privire la aspectul dacă pandemia de Covid-19 justifică o derogare în temeiul articolului 15^[4].

---

[1] A se vedea <https://pace.coe.int/en/files/24505> „State of emergency: proportionality issues concerning derogations under Article 15 of the European Convention on Human Rights”, Rezoluția 2209 (2018), Adunarea Parlamentară, 24 aprilie 2018.

[2] A se vedea <https://rm.coe.int/orban-pm-hungary-24-03-2020/16809d5f04> Scrisoare a Secretarului General către prim-ministrul Ungariei, 24 martie 2020.

[3] Statele contractante care au utilizat această posibilitate până la 13 august 2020 sunt: Albania, Armenia, Estonia, Georgia, Letonia, Macedonia din Nord, Moldova, România, Saint-Marin și Serbia. A se vedea <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/webContent/62111354>

„Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic”, Oficiul pentru Tratat din cadrul Consiliului Europei, 10 septembrie 2020.

[4] A se vedea: <https://www.leclubdesjuristes.com/blog-du-coronavirus/que-dit-le-droit/recours-article-15-cedh/> „La recours à l'article 15 de la Convention européenne des droits de l'homme”, J.P. Costa, le club des juristes, 27 aprilie 2020; <https://www.leclubdesjuristes.com/blog-du-coronavirus/que-dit-le-droit/la-convention-edh-face-au-covid-19-depasser-les-apparences/> „La Convention EDH face au Covid-19: dépasser les apparences”, F. Sudre, le club des juristes, 27 aprilie 2020; <https://www.leclubdesjuristes.com/blog-du-coronavirus/que-dit-le-droit/la-restriction-vaudra-toujours-mieux-que-la-derogation/> „La restriction vaudra toujours mieux que la derogation...” S. Touzé, le club des juristes, 22 aprilie 2020; https://www.academia.edu/42294162/Derogations_from_the_European_Convention_on_Human_Rights_The_Case_for_Reform, „Derogations from the European Convention on Human Rights – The Case for Reform”, S. Wallace, academia.edu; <https://verfassungsblog.de/covid-19-and-derogations-before-the-european-court-of-human-rights/> „Covid-19 and Derogations before the European Court of Human Rights”, S. Molloy, Verfassungsblog on Matters Constitutional, 10 aprilie 2020; <https://strasbourgobservers.com/2020/04/01/states-should-declare-a-state-of-emergency-using-article-15-echr-to-confront-the-coronavirus-pandemic/> „States should declare a State of Emergency using Article 15 ECHR to confront the Coronavirus Pandemic”, A. Greene, Strasbourg Observers, 1 aprilie 2020; <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/coronavirus-derogations-from-human->

Pandemia de Covid-19 constituie un pericol public care amenință viața națiunii?

Nu există nicio îndoială că, în numeroase țări, pandemia de Covid-19 a constituit sau constituie în continuare o situație de criză sau de urgență excepțională care afectează întreaga populație și amenință viața organizată a comunității. Cu toate acestea, este mai puțin clar dacă măsurile sau restricțiile normale privind drepturile, permise de Convenție, sunt „vădit inadecvate” în contextul combaterii pandemiei și, prin urmare, dacă o derogare este justificată^[1]. Acest lucru a condus la o situație în care anumite state au considerat necesar să deroge de la Convenție pentru punerea în aplicare a unor măsuri similare în mare măsură celor puse în aplicare de state care nu au derogat de la Convenție, dar care consideră că măsurile puteau fi justificate în temeiul excepțiilor prevăzute de Convenție.

Astfel cum s-a arătat mai sus și în capitolul I din prezenta publicație, statelor nu li se permite să deroge de la articolele 2 și 3 (dreptul la viață și dreptul de a nu fi supus unor tratamente inumane sau degradante) nici măcar pe durata unei situații de urgență. Deși statelor li se poate permite să deroge de la articolele 8-11 din Convenție, statelor li se permite, de asemenea, să intervină asupra acestor drepturi (fără a fi necesară o derogare) în măsura necesară într-o societate democratică, în scopul protejării sănătății, siguranței și ordinii publice, cu condiția ca ingerința să fie prevăzută de lege. În plus, articolul 5 din Convenție permite detenția legală a persoanelor pentru a evita transmiterea bolilor contagioase. Capitolul I oferă exemple de situații care au apărut în contextul pandemiei care pot aduce atingere articolelor 8-11 sau pot constitui o privare de libertate în sensul articolului 5. Acesta oferă, de asemenea, orientări cu privire la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească statele pentru a se asigura că astfel de situații care implică privarea de libertate sau care pot aduce atingere articolelor 8-11 sunt conforme cu Convenția.

Dreptul la un proces echitabil în temeiul articolului 6 este un alt drept de la care sunt permise derogări în temeiul articolului 15, dar care nu conține o exceptare explicită în scopul protecției sănătății publice. Problemele care ar putea apărea pentru statele care urmăresc să asigure respectarea cerințelor prevăzute la articolul 6 în timpul pandemiei sunt discutate în secțiunea consacrată articolului 6 (dreptul la un proces echitabil) din capitolul I din această publicație. Dacă statele ar considera necesar să intervină asupra acestui drept

---

rights-send-wrong-signal-say-meps/ „Coronavirus derogations from human rights sends the wrong signal, says MEPs”, V. Maksimov, euractiv news, 24 martie 2020.

[1] Raportul Comisiei, *Danemarca, Norvegia, Suedia și Țările de Jos împotriva Greciei* (denumită în continuare „cauza împotriva Greciei”), nr. 3321/67, nr. 3322/67, nr. 3323/67 și nr. 3344/67, § 153.

ca parte a răspunsului lor la pandemie, lipsa unei limitări permise relevante ar putea constitui un argument pentru a justifica derogarea. Cu toate acestea, secțiunea relevantă din capitolul I din această publicație conține într-adevăr sugestii cu privire la modul în care statele pot încerca să asigure respectarea articolului 6 chiar în timpul pandemiei, de exemplu prin utilizarea creativă a tehnologiei.

În plus, articolul 6 nu era invocat în notificările transmise de state pentru a-și justifica derogările de la Convenție în contextul pandemiei de Covid-19. Printre măsurile avute în vedere în notificări s-au numărat restricții nespecificate privind libertatea de circulație^[1], interdicții privind intrarea și ieșirea din stat, amenzi severe și măsuri stricte de asigurare a respectării măsurilor de izolare, eliberarea condiționată a deținuților, posibila prelungire a pedepselor cu închisoarea, coordonarea activităților mediatice și instituirea de restricții în ceea ce privește tipurile și sursele de informații a căror publicare este permisă cu privire la pandemia de Covid-19^[2].

Aceste exemple de motive pentru care au fost acordate derogări sunt semnale de alarmă cu privire la potențiala amploare a măsurilor pentru a căror punere în aplicare a fost invocată derogarea. De exemplu, interdicțiile generale privind libertatea de circulație, precum și intrarea și ieșirea dintr-un stat pot depăși ceea ce este strict necesar pentru protejarea sănătății publice. Este posibil ca măsurile de control al informațiilor publicate cu privire la Covid-19 să fi împiedicat transmiterea necesară de informații cu privire la pandemie și să fi împiedicat efectiv protejarea sănătății, ceea ce scoate în evidență necesitatea existenței unor controale eficiente pentru a se asigura că măsurile instituite în

---

^[1] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/webContent/62111354>

„Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului Europei, 29 iunie 2020. În special, Declarația care figurează în Nota verbală a Reprezentanței Permanente a Republicii Moldova din 20 martie 2020; Declarația care figurează în Nota verbală a Reprezentanței Permanente a României din data de 18 martie 2020.

^[2] A se vedea <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/webContent/62111354>

„Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic”, Oficiul pentru Tratatate din cadrul Consiliului Europei, 29 iunie 2020. În special, pentru „ieșire și intrare”, a se vedea Declarația Reprezentanței Permanente a Republicii Armenia din 20 martie 2020; pentru „amenzi severe și măsuri stricte de asigurare a respectării măsurilor de izolare”, a se vedea Declarația din Republicarea Albaniei din 1 aprilie 2020; pentru „eliberarea condiționată a deținuților și posibila prelungire a pedepsei cu închisoarea”, a se vedea Declarația Reprezentanței Permanente a Letoniei din 16 martie 2020; pentru „coordonarea activităților mediatice”, a se vedea Declarația Reprezentanței Permanente a Estoniei din 20 martie 2020; pentru „restricții în ceea ce privește tipurile și sursele de informații”, a se vedea Declarația Reprezentanței Permanente a României din 18 martie 2020.

contextul unei stări de urgență servesc efectiv scopurilor pentru care a fost instituită derogarea^[1].

În sfârșit, astfel cum s-a subliniat în capitolul I, în cazul în care măsurile care restricționează drepturile sunt adoptate pentru a răspunde unor situații excepționale de criză, Curtea a permis în general statelor să interpreteze în sens larg domeniul de aplicare al restricțiilor permise în temeiul articolelor 8-11. Prin urmare, o derogare în temeiul articolului 15 poate să nu fie necesară în cazul în care intervenții, chiar considerabile, asupra drepturilor pot fi justificate în urmărirea obiectivului legitim de protecție a sănătății națiunii și a dreptului la viață într-o perioadă de criză.

Este oportună derogarea?

Acceptarea abordării potrivit căreia această derogare nu este necesară întrucât Curtea va acorda statelor o marjă largă de apreciere pentru a interveni asupra drepturilor în acest context implică totuși un risc de reducere a nivelului de protecție a drepturilor omului. Această abordare riscă să normalizeze implementarea competențelor excepționale, să extindă domeniul de aplicare al limitărilor permise pentru a acoperi un set mai larg de circumstanțe și să modifice criteriul aplicat pentru a justifica utilizarea acestora. Ulterior, interpretarea extensivă a restricțiilor permise asupra acestor drepturi ar putea dobândi un caracter de tradiție și ar putea fi invocată dincolo de contextul răspunsului la pandemia de Covid-19. Există riscul ca, în loc de „neaplicarea” anumitor drepturi prevăzute de Convenție, prin derogare, respectarea aceluiași drepturi să fie afectată în egală măsură printr-o metodă de „adaptare” a drepturilor prevăzute de Convenție într-o situație care are un caracter de urgență^[2]. Un avantaj al declarării unei derogări este că se trasează o linie clară între limitările drepturilor care sunt permise în împrejurări obișnuite și cele care sunt permise numai în contextul răspunsului la criza provocată de pandemia de COVID-19. O derogare poate reprezenta o acceptare a faptului că orice limitare a drepturilor trebuie să fie temporară, să facă obiectul unei

---

^[1] Pentru discuții suplimentare cu privire la acest aspect și exemple de astfel de restricții, a se vedea secțiunea consacrată articolului 10 (Libertatea de exprimare) din capitolul I din această publicație.

^[2] Cu privire la această dezbateră, a se vedea: Hotărârea Marii Camere din 16 September 2014, *Hassan împotriva Regatului Unit*, nr. 29750/09, Opinia separată a judecătorului Spano, la care au aderat judecătorii Nicolau, Bianku și Kalaydjieva, în care se afirmă că „[i]n plus, întrucât opțiunea de *neaplicare* este exclusă, deoarece nu a avut loc nicio derogare de la Convenție, această nouă metodă de *adaptare* nu poate fi pusă în aplicare astfel încât să producă efectiv aceleași efecte juridice ca și *neaplicarea*.”; a se vedea, de asemenea, dezbateră din cadrul Camerei Lorzilor din Regatul Unit în cauza Al-Jedda (R. (*privind cererea Al-Jedda*) (FC) (*apelantă*)/Secretary of State for Defence (*intimat*) [2007] UKHL 58.

revizuiți și să fie utilizată numai în scopul abordării impactului unei situații de urgență.

Sau nu este oportună derogarea?

Cu toate acestea, derogarea de la obligațiile care decurg din Convenție riscă să impună un prag și mai puțin scăzut în materie de justificare persoanelor care urmăresc limitarea drepturilor și poate permite statelor să intervină asupra drepturilor într-o măsură mai largă decât este necesar, fără același nivel de control care decurge din criteriile necesității și proporționalității necesare pentru a justifica o atingere adusă drepturilor în temeiul restricțiilor permise. Teoretic, după o derogare, drepturile ar trebui limitate numai în măsura impusă de cerințele unei situații de urgență, principiile proporționalității și legalității rămânând relevante^[1]. În practică, poate fi dificil să se asigure respectarea acestei cerințe.

În urma procedurii de notificare în temeiul articolului 15 paragraful 3, Curtea nu are nicio posibilitate de a examina justificarea unei derogări până când nu este sesizată în acest sens, iar această sesizare poate să intervină după mai mulți ani de la adoptarea măsurii și, adesea, atunci când starea de urgență nu mai este instituită^[2]. O abordare de tip „bifat”, conform căreia notificarea este suficientă ca o condiție prealabilă pentru punerea în aplicare a unei derogări, a fost criticată de raportorul special al ONU pentru terorism^[3], care observă că problemele legate de procedurile de derogare trebuie abordate de la început, iar nu retrospectiv, pentru a evita întârzierile prelungite în abordarea eventualelor abuzuri legate de procesul de derogare. Pe de altă parte, atingerile aduse drepturilor conferite de Convenție în cazuri individuale de către statele membre care nu au exercitat dreptul de derogare ar putea, de asemenea, să necesite timp pentru a ajunge la Strasbourg.

Va fi interesant de văzut modul în care Curtea va trata astfel de reacții diferite de la un stat la altul, unele prin derogare, altele prin intermediul unor excepții, la o situație care a afectat multe state membre într-un mod comparabil.

---

^[1] Pentru o discuție mai amplă cu privire la cerințele de legalitate și de proporționalitate pe durata unei stări de urgență, a se vedea capitolul III din această publicație.

^[2] A se vedea, de exemplu, Hotărârea Marii Camere din 19 februarie 2009, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05; Hotărârea din 18 decembrie 1996, *Aksoy împotriva Turciei*, nr. 21987/93; Hotărârea din 26 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89; Hotărârea din 1 iulie 1961, *Lawless împotriva Irlandei* (nr. 3), nr. 332/57; Hotărârea din 20 martie 2018, *Şahin Alpay împotriva Turciei*, nr. 16538/17.

^[3] A se vedea https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Terrorism/A_HRC_37_52.pdf „Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism on the human rights challenge of states of emergency in the context of countering terrorism”, Raportul Consiliului de Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite din 27 februarie 2018.

În absența unei derogări oficiale, întrebarea ar fi dacă măsurile restrictive generale luate de multe state din întreaga Europă în timpul pandemiei de Covid-19 respectă mai bine drepturile omului în comparație cu situațiile în care statele au optat pentru derogare. Caracterul general și domeniul de aplicare material și temporal al limitărilor drepturilor vor constitui factori relevanți.

Importanța controlului

În mod evident, există riscuri reale pentru protecția drepturilor omului reprezentate de răspunsurile statelor la pandemia de Covid-19, indiferent dacă acestea au derogat sau nu au derogat de la Convenție. Aspectul dacă o derogare este justificată de pandemie depinde de natura măsurilor adoptate de un stat, dacă acestea ar putea fi justificate în temeiul excepțiilor obișnuite și permise, dacă sunt mijloace eficiente de protecție a sănătății și dacă sunt utilizate numai în scopurile pentru care au fost instituite. Evoluția pandemiei de Covid-19 a fost imprevizibilă, iar caracterul schimbător al situației înseamnă că răspunsurile la aceste întrebări și natura măsurilor necesare pentru a răspunde în mod eficace sunt în continuare supuse unor schimbări constante. Cu toate acestea, analiza noastră din capitolul I al acestei publicații referitoare la măsurile adoptate de state ca răspuns la pandemie și la impactul acestora asupra drepturilor omului nu a identificat niciun domeniu în care a părut absolut imposibil ca statele să reacționeze la pandemie în limitele măsurilor sau restricțiilor normale permise de Convenție.

Chiar dacă o derogare s-a dovedit justificată la un anumit moment, ar fi necesar să se asigure că aceasta rămâne justificată pe întreaga sa durată și că este în continuare supusă unei reexaminări constante. Controlul eficace al măsurilor luate în urma unei derogări este esențial pentru a se asigura că răspunsul la pandemia de COVID-19 nu subminează statutul mai larg al protecției drepturilor omului dincolo de pandemie. Necesitatea controlului și diferitele modalități prin care acesta poate fi pus în aplicare sunt discutate mai detaliat în capitolul III din această publicație.

CAPITOLUL III

GARANȚII INSTITUȚIONALE ȘI PROCEDURALE ÎN TIMPUL UNEI SITUAȚII DE CRIZĂ

Situațiile de criză, cum ar fi pandemia de COVID-19, în timpul cărora puterii executive îi sunt conferite competențe extinse, ar putea fi utilizate în mod abuziv pentru a amenința fundamentele democrației^[1]. Numărul încălcărilor la adresa drepturilor omului ar putea, de asemenea, crește pe măsură ce drepturile sunt afectate de ingerințe arbitrare sau inutile în numele protecției sănătății. Răspunsul la pandemia de Covid-19 a fost caracterizat printr-un transfer de putere de la legiuitor către ramura executivă. Numeroase state au declarat stare de urgență și/sau au acordat executivului competențe excepționale pentru a concepe și a pune în aplicare măsuri situate în afara sferei sale de competență^[2].

---

^[1] „Normalizarea competențelor în situații de urgență” pentru a aborda situația persoanelor suspectate de infracțiuni legate de terorism în urma evenimentelor din 11 septembrie și de alte incidente majore de natură teroristă constituie un exemplu în acest sens: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596832/IPOL_STU\(2017\)596832_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596832/IPOL_STU(2017)596832_EN.pdf) „EU and Member States’ policies and laws on persons suspected of terrorism-related crimes”, Comisia pentru libertăți civile, justiție și afaceri interne, Studiu pentru Comisia LIBE, Direcția Generală Politici Interne ale Uniunii, decembrie 2017; un exemplu în contextul pandemiei de Covid-19 îl constituie preocuparea legată de faptul că guvernul Ungariei a aprobat competențe extraordinare în temeiul cărora prim-ministrul ar putea să exercite puterea pe o perioadă nedeterminată, ca parte a modificărilor introduse pentru a combate criza provocată de pandemia de COVID-19: <https://www.forbes.com/sites/isabeltogoh/2020/03/30/death-of-democracy-hungary-approves-orban-s-controversial-emergency-powers/#7719cc74360d> „Death of democracy? Hungary approves Orban’s Controversial Emergency Powers” de I.Togoh, Forbes, 30 martie 2020.

^[2] A se vedea [https://www.hugenwb.net/uploads/materials/The%20Parliamentary%20Response%20to%20COVID-19%20and%20States%20of%20Emergency%20\(SoE\)%20in%20the%20Western%20Balkans.pdf](https://www.hugenwb.net/uploads/materials/The%20Parliamentary%20Response%20to%20COVID-19%20and%20States%20of%20Emergency%20(SoE)%20in%20the%20Western%20Balkans.pdf) „The Parliamentary Response to COVID-19 and States of Emergency (SoE) in the Western Balkans” de I.Radojevic și N.Stankovic, Fundația Westminster pentru Democrație: Rețeaua comisiilor pentru drepturile omului și egalitatea de gen din Balcanii de Vest. Majoritatea statelor din Balcanii de Vest au instituit starea de urgență, cu excepția Muntenegrului, unde guvernul a adoptat peste 25 de ordonanțe în conformitate cu articolul 39 din Constituție, care permite derogarea de la dreptul la liberă circulație în cazul în care acest lucru este util pentru prevenirea contagiumii. A se vedea de asemenea dezbaterea privind măsurile excepționale adoptate de state pentru a reacționa la pandemie în cadrul capitolului II (Derogări) din această publicație.

Având în vedere rapiditatea cu care trebuie instituite măsuri pentru a combate pandemia de Covid-19, precum și amploarea problemelor care trebuie soluționate prin aceste măsuri, delegarea competențelor de legiferare către puterea executivă poate fi necesară pentru a facilita punerea rapidă în aplicare și modificarea noilor măsuri. Aceasta poate prezenta, de asemenea, avantajul de a încuraja contribuțiile experților relevanți din cadrul organismelor administrative. Cu toate acestea, domeniul de aplicare fără precedent al măsurilor instituite în vederea combaterii pandemiei de Covid-19, amploarea problemelor pe care acestea le abordează și rapiditatea cu care au fost instituite înseamnă, de asemenea, că este esențial să se verifice impactul acestora asupra drepturilor omului, precum și respectarea principiilor legalității și proporționalității.

Măsurile impuse pentru a răspunde pandemiei fac mai dificilă aplicarea metodelor tradiționale de control sau tragerea la răspundere a guvernelor, deoarece legiuitorii nu s-au putut întâlni, iar instanțele au fost închise. Atât Consiliul European, cât și Comisia de la Veneția au elaborat orientări utile privind asigurarea posibilității de tragere la răspundere și a respectării drepturilor omului într-o perioadă de urgență^[1]. Acestea subliniază că respectarea principiilor legalității și proporționalității nu este negociabilă, deși acești termeni pot avea semnificații diferite în cursul perioadelor de urgență. Prin urmare, statele trebuie să depună eforturi pentru a se asigura că se efectuează un control riguros într-un moment în care necesitatea de a trage la răspundere guvernul este mai importantă ca niciodată, însă mecanismele instituite în acest sens nu pot funcționa așa cum ar funcționa în mod normal.

1. Criteriile de combatere a abuzurilor

Chiar și într-o situație de urgență, Consiliul European și Curtea au subliniat că statul de drept trebuie să prevaleze^[2]. Deși statele ar putea fi nevoite să ia măsuri excepționale pentru a răspunde unei situații de urgență, aceste măsuri trebuie să respecte în continuare principiile primordiale ale Convenției privind legalitatea și proporționalitatea. Criteriile legalității și proporționalității sunt relevante

---

[1] A se vedea <https://rm.coe.int/sg-inf-2020-11-respecting-democracy-rule-of-law-and-human-rights-in-th/16809e1f40> „Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis: A toolkit for member states”, Documentele de informare ale Consiliului European ale Consiliului European, SG/Inf (2020) 11, 7 aprilie 2020 și [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2020\)005rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2020)005rev-e) „Respect for democracy, human rights and the rule of law during states of emergency – reflections”, de N. Alivizatos și alții, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), CPL-PI(2020)005rev, 26 mai 2020.

[2] Hotărârea din 20 martie 2018, *Mehmet Hasan Altan împotriva Turciei*, nr. 13237/17, §§ 94 și 210, și Hotărârea din 20 martie 2018, *Şahin Alpay împotriva Turciei*, nr. 16538/17, §§ 78 și 180 (inclusă ca rezumat în această publicație).

pentru aprecierea justificării unei ingerințe în drepturile consacrate la articolele 8-11, abordate în secțiunile dedicate articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), articolului 10 (libertatea de exprimare) și articolului 11 (libertatea de întrunire și de asociere) în cadrul acestei publicații. Legalitatea și proporționalitatea sunt, de asemenea, relevante pentru evaluarea conformității unei derogări în temeiul articolului 15 cu Convenția^[1].

Astfel cum se menționează în capitolul II din prezenta publicație, în urma unei derogări în temeiul articolului 15, statelor li se permite să deroge de la obligațiile lor de a asigura protecția celorlalte drepturi prevăzute de Convenție numai în măsura strict impusă de situație^[2]. În cadrul acestei aprecieri, Curtea ia în considerare proporționalitatea și legalitatea măsurilor adoptate, inclusiv dacă acestea reprezintă un răspuns real la situația de urgență, dacă au fost utilizate în scopul pentru care au fost acordate, dacă domeniul de aplicare al derogării este limitat, dacă necesitatea derogării a făcut obiectul unei reexaminări constante, dacă măsurile au făcut obiectul unor garanții stricte, dacă presupuneau vreo discriminare justificabilă și dacă măsurile au fost instituite în cadrul unei proceduri conforme cu legea și au făcut obiectul unui control jurisdicțional.

a. Legalitate

Proape toate statele au introdus o formă de regim special pentru a spori competențele puterii executive cu scopul de a răspunde pandemiei de Covid-19, fie instituind starea de urgență, fie introducând noi acte legislative și/sau reglementări menite să răspundă în mod specific pandemiei de Covid-19^[3]. Procedura de instituire a stării de urgență, procedura de introducere a unor noi competențe legislative și măsurile introduse în exercitarea competențelor în situații de urgență trebuie să respecte principiul legalității.

---

^[1] Hotărârea Plenului Curții din 25 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89, § 43 (inclusă ca rezumat în această publicație); Hotărârea Marii Camere din 19 februarie, *A. și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 3455/05, § 173 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[2] Hotărârea Plenului Curții din 25 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89, § 43 (inclusă ca rezumat în această publicație).

^[3] A se vedea [https://www.hugenwb.net/uploads/materials/The%20Parliamentary%20Response%20to%20COVID-19%20and%20States%20of%20Emergency%20\(SoE\)%20in%20the%20Western%20Balkans.pdf](https://www.hugenwb.net/uploads/materials/The%20Parliamentary%20Response%20to%20COVID-19%20and%20States%20of%20Emergency%20(SoE)%20in%20the%20Western%20Balkans.pdf) „The Parliamentary Response to COVID-19 and States of Emergency (SoE) in the Western Balkans” de I.Radojevic și N.Stankovic, Fundația Westminster pentru Democrație: Rețeaua comisiilor pentru drepturile omului și egalitatea de gen din Balcanii de Vest. Majoritatea statelor din Balcanii de Vest au instituit starea de urgență, cu excepția Muntenegrului, unde guvernul a adoptat peste 25 de ordonanțe în conformitate cu articolul 39 din Constituție, care permite derogarea de la dreptul la liberă circulație în cazul în care acest lucru este util pentru prevenirea contagionii.

Procedura de instituire a stării de urgență sau a competențelor conferite în situații de urgență

Ar trebui să existe norme clare și accesibile privind momentul în care pot fi adoptate măsuri de urgență sau momentul în care poate fi instituită starea de urgență. Aceste norme ar trebui să fie elaborate înainte de interveni situația de urgență în scopul abordării căreia sunt adoptate normele. Acestea ar trebui să traseze o procedură clară pentru a stabili dacă există o situație de urgență și modul în care pot fi aprobate măsuri excepționale. Actul de instituire a stării de urgență sau legislația adoptată în situație de urgență în afara procedurii legislative ordinare trebuie să clarifice motivele de drept și de fapt pe baza cărora sunt adoptate, sfera competențelor introduse și situațiile exacte în care pot fi utilizate^[1].

Măsuri adoptate în baza competențelor conferite în situații de urgență

Orice legi și/sau măsuri introduse în cadrul stării de urgență sau pe baza competențelor legislative conferite în situații de urgență trebuie să aibă un domeniu de aplicare suficient de clar pentru a permite publicului să înțeleagă ce i se cere, să își adapteze comportamentul în consecință și să se protejeze împotriva unei aplicări sau a unei interpretări disproporționate sau incoerente de către autoritățile de punere în aplicare a legii sau de către instanțe. Cerința previzibilității și clarității este deosebit de importantă în contextul pandemiei, în care reglementările privind comportamentul populației pot face obiectul unor intervenții periodice, iar consecințele unei neîndepliniri a obligațiilor ar putea include efecte negative asupra sănătății unei persoane sau asupra sănătății celor din jur. Prin urmare, statele trebuie să se asigure că populația este suficient de informată cu privire la domeniul de aplicare material, teritorial și temporal exact al stării de urgență, precum și cu privire la competențele și legile introduse pentru a răspunde situației de urgență. Autorităților le poate reveni astfel obligația să comunice în mod regulat cu publicul prin diverse canale, ca, de exemplu, prin radio, televiziune, internet, afișe publicitare și scrisori prin poștă, în toate limbile oficiale ale statului, precum și în limbile vorbite în mod obișnuit în diferite zone din stat.

---

^[1] Pentru o prezentare mai detaliată a cerințelor principiului legalității, a se vedea lista de verificare a Comisiei de la Veneția privind statul de drept https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule_of_Law_Check_List.pdf. „The rule of law checklist”, Comisia de la Veneția a Consiliului Europei, adoptată în cadrul celei de a 106-a sesiuni plenare, 11-12 martie 2016.

b. Proporționalitate, inclusiv caracterul temporar al măsurii

Principiul proporționalității impune ca statele să adopte numai măsurile strict impuse de situația de urgență. În cazul în care au fost introduse competențe excepționale, acestea nu trebuie să fie folosite decât pentru motivele pentru care au fost conferite. Este posibil ca statele să fie nevoite să confere factorilor de decizie din cadrul puterii executive atribuții legislative suficient de extinse pentru a le acorda flexibilitatea de a răspunde rapid și eficient caracterului evolutiv al pandemiei de Covid-19. Cu toate acestea, competențele trebuie să fie formulate cât mai strict posibil în situația respectivă, fiind indicate cu exactitate contextele în care pot fi utilizate, precum și scopurile în care ar trebui utilizate. Situațiile de urgență nu trebuie utilizate pentru a conferi puterii executive *carte blanche* pentru a acționa la propria discreție sau pentru a lua măsuri în domenii care nu au legătură cu urgența în cauză.

Caracterul temporar

Măsurile de urgență ar trebui limitate în ceea ce privește durata lor. Textul prin care sunt instituite ar trebui să cuprindă un termen limită clar până la care acestea se aplică sau o „clauză de caducitate”^[1]. Trebuie să existe un control parlamentar sau judiciar periodic și permanent în ceea ce privește necesitatea menținerii măsurilor de urgență, iar la expirarea termenului inițial pentru care au fost instituite, aceste măsuri nu trebuie prelungite decât dacă este necesar. Revine puterii executive sarcina de a demonstra necesitatea unei eventuale prelungiri.

Anumite state au prevăzut termene cu privire la competențele conferite în situații de urgență pentru a răspunde pandemiei, acestea variind de la o perioadă inițială de 30 de zile la 6 luni. În alte state nu a fost introdus niciun termen^[2].

---

^[1] O clauză „de caducitate” stipulează durata unui act normativ, a unei dispoziții sau a unei competențe. După data stabilită în clauza de caducitate, reglementarea, dispoziția sau competența vor expira și vor înceta să își producă efectele, cu excepția cazului în care se iau noi măsuri pentru prelungirea duratei sale.

^[2] De exemplu, în Regatul Unit, competențele conferite în situații de urgență prevăzute de Coronavirus Act 2020 (Legea din 2020 referitoare la coronavirus) sunt valabile timp de șase luni înainte de reexaminare în Parlament: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/7/section/98/enacted> „s. 98 Coronavirus Act 2020”; a se vedea, de asemenea, Albania, care a admis inițial exercitarea competențelor conferite în situații de urgență timp de 30 de zile, începând de la 24 martie 2020, dar care a prelungit ulterior această măsură: <https://verfassungsblog.de/albania-some-exceptional-extraordinary-measures/> „Albania - Some Exceptional Extraordinary Measures”, L. Bianku, Verfassungsblog on Matters Constitutional, 17 mai 2020; a se vedea, de asemenea, Ungaria, care, prin Legea din 2020 de autorizare, a conferit prim-ministrului competențe în situații de urgență, dar care, ulterior, a votat pentru revocarea acestor competențe: <https://www.euronews.com/2020/05/28/coronavirus-hungary-bid-to-end-emergency-powers-an-optical-illusion-say-human-rights-ngos> „Coronavirus:

Nelimitarea în timp a acestor competențe va fi în mod vădit contrară cerinței proporționalității. În contextul pandemiei și ținând seama de rapiditatea cu care se poate modifica nivelul de risc pe care îl prezintă pandemia de Covid-19, chiar dacă este inclusă o limită temporală a competențelor conferite în situații de urgență, aceasta nu îndeplinește în mod necesar cerințele de proporționalitate. Astfel, nivelul de risc prezentat de pandemia de Covid-19, precum și tipurile de măsuri necesare pentru a evita răspândirea pandemiei de Covid-19 pot fluctua puternic în cursul unor luni sau chiar a unor săptămâni. Statele ar trebui să fie conștiente de rapiditatea cu care se poate schimba natura pandemiei atunci când stabilesc termenele în care trebuie reexaminată competențele conferite în situații de urgență.

Punere în aplicare

Proporționalitatea este de asemenea relevantă în raport cu modalitățile de aplicare și de executare a măsurilor. Sancțiunile penale ar trebui utilizate în ultimă instanță pentru a asigura respectarea restricțiilor impuse în materie de drepturi ca răspuns la pandemie, iar amenziile nu ar trebui să fie extrem de ridicate. În plus, competențele conferite în situații de urgență nu trebuie să fie exercitate în mod discriminatoriu^[1] și nici nu trebuie să urmărească alte obiective decât cele în vederea cărora au fost instituite în mod explicit. De exemplu, au fost exprimate preocupări în sensul că sancțiunile introduse pentru a reglementa respectarea restricțiilor privind circulația ar putea fi utilizate pentru a reduce la tăcere vocile din opoziție, iar nu în scopul protejării sănătății, întrucât au fost îndreptate împotriva unor persoane care nu prezintă un risc evident pentru sănătate^[2]. Ori de câte ori sunt aplicate sancțiuni unor persoane în cadrul competențelor conferite în situații de urgență, autoritatea de punere în aplicare a legii trebuie să fie în măsură să facă dovada concretă a unei încălcări a dispoziției relevante în cadrul competențelor conferite în situații de urgență și trebuie să fie în măsură să demonstreze că măsurile

---

Hungary bid to end emergency powers «an optical illusion», say human rights NGOs”, R. Palfi și L. Chadwick, euronews, 28 mai 2020.

^[1] Preocupările privind angajarea forțelor militare pentru impunerea restricțiilor de deplasare și privind aplicarea disproporționată a unor restricții în privința comunităților minoritare sunt discutate în secțiunea consacrată dreptului la nediscriminare din această publicație.

^[2] De exemplu, în Serbia, o artistă care a susținut public boicotul electoral al opoziției din Serbia a fost arestată pentru nerespectarea măsurilor de autoizolare, în pofida faptului că se întorsese din Muntenegru în Serbia cu o zi înainte de anunțarea stării de urgență și că nu primise instrucțiuni scrise sau verbale de autoizolare după sosirea sa din străinătate: <https://biepag.eu/crisis-at-europes-periphery-serbian-democracy-in-quarantine/> „Crisis at Europe’s periphery – Serbian democracy in quarantine” de L.Lohmann și S.Stojković, BiEPAG Blog, 16 aprilie 2020.

coercitive au servit la îndeplinirea finalității pentru care au fost instituite aceste competențe.

2. Garanțiile împotriva abuzului

Trebuie să existe mecanisme de control instituite în orice sistem în ceea ce privește introducerea măsurilor de urgență pentru a garanta că măsurile propuse sunt de natură să rezolve, să amelioreze sau, cel puțin, să nu agraveze problema pe care urmăresc să o rezolve și că sunt efectiv aplicate și executate în acest sens. În cazul în care nu este posibil ca acest control să se desfășoare în cadrul procedurii legislative ordinare, trebuie să fie posibil ca o altă formă de control parlamentar, judiciar sau specializat să aibă loc pe durata aplicării unor măsuri de urgență.

a. Control parlamentar

Trebuie să existe mecanisme care să permită puterii legislative naționale să verifice dacă instituirea unei stări de urgență îndeplinește cerințele de legalitate și de proporționalitate, să examineze necesitatea prelungirii și încetării competențelor de urgență, să verifice modul în care acestea au fost exercitate și dacă servesc scopurilor pentru care au fost instituite^[1]. În cazul în care nu este posibil să se verifice măsura de instituire a unei stări de urgență înainte de punerea sa în aplicare sau atunci când, din cauza urgenței cu care trebuie introduse măsurile, nu este posibilă legiferarea în cadrul procesului legislativ normal, instituirea unei stări de urgență, precum și măsurile, legile, decretetele etc. instituite în cadrul competențelor de urgență trebuie cel puțin să fie supuse controlului *a posteriori* al legiuitorului.

Controlul ulterior

Legiuitorul ar trebui să aibă competența de a revoca starea de urgență și ar trebui să poată modifica sau anula măsurile introduse în cazul în care consideră că nu sunt îndeplinite cerințele de legalitate sau de proporționalitate. După revocarea stării de urgență, acesta ar trebui să aibă, de asemenea, competența de a iniția o anchetă mai aprofundată și mai substanțială cu privire la măsurile impuse de puterea executivă. Deși un control *a posteriori* poate să nu fie suficient pentru a evita abuzurile în materia drepturilor omului, acesta poate servi la identificarea unor astfel de abuzuri și poate sugera modul în care lucrurile ar fi putut fi făcute în mod diferit. Un astfel de control este cu atât mai important în contextul pandemiei de Covid-19 în care există posibilitatea apariției unor

^[1] Hotărârea Plenului Curții din 25 mai 1993, *Brannigan și McBride împotriva Regatului Unit*, nr. 14553/89 și nr. 14554/89, § 13 (inclusă ca rezumat în această publicație).

„noi valuri” ale pandemiei sau a unor noi zone cu număr record de infectări. Controlul care conduce la lecții învățate este, așadar, esențial pentru a permite statelor să combată în mod eficient noi focare de infecție, asigurând, în același timp, respectarea maximă a drepturilor prevăzute de Convenție.

Impactul măsurilor de limitare a circulației persoanelor și al cerințelor de distanțare socială

Restricțiile impuse pentru a răspunde pandemiei de Covid-19 au îngreunat funcționarea parlamentelor potrivit procedurii ordinare, fiind impuse restricții privind deplasarea și adunarea, ceea ce înseamnă că parlamentarilor nu li s-a permis să se întâlnească personal. Cu toate acestea, dizolvarea parlamentului nu ar trebui să constituie un răspuns la o situație de urgență, iar în cazul în care mandatul unei legislaturi urmează să se încheie în timpul unei situații de urgență, acesta ar trebui prelungit până atunci când organizarea alegerilor devine posibilă. Prin urmare, parlamentele trebuie să își adapteze metodele de lucru pentru a maximiza posibilitatea parlamentarilor de a continua să controleze legalitatea, proporționalitatea și eficacitatea măsurilor luate pentru a răspunde pandemiei de Covid-19, chiar dacă acest lucru nu se realizează prin adunarea tuturor parlamentarilor pentru a dezbate împreună în parlament.

Introducerea de noi tehnologii este o parte esențială a acestui proces, pentru a permite dezbaterea și votarea online pe durata pandemiei^[1]. O astfel de inovație poate continua să prezinte avantaje și după pandemie, dacă facilitează participarea celor pentru care ar prezenta avantaje participarea de la distanță la procesul legislativ, cum ar fi cei care locuiesc în regiuni îndepărtate, care călătoresc de departe pentru a ajunge la sediul parlamentului sau cei care au îndatoriri de îngrijire a copiilor. O altă metodă de lucru poate fi aceea de a permite unui număr limitat de parlamentari, cu un număr proporțional de reprezentanți din partea fiecărui partid, să intre în parlament și participe personal la vot/dezbatere^[2].

---

^[1] De exemplu, Parlamentul European a organizat cu succes sesiuni la distanță, utilizând tehnologia videoconferinței și a introdus votul electronic pentru a continua să funcționeze pe durata pandemiei.

^[2] În Irlanda, unde reprezentanții s-au întâlnit în persoană, reprezentanții au fost împărțiți proporțional în conformitate cu opțiunea politică, în funcție de numărul de locuri, și au fost obligați să mențină o distanță minimă de siguranță între ei. A se vedea <https://commonslibrary.parliament.uk/parliament-and-elections/coronavirus-how-are-parliaments-worldwide-working-during-the-pandemic/> „Coronavirus: How are parliaments worldwide working during the pandemic?” de J. Curtis și de R. Kelly, House of Commons Library, 15 aprilie 2020.

Din rapoarte reiese că a existat un control legislativ scăzut pe durata pandemiei în regiunea Balcanilor de Vest^[1]. Dintre statele din Balcanii de Vest, doar Parlamentul Federației Bosnia și Herțegovina a fost până acum în măsură să organizeze o sesiune plenară completă online, în timp ce majoritatea parlamentelor au organizat doar sesiuni online ale comisiilor. Există, de asemenea, preocupări cu privire la faptul că comitetele și grupurile operative reunite ca răspuns la pandemia de Covid-19 nu includ parlamentari. Toate comitetele instituite pentru a controla activitatea executivului ca răspuns la pandemie ar trebui să fie formate din experți, precum și din reprezentanți aleși ai tuturor partidelor aflate la guvernare și din toate regiunile statului.

Comisia de la Veneția a subliniat importanța pluralismului politic și a opoziției efective în ceea ce privește protejarea împotriva abuzului de putere și a abuzului de drept^[2]. Prin urmare, orice măsură introdusă pentru a facilita controlul legislativ în timpul pandemiei trebuie să se aplice în mod egal membrilor tuturor partidelor și reprezentanților din toate regiunile. Chiar și în cazul în care este considerat sigur ca unii parlamentari să se întoarcă în parlament, poate fi necesar să se mențină opțiunile de participare la distanță, pentru a se asigura participarea continuă a reprezentanților cu probleme de sănătate, a căror vulnerabilitate poate însemna că nu sunt încă pregătiți să revină la vot și dezbateri în persoană^[3].

b. Control jurisdicțional

Controlul exercitat de un organ jurisdicțional independent cu privire la calitatea legilor adoptate pe parcursul unei perioade de urgență, precum și cu privire la aplicarea în practică a unor astfel de legi reprezintă cealaltă modalitate esențială de prevenire a abuzului de drept pe durata unei situații de urgență. În plus, astfel cum s-a arătat mai sus, ar trebui să existe norme și proceduri

^[1] A se vedea [https://www.hugenwb.net/uploads/materials/The%20Parliamentary%20Response%20to%20COVID-19%20and%20States%20of%20Emergency%20\(SoE\)%20in%20the%20Western%20Balkans.pdf](https://www.hugenwb.net/uploads/materials/The%20Parliamentary%20Response%20to%20COVID-19%20and%20States%20of%20Emergency%20(SoE)%20in%20the%20Western%20Balkans.pdf) „The Parliamentary Response to COVID-19 and States of Emergency (SoE) in the Western Balkans” de I.Radojevic și N.Stankovic, Fundația Westminster pentru Democrație: Rețeaua comisiilor pentru drepturile omului și egalitatea de gen din Balcanii de Vest, potrivit căreia numărul audierilor în scop de scrutin, al sesiunilor comisiilor și al proceselor de verificare a modului de guvernare s-a situat la un nivel scăzut.

^[2] A se vedea [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)015-e) „Parameters on the relationship between the parliamentary majority and the opposition in a democracy: a checklist”, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), CDL-AD(2019)015, 25 iunie 2019.

^[3] A se vedea, de exemplu, preocupările exprimate în sensul că decizia de renunțare la votul la distanță a avut un impact discriminatoriu asupra parlamentarilor: <https://www.euronews.com/2020/06/02/uk-mps-to-vote-on-whether-it-s-safe-to-return-to-parliament> „Coronavirus: UK MPs vote for return to parliament after remote working during lockdown” de A.Tidey cu Associated Press, Euronews, 2 iunie 2020.

clare și accesibile care să reglementeze momentul și modul în care pot fi adoptate măsuri de urgență. Instanțele trebuie, de asemenea, să poată verifica dacă executivul a respectat astfel de norme și proceduri atunci când a fost instituită starea de urgență și/sau când au fost introduse competențe în situații de urgență. Aceste dispoziții care reglementează introducerea competențelor în situații de urgență ar trebui să includă un mecanism prin care un astfel de control jurisdicțional să aibă loc în mod automat.

Statele ar trebui să se asigure că instanțele rămân deschise, în măsura posibilului, pentru a permite particularilor să conteste presupusele încălcări ale drepturilor lor^[1]. De exemplu, instanțele ar trebui să utilizeze în mod inovator tehnologia pentru a organiza audieri la distanță, atunci când este necesar și adecvat, sau pentru a pune în aplicare măsuri de siguranță pentru a proteja persoanele care au posibilitatea să se prezinte personal în instanță, pentru a se asigura că presupusele încălcări grave ale drepturilor continuă să fie examinate.

Următoarele exemple de control jurisdicțional pe durata pandemiei exemplifică modul în care principiile legalității și proporționalității pot fi utilizate pentru a trage la răspundere guvernele, chiar și în contextul unei situații de urgență sau de criză:

- i) Decizia Curții Constituționale bosniace din 22 aprilie 2020^[2] privind căreia interdicția impusă minorilor și persoanelor cu vârsta peste 65 de a părăsi domiciliul a încălcat dreptul acestora la liberă circulație, întrucât restricțiile nu îndeplineau criteriile proporționalității, autoritățile nu precizaseră motivele pentru care considerau că anumite grupe de vârstă prezentau un risc mai mare de a fi infectate sau de a transmite infecția, nu s-a luat în considerare posibilitatea de a introduce măsuri mai puțin severe, măsurile nu au fost strict limitate în timp și nu a existat nicio obligație de a revizui periodic necesitatea menținerii acestora.
- ii) Decizia Curții Constituționale din Kosovo din 23 martie 2020^[3] privind căreia anumite interdicții de circulație nu au fost prevăzute prin lege, nefiind astfel respectată cerința constituțională privind căreia restrângerea drepturilor și libertăților nu poate fi realizată decât prin intermediul unor legi adoptate în cadrul Adunării.

---

^[1] Dificultățile legate de asigurarea accesului rapid și efectiv la justiție pe durata pandemiei sunt discutate în detaliu în secțiunea consacrată articolului 6 (Dreptul la un proces echitabil) din capitolul I din această publicație.

^[2] A se vedea <https://balkaninsight.com/2020/04/22/bosnia-court-rules-against-movement-curbs-on-minors-seniors/> „Bosnia court rules against movement curbs on minors, seniors” de N.Dervisbegovic, Balkan Insight, 22 aprilie 2020.

^[3] KO54/20, Autorul sesizării: Președintele Republicii Kosovo, controlul de constituționalitate a Deciziei nr. 01/15 a Guvernului Republicii Kosovo din 23 martie 2020.

- iii) Decizia pronunțată de Giudice di Pace din Frosinone la 15 iunie 2020, nr. 516, prin care ordonanța Consiliului de Miniștri italian din 31.01.2020 de instituire a stării de urgență a fost declarată contrară Constituției italiene.
- iv) Ordonanța Tribunalului administrativ din Strasbourg din 20 mai 2020 de suspendare a unui decret al Consiliului Municipal al orașului Strasbourg care instituia obligația tuturor persoanelor cu vârsta de peste 11 ani de a purta mască atunci când se deplasau în oraș^[1]. Tribunalul a făcut trimitere la articolul 8 din CEDO, precum și la principiile scopului legitim și proporționalității, considerând că măsura nu era justificată de un motiv imperativ legat de circumstanțele locale din Strasbourg. Pe baza acelorași principii, la 2 septembrie 2020, Tribunalul a anulat decretul și a solicitat autorităților locale să îl modifice.

Abordarea instanței bosniace reflectă de asemenea domeniile relative de competență ale puterii judecătorești și ale guvernului pe durata unei situații de criză. Instanța nu a anulat în totalitate ordonanța respectivă. În schimb, a solicitat o justificare și o modificare suplimentară a măsurii pentru a se asigura că aceasta respectă principiile legalității și proporționalității, dar a lăsat guvernului bosniac posibilitatea de a își utiliza expertiza în materie de politici pentru a decide cu exactitate modul în care acest lucru ar trebui realizat, ținând seama de cerințele care i-au fost aduse la cunoștință de către instanță.

c. Control intra-guvernamental și avocatul poporului independent

Un alt mod în care statele ar putea încerca să asigure angajarea răspunderii pe durata pandemiei constă în desemnarea unor experți în cadrul guvernului sau a unor organisme de experți externi care să supravegheze și să ofere consiliere cu privire la acțiunile executivului. Unui avocat al poporului independent sau unei comisii pentru drepturile omului, ca instituții deja instituite, li s-ar putea conferi sarcina de a monitoriza măsurile de urgență și de a semnaliza eventualele abuzuri în materia drepturilor omului. Ca alternativă, statele ar putea crea noi grupuri operative și noi roluri pentru experți care să ofere consiliere cu privire la modul de asigurare a respectării drepturilor omului, punând în aplicare, în același timp, răspunsul lor la pandemie.

În Africa de Sud, de exemplu, doamna Kate O'Regan, fost judecător al Curții Constituționale, a fost numită drept judecător desemnat în contextul pandemiei de Covid-19 pentru a formula recomandări ministerelor din cadrul

---

^[1]A se vedea <http://strasbourg.tribunal-administratif.fr/content/download/171091/1705849/version/1/file/2003058-1.pdf> Ordonnance n°2003058 du 25 Mai 2020, Tribunal Administratif de Strasbourg.

guvernului cu privire la modificarea sau la punerea în aplicare a reglementărilor pentru a proteja dreptul la viață privată, asigurând, în același timp, capacitatea Ministerului Sănătății de a depista contactii^[1]. Asigurarea confidențialității datelor constituie un domeniu în care această abordare poate fi deosebit de utilă, întrucât ar putea fi necesară combinarea cunoștințelor în materie tehnică cu cunoștințele în materie juridică pentru a se asigura că orice sisteme de urmărire și de localizare protejează confidențialitatea datelor în măsura posibilului, servind în același timp și obiectivului de protecție a sănătății publice.

Colaborarea cu experți independenți din diverse domenii, cum ar fi sănătatea, tehnologia, transporturile, economia etc., ar trebui să contribuie la garantarea respectării principiilor legalității și proporționalității. Cooperarea cu experții va contribui la asigurarea faptului că deciziile sunt adoptate pe baza unor date științifice și, prin urmare, vor servi scopului în care acestea sunt adoptate. Experții independenți ar trebui, de asemenea, să poată oferi guvernelor o serie de opțiuni privind modul de răspuns la pandemie, ceea ce înseamnă că guvernele sunt mai în măsură să aleagă mijloacele de protecție a sănătății care au cel mai mic impact în ceea ce privește restrângerea altor drepturi. Punerea la dispoziția publicului a recomandărilor și contribuțiilor furnizate guvernelor de experți independenți poate, de asemenea, să forțeze responsabilizarea în cazurile în care deciziile guvernului diferă de recomandările experților. În această situație, este probabil ca guvernele să fie supuse unui scrutin parlamentar și din partea presei sporit pentru a-și justifica deciziile de a se abate de la recomandările experților și de a demonstra temeiul alternativ pe care l-au avut în vedere în susținerea abordării lor, pentru a se asigura că acesta este legal și proporțional^[2].

---

^[1] A se vedea <https://www.law.ox.ac.uk/news/2020-04-06-kate-oregan-appointed-south-africas-covid-19-designated-judge> „Kate O’Regan appointed South Africa’s COVID-19 Designated Judge”, Facultatea Law News, Universitatea Oxford, 6 aprilie 2020.

^[2] În schimb, a se vedea, în Anglia, exemplul profesioniștilor care nu sunt de acord cu poziția guvernului de scoatere de pe platformele publice: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nurse-ruth-may-dropped-coronavirus-briefings-dominic-cummings-a9628681.html> „England’s chief nurse confirms she was «dropped» from No 10 press conference after voicing Dominic Cummings criticism” de A. Cowburn, The Independent, 20 iulie 2020.

CAPITOLUL IV

CONCLUZII

În mod evident, amenințarea la adresa sănătății pe care o reprezintă pandemia de Covid-19 și măsurile urgente care trebuie luate ca răspuns la această amenințare au dat naștere unor provocări fără precedent într-o gamă largă de domenii, inclusiv protecția drepturilor omului. Dat fiind că natura pandemiei continuă să evolueze, răspunsurile adoptate de autorități în consecință rămân supuse unei revizuirii și unor modificări frecvente. Prin urmare, această publicație nu urmărește să acopere toate aspectele oricărui drept care ar putea fi afectat de pandemie sau de răspunsurile guvernelor la aceasta. În schimb, aceasta oferă o imagine de ansamblu asupra unora dintre domeniile-cheie în care drepturile prevăzute de Convenție au fost și pot fi afectate în continuare și oferă exemple de domenii-cheie în care ar putea apărea obligații pozitive în temeiul Convenției.

Această publicație include o analiză a obligațiilor pozitive pe care statele ar putea să și le asume în mod rezonabil pentru a proteja viața și sănătatea oamenilor împotriva amenințării pe care o reprezintă pandemia de Covid-19. Aceasta cuprinde de asemenea exemple ale unora dintre principalele moduri în care drepturile prevăzute de Convenție au fost afectate de măsurile adoptate pentru protejarea sănătății. Având în vedere natura fără precedent a pandemiei, publicația conține o prezentare generală a jurisprudenței Curții care pare a fi cea mai relevantă pentru problemele nou-apărute, aplicând prin analogie situației actuale raționamentul reținut în anumite cauze. Această aplicare a jurisprudenței existente la circumstanțele pandemiei demonstrează că principiile legalității și proporționalității rămân la fel de pertinente ca oricând pentru a stabili modul de a răspunde la o situație de criză în conformitate cu Convenția.

Statele au obligația de a efectua o evaluare atentă a ingerinței lor în drepturile și libertățile persoanelor aflate sub jurisdicția lor și de a limita impactul lor asupra acestor drepturi numai în măsura și pentru perioada necesară, în funcție de exigențele pandemiei. Această publicație urmărește să ofere o imagine de ansamblu asupra unora dintre elementele esențiale care trebuie luate în considerare în cadrul unor astfel de evaluări, precum și atunci când se iau decizii cu privire la măsurile care trebuie luate. Controlul parlamentar și jurisdicțional al proceselor decizionale și al măsurilor adoptate de state pentru a reacționa la pandemie va fi de asemenea esențial pentru a garanta respectarea drepturilor omului. Această publicație urmărește să sublinieze că ar putea fi nevoie ca statele să fie creative în abordarea lor pentru a permite

instanțelor, legiuitorilor și altor instituții să funcționeze în continuare în timpul pandemiei, funcționarea lor continuă fiind însă atât posibilă, cât și esențială.

În cele din urmă, sperăm că această publicație a demonstrat că protecția drepturilor omului nu ar trebui considerată o obstrucționare a protecției sănătății. Dimpotrivă, protecția drepturilor impune protecția sănătății. Aplicarea principiilor legalității și proporționalității poate contribui la asigurarea faptului că măsurile luate ca răspuns la pandemie sunt eficiente și eficace sub aspectul obiectivului lor de a proteja sănătatea, fără a încălca alte drepturi ale omului într-o măsură care nu este necesară. Dispozițiile Convenției și jurisprudența Curții oferă orientări utile cu privire la interesele care trebuie luate în considerare atunci când se stabilește modul de răspuns la o situație de criză. Acestea oferă, de asemenea, cadre utile pentru structurarea deciziilor care implică echilibrarea intereselor complexe și uneori concurente.

Desigur, pandemia de Covid-19 constituie o situație extraordinară, dar acesta nu este un motiv pentru a nu ține seama de cerințele prevăzute de CEDO pentru a proteja drepturile omului în conformitate cu principiile legalității și proporționalității. Dimpotrivă, protecția și aplicarea lor devin mai importante ca niciodată.

PARTEA 2

REZUMATE ALE CAUZELOR

I. Derogare și măsuri excepționale

Amenințările teroriste ulterioare atacurilor din 11 septembrie au constituit un „pericol public ce amenință viața națiunii”, dar competențele derogatorii utilizate în temeiul articolului 15 au fost disproportionale și, prin urmare, nevalide, întrucât au condus la o discriminare nejustificată a resortisanților străini

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA A. ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererea nr. 3455/05)

19 februarie 2009

1. În fapt

Cauza a fost introdusă de 11 reclamanți: șase cetățeni algerieni, un cetățean francez, un cetățean iordanian, un cetățean marocan, un cetățean tunisian și un apatrid, acesta din urmă fiind născut într-o tabără de refugiați palestinieni din Iordania.

Guvernul a considerat că Regatul Unit, având în vedere legăturile sale strânse cu Statele Unite ale Americii, era amenințat în mod deosebit de atacuri teroriste în urma evenimentelor din 11 septembrie 2001. Drept urmare, acesta a instituit starea de urgență în sensul articolului 15 paragraful 1 din Convenție – „derogare în caz de stare de urgență”.

Guvernul a considerat că amenințarea teroristă provenea în special de la resortisanții străini prezenți în Regatul Unit, inclusiv de la reclamanți, care ar fi făcut parte dintr-o rețea de sprijin pentru organizații internaționale, precum al'Qaeda. Guvernul avea competența de a reține astfel de persoane din motive de securitate națională în temeiul Legii din 1971 privind imigrarea. Cu toate acestea, această competență putea fi exercitată numai dacă expulzarea ulterioară era posibilă într-un termen rezonabil, în caz contrar orice detenție fiind considerată ilegală.

Expulzarea și, prin urmare, plasarea în detenție a reclamanților nu au fost posibile, deoarece aceștia riscău să fie supuși unor rele tratamente în țările lor de origine, ceea ce constituie o încălcare a articolului 3 din Convenție. În consecință, partea 4 din Legea din 2001 privind securitatea și lupta împotriva

criminalității și a terorismului (denumită în continuare „Legea din 2001”) a intrat în vigoare la 4 decembrie 2001, în urma unei notificări de derogare în temeiul articolului 15 din noiembrie 2001. Aceasta a conferit guvernului competența de a reține resortisanți străini vizați de o decizie emisă de secretarul de stat în care aceștia erau calificați drept „persoane suspectate de terorism internațional” pentru care nu era posibilă „pentru moment” expulzarea din Regatul Unit.

În perioada decembrie 2001-octombrie 2003, toți reclamanții au fost plasați în detenție în temeiul Legii din 2001, inițial în închisoarea Belmarsh din Londra. Doi reclamanți au fost eliberați deoarece au ales să părăsească Regatul Unit. Trei dintre ei au fost transferați la Spitalul de Psihiatrie și pentru Măsurile de Siguranță Broadmoor ca urmare a deteriorării stării lor de sănătate mintală, inclusiv ca urmare a unei tentative de sinucidere. Un altul a fost eliberat în condiții echivalente cu arestul la domiciliu din cauza unor preocupări serioase privind sănătatea sa mintală.

Toți reclamanții au contestat în fața Comisiei speciale pentru contestații privind imigrația (Special Immigration Appeals Commission-SIAC) decizia prin care au fost calificați de secretarul de stat drept „persoane suspectate de terorism internațional”. Decizia în cauză a fost menținută de SIAC la 30 iulie 2002. Cu toate acestea, SIAC a constatat că regimul de detenție era contrar Convenției, întrucât acesta se aplica numai resortisanților străini și, prin urmare, a fost discriminatorie.

Reclamanții au contestat de asemenea legalitatea derogării de către guvern în temeiul articolului 15. La 16 decembrie 2004, Camera Lorzilor a constatat că exista un pericol public ce amenința viața națiunii, dar că regimul de detenție nu răspundea în mod rațional amenințării la adresa siguranței și, prin urmare, era disproporționat. Aceasta a constatat în special că regimul de detenție a operat o discriminare nejustificată împotriva resortisanților străini. Prin urmare, aceasta i-a declarat incompatibilitatea în temeiul Legii privind drepturile omului și a anulat ordonanța de derogare.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții au susținut că detenția lor pe durată nedeterminată le-a încălcat drepturile prevăzute la articolul 3 și că au fost privați de un remediu efectiv în acest sens, cu încălcarea articolului 13. În plus, aceștia au susținut că plasarea lor în detenție a fost discriminatorie, această măsură aplicându-se numai resortisanților străini, cu încălcarea articolului 5 paragrafele 1 și 4. Reclamanții au susținut de asemenea că procedura căii de atac în fața SIAC încalcă articolul 5 paragraful 4. În cele din urmă, aceștia au susținut că încălcările menționate mai sus nu le-au permis să obțină despăgubiri în fața instanțelor naționale, fiind încălcate drepturile care le revin în temeiul articolului 5 paragraful 5.

Articolul 3 considerat separat sau coroborat cu articolul 13

Curtea a constatat că detenția pe durată nedeterminată a reclamanților a fost suficient de gravă pentru a le afecta sănătatea mintală. În pofida acestui fapt, reclamanții au putut contesta și au reușit să conteste legalitatea regimului de detenție în cadrul sistemului căilor de atac în fața SIAC. În plus, fiecare reclamant ar fi putut contesta în mod individual decizia în privința sa și exista obligația legală ca decizia în cauză să fie revizuită la fiecare șase luni. În consecință, Curtea a statuat că situația lor nu se aseamăna cu o pedeapsă cu închisoarea care nu poate fi redusă, susceptibilă să dea naștere unei probleme în temeiul articolului 3.

În plus, reclamanții dispuneau de căi de atac interne în dreptul administrativ și civil pe care nu au încercat să le utilizeze. Prin urmare, Curtea nu a putut examina plângerile reclamanților cu privire la condițiile lor de detenție, întrucât aceștia nu au respectat cerința prevăzută la articolul 35 de a epuiza căile de recurs interne. În plus, nu a existat nicio încălcare a articolului 13.

Prin urmare, Curtea nu a constatat nicio încălcare a articolului 3, considerat separat sau coroborat cu articolul 13.

Articolul 5 paragrafele 1 și 5

Curtea nu a constatat nicio încălcare în privința reclamanților de naționalitate marocană și franceză, care nu au fost reținuți decât pentru perioade scurte înainte de a alege să părăsească Regatul Unit. Cu toate acestea, în ceea ce-i privește pe ceilalți nouă reclamanți, Curtea a afirmat că politica guvernului de a continua să „examineze în mod activ” posibilitatea de a-i expulza pe reclamanți nu era suficient de sigură sau hotărâtoare pentru a fi considerată „procedură [...] angajată în vederea expulzării”. Prin urmare, detenția lor nu intra sub incidența excepției de la dreptul la libertate prevăzută de articolul 5 paragraful 1 litera f).

În schimb, Curtea a precizat că din dispozițiile notificării de derogare și din partea 4 din Legea din 2001 reieșea că detenția lor era de natură preventivă: împotriva reclamanților a fost emisă o decizie și au fost plasați în detenție pentru că erau suspecți de a fi teroriști internaționali și pentru că se considera că prezența lor în Regatul Unit amenință securitatea națională. Detenția preventivă fără punere sub acuzare este incompatibilă cu dreptul fundamental la libertate prevăzut la articolul 5 paragraful 1 în absența unei derogări valabile în temeiul articolului 15.

În consecință, Curtea a examinat în continuare validitatea derogării de către guvern. În acest sens, Curtea a ridicat mai întâi problema existenței unui „pericol public ce amenință viața națiunii”. A utilizat jurisprudența anterioară pentru a clarifica acest prag, arătând că pericolul trebuie să fie „real sau iminent

[...] afectează întreaga națiune în măsura în care a fost amenințată continuarea vieții organizate a comunității; în plus, criza sau pericolul trebuie să fie de natură excepțională în sensul că măsurile sau restricțiile obișnuite permise de Convenție pentru menținerea securității, a sănătății și a ordinii publice sunt vădit insuficiente”^[1].

În cadrul examinării iminenței, Curtea a admis că guvernul se temea că un atac al al-Qaeda era iminent, chiar dacă nu se produsese încă în Regatul Unit la momentul derogării. În primul rând, cerința privind iminența nu poate fi interpretată atât de restrictiv încât să oblige statele să aștepte producerea unui dezastru înainte de a lua măsuri adecvate. În al doilea rând, întrucât scopul însuși al articolului 15 este de a proteja populația împotriva riscurilor viitoare, Curtea a precizat că existența unei amenințări trebuie apreciată în primul rând în raport cu fapte cunoscute de guvern la momentul derogării, deși Curtea poate ține seama și de informațiile care au apărut ulterior. Aplicând aceste principii, Curtea a arătat că secretarul de stat a prezentat în fața instanțelor naționale elemente de probă pentru a demonstra existența unei amenințări de atacuri teroriste grave împotriva Regatului Unit în plus față de elementele de probă confidențiale prezentate în fața SIAC. Toate instanțele naționale le-au considerat ca fiind credibile, cu o singură excepție.

Analizând durata amenințării, Curtea a amintit că Comitetul Națiunilor Unite al Organizației Națiunilor Unite a observat că măsurile derogatorii trebuie să prezinte „un caracter excepțional și temporar”. Cu toate acestea, jurisprudența Curții nu a impus niciodată, până în prezent, includerea explicită a caracterului temporar. Cu toate acestea, Curtea a observat că durata stării de urgență poate fi legată, în schimb, de proporționalitatea răspunsului, adăugând că s-a constatat anterior că pericole publice existau deja de mulți ani, făcând trimitere la exemple de cauze provenind din Irlanda de Nord.

Analizând natura amenințării, Curtea a respins opinia separată a unui judecător național potrivit căreia amenințarea trebuia să se extindă la instituțiile statului. Dimpotrivă, Curtea a arătat că constatase anterior existența unor situații de urgență în care statul nu era pus în pericol și, în plus, reținuse o gamă mult mai largă de factori pentru a evalua acest prag.

În plus, deși Regatul Unit a fost singurul stat semnatar al Convenției care a solicitat o derogare ca răspuns la pericolul prezentat de al-Qaeda, Curtea a acordat o marjă largă de apreciere dreptului guvernului, în calitate de gardian al securității propriului popor, de a efectua aprecierea pe baza faptelor de care avea cunoștință la momentul respectiv. Prin urmare, Curtea, la fel ca majoritatea membrilor Camerei Lorzilor, a admis existența unei stări de urgență.

---

^[1] Raportul Comisiei din 5 noiembrie 1969, *Danemarca, Norvegia, Suedia și Țările de Jos împotriva Greciei*, nr. 3321/67, nr. 3322/67, nr. 3323/67 și nr. 3344/67.

În continuare, Curtea a analizat aspectul dacă guvernul a derogat de la obligațiile care îi revin în temeiul articolului 5 paragraful 1 numai „în măsura strictă în care situația o impune”, astfel cum se prevede la articolul 15.

În primul rând, Curtea a analizat afirmația guvernului potrivit căreia Camera Lorzilor a acordat o pondere inadecvată opiniilor puterii executive și parlamentului. Autoritățile naționale dispun de o marjă largă de apreciere pentru a decide cu privire la natura și la domeniul de aplicare al măsurilor derogatorii. În pofida acestui fapt, revine, în ultimă instanță, Curții sarcina de a decide dacă astfel de măsuri au fost adoptate „în măsura strictă în care situația o impune”. Procedând astfel, Curtea trebuie să se asigure că: acestea constituiau într-adevăr un răspuns la situația de urgență, erau pe deplin justificate de împrejurările specifice ale situației de urgență și că erau prevăzute garanții adecvate împotriva abuzurilor. Cu toate acestea, Curtea a subliniat aceeași marjă de apreciere la nivelul național, unde problema proporționalității este, în ultimă instanță, o decizie a instanțelor naționale, în special atunci când privarea de dreptul la libertate a cuprins o perioadă atât de lungă. Prin urmare, ținând seama de modul atent în care Camera Lorzilor a abordat aceste aspecte, Curtea a respins afirmația guvernului potrivit căreia Camera a acordat o pondere inadecvată opiniilor puterii executive și parlamentului.

În al doilea rând, Curtea a respins afirmația guvernului potrivit căreia examinarea legislației de către Camera Lorzilor a fost prea abstractă, observând că abordarea prevăzută la articolul 15 se concentrează în mod necesar pe situația generală din țara în cauză. În acest sens, Curtea a subliniat că atât instanțele internaționale, cât și cele naționale sunt obligate să examineze măsurile derogatorii în cauză și să le evalueze comparativ cu natura amenințării care dă naștere situației de urgență. În cazul în care se constată că măsurile sunt disproporționate și discriminatorii, precum în speță, nu este necesar să se examineze în continuare cazul specific al fiecărui reclamant.

În al treilea rând, Curtea a fost de acord cu Camera Lorzilor cu privire la faptul că regimul de detenție nu este o măsură în materie de imigrație, context în care distincția pe motiv de cetățenie ar fi legitimă, ci este o măsură referitoare la securitatea națională.

În al patrulea rând, Curtea a arătat că guvernul nu a prezentat elemente de probă în susținerea afirmației sale potrivit căreia musulmanii britanici ar fi mult mai susceptibili de a reacționa negativ la plasarea în detenție fără a fi puși sub acuzare decât musulmani străini suspecți de legături teroriste.

În al cincilea rând, Curtea nu era convinsă că amenințarea reprezentată de resortisanții străini era mult mai gravă decât cea reprezentată de resortisanții naționali, având în vedere că instanțele naționale, inclusiv SIAC, au avut la dispoziție atât informații neconfidențiale, cât și informații confidențiale și nu au fost convinse de această disparitate.

Prin urmare, Curtea a constatat că derogarea era disproporționată, deoarece stabilea o discriminare nejustificată între resortisanți și neresortisanți. Rezultă că a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 1 în privința celorlalți nouă reclamanți.

Articolul 5 paragraful 4

Curtea a declarat inadmisibile plângerile formulate de cei doi reclamanți care au ales să părăsească Regatul Unit. Ceilalți reclamanți s-au plâns de lipsa de echitate a procedurii în fața SIAC, nefiindu-le comunicate toate probele împotriva lor.

Curtea a afirmat că SIAC era cea mai în măsură să se asigure că nicio informație nu le este refuzată în mod inutil reclamanților, observând, de asemenea, că necesitatea păstrării confidențialității era justificată de urgența publică. În cazul în care elementele neconfidențiale au constat doar în afirmații generale, cerințele procedurale prevăzute la articolul 5 paragraful 4 nu ar fi îndeplinite, întrucât acest lucru ar face imposibilă furnizarea de informații de către reclamanți pentru a infirma argumentele reținute împotriva lor.

În consecință, Curtea a constatat o încălcare a articolului 5 paragraful 4 în privința a patru reclamanți, întrucât acuzațiile bazate pe elemente neconfidențiale aveau un caracter prea general, privându-i de posibilitatea de a contesta în mod eficient probele reținute împotriva lor.

Articolul 5 paragraful 5

Curtea a constatat o încălcare a articolului 5 paragraful 5, deoarece încălcările de mai sus nu au putut da naștere unui drept la reparații care să poată fi invocat în fața instanțelor naționale. Acest lucru era valabil pentru toți reclamanții, cu excepția celor doi care au ales să părăsească Regatul Unit.

Articolul 41

Cu titlu de prejudiciu moral, Curtea a acordat celor șase reclamanți algerieni 3 400 de euro, 3 900 de euro, 3 800 de euro, 3 400 de euro, 2 500 de euro și, respectiv, 1 700 de euro; reclamantului apatrid și reclamantului tunisian câte 3 900 de euro; iar reclamantului iordanian 2 800 de euro. Reclamanților le-a fost acordată în comun suma de 60 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Curtea a arătat că aceste sume erau net inferioare celor pe care le acordase în cauze anterioare având ca obiect detenția ilegală. Curtea a luat această decizie în considerarea faptului că regimul de detenție a fost conceput în contextul unei stări de urgență și ca o încercare de a concilia necesitatea de a proteja publicul din Regatul Unit împotriva terorismului cu obligația de a nu îi trimite pe reclamanți în țările în care erau expuși unui risc real de rele tratamente.

Chiar dacă activitatea teroristă din Turcia reprezenta o stare de urgență acceptată, plasarea în detenție a reclamantului fără posibilitate de comunicare și fără accesul la o instanță timp de 14 zile nu era impusă strict de această stare de urgență și, prin urmare, a constituit o încălcare a articolului 5.

HOTĂRÂREA CURȚII ÎN CAUZA AKSOY ÎMPOTRIVA TURCIEI

(Cererea nr. 21987/93)

18 decembrie 1996

1. În fapt

Timp de aproximativ 11 ani înainte de această hotărâre, existaseră tulburări grave în Turcia între forțele de securitate și PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan). Potrivit guvernului, acest conflict a dus la pierderea vieții a aproximativ 8 000 de persoane. La momentul pronunțării hotărârii Curții, zece dintre cele unsprezece provincii din sud-estul Turciei se aflau în regim de urgență din 1987. În august 1990, guvernul a proclamat o derogare în temeiul articolului 15 din Convenție din cauza activităților teroriste, modificată patru luni mai târziu, pentru a se aplica numai cu privire la articolul 5.

Părțile au avut opinii divergente cu privire la situația de fapt. Reclamantul a susținut că, în noiembrie 1992, a fost arestat de douăzeci de polițiști după ce a fost identificat ca membru al PKK de către un alt deținut. Cu toate acestea, guvernul a susținut că reclamantul a fost arestat împreună cu alte treisprezece persoane suspectate a fi complici sau susținători ai teroriștilor PKK.

Reclamantul a susținut că a fost ținut împreună cu alte două persoane într-o celulă mică, cu un pat, și că a primit două mese pe zi. El a susținut că a fost amenințat cu tortura în timp ce era interogată și, ulterior, a fost atârnat de brațe ca formă de tortură cunoscută sub numele de „spânzurătoarea palestiniană”, după care poliția a conectat electrozi la organele sale genitale și a aruncat apă peste el. Tortura ar fi durat patru zile și, ca urmare, nu a mai fost capabil să își miște mâinile și brațele. I s-a refuzat solicitarea de a fi consultat de un medic, deși un medic l-a consultat câteva zile mai târziu. În raportul medicului se arăta că reclamantul nu prezenta urme de violență, deși reclamantul a susținut că doctorul l-a întrebat cum au apărut rănilor de pe brațe.

Guvernul a susținut că au existat îndoieli cu privire la faptul că reclamantul a fost supus la rele tratamente și că, cu puțin timp înainte de eliberarea sa, acesta a fost adus în fața procurorului, a semnat o declarație prin care a negat implicarea sa în PKK și nu a depus nicio plângere cu privire la supunerea sa la acte de tortură. Reclamantul a susținut că i s-a prezentat o declarație falsă,

pe care procurorul a insistat să o semneze, dar nu a putut să o facă pentru că nu își putea mișca mâinile.

Reclamantul a fost eliberat la 10 decembrie 1992 și a fost internat în spital cinci zile mai târziu unde a fost diagnosticat cu paralizie de nerv radial bilaterală. El a rămas acolo până la 31 decembrie 1992, când guvernul a susținut că a plecat fără să fi fost externat în mod corespunzător, luând dosarul său medical cu el.

Între timp, procurorul a decis că nu există motive să înceapă urmărirea penală împotriva reclamantului. Nu au fost inițiate proceduri penale sau civile în fața instanțelor naționale în legătură cu relele tratamente la care reclamantul pretinde a fi fost supus.

Reclamantul a fost împușcat și ucis la 16 aprilie 1994. Ulterior, tatăl său și-a exprimat dorința de a continua procedura. S-a susținut că moartea sa a fost consecința directă a modului în care și-a susținut în mod persistent cererea formulată în temeiul Convenției, în pofida faptului că a fost amenințat cu moartea în cazul în care nu și-o retrage. Cu toate acestea, guvernul a susținut că decesul său a fost o reglare de conturi între facțiunile PKK, iar un presupus membru al PKK a fost acuzat de omor.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut că a fost supus unor rele tratamente contrar articolului 3, iar prin modul de detenție i-a fost încălcat dreptul de a fi adus de îndată înaintea unui judecător în temeiul articolului 5. Acesta a susținut de asemenea că i s-a refuzat accesul la o instanță și la un remediu efectiv, aspecte examinate de Curte din perspectiva articolului 13. Decesul reclamantului a fost considerat ca datorându-se ingerinței în dreptul de a adresa o cerere individuală în temeiul articolului 25 (devenit articolul 34). Cauza a fost examinată înainte de introducerea Protocolului nr. 11 în anul 1998, ceea ce înseamnă că Comisia a exercitat un rol de constatare a faptelor și și-a dat avizul înainte de examinarea cauzei de către Curte.

Articolul 3

Comisia a concluzionat că reclamantul fusese torturat. După ce a decis să accepte constatările de fapt ale Comisiei, Curtea a considerat că, atunci când o persoană a fost plasată în detenție în stare bună de sănătate, dar ulterior s-a dovedit că suferea de vătămări corporale la momentul eliberării, revenea statului sarcina de a furniza o explicație plauzibilă a cauzei vătămarilor. Nerespectarea acestei obligații ridică probleme din perspectiva articolului 3.

Curtea a reiterat că articolul 3 consacră una dintre valorile fundamentale ale societății democratice și, prin urmare, nicio derogare de la acesta nu era permisă în temeiul articolului 15, nici măcar în eventualitatea unei stări de urgență.

A fost reiterată definiția torturii ca „tratament inuman deliberat care provoacă suferințe foarte grave și crude”. Comisia a admis că reclamantul fusese supus unei „spânzurări palestinienne”, despre care Curtea a considerat că ar fi putut fi efectuată numai în mod deliberat pentru că era necesară pregătirea și depunerea efortului necesar pentru punerea sa în aplicare. În plus, dovezile medicale au arătat că aceasta a condus la paralizia ambelor brațe, care a durat o perioadă considerabilă. Acest tratament a fost atât de grav și de crud prin natura sa încât nu putea fi calificat decât drept tortură. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 5

Curtea a examinat mai întâi derogarea de la articolul 5 proclamată de guvern. Curtea a reiterat faptul că este responsabilitatea statelor să stabilească dacă viața cetățenilor este amenințată de un „pericol public” și, în caz afirmativ, cât de departe este necesar să se meargă în încercarea de a depăși acel pericol. În consecință, statele dispun de o marjă largă de apreciere, care face obiectul verificării de către Curte, în a aprecia dacă măsurile nu au depășit „măsura strictă în care situația o impune”.

S-a admis că a existat un astfel de „pericol public”, având în vedere amploarea și impactul activităților teroriste ale PKK în sud-estul Turciei, astfel încât Curtea a trecut la examinarea aspectului dacă măsurile erau strict impuse de situație.

Reclamantul a fost ținut în detenție timp de cel puțin paisprezece zile fără a fi adus în fața unui judecător, în conformitate cu legislația Turciei, care permitea ca o persoană deținută în legătură cu o infracțiune colectivă să fie reținută timp de până la 30 de zile în timpul unei stări de urgență. S-a admis că investigarea infracțiunilor de terorism ridica probleme speciale pentru autorități, dar Curtea nu a putut admite că, prin urmare, era necesar ca reclamantul să fie reținut timp de paisprezece zile fără intervenție judiciară. Această perioadă a fost excepțional de lungă și a făcut ca reclamantul să fie vulnerabil atât la imixtiunea arbitrară în dreptul său la libertate, cât și la tortură. În plus, întrucât guvernul nu a prezentat nicio motivare detaliată cu privire la rațiunea pentru care lupta împotriva terorismului în sud-estul Turciei făcea intervenția judiciară imposibilă. Reclamantul nu a dispus de garanții suficiente. În special, negarea posibilității de a fi asistat de un avocat, de un medic, de o rudă sau de un prieten și lipsa oricărei posibilități realiste de a fi adus în fața unei instanțe în vederea verificării legalității detenției a însemnat că acesta s-a aflat la discreția celor care îl țineau în detenție.

Dat fiind că măsura contestată nu era strict impusă de situație, Curtea a considerat că nu este necesar să se pronunțe cu privire la aspectul dacă derogarea îndeplinește cerințele formale prevăzute la articolul 15. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 5.

Articolul 13

Procurorul a ales să nu facă nicio anchetă cu privire la natura, amploarea și cauza vătămărilor suferite de reclamant, în pofida faptului că acestea erau vizibile în mod clar la momentul la care l-a întâlnit și, în temeiul legislației Turciei, era obligat să efectueze o anchetă. Având în vedere cele de mai sus, era de înțeles dacă reclamantul ar fi ajuns la concluzia că nu poate exercita dreptul la un remediu prin intermediul căilor juridice naționale. Prin urmare, s-a concluzionat că existau circumstanțe speciale care exonerau reclamantul de obligația de a epuiza căile de atac interne.

În cazul unor acuzații de tortură, un „remediu efectiv” implică, pe lângă plata despăgubirilor, dacă este cazul, o anchetă amănunțită și eficace de natură a conduce la identificarea și pedepsirea celor responsabili.

Acuzațiile de tortură pe durata detenției sunt foarte dificil de demonstrat dacă reclamantul a fost izolat de lumea exterioară fără a avea acces la medici, avocați, familie sau prieteni care să îi ofere sprijin și să strângă probe. Pe de altă parte, în speță, având în vedere leziunile reclamantului, capacitatea acestuia de a formula o plângere ar fi fost probabil afectată.

Procurorul nu a luat în considerare dovezile vizibile pe care le avea în fața ochilor și nu a fost prezentat niciun element de probă pentru a demonstra că a fost întreprinsă vreo altă acțiune. Curtea a considerat că aceste acțiuni echivalează cu subminarea eficacității oricăror alte căi de atac care ar fi putut exista și, prin urmare, a constatat că reclamantului i s-a refuzat un remediu efectiv în ceea ce privește acuzația de tortură pe care a formulat-o. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 13.

Articolul 25 (devenit articolul 34)

A fost reiterată importanța comunicării libere cu instituțiile de la Strasbourg, fără presiuni din partea autorităților. Cu toate acestea, nu a existat niciun element care să demonstreze că decesul reclamantului era legat de cererea sa sau că autoritățile statului ar fi fost responsabile pentru orice ingerință sub formă de amenințări sau de intimidare. Prin urmare, Curtea nu a putut constata că a existat o încălcare a articolului 25.

Articolul 50 (devenit articolul 41)

Curtea a statuat că Turcia trebuia să plătească tatălui reclamantului 4 283 450 000 de lire turcești cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul material și moral și 20 710 de lire sterline cu titlu de cheltuieli de judecată.

Derogarea guvernului în ceea ce privește activitățile teroriste din Irlanda de Nord a îndeplinit cerințele articolului 15, deoarece a avut un domeniu de aplicare limitat, au fost instituite garanții fundamentale împotriva abuzurilor și a fost strict impusă de situație

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BRANNIGAN ȘI McBRIDE ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererile nr. 14553/89 și nr. 14554/89)

25 mai 1993

1. În fapt

La 22 decembrie 1988, secretarul de stat a declarat starea de urgență ca urmare a activităților teroriste din Irlanda de Nord, declarând că poliția trebuie să aibă posibilitatea de a reține suspecti de terorism fără ca aceștia să fie puși sub acuzare sau judecați timp de până la șapte zile.

Cei doi reclamânți au fost arestați fiecare la domiciliul lor, la 9 ianuarie și, respectiv, la 5 ianuarie 1989, în temeiul articolului 12 din Legea din 1984 privind prevenirea terorismului (dispoziții provizorii) (denumită în continuare „legea”), care permitea arestarea fără mandat atunci când existau motive întemeiate pentru suspiciuni de implicare în activități de terorism. Primul reclamant a fost reținut timp de șase zile, paisprezece ore și treizeci de minute, iar al doilea reclamant timp de patru zile, șase ore și douăzeci și cinci de minute. Pe durata acestei perioade, celor doi solicitanți li s-a refuzat accesul la toate materialele scrise, la radio și la TV și li s-a interzis să comunice cu alți deținuți. Ambii au fost supuși la numeroase interogatorii, și anume patruzeci și trei și, respectiv, douăzeci și două, precum și unor vizite efectuate de medici, și anume de șaptesprezece și, respectiv, opt. Primului reclamant i s-a refuzat accesul la un avocat în primele patruzeci și opt de ore de detenție.

Al doilea reclamant a fost împușcat mortal la 4 februarie 1992 de către un polițist care atacase sediul Sinn Fein din Belfast.

2. Aprecierea Curții

Reclamânții au susținut că detenția lor s-a făcut cu încălcarea dreptului lor de a fi aduși de îndată înaintea unui judecător, în temeiul articolului 5 paragrafele 3 și 5. De asemenea, aceștia au susținut că nu au dispus de un remediu efectiv, astfel cum se prevede la articolul 13, precum și că derogarea formulată de Regatul Unit în temeiul articolului 15 era nulă.

Articolul 5

Curtea a reiterat faptul că statele sunt responsabile pentru a stabili dacă viața cetățenilor este amenințată de un „pericol public” și, în caz afirmativ, cât de departe este necesar să se meargă în încercarea de a depăși acel pericol. În consecință, statele dispun de o marjă largă de apreciere, care face obiectul verificării de către Curte, pentru a aprecia dacă măsurile nu au depășit „măsura strictă în care situația o impune”. S-a considerat că, având în vedere amploarea și impactul violenței teroriste din Irlanda de Nord, nu exista nicio îndoială că a existat un pericol public la momentul relevant.

S-a observat că, începând din 1974, guvernul a considerat că prerogativele de arestare și de prelungire a detenției sunt necesare pentru a face față amenințării teroriste. Urmând soluția adoptată într-o cauză similară^[1], în care s-a constatat că guvernul a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolului 5, Curtea a observat că guvernul putea fie să introducă un control jurisdicțional al detenției în temeiul legii, fie să introducă o derogare în această privință. Guvernul a considerat că cea dintâi opțiune nu este fezabilă din cauza dificultăților legate de cercetarea și urmărirea penală a infracțiunilor teroriste, ceea ce face ca derogarea să fie inevitabilă. Prin urmare, derogarea a reprezentat în mod clar un răspuns real la persistența situației de urgență.

S-a reiterat faptul că rolul Curții nu este acela de a se substitui guvernului în aprecierea legată de măsurile cele mai adecvate la momentul relevant. Întrucât sistemul judiciar din Irlanda de Nord era de o dimensiune foarte redusă și era vulnerabil la atacuri teroriste, independența sa a fost considerată deosebit de importantă de către guvern. Rapoartele privind legislația în materie de prevenire a terorismului au evidențiat faptul că dificultățile legate de cercetarea și urmărirea penală a infracțiunilor de terorism au condus la necesitatea unei perioade prelungite de detenție, care nu făcea obiectul controlului jurisdicțional. Guvernul a susținut că era esențial să se împiedice divulgarea informațiilor pe baza cărora au fost luate deciziile de detenție prelungită persoanei aflate în detenție și reprezentantului legal al acesteia. Independența puterii judecătorești ar fi fost de asemenea compromisă dacă judecătorii ar fi fost implicați în prelungirea termenelor de detenție. S-a observat, de asemenea, că articolul 5 impune o procedură cu caracter jurisdicțional, deși procesul nu trebuie să fie identic în toate cazurile în care este necesară intervenția judiciară.

Curtea a statuat că au existat garanții suficiente împotriva abuzului de putere de detenție. În primul rând, recursul *habeas corpus* era disponibil pentru a verifica legalitatea arestării și a detenției inițiale. Este cert că această cale de atac se afla la dispoziția reclamantilor dacă ar fi ales să o utilizeze. În al

---

^[1] Hotărârea din 19 noiembrie 1988, *Brogan și alții împotriva Regatului Unit*, cererile nr. 11209/8, nr.11234/84, nr. 11266/84 și nr. 11386/85.

doilea rând, deținuții aveau dreptul absolut și executoriu din punct de vedere juridic de a consulta un avocat după patruzeci și opt de ore de la momentul arestării. Decizia de a amâna accesul ar fi putut face obiectul unui control jurisdicțional, iar sarcina stabilirii motivelor rezonabile în acest sens revenea autorităților. De asemenea, nu s-a contestat faptul că deținuții aveau dreptul să informeze o rudă sau un prieten cu privire la detenția lor și să aibă acces la un medic. În plus, s-a constatat că modul de operare a legii a făcut obiectul unei revizuirii independente periodice și, până în 1989, a făcut obiectul unei reînnoiri periodice.

Curtea a concluzionat că guvernul nu și-a depășit marja de apreciere atunci când a decis că derogarea era strict impusă de situație.

S-a considerat că notificarea de derogare a guvernului adresată Consiliului Europei la 23 decembrie 1988 în temeiul articolului 15, ca urmare a stării de urgență, a avut un caracter oficial, și-a făcut publice intențiile și a respectat noțiunea de proclamare oficială. Prin urmare, s-a considerat că nu există niciun temei pentru argumentul reclamantilor potrivit căruia derogarea nu a fost „proclamată oficial” în sensul articolului 4 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice al Organizației Națiunilor Unite din 1966.

În concluzie, s-a statuat că derogarea făcută de Regatul Unit îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 15 și, prin urmare, reclamantii nu puteau invoca în mod valabil încălcarea drepturilor lor în temeiul articolului 5.

Articolul 13

S-a reiterat faptul că reclamantii ar fi putut contesta legalitatea detenției lor prin intermediul procedurii *habeus corpus*, considerată anterior conformă cu articolul 5 paragraful 4. Întrucât cerințele prevăzute la articolul 13 erau mai puțin stricte decât cele prevăzute la articolul 5 paragraful 4, s-a considerat că nu a existat nicio încălcare a acestei dispoziții.

Plângerea privind reducerea salariilor și a pensiilor funcționarilor publici ca răspuns la criza financiară din Grecia a fost declarată inadmisibilă, întrucât această măsură era de interes public și nu a cauzat dificultăți în materie de subzistență incompatibile cu articolul 1 din Protocolul adițional

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KOUFAKI ȘI ADEDY ÎMPOTRIVA GRECIEI

(Cererile nr. 57665/12 și nr. 57657/12)

7 mai 2013

1. În fapt

Ca reacție la criza financiară din Grecia din anul 2010, guvernul a pus în aplicare măsuri de austeritate, printre care reducerea remunerațiilor, a prestațiilor, a primelor și a pensiilor funcționarilor publici, cu scopul de a reduce cheltuielile publice.

Prima reclamantă a lucrat pentru biroul Avocatului Poporului elen, iar cea de a doua reclamantă, și anume Confederația Sindicatelor Funcționarilor Publici, era o organizație sindicală care reprezenta mai mulți lucrători din sectorul public.

În iulie 2010, ambele reclamante au sesizat Curtea Supremă Administrativă în vederea exercitării controlului jurisdicțional: prima reclamantă în ceea ce privește reducerea salariului său, iar a doua ca urmare a efectelor pe care austeritatea le-a avut asupra membrilor săi. La 20 februarie 2012, Curtea Administrativă Supremă a respins cererile acestora.

2. Aprecierea Curții

Reclamantele au reclamat reducerea salariilor și a pensiilor ca urmare a lipsirii de proprietate lor, astfel cum este protejată în temeiul articolului 1 din Protocolul adițional.

Articolul 1 din Protocolul adițional

Curtea a considerat că restricțiile introduse nu ar trebui să fie considerate o „lipsire de proprietate”, astfel cum au susținut reclamantele, ci mai degrabă o atingere adusă dreptului la folosirea pașnică a bunurilor, prevăzut de dreptul intern.

S-a reiterat faptul că statele se bucură de o marjă de apreciere destul de largă în ceea ce privește reglementarea politicii lor sociale. Articolul 1 din Protocolul adițional impune ca orice imixtiune din partea unei autorități publice în folosirea pașnică a bunurilor să fie: legală, să urmărească un obiectiv legitim în „interesul general” și să fie proporțională în mod rezonabil cu obiectivul urmărit.

Interesul general a făcut obiectul unei definiții ample, iar Curtea a reiterat faptul că va respecta hotărârea guvernului cu privire la obiectul interesului general, cu excepția situației în care aceasta ar fi în mod vădit lipsită de un temei rezonabil. Guvernul a justificat măsurile contestate prin criza națională fără precedent, măsurile făcând parte dintr-un program mai amplu de austeritate menit să îmbunătățească perspectivele financiare ale Greciei. Prin urmare, acest obiectiv a vizat interesul național general și a coincis cu interesele statelor membre din zona euro, care au fost obligate să respecte disciplina bugetară. Prin urmare, Curtea nu avea niciun motiv să se îndoiască de faptul că măsurile erau de interes general.

Două legi consecutive se aplicau fără distincție tuturor funcționarilor, prevăzând o reducere de 20 % a salariilor și a pensiilor acestora, precum și reduceri ale altor indemnizații și prestații. Măsurile introduse prin cea de a doua lege au fost considerate necesare de către guvern, deoarece cele adoptate în temeiul primei legi s-au dovedit insuficiente pentru a soluționa situația economică a țării.

Curtea a acordat o importanță deosebită motivelor prezentate de Curtea Administrativă Supremă care, în hotărârea sa din 20 februarie 2012, a respins mai multe argumente în susținerea unei încălcări a principiului proporționalității. În special, aceasta a considerat că reducerea salariilor și a pensiilor nu era doar temporară, că a fost justificată, întrucât obiectivul guvernului nu a fost doar acela de a remedia criza bugetară imediată, ci și de a consolida finanțele statului pe termen lung. În plus, aceasta a arătat că reclamantele nu au susținut în mod specific că situația lor s-ar fi înrăutățit până la a risca să coboare sub pragul de subzistență.

În ceea ce privește prima reclamantă, Curtea a considerat că reducerea salarială lunară a acesteia, de la 2 435,83 euro la 1 885,79 euro, nu risca să o expună unor dificultăți de subzistență incompatibile cu articolul 1 din Protocolul adițional. Având în vedere climatul economic dezastruos, nu se poate spune că ingerința i-a impus o povară excesivă.

În ceea ce privește a doua reclamantă, eliminarea unor părți din plata pensiilor a fost compensată în cazul persoanelor care primeau mai puțin de 2 500 de euro pe lună prin introducerea unei prime de 800 de euro pe an. În plus, a fost introdusă o primă anuală de 1 000 de euro, finanțată prin reducerea indemnizațiilor plătite anterior persoanelor cu venituri mai mari, cu scopul de a-i proteja pe cei din segmentele cu cele mai mici venituri. În ceea ce privește soluțiile alternative, nu s-a considerat că eventuala existență a acestora face ca reglementarea contestată să fie nejustificată. Atât timp cât autoritățile naționale nu au depășit limitele marjei lor de apreciere, Curtea a reiterat faptul că nu este de competența sa să decidă dacă guvernul a ales cel mai bun mijloc de abordare a problemei sau dacă ar fi putut să își utilizeze puterea în mod diferit.

În consecință, Curtea a declarat cererile drept inadmisibile.

Amenințarea cu o activitate teroristă constituia un pericol public ce amenința viața națiunii, care nu putea fi prevenit în mod suficient prin intermediul legislației ordinare, justificându-se astfel o derogare de la Convenția europeană a drepturilor omului în temeiul articolului 15

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA LAWLESS ÎMPOTRIVA IRLANDEI (nr. 3)

(Cererea nr. 332/57)

1 iulie 1961

1. În fapt

În 1939, Armata republicană irlandeză (IRA) a lansat „Campania de sabotaj”. Ca răspuns, guvernul irlandez a instituit detenția fără punere sub acuzare sau judecată în temeiul Legii din 1940 privind infracțiunile împotriva statului (astfel cum a fost modificată) (denumită în continuare „legea”). În cursul anilor 1956 și 1957 s-a înregistrat o recrudescență a actelor de violență comise de IRA, care a dus la declararea de către guvern a stării de urgență la 5 iulie 1957, competențele în materie de detenție devenind aplicabile în temeiul legii.

Reclamantul era cetățean irlandez și a fost arestat la 11 iulie 1957 pentru că era membru al IRA, care era o organizație ilegală. Acesta a fost reținut fără a fi acuzat sau judecat, dar i s-a oferit liberarea în schimbul unui angajament de a respecta legea și de a se abține de la activități contrare legii, angajament pe care a refuzat să și-l asume. În cele din urmă, acesta a fost eliberat cinci luni mai târziu, după ce și-a asumat un angajament verbal similar.

Între timp, Înalta Curte irlandeză a respins cererea sa de pronunțare a unei hotărâri în cadrul procedurii *habeas corpus*, soluție care a fost confirmată de Curtea Supremă a Irlandei la 6 noiembrie 1957.

2. Aprecieria Curții

Reclamantul a reproșat guvernului că, prin arestarea sa fără a fi acuzat sau judecat, a încălcat dreptul său la libertate și la un proces echitabil în temeiul articolelor 5 și 6. Admițând că detenția reclamantului a condus la încălcarea drepturilor acestuia prevăzute la articolul 5, Curtea a încercat să examineze dacă detenția era justificată în temeiul articolului 15.

Articolul 15

Curtea a statuat că sintagmei „pericol public ce amenință viața națiunii” ar trebui să i atribuie sensul său obișnuit: „o situație de criză sau de pericol

excepțional ce afectează ansamblul populației și constituie o amenințare pentru viața organizată a comunității dintr-un stat”.

Aceasta a concluzionat că definiția a fost respectată deoarece IRA era o organizație activă, secretă și neconstituțională care utiliza violența pentru a-și atinge obiectivele, acționând în afara statului și punând astfel în pericol relațiile sale cu țările vecine. De asemenea, activitatea sa teroristă a crescut într-un ritm constant și alarmant între 1956 și 1957. Deși guvernul reușise anterior să utilizeze legislația ordinară pentru a menține pacea, s-a subliniat că incidentele teroriste din 3-4 iulie 1957 au accentuat pericolele iminente.

S-a concluzionat, de asemenea, că detenția fără proces era strict impusă de situație ca urmare a caracterului militar, secret și terorist al IRA, a faptului că legislația ordinară și tribunalele militare speciale s-au dovedit insuficiente pentru restabilirea păcii și ordinii, precum și a dificultății de a aduna probele necesare condamnării membrilor săi, cu atât mai mult cu cât aceasta își desfășura activitatea în principal în Irlanda de Nord. Legea stabila, de asemenea, anumite garanții pentru a preveni abuzurile. Printre acestea s-au numărat supravegherea constantă de către parlament, o comisie de detenție care a analizat cererile de eliberare din partea deținuților în temeiul legii și oferirea unui angajament de a respecta legislația în general și legea în special, în schimbul eliberării.

Curtea a constatat că nu i-a fost adus la cunoștință niciun element care să sugereze că derogarea era incompatibilă cu alte obligații care decurg din dreptul internațional.

În plus, aceasta a precizat că cerințele de informare prevăzute la articolul 15 ar trebui, în general, să fie îndeplinite fără întârziere prin transmiterea unei scrisori Secretarului General al Consiliului Europei, însoțite de copii ale textelor juridice în temeiul cărora au fost luate măsurile de urgență, inclusiv de o explicație cu privire la scopul acestora. A fost confirmat faptul că acțiunile guvernului au fost suficiente: o scrisoare trimisă la 20 iulie 1957, însoțită de copii anexate ale legii, ale declarației din 5 iulie și de o explicație potrivit căreia măsurile fuseseră luate pentru a proteja pacea și ordinea publică. Aducerea la cunoștință a măsurilor derogatorii la douăsprezece zile de la intrarea în vigoare a acestora a fost considerată suficient de promptă. S-a subliniat că articolul 15 nu conține nicio mențiune în sensul că un stat trebuie să facă publică notificarea de derogare adresată Secretarului General.

Arestarea preventivă ilegală a unui jurnalist nu a fost strict impusă de starea de urgență în vigoare în urma unei lovituri de stat militare și a încălcat articolele 5, 6 și 10, Curtea dispunând eliberarea reclamantului în temeiul articolului 46

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ȘAHIN ALPAY ÎMPOTRIVA TURCIEI

(Cererea nr. 16538/17)

20 martie 2018

1. În fapt

La 20 iulie 2016, guvernul a declarat starea de urgență în urma unei tentative de lovitură de stat militară, care a dus la moartea a peste 300 de persoane. Acesta a învinuit un cetățean turc cu reședința în Statele Unite, considerat a fi liderul FETÖ/PDY („Organizația teroristă fethullahistă/Statul paralel”) pentru conducerea tentativei de lovitură de stat, iar în ziua următoare a informat Consiliul Europei cu privire la o derogare în temeiul articolului 15 din Convenție.

Reclamantul era resortisant turc și jurnalist la cotidianul Zaman, a cărui publicare a fost interzisă ca urmare a Decretului legislativ nr. 688 emis la 27 iulie 2016 referitor la instituirea stării de urgență. De asemenea, el ținea cursuri de istorie politică a Turciei și de politică comparativă la o universitate din Istanbul. În anii care au precedat tentativa de lovitură de stat, reclamantul era recunoscut pentru opiniile sale critice cu privire la politicile guvernului în exercițiu.

La 27 iulie 2016, acesta a fost arestat la domiciliul său și reținut de poliție sub suspiciunea de apartenență la organizația teroristă FETÖ/PDY. El a fost plasat în arest preventiv pe motiv că, prin articolele sale, promovase FETÖ/PDY, iar cererile sale de eliberare au fost respinse. În septembrie 2016, el a depus o plângere individuală la Curtea Constituțională.

În aprilie 2017, Parchetul din Istanbul a depus un rechizitoriu împotriva mai multor persoane suspectate de a face parte din aripa media a FETÖ/PDY, printre acestea numărându-se și reclamantul, aceste persoane fiind acuzate, în special, în temeiul Codului penal al Turciei, de tentativa de răsturnare a ordinii constituționale, a Marii Adunări Naționale turce și a guvernului prin forță și violență, precum și de săvârșirea de infracțiuni în numele unei organizații teroriste, fără a fi membri ai acesteia.

La 11 ianuarie 2018, Curtea Constituțională a constatat o încălcare a dreptului la libertate și securitate, precum și a libertății de exprimare și a presei. Cu toate acestea, Tribunalul Penal din Istanbul a respins cererea reclamantului de punere în libertate.

La data pronunțării prezentei hotărâri, reclamantul se află încă în detenție existând o procedură penală pendinte împotriva sa.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a reclamat, în temeiul articolului 5 paragrafele 1 și 3, că arestarea sa inițială preventivă și continuarea acesteia au fost arbitrare, întrucât nu a existat nicio dovadă pe care să se întemeieze suspiciunea că a comis o infracțiune. De asemenea, acesta a susținut că Curtea Constituțională nu a respectat cerința privind „celeritatea” și că nu a avut acces la o cale de atac efectivă în sensul articolului 5 paragraful 4 și, respectiv, al articolului 5 paragraful 5. De asemenea, acesta a reclamat, în temeiul articolelor 10 și, respectiv, 18, o încălcare a dreptului său la libertatea de exprimare și a susținut că a fost reținut pentru că a exprimat opinii critice cu privire la autoritățile guvernamentale.

Articolul 5 paragraful 1

Curtea a reiterat faptul că drepturile garantate de articolul 5 au o importanță primordială într-o societate democratică și că o persoană poate fi plasată în detenție în contextul articolului 5 paragraful 1 litera c) numai în cadrul unei proceduri penale, în scopul aducerii acesteia în fața unei autorități judiciare competente atunci când există motive „verosimile” de a se bănuși că a săvârșit o infracțiune. Acest prag presupune existența unor informații care să convingă un observator obiectiv că este posibil ca persoana în cauză să fi săvârșit infracțiunea, deși acest lucru va depinde de ansamblul împrejurărilor speței. S-a reiterat faptul că, de obicei, Curtea nu substituie aprecierea instanțelor naționale cu propria apreciere a situației de fapt.

În hotărârea sa din 11 ianuarie 2018, Curtea Constituțională a constatat că reclamantul a fost plasat și menținut în arest preventiv cu încălcarea articolului 19 alineatul (3) din Constituție, reținând că autoritățile nu au fost în măsură să demonstreze niciun temei de fapt care ar putea indica faptul că acesta a acționat în conformitate cu obiectivele FETÖ/PDY. Pe baza probelor prezentate de parchet, Curtea Constituțională a reținut că nu există indicii clare că reclamantul a săvârșit infracțiunile de care a fost acuzat. În ceea ce privește aplicarea articolului 15 din Constituția Turciei (care prevede suspendarea exercitării drepturilor și libertăților fundamentale în cazul unei stări de urgență), aceasta a concluzionat că dreptul la libertate și la securitate ar fi lipsit de sens dacă s-ar permite plasarea în arest preventiv a persoanelor fără dovezi solide că au comis o infracțiune. În opinia Curții Constituționale, privarea de libertate a reclamantului a fost, așadar, disproporționată în raport cu cerințele stricte ale situației. Curtea a achiesat la această constatare, limitându-și examinarea la a stabili dacă autoritățile naționale au oferit reparații suficiente pentru încălcare.

Deși Curtea Constituțională a constatat o încălcare a Constituției, Tribunalul Penal 13 și Tribunalul Penal 14 din Istanbul au refuzat eliberarea reclamantului, constatând că hotărârea nu a fost în conformitate cu legea și a echivalat cu o uzurpare a puterii. Curtea nu a acceptat argumentul Tribunalului Penal 13 potrivit căruia Curtea Constituțională nu avea competența de a examina probele din dosar. A proceda altfel ar însemna să se susțină că Curtea Constituțională ar fi putut examina plângerea reclamantului fără a examina pe fond elementele de probă prezentate împotriva acestuia. În plus, având în vedere caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, astfel cum este consacrat de Constituție, Curtea a constatat că nu există niciun motiv de îndoială că hotărârile în care Curtea Constituțională a constatat o încălcare ar fi efectiv puse în aplicare.

Curtea a observat, de asemenea, că, înainte de pronunțarea hotărârii Curții Constituționale, guvernul a îndemnat în mod explicit Curtea să respingă cererea reclamantului ca urmare a neepuizării căilor de atac interne pentru motivul că plângerea sa individuală adresată Curții Constituționale era încă pendinte. Acest lucru este confirmat de opinia guvernului potrivit căreia o plângere individuală adresată Curții Constituționale a constituit o cale de atac efectivă în sensul articolului 5 din Convenție. Curtea a considerat că acest lucru ar putea fi interpretat numai în sensul că, în temeiul dreptului turc, în cazul în care Curtea Constituțională ar fi statuat că arestarea preventivă a reclamantului încalcă Constituția, răspunsul instanțelor competente pentru a se pronunța cu privire la arestarea preventivă trebuie să implice în mod necesar eliberarea sa, cu excepția cazului în care au fost prezentate noi motive și dovezi care să justifice menținerea sa în arest. Prin urmare, respingerea de către Tribunalul Penal 13 a cererii de eliberare s-a îndepărtat de abordarea indicată de guvern în fața Curții.

Curtea a observat că motivele invocate de Tribunalul Penal 13 pentru a respinge cererea de eliberare a reclamantului, în urma unei hotărâri „definitive” și „obligatorii” pronunțate de jurisdicția constituțională supremă, nu pot fi considerate ca îndeplinind cerințele prevăzute la articolul 5 paragraful 1 din Convenție. Faptul că o altă instanță pune în discuție competențele conferite unei curți constituționale de a pronunța hotărâri definitive și obligatorii cu privire la plângerile individuale este contrar principiilor fundamentale ale statului de drept și securității juridice. Curtea a reiterat faptul că aceste principii reprezintă pietrele de temelie ale garanțiilor împotriva arbitrariului. Aceasta a observat, de asemenea, că dosarul cauzei nu a evidențiat niciun motiv sau element de probă nou care să indice temeiul detenției, care să se fi modificat ulterior pronunțării hotărârii Curții Constituționale. În consecință, menținerea în arest preventiv a reclamantului nu ar putea fi considerată „legală” și „potrivit căilor legale”, astfel cum prevede Convenția.

În continuare, Curtea a procedat la examinarea derogării și a admis că informarea îndeplinește condițiile de formă prevăzute la articolul 15 din Convenție. Aceasta a observat că, după ce a examinat din punct de vedere constituțional faptele care au condus la declararea stării de urgență, Curtea Constituțională a concluzionat că tentativa de lovitură de stat militară a reprezentat o amenințare gravă la adresa vieții și a existenței națiunii. În lumina constatărilor Curții Constituționale și a tuturor celorlalte informații pe care le-a avut la dispoziție, Curtea a considerat, de asemenea, că tentativa de lovitură de stat militară a relevat existența unui „pericol public” în sensul Convenției.

În ceea ce privește aspectul dacă măsurile adoptate în prezenta cauză au fost strict impuse de situație, Curtea a considerat, având în vedere articolul 15 și derogarea, că, astfel cum a constatat Curtea Constituțională, o măsură de arestare preventivă care nu era „legală” și nu a fost realizată „potrivit căilor legale” având în vedere lipsa unei suspiciuni rezonabile nu putea fi considerată strict impusă de situație.

În consecință, Curtea a constatat o încălcare a articolului 5 paragraful 1. În plus, aceasta a subliniat că menținerea în arest preventiv a reclamantului, chiar și după pronunțarea deciziei Curții Constituționale, ca urmare a hotărârilor pronunțate de Tribunalul Penal 13, ridică îndoieli serioase cu privire la efectivitatea remediei constând într-o plângere individuală adresată Curții Constituționale în cauzele privind arestarea preventivă. Cu toate acestea, în acest context, Curtea nu s-a îndepărtat de constatarea sa anterioară potrivit căreia dreptul de a sesiza Curtea Constituțională cu o plângere individuală constituia o cale de atac efectivă în ceea ce privește plângerile formulate de persoanele private de libertate în temeiul articolului 19 din Constituție. Cu toate acestea, și-a rezervat dreptul de a examina eficacitatea sistemului de plângeri individuale la Curtea Constituțională în ceea ce privește cererile formulate în temeiul articolului 5 din Convenție, în special având în vedere evoluțiile ulterioare ale jurisprudenței instanțelor de prim grad de jurisdicție, în special a tribunalelor penale, în ceea ce privește autoritatea hotărârilor Curții Constituționale. În această privință, ar reveni guvernului sarcina de a dovedi eficacitatea acestei căi de atac, atât în teorie, cât și în practică.

Având în vedere cele de mai sus, Curtea a considerat că nu este necesar să examineze această plângere din perspectiva articolului 5 paragraful 3.

Articolul 5 paragraful 4

S-a reiterat faptul că pragul necesar pentru o hotărâre judecătorească „rapidă” trebuie stabilit în funcție de circumstanțe, inclusiv în funcție de complexitatea cauzei, de comportamentul autorităților naționale și al reclamantului, precum și de miza litigiului pentru reclamant. În plus, în cazul în care ordinul inițial de plasare în arest sau ordinele ulterioare de menținere în arest au fost pronunțate

de o instanță care a garantat respectarea garanțiilor procedurale și în cazul în care dreptul intern prevedea un sistem de apel, Curtea era pregătită să tolereze perioade mai lungi de revizuire.

Curtea a considerat că durata de 16 luni și trei zile în fața Curții Constituționale nu ar fi, în mod normal, calificată drept „rapidă”. Cu toate acestea, prezenta cauză a fost una complexă, fiind una dintre primele care a ridicat probleme noi și complicate privind drepturile la libertate și securitate în contextul unei stări de urgență. În plus, Curtea Constituțională a avut pe rol un număr excepțional de mare de cauze la momentul relevant. În consecință, Curtea a statuat că nu exista o încălcare a articolului 5 paragraful 4.

Cu toate acestea, Curtea a reiterat faptul că Curtea Constituțională nu dispunea de o *carte blanche* atunci când a soluționat plângeri similare, Curtea menținându-și competența de supraveghere.

Articolul 5 paragraful 5

Curtea a declarat în unanimitate această plângere ca fiind inadmisibilă, considerând că este în mod vădit nefondată în măsura în care se referă la articolul 5 paragraful 1 din Convenție și incompatibilă *ratione materiae* în măsura în care se referă la articolul 5 paragraful 4.

Articolul 10

Curtea a considerat, având în vedere hotărârea Curții Constituționale, că arestarea preventivă a reclamantului constituia un „amestec” în libertatea sa de exprimare.

Detenția a avut un temei juridic de necontestat prin prisma dispozițiilor relevante ale Codului penal și ale Codului de procedură penală și a urmărit obiectivele legitime de prevenire a tulburărilor și a infracțiunilor. Cu toate acestea, Curtea nu a putut identifica niciun motiv pentru a ajunge la o concluzie diferită de cea a Curții Constituționale, care a constatat că măsura de arestare preventivă a reclamantului și menținerea acesteia, ca urmare a exprimării opiniilor sale, a constituit o măsură severă care nu putea fi considerată o ingerință necesară și proporțională într-o societate democratică în sensul articolelor 26 și 28 din Constituție. Constatând că judecătorii în cauză nu au demonstrat că privarea de libertate a reclamantului răspunsese unei nevoi sociale urgente, Curtea Constituțională a statuat că, în măsura în care detenția sa nu se baza pe niciun alt element concret în afară de articolele pe care le-a scris, aceasta ar fi putut avea un efect de descurajare asupra libertății de exprimare și a presei.

Curtea a constatat că tentativa de lovitură de stat și alte acte de terorism reprezintă în mod clar o amenințare majoră la adresa democrației din Turcia. Cu toate acestea, a considerat că una dintre principalele caracteristici ale democrației este posibilitatea de a rezolva problemele prin intermediul dezbaterii publice.

În consecință, existența unui „pericol public” nu trebuie să servească drept pretext pentru limitarea acestei libertăți, care se află chiar în centrul societății democratice. S-a considerat că, chiar și într-o stare de urgență, statele trebuie să asigure protecția ordinii democratice, protejând valorile sale: pluralism, toleranță și deschidere.

În acest context, Curtea a considerat că criticile aduse guvernelor și publicarea de informații considerate de liderii unei țări ca punând în pericol interesele naționale nu ar trebui să atragă acuzații penale pentru infracțiuni deosebit de grave, cum ar fi apartenența la o organizație teroristă sau acordarea de asistență unei astfel de organizații, încercarea de a răsturna guvernul sau ordinea constituțională sau de a disemina propagandă teroristă. În plus, chiar și în cazul în care au fost formulate astfel de acuzații grave, arestarea preventivă ar trebui să fie utilizată ca măsură excepțională de ultimă instanță numai atunci când toate celelalte măsuri nu s-au dovedit în măsură să garanteze pe deplin buna desfășurare a procedurilor. În caz contrar, interpretarea instanțelor naționale nu poate fi considerată acceptabilă.

În ceea ce privește derogarea de către Turcia, în lipsa unor motive solide pentru a se îndepărta de la evaluarea sa privind aplicarea articolului 15 în legătură cu articolul 5 paragraful 1 din Convenție, Curtea a constatat că concluziile sale erau valabile și în contextul examinării sale din perspectiva articolului 10.

Articolul 18

Ținând seama de ansamblul concluziilor la care a ajuns în temeiul articolului 5 paragraful 1 și al articolului 10 din Convenție, Curtea nu a considerat necesar să examineze separat această plângere.

Articolul 46

Curtea a constatat că orice menținere a măsurii de arest preventiv al reclamantului ar implica o prelungire a încălcării articolului 5 paragraful 1 și o încălcare a obligațiilor statelor de a respecta hotărârea Curții în conformitate cu articolul 46 din Convenție. Prin urmare, Curtea a statuat că revenea guvernului sarcina de a asigura încetarea măsurii de arest preventiv al reclamantului cât mai curând posibil.

Articolul 41

Curtea a statuat că Turcia trebuie să plătească reclamantului suma de 21 500 de euro cu titlu de prejudiciu moral.

II. Obligații pozitive de a proteja viața și sănătatea, inclusiv în spațiile de detenție

Obligațiile pozitive ale statului de a proteja dreptul la viață și la proprietate în legătură cu dezastrele ecologice

HOTĂRÂEA ÎN CAUZA BUDAYEVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererile nr. 15339/02, nr. 21166/02, nr. 20058/02,
nr. 11673/02 și nr. 15343/02)

20 martie 2008

1. În fapt

Cei șase reclamanți erau resortisanți ruși născuți între anii 1953 și 1961. Aceștia locuiau în orașul Tyrnauz, situat în districtul muntos din Republica Cabardino-Balcară (Rusia). În fiecare an, începând cu anul 1937, au fost înregistrate alunecări de teren în zonă, în special în timpul verii.

La 18 iulie 2000, un val de aluviuni a lovit orașul Tyrnauz și a inundat o parte a zonei rezidențiale. Potrivit reclamanților, nu a existat niciun avertisment prealabil și de abia au reușit să scape. În timp ce încercau să scape, o reclamantă, Fatima Atmurzayeva, și fiica sa au fost prinse în noroi și conglomerate și au fost rănite, suferind leziuni de fricțiune severe. După ce s-a produs alunecarea de teren, alarma a fost declanșată prin difuzoare, dar reclamantele au susținut că nu au fost prezente forțe de salvare sau alte ajutoare de urgență la locul dezastrului.

În dimineața zilei de 19 iulie 2000 nivelul nămolului a scăzut și, întrucât nu existau bariere, polițiști sau personal de urgență pentru a-i opri, anumiți rezidenți, printre care reclamanta Khalimat Budayeva și familia sa, s-au întors la casele lor. Aceștia nu aveau cunoștință de niciun ordin de evacuare. Mai târziu în aceeași zi un al doilea val, mai puternic, a lovit orașul. Doamna Budayeva și fiul său mai mare au reușit să scape. Fiul său mai mic a fost salvat, dar a suferit leziuni cerebrale și spinale grave. Soțul său, domnul Vladimir Budayev, care rămăsese în urmă pentru a-și ajuta socrii, a fost ucis atunci când blocul de apartamente în care locuiau el și familia sa s-a prăbușit.

Orașul a fost ulterior afectat de o succesiune de alunecări de teren pe durata unei perioade care a durat până la 25 iulie 2000. Opt persoane au fost declarate în mod oficial ca fiind decedate, deși reclamanții au susținut că alte 19 de persoane au dispărut. Toți reclamanții au susținut că locuințele și

bunurile lor au fost distruse și că standardul lor de trai și starea lor de sănătate s-au deteriorat de la dezastru.

Potrivit guvernului, forța excepțională a alunecărilor de teren nu ar fi putut fi prevăzută sau oprită. În urma primului val de aluviuni din 18 iulie 2000, autoritățile au ordonat evacuarea de urgență din Tyrnauz. Polițiștii și funcționarii locali au sunat la casele oamenilor, iar vehiculele poliției echipate cu difuzoare au circulat prin oraș, îndemnând locuitorii să evacueze. Reziidenții care s-au întors la casele lor au făcut acest lucru cu încălcarea ordinului de evacuare. Au fost luate toate măsurile necesare pentru salvarea victimelor în vederea relocării locuitorilor și pentru furnizarea de provizii de urgență.

La 3 august 2000, Parchetul din districtul Elbrus a decis să nu inițieze o anchetă penală cu privire la dezastru sau la decesul domnului Budayev, care a fost considerat un accident.

În urma unei decizii a guvernului Republicii Cabardino-Balcară din 12 august 2000, tuturor reclamanților li s-a acordat o locuință alternativă gratuită și o indemnizație de urgență sub forma unei sume forfetare (13 200 de ruble, echivalentul la acea dată a sumei de 530 de euro).

Ulterior, reclamanții au introdus o acțiune civilă în despăgubire. Cererile lor au fost respinse pe motiv că autoritățile au luat toate măsurile rezonabile pentru a atenua riscul unei alunecări de teren.

Reclamanții nu au fost de acord cu aceste concluzii. Aceștia au acuzat autoritățile de trei deficiențe majore în funcționarea sistemului de protecție împotriva pericolelor naturale din Tyrnauz: în primul rând, ei au susținut că autoritățile nu au reușit să mențină infrastructurile civile de protecție împotriva nămolurilor, în special nu au reparat un baraj de retenție a nămolului care a fost deteriorat în 1999; în al doilea rând, au reclamat faptul că nu a existat un avertisment public; și, în cele din urmă, s-au plâns că nu a fost efectuată nicio anchetă pentru a evalua eficacitatea comportamentului autorităților înainte și în timpul alunecării de teren.

În susținerea acestor acuzații, reclamanții au prezentat articole de presă, declarații ale martorilor și scrisori oficiale și documente care au demonstrat că nu au fost alocate fonduri în bugetul local pentru lucrările de reparații necesare după alunecarea de teren din 1999 și că autoritățile au primit o serie de avertismente cu privire la catastrofa iminentă din partea Institutului Montan, o agenție de stat responsabilă de monitorizarea pericolelor meteorologice în zonele de mare altitudine. În avertismentele sale, institutul a recomandat ca barajul deteriorat de protecție împotriva nămolului să fie reparat și să fie instalate posturi de observare pentru a facilita evacuarea populației în caz de alunecare de teren.

2. Aprecieri Curții

În temeiul articolului 2 (dreptul la viață), al articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), al articolului 13 (dreptul la un remediu efectiv) și al articolului 1 din Protocolul adițional (protecția proprietății), reclamantii au susținut că, din cauza faptului că nu au atenuat consecințele alunecărilor de teren între 18 și 25 iulie 2000, autoritățile ruse le-au pus în pericol viața și sunt responsabile de moartea domnului Budayev și de distrugerea caselor lor. De asemenea, ei au reclamat, în temeiul articolului 2, că autoritățile nu au efectuat o anchetă judiciară cu privire la catastrofa.

Articolul 2

Curtea a observat că, în 1999, autoritățile primiseră o serie de avertismente care ar fi trebuit să le atragă atenția cu privire la riscurile din ce în ce mai mari pe care le prezenta o alunecare de teren de mari dimensiuni. În astfel de împrejurări, autoritățile ar fi trebuit să ia măsuri practice esențiale pentru a asigura siguranța populației locale, cum ar fi avertizarea publicului și luarea de măsuri prealabile pentru o evacuare de urgență.

Cu toate acestea, reclamantii au susținut în mod constant, iar guvernul a confirmat că locuitorii nu au primit niciun avertisment înainte ca alunecarea de teren să ajungă efectiv în oraș la 18 iulie 2000. În plus, în pofida solicitărilor repetate ale Institutului Montan, nu au fost înființate posturi temporare de observare în munți, astfel încât autoritățile nu dispuneau de mijloace pentru a estima timpul, forța sau durata alunecării de teren. Ca observație finală, guvernul nu a furnizat informații cu privire la alte soluții care fuseseră avute în vedere pentru a asigura siguranța populației locale, cum ar fi un cadru de reglementare, politici de amenajare a teritoriului sau măsuri specifice de siguranță. Observațiile lor se refereau exclusiv la digul colector și de retenție a nămolului, care, după cum s-a stabilit deja, nu a fost întreținut în mod adecvat.

Având în vedere întreținerea necorespunzătoare a infrastructurii de protecție împotriva alunecărilor de teren și neînstituirea unui sistem de avertizare, autoritățile ruse nu și-au îndeplinit obligația de a institui un cadru legislativ și administrativ cu care să contracareze în mod eficace o amenințare la adresa dreptului la viață, încălcând articolul 2.

În continuare, Curtea a procedat la examinarea răspunsului judiciar la catastrofa. În termen de o săptămână de la catastrofa, parchetul a decis deja să renunțe la cercetarea penală cu privire la împrejurările în care a intervenit decesul domnului Vladimir Budayev. Ancheta s-a limitat la cauzele imediate ale decesului său și nu s-au examinat aspecte legate de respectarea siguranței sau de responsabilitatea autorităților. Cererile de despăgubire ale reclamantilor au fost respinse de instanțele ruse pentru că nu au demonstrat în ce măsură

neglijența statului a cauzat daune care depășeau ceea ce era inevitabil în cazul unei calamități naturale.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că problema responsabilității Rusiei pentru accidentul din Tyrnauz nu a fost niciodată investigată sau examinată ca atare de nicio autoritate judiciară sau administrativă, acest lucru echivalând cu încălcarea articolului 2.

Articolul 1 din Protocolul adițional

Părțile au convenit că nu este clar în ce măsură întreținerea corespunzătoare a infrastructurii de protecție sau sistemele de avertizare adecvate ar fi putut atenua forța excepțională a acestor alunecări de teren. Prin urmare, prejudiciul cauzat de alunecările de teren nu ar putea fi atribuit în mod neechivoc neglijenței statului.

În plus, obligația unui stat de a proteja proprietatea privată nu ar putea fi considerată sinonimă cu obligația de a compensa întreaga valoare de piață a unui bun distrus.

În acest temei, Curtea a concluzionat că indemnizația pentru locuință și despăgubirile pentru bunurile din locuință la care reclamanții aveau dreptul nu au fost în mod vădit disproporționate în raport cu locuințele lor pierdute. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a articolului 1 din Protocolul adițional.

Alte articole

Curtea a apreciat că nu era necesar să se examineze separat plângerea în temeiul articolului 8 și că nu se ridică nicio problemă distinctă în temeiul articolului 13.

Articolul 41

Tribunalul a acordat cu titlu de prejudiciu moral un quantum de 30 000 de euro doamnei Khalimat Budayeva, 15 000 de euro doamnei Fatima Atmurzayeva și câte 10 000 de euro fiecăruia dintre ceilalți reclamanți.

Nu a existat nicio încălcare a articolului 2, întrucât reclamanții, al căror nou-născut a murit în spital, au acceptat în mod voluntar despăgubiri printr-o tranzacție și, prin urmare, au renunțat la dreptul lor de a continua procedurile civile

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA CALVELLI ȘI CIGLIO ÎMPOTRIVA ITALIEI

(Cererea nr. 32967/96)

17 ianuarie 2002

1. În fapt

Ambii reclamanți erau cetățeni italieni. Copilul lor s-a născut într-o clinică privată din Cosenza, Italia, la 7 februarie 1987. Imediat după naștere, copilul lor a fost internat în secția de terapie intensivă, suferind de sindrom de detresă respiratorie acută post-asfixie indus de prezența anormală din timpul nașterii. Copilul a decedat două zile mai târziu.

La 10 februarie 1987, reclamanții au depus plângere, iar Parchetul din Cosenza a deschis o anchetă. Reclamanții au fost informați că medicul responsabil de nașterea bebelușului lor, care era totodată coproprietarul clinicii, va fi pus sub acuzare. La 7 iulie 1989, reclamanții au fost introduși ca părți civile în proces. La 17 decembrie 1993, Tribunalul Penal din Cosenza l-a declarat pe medic vinovat *in absentia* pentru ucidere din culpă, l-a condamnat la un an de închisoare și l-a obligat la plata cheltuielilor de judecată și a despăgubirilor pentru părțile civile.

Tribunalul Penal a constatat că inculpatul știa că nașterea trebuia considerată ca prezentând un risc ridicat, deoarece mama suferea de diabet zaharat de tip 1 și prezenta o anamneză de nașteri la fel de dificile din cauza dimensiunii fătului. Având în vedere riscurile inerente nașterilor în astfel de împrejurări, ar fi trebuit luate măsuri de precauție, iar medicul responsabil ar fi trebuit să fie prezent. Cu toate acestea, instanța penală a constatat că inculpatul, care a consultat-o pe reclamantă pe durata sarcinii, nu a luat nicio măsură de precauție și nu a fost prezent la momentul nașterii, întrucât consulta pacienți în altă parte. Când au apărut complicațiile au fost necesare șase sau șapte minute pentru ca personalul medical să localizeze medicul, iar întârzierea intervenită a redus semnificativ șansele de supraviețuire ale copilului.

Cu toate acestea, Tribunalul Penal a suspendat pedeapsa și a dispus ca această condamnare să nu apară în cazierul judiciar al inculpatului. În plus, acesta a respins cererea părților civile de acordare provizorie a despăgubirilor. Inculpatul a declarat apel și, prin hotărârea din 3 iulie 1995, Curtea de Apel din Catanzaro a hotărât că intervenise prescripția acțiunii penale, respectiv

că termenul de prescripție a răspunderii penale pentru infracțiunea în cauză se împlinise la 9 august 1994.

Între timp, reclamanții au inițiat și o procedură civilă împotriva inculpatului. Cu toate acestea, la 27 aprilie 1995, în timp ce procedura penală era încă pendinte la Curtea de Apel din Catanzaro, aceștia au încheiat un acord cu medicul și cu asiguratorii clinicii, în temeiul căruia asiguratorii trebuiau să plătească 95 000 000 de lire italiene (ITL)^[1] pentru prejudiciul suferit de reclamanți. Ulterior, întrucât părțile nu au participat la ședința din 16 noiembrie 1995, cauza a fost clasată.

2. Aprecierea Curții

Întemeindu-se pe articolul 2, reclamanții au susținut că, din cauza unor întârzieri procedurale, a intervenit prescripția care face imposibilă urmărirea penală a medicului responsabil cu nașterea copilului lor. De asemenea, aceștia au susținut, în temeiul articolului 6 paragraful 1, că durata procedurii a fost nerezonabilă.

Articolul 2

Curtea a arătat că, potrivit articolului 2, Italia avea obligația de a adopta reglementări care să impună spitalelor, publice sau private, obligația de a adopta măsuri adecvate pentru protejarea vieții pacienților. De asemenea, aceasta era obligată să asigure un sistem judiciar independent, eficient, astfel încât să poată fi stabilită cauza decesului pacienților aflați sub îngrijire medicală, indiferent dacă este vorba despre sectorul public sau privat, iar cei responsabili să fie trași la răspundere. Prin urmare, s-a considerat că articolul 2 este aplicabil în speță.

S-a arătat că sistemul italian oferea justițiabililor căi de atac care, teoretic, îndeplineau cerințele prevăzute la articolul 2, întrucât punea la dispoziția părților vătămate proceduri penale obligatorii și posibilitatea de a introduce o acțiune civilă. De asemenea, guvernul a afirmat, fără a fi contrazis de reclamanți, că ar putea fi inițiată o procedură disciplinară în cazul în care instanțele civile stabileau răspunderea medicului. Cu toate acestea, această dispoziție nu ar putea fi respectată dacă o astfel de protecție există doar la nivel teoretic: mai presus de toate, aceasta trebuia să opereze efectiv în practică într-un interval de timp astfel încât instanțele să poată finaliza examinarea pe fond a fiecărui caz individual.

Curtea a constatat că procedura penală inițiată împotriva medicului în cauză s-a prescris din cauza unor deficiențe procedurale care au condus la întârzieri, în special în cursul anchetei polițienești și al anchetei judiciare. Cu toate acestea, reclamanții aveau de asemenea dreptul de a iniția proceduri în

---

^[1] Aproximativ echivalentul a 49 000 de euro la momentul respectiv.

fața instanțelor civile și au făcut acest lucru. Este adevărat că răspunderea medicului nu a fost niciodată stabilită de o instanță civilă. Cu toate acestea, reclamanții au încheiat o tranzacție și au renunțat în mod voluntar la dreptul lor de a continua procedura respectivă. Acest lucru ar fi putut conduce la obligarea medicului la plata de despăgubiri și, eventual, la publicarea hotărârii în presă. O hotărâre pronunțată de instanța civilă ar fi putut conduce, de asemenea, la declanșarea unei proceduri disciplinare împotriva medicului. Prin urmare, s-a considerat că reclamanții s-au privat de acces la cele mai bune mijloace care, în circumstanțele specifice ale speței, ar fi îndeplinit obligațiile pozitive care decurg din articolul 2: elucidarea măsurii în care medicul este responsabil pentru decesul copilului lor.

Curtea a reiterat faptul că, în cazul în care o rudă a unei persoane decedate a acceptat despăgubiri pentru soluționarea unei cereri civile întemeiate pe neglijență medicală, aceasta nu mai poate pretinde, în principiu, că are statutul de victimă. Prin urmare, nu era necesar ca Curtea să examineze dacă împrejurarea că prescripția a împiedicat ca medicul să fie urmărit penal pentru infracțiunea invocată era compatibilă cu articolul 2. Prin urmare, Curtea a statuat că nu a existat nicio încălcare a articolului 2.

Articolul 6 paragraful 1

Curtea a constatat că procedurile în cauză erau în mod incontestabil complexe. În plus, deși, după ce reclamanții au intervenit inițial în calitate de părți civile la procedură, la 7 iulie 1989, procedura în primă instanță fusese afectată de întârzieri regretabile, nu au existat alte perioade semnificative de inactivitate imputabile autorităților (cu excepția amânării primei ședințe, care a fost cauzată de o grevă a avocaților). Prin urmare, aceasta a considerat că o perioadă de șase ani, trei luni și zece zile pentru procedurile în fața a patru grade de jurisdicție nu poate fi considerată nerezonabilă. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a articolului 1.

*ONG sesizează Curtea în numele unui tânăr cu handicap mintal,
HIV-seropozitiv, care a murit într-un spital de psihiatrie*

**HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA
CENTRUL DE RESURSE JURIDICE ÎN NUMELE
LUI VALENTIN CÂMPEANU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI**

(Cererea nr. 47848/08)

17 iulie 2014

1. În fapt

Această cerere a fost formulată în numele lui Valentin Câmpeanu, născut în 1985 și decedat în 2004. Domnul Câmpeanu a fost abandonat la naștere și dus la orfelinat. În 1990, la vârsta de cinci ani, a fost depistat ca seropozitiv și diagnosticat cu întârziere mintală severă. În martie 1992, a fost transferat la Centrul pentru copii cu handicap din Craiova și, ulterior, în Centrul de plasament nr. 7 din Craiova.

În septembrie 2003, Comisia Județeană pentru Protecția Copilului a hotărât că domnul Câmpeanu nu ar trebui să se mai afle în grija statului, deoarece acesta a depășit vârsta de 18 ani și nu urmează nicio formă de învățământ. La începutul lunii februarie 2004, în urma refuzului repetat al mai multor instituții de a-l interna pe domnul Câmpeanu, acesta a fost internat în cele din urmă într-o unitate de asistență medicală și socială (UMSC), care a constatat că se afla într-o stare avansată de degradare psihică și somatică, fără niciun tratament antiretroviral și suferind de malnutriție.

La 9 februarie, în urma unui raptus în care domnul Câmpeanu s-ar fi comportat în mod agresiv, acesta a fost transferat la Spitalul de Psihiatrie Poiana Mare (SPM) pentru examinare și tratament. Cu toate acestea, în aceeași zi, el a fost transferat înapoi la unitatea de asistență medicală și socială. La 13 februarie, domnul Câmpeanu a transferat din nou la SPM pentru tratament. Timp de o săptămână a fost mutat între diferite secții psihiatrice.

La data de 20 februarie 2004, a fost vizitat de o echipă de observatori a Centrului de Resurse Juridice (CRJ), care a constatat că domnul Câmpeanu a fost lăsat singur într-o cameră izolată și neîncălzită, cu pat, dar fără lenjerie, îmbrăcat doar cu o bluză de pijama și fără asistență pentru a se hrăni sau a merge la toaletă, deoarece personalul spitalului ar fi refuzat să-i acorde asistență, manifestând teamă să nu contracteze HIV. Reprezentanții CRJ au declarat că au solicitat ca acesta să fie transferat imediat la Spitalul de Boli Infecțioase Craiova, unde putea beneficia de tratament adecvat. Directorul spitalului a respins însă cererea, considerând că pacientul nu este un „caz urgent, ci un caz social” și că, în orice caz, acesta nu ar fi rezistat drumului. În aceeași zi, la 20 februarie 2004, domnul Câmpeanu a decedat.

Neștiind că domnul Câmpeanu decedase, CRJ a redactat mai multe scrisori urgente către persoane competente din administrația locală și națională, subliniind starea extrem de critică a acestuia și faptul că fusese transferat într-o unitate care nu era capabilă să-i ofere îngrijirile corespunzătoare. CRJ critica, de asemenea, tratamentul inadecvat care îi fusese acordat domnului Câmpeanu și solicita măsuri urgente pentru remedierea situației. CRJ adăuga ca internarea domnului Câmpeanu în UMSC și transferul său ulterior la SPM constituiau o încălcare a drepturilor sale fundamentale și solicita autorităților să deschidă o anchetă corespunzătoare în acest sens.

La 22 februarie 2004, CRJ a publicat un comunicat de presă în care atrăgea atenția asupra condițiilor și tratamentelor suportate de pacienții din SPM, menționând în special situația domnului Câmpeanu, și solicita adoptarea unor măsuri de urgență.

2. Aprecieria Curții

Ca răspuns la numeroasele plângeri formulate de CRJ și în urma anchetei penale ulterioare referitoare la decesul domnului Câmpeanu, CRJ a susținut că drepturile care îi reveneau domnului Câmpeanu în temeiul articolelor 2, 3, 5, 8, 13 și 14 au fost încălcate.

Cu privire la admisibilitate

Curtea a respins obiecția guvernului român potrivit căreia CRJ nu avea calitatea necesară pentru a prezenta o cerere în numele domnului Valentin Câmpeanu, întrucât nu putea pretinde că este el însuși victimă a presupuselor încălcări ale Convenției și nici nu era reprezentantul legitim al domnului Câmpeanu. Curtea a subliniat că se impune interpretarea Convenției ca garantând drepturi concrete și specifice, nu teoretice și iluzorii, și că, având în vedere gravitatea acuzațiilor, CRJ trebuie să aibă posibilitatea de a acționa în calitate de reprezentant al domnului Câmpeanu.

Articolul 2

Curtea a declarat că decizia autorităților române de a-l interna pe domnul Câmpeanu în unitatea de asistență medicală și socială și, ulterior, de a-l transfera la SPM a fost luată, în esență, în funcție de consimțământul sau lipsa consimțământului de a-l primi pe pacient, nu în funcție de capacitatea instituțiilor de a-i oferi sprijin și îngrijiri medicale adecvate. Constatând că unitatea de asistență medicală și socială nu era dotată în mod corespunzător pentru a se ocupa de pacienții cu boli psihice, acestea l-au transferat la SPM, în pofida faptului că spitalul respectiv refuzase anterior să îl interneze, iar ulterior, a fost transferat într-o secție fără personal psihiatric.

Transferul de la o structură la alta avusese loc fără un diagnostic și fără o monitorizare adecvată și într-un dispreț total față de starea reală de sănătate și față de nevoile medicale esențiale ale domnului Câmpeanu. În special, autoritățile nu au asigurat administrarea corectă a tratamentului antiretroviral pacientului.

Curtea a acordat o atenție deosebită stării de vulnerabilitate a domnului Câmpeanu, precum și faptului că și-a petrecut întreaga viață aflat în grija autorităților, cărora le revine așadar obligația de a răspunde pentru tratamentul acestuia. Prin decizia de a-l interna pe domnul Câmpeanu în acest spital, deși aveau cunoștință de condițiile îngrozitoare din spitalul de psihiatrie, autoritățile i-au pus în mod nejustificat viața în pericol. Neîndeplinirea obligației de a-i asigura tratament și îngrijiri adecvate a constituit un factor hotărâtor în decesul prematur al tânărului. Prin urmare, Curtea a concluzionat că autoritățile române au încălcat articolul 2 prin faptul că nu i-au asigurat domnului Câmpeanu nivelul necesar de protecție a vieții sale.

În plus, Curtea a constatat o încălcare a articolului 2 în ceea ce privește cerințele procedurale prevăzute la acest articol, întrucât autoritățile nu au clarificat circumstanțele decesului domnului Câmpeanu și nu au identificat persoanele răspunzătoare.

Articolul 13 coroborat cu articolul 2

S-a constatat o încălcare a articolului 13 coroborat cu articolul 2, întrucât statul nu a pus în aplicare un dispozitiv adecvat care să ofere reparații persoanelor cu deficiențe mintale care se consideră victime în temeiul articolului 2 din Convenție.

Ținând seama de constatările pe care le-a formulat cu privire la încălcarea articolelor 2 și 13, Curtea a statuat că nu era necesar să se examineze separat pretensele încălcări ale articolului 3, considerat separat și coroborat cu articolul 13, sau ale articolelor 5, 8 și 14.

Articolul 46

Curtea a statuat că statul pârât ar trebui să ia măsurile generale necesare pentru a se asigura că persoanele cu handicap mintal care se află într-o situație comparabilă beneficiază de o reprezentare independentă care să le permită să formuleze în fața unei instanțe sau în fața oricărui alt organism independent capetele de cerere întemeiate pe Convenție în ceea ce privește sănătatea și tratamentul care le este acordat.

Articolul 41

CRJ nu a ridicat pretenții cu titlu de prejudiciu material sau prejudiciu moral, astfel încât Curtea nu a acordat astfel de despăgubiri. Curtea a hotărât că statul român trebuie să plătească 10 000 de euro către CRJ și 25 000 de euro către Interights, care a acordat asistență CRJ, cu titlu de cheltuieli de judecată.

Incapacitatea continuă a autorităților de a pune în aplicare măsuri de protecție a comunităților afectate de emisii toxice provenite de la o uzină siderurgică a încălcat articolul 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA CORDELLA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ITALIEI

(Cererile nr. 54414/13 și nr. 54264/15)

24 ianuarie 2019

1. În fapt

Reclamanții erau 180 de persoane care locuiau în localitatea Taranto din Italia sau în zone învecinate. Aceștia s-au plâns de impactul asupra mediului și sănătății al emisiilor toxice provenite de la uzina siderurgică Ilva din Taranto (uzina Ilva), care era cel mai mare complex de oțelării industriale din Europa.

La 30 noiembrie 1990, Consiliul de Miniștri italian a clasificat Taranto și alte municipalități drept zone cu „risc ridicat pentru mediu”. O serie de rapoarte științifice au constatat că numărul cazurilor de tumori și afecțiuni cardiovasculare în rândul populației locale a fost mult mai mare decât media regională și națională. Rapoartele au stabilit de asemenea o legătură de cauzalitate între această constatare și emisiile toxice produse de uzina Ilva.

De la finele anului 2012, guvernul a adoptat o serie de decrete legislative privind activitățile uzinei Ilva (denumite în continuare decretul „Salva-Ilva”). În 2017, președintele Consiliului de Miniștri a semnat un decret prin care a amânat până în 2023 punerea în aplicare a măsurilor prevăzute de planurile de mediu. Regiunea Apulia și municipalitatea Taranto au contestat legalitatea și constituționalitatea decretului în fața Tribunalului Administrativ din Apulia, având în vedere consecințele unei astfel de prelungiri asupra mediului și a sănătății publice. Acestea au solicitat anularea decretului și suspendarea executării acestuia. Această procedură administrativă era încă pendinte la momentul sesizării Curții.

Conducerea uzinei Ilva a făcut de asemenea obiectul mai multor proceduri penale pentru daune ecologice grave, intoxicarea substanțelor alimentare, neprevenirea accidentelor la locul de muncă, degradarea proprietății publice, emisii de poluanți și poluarea aerului. Unele dintre aceste proceduri au fost admise și au condus la condamnări în anii 2002, 2005 și 2007. Curtea de Casație a condamnat conducerea uzinei Ilva, în special pentru poluarea aerului, descărcarea de materiale periculoase și emisia de particule – care a continuat în pofida a numeroase acorduri încheiate cu autoritățile locale în 2003 și în 2004.

Într-o hotărâre din 31 martie 2011, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a statuat că Italia nu și-a îndeplinit obligațiile de prevenire și control integrat al

poluării în temeiul Directivei 2008/1 a Parlamentului European și a Consiliului. În cadrul unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor inițiate împotriva Italiei la 16 octombrie 2014, Comisia Europeană a emis un aviz motivat în care a constatat că Italia nu și-a îndeplinit obligațiile de a garanta respectarea de către uzina Ilva a Directivei privind emisiile industriale și a solicitat autorităților italiene să remedieze problemele grave cauzate de poluarea cauzată de uzina Ilva.

Societatea care administra uzina Ilva a intrat în insolvență în 2015, iar administratorului i s-a acordat imunitate administrativă și penală pentru punerea în aplicare a măsurilor de mediu.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții au criticat faptul că autoritățile, prin faptul că nu au adoptat măsuri juridice și administrative pentru protejarea sănătății acestora și a mediului, precum și prin faptul că nu le-au furnizat informații cu privire la poluare și la riscul pe care poluarea o reprezenta pentru sănătatea lor, le-au încălcat drepturile care le revin în temeiul articolelor 2 și 8 din Convenție. Curtea a examinat plângerile prin raportare la articolul 8.

Cu privire la admisibilitate

Guvernul a susținut că cererile erau inadmisibile, întrucât, printre alte motive, acestea aveau un caracter general și nu se refereau la situații speciale și nici nu făceau dovada unui prejudiciu suficient de grav suferit de particulari. Curtea a reiterat faptul că Convenția nu prevede nicio protecție generală împotriva efectelor nocive asupra mediului. Cu toate acestea, Curtea a ținut seama de numeroasele rapoarte științifice care i-au fost furnizate și a constatat că acestea conțineau dovezi irefutabile potrivit cărora poluarea produsă de uzina Ilva a avut consecințe dăunătoare asupra sănătății și bunăstării reclamanților care locuiau în zonele identificate de guvern ca fiind expuse unui „risc ridicat pentru mediu”. Prin urmare, cererile persoanelor care locuiau în astfel de zone erau admisibile. Cu toate acestea, cei 19 reclamanți care nu locuiseră în aceste zone nu se puteau prevala de statutul de victimă.

Articolul 8

Curtea a observat că, începând cu 1970, o serie de rapoarte științifice, dintre care un mare număr provenea de la organismele naționale și regionale ale statului, au evidențiat impactul emisiilor toxice provenite de la uzina Ilva asupra mediului și a sănătății populației locale. Concluziile acestor rapoarte nu au fost contestate de niciuna dintre părți. Printre acestea figura un raport din 2012 care confirma existența unei legături de cauzalitate între expunerea

la substanțele cancerigene inhalative produse de uzina Ilva și dezvoltarea tumorilor pulmonare și a bolilor cardiovasculare în rândul populației locale. Acest raport formula recomandări în materie de sănătate publică pentru zonele în cauză, pe care statul nu le-a pus în aplicare. Nu revenea Curții sarcina de a stabili măsurile exacte pe care autoritățile ar fi trebuit să le ia pentru a reduce nivelul de poluare al regiunii. Cu toate acestea, revenea statului sarcina de a demonstra că a abordat problema în mod diligent, ținând seama de toate interesele în cauză, inclusiv de impactul emisiilor asupra reclamanților.

Daunele ecologice grave pot atrage incidența articolului 8 în cazul în care reduc în mod semnificativ capacitatea reclamantului de a-și exercita dreptul la locuință sau la viață privată sau de familie. Atingerea acestui nivel minim va depinde de cauza, intensitatea și durata prejudiciului, precum și de consecințele sale asupra sănătății fizice și psihice și a calității vieții reclamantului. Deși este adesea imposibil să se cuantifice efectele poluării industriale și să se distingă aceste efecte de influența altor factori într-un anumit caz, Curtea este obligată să își întemeieze decizia în primul rând, deși nu exclusiv, pe concluziile instanțelor și ale altor autorități naționale competente.

În special în cazul unei activități periculoase, statul avea obligația pozitivă de a adopta măsuri de protecție având în vedere nivelul de risc asociat activității. Pentru a îndeplini atât această obligație pozitivă, cât și obligația sa negativă de a nu aduce atingere în mod arbitrar dreptului reclamanților la locuință, la viața privată și la viața de familie, statul era obligat să pună în balanță interesele uzinei Ilva, pe de o parte, și pe cele ale reclamanților, pe de altă parte. Încercările autorităților de a decontamina regiunea nu au atins până în prezent rezultatele dorite. Nepunerea în aplicare a măsurilor din 2012, prevăzute de „AIA” (un decret administrativ privind mediul), a stat la baza unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor inițiate în fața instituțiilor Uniunii Europene. În plus, punerea în aplicare a planurilor de mediu aprobate în 2014 a fost amânată pentru august 2023. Între timp, guvernul a intervenit prin decretele Salva-Ilva pentru a garanta continuarea producției de oțel a uzinei Ilva, în pofida constatărilor judiciare potrivit cărora aceste activități au implicat riscuri grave pentru mediu și pentru sănătatea populației locale.

În plus, societatea care administra uzina Ilva a intrat în insolvență, iar persoanelor responsabile de respectarea de către uzina Ilva a măsurilor de mediu, și anume administratorului și viitorului cumpărător, li s-a acordat imunitate administrativă și penală. În cele din urmă, gestionarea de către autorități a pericolelor pentru mediu cauzate de activitățile uzinei Ilva a ajuns într-un impas. Curtea a observat că prelungirea acestei situații ar pune în pericol și mai mult sănătatea populației locale, care este în continuare neinformată cu privire la progresele înregistrate în ceea ce privește reabilitarea regiunii.

În concluzie, autoritățile nu au reușit să găsească echilibrul adecvat între interesul reclamanților de a nu se confrunta cu prejudicii grave la adresa mediului care le-ar putea afecta bunăstarea și viața privată și interesul societății în ansamblul său. În consecință, Curtea a statuat că exista o încălcare a articolului 8.

Articolul 13

Având în vedere imposibilitatea reclamanților de a obține o măsură care să garanteze decontaminarea zonei, aceștia nu au avut acces la un remediu efectiv. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 13.

Articolul 46

În cererea lor nr. 54264/15, reclamanții au solicitat să se aplice procedura hotărârii-pilot. Deși Curtea putea să furnizeze asistență statului și să sugereze eventuale măsuri cu caracter general, îi revenea Comitetului Miniștrilor sarcina de a decide cu privire la măsurile specifice necesare pentru îndeplinirea obligațiilor statului în temeiul articolului 46. Ținând seama de complexitatea tehnicilor necesare pentru reabilitarea zonei, competența aparținând autorităților naționale, nu era necesar să se recurgă la procedura hotărârii-pilot. Cu toate acestea, activitatea de reabilitare a uzinei Ilva și a regiunii afectate prezenta un caracter primordial și urgent. În acest sens, orice planuri relevante adoptate de autoritățile naționale urmau să fie puse în aplicare cât mai curând posibil.

Articolul 41

Curtea a statuat că constatarea sa cu privire la o încălcare constituie o satisfacție suficientă în ceea ce privește prejudiciul moral și că Italia ar trebui să plătească 5 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată pentru fiecare cerere.

Omisiunea sistematică de a stabili cauza decesului fiului major al reclamantului a încălcat articolul 2 sub latură procedurală

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA EUGENIA LAZĂR ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 32146/05)

16 februarie 2010

1. În fapt

Reclamanta s-a născut în anul 1951 și locuia în Dobra, România. În noaptea de 10 iulie 2000, reclamanta l-a dus pe fiul său, Adrian, în vârstă de 22 de ani, care prezenta simptome de sufocare, la Spitalul Județean Deva. La ora 2.30, el a fost internat la unitatea de primire a urgențelor, după care a fost transferat la Secția de Oto-Rino-Laringologie („ORL”) a spitalului, unde medicul C. i-a administrat tratament cu cortizon. În jurul orei 2.45, medicul C. a trimis după medicul M., care a decis efectuarea unei traheotomii pentru degajarea căilor respiratorii ale lui Adrian. În jurul orei 3:15, ambii medici l-au operat, însă acesta a suferit un stop respiratoriu și nu a putut fi reanimat. Acesta a decedat în jurul orei 5.

În iulie 2000, reclamanta a depus o plângere penală împotriva ambilor medici, susținând că aceștia nu au acționat suficient de rapid pentru a salva viața lui Adrian. La cererea poliției, la 6 noiembrie 2000 a fost emis un raport de autopsie în care se preciza că acesta a decedat din cauza asfrierii survenite în urma unei traheotomii realizate corect, dar tardiv, deoarece pacientul fusese transferat în mod eronat la secția ORL. Cu toate acestea, un alt institut de expertiză medico-legală a concluzionat că nu putea fi angajată răspunderea medicilor pentru această problemă de coordonare. În cele din urmă, la 15 octombrie 2001, Comisia Medicală Superioară a Institutului „Mina Minovici” București (denumită în continuare „autoritatea națională supremă în materie de expertiză medico-legală”) s-a pronunțat cu privire la cele două rapoarte și a concluzionat că medicii acționaseră în conformitate cu practicile acceptate și nu comiseră nicio eroare medicală.

În noiembrie 2001, întemeindu-și soluția pe decizia autorității naționale supreme în materie de expertiză medico-legală, Parchetul a dispus încetarea urmăririi penale împotriva medicilor. Reclamanta a formulat două plângeri împotriva ordonanței de neîncepere a urmăririi penale, iar Parchetul a dispus prezentarea de noi rapoarte medico-legale cu ambele ocazii. Cu toate acestea, trei institute au refuzat să prezinte astfel de noi rapoarte, arătând că Legea privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală (denumită în continuare „legea”) nu le permitea să efectueze o nouă expertiză

după ce autoritatea națională supremă în materie de expertiză medico-legală emisese deja un aviz și/sau nu a apărut niciun element nou. Prin urmare, ordonanța de neîncepere a urmăririi penale a fost menținută cu ambele ocazii.

La 15 octombrie 2004, instanța de prim grad de jurisdicție a admis acțiunea formulată de reclamantă împotriva ordonanței de neîncepere a urmăririi penale și a dispus ca parchetul să inițieze urmărirea penală împotriva medicului C. pentru ucidere din culpă. Instanța a criticat modul în care au fost efectuate anchetele și faptul că procedurile penale au durat cinci ani. Aceasta a considerat de asemenea de neconceput că autoritatea națională supremă în materie de expertiză medico-legală a invocat legea pentru a se sustrage de la obligația de a prezenta un al doilea raport medical și a subliniat că un raport de expertiză de înaltă ținută științifică și intelectuală era necesar pentru stabilirea adevărului. Aceasta a arătat că raportul din 15 octombrie 2001 a exonerat medicii de răspundere fără nicio bază științifică. Cauza a fost retrimisă Tribunalului pentru investigații suplimentare. La 8 februarie 2005, Tribunalul a pronunțat o hotărâre definitivă prin care s-a dispus achitarea medicului C. pentru săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă. Tribunalul a arătat că, odată emis avizul de către autoritatea națională supremă, legea se opunea ca autoritățile judiciare să solicite un alt raport medical de expertiză în lipsa unor elemente de probă noi. Fără a avea posibilitatea de a strânge alte probe, aceasta s-a bazat pe avizul autorității naționale supreme și a concluzionat că decesul lui Adrian a fost cauzat de complicații postoperatorii.

În cele din urmă, reclamanta obținut o decizie disciplinară împotriva medicului C. din partea unei comisii medicale. Totuși, această decizie a fost anulată ulterior pentru motivul că reclamanta nu introdusese contestația în fața comisiei competente, în pofida faptului că a informat și a invitat comisia respectiv să participe la procedura disciplinară.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta a susținut că decesul fiului său s-a datorat neglijenței spitalului, iar prin modul în care autoritățile au condus ancheta penală, acestea au încălcat articolul 6 din Convenție. Curtea a ales să examineze plângerea din perspectiva articolului 2.

Articolul 2

Curtea a afirmat că latura procedurală a articolului 2 impune statului obligația pozitivă de a institui un sistem judiciar eficient și independent pentru a stabili cauza decesului pacienților aflați în îngrijirea cadrelor medicale și, dacă este cazul, de a trage la răspundere astfel de cadre medicale. Deși deficiențele de coordonare dintr-un spital public au reprezentat un motiv serios de îngrijorare, Curtea nu a putut specula cu privire la cauza decesului lui Adrian. În schimb,

Curtea a examinat atât caracterul adecvat al anchetei penale pentru a stabili cauza decesului său, cât și caracterul adecvat al căilor de atac de care dispune reclamanta pentru a stabili răspunderea pentru decesul fiului său.

Curtea a examinat mai întâi aspectul dacă ancheta penală desfășurată de autorități s-a caracterizat prin promptitudine și eficacitate. În cauzele de neglijență medicală care intră sub incidența articolului 2, există în mod implicit o cerință de promptitudine rezonabilă. Or, în speță, ancheta nu ar fi îndeplinit această cerință, întrucât ar fi durat patru ani. Cu toate acestea, Curtea a examinat în continuare dacă ancheta a fost eficace și a constatat că aceasta era afectată de două deficiențe semnificative: lipsa de cooperare din partea experților în medicină legală și absența motivării în cadrul expertizelor furnizate.

În pofida duratei anchetei, lipsa de cooperare din partea experților în medicină legală a însemnat că autoritățile nu au fost în măsură să ofere un răspuns coerent și fundamentat științific cu privire la aspectul dacă decesul lui Adrian a survenit accidental în timpul traheotomiei, ca urmare a unei întârzieri a procedurii sau prin asfixiere. Acest aspect era esențial pentru anchetă și ar fi stabilit dacă personalul spitalului răspundea penal pentru neglijență medicală. Curtea a observat că autoritățile au solicitat asistență din partea institutelor medico-legale. Cu toate acestea, aceste institute au refuzat să furnizeze astfel de asistență, insistând asupra aspectului potrivit căruia legea nu le permitea să efectueze o nouă expertiză după ce autoritatea națională supremă în materie de expertiză medico-legală emisese deja un aviz și/sau nu a apărut niciun element nou.

În plus, constatarea formulată de Tribunal în hotărârea sa din 8 februarie 2005, potrivit căreia un element de probă dobândește forță probantă atunci când nu i se poate substitui un element nou sau când nu poate fi combătut de un alt element de probă având aceeași valoare științifică, era în contradicție directă cu obligația implicită prevăzută la articolul 2 de a lua măsuri pentru a prezenta un raport complet privind faptele și o analiză obiectivă a constatărilor clinice. Existența unei dispoziții legale care autorizează institutele medico-legale să ignore cererile autorităților judiciare de a coopera în scopul unei anchete nu este compatibilă cu obligația principală a statului de a proteja dreptul la viață. Această obligație constă în punerea în aplicare a unui cadru juridic și administrativ pentru a stabili cauza decesului pacienților aflați în îngrijirea cadrelor medicale.

În ceea ce privește lipsa motivării în cadrul expertizei, primul raport din 6 octombrie 2000 a constatat în mod clar că au existat disfuncționalități în protocolul de asistență medicală de urgență, ceea ce a dus la o întârziere a efectuării intervenției chirurgicale. Această concluzie a fost confirmată, cel puțin parțial, în urma controlului, în cadrul celui de al doilea raport. Cu toate acestea, autoritatea națională supremă în materie de expertiză medico-legală,

ale cărei avize s-au bazat exclusiv pe cele ale institutelor de nivel inferior, a respins această concluzie fără a preciza motivele. Curtea a considerat că numai un raport detaliat și fundamentat științific, care includea o soluție motivată în raport cu eventualele contradicții între avizele institutelor de rang inferior ar fi fost de natură să asiste organele judiciare și să le inspire justițiabililor încredere în administrarea justiției. Obligația de motivare a avizelor științifice era cu atât mai importantă în cauză cu cât legea împiedica institutele de rang inferior să efectueze noi expertize și să le completeze pe cele efectuate odată ce autoritatea națională supremă în materie de expertiză medico-legală a emis propriul aviz. În plus, justițiabilii nu au putut să se prevaleze de avizele științifice emise de alte instituții decât institutele medico-legale de stat enumerate de lege. Sistemul intern de expertiză medico-legală ar fi trebuit să impună experților să își motiveze avizele și să colaboreze cu organele judiciare pentru a insufla credibilitate și eficacitate sistemului.

În continuare, Curtea a examinat dacă sistemul judiciar național oferea reclamantei căi de atac adecvate pentru a stabili răspunderea medicului. În ceea ce privește procedura disciplinară inițiată de reclamantă, Curtea a considerat că autoritățile impuseseră un formalism excesiv, dat fiind că reclamanta informase în mod corespunzător cele două instituții disciplinare cu privire la recursul pe care îl introdusese. În plus, o cale de atac în fața comisiilor disciplinare mixte ar fi fost introdusă în zadar, întrucât legea a autorizat institutele medico-legale să refuze să prezinte un raport după ce autoritatea națională supremă și-a emis deja avizul. În cele din urmă, o acțiune civilă în despăgubire nu ar fi avut șanse de reușită fără constatarea unei neglijențe medicale în urma anchetei autorităților. Deși au existat modificări ale reglementărilor naționale în materie de sănătate publică pentru a atrage răspunderea medicilor pentru riscurile asumate în practica medicală, acestea nu se aplicau retroactiv situației reclamantei.

În concluzie, pentru motivele menționate mai sus, în special incapacitatea autorităților de a stabili în mod concludent cauza decesului lui Adrian și răspunderea aferentă a medicilor săi, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 2 sub aspect procedural.

Articolul 41

Tribunalul a acordat reclamantei suma de 20 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 296 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Incapacitatea sistemică de a proteja sănătatea deținuților și de a le oferi acestora asistență medicală adecvată în închisoare a atras încălcarea articolului 3 și a impus adoptarea de măsuri generale și individuale în temeiul articolului 46.

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA GHAVTADZE ÎMPOTRIVA GEORGIEI

(Cererea nr. 23204/07)

3 martie 2009

1. În fapt

Reclamantul s-a născut în 1982 și a fost închis în penitenciarul Tbilisi nr. 5. A fost arestat la 19 octombrie 2006 și, în urma procedurii de apel, a fost condamnat la opt ani și șase luni de închisoare. El a afirmat că, deși fusese consumator de droguri intravenoase, se afla într-o stare bună de sănătate înainte de arestarea sa. În sprijinul acestei afirmații, el a prezentat rezultatele unui test de sânge din 10 octombrie 2006, care indica absența anticorpilor pentru hepatita de tip B și C.

Acesta a fost spitalizat de trei ori în cursul anului 2007. A fost internat în spitalul penitenciar pentru prima dată la 22 ianuarie 2007, prezentând dureri toracice, greață, vărsături, icter și febră. Hepatologul l-a diagnosticat cu hepatită acută de tip C și a concluzionat că suferea de febră de trei luni și că icterul apăruse cu aproximativ o săptămână înainte. În pofida faptului că a fost supus unui tratament intensiv, starea sa a rămas gravă, iar la 8 februarie a fost diagnosticat cu sindrom colestatic pentru care medicul i-a prescris tratament suplimentar. Cu toate acestea, el a fost externat și trimis înapoi la închisoare la 10 februarie, fără autorizarea medicului.

În închisoare, el s-a plâns Centrului de reabilitare pentru victimele torturii (denumit în continuare „Empathy”) cu privire la condițiile insuportabile de detenție, precum și cu privire la faptul că suferă de icter, slăbiciune generală, amețelă, dificultăți digestive, insomnie, temperatură ridicată, durere toracică și erupții pe diferite părți ale corpului. A fost spitalizat pentru a doua oară la 20 februarie, la cererea medicului din penitenciar. A primit tratament pentru scabie și hepatită de tip C. Între timp, un specialist în boli infecțioase a concluzionat că este necesar un RMN pentru a determina cauza febrei sale, care persista de mai multe luni, dar administrația penitenciarelor nu a fost de acord. Deși a fost efectuată o radiografie a coloanei vertebrale, aceasta nu a indicat niciun semn de boală. Cu toate acestea, o radiografie a coloanei vertebrale ar depista spondilita doar într-un stadiu avansat. Acesta a fost externat din spital la 31 martie. Nu este clar dacă externarea a avut loc cu permisiunea medicilor din spital.

A fost spitalizat pentru a treia oară la 23 aprilie pentru pleurezie, slăbiciune extremă, insuficiență respiratorie și temperatură ridicată. Medicul l-a diagnosticat cu hepatită de tip C subacută și pleurezie tuberculoasă pentru care a primit tratament intensiv. În opinia unui specialist independent în hepatologie, evoluția hepatitei de tip C în condiții dificile a dat naștere unei imunodeficiențe în cazul reclamantului. De asemenea, s-a constatat că reclamantul contractase scabie și tuberculoză în închisoare. Medicul specialist a prescris un tratament pe termen lung într-o policlinică pentru a garanta utilizarea unor tratamente compatibile pentru hepatită și tuberculoză. Se pare că acest lucru nu s-a întâmplat. La momentul prezentei hotărâri, Curtea nu avea cunoștință de tratamentul de care a beneficiat după luna august 2007.

2. Aprecierea Curții

Întemeindu-se pe articolul 3 din Convenție, reclamantul a susținut că a contractat diverse boli în închisoare și că starea sa de sănătate s-a deteriorat din cauza condițiilor de detenție și a lipsei unei îngrijiri medicale adecvate.

Articolul 3

Curtea a constatat că lipsa îngrijirii medicale adecvate și detenția unei persoane bolnave în condiții inadecvate ar putea constitui, în principiu, o încălcare a articolului 3. Statele aveau obligația de a-și organiza sistemele penale într-un mod care să respecte demnitatea umană, indiferent de dificultățile de ordin practic sau financiar.

Părțile nu au contestat faptul că reclamantul a solicitat tratament medical pentru afecțiunile de care suferea. Cu toate acestea, guvernul a susținut că reclamantul nu a contractat nicio boală în timpul detenției, iar testul de sânge efectuat de reclamant la 10 octombrie 2006 nu putea dovedi că a contractat hepatita de tip C în închisoare, dat fiind că a fost arestat 9 zile mai târziu. De asemenea, părțile nu contestă că, timp de trei luni înainte de diagnosticarea sa, în ianuarie 2007, reclamantul suferea de febră persistentă și nu se afla într-o stare bună de sănătate. Cu toate acestea, nu a fost consemnat niciun efort de a stabili cauza febrei sale și nicio dovadă care să ateste că acesta ar fi beneficiat de un tratament medical.

În plus, guvernul nu a putut explica lipsa unei încercări de stabilire a genotipului virusului hepatic C, acțiune necesară pentru a prescrie un tratament antiviral adecvat și pentru a verifica șansele reclamantului de recuperare. Autoritățile nu au ținut seama niciodată de recomandarea medicului specialist de internare a reclamantului într-o policlinică. În schimb, acestea au ales să asigure tratamentul necesar pentru tuberculoză și să întrerupă tratamentul care avea scopul de a elimina virusul hepatic C. Prin urmare, îngrijirea medicală în ceea ce privește hepatita C a fost considerată vădit inadecvată. Această

abordare inadecvată, precum și întreruperile nejustificate ale spitalizării, au permis bolii să avanseze într-un stadiu cronic.

Curtea a considerat că este probabil ca reclamantul să fi contractat tuberculoză în timp ce se afla în închisoare, având în vedere rezultatele negative ale unei radiografii toracice din martie 2007, lipsa de igienă din Închisoarea nr. 5 și faptul că deținuții cu tuberculoză nu au fost separați de deținuții sănătoși. Deși i s-a administrat tratament pentru eliminarea infecției, nu a existat nicio dovadă că ar fi existat vreun efort pentru a preveni o recidivă. Deși tratamentul împotriva scabiei a fost adecvat, s-a considerat că închisoarea trebuie să fi fost într-o stare insalubră pentru ca acesta să contracteze această boală contagioasă.

Nu a existat nicio justificare pentru externarea reclamantului de două ori din spital. Aceste întreruperi nu par să fi beneficiat de aprobarea medicilor din spital, iar întoarcerea acestuia la condițiile insalubre din penitenciar, în timp ce se afla într-o stare de sănătate precară, l-au făcut să fie și mai vulnerabil. Chiar dacă Curtea ar fi admis argumentul guvernului potrivit căruia bolile reclamantului ar fi fost cauzate de o imunodeficiență, aceasta nu a oferit decât un alt motiv pentru ca autoritățile penitenciare să acționeze în mod concertat cu medicii.

În sfârșit, în opinia Curții, nu era compatibil cu articolul 3 ca un deținut să fie spitalizat numai după ce simptomele sale au ajuns la apogeu și să fie externat înainte de recuperare pentru a reveni într-o închisoare care nu putea oferi îngrijiri adecvate. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 46

Numărul de cauze pendinte împotriva Georgiei în fața Curții cu privire la caracterul neadecvat al asistenței medicale acordate deținuților care suferă de boli contagioase a relevat o problemă sistemică. Era necesară adoptarea cât mai rapid posibil a măsurilor legislative și administrative necesare pentru a preveni transmiterea în continuare a bolilor contagioase în cadrul sistemului penitenciar georgian, precum și introducerea unui sistem de screening la internare pentru a garanta tratamentul prompt și eficient al acestora. În ceea ce privește cazul reclamantului, statul a fost obligat să îl plaseze într-o unitate capabilă să îi furnizeze un tratament medical adecvat atât pentru hepatita de tip C, cât și pentru tuberculoză.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 17 euro cu titlu de prejudiciu material, suma de 9 000 de euro cu titlu de prejudiciul moral și suma de 1 639 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Lipsa îngrijirii medicale, provocarea polițienească și motivarea insuficientă a detenției reclamantului, care era HIV-seropozitiv și suferea de mai multe boli cronice și tulburări mintale, au încălcat articolele 3, 5 și 6

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KHUDOBIN ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 59696/00)

26 octombrie 2006

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant rus, născut în 1979, care locuia în Moscova.

La 29 octombrie 1998, acesta a primit un telefon de la o informatoare sub acoperire a poliției care i-a cerut să îi cumpere niște droguri. Reclamantul a acceptat și a cumpărat 0,05 grame de heroină, pe care le-a plătit cu banii pe care îi primise de la ea. La întoarcerea sa la punctul de întâlnire unde trebuia să îi înmăneze drogurile, el a fost reținut de polițiști.

Ziua următoare a fost acuzat de trafic de droguri și plasat în arest preventiv. Atunci când a dispus arestarea sa, procurorul a făcut referire la circumstanțele reținerii reclamantului, la gravitatea acuzațiilor care îi erau aduse și la riscul de sustragere. Măsura de detenție a fost prelungită în mai multe rânduri. Aceste decizii nu ar fi fost motivate.

La momentul arestării, reclamantul suferea de mai multe boli cronice, printre care epilepsie, pancreatită, hepatită virală de tip B și C, precum și de o serie de tulburări psihice. El era de asemenea HIV-seropozitiv. În timpul detenției, acesta a contractat mai multe boli grave, inclusiv rujeolă, bronșită și pneumonie acută. De asemenea, a avut mai multe crize epileptice. În mai multe rânduri, apărarea a informat instanța, administrația centrului de detenție și alte autorități ale statului cu privire la problemele sale grave de sănătate și a solicitat, fără succes, un examen medical aprofundat.

La 27 iulie 1999, instanța națională a decis că este necesară o nouă examinare a sănătății mintale a reclamantului. Aceasta a amânat judecarea cauzei și a dispus ca reclamantul să rămână între timp încarcerat, fără a prezenta nicio motivare. Contestația formulată de reclamant împotriva acestei decizii nu a fost soluționată niciodată.

Prima ședință pe fond a avut loc la 11 noiembrie 1999 în fața Tribunalului Districtual. Reclamantul nu a fost prezent. Avocatul reclamantului a solicitat o amânare deoarece mai mulți martori, inclusiv persoana care a vândut reclamantului heroina, precum și polițiștii implicați în operațiune nu s-au prezentat. Instanța i-a respins cererea și l-a găsit pe reclamant vinovat de vânzarea de heroină, dar l-a eliberat ca urmare a concluziilor unui raport

psihiatric în care se preciza că la momentul comiterii infracțiunii nu era în deplinătatea facultăților mintale.

În cursul procesului, apărătorul reclamantului a susținut că, cu încălcarea legislației Rusiei, reclamantul a fost instigat să comită o infracțiune de către informatoarea poliției. În cadrul apelului formulat, el a susținut că poliția fabricase infracțiunea și că mărturia a fost obținută prin forță. Tribunalul Municipal din Moscova a respins apelul la 11 ianuarie 2000.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut în special că nu a beneficiat de un tratament medical adecvat în centrul de arest preventiv, că condițiile de detenție au fost inumane și degradante, că măsura arestării sale preventive a depășit un termen rezonabil, că cererile sale de eliberare fie au fost examinate cu întârzieri semnificative, fie nu au fost examinate deloc și, în sfârșit, că condamnarea sa s-a bazat în întregime pe probe obținute ca urmare a instigării din partea poliției. Acesta a invocat articolul 3, articolul 5 paragrafele 3 și 4 și articolul 6 paragraful 1.

Articolul 3

Curtea a observat că părțile au prezentat situații diferite cu privire la asistența medicală de care a beneficiat reclamantul în centrul de detenție și a reamintit că, pentru aprecierea elementelor de probă, ea se bazează pe principiul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. În cazul în care evenimentele în cauză au cunoștință, în întregime sau în mare parte, numai autoritățile, astfel cum se întâmplă în cazul persoanelor aflate în detenție, ar apărea prezumții serioase de fapt în ceea ce privește vătămările survenite în timpul unei astfel de detenții. În astfel de cazuri, sarcina probei este transferată autorităților, cărora le revine obligația de a oferi o explicație satisfăcătoare și convingătoare. În lipsa unei astfel de explicații, Curtea poate deduce ingerințe care ar putea fi defavorabile guvernului pârât. În consecință, Curtea a examinat în continuare dacă sarcina probei ar trebui să fie transferată în speță. Reclamantul a susținut că nu a beneficiat de un tratament adecvat pentru bolile sale în timpul detenției, dar nu a prezentat niciun document medical care să specifice natura tratamentului de care a beneficiat efectiv în timpul arestării preventive, în cazul în care a beneficiat de vreun tratament.

Guvernul nu a negat că reclamantul suferea de boli cronice și de tulburări mintale la momentul arestării sale. Prin urmare, s-a constatat că, în conformitate cu orientările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante, autoritățile ar fi trebuit să păstreze un istoric al stării sale de sănătate și al oricărui tratament pe care l-a primit în timpul detenției. De asemenea, au fost exprimate preocupări cu privire la deteriorarea gravă a stării sale de sănătate în timpul detenției, ceea

ce ridică îndoieli cu privire la caracterul adecvat al tratamentului medical de care a beneficiat. În plus, s-a constatat că reclamantul a adus la cunoștința autorităților nemulțumirile sale într-un moment în care se putea aștepta în mod rezonabil ca acestea să ia măsurile adecvate, precum și că tatăl reclamantului a solicitat de asemenea un examen medical independent de cel puțin două ori. Curtea a constatat că este îngrijorător faptul că aceste cereri au fost refuzate, iar examinările au fost posibile numai la inițiativa autorităților de anchetă. Un incident din 16 aprilie 1999, cu privire la care reclamantul a susținut că a fost necesară administrarea unei injecții de către colegul său de celulă pentru a opri o criză, a fost, de asemenea, evidențiat cu o îngrijorare deosebită. Expunerea evenimentelor de către reclamant a fost acceptată, întrucât acesta a prezentat o mărturie semnată de colegii săi de celulă, iar guvernul nu a prezentat probe în sens contrar. O astfel de asistență din partea persoanelor necalificate nu ar putea fi considerată adecvată.

În ansamblu, elementele de mai sus au fost în favoarea afirmației reclamantului potrivit căreia îngrijirea medicală în centrul de detenție era inadecvată. În aceste condiții, îi revenea guvernului sarcina de a le combate. Cu toate acestea, guvernul nu a prezentat niciun document care să explice ce tip de tratament medical a fost administrat reclamantului. Astfel, observațiile sale conexe au fost vagi și insuficient susținute. Prin urmare, prezentarea evenimentelor de către reclamant a fost acceptată.

Curtea a admis că asistența medicală disponibilă în spitalele penitenciarelor poate să nu fie întotdeauna la același nivel ca în cele mai bune instituții medicale la care are acces publicul larg. Cu toate acestea, statul trebuie să se asigure că sănătatea și bunăstarea deținuților sunt asigurate în mod adecvat, printre altele, prin furnizarea asistenței medicale necesare. S-a constatat că reclamantul suferea de mai multe boli cronice, că era seropozitiv și suferea de o tulburare psihică gravă, deși nimic nu sugerează că statutul său era, în principiu, incompatibil cu detenția. În aceste condiții, lipsa unei asistențe medicale calificate și rapide, pe lângă refuzul autorităților de a permite o examinare medicală independentă a stării sale de sănătate, a creat un sentiment de insecuritate atât de puternic încât, combinat cu suferința sa fizică, a fost considerat de Curtea a echivala cu un tratament degradant. Prin urmare, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 3.

Având în vedere cele de mai sus, s-a considerat că nu este necesară examinarea separată a plângerii reclamantului cu privire la condițiile generale ale detenției sale.

Articolul 5 paragraful 3

Curtea a remarcat că competența sa de a examina constatările instanțelor naționale în acest context era limitată: numai dacă motivarea ar fi arbitrară

sau lipsită de orice temei de fapt, aceasta ar putea interveni și ar putea constata caracterul nejustificat al detenției.

Aceasta a luat act de motivele invocate pentru emiterea ordinului inițial de arest la 30 octombrie 1998. Cu toate acestea, Curtea a arătat că instanțele naționale nu au motivat prelungirea detenției reclamantului sau respingerea mai multor cereri de punere în libertate formulate de apărător. Aceasta a reamintit că gravitatea acuzației nu poate, în sine, să justifice perioade lungi de detenție în așteptarea procesului și nici nu ar putea fi utilizată pentru a anticipa o pedeapsă privativă de libertate. În plus, aceasta a arătat că autoritățile nu au luat în considerare factori importanți, precum vârsta fragedă a reclamantului, problemele sale de sănătate, lipsa antecedentelor penale, faptul că acesta avea o reședință permanentă și relații de familie stabile. Se pare că această absență a motivării nu a fost o omisiune accidentală sau pe termen scurt, ci mai degrabă o modalitate obișnuită de soluționare a cererilor de eliberare.

Curtea a concluzionat că detenția reclamantului, timp de un an și 23 de zile, nu era justificată de motive „relevante și suficiente” și, prin urmare, a considerat că a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 3.

Articolul 5 paragraful 4

Curtea a reamintit două aspecte ale cerinței privind „celeritatea”, ambele apreciate în funcție de circumstanțele fiecărui caz: în primul rând, posibilitatea unui control jurisdicțional trebuie să fie oferită la scurt timp după plasarea în detenție a persoanei și, dacă este necesar, ulterior, la intervale rezonabile. În al doilea rând, procedura de control trebuie să se desfășoare cu diligența necesară.

Curtea a constatat că examinarea cererilor de eliberare a fost întârziată în mod nejustificat. Având în vedere aceste constatări, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 4.

Articolul 6 paragraful 1

Curtea a constatat că reclamantul nu avea antecedente penale și că singurele acuzații privind implicarea sa în traficul de droguri proveneau de la informatoarea poliției. În plus, el nu a obținut niciun câștig financiar de pe urma tranzacției. Prin urmare, Curtea a considerat că operațiunea poliției nu l-a vizat în mod personal pe reclamant ca distribuitor de droguri bine cunoscut, ci mai degrabă orice persoană care ar fi fost de acord să achiziționeze heroină pentru informatoare.

În lipsa unui sistem cuprinzător de verificări care să însoțească operațiunea poliției, rolul controlului ulterior de către instanța de fond a devenit crucial. Cu toate acestea, Curtea a observat că polițiștii implicați în „achiziționarea test” nu au fost niciodată interogați de instanță, deși apărarea a încercat să obțină audierea acestora, la fel cum nici persoana condamnată pentru vânzarea

drogului către reclamant nu a fost interogată. În sfârșit, Curtea a fost în mod deosebit frapată de faptul că reclamantul însuși nu a fost audiat de instanță cu privire la subiectul instigării, acesta nefiind prezent nici la ședința din 11 noiembrie 1999.

În concluzie, Curtea a constatat că, deși instanța națională avea motive să suspecteze existența unei instigări, aceasta nu a analizat elementele de fapt și de drept relevante care ar fi ajutat-o să distingă provocarea polițienească de o formă legitimă de anchetă. Rezultă că procedura, care a condus la condamnarea reclamantului, nu a fost „echitabilă”, iar Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 12 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de aproximativ 3 130 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Deși cadrul normativ relevant nu a evidențiat nicio deficiență în ceea ce privește obligația statului de a proteja dreptul la viață al soțului reclamantei, lipsa unor căi de atac eficace a constituit o încălcare a articolului 2, sub aspect procedural.

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA LOPES DE SOUSA FERNANDES ÎMPOTRIVA PORTUGALIEI

(Cererea nr. 56080/13)

19 decembrie 2017

1. În fapt

Reclamanta era resortisant portughez. În noiembrie 1997, soțul său a fost supus unei intervenții chirurgicale pentru îndepărtarea polipilor nazali în Spitalul Vila Nova de Gaia (CHVNG). După ce s-a întors acasă, acesta a avut dureri de cap violente, motiv pentru care s-a întors la CHVNG, unde a fost diagnosticat cu probleme psihice, fiindu-i prescrise medicamente tranchilizante. În ziua următoare a fost diagnosticat cu meningită bacteriană de către o nouă echipă medicală și transferat la unitatea de terapie intensivă. El a rămas acolo până la începutul lunii decembrie 1997, când a fost mutat la o secție de medicină internă, diagnosticat cu două ulcere duodenale și tratat de medicul J.V.

Soțul reclamantei a părăsit spitalul opt zile mai târziu, dar a continuat să aibă dureri. El s-a prezentat de încă trei ori la unitatea de primiri urgențe a CHVNG și a fost spitalizat de două ori. Testele au relevat inclusiv prezența bacteriei *Clostridium difficile*. La începutul lunii februarie 1998 a fost externat de medicul J.V., care i-a prescris un tratament și l-a îndrumat către serviciul ambulatoriu pentru monitorizare. Ulterior, în luna februarie 1998, soțul reclamantei a fost internat într-un alt spital, unde a decedat la 8 martie 1998. Conform certificatului de deces, cauza decesului a fost septicemia.

În luna august 1998, reclamanta a adresat o scrisoare Ministerului Sănătății, Autorității Regionale de Sănătate și Colegiului medicilor, arătând că nu primise nicio explicație cu privire la deteriorarea bruscă a sănătății soțului său și la decesul său ulterior. În luna septembrie 2000, inspectorul general pentru sănătate a dispus efectuarea unei anchete, în urma căreia a fost emis un raport în iulie 2006, raport prin care s-a concluzionat că nu există motive de atragere a răspunderii disciplinare pentru neglijență a profesioniștilor în cauză. Cu toate acestea, din raport a reieșit că recomandarea medicului J.V. de monitorizare ambulatorie a fost insuficientă, deoarece ar fi trebuit ca soțul reclamantei să rămână în spital sub supraveghere atentă. În consecință, inspectorul general a dispus inițierea unei proceduri disciplinare împotriva medicului J.V., procedură care a fost suspendată până la soluționarea unei proceduri penale. Medicul J.V. a fost acuzat deucidere din culpă, dar a fost achitat în ianuarie 2009 de

Tribunalul Districtual din cauza lipsei de probe. Procedura disciplinară a fost clasată, iar căile ulterioare de atac ale reclamantei au fost respinse, culminând cu respingerea de către Curtea Supremă Administrativă în februarie 2013.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta a susținut că decesul soțului său a survenit ca urmare a neglijenței și a lipsei de atenție din partea personalului medical și că autoritățile nu au furnizat o explicație cu privire la cauza deteriorării bruște a stării sale de sănătate. În plus, aceasta a reclamat durata și rezultatul procedurilor naționale. La 15 decembrie 2015, în cameră, a fost stabilit că a existat o încălcare de fond și procedurală a articolului 2. La cererea guvernului, cauza a fost retrimisă Marii Camere în temeiul articolului 43.

Articolul 2 (fond)

Curtea a remarcat că i s-a solicitat frecvent să se pronunțe cu privire la cazuri referitoare la acuzații de neglijență care au apărut în contextul tratamentelor medicale din spitale. Aceasta a considerat că prezenta cauză a oferit ocazia de a se reafirma și de a se clarifica domeniul de aplicare al principalelor obligații pozitive ce revin statelor în astfel de cazuri. Curtea a stabilit două tipuri de „împrejurări cu totul excepționale” în care răspunderea statului în temeiul articolului 2 poate fi angajată în raport cu furnizorii de servicii medicale.

În primul rând, răspunderea poate fi angajată atunci când viața unui pacient este pusă în pericol cu bună știință prin refuzarea accesului la tratamentul de urgență care îi poate salva viața. Aceasta nu se extinde la cazurile de tratament deficitar, incorect sau întârziat.

S-a observat că reclamanta nu a susținut că decesul soțului său a fost cauzat cu intenție, ci că acesta a decedat ca urmare a unei infecții contractate în spital și a neglijenței medicale. Tratamentul medical al soțului reclamantei a făcut obiectul unui control intern și nicio autoritate judiciară sau disciplinară nu a constatat vreo culpă. În plus, niciuna dintre expertizele medicale nu a dovedit în mod concludent neglijența medicală. Curtea a reiterat că, cu excepția cazurilor de arbitrar sau eroare vădită, nu îi revine sarcina de a repune în discuție constatările de fapt efectuate de autoritățile naționale, în special în ceea ce privește expertizele științifice. S-a observat, de asemenea, că reclamanta nu a susținut faptul că soțului său i s-a negat accesul la tratament medical și nici nu au existat dovezi care să sugereze acest lucru. S-a reiterat faptul că situațiile în care a existat fie o presupusă eroare de diagnostic, care a condus la administrarea cu întârziere a unui tratament adecvat, fie o presupusă întârziere a unei anumite intervenții medicale, nu pot fi considerate, în sine, echivalente cu neacordarea de îngrijiri medicale.

Pe de altă parte, răspunderea statului poate fi angajată în cazul în care o disfuncționalitate sistemică sau structurală a serviciilor spitalicești a avut drept consecință privarea unui pacient de accesul la un tratament de urgență care îi putea salva viața. Autoritățile în cauză trebuiau sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de acest risc și să nu fi luat măsurile necesare pentru a evita ca acest risc să se materializeze, punând astfel în pericol viața pacienților, inclusiv a pacientului în cauză. Actele și omisiunile trebuie să fi depășit simpla eroare sau neglijență medicală, fiind, în schimb, sistemice sau structurale. Mai precis, trebuie să existe o legătură între disfuncționalitate și prejudiciul suferit de pacient și această disfuncționalitate trebuie să fi rezultat din omisiunea statului de a-și îndeplini obligația de a asigura un cadru normativ.

Nu au existat dovezi suficiente pentru a demonstra că, în speță, orice disfuncționalitate, astfel cum este descrisă mai sus, a afectat spitalele. În plus, nu s-a demonstrat că pretinsa culpă ar fi depășit o simplă eroare sau neglijență medicală sau că persoanele implicate în tratarea pacientului nu ar fi acordat, cu încălcarea obligațiilor lor profesionale, îngrijiri medicale de urgență soțului reclamantei, în pofida faptului că erau pe deplin conștiente de faptul că viața sa era pusă în pericol în lipsa îngrijirilor respective. Pe de altă parte, Curtea a considerat că pretinsa lipsă de coordonare între serviciile CHVNG nu constituia, în sine, o disfuncționalitate a serviciilor spitalicești de natură să angajeze răspunderea statului. Având în vedere normele și standardele detaliate prevăzute în dreptul intern și în practica statului pârât în domeniul în cauză, Curtea a constatat că cadrul normativ relevant nu a evidențiat nicio deficiență în ceea ce privește obligația statului de a proteja dreptul la viață al soțului reclamantei.

În consecință, Curtea a statuat că nu a existat o încălcare pe fond a articolului 2.

Articolul 2 (procedură)

Curtea a subliniat că obligația procedurală principală a Portugaliei consta în instituirea unui sistem juridic care să permită determinarea cauzei decesului pacienților și tragerea la răspundere a celor responsabili. În cazurile de neglijență medicală, legislația portugheză a prevăzut posibilitatea inițierii unor proceduri penale și civile, precum și posibilitatea sesizării Ministerului Sănătății și Colegiului medicilor. Reclamanta a făcut uz de aceste căi de atac, însă au fost evidențiate următoarele deficiențe.

Procedura în fața Inspectoratului General pentru Sănătate (IGS) a fost lipsită de promptitudine, fiind necesari doi ani pentru începerea anchetei și încă un an pentru numirea unui inspector care să conducă ancheta. Reclamanta a prezentat probe pentru prima dată la aproape trei ani și șase luni după ce a contactat autoritățile. Ea a fost informată la puțin peste șapte ani și zece luni

de la inițierea procedurii IGS că procedura disciplinară împotriva medicului J.V. urma să fie suspendată în așteptarea soluționării procedurii penale.

Procedura penală a fost caracterizată de ineficacitate în măsura în care a durat mai mult de șase ani și opt luni, nu a fost desfășurată prompt și a avut ca obiect doar acuzațiile aduse medicului J.V., fără a fi examinate celelalte susțineri legate de culpa medicală invocate de reclamantă.

Durata procedurii în fața Colegiului medicilor, de aproximativ patru ani și cinci luni, a fost nerezonabilă, dat fiind că acesta nu examinase decât rapoarte medicale și expertize, fără a lua în considerare niciun alt element de probă.

Curtea a arătat că acțiunea în despăgubire în fața instanțelor administrative ar fi fost în măsură să ofere reclamantei cea mai adecvată cale de atac. Cu toate acestea, procedura a durat mai mult de 9 ani și 11 luni fără justificare.

În concluzie, sistemul național nu a furnizat un răspuns adecvat și în timp util în conformitate cu obligațiile Portugaliei în temeiul articolului 2, fiind astfel încălcat acest articol sub aspect procedural.

Articolul 41

Curtea a statuat că Portugalia trebuie să plătească reclamantei suma de 23 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral.

Menținerea în detenție a reclamantului și condițiile în care acesta a fost transferat la spital pentru a primi tratament pentru leucemie au încălcat drepturile acestuia prevăzute la articolul 3

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA MOUISEL ÎMPOTRIVA FRANȚEI

(Cererea nr. 67263/01)

14 noiembrie 2002

1. În fapt

Reclamantul, domnul Jean Mouisel, s-a născut în anul 1948 și trăia în Franța. La 12 iunie 1996, a fost condamnat la 15 ani de închisoare pentru jaf armat, răpire și fraudă. Dintr-un certificat medical din 8 ianuarie 1999 rezulta că suferea de leucemie limfatică cronică. Pe măsură ce starea sa s-a agravat, acesta a fost supus unor sesiuni de chimioterapie într-un spital pe durata zilei, în sistem ambulatoriu. Reclamantul a fost pus în lanțuri în timpul transferurilor către spital și a susținut că, în timpul ședințelor de chimioterapie, picioarele sale erau legate în lanțuri, iar una dintre încheieturi era legată de pat. El a decis să își întrerupă tratamentul medical în iunie 2000, reclamând aceste condiții și comportamentul agresiv al gardienilor față de el.

Pentru a stabili dacă starea de sănătate a reclamantului era compatibilă cu menținerea sa în detenție, la 28 iunie 2000 a fost întocmit un raport medical. Raportul a concluzionat că reclamantul trebuia tratat în cadrul unei clinici specializate, iar la 19 iulie 2000 a fost transferat de urgență la închisoarea Muret pentru a se afla în apropierea Spitalului Toulouse. El a fost eliberat în regim de liberare condiționată la 22 martie 2001, sub rezerva obligației de a urma un tratament sau a beneficia de îngrijiri medicale.

2. Aprecierea Curtii

Invocând articolul 3 din Convenție, reclamantul s-a plâns de faptul că a fost ținut în detenție, deși era grav bolnav, precum și de condițiile de detenție.

Articolul 3

Curtea a constatat că perioada care trebuie luată în considerare în cauză a început să curgă la data primului raport medical prin care a fost diagnosticată afecțiunea de care suferea reclamantul, respectiv 8 ianuarie 1999, și s-a încheiat cu liberarea sa condiționată la 22 martie 2001.

Curtea a reiterat faptul că nu există nicio dispoziție în Convenție care să se refere în mod specific la situația persoanelor private de libertate, cu atât mai

puțin în cazul în care acestea sunt bolnave, dar astfel de probleme ar putea ridica probleme din perspectiva articolului 3. Deși nu există o obligație generală de eliberare a deținuților care se află într-o stare de sănătate precară, articolul 3 impune obligația statelor de a proteja integritatea fizică a persoanelor care au fost private de libertate, în special prin furnizarea oricărei asistențe medicale necesare. De asemenea, Curtea a reiterat faptul că metoda de executare a măsurii nu ar trebui să supună deținutul unui stres sau unui chin de o intensitate care depășește gradul inevitabil de suferință inerent detenției.

Legea permitea autorităților franceze să intervină în cazurile în care deținuții erau grav bolnavi. În temeiul Legii din 15 iunie 2000, deținuții puteau fi eliberați în regim de liberare condiționată atunci când era nevoie să beneficieze de tratament. În plus, în temeiul Legii din 4 martie 2002 privind drepturile persoanelor bolnave, pedepsele deținuților ar putea fi suspendate dacă aceștia sunt grav bolnavi sau suferă de o afecțiune cronică incompatibilă cu menținerea lor în detenție. Astfel, Curtea a observat că sănătatea deținuților constituie în prezent un factor care trebuie luat în considerare pentru a stabili modul în care trebuie executată o pedeapsă cu închisoarea, în special în ceea ce privește durata acesteia. Cu toate acestea, Curtea a admis că, în speță, reclamantul nu a avut la dispoziție nicio cale de atac în perioada în cauză, întrucât acesta nu îndeplinea condițiile necesare pentru a obține liberarea condiționată, iar legea care permite suspendarea pedepselor nu fusese adoptată până la momentul respectiv.

În ceea ce privește consecințele menținerii în detenție și condițiile de detenție a reclamantului, Curtea a constatat că starea acestuia a devenit din ce în ce mai incompatibilă cu menținerea sa în detenție pe măsură ce boala sa a evoluat. De exemplu, rapoartele medicale făceau referire la dificultatea asigurării tratamentului în penitenciar și la starea psihologică a reclamantului, care a fost agravată de stresul cauzat de boală. Cu toate acestea, autoritățile penitenciare nu au luat nicio măsură specială, care ar fi putut include internarea reclamantului în spital sau transferarea acestuia la orice altă instituție în care acesta putea fi monitorizat și ținut sub supraveghere, în special în timpul nopții.

În plus, deși nu s-a dovedit că reclamantul era ținut în lanțuri atunci când primea tratament, nu exista nicio îndoială că acesta era încătușat pe durata transferurilor către și dinspre spital. S-a reiterat faptul că „încătușarea” nu ridică, în mod normal, probleme din perspectiva articolului 3, atunci când este impusă în cadrul unei detenții legale și nu implică o utilizare a forței care depășește ceea ce se consideră în mod rezonabil necesar, ținând seama de orice pericol prezentat de reclamant și de riscul de sustragere a acestuia. Cu toate acestea, având în vedere starea reclamantului, faptul că a fost internat în spital, natura tratamentului și fragilitatea reclamantului, Curtea a considerat că utilizarea cătușelor era disproporționată în raport cu riscul de securitate

pe care îl prezenta acesta. Curtea a observat că nu există niciun element care să sugereze existența unui risc semnificativ de sustragere sau de recurgere la violență. În sfârșit, Curtea a luat act de recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii privind condițiile în care deținuții erau transferați la spital pentru a fi supuși unor examene medicale, condiții care au continuat să ridice probleme din punctul de vedere al eticii medicale și al respectării demnității umane. Descrierile reclamantului cu privire la condițiile în care a fost escortat la spital și de la spital nu par foarte îndepărtate de situațiile care au provocat îngrijorarea comitetului în acest domeniu.

În opinia Curții, autoritățile naționale nu au ținut seama în mod suficient de starea de sănătate a reclamantului. Menținerea sa în detenție, în special începând cu luna iunie 2000, i-a adus atingere demnității și a constituit o dificultate deosebit de acută, care a cauzat suferințe care depășeau ceea ce era inevitabil pentru o pedeapsă cu închisoarea sau din perspectiva unui tratament pentru cancer. În consecință, Curtea a statuat că menținerea în detenție a reclamantului constituia un tratament inuman și degradant și că a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 15 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral.

Omisiunea de a lua măsuri adecvate pentru a proteja viețile copiilor vulnerabili aflați în îngrijire și neinvestigarea în mod eficient a deceselor acestora au încălcat articolul 2

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA NENCHEVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA BULGARIEI

(Cererea nr. 48609/06)

18 iunie 2013

1. În fapt

Reclamanții erau Asociația pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului și nouă părinți ai șapte dintre cei cincisprezece copii și tineri adulți care au decedat în iarna dintre 1996 și 1997 în căminul Dzhurkovo. Căminul Dzhurkovo a găzduit aproximativ 80 de copii în iarna dinspre 1996 înspre 1997, toți prezentând handicap fizic sau mintal grav. Unii copii fuseseră plasați acolo la cererea părinților lor, iar alții în temeiul unei decizii administrative, după ce părinții lor i-au dat spre adopție.

În perioada 1996-1997, Bulgaria a suferit o criză economică, financiară și socială gravă. Inflația a crescut cu peste 1 000 %, iar bugetul alocat căminului Dzhurkovo, care era administrat de primărie, a scăzut semnificativ ca valoare. Din acest motiv, autoritățile nu au mai putut pune la dispoziția căminului Dzhurkovo fondurile necesare pentru a acoperi costul alimentelor și al bunurilor de primă necesitate. În timpul iernii respective, hrana oferită la căminul Dzhurkovo a fost extrem de inadecvată, încălzirea spațiului se făcea doar câte o oră dimineața și seara, a fost dificilă menținerea unui nivel de igienă de bază și a existat un număr insuficient de angajați. Personalul și locuitorii satului vecin aduceau în mod voluntar hrană, pentru a se asigura că copiii nu rămân complet nehrăniți.

La 20 septembrie 1996, directorul căminului Dzhurkovo a trimis Ministerului Muncii și Politicii Sociale o scrisoare semnată de primarul localității Laki, în care se arăta că nu dispunea de mijloacele materiale necesare pentru a răspunde nevoilor de bază ale copiilor care locuiau acolo și că aceste condiții prezentau un risc grav și iminent pentru viața lor. Primul copil a decedat la căminul Dzhurkovo la 15 decembrie 1996. În luna ianuarie 1997, serviciile sociale comunale au decis să plaseze încă opt copii care proveneau de la un cămin de îngrijire în căminul Dzhurkovo.

În cursul lunii ianuarie 1997, directorul căminului Dzhurkovo și primarul localității Laki au făcut apel la mai multe organizații umanitare, donatori privați, precum și la Ministerul Muncii și Politicii Sociale pentru provizii de bază, dat fiind că exista un risc ca respectivii copii să nu supraviețuiască

iernii. La 22 februarie 1997, au decedat șapte copii. Directorul a trimis o telegramă Ministerului Muncii și Politicii Sociale, subliniind gravitatea situației, și și-a reiterat solicitarea de adoptare a unor măsuri urgente. În aceeași zi, ea a contactat serviciul de asistență socială al ministerului, care i-a transmis o plată unică în valoare de 3 720 de euro. Până la momentul respectiv, 15 copii din cămin decedaseră.

În iulie 1999, Ministerul Public Regional a inițiat o procedură penală *in rem* cu privire la 10 dintre cele 15 decese. De asemenea, s-a dispus efectuarea unei anchete pentru a se stabili dacă exista o legătură de cauzalitate între nerespectarea obligației de a proteja viața și sănătatea copiilor prin furnizarea de hrană și căldură suficientă, precum și de alte bunuri de primă necesitate, și decesele acestora. Un raport medico-legal, a cărui efectuare a fost dispusă în cadrul acestei anchete, a indicat că este dificil să se determine cauzele deceselor fără autopsie. Nu a fost efectuată nicio autopsie pentru a stabili cauza deceselor, întrucât legislația națională impunea acest lucru numai în cazul în care o persoană a decedat în spital sau la cererea rudei sale.

În aprilie 2004, directorul, medicul consultant și asistenta-șefă de la căminul Dzhurkovo au fost acuzați de omor din culpă pentru încălcarea obligațiilor legale. În octombrie 2004, Ministerul Finanțelor a răspuns la o cerere a anchetatorului de obținere a unor documente relevante, arătând că acestea fuseseră distruse la expirarea termenului legal. În ianuarie 2005, Ministerul Public Regional a trimis instanței un rechizitoriu împotriva directorului, a medicului consultant și a asistentei-șefe pentru neglijență profesională, care a constituit cauza decesului pentru 13 copii. Cu toate acestea, instanța i-a achitat pe inculpați. Curtea de Apel și Curtea Supremă de Casație au confirmat această hotărâre.

2. Aprecierea Curții

Reclamantii au susținut că statul și-a încălcat obligația pozitivă de a proteja viața persoanelor vulnerabile aflate în îngrijirea sa și că nu a efectuat o anchetă eficientă pentru a stabili cauza deceselor și pentru a identifica persoanele responsabile. De asemenea, aceștia au criticat condițiile de la căminul Dzhurkovo și au susținut că statul a acționat în mod discriminatoriu având în vedere starea de sănătate și vulnerabilitatea copiilor. Curtea a ales să examineze plângerile formulate în temeiul articolelor 2, 3 și 13. În sfârșit, reclamantii au susținut că refuzul instanței de a-i introduce ca părți civile în procedura penală, precum și durata procedurii penale au încălcat articolul 6.

Cu privire la admisibilitate

Cei nouă reclamantii persoane fizice aveau calitatea de victime, fiind moștenitori legitimi ai copiilor lor din căminul Dzhurkovo. Asociația pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului a solicitat Curții permisiunea de

a reprezenta în mod legal persoanele ale căror moștenitori legitimi nu erau cunoscuți. Cu toate acestea, Asociația nu a reușit să demonstreze că participarea sa era în interesul justiției și nici să ofere Curții un motiv pentru a se abate de la jurisprudența sa consacrată. Prin urmare, asociația nu a putut fi considerată victimă a unei încălcări a Convenției, iar cererile depuse de aceasta au fost respinse ca fiind incompatibile *ratione personae*.

Articolul 2

Curtea a precizat că articolul 2 prima teză impune statului obligația de a lua măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate în jurisdicția sa. Autoritățile nu au contestat faptul că erau responsabile pentru îngrijirea copiilor și a adulților vulnerabili plasați în căminele publice, asupra cărora exercitau o supraveghere exclusivă. Curtea a considerat că mai mulți factori au sugerat că autoritățile ar fi trebuit să știe că exista un risc real pentru viețile copiilor și că acestea nu au luat măsuri rezonabile, în limitele competențelor lor, pentru a atenua acest risc.

În contextul unei ierni aspre și al unei crize economice grave, începând cu 10 septembrie 1996 au fost puse la dispoziție informații cu privire la riscul pe care lipsa încălzirii, a hranei și a medicației îl reprezintă pentru copii. De la acea dată, cu sprijinul primarului localității Laki, directorul căminului Dzhurkovo a început să alerteze autoritățile cu privire la aceste riscuri și a solicitat ajutorul corespunzător. De fapt, directorul a anunțat în mod repetat autoritățile de gravitatea situației. În consecință, s-a constatat că funcționarii de la cel mai înalt nivel din Ministerul Muncii și Politicii Sociale și din alte instituții publice erau conștienți de riscurile pentru sănătatea și viața copiilor încă din septembrie 1996, cu trei luni înainte de primul deces.

Faptul că evenimentele tragice nu au avut loc în mod brusc, punctual și neprevăzut, echivalent cu cel al unui eveniment de forță majoră, a reprezentat un element crucial în cauză. Dimpotrivă, prezenta cauză privea un pericol pentru viețile persoanelor vulnerabile aflate în grija statului pe care autoritățile îl cunoșteau pe deplin, într-o situație care ar putea fi calificată drept criză națională. Era clar că autoritățile nu au luat măsuri prompte, decisive și suficiente pentru a preveni decesele, în pofida faptului că acestea cunoșteau cu exactitate riscurile reale și iminente pentru viețile persoanelor în cauză.

Curtea a considerat că faptele din cauză erau excepționale și distincte de un caz obișnuit de neglijență. Împrejurarea că reclamanți aveau posibilitatea să introducă acțiuni civile nu era suficientă în sine pentru se considera îndeplinită obligația statului de a efectua o anchetă efectivă în sensul articolului 2, introducerea unei acțiuni civile depinzând numai de inițiativa victimelor. Articolul 2 impunea autorităților să efectueze o anchetă rapidă și diligentă din oficiu. Curtea a constatat că ancheta oficială a început la doi ani după producerea

evenimentelor și că procedurile penale ulterioare au durat aproximativ opt ani. Guvernul nu a furnizat nicio explicație cu privire la această întârziere a procedurii penale, în cursul căreia una dintre persoanele responsabile de administrarea căminului Dzhurkovo a decedat, iar unele dintre registre au fost distruse ca urmare a expirării termenului de păstrare a documentelor de cinci ani. Prin urmare, autoritățile nu au acționat cu diligența rezonabilă necesară pentru a stabili cauza deceselor și responsabilitatea funcționarilor. Aparența unei lipse de diligență pune de asemenea sub semnul întrebării aspectul dacă ancheta a fost efectuată cu bună-credință și dacă nu a contribuit la suferința reclamanților.

Curtea nu a acceptat argumentul guvernului potrivit căruia distrugerea arhivelor nu permitea să se verifice dacă au avut loc proceduri administrative sau disciplinare pentru a verifica dacă autoritățile erau responsabile pentru deces. Acest argument a fost considerat contrar cerinței diligenței, care era inerentă noțiunii de răspuns adecvat. În plus, nu a existat niciun alt indiciu în niciunul dintre elementele de probă disponibile în sensul că au fost inițiate astfel de proceduri pentru a examina problemele legate de administrarea căminului care au dus la decese. Ținând seama de circumstanțele excepționale ale speței, procedurile civile de care dispuneau reclamanții nu erau suficiente pentru a fi considerate îndeplinite obligațiile ce reveneau statului în temeiul articolului 2. Statul nu și-a îndeplinit obligația de a proteja viețile copiilor vulnerabili aflați în grija sa și obligația de a institui mecanisme procedurale adecvate pentru a stabili situația de fapt din speță, nereușind astfel să protejeze interesul public pe care îl relevaseră împrejurările din speță. Prin urmare, Curtea a statuat că a existat o încălcare pe fond și sub aspect procedural a articolului 2.

Articolul 13 coroborat cu articolul 2

Curtea a arătat că, la data faptelor, puteau fi formulate cereri de despăgubire împotriva instituțiilor responsabile pentru căminul Dzhurkovo, și anume împotriva Ministerul Muncii și Politicii Sociale și a primăriei Laki. În plus, dreptul bulgar nu a împiedicat reclamanții să depună cereri de despăgubire pe latură civilă în paralel cu procedura penală. Prin urmare, capătul de cerere întemeiat pe articolul 13 coroborat cu articolul 2 era inadmisibil ca vădit nefondat.

Articolele 3 și 13

Curtea a statuat că nu era necesar să se examineze aceste capete de cerere, întrucât acestea fuseseră prezentate după expirarea termenului de șase luni. Prin urmare, această capete de cerere erau inadmisibile.

Articolul 6

Curtea a constatat că reclamanții nu au atacat decizia instanței de a permite exercitarea acțiunii civile în cadrul procedurii penale. În plus, această decizie nu a afectat dreptul reclamanților de a iniția o procedură civilă separată. În orice caz, această cerere nu a fost introdusă în fața Curții în termen de șase luni de la pronunțarea deciziei instanței și, prin urmare, era tardiv introdusă. În ceea ce privește critica referitoare la durata procedurii penale, reclamanții nu au fost introduși în calitate de părți civile în proces și, prin urmare, articolul 6 nu era aplicabil. Prin urmare, acest capăt de cerere era inadmisibil.

Articolul 41

Curtea a acordat celor doi reclamanți câte 10 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și 2 000 de euro Asociației pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului cu titlu de cheltuieli de judecată. Aceasta a considerat că constatarea unei încălcări constituia satisfacție suficientă pentru ceilalți reclamanți.

Statul nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive de a proteja dreptul la viață și dreptul la respectarea bunurilor sale în contextul unei explozii de metan, și nici obligația de a acorda compensații suficiente

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA ÖNERYILDIZ ÎMPOTRIVA TURCIEI

(Cererea nr. 48939/99)

30 noiembrie 2004

1. În fapt

Reclamantul, Maşallah Öneriyıldız, s-a născut în 1955. La momentul faptelor, acesta locuia cu 12 rude apropiate în Kazım Karabekir, un cartier mărginaș din Istanbul.

Kazım Karabekir făcea parte dintr-o zonă extinsă de locuințe rudimentare construite fără nicio autorizație pe terenurile din jurul unui depozit de deșeuri care au fost utilizate în comun de patru consilii districtuale începând cu anii 1970, sub autoritatea și responsabilitatea Consiliului Local Istanbul. Un raport de expertiză întocmit la 7 mai 1991 la cererea Tribunalului Districtual, care a fost sesizat de Consiliul districtual cu soluționarea cauzei, a atras atenția autorităților, printre altele, asupra faptului că nu au fost luate măsuri la depozitul în cauză pentru a preveni o explozie a metanului generat de deșeurile în descompunere. Acest raport a dat naștere unei serii de litigii între primarii în cauză. Cu toate acestea, înainte de încheierea procedurilor inițiate de oricare dintre acești primari, la 28 aprilie 1993 a avut loc o explozie de metan, iar deșeurile aruncate de explozie din depozitul de deșeuri au distrus mai mult de zece case situate sub acesta, inclusiv cea aparținând reclamantului, care a pierdut nouă rude apropiate.

În urma anchetelor penale și administrative desfășurate în speță, cei doi primari în cauză au fost aduși în fața instanțelor, întrucât nu au dispus distrugerea barăcilor construite ilegal în jurul depozitului de deșeuri și că nu au renovat depozitul sau nu au dispus închiderea acestuia, în pofida concluziilor raportului de expertiză din 7 mai 1991. La 4 aprilie 1996, ambii primari în cauză au fost condamnați la pedeapsa minimă cu închisoarea de trei luni prevăzută la articolul 230 din Codul penal pentru săvârșirea infracțiunii de „neglijență în serviciu”, fiecare primind de asemenea o amendă în cuantum de 160 000 de lire turcești (TRL) și fiind condamnați. Ulterior, pedeapsa închisorii a fost înlocuită cu pedeapsa amenzii, a cărei executare a fost suspendată.

Ulterior, reclamantul a introdus la Tribunalul Administrativ din Istanbul o acțiune în despăgubire, în nume propriu și în numele celor trei copii ai săi care au supraviețuit exploziei, considerând autoritățile ca fiind responsabile

pentru decesul rudelor sale și pentru distrugerea proprietății sale. Printr-o hotărâre din 30 noiembrie 1995, autoritățile au fost obligate să plătească reclamantului și copiilor săi 100 000 000 TRL cu titlu de daune morale și 10 000 000 TRL cu titlu de daune pecuniare pentru distrugerea bunurilor de uz casnic (echivalentul la momentul faptelor a aproximativ 2 077 EUR și, respectiv, 208 EUR). La momentul pronunțării hotărârii Tribunalului, aceste sume erau încă datorate reclamantului.

2. Aprecierea Curții

Într-o hotărâre de cameră din 18 iunie 2002, Curtea a constatat încălcarea articolului 2 din Convenție și a articolului 1 din Protocolul nr. 1. La cererea guvernului turc în conformitate cu articolul 43, cauza a fost trimisă Marii Camere.

Reclamantul a susținut că faptele reclamate au determinat încălcări ale articolului 2 (dreptul la viață), ale articolului 13 (dreptul la un remediu efectiv), ale articolului 6 paragraful 1 (dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil) și ale articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție și ale articolului 1 din Protocolul adițional (protecția proprietății).

Articolul 2

Curtea a examinat mai întâi responsabilitatea statului în ceea ce privește decesele. Raportul de expertiză prezentat la 7 mai 1991 se referea în mod specific la pericolul unei explozii cauzate de metanogeneză, deoarece depozitul de deșeuri nu dispunea de „niciun mijloc de prevenire a unei explozii a metanului ca urmare a descompunerii” deșeurilor menajere. Curtea a considerat că nici realitatea, nici caracterul imediat al pericolului în cauză nu erau contestate, observând că riscul unei explozii a apărut în mod evident cu mult timp înainte de a fi subliniat în raportul din 7 mai 1991 și că, având în vedere continuarea exploatarea depozitului în aceleași condiții, acest risc nu ar fi putut decât să crească în timp.

Întrucât autoritățile turce au știut sau ar fi trebuit să știe că exista un risc real sau imediat pentru persoanele care locuiau în apropierea depozitului de deșeuri (cel puțin până la 27 mai 1991, când li s-a comunicat raportul din 7 mai 1991), acestea aveau obligația, în temeiul articolului 2 din Convenție, să ia măsurile operaționale preventive necesare și suficiente pentru a proteja aceste persoane, cu atât mai mult cu cât ele însele amenajaseră depozitul și autorizaseră exploatarea acestuia, dând naștere riscului în cauză. Cu toate acestea, Consiliul municipal al orașului Istanbul nu a luat măsurile urgente necesare.

În ceea ce privește argumentul guvernului potrivit căruia reclamantul ar fi acționat în mod nelegal atunci când s-a instalat lângă depozitul de deșeuri,

Curtea a observat că, în pofida interdicțiilor legale în materie de urbanism, politica constantă a statului turc privind cartierele mărginașe a încurajat integrarea acestor zone în mediul urban și a recunoscut astfel existența și modul de viață al cetățenilor care și-au construit treptat locuințe în aceste zone începând cu anul 1960.

În speță, din anul 1988 și până la accidentul din 28 aprilie 1993, reclamantul și rudele sale apropiate au locuit fără nicio perturbare în casa lor, în mediul social și familial pe care îl creaseră. De asemenea, a reieșit că autoritățile au perceput reclamantului și altor locuitori ai cartierelor mărginașe impozite locale și că le-a furnizat servicii publice contra cost. Prin urmare, guvernul nu putea susține că era exonerat de răspundere ca urmare a neglijenței sau a lipsei de previziune a victimelor.

Curtea a observat, de asemenea, că guvernul nu a demonstrat că au fost luate măsuri pentru a oferi locuitorilor din cartierele mărginașe informații cu privire la riscurile la care erau expuși.

În concluzie, Curtea a constatat că cadrul normativ aplicabil în speță s-a dovedit a fi defectuos în măsura în care depozitul de deșeuri primise autorizare de funcționare și nu exista un sistem de supraveghere coerent. Prin urmare, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 2.

În continuare, Curtea a procedat la examinarea răspunderii statului în ceea ce privește natura anchetei. Scopul unic al procedurii penale a fost acela de a stabili dacă autoritățile puteau fi considerate răspunzătoare pentru „neglijență în îndeplinirea sarcinilor lor” în temeiul articolului 230 din Codul penal, care nu se referă în niciun fel la fapte care pun în pericol viața sau la protecția dreptului la viață în sensul articolului 2. Hotărârea din 4 aprilie 1996 a lăsat nerezolvate toate dilemele privind eventuala răspundere a autorităților pentru decesul rudelor apropiate ale reclamantului.

În consecință, nu se poate afirma că sistemul turc de justiție penală a garantat răspunderea deplină a funcționarilor sau a autorităților statului pentru rolul lor în tragedie sau punerea în aplicare efectivă a dispozițiilor de drept intern care garantează respectarea dreptului la viață, în special funcția disuasivă a dreptului penal. Prin urmare, Curtea a considerat că a existat de asemenea o încălcare a articolului 2 ca urmare a investigației insuficiente a deceselor rudelor apropiate ale reclamantului.

Articolul 1 din Protocolul adițional la Convenție

Curtea a respins argumentul guvernului potrivit căruia autoritățile turce s-au abținut, din motive umanitare, să distrugă casa reclamantului. Obligația pozitivă care le revine autorităților în temeiul articolului 1 din Protocolul adițional le-ar fi impus să ia măsuri practice, precum instalarea în timp util a unui sistem de extracție a gazelor, pentru a evita distrugerea locuinței.

În plus, Curtea a constatat că despăgubirea pe care instanțele turce au acordat-o reclamantului pentru prejudiciul material încă nu fusese plătită, deși fusese pronunțată o hotărâre definitivă. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul adițional.

Articolul 13

Curtea a examinat mai întâi plângerea reclamantului cu privire la lipsa unei căi de atac efective în sensul articolului 2 și a constatat că calea de atac administrativă utilizată de reclamant pare să fi fost suficientă pentru executarea pe fond a cererii sale privind decesul rudelor sale și a fost în măsură să îi ofere despăgubiri adecvate pentru încălcarea constatată a articolului 2. Cu toate acestea, Curtea a considerat această reparație ca fiind inoperantă din mai multe puncte de vedere și a considerat că este determinant faptul că despăgubirea acordată reclamantului, numai pentru prejudiciul moral rezultat din pierderea rudelor sale apropiate, nu i-a fost plătită niciodată efectiv. Prin urmare, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 13.

În ceea ce privește articolul 1 din Protocolul adițional, decizia privind despăgubirea fusese adoptată de mult timp, însă suma acordată pentru distrugerea bunurilor de uz casnic nu a fost niciodată plătită. Prin urmare, Curtea a statuat că a existat de asemenea o încălcare a articolului 13 și în ceea ce privește această plângere.

Articolul 6 paragraful 1 și articolul 8

Având în vedere concluziile la care a ajuns deja, Curtea nu a considerat necesar să examineze plângerile întemeiate pe o încălcare a articolului 6 paragraful 1 și a articolului 8.

Articolul 41

Curtea a decis să îi acorde reclamantului 2 000 de dolari americani (pentru rambursarea cheltuielilor de înmormântare), 45 250 de euro cu titlu de prejudiciu material și moral și 16 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată. Curtea a acordat de asemenea 33 750 de euro fiecăruia dintre fiii adulți ai reclamantului cu titlu de prejudiciu moral.

*Hotărâre de referință privind violența domestică – lipsa
protecției cu încălcarea articolelor 2, 3 și 14*

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OPUZ ÎMPOTRIVA TURCIEI

(Cererea nr. 33401/02)

9 iunie 2009

1. În fapt

Reclamanta, Nahide Opuz, resortisant turc, s-a născut în anul 1972. În anul 1990, doamna Opuz a început să locuiască cu domnul H.O., fiul soțului mamei sale. Doamna Opuz și domnul H.O. s-au căsătorit în luna noiembrie 1995 și au avut trei copii în anii 1993, 1994 și 1996. Încă de la începutul relației lor, certurile dintre aceștia erau foarte serioase, iar în prezent sunt divorțați.

În perioada aprilie 1995-martie 1998, au avut loc patru incidente în care H.O. a avut un comportament violent și amenințător față de reclamantă și față de mama sa, care au ajuns la cunoștința autorităților. Aceste incidente au implicat mai multe bătăi, o încăierare în timpul căreia H.O. a scos un cuțit, precum și un alt incident în care H.O. le-a accidentat cu mașina pe cele două femei. În urma acestor atacuri, femeile au fost examinate de medici care au consemnat în rapoartele lor prezența a diferite vătămări, printre care hemoragii, echimoze, contuzii, julturi și zgârieturi. Ambele femei au primit certificate medicale care arătau că au suferit vătămări care le-au pus în pericol viața: reclamanta ca urmare a unei bătăi deosebit de violente, iar mama ei după incidentul cu mașina.

În trei dintre aceste ocazii au fost inițiate proceduri penale împotriva lui H.O. pentru amenințări cu moartea, vătămare corporală din culpă și în formă agravată și tentativă de omor. În ceea ce privește incidentul cu cuțitul, s-a decis să nu se înceapă urmărirea penală ca urmare a lipsei de probe. H.O. a fost arestat de două ori și eliberat în așteptarea procesului.

Cu toate acestea, întrucât reclamanta și mama sa și-au retras plângerile în cursul fiecăreia dintre aceste proceduri, instanțele naționale au suspendat cauzele, plângerile lor fiind necesare, în temeiul Codului penal, pentru continuarea procedurii. Cu toate acestea, procedura referitoare la incidentul cu mașina a fost continuată în ceea ce privește mama reclamantei, având în vedere gravitatea vătămarilor suferite de aceasta, iar H.O. a fost condamnat la trei luni de închisoare, pedeapsă care a fost ulterior înlocuită cu o pedeapsă cu amenda.

La 29 octombrie 2001, reclamanta a fost înjunghiată de șapte ori de H.O. și a fost dusă la spital. H.O. a fost pus sub acuzație pentru atacul cu cuțitul și a primit o altă amendă în cuantum de aproape 840 000 de lire turcești

(echivalentul a aproximativ 385 de euro) pe care putea să o plătească în opt tranșe. În urma incidentului respectiv, mama reclamantei a solicitat ca H.O. să fie plasat în arest preventiv, susținând că, în trecut, ea și fiica sa au trebuit să își retragă plângerile împotriva sa din cauza presiunii persistente pe care a pus-o asupra acestora și a amenințărilor cu moartea.

În sfârșit, la 11 martie 2002, mama reclamantei, luând decizia de a se muta la Izmir împreună cu fiica sa, în timp ce călătorea cu camioneta, H.O. obligat-o să oprească camioneta, a deschis ușa camionetei și a împușcat-o. Mama reclamantei a decedat instantaneu.

În luna martie 2008, H.O. a fost declarat vinovat de omor și de deținere ilegală a unei arme de foc și a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea pe viață, însă a fost eliberat în așteptarea procedurii de apel. În aprilie 2008, reclamanta a depus o altă plângere penală la organele de urmărire penală, prin care a solicitat autorităților să ia măsuri pentru a o proteja, întrucât, de la eliberarea sa, fostul său soț a început să o amenințe din nou. În cursul lunilor mai și noiembrie 2008, reprezentantul reclamantei a informat Curtea Europeană a Drepturilor Omului că nu fusese luată nicio măsură, iar Curtea a solicitat o explicație. Ulterior, autoritățile au luat măsuri specifice pentru a proteja reclamanta, în special prin distribuirea fotografiilor și a amprentelor digitale ale fostului soț la nivelul secțiilor de poliție, cu ordinul de arestare a acestuia în cazul în care acesta era văzut în apropierea locului de reședință al reclamantei.

Între timp, în ianuarie 1998, a intrat în vigoare în Turcia Legea privind protecția familiei, care prevedea măsuri specifice de protecție împotriva violenței domestice.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta a susținut că autoritățile turce nu au protejat dreptul la viață al mamei sale și că acestea au dat dovadă de neglijență având în vedere violențele repetate, amenințările cu moartea și vătămările corporale la care a fost supusă. Ea a invocat articolele 2, 3, 6 și 13. În plus, ea a reclamat lipsa de protecție a femeilor împotriva violenței domestice prin legislația națională, contrar articolului 14.

Articolul 2

Curtea a considerat că, în cazul reclamantei, comiterea de alte violențe, chiar a unui atac letal, a fost nu numai posibilă, ci chiar previzibilă, având în vedere istoricul de comportament violent al lui H.O. și antecedentele penale în privința soției sale și a mamei acesteia, precum și amenințarea continuă din partea acestuia la adresa sănătății și a siguranței lor.

Potrivit unei practici curente din statele membre, cu cât infracțiunea este mai gravă sau cu atât riscul de recidivă este mai mare, cu atât mai mult ar trebui să se continue acțiunea penală în interesul general, chiar dacă victimele își retrag plângerile. Cu toate acestea, atunci când au decis în mod repetat să întrerupă procedurile penale împotriva lui H.O., autoritățile s-au referit exclusiv la necesitatea de a se abține de la a interveni în ceea ce acestea considerau a fi o „chestiune de familie”. Aparent, autoritățile nu au luat în considerare motivele care au stat la baza retragerii plângerilor, în pofida declarațiilor mamei reclamantei adresate organelor de urmărire penală potrivit cărora aceasta și fiica sa s-au simțit forțate să facă acest lucru din cauza amenințărilor cu moartea din partea lui H.O. și a presiunii pe care acesta o pune asupra lor. În pofida retragerii plângerilor victimelor, cadrul legislativ ar fi trebuit să permită autorităților de urmărire penală să continue anchetele penale împotriva lui H.O. pe baza faptului că comportamentul său violent fusese suficient de grav pentru a justifica urmărirea penală și că exista o amenințare constantă la adresa integrității fizice a reclamantei.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale nu au dat dovadă de diligența necesară pentru a preveni violența la adresa reclamantei și a mamei sale, în special prin aplicarea unor măsuri penale sau a altor măsuri preventive adecvate împotriva lui H.O. Nici ancheta cu privire la infracțiunea de omor, care a făcut obiectul unei mărturisiri, nu putea fi calificată ca fiind eficace, dat fiind că a durat mult mai mult de șase ani. În plus, sistemul de drept penal nu a avut niciun efect disuasiv în speță. De asemenea, autoritățile nu pot invoca atitudinea victimelor pentru a justifica neluarea unor măsuri adecvate. Prin urmare, autoritățile turce nu au protejat dreptul la viață al mamei reclamantei, încălcând articolul 2.

Articolul 3

Curtea a considerat că răspunsul la comportamentul lui H.O. a fost vădit inadecvat în raport cu gravitatea infracțiunilor sale. Hotărârile judecătorești, care nu au avut niciun efect preventiv sau disuasiv semnificativ asupra lui H.O., au fost inoperante și au evidențiat chiar un anumit grad de toleranță față de actele sale. În special, după incidentul cu mașina, H.O. a petrecut doar 25 zile în închisoare și a primit doar o amendă pentru vătămrile grave pe care le-a cauzat mamei reclamantei. Chiar mai frapant, ca sancțiune pentru înjunghierea reclamantei de șapte ori, acesta a primit doar o amendă, redusă ca valoare, care putea fi plătită în tranșe.

În plus, legislația turcă nu instituisese măsuri administrative și polițienești specifice pentru a proteja persoanele vulnerabile împotriva violenței domestice înainte de ianuarie 1998, când a intrat în vigoare Legea privind protecția

familiei. Chiar și după acea dată, autoritățile naționale nu au aplicat efectiv măsurile și sancțiunile respective pentru a proteja reclamanta.

În sfârșit, Curtea a constatat cu profundă îngrijorare că violențele la care a fost supusă reclamanta nu încetaseră în realitate și că autoritățile au continuat să dea dovadă de inacțiune.

În pofida cererii reclamantei din aprilie 2008, nu a fost întreprinsă nicio acțiune decât după ce Curtea a solicitat guvernului să furnizeze informații cu privire la măsurile de protecție pe care le-a luat.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 3 ca urmare a faptului că autoritățile nu au luat măsuri de protecție sub forma unei acțiuni eficiente de descurajare a încălcărilor grave la adresa integrității personale a reclamantei comise de fostul său soț.

Articolul 14

Potrivit rapoartelor prezentate de reclamantă, întocmite de două organizații neguvernamentale importante și necontestate de guvern, cel mai mare număr de victime raportate ale violenței domestice s-a înregistrat în Diyarbakır, unde locuise reclamanta la data faptelor. Toate aceste victime erau femei, marea majoritate de origine kurdă, analfabete sau cu un nivel scăzut de educație și, în general, fără nicio sursă independentă de venit. Astfel, aceste rapoarte indicau că violența domestică era tolerată de autorități și că măsurile corective indicate de guvern nu au funcționat în mod eficiente.

Prin urmare, Curtea a considerat că reclamanta a fost în măsură să demonstreze că violența domestică afecta în principal femeile și că pasivitatea judiciară generală și discriminatorie din Turcia a creat un climat favorabil violenței domestice. Ținând seama de cele ce precedă, violența la care au fost supuse reclamanta și mama sa ar putea fi considerată ca fiind bazată pe gen, ceea ce constituie o formă de discriminare împotriva femeilor. În pofida reformelor puse în aplicare de guvern în ultimii ani, lipsa generală de reacție a sistemului judiciar și impunitatea de care se bucură agresorii, astfel cum s-a constatat în cazul reclamantei, au indicat că nu a existat un angajament suficient de a lua măsuri adecvate pentru a aborda problema violenței domestice. Prin urmare, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolele 2 și 3.

Alte articole

Având în vedere constatările de mai sus, Curtea nu a considerat necesar să examineze aceleași fapte în contextul articolelor 6 și 13.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantei suma de 30 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 6 500 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

*Instituirea principiului obligației pozitive de a proteja viața
în temeiul articolului 2 într-o cauză referitoare la un
tânăr rănit grav de fostul său profesor*

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OSMAN ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererea nr. 23452/94)

28 octombrie 1998

1. În fapt

Prima reclamantă, Mulkiye Osman, era mama celui de al doilea reclamant, Ahmet Osman, care era un fost elev al lui Paul Paget-Lewis la Școala Homerton House.

În anul 1986, directorul Școlii Homerton House, domnul Prince, a observat că unul dintre cadrele sale didactice, Paul Paget-Lewis, a dezvoltat un sentiment de atașament față de Ahmet Osman. În luna ianuarie 1987, doamna Green, mama lui Leslie Green, elev la aceeași școală, a adresat o plângere domnului Prince, potrivit căreia Paget-Lewis îl urmărise pe fiului său după școală, în drum spre casă, și îl hărțuise. După ce a fost intervievat de domnul Perkins, directorul adjunct al școlii, Paget-Lewis a prezentat, de asemenea, o declarație scrisă, pe care domnul Perkins a considerat-o „îngrijorătoare”, deoarece a arătat în mod clar că este „extrem de gelos” pe prietenia dintre Ahmet Osman și Leslie Green. Domnul Perkins i-a sugerat să solicite ajutor psihiatric.

Între timp, conducerea școlii a realizat alte câteva interviuri cu persoanele relevante. Potrivit agendei domnului Prince, între 3 martie 1987 și 17 martie 1987, acesta s-a întâlnit cu poliția de patru ori pentru a discuta această chestiune.

În timp ce se încerca organizarea transferului lui Ahmet Osman la o altă școală, s-a descoperit că dosarele referitoare la Ahmet și Leslie Green fuseseră sustrate de la școală. Paget-Lewis a negat orice implicare în furt.

La 14 aprilie 1987, Paget-Lewis și-a schimbat numele prin act unilateral în Paul Ahmet Yildirim Osman. Domnul Prince a informat poliția și Inner London Education Authority (Autoritatea pentru Educație și Formare din Inner London, denumită în continuare „ILEA”) cu privire la schimbarea intervenită, exprimând totodată îngrijorarea asupra faptului că dezechilibrul psihologic al lui Paget-Lewis ar putea reprezenta o amenințare la adresa siguranței lui Ahmet Osman. Paget-Lewis a fost consultat de doctorul Ferguson, psihiatru al ILEA, la 19 mai 1987. Doctorul Ferguson a recomandat ca Paget-Lewis să continue să predea la școală, precizând însă că ar trebui să beneficieze de o formă de consiliere și de psihoterapie.

În zilele următoare, o cărămidă a fost aruncată printr-o fereastră a casei reclamanților. Un ofițer de poliție a fost trimis la fața locului și a întocmit un raport cu privire la cele întâmplate. În iunie 1987, anvelopele mașinii domnului Ali Osman (soțul primei reclamante și tatăl celui de al doilea reclamant) au fost sparte de două ori în mod deliberat. Ambele incidente au fost raportate poliției.

După o nouă examinare a lui Paget-Lewis, doctorul Ferguson a concluzionat că ar trebui să nu mai predea la Școala Homerton House și a fost declarat ca fiind temporar inapt de muncă. Dreptul domnului Paget-Lewis de a preda a fost suspendat temporar, însă această restricție a fost ridicată și a început să lucreze în calitate de cadru didactic suplinitor la alte două școli locale.

În luna august sau în luna septembrie 1987 au avut loc mai multe atacuri asupra bunurilor familiei Osman, printre acestea numărându-se turnarea de ulei de motor și de parafină pe casă, spargerea parbrizului mașinii domnului Osman, blocarea încuietorii ușii din față cu superglue și murdărirea cu excremente de câine a pragului casei și a mașinii lor. Toate aceste incidente au fost raportate poliției.

Poliția a vizitat locuința Osman și apoi a vorbit cu Paget-Lewis despre actele de vandalism. Într-o declarație ulterioară dată poliției, Paget-Lewis a afirmat că le-a spus că pierderea locului său de muncă a constituit un eveniment atât de dureros încât a simțit că risca să facă ceva nebunesc care intra în domeniul dreptului penal, însă guvernul a negat că a existat o astfel de afirmație.

La 7 decembrie 1987, un autoturism condus de Paget-Lewis a intrat în coliziune cu o camionetă în care Leslie Green era pasager.

La 15 decembrie 1987, Paget-Lewis a fost audiat de funcționari ai ILEA, la cererea acestuia. Un memorandum al ILEA din aceeași zi menționa că Paget-Lewis se simțea într-o stare complet autodistructivă, învinuindu-l pe domnul Perkins pentru toate problemele sale.

La 17 decembrie 1987, agenții de poliție au sosit la casa lui Paget-Lewis cu intenția de a-l aresta sub suspiciunea comiterii infracțiunii de vandalism, dar acesta nu se afla în locuință.

La începutul lunii ianuarie 1988, poliția a inițiat o procedură în vederea urmăririi penale a lui Paget-Lewis pentru conducerea imprudentă a vehiculului. În plus, numele lui Paget-Lewis a fost introdus în sistemul național computerizat al poliției ca fiind căutat în legătură cu incidentul de coliziune și sub suspiciunea comiterii infracțiunii de vandalism.

La 7 martie 1988, Paget-Lewis a fost văzut în apropierea locuinței reclamanților de mai multe persoane. În jurul orelor 23:00, Paget-Lewis l-a împușcat și l-a ucis pe domnul Osman și l-a rănit grav pe Ahmet Osman. Apoi a condus până domiciliul domnului Perkins, unde l-a împușcat și l-a rănit pe acesta și l-a ucis pe fiul său. A doua zi dimineață devreme, Paget-Lewis a fost arestat.

La 28 octombrie 1988, Paget-Lewis a fost condamnat pentru două infracțiuni de omor, pledând vinovat pentru reducerea pedepsei. Acesta a primit o pedeapsă privativă de libertate pe perioadă nedeterminată care urma a fi executată într-un spital psihiatric și pentru măsuri de siguranță.

La 28 septembrie 1989, reclamanții au inițiat o procedură împotriva, printre altele, a Comisarului Poliției Metropolitane, pe motiv de neglijență, în măsura în care, deși poliția avea cunoștință de activitățile lui Paget-Lewis începând din luna mai 1987, aceștia nu l-au arestat și nu l-au audiat, nu i-au percheziționat domiciliul și nu l-au acuzat de o infracțiune înainte de luna martie 1988. La 19 august 1991, Comisarul Poliției Metropolitane a formulat o cerere de respingere a cererii pentru motivul că nu a fost prezentat niciun motiv întemeiat. Ulterior, Curtea de Apel a considerat că, în conformitate cu norma de excludere din hotărârea din 1989 pronunțată de Camera Lorzilor în cauza Hill împotriva Șefului Poliției din West Yorkshire, nu se poate formula nicio acțiune împotriva poliției pentru neglijență în cercetarea și reprimarea infracțiunilor pe motiv că ordinea publică impunea imunitate împotriva acționării în justiție.

2. Aprecierea Curții

Întemeindu-se pe articolele 2, 6, 8 și 13, reclamanții au susținut că nu a fost protejată viața lui Ali și a lui Ahmet Osman și că nu a fost prevenită hărțuirea familiei lor, precum și că nu au avut acces la instanță și la un remediu efectiv împotriva acestei neîndepliniri a obligațiilor.

Articolul 2

Reclamanta a afirmat că, prin faptul că nu au luat măsuri adecvate pentru a proteja viața celui de al doilea reclamant și a tatălui său, Ali Osman, de pericolul real și cunoscut pe care îl prezenta Paget-Lewis, autoritățile nu și-au respectat obligația pozitivă care le revenea în temeiul articolului 2.

În primul rând, Curtea a precizat că, în cazul în care există o acuzație potrivit căreia autoritățile și-au încălcat obligația pozitivă de a proteja dreptul la viață în contextul îndatoririi lor de a preveni și combate infracțiunile, trebuie să se stabilească în mod satisfăcător că autoritățile cunoșteau sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de existența unui risc real și imediat la adresa vieții unei persoane sau a mai multor persoane, rezultat din faptele penale ale unui terț, și că acestea nu au luat, în limitele competențelor lor, măsuri prin care, potrivit unei opinii rezonabile, ar fi putut să evite acest risc.

Astfel, deși s-a afirmat că, la momentul la care a avut informații cu privire la toate aspectele conexe relevante, inclusiv cu privire la incidentul cu graffiti, furtul dosarelor școlare și schimbarea numelui lui Paget-Lewis, poliția ar fi trebuit să înțeleagă necesitatea de a investiga în continuare implicarea lui

Paget-Lewis în aceste incidente sau de a-l supraveghea mai îndeaproape, Curtea nu era convinsă că neluarea de către poliție a acestor măsuri în acel stadiu i-ar putea fi imputată din perspectiva articolului 2, având în vedere informațiile pe care le deținea la acel moment. În opinia Curții, în timp ce atașamentul lui Paget-Lewis față de Ahmet Osman putea fi considerat de polițiștii care au vizitat școala ca fiind cel mai reprobabil din punct de vedere profesional, nu a existat niciodată niciun indiciu potrivit căruia Ahmet Osman ar fi fost expus unui risc de natură sexuală din partea acestuia, și cu atât mai puțin că viața sa ar fi fost în pericol.

Întrucât Paget-Lewis a negat orice implicare atunci când a fost intervievat de domnul Perkins și nu a existat niciun element care să stabilească că a avut legătură cu oricare dintre incidente, Curtea a considerat că aprecierea situației de către poliție și decizia sa de a o trata ca o problemă internă a școlii nu puteau fi considerate nerezonabile.

În ceea ce privește actele de vandalism îndreptate împotriva locuinței și a bunurilor familiei Osman, precum și afirmația potrivit căreia poliția nu a ținut evidența incidentelor denunțate, Curtea a afirmat că o astfel de deficiență nu a împiedicat poliția să rețină, într-o etapă anterioară, orice amenințare reală la adresa vieții familiei Osman sau că iraționalitatea comportamentului lui Paget-Lewis ascundea intenția comiterii unei crime. De asemenea, Curtea a observat în această privință că, atunci când a fost luată în cele din urmă decizia arestării lui Paget-Lewis, aceasta nu s-a bazat pe niciun risc perceput la adresa vieții membrilor familiei Osman, ci pe presupusa implicare a acestuia în acte de vandalism minore.

În ceea ce privește faptul că Paget-Lewis ar fi comunicat de trei ori poliției, fie direct, fie indirect, intențiile sale criminale, Curtea a considerat că aceste declarații nu puteau fi considerate în mod rezonabil ca implicând că familia Osman era ținta amenințării sale și că poliția era avertizată în acest sens.

În consecință, Curtea a considerat că reclamanții nu au indicat nicio etapă decisivă în succesiunea evenimentelor care a condus la tragicul eveniment marcat de împușcături, cu privire la care se putea afirma că poliția cunoștea sau ar fi trebuit să cunoască faptul că viața membrilor familiei Osman era expusă unui risc real și imediat din partea lui Paget-Lewis. În consecință, Curtea nu a constatat nicio încălcare a articolului 2.

Articolul 8

Curtea a amintit că nu constatare că este cert că poliția cunoștea sau ar fi trebuit să cunoască la momentul respectiv faptul că Paget-Lewis reprezenta un risc real și imediat pentru viața lui Ahmet Osman și că răspunsul său la evenimente, astfel cum s-au desfășurat, era rezonabil în speță și nu era incompatibil cu obligația care le revine autorităților în temeiul articolului

2. Această concluzie permitea de asemenea să se concluzioneze în sensul inexistenței unei încălcări a vreunei obligații pozitive care rezulta în mod implicit din articolul 8.

În ceea ce privește afirmația reclamanților potrivit căreia poliția nu a anchetat atacurile asupra locuinței lor pentru a pune capăt campaniei de hărțuire împotriva familiei Osman, Curtea a reiterat faptul că poliția a considerat inițial că nu existau dovezi în sensul implicării lui Paget-Lewis și, mai târziu, având în vedere noile întâmplări, s-a încercat efectiv arestarea și interogarea lui Paget-Lewis cu privire la suspiciunea comiterii de acte de vandalism. Prin urmare, Curtea a concluzionat că nu a existat nicio încălcare de către autorități a vreunei obligații pozitive derivate din articolul 8.

Articolul 6 paragraful 1

Reclamanții au susținut că respingerea de către Curtea de Apel, din motive de ordine publică, a acțiunii lor îndreptate împotriva poliției pentru neglijență a constituit o limitare a dreptului lor de acces la o instanță, cu încălcarea articolul 6 paragraful 1.

În ceea ce privește aplicabilitatea articolului 6, pe care guvernul o contestase arătând că nu exista în dreptul intern niciun drept de a acționa în justiție poliția pentru neglijență, Curtea nu a fost de acord și a considerat că reclamanții aveau dreptul, în temeiul legii privind neglijența, să solicite pronunțarea unei hotărâri cu privire la admisibilitatea și la temeinicia unei acțiuni prin care se susține că se aflau într-un raport de proximitate cu poliția și că prejudiciul cauzat era previzibil.

În continuare, Curtea a constatat că motivele care au determinat Camera Lorzilor să prevadă în cauza Hill o normă de excludere pentru a proteja poliția împotriva acțiunilor în materie de neglijență se bazau pe faptul că interesele comunității în ansamblu erau cel mai bine deservite de un serviciu de poliție a cărui eficiență și eficacitate în lupta împotriva infracționalității nu erau puse în pericol de riscul constant de expunere la răspunderea delictuală pentru decizii de politică și operaționale.

Deși obiectivul unei astfel de norme ar putea fi acceptat ca legitim în sensul Convenției, vizând menținerea eficacității serviciului de poliție și, prin urmare, prevenirea tulburării ordinii publice sau a infracționalității, Curtea a subliniat problema proporționalității. Aplicarea normei fără cercetări suplimentare cu privire la existența unor considerații de interes public concurente a servit doar la conferirea unei imunități generale poliției pentru actele și omisiunile acestora din cursul cercetării și al reprimării infracțiunilor și a constituit o restricționare nejustificată a dreptului unui reclamant de a obține o hotărâre pe fond asupra plângerii sale împotriva poliției în cazuri justificate.

Curtea a concluzionat că aplicarea normei de excludere în cauză constituie o restricție disproporționată a dreptului de acces al reclamantilor la o instanță și constituia o încălcare a articolului 6 paragraful 1.

Articolul 13

Curtea a considerat că nu se pune nicio problemă distinctă din perspectiva articolului 13, având în vedere constatarea de către aceasta a unei încălcări a articolului 6 paragraful 1.

Articolul 50 (devenit articolul 41)

Curtea a acordat fiecăruia dintre reclamanți suma de 10 000 de lire sterline^[1] cu titlu de daune și suma de 30 000 de lire sterline cu titlu de cheltuieli de judecată.

---

^[1] Valoarea aproximativă 1 liră sterlină = 1,60 euro.

Sistemul juridic turc nu a permis reclamanților să obțină despăgubiri suficiente și adecvate în ceea ce privește un nou-născut infectat cu HIV prin transfuzii de sânge, iar autoritățile au fost obligate să furnizeze asigurări medicale pe toată durata vieții — încalcări ale articolelor 2, 6 și 13

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OYAL ÎMPOTRIVA TURCIEI

(Cererea nr. 4864/05)

23 martie 2010

1. În fapt

Primul reclamant s-a născut la 6 mai 1996. Al doilea și al treilea reclamant erau mama sa și tatăl său, toți aceștia locuind în Izmir.

Primul reclamant a fost infectat cu virusul HIV atunci când, născut prematur, a trebuit să fie supus mai multor transfuzii de sânge pentru hernie inghinală și ombilicală. Părinții săi au aflat despre infecție și că putea evolua în sindromul mai sever al imunodeficienței dobândite (SIDA), când acesta avea aproximativ patru luni.

În mai 1997, reclamanții au inițiat o procedură penală pentru neglijență medicală împotriva medicilor implicați în transfuziile de sânge, a directorului general al Crucii Roșii turce din Izmir (denumită în continuare „Kızılay”, de la care a fost obținut sângele transfuzat) și a ministrului sănătății. Această procedură a fost sistată, întrucât nicio culpă nu putea fi imputată în mod direct.

În decembrie 1997, reclamanții au introdus o acțiune civilă împotriva Kızılay și a Ministerului Sănătății, iar în octombrie 1998, au introdus o acțiune în contencios administrativ împotriva Ministerului Sănătății. Atât instanțele civile, cât și instanțele administrative au statuat că Kızılay era în culpă pentru livrarea de sânge infectat cu HIV și că Ministerul Sănătății trebuia să fie considerat răspunzător pentru neglijența săvârșită de personalul său în îndeplinirea sarcinilor sale. În plus, Tribunalul civil de primă instanță din Ankara a stabilit că sângele infectat cu HIV administrat primului reclamant nu a fost detectat deoarece personalul medical nu efectuase testele necesare, considerând că această operațiune ar fi prea costisitoare. Pe de altă parte, această instanță a constatat că, înainte de infectarea primului reclamant, nicio reglementare nu impunea donatorilor de sânge să furnizeze informații cu privire la antecedentele lor sexuale susceptibile să contribuie la stabilirea eligibilității lor ca donatori de sânge. Ca urmare a acestor deficiențe și a nerespectării reglementărilor deja existente, instanțele civile și administrative au acordat reclamanților daune morale plus dobânda legală.

În urma acestor dispoziții de despăgubire, „cartea verde” emisă de Ministerul Sănătății pentru a le oferi celor cu venituri la limită accesul la asistență

medicală și la medicamente gratuite le-a fost retrasă reclamanților. Cu toate acestea, despăgubirea acordată nu acoperea decât cheltuielile de tratament medical aferente unui an și nu era suficientă pentru a acoperi cheltuielile cu medicamentele ale primului reclamant. În pofida promisiunilor făcute de autorități de a plăti cheltuielile medicale ale primului reclamant, atât Kızılay, cât și Ministerul Sănătății au respins cererile de asistență medicală și de medicamente ale reclamanților în valoare de 6 800 de euro pe lună.

Al treilea reclamant a fost grav afectat de reacțiile părinților altor copii față de starea fiului său și de refuzul școlii de a-l înscrie. Din cauza stării de sănătate precare, al treilea reclamant era inapt de muncă la momentul pronunțării hotărârii. Aceasta a contribuit la grave dificultăți economice, în sensul că familia ar fi încercat să suporte cheltuielile medicale cu ajutorul prietenilor de familie. Primul reclamant, deși înscris în cele din urmă la o școală publică, avea nevoie săptămânal de ședințe de psihoterapie și nu avea niciun prieten apropiat.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții au susținut că autoritățile statului nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a proteja dreptul la viață al primului reclamant ca urmare a infecției sale cu virusul HIV prin intermediul sângelui furnizat de Kızılay și că nu a fost efectuată nicio anchetă eficace cu privire la plângerile lor penale. De asemenea, aceștia au reclamat, în temeiul articolelor 6 și 13, durata excesivă a procedurilor administrative și faptul că despăgubirile acordate în cele din urmă nu acopereau costurile medicamentelor necesare.

Articolul 2

Curtea a reiterat faptul că, deși Convenția nu garantează, ca atare, dreptul de a iniția o procedură penală împotriva terților, sistemul judiciar eficient impus de articolul 2 poate și, în anumite condiții, trebuie să includă recurgerea la dreptul penal. Cu toate acestea, în cazul în care încălcarea dreptului la viață sau la integritate personală nu este cauzată în mod intenționat, obligația pozitivă impusă de articolul 2 de a institui un sistem judiciar eficient nu impune în mod necesar posibilitatea introducerii unei acțiuni penale în toate cazurile. În domeniul neglijenței medicale, această obligație poate fi îndeplinită printr-o acțiune civilă, care să permită stabilirea oricărei răspunderi a medicilor în cauză și instituirea unui remediu adecvat în materie civilă, cum ar fi o hotărâre de despăgubire sau măsuri disciplinare. Prin urmare, Curtea a examinat dacă sistemul juridic turc a acordat reclamanților un remediu în materie civilă suficient și adecvat.

Aceasta a observat că reclamanții avuseseră acces atât la instanțele civile, cât și la instanțele de contencios-administrativ, care au stabilit răspunderea Kızılay

și a Ministerului Sănătății pentru prejudiciile cauzate reclamanților. Cu toate acestea, Curtea a constatat că acest remediu este insuficient în circumstanțele din speță: despăgubirea nu acoperea decât cheltuielile medicale aferente unui an pentru primul reclamant, iar cartea verde a familiei a fost retrasă. Astfel, familia a fost lăsată într-o stare de îndatorare și de sărăcie, neputând face față costului lunar de 6 800 EUR al tratamentului primului reclamant.

Deși Curtea a admis abordarea sensibilă și pozitivă a instanțelor naționale în soluționarea litigiului, aceasta a considerat că soluția cea mai adecvată în speță ar fi constat în obligarea Kızılay și a Ministerului Sănătății la plata, pe lângă daune morale, a cheltuielilor privind tratamentul și medicamentele necesare primului reclamant pe toată durata vieții.

În ceea ce privește durata procedurilor administrative, s-a reamintit că obligațiile prevăzute la articolul 2 ar fi îndeplinite numai dacă protecția există atât teoretic, cât și în practică, ceea ce necesită o examinare promptă a cauzei, fără întârzieri inutile. Având în vedere durata excesivă a acestora, timp de nouă ani și patru luni, Curtea a considerat că această cerință nu a fost îndeplinită și, prin urmare, a existat o încălcare a articolului 2.

Articolele 6 și 13

S-a considerat că procedura administrativă nu a fost complexă, întrucât neglijența și responsabilitatea autorităților au fost deja stabilite în cursul procedurii civile. Având în vedere gravitatea situației și miza pentru reclamanți, instanțele ar fi trebuit să acționeze cu „o diligență excepțională” atunci când s-au pronunțat cu privire la cauză. Prin urmare, Curtea a considerat că durata procedurilor administrative a fost excesivă, încălcându-se articolul 6. Reamintind că a constatat deja în jurisprudența sa anterioară că sistemul juridic turc nu a oferit un remediu efectiv prin care durata procedurilor să poată fi contestată cu succes, Curtea a constatat, de asemenea, că a existat o încălcare a articolului 13.

Articolul 41

Tribunalul a statuat că reclamanților trebuia să li se plătească suma de 300 000 de euro cu titlu de prejudiciu material, 78 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și 3 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată. În plus, guvernul trebuia să pună la dispoziția primului reclamant o asigurare medicală gratuită și completă valabilă pentru tot restul vieții sale.

Plângere privind utilizarea dezinfectanților în locul unui program de schimb a acelor în închisori pentru a contribui la prevenirea răspândirii infecțiilor, examinată din perspectiva articolelor 8 și 14 și declarată inadmisibilă

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SHELLEY ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererea nr. 23800/06)

4 ianuarie 2008

1. În fapt

Reclamantul s-a născut în 1972 și, la data prezentei decizii, execută o pedeapsă în închisoarea H.M. Prison Whitemoor.

Studiile oficiale au demonstrat că consumul intravenos de droguri era un fenomen larg răspândit în închisorile din Regatul Unit. Utilizarea în comun a seringilor prezenta un risc de infecție cu virusi, inclusiv virusul HIV și virusul hepatic de tip C, ceea ce prezenta riscuri grave pentru sănătate și care, în cele din urmă, putea duce la deces. Penitenciarele furnizau comprimate dezinfectante pentru curățarea acelor în încercarea de a reduce acest risc de infecție, însă studiile au demonstrat că acest lucru nu a fost la fel de eficace ca programele de schimb a acelor (PSA), care au fost oferite populației generale, dar nu și populației din penitenciare.

Reclamantul nu a precizat dacă este un consumator de droguri sau dacă a avut de suferit de pe urma efectelor asupra sănătății asociate cu utilizarea în comun a acelor de către deținuți. Acesta a solicitat permisiunea pentru controlul juridic al deciziei privind furnizarea de comprimate dezinfectante în locul unui PSA. Această solicitare a fost refuzată și respinsă în continuare de Curtea de Apel, care a constatat că nu există dovezi satisfăcătoare cu privire la beneficiile suplimentare ale PSA în comparație cu sistemele de dezinfectare. În plus, aceasta și-a exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că PSA ar intra în conflict cu politica guvernului de a reduce consumul de droguri în închisori. Cu toate acestea, a subliniat că această chestiune ar trebui să facă obiectul unei revizuirii continue.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut, în temeiul articolelor 2, 3 și 8, că autoritățile nu au luat măsuri pentru a preveni un risc pentru viața, sănătatea și bunăstarea sa prin refuzul lor de a introduce PSA în închisoare. În plus, acesta a reclamat, în temeiul articolului 14, că a fost discriminat, deoarece persoanele aflate în închisoare au fost tratate într-un mod mai puțin favorabil decât cele din comunitate.

Articolele 2, 3 și 8

Curtea a subliniat că plângerea privea situația generală din sistemul penitenciar. Deși a admis că existau suficiente dovezi în sensul existenței unei rate mai ridicate de infecție cu HIV și cu hepatita de tip C la nivelul populației din închisori, Curtea nu era convinsă că riscul general nespecificat sau teama de infecție constituiau motive suficient de grave pentru a ridica probleme din perspectiva articolelor 2 și 3.

În continuare, Curtea a analizat măsura în care articolul 8, în ceea ce privește protecția integrității fizice și morale, ar fi impus autorităților să ia măsuri preventive specifice pentru a combate ratele de infectare din închisori. Aceasta a admis că reclamantul avea statutul necesar de victimă în virtutea faptului că se afla în închisoare, unde exista un risc mai ridicat de infectare cu HIV și cu virusul hepatic de tip C, și ar putea fi afectat de politica de sănătate a autorității penitenciare. Cu toate acestea, a remarcat că nu există nicio dispoziție care să impună unui stat o obligație, în temeiul articolului 8, de a aplica o politică preventivă specifică în domeniul sănătății în locul unei politici generale în acest domeniu. Deși Curtea nu a exclus posibilitatea nașterii unei obligații pozitive pentru a preveni răspândirea unei anumite infecții, nu a fost convinsă că orice amenințare potențială pentru sănătate care nu respectă standardele prevăzute la articolele 2 sau 3 ar impune unui stat obligația de a lua măsuri preventive specifice.

Politica în domeniul asistenței medicale ține de marja de apreciere a autorităților naționale. Reclamantul nu a putut oferi un exemplu concret de efect direct negativ asupra vieții sale private și nici nu i s-a refuzat informarea sau asistența cu privire la o amenințare la adresa sănătății sale pentru care autoritățile erau responsabile.

Acordând o marjă de apreciere adecvată pentru: deciziile privind resursele și prioritățile, o politică legitimă de reducere a consumului de droguri în închisori, măsuri preventive luate sub formă de comprimate dezinfectante și faptul că autoritățile monitorizează evoluțiile, Curtea a concluzionat că guvernul nu a încălcat viața privată a reclamantului din perspectiva articolului 8.

Prin urmare, acest capăt de cerere a fost respins ca vădit nefondat și a fost declarat inadmisibil.

Articolul 14 coroborat cu articolul 8

Curtea a reiterat faptul că, în sensul articolului 14, o diferență de tratament între persoane aflate în situații similare sau aproape similare va fi considerată discriminatorie doar dacă nu are nicio justificare obiectivă și rezonabilă. În plus, statele dispun de o marjă de apreciere pentru a aprecia dacă și în ce măsură diferențele în situații similare justifică o diferență de tratament. S-a constatat

faptul că deținuții nu și-au pierdut drepturile prevăzute de Convenție, deși modul și măsura în care ar putea beneficia de acestea au fost în mod inevitabil influențate de context.

Aspectul dacă reclamantul putea pretinde că se afla într-o poziție similară depinde de obiectul plângerii sale. S-a observat că Normele penitenciare europene, Comitetul pentru prevenirea torturii (CPT) și reglementările interne privind penitenciarele prevăd că asistența medicală în închisori ar trebui să fie aceeași cu cea din comunitate. Prin urmare, Curtea a fost dispusă să plece de la prezumția că deținuții ar putea pretinde că se află pe picior de egalitate cu comunitatea în ceea ce privește acest aspect.

Cu toate acestea, Curtea a concluzionat că diferența în ceea ce privește politica preventivă se încadrează în marja de apreciere a statului, a fost proporțională și a fost susținută de o justificare obiectivă și rezonabilă. Această concluzie a fost desprinsă din: exercitarea de către statele membre a unei marje de apreciere deosebit de largi în ceea ce privește măsurile preventive; absența unor orientări din partea CPT cu privire în mod specific la PSA; faptul că riscul de infectare decurgea în principal din propriul comportament al deținuților despre care aceștia știau sau ar fi trebuit să știe că era periculos pentru sănătatea lor; considerente de politică care au determinat autoritățile să pună la dispoziție dezinfectanți; și angajamentul de a lua în considerare PSA în viitor prin monitorizarea acestor programe în afara sistemului penitenciar.

Prin urmare, acest capăt de cerere a fost de asemenea respins ca vădit nefondat și declarat inadmisibil.

*Neexaminarea cererii reclamanților privind decesul fiului lor a încălcat
articolul 2 sub aspect procedural*

**HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA
ȘILIH ÎMPOTRIVA SLOVENIEI**

(Cererea nr. 71463/01)

9 aprilie 2009

1. În fapt

Franja și Ivan Šilih erau resortisanți sloveni născuți în 1949 și, respectiv, în 1940, care locuiau în Slovenj Gradec.

Fiul reclamanților, Gregor Šilih, în vârstă de 20 ani, a decedat în spital la 19 mai 1993, după ce a suferit un șoc anafilactic, probabil ca urmare a unei reacții alergice la unul dintre medicamentele care i-au fost administrate de un medic de gardă în încercarea de a-i trata urticaria.

La 13 mai 1993, reclamanții au depus o plângere penală împotriva medicului de gardă pentru neglijență medicală, care a fost ulterior respinsă din cauza lipsei unor dovezi suficiente.

La 1 august 1994, în urma ratificării Convenției europene a drepturilor omului de către Slovenia, reclamanții au utilizat dreptul care le era recunoscut de Codul sloven de procedură penală ca părți vătămate de a acționa ca procurori și au depus o cerere de deschidere a unei anchete penale. Ancheta a fost redeschisă la 26 aprilie 1996 și a fost depus un rechizitoriu la 28 februarie 1997; cauza a fost retrimisă de două ori pentru investigații suplimentare înainte ca procedura penală să înceteze la 18 octombrie 2000, din nou pe motiv de insuficiență a probelor. Reclamanții au declarat apel fără succes.

Între timp, la 6 iulie 1995, reclamanții au introdus de asemenea o acțiune civilă împotriva spitalului și a medicului în cauză. Procedura în primă instanță, suspendată în perioada octombrie 1997-mai 2001, s-a încheiat odată cu respingerea cererii la 25 august 2006, la mai mult de 11 ani de la introducerea acțiunii. În această perioadă, cauza a fost examinată de cel puțin șase judecători diferiți. Ulterior, reclamanții au formulat apel și recurs, ambele căi de atac fiind respinse.

La data pronunțării hotărârii Curții Europene, cauza era încă pendinte la Curtea Constituțională.

2. Aprecierea Curții

În Hotărârea de cameră din 28 iunie 2007, Curtea a statuat, în unanimitate, că articolul 2 din Convenție a fost încălcat. La 27 septembrie 2007, guvernul

a solicitat trimiterea cauzei Marii Camere în temeiul articolului 43, această cerere fiind admisă.

Reclamanții s-au plâns de ineficiența sistemului judiciar sloven în stabilirea răspunderii pentru decesul fiului lor, cu încălcarea dreptului la viață prevăzut la articolul 2. Invocând în continuare dreptul la un proces echitabil prevăzut la articolul 6 și dreptul la remediu efectiv prevăzut la articolul 13, aceștia au susținut că procedurile judiciare au fost excesiv de lungi și că procedurile penale au fost inechitabile.

Articolul 2

În primul rând, Curtea a statuat că plângerea reclamanților referitoare la aspectele procedurale privea, în esență, o procedură judiciară care s-a desfășurat după intrarea în vigoare a Convenției în vederea stabilirii împrejurărilor decesului fiului reclamanților și a eventualei răspunderi pentru acesta. Prin urmare, pretinsa atingere adusă articolului 2 sub aspect procedural ținea de competența temporală a Curții, care s-a limitat la a stabili dacă evenimentele care au avut loc după ratificarea Convenției de Slovenia au evidențiat o încălcare a acestei dispoziții.

Curtea a constatat că părțile nu au contestat faptul că starea de sănătate a lui Gregor Šilih începuse să se deterioreze în mod semnificativ în spital și că decesul său ar fi putut avea legătură cu tratamentul medical care îi era administrat în spital. Având în vedere că reclamanții pretindeau că fiul lor a decedat ca urmare a unei neglijențe medicale, statul, pentru a se conforma obligațiilor care îi revin în temeiul articolului 2, era obligat să instituie un sistem jurisdicțional eficient și independent care să stabilească cauza decesului și să îi tragă la răspundere pe cei responsabili.

Reclamanții au utilizat două căi de atac legale, procedura penală și procedura civilă, în vederea stabilirii împrejurărilor și a răspunderii pentru decesul fiului lor.

Curtea a considerat că durata excesivă a procedurii penale, în special a anchetei, nu putea fi justificată nici de comportamentul reclamanților, nici de complexitatea cauzei.

Procedura civilă, inițiată la 6 iulie 1995, era încă pendinte, cu peste 13 ani mai târziu, la Curtea Constituțională. În special, deși această procedură a fost suspendată timp de trei ani și șapte luni în așteptarea rezultatului procedurii penale, aceasta stagnase deja timp de doi ani înainte de momentul suspendării. Astfel, chiar și după încetarea procedurii penale în octombrie 2000, instanțele naționale au avut nevoie de încă cinci ani și opt luni pentru a se pronunța cu privire la acțiunea civilă introdusă de reclamanți.

Cererile reclamanților de strămutare și de recuzare a anumitor judecători au întârziat, desigur, într-o anumită măsură procedura; cu toate acestea, întârzierile

care au avut loc după reluarea procedurii au fost adesea nerezonabile. De exemplu, anumite ședințe ar fi fost amânate cu până la nouă sau zece luni ca urmare a unei simple strămutări sau preluări a cauzei de către un alt judecător. În opinia Curții, trebuie remarcat că al șaselea și ultimul judecător finalizaseră procedura în primă instanță în mai puțin de trei luni.

În sfârșit, faptul că această cauză a fost examinată de cel puțin șase judecători diferiți într-un singur set de proceduri în primă instanță nu a constituit un aspect satisfăcător pentru cauza reclamanților. Deși instanțele naționale erau mai în măsură să aprecieze dacă un anumit judecător putea judeca o anumită cauză, schimbarea frecventă a judecătorului de caz trebuie să fi împiedicat o instrumentare eficace.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale nu au tratat cererea reclamanților referitoare la decesul fiului lor cu nivelul de diligență impus de articolul 2. În consecință, articolul 2 fost încălcat ca urmare a ineficienței sistemului judiciar sloven în stabilirea cauzei și a răspunderii pentru decesul fiului reclamanților.

Articolele 6 și 13

Având în vedere raționamentul care a determinat Curtea să constate o încălcare a articolului 2, aceasta a considerat că nu este necesar să se examineze separat cauza din perspectiva articolelor 6 și 13.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamanților suma de 7 540 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 4 039 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Detenția unui bărbat bolnav psihic într-un penitenciar, iar nu într-o instituție medicală, cu condiții de viață inadecvate și îngrijire psihiatrică insuficientă, a încălcat articolul 3 și articolul 5 paragrafele 1, 4 și 5

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA STRAZIMIRI ÎMPOTRIVA ALBANIEI

(Cererea nr. 34602/16)

21 ianuarie 2020

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant albanez născut în anul 1973. La data pronunțării hotărârii Curții, acesta se afla în detenție în Spitalul penitenciar din Tirana din anul 2011.

Reclamantul a fost arestat în 2008 pentru tentativă de omor cu premeditare și trimis în judecată. Tribunalul Districtual din Tirana a constatat că reclamantul a săvârșit infracțiunea, dar că era exonerat de răspundere penală prin prisma bolii sale psihice, întrucât suferea de schizofrenie paranoidă. Tribunalul Districtual a dispus ca reclamantul să beneficieze de „tratament medical obligatoriu într-o instituție medicală” în conformitate cu articolul 46 din Codul penal. Reclamantul a fost trimis mai întâi la penitenciarul din Kruja în 2009 și apoi transferat la Spitalul penitenciar din Tirana în 2011.

Situația reclamantului a fost reexaminată în mai multe rânduri între 2010 și 2014 de către Tribunalul Districtual din Tirana, Curtea de Apel și Curtea Supremă. De fiecare dată, s-a constatat că tratamentul său medical obligatoriu într-o instituție medicală ar trebui continuat. Acest lucru era justificat de starea de sănătate a reclamantului, de tentativele sale de sinucidere și de incapacitatea familiei sale de a asigura condiții adecvate stării sale de sănătate în cazul eliberării sale. Având în vedere aceste elemente, Tribunalul Districtual a concluzionat, la fiecare reexaminare, că tratamentul obligatoriu al reclamantului în cadrul unei instituții medicale era singura măsură proporțională cu riscul pe care acesta îl prezintă, cu necesitatea de a acorda o atenție continuă vieții și sănătății sale, precum și cu protecția membrilor familiei sale și a membrilor comunității.

La 17 septembrie 2014, reclamantul a introdus o plângere la Tribunalul Districtual, întemeiată în parte pe articolele 3 și 5 din Convenție. El a solicitat încetarea detenției sale în spitalul penitenciar și a susținut că, întrucât nu a avea nici calitatea de condamnat, nici calitatea de deținut în așteptarea procesului, plasarea sa într-o instituție penitenciară este contrară dreptului intern. În schimb, el ar trebui să fie plasat într-o instituție medicală specială, conform hotărârii Tribunalului Districtual.

Reclamantul a mai susținut că condițiile sale de detenție și tratamentul medical pe care l-a primit în spitalul penitenciar constituiau tratamente inumane și degradante, că dotările penitenciarului au fost considerate de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (denumit în continuare „CPT”) ca fiind inumane și degradante și că, în temeiul Protocolului privind diagnosticarea și îngrijirea terapeutică a schizofreniei adoptat de Ministerul Sănătății, boala sa ar trebui tratată prin combinarea medicației cu alte terapii de sprijin. La momentul respectiv, tratamentul său medical consta în principal în administrarea de medicamente psihotrope.

La 20 noiembrie 2014, ambele plângeri au fost respinse de Tribunalul Districtual ca fiind vădit nefondate. Tribunalul Districtual a fost de acord cu argumentele prezentate de parchet potrivit cărora plasarea reclamantului în spitalul penitenciar nu era contrară legii, întrucât, la acea dată, în Albania nu existau instituții medicale specializate pentru persoanele care erau supuse unui tratament medical obligatoriu pentru tulburări mintale în baza unei hotărâri judecătorești. Prin urmare, detenția sa într-o instituție penitenciară nu ar fi ilegală până la construirea unor astfel de instituții.

Curtea de Apel a confirmat această decizie, iar recursul promovat de reclamant în fața Curții Supreme era încă pendinte la momentul pronunțării hotărârii Curții.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut că lipsa unui tratament medical adecvat în timpul detenției sale, combinată cu condițiile precare ale detenției sale, constituia o încălcare a articolului 3 din Convenție. El a invocat, de asemenea, o încălcare a drepturilor care îi reveneau în temeiul articolului 5 paragrafele 1, 4 și 5, deoarece detenția sa în penitenciar nu era legală sau în conformitate cu legea, nu i s-a oferit posibilitatea de a solicita examinarea rapidă de către o instanță a legalității detenției sale și nu a avut acces la o cale de atac compensatorie eficientă în ceea ce privește plângerile sale întemeiate pe articolul 5. El a invocat, de asemenea, încălcări ale articolelor 13 și 14.

Articolul 3

În ceea ce privește condițiile de detenție, Curtea a ținut seama de rapoartele prezentate între 2015 și 2019 de Biroul Avocatului Poporului din Albania și de CPT, în care s-a constatat că Spitalul penitenciar din Tirana se afla într-o stare avansată de degradare, cu o umiditate larg răspândită și o lipsă aproape totală de încălzire centrală. De asemenea, Curtea a fost preocupată de caracterul inadecvat al activităților în aer liber oferite pacienților. Aceasta a considerat că

reclamantul fusese afectat în mod direct de deteriorarea generală a condițiilor din instituție.

În ceea ce privește tratamentul medical al reclamantului, Curtea a precizat că asistența medicală nu poate fi considerată „adecvată” pentru simplul motiv că un deținut a fost consultat de un medic și i s-a prescris o formă de tratament. Atunci când natura unei afecțiuni impune acest lucru, supravegherea trebuie să fie periodică, sistematică și să implice o strategie terapeutică cuprinzătoare care să vizeze tratarea adecvată a problemelor de sănătate ale unui deținut. Deși reclamantul a primit un tratament medicamentos pentru problemele sale de sănătate mintală, Curtea a constatat că nu exista niciun indiciu cu privire la existența unei strategii terapeutice cuprinzătoare sau a unui plan individualizat de tratament pentru acesta.

Curtea a statuat de asemenea că trebuie să se țină seama de vulnerabilitatea persoanei în cauză, inclusiv de capacitatea acesteia de a se plânge de efectele oricărui tratament. Ca răspuns la criticile reclamantului, Curtea a constatat că atât instanțele naționale, cât și organele de urmărire penală au recunoscut pur și simplu că în țară nu existau instituții medicale specializate pentru bolnavi psihici cărora li s-a impus un tratament obligatoriu din partea instanțelor. Curtea a observat că, cel puțin din 2014, CPT a descris mulți pacienți psihiatrici precum reclamantul ca aflându-se într-o stare de „abandon terapeutic”.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că efectul cumulativ al deteriorării condițiilor de viață în care reclamantul a fost deținut începând cu anul 2011 și al tratamentului psihiatric și terapeutic insuficient administrat reclamantului constituia un tratament inuman și degradant, cu încălcarea articolului 3.

Articolul 5 paragraful 1

Nu s-a contestat faptul că detenția reclamantului intra sub incidența articolului 5 paragraful 1 litera e) din Convenție. Prin urmare, Curtea a examinat aspectul dacă detenția sa ca „alienat” fusese „legală”, având în vedere constatările sale în contextul articolului 3, precum și caracterul adecvat al instituției în care a fost deținut.

Curtea a afirmat că există o legătură strânsă între „legalitatea” detenției persoanelor care suferă de tulburări psihice și caracterul adecvat al tratamentului prevăzut pentru afecțiunea lor psihică, inclusiv administrarea unei terapii adecvate. Curtea a afirmat că orice detenție a unei persoane bolnave psihic trebuie să aibă un scop terapeutic, care să vizeze vindecarea sau atenuarea afecțiunii sale psihice, inclusiv, dacă este cazul, reducerea sau controlarea pericolelor pe care le prezintă. Prin urmare, Curtea verifică dacă a fost instituit un program individualizat, ținând seama de particularitățile sănătății mintale a unui deținut în vederea pregătirii acestuia pentru o eventuală reinsertie viitoare în societate.

Curtea a examinat rapoartele CPT care au criticat în mod repetat plasarea în instituții penitenciare a „alienaților” care au fost exonați de răspunderea penală și care subliniau că spitalul penitenciar nu este o instituție adecvată pentru detenția bolnavilor psihici supuși unui tratament medical obligatoriu în baza unei hotărâri judecătorești. De asemenea, Curtea a avut în vedere observațiile Avocatului Poporului potrivit cărora plasarea în instituții penitenciare a unor astfel de persoane încălca dreptul intern, care prevedea că acestea ar trebui plasate într-o instituție medicală specializată, care să facă parte sistemul de sănătate, iar nu din sistemul penal.

Neînstituirea pentru un timp atât de îndelungat de către autoritățile albaneze a unei astfel de instituții, cu încălcarea aparentă a obligațiilor care le reveneau în temeiul legii încă din 2012, a fost considerată ca indicând existența unei probleme structurale mai ample, care a rămas nesoluționată.

În sfârșit, Curtea a constatat că autoritățile nu au luat în considerare mijloace alternative de plasare a reclamantului în afara instituțiilor penitenciare, de exemplu într-un centru civil de sănătate mintală. În schimb, acestea s-au limitat în mai multe rânduri la a constata că familia reclamantului nu era în măsură să ofere condiții adecvate afecțiunii sale.

Prin urmare, Curtea a constatat că reclamantului nu i s-a oferit mediul terapeutic adecvat unei persoane deținute cu tulburări psihice, iar privarea sa continuă de libertate a fost ilegală și a încălcat cerințele prevăzute la articolul 5 paragraful 1 litera e) din Convenție.

Articolul 5 paragraful 4

Curtea a constatat că problema compatibilității cu acest drept trebuie apreciată în funcție de circumstanțele fiecărei cauze, inclusiv în funcție de complexitatea cauzei, de comportamentul autorităților naționale și al reclamantului, precum și de miza litigiului pentru reclamant. Curtea a considerat că întârzierea de peste trei ani în soluționarea recursului formulat de reclamant în fața Curții Supreme era imputabilă în întregime autorităților. Prin urmare, procedura nu a fost compatibilă cu dreptul, garantat de articolul 5 paragraful 4, la o hotărâre judecătorească într-un termen scurt asupra legalității detenției. În consecință, a avut loc o încălcare a articolului 5 paragraful 4.

Articolul 5 paragraful 5

Curtea a concluzionat că reclamantul nu dispunea de un drept la reparații pentru încălcările articolului 5 paragrafele 1 și 4, ceea ce înseamnă că a existat de asemenea o încălcare a articolului 5 paragraful 5 din Convenție.

Articolele 13 și 14

Curtea a considerat că, având în vedere constatările sale în temeiul articolelor 3 și 5, nu era necesară examinarea separată a plângerilor formulate în temeiul articolelor 13 și 14.

Articolul 46

În ceea ce îl privește pe reclamant, Curtea a statuat că autoritățile ar trebui să asigure de urgență administrarea unor forme adecvate și individualizate de terapie și să ia în considerare posibilitatea plasării reclamantului într-un cadru alternativ în afara sistemului penitenciar.

Curtea a statuat de asemenea că statul pârât trebuia să creeze o „instituție adecvată” pentru a garanta condiții de viață corespunzătoare și pentru a furniza prestații de sănătate adecvate bolnavilor care sunt supuși unei privări de libertate pe baza unui tratament medical obligatoriu dispus printr-o hotărâre judecătorească. O astfel de instituție ar trebui să respecte scopul terapeutic al acestei forme privative de libertate.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 15 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 2 500 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

III. Expulzare și extrădare

Neluarea în considerare de către autorități a stării de sănătate a reclamantului și a impactului expulzării sale asupra vieții sale de familie în cursul procedurii de expulzare a constituit o încălcare a articolului 3 și a articolului 8

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA PAPOSHVILI ÎMPOTRIVA BELGIEI

(Cererea nr. 41738/10)
13 decembrie 2016

1. În fapt

Reclamantul, domnul Georgie Paposhvili, era un resortisant georgian născut în anul 1958 și care locuia în Bruxelles. Acesta a decedat la 7 iunie 2016. La 20 iunie 2016, soția reclamantului și cei trei copii ai săi și-au exprimat dorința de a continua procedura în fața Curții.

Domnul Paposhvili a ajuns în Belgia la 25 noiembrie 1998, însoțit de soția sa și de copilul lor de șase ani. Ulterior, cuplul a avut încă doi copii. În perioada 1998-2007, domnul Paposhvili a fost condamnat pentru o serie de infracțiuni, inclusiv jaf cu violență și participare la o organizație criminală. În cursul executării diferitor pedepse cu închisoarea, domnul Paposhvili a fost diagnosticat cu mai multe afecțiuni medicale grave, printre care leucemie limfocitară cronică și tuberculoză, pentru care a beneficiat de îngrijiri spitalicești. Acesta a depus fără succes mai multe cereri de regularizare a statutului său de rezident din motive excepționale sau medicale, invocând articolele 3 și 8 și susținând că nu ar putea beneficia de tratament dacă ar fi trimis înapoi în Georgia.

În august 2007, Ministrul de Interne a emis un ordin de expulzare prin care l-a somat pe reclamant să părăsească țara și i-a interzis să intre din nou în Belgia timp de zece ani din cauza pericolului pe care îl reprezenta pentru ordinea publică. Ordinul a devenit executoriu după ce domnul Paposhvili și-a executat pedeapsa, dar, în realitate, nu a fost pus în executare, întrucât acesta se afla sub tratament medical. La 7 iulie 2010, Oficiul pentru Străini a emis o ordonanță de părăsire a teritoriului, însoțită de un ordin de luare în custodie publică. El a fost transferat într-un centru securizat pentru imigranți ilegali în vederea returnării sale în Georgia, fiind eliberate documentele de călătorie în acest scop.

La 23 iulie 2010, domnul Paposhvili a solicitat Curții Europene a Drepturilor Omului o măsură provizorie în temeiul articolului 39 din Regulamentul său de procedură prin care să fie suspendată măsura expulzării sale; această cerere

a fost admisă. Ulterior, el a fost eliberat. Termenul de executare a ordonanței de părăsire a teritoriului belgian a fost prelungit de mai multe ori. În luna noiembrie, soției reclamantului și celor trei copii le-au fost acordate permise de ședere pe durată nedeterminată în Belgia. Între anii 2012 și 2015, domnul Paposhvili a fost arestat de mai multe ori pentru furt din magazine.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul, invocând dreptul la viață consacrat la articolul 2 și interzicerea tratamentelor inumane sau degradante în temeiul articolului 3, a susținut că existau motive serioase și întemeiate de a crede că, dacă ar fi fost expulzat în Georgia, s-ar fi confruntat cu un risc real de tratamente inumane și degradante și cu un deces prematur. De asemenea, acesta a susținut, în temeiul articolului 8, că expulzarea sa ar fi condus la separarea de familia sa, care constituia singura sa sursă de sprijin moral.

La 17 aprilie 2014, o cameră a Curții a statuat că nu au existat încălcări ale articolelor 2, 3 sau 8. La 20 aprilie 2015, completul Marii Camere a acceptat o cerere formulată în numele reclamantului de retrimiteră a cauzei în fața Marii Camere în temeiul articolului 43 din Convenție. Curtea a constatat că, având în vedere natura cererilor și rolul sistemului Convenției, nu îi era interzis să judece cauza, în pofida faptului că reclamantul decedase.

Articolele 2 și 3

Curtea a reafirmat dreptul tuturor statelor contractante de a controla intrarea, șederea și expulzarea străinilor. Cu toate acestea, în cazul în care există motive serioase de a crede că persoana în cauză, în urma expulzării, s-ar confrunța cu un risc real de a fi supusă torturii sau unui tratament inuman sau degradant, articolul 3 impune ca persoana în cauză să nu fie expulzată. Aprecierea rețelor tratamente depinde de un ansamblu de împrejurări specifice speței, cum ar fi durata tratamentului sau efectele sale psihice ori psihologice și, în unele cazuri, de sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei. Suferința care decurge dintr-o boală care a survenit în mod natural poate intra de asemenea sub incidența articolului 3 în cazul în care aceasta riscă să fie agravată de un tratament pentru care autoritățile pot fi trase la răspundere.

După examinarea jurisprudenței sale, Curtea a concluzionat că aplicarea articolului 3 de către Curte până la acea dată nu oferea o protecție suficientă străinilor grav bolnavi (spre deosebire de a fi aproape de moarte). Curtea a considerat că sintagma „alte cazuri cu totul excepționale”, utilizată în jurisprudența anterioară, care poate ridica o problemă în contextul articolului 3, ar trebui înțeleasă ca referindu-se la situații care implică expulzarea unei persoane grav bolnave, situații în care s-a demonstrat că există motive serioase de a crede că aceasta s-ar confrunța cu un risc real, din cauza lipsei unui

tratament adecvat în țara gazdă sau a lipsei accesului la un astfel de tratament, de a fi expusă unei deteriorări grave, rapide și ireversibile a stării sale de sănătate, consecința fiind o suferință intensă sau o reducere semnificativă a speranței de viață.

Pentru a-și respecta obligația negativă de a nu expune persoanele la un risc de rele tratamente, statul este obligat să evalueze riscurile cu care s-ar confrunta solicitantul în cazul în care ar fi expulzat în statul de destinație. Statul trebuie să verifice dacă îngrijirile general disponibile în statul de destinație sunt suficiente și adecvate în practică pentru tratarea bolii solicitantului și dacă persoana în cauză va avea efectiv acces la aceste îngrijiri. În cazul în care persistă îndoiele serioase cu privire la impactul expulzării, statul care efectuează expulzarea trebuie să obțină garanții individuale și suficiente din partea statului de destinație cu privire la faptul că persoana în cauză va beneficia de un tratament adecvat. În speță, reclamantul furnizase numeroase informații medicale care precizau modul în care tratamentul în Belgia făcuse ca starea sa să fie stabilă și că, în cazul întreruperii acestui tratament, speranța sa de viață ar fi fost mai mică de șase luni. De asemenea, reclamantul a susținut că nici tratamentul, nici transplantul de la un donator nu erau disponibile în Georgia.

În pofida situației de fapt de mai sus, cererile de regularizare pentru motive medicale formulate de reclamant au fost respinse de Oficiul pentru Străini. Comisia de contestații pentru străini a considerat că, în cazul în care autoritatea administrativă a invocat motive de excludere, nu era necesar ca aceasta să examineze dovezile medicale care i-au fost prezentate. În ceea ce privește criticile întemeiate pe articolul 3 din Convenție, Comisia de contestații pentru străini a arătat, de asemenea, că decizia de refuz a permisului de ședere nu fusese însoțită de o măsură de expulzare, astfel încât riscul întreruperii tratamentului medical al reclamantului în cazul expulzării sale în Georgia era pur ipotetic. Consiliul de Stat, în fața căruia reclamantul a formulat recurs, a confirmat raționamentul Comisiei de contestații pentru străini.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că, întrucât certificatele medicale ale reclamantului nu fuseseră examinate nici de Oficiul pentru Străini, nici de Comisia de contestații pentru străini din perspectiva articolului 3 în cursul procedurii de regularizare sau de expulzare, dacă reclamantul ar fi fost expulzat în Georgia, ar fi existat o încălcare a articolului 3. Prin urmare, Curtea a considerat că nu este necesar să se examineze articolul 2 din Convenție.

Articolul 8

În cadrul procedurii de regularizare din motive medicale, Comisia de contestații pentru străini a respins contestația domnului Paposhvili întemeiată pe articolul 8 pentru motivul că decizia prin care i se refuza permisul de ședere nu fusese însoțită de o măsură de expulzare. Cu toate acestea, Curtea a considerat

că autorităților naționale le revenea sarcina de a efectua o evaluare a impactului expulzării asupra vieții de familie a domnului Paposhvili având în vedere starea sa de sănătate; aceasta constituia o obligație procedurală pe care autoritățile trebuiau să o respecte pentru a asigura efectivitatea dreptului la respectarea vieții de familie. Statul ar fi trebuit să examineze dacă, la momentul expulzării, se putea aștepta în mod rezonabil ca familia să îl urmeze în Georgia sau, în caz contrar, dacă respectarea dreptului domnului Paposhvili la respectarea vieții sale de familie impunea acordarea unui permis de ședere în Belgia pentru timpul care îi mai rămânea de trăit. Astfel, Curtea a statuat că, în cazul în care domnul Paposhvili ar fi fost expulzat în Georgia fără ca acești factori să fi fost evaluați, ar fi existat, de asemenea, o încălcare a articolului 8 din Convenție.

Articolul 41

Curtea a statuat că concluzia sa referitoare la articolele 3 și 8 constituia o reparație suficientă a oricărui prejudiciu moral pe care domnul Paposhvili l-ar fi putut suferi. Aceasta a statuat de asemenea că statul belgian trebuia să plătească familiei domnului Paposhvili suma de 5 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

IV. Măsuri restrictive și detenția

Reținerea în interiorul unui cordon de polițiști în timpul demonstrațiilor violente nu constituia o privare de libertate

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA AUSTIN ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererea nr. 39692/09)

15 martie 2012

1. În fapt

Cei patru reclamânți din speță erau Lois Austin, resortisant britanic născut în 1969, George Black, resortisant grec și australian născut în 1949, Bronwyn Lowenthal, resortisant britanic și australian născut în 1972 și Peter O'Shea, resortisant britanic născut în 1963.

Serviciile de poliție au luat cunoștință de faptul că, la 1 mai 2001, activiști proveniți din grupări ecologiste, anarhiste și de extremă stânga aveau intenția să organizeze diverse proteste în locuri corespunzătoare pătrățelelor din jocul Monopoly. Organizatorii acestui „Monopoly pentru Ziua Muncii” (May Day Monopoly) nu au luat legătura cu poliția și nici nu au cerut autorizație pentru manifestații. În ziua respectivă, până la ora 14:00, mai mult de 1 500 de persoane s-au adunat la Oxford Circus și mulțimea creștea în mod regulat. Poliția, îngrijorată de posibilele tulburări ale ordinii publice, a luat decizia, la aproximativ ora 14:00, de a izola mulțimea și a forma un cordon în jurul Oxford Circus. Pe toată durata după-amiezii s-a încercat o dispersare controlată a mulțimii, dar acest lucru s-a dovedit imposibil, deoarece unele persoane din mulțime, atât din interiorul, cât și din afara cordonului, au fost foarte violente, spărgând dalele de pavaj și aruncând cu bucăți de dale înspre poliție. Dispersarea a fost finalizată în jurul orei 21:30.

Doamna Austin, membru al partidului socialist și un participant frecvent la manifestații, a participat la protestul din 1 mai 2001 și a fost prinsă în cordonul din Oxford Circus. Domnul Black a încercat să meargă la o librărie situată pe Oxford Street, dar, deturnat fiind de un ofițer de poliție din cauza manifestațiilor care se apropiau, a dat peste un zid de polițiști și a fost constrâns să treacă pe la Oxford Circus, unde a rămas până în orele 21:20. În mod similar doamna Lowenthal și domnul O'Shea nu aveau nicio legătură cu demonstrația, ambii aflați în pauza de prânz, au fost ținuți în interiorul cordonului până la orele 21:35 și, respectiv, 20:00.

În aprilie 2002, doamna Austin a introdus o acțiune împotriva Comisarului Poliției Metropolitane, solicitând despăgubiri pentru lipsire de libertate în mod

ilegal și pentru încălcarea drepturilor care îi reveneau în temeiul articolului 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În martie 2005, cererile sale au fost respinse. Căile de atac pe care le-a promovat ulterior au fost respinse atât de Curtea de Apel, cât și, în cele din urmă, în ianuarie 2009, de Camera Lorzilor. Camera Lorzilor a concluzionat că doamna Austin nu a fost privată de libertate și că, prin urmare, articolul 5 din Convenție nu se aplica.

2. Aprecierea Curtii

Reclamantii au susținut că au fost privați de libertate fără justificare, cu încălcarea articolului 5 paragraful 1.

Articolul 5

Curtea a observat că aceasta a fost prima ocazie cu care i s-a solicitat să ia în considerare aplicarea Convenției în ceea ce privește așa-numitul „kettling” (n.t. „încercuire”) sau izolarea unui grup de persoane de către poliție din motive de ordine publică. În consecință, aceasta trebuia să evalueze mai întâi dacă reclamantii au fost privați de libertate în sensul articolului 5 paragraful 1.

Curtea a făcut trimitere la o serie de principii generale stabilite în jurisprudența sa. În primul rând, Convenția era un „instrument viu”, care trebuia interpretat în lumina condițiilor actuale. Chiar și în 2001, progresele în domeniul tehnologiei comunicațiilor au permis mobilizarea rapidă și în secret a protestatarilor la o scară necunoscută până în prezent. În al doilea rând, Convenția trebuia să fie interpretată în mod armonios, în ansamblul său. Trebuia să se țină seama de faptul că diferite articole din Convenție impuneau poliției obligația de a proteja persoanele împotriva violenței și vătămărilor corporale. În al treilea rând, contextul în care a intervenit măsura în cauză era relevant. Cetățenii au fost adesea obligați să suporte restricții temporare privind libertatea de circulație în anumite contexte, cum ar fi călătoriile cu mijloacele de transport în comun sau pe autostradă sau participarea la un meci de fotbal.

Curtea nu a considerat că astfel de restricții care intervin în mod obișnuit ar putea fi descrise în mod corespunzător drept „privări de libertate” în sensul articolului 5 paragraful 1 atât timp cât acestea devin inevitabile ca urmare a unor circumstanțe independente de voința autorităților, sunt necesare pentru a evita un risc real de vătămare sau de prejudiciu grav și sunt limitate la minimumul necesar în acest scop. Curtea a subliniat de asemenea, că, în cadrul sistemului Convenției, revine instanțelor naționale sarcina de a stabili situația de fapt, iar Curtea, în general, urmează constatările instanțelor naționale cu privire la situația de fapt.

În prezenta cauză, Curtea s-a întemeiat pe faptele stabilite de Înalta Curte, în urma unui proces de trei săptămâni și a luării în considerare a unui număr

considerabil de probe. S-a stabilit că poliția se aștepta ca un nucleu dur format din 500 până la 1 000 de demonstranți violenți să se reunească la Oxford Circus în jurul orei 16:00. De asemenea, poliția a anticipat un risc real de răniri grave, chiar și de deces, și de daune materiale în cazul în care mulțimile nu ar fi controlate în mod eficace. Având în vedere că, cu aproximativ două ore mai devreme, peste 1 500 de persoane se adunaseră deja acolo, poliția a decis să instituie un cordon complet.

A existat suficient spațiu în interiorul cordonului pentru ca persoanele să se poată deplasa și nu au fost înghesuieți. Cu toate acestea, condițiile au fost incomode, fără adăpost, hrană, apă sau acces la toaletă. Deși poliția a încercat, în mod continuu pe parcursul după-amiezii, să înceapă eliberarea persoanelor, încercările lor au fost întrerupte în mod repetat de comportamentul violent și necooperant al unei minorități semnificative atât din interiorul, cât și din afara cordonului. Prin urmare, poliția a reușit doar în jurul orei 21:30 să finalizeze dispersarea completă a persoanelor reținute. În circumstanțele date, un cordon complet a fost mijlocul cel mai puțin intruziv și mai eficace de care dispunea poliția pentru a proteja publicul împotriva violenței, atât în interiorul, cât și în afara cordonului. În consecință, aceasta nu constituia o „privare de libertate”. Astfel, reclamantul nu susținuseră că, atunci când a fost creat inițial cordonul, persoanele din interiorul cordonului fuseseră imediat private de libertate.

În plus, Curtea nu a fost în măsură să identifice un moment în care se putea considera că izolarea a evoluat de la ceea ce a reprezentat, cel mult, o restricție privind libertatea de circulație, la o privare de libertate. Astfel, la cinci minute după crearea cordonului, poliția planifica să înceapă o dispersare controlată. La puțin timp după și destul de frecvent ulterior, poliția a făcut noi încercări de a începe dispersarea persoanelor și a menținut situația sub o supraveghere atentă permanentă. Întrucât aceleași condiții periculoase care au necesitat crearea cordonului au persistat toată după-amiaza și până la venirea serii, Curtea a constatat că persoanele din interiorul cordonului nu au fost private de libertate în sensul articolului 5 paragraful 1. Fără a aduce atingere constatării de mai sus, Curtea a subliniat importanța fundamentală a libertății de exprimare și libertății de întrunire în orice societate democratică, precizând că autoritățile naționale nu ar trebui să recurgă la măsuri de control al mulțimilor pentru a înăbuși sau descuraja protestele decât atunci când acest lucru este necesar pentru a preveni producerea de vătămări sau daune grave.

Întrucât articolul 5 nu era aplicabil, Curtea a statuat că nu a existat nicio încălcare a acestei dispoziții.

*Obligația prezentării motivelor relevante și suficiente „de îndată”
după reținere în vederea detenției și a arestului la domiciliu – încălcarea
articolului 5 paragraful 3*

HOTĂRÂREA MARII CURȚI) ÎN CAUZA BUZADJI ÎMPOTRIVA REPUBLICII MOLDOVA

(Cererea nr. 23755/07)

5 iulie 2016

1. În fapt

Reclamantul, Petru Buzadji, era resortisant al Republicii Moldova. S-a născut în 1947 și locuia în Comrat.

Reclamantul era acționar minoritar și director general al unei societăți furnizoare de gaz lichefiat din sudul Republicii Moldova. În iulie 2006, a fost inițiată o anchetă penală cu privire la o presupusă tentativă eșuată a reclamantului de a comite o fraudă în legătură cu activitatea sa în cadrul societății. În cursul anchetei de zece luni care a urmat, domnul Buzadji s-a prezentat în fața autorităților de anchetă de fiecare dată când a fost citat și a cooperat cu acestea. Fiii domnului Buzadji au avut și ei calitatea de suspecți în cadrul procedurii penale, dar nu au fost arestați.

La 2 mai 2007, reclamantul a fost arestat, iar la 5 mai 2007 a fost acuzat în mod oficial de tentativă de însușire în proporții deosebit de mari a patrimoniului societății la care lucra. În aceeași zi, Judecătoria Buiucani a dispus arestarea preventivă a reclamantului pentru o perioadă de cincisprezece zile, având în vedere gravitatea infracțiunii și complexitatea cauzei și având în vedere faptul că existau motive verosimile în sensul unui risc de complicitate, și anume cu fiii săi. Judecătoria a respins ca nefondate și neverosimile celelalte motive invocate de procuror, și anume riscul sustragerii și al influențării martorilor sau riscul distrugerii probelor. Hotărârea judecătorei a fost menținută ulterior de Curtea de Apel pentru aceleași motive.

Ulterior, măsura detenției domnului Buzadji a fost prelungită în mai multe rânduri, în pofida cererilor sale repetate de liberare, care includeau motive de sănătate. În special, detenția sa a fost prelungită mai întâi cu cincisprezece zile la 16 mai 2007 și apoi cu încă douăzeci de zile la 5 iunie 2007. Ambele decizii, confirmate ulterior de Curtea de Apel, au fost pronunțate pe baza gravității și complexității cauzei, a pericolului de sustragere a reclamantului și a riscului ca acesta să influențeze martorii și să aducă atingere probelor. În urma celei de a treia cereri a procurorului de prelungire a detenției reclamantului, Judecătoria, luând în considerare timpul pe care domnul Buzadji îl petrecuse deja în arest preventiv – la momentul respectiv, cincizeci și cinci de zile – precum

și participarea sa la toate acțiunile de investigare necesare, a dispus plasarea sa sub arest la domiciliu timp de treizeci de zile. Cu toate acestea, după trei zile de arest la domiciliu, Curtea de Apel a anulat această decizie și a dispus arestarea preventivă a reclamantului timp de douăzeci de zile. La cea de a patra cerere a procurorului, această detenție a fost prelungită ulterior cu încă douăzeci de zile de către Judecătoria, la 16 iulie 2007, având în vedere gravitatea infracțiunii și riscul ca domnul Buzadji să se sustragă sau să zădărnicească ancheta. În cele din urmă, la 20 iulie 2007, Curtea de Apel a admis cererea domnului Buzadji de a fi plasat în arest la domiciliu, măsură care a fost prelungită în decembrie 2007 cu nouăzeci de zile. În sfârșit, în martie 2008, Judecătoria Comrat a hotărât eliberarea reclamantului pe cauțiune.

La 9 iunie 2011, domnul Buzadji a fost achitat de acuzațiile pentru care a fost plasat în detenție între 2 mai 2007 și 12 martie 2008. Fiii reclamantului au fost de asemenea achitați.

2. Aprecierea Curții

La 16 decembrie 2014, o cameră a Curții a constatat încălcarea articolului 5 paragraful 3 din Convenție. La cererea guvernului, cauza a fost retrimisă Marii Camere în temeiul articolului 43.

Reclamantul a susținut faptul că privarea sa de libertate în așteptarea procesului, inclusiv reținerea sa în arest preventiv și plasarea sa sub arest la domiciliu, nu au fost întemeiate pe motive relevante și suficiente, cu încălcarea articolului 5.

Cu privire la admisibilitate

Curtea a respins obiecția preliminară formulată de guvern cu privire la neepuizarea căilor de atac interne pe motiv că această excepție a fost invocată numai în fața Marii Camere și că nu a fost invocată nicio circumstanță excepțională pentru a permite invocarea excepției într-un stadiu atât de avansat al procedurii.

Articolul 5 paragraful 3

Curtea a reiterat faptul că persistența unei suspiciuni rezonabile a fost o condiție *sine qua non* pentru validitatea menținerii în detenție, dar nu a fost suficientă pentru a justifica prelungirea detenției după un anumit interval de timp, după care erau necesare alte motive „relevante și suficiente” pentru reținerea suspectului. Curtea a recunoscut că nu a definit și nu a stabilit anterior niciun criteriu pentru aplicarea noțiunii vagi de „un anumit interval de timp” de care depindea cel de al doilea set de garanții în temeiul articolului 5 paragraful 3 și a continuat să își dezvolte jurisprudența relevantă în lumina prezentei cauze.

În special, Curtea a constatat că există argumente convingătoare ce optează pentru sincronizarea garanțiilor din cea de a doua parte cu cele din prima parte, ceea ce implica, la rândul său, că cerința ca magistratul să prezinte motive pertinente și suficiente pentru detenție – pe lângă persistența unei suspiciuni rezonabile – se aplica deja la momentul primei decizii prin care se dispune arestarea preventivă, și anume „de îndată” după arestare.

Curtea a reiterat, de asemenea, că arestul la domiciliu, având în vedere amploarea și intensitatea acestuia, fusese considerat a constitui o privare de libertate în sensul articolului 5 și că nu exista niciun motiv pentru a se îndepărta de jurisprudența sa în prezenta cauză. Aceasta a respins argumentul guvernului potrivit căruia cererea reclamantului de a fi plasat în arest la domiciliu și omisiunea sa ulterioară de a contesta măsura constituiau o renunțare la dreptul său la libertate și că, prin urmare, reclamantul nu putea pretinde că este o „victimă” în sensul articolului 34 în scopul formulării unei plângeri în temeiul articolului 5 paragraful 3 cu privire la arestul său la domiciliu. În această privință, Curtea a constatat că arestul la domiciliu al reclamantului nu putea fi asimilat cu eliberarea din detenție și nici nu poate fi considerat o formă de reparație conformă cu cerința prevăzută la articolul 5 paragraful 5 de a acorda un drept la reparații.

De asemenea, Curtea a respins argumentul guvernului potrivit căruia erau necesare mai puține motive pentru a justifica arestul la domiciliu decât detenția într-un centru obișnuit de detenție, observând că, în jurisprudența sa anterioară, nu a fost făcută nicio distincție cu privire la regimul diferitelor tipuri de detenție. Aceasta a reiterat faptul că noțiunile de „grad” și „intensitate” ca criterii de aplicabilitate a articolului 5 se referă numai la gradul de restricționare a libertății de circulație, nu și la diferențele dintre diferitele locuri de detenție. În consecință, Curtea a aplicat aceleași criterii pentru toată perioada privării de libertate, indiferent de locul în care reclamantul a fost plasat în arest.

În ceea ce privește justificările prevăzute pentru arestarea preventivă a reclamantului în prezenta cauză, Curtea a constatat că motivele invocate de instanțele naționale pentru a dispune și pentru a prelungi detenția reclamantului erau nu numai stereotipice și abstracte, ci și incoerente. Nici în ordonanța inițială de arestare preventivă a reclamantului, nici în deciziile ulterioare de prelungire a detenției sale nu există indicii că instanțele naționale au luat în considerare caracterul reclamantului, moralitatea acestuia, bunurile sale și legăturile sale cu țara ori comportamentul său în primele zece luni ale urmăririi penale. În plus, prima dată și a doua oară când a fost prelungită măsura, precum și în decizia prin care Curtea de Apel a anulat hotărârea instanței de prim grad de jurisdicție de a plasa reclamantul în arest la domiciliu în urma celei de a treia cereri a procurorilor, instanțele au invocat motive pe care atât instanța de prim grad de jurisdicție, cât și Curtea de Apel, atunci când s-au

pronunțat cu privire la ordonanța inițială de arestare preventivă, le-au respins ca nefondate și neverosimile. Chiar și cu ocaziile (în lunile iunie și iulie 2007) în care s-a admis că nu existau motive care să susțină menținerea în arest a reclamantului, instanțele naționale au decis să dispună arestul la domiciliu al acestuia.

Având în vedere considerațiile care precedă, Curtea a constatat lipsa unei motivări pertinente și suficiente pentru a dispune și pentru a prelungi plasarea în arest preventiv a reclamantului și, prin urmare, o încălcare a articolului 5 paragraful 3.

Articolul 41

Tribunalul a acordat reclamantului suma de 3 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 4 837 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Legislația națională nu a definit cu suficientă claritate conținutul măsurilor preventive care pot fi impuse unui particular cu încălcarea dreptului la liberă circulație prevăzut la articolul 2 din Protocolul nr. 4

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA DE TOMMASO ÎMPOTRIVA ITALIEI

(Cererea nr. 43395/09)

23 februarie 2017

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant italian, născut în anul 1963.

Dreptul italian (Legea nr. 1423/1956) prevede posibilitatea aplicării în cazul „persoanelor care prezintă pericol pentru securitatea și moralitatea publică” a unor măsuri preventive. Printre aceste persoane se numără persoanele care „pot fi considerate infractori obișnuiți”, care „trăiesc în mod obișnuit, chiar și parțial, din produsele infracțiunii” și care „reprezintă o amenințare la adresa sănătății, securității sau ordinii publice”. Curtea Constituțională italiană a clarificat în mai multe rânduri criteriile care trebuie utilizate pentru a evalua dacă erau necesare măsuri preventive. Curtea a statuat că nu erau suficiente simple suspiciuni, fiind necesară stabilirea elementelor de fapt care să indice un pericol real, iar nu unul pur teoretic.

La 11 aprilie 2008, Tribunalul Districtual din Bari a plasat reclamantul sub supraveghere specială timp de doi ani. Această hotărâre se întemeia pe condamnările anterioare ale reclamantului pentru trafic de droguri, sustragere și deținere ilegală de arme, care au arătat că acesta era asociat cu infractori și era o persoană periculoasă. Măsura preventivă a impus un ansamblu de obligații, printre care (1) de a se prezenta o dată pe săptămână la autoritatea polițienească, (2) de a păstra neschimbată reședința, (3) de a avea un mod de viață cinstit în spiritul respectării legilor și de a evita să genereze suspiciuni, (4) de a se întoarce seara la reședință până la ora 22 și de a rămâne la reședință dimineața până la ora 6, (5) de a nu frecventa baruri, cluburi de noapte sau de a nu participa la reuniuni publice și (6) de a nu utiliza telefoane mobile și echipamente radio pentru a comunica.

La 28 ianuarie 2009, Curtea de Apel a anulat măsura preventivă, considerând că nu fusese stabilit că este îndeplinită cerința privind existența unui pericol „actual” pentru societate; cele mai recente activități ilegale ale reclamantului referitoare la droguri avuseseră loc cu cinci ani înainte de adoptarea măsurii preventive. Aceasta a statuat de asemenea că Tribunalul Districtual a omis să evalueze impactul obiectivului de reabilitare al sentinței asupra personalității reclamantului.

În pofida faptului că instanța a admis acțiunea reclamantului, acesta a rămas sub supraveghere specială timp de 221 de zile din cauza nerespectării de către Curtea de Apel din Bari a termenului legal de 30 de zile pentru pronunțarea hotărârii.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut, în special, că măsurile preventive la care a fost supus pentru o perioadă de doi ani au încălcat articolele 5, 6 și 13 din Convenție și articolul 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 5

Guvernul a contestat aplicabilitatea articolului 5 pentru motivul că măsurile preventive nu constituie o privare de libertate în sensul articolului 5.

Curtea a făcut trimitere la jurisprudența sa anterioară privind sensul noțiunii de „privare de libertate”. Aceasta a reiterat faptul că printre factorii care trebuie luați în considerare se numără tipul, durata, efectele și modul de punere în aplicare a măsurii în cauză și că diferența dintre privarea de libertate și restricționarea libertății este una de grad sau de intensitate, iar nu una de natură sau de fond. Aplicând aceste considerații, Curtea nu a admis că cerința de a nu părăsi domiciliul în timpul nopții echivala cu un arest la domiciliu și, prin urmare, cu o privare de libertate. Printre factorii esențiali care au condus la această decizie se numără faptul că nu existau restricții privind libertatea reclamantului de a părăsi domiciliul în cursul zilei, că acesta a putut avea o viață socială, a putut întreține relații cu lumea exterioară și a putut a stabili contacte sociale.

Curtea a făcut trimitere la cauze similare, referitoare la ordinele obligatorii de a rămâne la domiciliu și la cerințele de a nu părăsi locuința în timpul nopții, despre care a considerat că nu echivalau cu o privare de libertate, ci mai degrabă cu restricții privind libertatea de circulație și a constatat că nu există niciun motiv pentru a-și schimba abordarea în prezenta cauză. În plus, Curtea a constatat că, spre deosebire de cauzele în care Curtea a constatat o privare de libertate, în speță, reclamantul nu a fost obligat să locuiască într-o zonă restricționată și niciun element nu indica faptul că reclamantul a solicitat vreodată autorităților permisiunea de a se deplasa în afara locului său de reședință. Aceasta spre deosebire de situația din *Hotărârea Guzzardi împotriva Italiei*^[1], în care Curtea a concluzionat că reclamantul a fost „privat de libertate”, întrucât a fost forțat să trăiască pe o insulă pe o rază de 2,5 km, sub supraveghere aproape permanentă și unde a fost aproape imposibil să stabilească contacte

---

[1] A se vedea Hotărârea din 6 noiembrie 1980, *Guzzardi împotriva Italiei*, nr. 7367/76 (inclusă ca rezumat în această publicație).

sociale. Prin urmare, Curtea a examinat cererea reclamantului în prezenta cauză în contextul articolului 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 2 din Protocolul nr. 4

Curtea a reiterat faptul că articolul 2 din Protocolul nr. 4 garantează oricărei persoane dreptul la liberă circulație pe un anumit teritoriu și dreptul de a părăsi acel teritoriu, ceea ce implică dreptul de a călători într-o țară aleasă de persoana în cauză și în care aceasta poate fi primită. Curtea a considerat că restricțiile impuse reclamantului constituie măsuri de restricționare a dreptului la liberă circulație în sensul articolului 2 din Protocolul nr. 4. Prin urmare, aceasta a examinat dacă acestea erau conforme cu legea, dacă urmăreau unul dintre scopurile legitime menționate la articolul 2 al treilea paragraf din Protocolul nr. 4 și dacă asigurau un just echilibru între interesul public și drepturile individuale.

Curtea a reamintit jurisprudența sa constantă, potrivit căreia expresia „prevăzute de lege” impune nu numai ca măsura contestată să aibă un temei în dreptul intern, ci se referă și la calitatea legislației în cauză, impunând ca aceasta să fie accesibilă persoanelor în cauză și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. Astfel, nu poate fi considerată „lege” decât o normă enunțată cu suficientă precizie pentru a permite cetățeanului să-și regleze conduita; individul trebuie să fie capabil să prevadă, apelând la nevoie la consiliere de specialitate, într-o măsură rezonabilă, față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă. Cu toate acestea, astfel de consecințe nu trebuie să fie previzibile cu certitudine absolută; multe legi, pentru a evita rigiditatea excesivă, sunt în mod inevitabil formulate în termeni care, într-o măsură mai mare sau mai mică, sunt vagi și a căror interpretare și aplicare se fac în practică. Nivelul de precizie impus de legislația națională depinde într-o măsură considerabilă de conținutul acesteia și de domeniul pe care este vizează să îl reglementeze, precum și de numărul și de statutul destinatarilor acesteia. În plus, Curtea a reiterat faptul că o lege care conferă o putere de apreciere unei autorități publice trebuie să indice întinderea acestei puteri de apreciere, deși nu neapărat modalitățile și condițiile detaliate care trebuie respectate.

Aplicând aceste principii în prezenta cauză, Curtea a constatat, în primul rând, că măsurile preventive în cauză au un temei juridic în dreptul intern, și anume Legea nr. 1423/1956, astfel cum a fost interpretată în lumina deciziilor Curții Constituționale. Curtea a observat că accesibilitatea și previzibilitatea efectelor legii sunt deosebit de importante într-un caz precum cel din speță în care legislația a avut un impact foarte important asupra reclamantului și a dreptului său la liberă circulație. Curtea a recunoscut că Curtea Constituțională italiană a clarificat în mai multe rânduri criteriile care trebuie utilizate pentru a evalua dacă erau necesare măsuri preventive. Cu toate acestea, impunerea

unor astfel de măsuri rămânea legată de o analiză prospectivă efectuată de instanțele naționale, deoarece nici legea, nici Curtea Constituțională nu au identificat în mod clar „dovezile factuale” sau tipurile specifice de comportament care trebuie luate în considerare pentru a evalua pericolul pe care îl prezintă individul pentru societate. Prin urmare, legea nu conținea dispoziții suficient de detaliate cu privire la tipurile de comportament care ar trebui considerate ca reprezentând un pericol pentru societate. Constatând faptul că Tribunalul Districtual și-a întemeiat hotărârea pe existența unor tendințe infracționale „active” din partea reclamantului, fără a-i atribui acestuia niciun comportament sau activitate infracțională specifică, Curtea a considerat, de asemenea, că legea nu indica suficient de clar domeniul de aplicare sau modul de exercitare a puterii de apreciere foarte largi conferite instanțelor naționale.

În ceea ce privește măsurile legale care au fost aplicate reclamantului, Curtea a observat formularea vagă și nedefinită a unora dintre acestea, cum ar fi obligația de a „a avea un mod de viață cinstit în spiritul respectării legilor” și de a „nu da naștere la suspiciuni”. În pofida unui ajutor în materie de interpretare furnizat de Curtea Constituțională, reclamantul nu a putut verifica conținutul exact al acestora. Cauza sa a precedat orientările Curții Constituționale și, în orice caz, orice interpretare a acestui criteriu nu ar fi rezolvat problema lipsei de previzibilitate, întrucât actul legislativ a permis Tribunalului Districtual să impună, de asemenea, orice măsuri pe care le considera necesare – fără a specifica conținutul acestora – în virtutea cerințelor de protecție a societății.

Prin urmare, Curtea a considerat că partea relevantă a legii nu definește suficient de clar conținutul măsurilor preventive care ar putea fi impuse, nici măcar în lumina jurisprudenței Curții Constituționale. Prin urmare, nu se poate afirma că ingerința în libertatea de circulație a reclamantului s-a bazat pe dispoziții legale care respectă cerințele de legalitate prevăzute în Convenție și, prin urmare, a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 6

Curtea a constatat de asemenea că a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1 ca urmare a faptului că audierile reclamantului nu au avut loc în public. Cu toate acestea, în ceea ce privește caracterul pretins abuziv al procedurii, garanțiile procedurale, astfel cum rezultă din hotărârea Curții de Apel, au garantat în ansamblu reclamantului un proces echitabil.

Articolul 13

Având în vedere posibilitatea reclamantului de a formula o cale de atac în fața Curții de Apel, care a anulat ulterior măsura supravegherii speciale, Curtea a considerat că reclamantul dispunea de un remediu efectiv în temeiul

dreptului italian, care îi oferea posibilitatea de a formula cereri cu privire la încălcări ale Convenției.

Articolul 41

Reclamantului i-a fost acordată suma de 5 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și 11 525 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată, inclusiv cheltuielile efectuate în fața instanțelor naționale.

*Izolarea obligatorie a unei persoane infectate cu HIV
a încălcat dreptul la libertate prevăzut la articolul 5*

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ENHORN ÎMPOTRIVA SUEDEI

(Cererea nr. 56529/00)

25 ianuarie 2005

1. În fapt

Reclamantul, Eie Enhorn, era un resortisant suedez născut în anul 1947. În 1994, s-a descoperit că era infectat cu HIV și că transmisese acest virus unui bărbat de 19 ani cu care avusese primul contact sexual în 1990. În acest context, un medic departamental a emis instrucțiuni în temeiul Legii din 1988 privind bolile infecțioase (denumită în continuare „Legea din 1988”), care aveau drept scop să îl împiedice pe reclamant să răspândească infecția cu HIV. El era obligat să îi informeze pe toți eventualii săi parteneri sexuali despre infecție și era de asemenea obligat să poarte prezervativ și să se abțină să consume alcool într-o cantitate care ar fi putut să îi afecteze discernământul și să îl determine să pună alte persoane în pericol. De asemenea, acestuia i s-a solicitat să informeze personalul medical și medicul stomatolog cu privire la infecția sa înainte de a fi supus unor proceduri precum examinări fizice, vaccinări sau analize ale sângelui și a fost obligat să își viziteze medicul curant și să se prezinte la programările medicale stabilite de medicul departamental.

În perioada septembrie-noiembrie a anului 1994, reclamantul s-a prezentat la patru programări la medicul departamental și a primit două vizite la domiciliu. Cu toate acestea, el nu s-a prezentat la cinci convocări. În consecință, medicul departamental a solicitat Tribunalului Administrativ Departamental să pronunțe o hotărâre prin care să dispună ca reclamantul să fie izolat în mod obligatoriu într-un spital pentru o perioadă de maximum trei luni. Prin hotărârea din 16 februarie 1995, Tribunalul Administrativ Departamental a constatat că reclamantul nu se conformase măsurilor prescrise de medicul departamental și a dispus ca acesta să fie ținut în izolare obligatorie pentru o perioadă de maximum trei luni în conformitate cu articolul 38 din Legea din 1988. În timpul izolării, reclamantul avea dreptul să iasă în aer liber cel puțin o dată pe zi, dar numai dacă era însoțit de membri ai personalului spitalului.

Ulterior, din șase în șase luni, până la 12 decembrie 2001, s-au emis în mod continuu ordine de prelungire a măsurii prin care acesta era lipsit de libertate. Întrucât reclamantul s-a sustras în mai multe rânduri, lipsirea sa efectivă de libertate a durat de la 16 martie 1995 până la 25 aprilie 1995, de la 11 iunie 1995 până la 27 septembrie 1995, de la 28 mai 1996 până la 6 noiembrie 1996,

de la 16 noiembrie 1996 până la 26 februarie 1997 și de la 26 februarie 1999 până la 12 iunie 1999, respectiv aproape un an și jumătate în total.

La 12 decembrie 2001, Tribunalul Administrativ Departamental a respins o cerere de prelungire a ordinului, întemeindu-se pe faptul că locul în care se afla reclamantul nu era cunoscut și că, prin urmare, nu era disponibilă nicio informație cu privire la comportamentul său, la starea sa de sănătate și la alte aspecte relevante. La data pronunțării hotărârii Curții Europene, s-a constatat că, începând cu anul 2002, locul în care se afla reclamantul a devenit cunoscut, însă medicul departamental competent a apreciat că nu existau motive pentru o altă plasare a reclamantului în izolare involuntară.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns de faptul că ordinele de izolare obligatorie și plasarea sa involuntară în spital au încălcat articolul 5 paragraful 1 din Convenție.

Articolul 5 paragraful 1

Constatănd că detenția reclamantului avea un temei în dreptul suedez, Curtea a procedat la examinarea aspectului dacă lipsirea sa de libertate constituia „detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă” în sensul articolului 5 paragraful 1 litera e) din Convenție.

Curtea a subliniat că nu este suficient ca o lipsire de libertate să fie în conformitate cu dreptul național, întrucât aceasta trebuie să respecte de asemenea principiul general al securității juridice, în sensul că condițiile unei detenții trebuie să fie clar definite și că dreptul național aplicabil trebuie să fie suficient de accesibil și de precis pentru a fi previzibil.

Curtea a statuat că nu se pronunțase „decât într-o măsură foarte limitată” în cauze în care o persoană fusese plasată în detenție întrucât era susceptibilă „să transmită o boală infecțioasă”. În consecință, Curtea a efectuat o comparație cu jurisprudența întemeiată pe alte motive ale lipirii de libertate a unei persoane prevăzute la articolul 5 paragraful 1 litera e) (și anume, atunci când era vorba despre un alienat, un alcoolic, un toxicoman sau un vagabond). Curtea a considerat că există o legătură între aceste persoane prin faptul că pot fi lipsite de libertate fie în scopul de a primi tratament medical ori din motive legate de politica socială, fie atât din motive de ordin medical, cât și din motive de ordin social. Curtea a hotărât, așadar, că era legitim să se deducă din acest context că un motiv preponderent pentru care Convenția permite lipsirea de libertate a persoanelor menționate la articolul 5 paragraful 1 litera e) este nu numai că acestea prezintă un pericol pentru siguranța publică, ci și ca apărarea propriilor lor interese să fi putut necesita detenția lor.

Având în vedere acest aspect, Curtea a statuat de asemenea că trebuie să existe un anumit raport între motivul invocat pentru lipsirea de libertate

legală și locul și condițiile de detenție. De exemplu, detenția unei persoane în calitate de pacient cu probleme de sănătate mintală nu este legală, în sensul literei e), decât dacă aceasta este efectuată într-un spital, o clinică sau o altă instituție corespunzătoare.

Conform constatărilor Curții, criteriile esențiale pentru a aprecia „legalitatea” detenției unei persoane „susceptibile să transmită o boală infecțioasă” erau dacă răspândirea bolii infecțioase era periculoasă pentru sănătatea sau pentru siguranța publică și dacă detenția persoanei infectate era singura măsură pentru a împiedica răspândirea bolii, în măsura în care anterior fuseseră analizate și considerate insuficiente pentru protejarea interesului general măsuri mai puțin severe. În cazul în care aceste criterii nu mai erau îndeplinite, temeiul lipșirii de libertate înceta să mai existe. Prin urmare, nu era suficient ca o lipsire de libertate în acest context să fie legală, ea trebuia să fie și necesară.

În speță, era cert că primul criteriu era îndeplinit, în măsura în care HIV era periculos pentru sănătatea și siguranța publică. În ceea ce privește al doilea criteriu, Curtea a arătat că guvernul nu a furnizat niciun exemplu de măsuri mai puțin severe care ar fi putut fi luate în considerare în privința reclamantului în perioada cuprinsă între 16 februarie 1995 și 12 decembrie 2001, dar care s-ar fi dovedit insuficiente pentru protejarea interesului public.

Printre altele, în pofida faptului că a fost liber în cea mai mare parte a perioadei cuprinse între 16 februarie 1995 și 12 decembrie 2001, nu exista niciun element care să dovedească sau să indice faptul că, în perioada menționată, reclamantul a transmis HIV vreunei persoane, că a avut raporturi sexuale fără a-și informa în prealabil partenerul cu privire la infecția sa cu HIV, că nu a utilizat prezervativul sau chiar că a avut vreo relație sexuală de orice fel. În perioada în care s-a sustras măsurilor aplicate, din 1997 până în 1999, el s-a prezentat la consultații medicale de două ori și în ambele ocazii a informat medicii despre infectarea sa cu HIV. Prin urmare, părea că s-a conformat multora dintre instrucțiunile care au fost emise în privința sa de către medicul departamental în anul 1994.

În aceste condiții, Curtea a considerat că izolarea obligatorie a reclamantului nu era singura măsură care mai rămăsese pentru a-l împiedica să răspândească HIV după ce fuseseră analizate măsuri mai puțin severe, însă insuficiente pentru protejarea interesului public. Mai mult decât atât, prin extinderea ordinului de izolare obligatorie a reclamantului pe o perioadă de aproape șapte ani, care a avut drept rezultat plasarea sa involuntară într-un spital timp de aproape un an și jumătate în total, autoritățile nu au reușit să asigure un just echilibru între necesitatea de a evita răspândirea HIV și dreptul la libertate al reclamantului. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 1 din Convenție.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 12 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 2 083 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Detenția reclamantului pentru o perioadă mai mare de 19 ore și întârzierea judiciară în revizuirea măsurii de detenție a acestuia au încălcat dreptul la libertate prevăzut la articolul 5 paragraful 1 litera b)

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA EPPLE ÎMPOTRIVA GERMANIEI

(Cererea nr. 77909/01)

24 martie 2005

1. În fapt

Reclamantul s-a născut în 1970 și locuia în Wasserburg (Germania). La 18 iulie 1997, pe insula Lindau s-a organizat un festival de muzică folk. A șaptea Zi a Haosului din Lindau (o adunare generală a punkiștilor, care avea drept scop să creeze haos și dezordine) fusese programată pentru aceeași dată, însă a fost interzisă printr-o ordonanță generală emisă la 14 iulie 1997 din cauza riscurilor de amenințare a siguranței și ordinii publice.

În jurul orei 18:00, poliția i-a solicitat reclamantului să părăsească locul în care se desfășura festivalul, însă acesta ar fi refuzat. Din cauza acestui refuz, a aspectului său de adept al mișcării punk și a faptului că baza centrală de date a poliției arăta că acesta deja participase la alte Zile ale Haosului anterioare atât în Lindau, cât și în alte orașe, poliția a invitat reclamantul să părăsească insula și să nu revină în perioada sfârșitului de săptămână. Reclamantul ar fi refuzat să se conformeze și a fost dus la secția de poliție, unde a fost reținut aproximativ 19 ore. Reclamantul a susținut că el nu a refuzat să părăsească locul în care se desfășura festivalul, ci că a solicitat numele agentului de poliție și motivarea ordinului.

La 19 iulie 1997, Tribunalul Districtual Lindau a dispus punerea sa în libertate, însă a statuat că detenția a fost legală. Judecătorul care a dispus eliberarea sa a ajuns la tribunal cu o oră și jumătate întârziere și a trebuit să examineze detenția a 17 persoane, ceea ce a avut drept consecință faptul că cauza reclamantului a fost audiată aproximativ la ora 13:45.

În apel, Tribunalul Regional Kempten a considerat că detenția reclamantului a fost justificată de refuzul acestuia de a părăsi locul în care se desfășura festivalul, de violența pe care o implicau adesea evenimentele organizate cu ocazia Zilei Haosului, de înfățișarea reclamantului și de antecedentele sale legate de participarea la evenimente anterioare organizate cu ocazia Zilei Haosului. Acesta a statuat de asemenea că cererea sa a fost soluționată de Tribunalul Districtual în cel mai scurt timp posibil, în conformitate cu Legea poliției. Curtea Supremă a Landului Bavaria a confirmat această decizie, iar Curtea Constituțională a respins recursul reclamantului fără motivare.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut că arestarea și detenția sa i-au încălcat dreptul la libertate și la siguranță în temeiul articolului 5 din Convenție și dreptul la libertatea de exprimare prevăzut la articolul 10 din aceasta. El a susținut de asemenea că a fost tratat în mod discriminatoriu din cauza aspectului său de adept al mișcării punk, cu încălcarea articolului 14.

Articolul 5

Curtea a constatat că arestarea și detenția inițială a reclamantului de către poliție au fost efectuate pentru a garanta executarea unei obligații prevăzute de lege, împiedicând reclamantul să încalce ordonanța generală de interdicere a Zilelor Haosului, în conformitate cu articolul 5 paragraful 1 litera b). Cu toate acestea, pentru ca detenția să fie justificată în conformitate cu această dispoziție, era necesar ca obligația legală să fie concretă și precisă, ca persoana deținută să nu fi respectat obligația legală respectivă, precum și ca scopul arestării și al detenției să fie garantarea executării acestei obligații, în loc să aibă un caracter punitiv. În plus, detenția persoanei în cauză trebuia să înceteze de îndată ce obligația legală era executată. Statul trebuia de asemenea să demonstreze că detenția constituia „într-o societate democratică, o măsură necesară”.

Reclamantul a susținut că el nu a refuzat să părăsească locul în care se desfășura festivalul, ci că a rămas în acel loc pentru a obține numele agentului de poliție și motivarea ordinului. Cu toate acestea, făcând trimitere la declarațiile martorilor prezentate în fața Tribunalului Regional Kempton, Curtea a considerat că această afirmație nu putea fi dovedită. Autoritățile naționale, în special instanțele judecătorești, erau mai bine plasate pentru a aplica și pentru a interpreta dreptul intern. Astfel, Curtea a statuat că arestarea și detenția inițială a reclamantului de către poliție erau în conformitate cu articolul 5 paragraful 1 litera b).

În ceea ce privește durata detenției, aceasta a remarcat că reclamantul a fost reținut mai mult de 19 ore, întrucât judecătorul din cadrul Tribunalului Districtual Lindau care era de serviciu la 19 iulie 1997 a ajuns cu întârziere (în jurul orei 11:30 în loc de ora 10:00) și a trebuit să examineze cereri cu privire la legalitatea detenției formulate de 17 persoane în total. Curtea a remarcat că nu a existat o nerespectare formală a termenului legal de detenție național, deoarece Legea poliției prevedea că, în lipsa unei ordonanțe judiciare referitoare la menținerea în detenție, persoanele aflate în custodia poliției trebuiau eliberate cel târziu la sfârșitul zilei care urma arestării lor. Cu toate acestea, nu era de competența Curții să se pronunțe *in abstracto* cu privire la legalitatea perioadei maxime de detenție prevăzute de dreptul național. Mai degrabă, Curții îi revenea sarcina de a examina dacă durata detenției

reclamantului fusese proporțională cu scopul său. Procedând astfel, Curtea a ținut seama de faptul că infracțiunea pentru care a fost arestat reclamantul (refuzul de a se conforma unui ordin de a părăsi insula Lindau pe durata sfârșitului săptămânii) era sancționată cu o amendă maximă de 250 de euro.

Având în vedere împrejurările cauzei și importanța dreptului la libertate prevăzut de Convenție, Curtea a apreciat că durata plasării în detenție a reclamantului cumulată cu întârzierea instanței în examinarea cauzei sale demonstrează că nu s-a asigurat un just echilibru între necesitatea de a aplica măsura luată împotriva reclamantului și dreptul la libertate al acestuia. În consecință, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 1 litera b).

Articolele 10 și 14

Acest capăt de cerere a fost respins ca vădit nefondat.

Articolul 41

Curtea nu a acordat nicio compensație în temeiul articolului 41, întrucât reclamantul nu a formulat o cerere prin care să solicite satisfacție echitabilă. Cu toate acestea, cu ocazia revizuirii, la 15 decembrie 2005, Curtea a statuat că constatarea unei încălcări constituie o satisfacție echitabilă și a acordat reclamantului suma de 1 700 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Instituirea măsurii de stabilire a reședinței obligatorii a reclamantului pe o porțiune mică a unei insule italiene îndepărtate a constituit lipsire de libertate și a încălcat articolul 5 paragraful 1

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA GUZZARDI ÎMPOTRIVA ITALIEI

(Cererea nr. 7367/76)

6 noiembrie 1980

1. În fapt

Reclamantul, domnul Michele Guzzardi, era un resortisant italian care a fost arestat la 8 februarie 1973, plasat în arest preventiv și ulterior acuzat de asociere infracțională și complicitate la răpirea unui om de afaceri. Într-o primă etapă, acesta a fost achitat la 13 noiembrie 1976 de Tribunalul Regional din Milano pentru lipsă de probe suficiente, dar ulterior, la 19 decembrie 1979, a fost condamnat de Curtea de Apel din Milano. El a fost condamnat la 18 ani de închisoare și la plata unei amenzi.

Potrivit articolului 272 din Codul de procedură penală italian, reclamantul nu putea fi plasat în arest preventiv timp de mai mult de doi ani. Astfel, la 8 februarie 1975, acesta a fost scos din închisoarea din Milano și a fost dus pe insula Asinara. Acest transfer s-a efectuat în urma unui raport din 23 decembrie 1974, adresat de șeful poliției din Milano Parchetului din Milano, prin care se recomanda ca reclamantul să fie supus măsurii de „supraveghere specială” prevăzute de dreptul italian. Acest raport conținea indicii potrivit cărora reclamantul nu lucra în domeniul imobiliar, astfel cum pretinsese, ci participa de fapt la activități ilegale și făcea parte dintr-o bandă de mafioți. Acest raport califica reclamantul ca fiind drept „una dintre cele mai periculoase persoane”.

La 30 ianuarie 1975, Tribunalul Regional din Milano a dispus ca reclamantul să fie plasat sub supraveghere specială pentru o perioadă de trei ani. Ca parte a acestei supravegheri speciale, reclamantul a fost obligat să locuiască „în localitatea (comuna) de pe insula Asinara”. De asemenea, acesta trebuia să respecte diverse condiții, printre care: să prezinte raportul autorității de supraveghere de două ori pe zi și ori de câte ori i se solicita să facă acest lucru; să nu se întoarcă la reședința sa mai târziu de ora 22:00. să nu iasă din reședința sa mai devreme de ora 7:00 și să informeze autoritățile de supraveghere înainte de a efectua sau de a primi orice apel telefonic de la distanță, precum și să le informeze cu privire la numele și numărul persoanei pe care dorea să o contacteze telefonic.

Insula Asinara are o suprafață totală de 50 km pătrați, dar zona rezervată particularilor cu reședință obligatorie nu avea decât 2,5 km pătrați. Cei cu

reședință obligatorie puteau solicita permisie pentru o vizită supravegheată în Sardinia sau în Italia continentală dacă aveau motive întemeiate. De asemenea, dacă li se acorda autorizație, aceștia aveau posibilitatea de a vizita Porto Torres sub supraveghere pentru a cumpăra provizii. Cu toate acestea, frecvența și posibilitățile reale ale unor astfel de vizite erau contestate.

Reclamantul a formulat apel la Curtea de Apel din Milano (Camera Întâi), arătând că decizia de a-l plasa sub supraveghere specială nu era validă și era nejustificată. Totuși, această cale de atac nu a avut efect suspensiv și reclamantul a fost obligat să locuiască în continuare pe insula Asinara pe durata judecării sale. Apelul a fost respins la 12 martie 1975. Curtea de Apel a constatat că Asinara constituia un loc adecvat pentru reședința obligatorie. Aceasta a subliniat că măsura avea drept scop separarea reclamantului de mediul său social pentru a face mai dificilă contactarea colaboratorilor săi anteriori și că această cerință prevala asupra altor cerințe precum lipsa unui loc de muncă regulat sau a unei locuințe adecvate pentru o familie. La 3 aprilie 1975, reclamantul a formulat recurs la Curtea de Casație, însă acesta a fost respins ca neîntemeiat la 6 octombrie 1975.

Camera a Doua a Curții de Apel s-a pronunțat prin decizia din 20 ianuarie 1976. Aceasta a statuat că cerințele privind protejarea societății justificau forma specială de izolare la care erau supuse persoanele extrem de periculoase care au fost trimise pe insula Asinara. Totuși, instanța a decis că cerințele respective nu impuneau ca aceste persoane să fie separate de familia lor sau lipsite de un loc de muncă regulat. În urma acestei decizii, Tribunalul Regional din Milano a dispus, la 21 iulie 1976, trimiterea reclamantului în localitatea Force din Italia continentală. Motivarea acestei decizii a fost faptul că o persoană inculpată în aceeași cauză executa de asemenea măsura privind reședința obligatorie pe insula Asinara și că prezența continuă a reclamantului putea avea repercusiuni negative asupra siguranței insulei și asupra procedurii penale ulterioare. Reclamantul a trebuit să rămână ulterior în localitatea Force până la 8 februarie 1978, data expirării termenului de trei ani stabilit inițial de Tribunalul Regional din Milano pentru supravegherea specială.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns de faptul că măsurile autorităților italiene prin care acestea îl constrâneau să locuiască pe un teritoriu atât de restrâns, unde nu a putut să muncească, să își țină în mod permanent familia cu el, să practice religia catolică sau să asigure educația fiului său constituiau o încălcare a articolelor 3, 8, 9 și a articolului 2 din Protocolul nr. 1. S-au solicitat observații suplimentare cu privire la articolele 5 și 6, dispoziții pe care reclamantul le-a invocat ulterior, în plus față de plângerile sale precedente. Plângerea introdusă în temeiul articolului 5 a devenit punctul central al hotărârii.

Articolul 5

Curtea a început prin a reaminti mai întâi principiul consacrat potrivit căruia articolul 5 nu privește doar restricțiile privind libertatea de circulație. Aceste restricții sunt reglementate de articolul 2 din Protocolul nr. 4, care nu a fost ratificat de Italia. Pentru a stabili dacă o persoană a fost lipsită de libertate în sensul articolului 5, este necesar să se analizeze o serie de elemente precum natura, durata, efectele și modalitatea de executare a măsurii în situația concretă a persoanei în cauză.

În cazul reclamantului, Curtea a admis că „supravegherea specială” prevăzută de dreptul italian nu intra în sine în domeniul de aplicare al articolului 5. Cu toate acestea, este posibil ca modalitatea de executare a unei măsuri să conducă la constatarea existenței unei lipsiri de libertate, iar în speță, modalitatea de executare a supravegherii speciale era singurul aspect care nu fusese luat în considerare.

Curtea a pus un accent mai mare pe seria de elemente care restricționau libertatea reclamantului și mai puțin pe faptul că spațiul în care reclamantul era obligat să locuiască depășea dimensiunile unei celule și nu conținea bariere fizice la ieșire. Printre alte elemente, Curtea a remarcat că zona de izolare se afla într-o porțiune foarte restrânsă a unei insule care era dificil de accesat și care era în general acceptată ca fiind o închisoare. S-a discutat de asemenea lipsa posibilităților de a stabili contact social. S-a statuat că, deși, dacă erau analizate în mod individual, fiecare dintre elementele menționate nu ar fi constituit lipsire de libertate, acestea ridicau problemele care rezultau din articolul 5 dacă erau analizate în mod cumulativ și coroborat. În consecință, Curtea a constatat că a existat o lipsire de libertate.

În continuare, Curtea a examinat dacă situația se încadra într-una dintre situațiile de privare legală de libertate prevăzute la articolul 5 paragraful 1 literele (a) – (f). În primul rând, Curtea a respins argumentul guvernului potrivit căruia reclamantul putea fi calificat drept „vagabond” în sensul articolului 5 paragraful 1 litera e). Aceasta a constatat că, în cursul procedurii, autoritățile italiene nu îl descrieseră pe reclamant ca fiind un vagabond, ci se concentraseră pe antecedentele sale penale, pe activitățile sale ilegale și pe legăturile sale cu mafia. Mai mult decât atât, Curtea nu a considerat că modul de viață al reclamantului era în conformitate cu sensul obișnuit al termenului „vagabond”. Importantă este sublinierea aspectului că articolul 5 paragraful 1 litera e) permite detenția unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond nu numai pentru că aceste persoane sunt considerate în anumite cazuri periculoase pentru siguranța publică, ci și pentru că interesele lor proprii pot impune detenția lor. În consecință, Curtea nu a putut admite că faptul că articolul 5 paragraful 1 litera e) autorizează detenția vagabonzilor

ar presupune că raționamentul menționat mai sus poate fi aplicat oricărei persoane considerate periculoase.

În continuare, Curtea a examinat posibilitatea justificării detenției reclamantului în temeiul celorlalte paragrafe ale articolului 5, care nu fuseseră invocate de guvern. Aceasta a exclus detenția „pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent” [articolul 5 paragraful 1 litera a)], dat fiind că reședința obligatorie nu constituia pedeapsa pentru o anumită infracțiune, ci o măsură de siguranță adoptată pe baza unor indicii solide ale unui profil comportamental infracțional. Curtea a respins de asemenea ipoteza unei justificări în temeiul articolului 5 paragraful 1 litera b), avertismentul emis de șeful poliției nefiind „o hotărâre pronunțată de un tribunal”.

În plus, articolul 5 paragraful 1 litera c) nu a fost considerat aplicabil, dat fiind că deciziile Tribunalului Regional nu aveau nicio legătură juridică cu ancheta penală referitoare la răpire, infracțiune de care reclamantul era suspectat în mod rezonabil că ar fi săvârșit-o. Legislația în materie de supraveghere specială se putea aplica independent de condamnarea unei persoane. În plus, întrucât articolul 5 paragraful 1 litera c) și posibilitatea de a reține o persoană atunci când există motive temeinice ale necesității de a o împiedica să săvârșească o infracțiune nu autorizează o politică de prevenire generală îndreptată împotriva unei anumite categorii de persoane precum membrii mafiei, detenția reclamantului nu ar fi putut fi justificată în temeiul acestei dispoziții.

În consecință, Curtea a concluzionat că nu exista niciun element în temeiul articolului 5 paragraful 1 literele (a) – (f) care să justifice detenția reclamantului și că exista o încălcare a articolului 5 paragraful 1.

Articolele 3, 6, 8 și 9

Curtea a analizat pe scurt celelalte plângeri ale reclamantului. Aceasta a considerat că condițiile sale de viață nu atingeau nivelul adecvat de gravitate pentru a intra în domeniul de aplicare al articolului 3. Curtea a constatat lipsa elementelor de probă privind încălcarea articolului 6 paragraful 1.

Întrucât soția și fiul reclamantului au putut locui cu el timp de 14 luni din cele 16 pe care le-a petrecut pe insulă și întrucât motivul pentru care au trebuit să plece a fost acela că nu au solicitat reînnoirea permisului de ședere, Curtea nu a constatat niciun comportament imputabil statului italian contrar articolului 8. În sfârșit, Curtea nu a constatat existența niciunui element care să susțină afirmația reclamantului potrivit căreia dreptul său de a-și manifesta religia fusese încălcat.

Articolul 50 (devenit articolul 41)

Curtea a acordat reclamantului suma de 1 milion de lire în temeiul articolului 50^[1].

---

^[1] Echivalentul a 557, 23 GBP la data respectivă.

Punerea în aplicare strictă a rezoluțiilor privind combaterea terorismului adoptate de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a încălcat articolul 8, dar nu l-a lipsit pe reclamant de libertatea sa în sensul articolului 5

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA NADA ÎMPOTRIVA ELVEȚIEI

(Cererea nr. 10593/08)

12 septembrie 2012

1. În fapt

Reclamantul era o persoană cu dublă cetățenie italiană și egipteană, născut în anul 1931. Acesta locuia în Campiona d'Italia, o enclavă italiană de aproximativ 1,6 kilometri pătrați care era înconjurată de cantonul elvețian Ticino și separată de restul Italiei de lacul Lugano. Prin urmare, el nu se putea deplasa în restul Italiei fără a intra în Elveția. Reclamantul suferea de mai multe afecțiuni medicale și nu a putut fi supus unei intervenții chirurgicale programate în 2004 din cauza unei interdicții de a călători, care a făcut obiectul prezentei cereri.

În urma atacurilor lui Osama bin Laden și ale rețelei sale, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite (ONU) a adoptat, la 15 octombrie 1999, Rezoluția 1267, prin care s-au aplicat sancțiuni talibanilor și s-a instituit Comitetul pentru sancțiuni al Organizației Națiunilor Unite. La 2 octombrie 2000, Consiliul Federal Elvețian a adoptat Ordonanța privind talibanii prin care s-au instituit măsuri împotriva talibanilor. În anul 2000, Consiliul de Securitate a prelungit regimul sancțiunilor prin Rezoluția 1333, solicitând Comitetului pentru sancțiuni al ONU să țină o listă cu persoanele și organizațiile care aveau legătură cu Osama bin Laden și cu al-Qaeda. Ordonanța privind talibanii a fost modificată în consecință.

La 24 octombrie 2001, Parchetul Federal elvețian a deschis o anchetă cu privire la activitățile reclamantului. În noiembrie 2001, numele acestuia și al mai multor organizații care îi erau asociate au fost adăugate pe lista de sancțiuni și pe lista anexată la Ordonanța privind talibanii. În luna ianuarie 2002, Rezoluția 1390 a Consiliului de Securitate a instituit o interdicție de intrare și de tranzit pentru toate persoanele, grupările, întreprinderile și entitățile asociate care figurau pe lista de sancțiuni. Guvernul elvețian a modificat Ordonanța privind talibanii în consecință și a aplicat interdicția de intrare și de tranzit persoanelor menționate în anexa la aceasta, printre care figura și reclamantul.

Atunci când reclamantul s-a deplasat la Londra în noiembrie 2002, i s-au confiscat banii și a fost arestat și apoi expulzat în Italia. Ulterior, în luna octombrie 2003, Cantonul Ticino i-a revocat reclamantului permisul special de trecere a frontierei. În noiembrie 2003, Oficiul Federal Elvețian pentru

Imigrație, Integrare și Emigrare (denumit în continuare „IMES”) l-a informat că nu mai avea dreptul să treacă frontiera. În martie 2004, IMES a respins ca neîntemeiată cererea reclamantului prin care solicita intrarea sau tranzitul pe teritoriul Elveției pentru a beneficia de îngrijiri medicale, precum și permisiunea de a introduce acțiuni în justiție în Elveția și în Italia. Ulterior, Oficiul Federal pentru Migrație (succesorul IMES) a acordat reclamantului derogare de o zi pentru a se înfățișa la un proces în Milano, pe care însă acesta nu a utilizat-o.

În mai 2005, Parchetul Federal a constatat că acuzațiile formulate împotriva reclamantului nu erau întemeiate și a închis ancheta. Cererea reclamantului adresată Consiliului Federal prin care solicita ca numele său și organizațiile care îi erau asociate să fie eliminate din anexa la Ordonanța privind talibanii a fost respinsă pentru motivul că acest lucru nu era posibil atât timp cât numele său rămânea pe lista Comitetului pentru sancțiuni. În motivarea respingerii cererii, se indica faptul că reclamantul trebuia să solicite eliminarea sa de pe listă statului său de cetățenie sau de reședință. Calea de atac pe care a promovat-o a fost soluționată de Tribunalul Federal, care a respins-o pentru motivul că, în temeiul articolului 25 din Carta Națiunilor Unite, Elveția se angajase să accepte și să execute hotărârile Consiliului de Securitate. Cu toate acestea, cu ocazia unei întâlniri dintre avocatul său și un reprezentant al Departamentului federal al afacerilor externe din luna februarie 2008, acesta din urmă a indicat că guvernul elvețian va susține reclamantul în solicitarea sa de radiere prezentată Comitetului pentru sancțiuni, confirmând că procedura penală îndreptată împotriva sa fusese clasată.

În iulie 2008, Comitetul pentru sancțiuni a respins cererea guvernului italian de radiere a numelui reclamantului. În august 2009, reclamantul a introdus, în conformitate cu Rezoluția 1730 a Consiliului de Securitate, o cerere de radiere a numelui său de pe lista Comitetului pentru sancțiuni. Numele său a fost eliminat de pe această listă la 23 septembrie 2009, iar la 29 septembrie 2009, a fost eliminat din anexa la Ordonanța privind talibanii.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns de faptul că interdicția de intrare și de tranzit care i-a fost impusă de Elveția a constituit o încălcare a dreptului său la respectarea vieții private, profesionale și de familie consacrat la articolul 8 din Convenție. El a reclamat de asemenea că această interdicție l-a privat de libertate în sensul articolului 5 paragraful 1. În plus, a susținut că a fost supus unui tratament contrar articolului 3 și că imposibilitatea de a părăsi enclava în care se afla pentru a merge la moschee a constituit o încălcare a articolului 9.

Excepții preliminare

Dat fiind că interdicția a fost impusă printr-o ordonanță a Consiliului Federal Elvețian și că cererile de derogare ale reclamantului au fost respinse de autoritățile elvețiene, măsurile denunțate au fost luate de Elveția în exercitarea jurisdicției sale în sensul articolului 1.

Deși reclamantului nu i s-a mai interzis să treacă frontiera elvețiană, acesta avea în continuare dreptul să pretindă că fusese o victimă în perioada în care a fost supus restricțiilor respective. Ridicarea sancțiunilor nu ar putea fi considerată o recunoaștere implicită de către guvern a încălcării unui drept.

Articolul 8

Un stat are dreptul de a controla intrarea resortisanților străini pe teritoriul său, iar Convenția nu garantează dreptul unui străin de a intra într-o altă țară. Cu toate acestea, Curtea s-a raliat opiniei Tribunalului Federal potrivit căreia măsura contestată restrângea în mod semnificativ libertatea reclamantului ca urmare a amplasării specifice a reședinței sale în enclava Campione d'Italia, care era înconjurată de teritoriul elvețian. Pentru o perioadă de cel puțin șase ani, exercitarea dreptului său de a păstra legătura cu alte persoane care locuiau în afara enclavei a devenit mai dificilă. În consecință, a existat o atingere a dreptului său la respectarea vieții private și de familie.

Reclamantul nu pare să fi contestat că interdicția a fost impusă în urmărirea unui scop legitim. Cu toate acestea, Curtea a statuat că interdicția urmărirea scopuri legitime printre care figurau prevenirea criminalității, securitatea națională și siguranța publică, astfel cum a fost instituită în conformitate cu rezoluțiile Consiliului de Securitate adoptate în vederea combaterii terorismului internațional în temeiul capitolului VII din Carta Națiunilor Unite. Statele dispuneau însă de libertatea de a alege modul prin care vor pune în aplicare rezoluțiile în temeiul capitolului VII.

Curtea a examinat în continuare dacă măsurile erau proporționale cu acest scop. S-a admis că amenințarea terorismului era gravă la momentul adoptării măsurilor. Cu toate acestea, anchetele efectuate de autoritățile elvețiene și italiene au concluzionat că suspiciunile privind activitățile reclamantului nu erau întemeiate. Curtea a fost surprinsă de faptul că autoritățile elvețiene au adus la cunoștința Comitetului pentru sancțiuni de-abia în luna septembrie 2009 faptul că ancheta desfășurată împotriva reclamantului se încheiase în mai 2005. Dacă autoritățile ar fi comunicat mai rapid acest lucru, numele reclamantului ar fi putut fi eliminat mult mai devreme de pe lista sancțiunilor și, ulterior, din Ordonanța privind talibanii.

Cauza prezenta de asemenea un aspect medical. În pofida faptului că reclamantul s-a născut în anul 1931 și suferea de diverse probleme de sănătate,

cererile sale de derogare de la interdicția de intrare și de tranzit pentru motive medicale sau în legătură cu acțiuni în justiție au fost respinse. În cazurile în care cererile sale au fost totuși acceptate, a fost de înțeles faptul că, ținând seama de vârsta sa și de distanța care trebuia parcursă, acesta a renunțat să își exercite dreptul la derogări din cauza duratei lor insuficiente. Deși Elveția nu era responsabilă de înscrierea numelui reclamantului pe listă și nu era competentă să solicite radierea acestuia Comitetului pentru sancțiuni, a rezultat că autoritățile elvețiene nu au încercat niciodată să încurajeze Italia să introducă o astfel de cerere sau să ofere asistență în acest scop. În consecință, Curtea a statuat că aceasta nu a ținut seama în mod suficient de împrejurările specifice ale cazului reclamantului, și anume locul exact al reședinței, vârsta și starea sa de sănătate, precum și durata considerabilă a măsurilor.

Statul nu a convins Curtea cu privire la faptul că luase toate măsurile posibile care țineau de competența sa pentru a adapta regimul sancțiunilor la situația reclamantului, acesta invocând doar caracterul obligatoriu al rezoluțiilor Consiliului de Securitate. Prin urmare, nu a fost necesar ca Curtea să stabilească ierarhia obligațiilor care decurg din Convenție și din Carta Organizației Națiunilor Unite. În definitiv, măsurile nu au putut să asigure un just echilibru între scopurile legitime urmărite și dreptul reclamantului la respectarea vieții private și de familie. În consecință, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 13

Deși reclamantul putea să solicite autorităților elvețiene eliminarea numelui său de pe listă, Tribunalul Federal a considerat că numai Comitetul pentru sancțiuni al ONU era competent să dea curs acestei cereri. Ca atare, reclamantul nu a dispus un remediu efectiv pentru încălcarea drepturilor sale. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 13.

Articolul 5

Restricțiile impuse reclamantului au durat o perioadă considerabilă. Cu toate acestea, el nu a fost împiedicat să circule liber în zona enclavei în care, astfel cum observă Curtea, acesta își alesese reședința permanentă în mod voluntar. În plus, el nu a fost ținut în detenție sau arestat la domiciliu, nu a făcut obiectul supravegherii de către autoritățile elvețiene, nu a fost împiedicat să primească vizitatori și nici nu i s-a solicitat să se prezinte în mod regulat la poliție. Acestuia i s-a interzis numai să intre în Elveția sau să tranziteze această țară. În sfârșit, regimul de sancțiuni i-a permis să solicite derogări de la interdicție pe care, atunci când le-a primit, nu s-a folosit de ele. În concluzie, această măsură nu l-a lipsit pe reclamant de libertate în sensul articolului 5 paragraful 1. Prin urmare, acest capăt de cerere a fost respins ca vădit nefondat.

Articolele 3 și 9

Curtea a respins acest capăt de cerere ca inadmisibil, întrucât nu exista dovada niciunei încălcări a articolelor 3 și 9.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 30 000 de euro cu titlul de cheltuieli de judecată.

V. Proceduri judiciare și garanții

Nefurnizarea unei expertize independente și lipsa unui răspuns în timp util la acuzații penale de malpraxis medical în cadrul unei proceduri cu o durată mai mare de 15 ani a constituit o încălcare a articolului 2

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BAJIĆ ÎMPOTRIVA CROAȚIEI

(Cererea nr. 41108/10)

13 noiembrie 2012

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant neerlandez născut în anul 1950. În august 1994, sora sa a fost internată în Spitalul Rebro din Zagreb pentru a fi tratată de o tumoră abdominală de către un chirurg, profesor la Facultatea de Medicină din Zagreb (denumită în continuare „facultatea”), căruia reclamantul i-a plătit 5 000 de mărci germane pentru intervenția chirurgicală necesară. Sora sa a decedat după două zile, chirurgul stabilind drept cauză a morții o embolie pulmonară.

În octombrie 1994, reclamantul și alte două rude ale acestuia au formulat plângere penală împotriva chirurgului în fața Parchetului Municipal Zagreb, acuzându-l de luare de mită și de malpraxis medical. Un raport medical întocmit de doi profesori de la facultate a constatat că nu există malpraxis medical și, prin urmare, acuzațiile menționate au fost respinse. Reclamantul a solicitat Tribunalului Penal Municipal din Zagreb să dispună realizarea unui nou raport de către experți care nu aveau legătură cu inculpatul. În consecință, s-a dispus elaborarea unui nou raport de către un medic de la Facultatea de Medicină din cadrul Universității Rijeka, care de asemenea a constatat că nu a existat malpraxis medical. În pofida faptului că acest medic a admis că nu era expert medical desemnat permanent, instanța a achitat inculpatul de acuzațiile de malpraxis medical. Procedura referitoare la luarea de mită a fost clasată în anul 2000 pe motiv de împlinire a termenului de prescripție.

În septembrie 2004, reclamantul a formulat o cale de atac în fața Tribunalului Regional Zagreb, care a dispus rejudecarea cauzei și elaborarea unui nou raport, întrucât medicul din cadrul Universității Rijeka nu era expert medical autorizat. Acest nou raport a constatat din nou lipsa malpraxisului medical și a fost întocmit de profesori din cadrul facultății. Reclamantul a formulat alte trei cereri pentru a se întocmi un nou raport, ultimele două precizând că raportul ar fi trebuit să provină de la o instituție din afara Croației, subliniind că unul dintre experți era șef de departament în cadrul Spitalului Rebro. Toate aceste cereri au fost respinse și, în luna decembrie 2007, Tribunalul Penal

Municipal din Zagreb a achitat inculpatul. Reclamantul a formulat alte căi de atac, care au ajuns la Curtea Constituțională în noiembrie 2009 și au fost declarate inadmisibile pentru motivul că procedura în cauză nu viza niciunul dintre drepturile sau obligațiile sale civile și nici o acuzație penală împotriva sa.

În mai 1995, reclamantul a prezentat o reclamație Ministerului Sănătății. A fost inițiată o procedură disciplinară pentru luare de mită. Inițial, inculpatul a fost declarat vinovat și a fost concediat de la Spitalul Rebro, însă acest ordin a fost infirmat în august 1995 și, în locul concedierii, s-a dispus suspendarea inculpatului pentru o perioadă de un an. În martie 2001, reclamantul a introdus o acțiune civilă împotriva inculpatului în fața Tribunalului Civil Municipal din Zagreb, care se afla încă pe rolul Curții Constituționale la momentul pronunțării prezentei hotărâri.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns că toate faptele relevante cu privire la decesul surorii sale au fost stabilite în mod eronat în cadrul procedurii penale excesiv de lungi, plângere pe care Curtea a analizat-o în temeiul articolului 2. În plus, acesta s-a plâns cu privire la lipsa posibilității de a se adresa efectiv unei instanțe naționale și lipsa unui caracter echitabil în procedura penală, în temeiul articolului 13 și, respectiv, al articolului 6.

Articolul 2

Curtea a reiterat că acțiunile și inacțiunile autorităților din domeniul asistenței medicale pot angaja, în anumite cazuri, răspunderea acestora în conformitate cu textul articolului 2. Totuși, această situație nu se regăsește în cazul unei erori de judecată sau al unei coordonări neglijente, în condițiile în care un stat a adoptat dispoziții adecvate pentru a garanta standarde profesionale ridicate în rândul profesioniștilor din domeniul sănătății și pentru a proteja viața pacienților.

În plus, aceasta a reamintit că articolul 2 creează o obligație pozitivă a statelor de a institui un sistem judiciar independent care să stabilească cauzele decesului pacienților aflați în îngrijire medicală, publică sau privată, și care să garanteze răspunderea persoanelor responsabile. Independența a fost definită drept lipsa unei legături ierarhice sau instituționale între cei care efectuează evaluările în cadrul procedurilor și cei care sunt implicați în situația de fapt, precum și drept independența formală și *de facto* a evaluatorilor. S-a subliniat că acest lucru era deosebit de important atunci când se obțineau rapoarte medicale din partea unor martori experți, aceștia având o importanță crucială în cauzele care vizau neglijența medicală.

Tribunalul Penal Municipal din Zagreb a dispus să se întocmească trei rapoarte medicale. Nu s-a contestat faptul că toți experții medicali pe ale căror

rapoarte și-au întemeiat deciziile autoritățile naționale erau profesori la facultate. Inculpatul era de asemenea profesor în cadrul facultății și un expert medical renumit din Zagreb. În plus, unul dintre experți era șeful Departamentului de patologie al Spitalului Rebro, în pofida faptului că articolul 250 din Codul de procedură penală croat prevedea în mod expres că un expert care este angajat de aceeași autoritate de stat sau de același angajator ca și inculpatul sau persoana vătămată trebuie să fie descalificat.

S-a luat act de asemenea de faptul că reclamantul a solicitat în numeroase rânduri ca experții medicali de la facultate să fie descalificați în cauză. Totuși, instanțele naționale, fără a adresa în mod direct întrebări experților martori cu privire la legătura lor cu inculpatul, au respins cererile reclamantului prin care solicita descalificarea lor, precizând că nu exista niciun element care să sugereze lipsa lor de obiectivitate.

Curtea a subliniat că ceea ce era în joc era încrederea publicului în sistemul de justiție penală: faptul că experții medicali nu puteau fi considerați ca fiind în mod obiectiv imparțiali potrivit dreptului croat, întrucât era vorba despre profesori care predau la aceeași facultate ca și inculpatul.

Aceasta a reiterat că articolul 2 garantează răspunsuri rapide și rezonabile, calificate drept „fără întârzieri inutile”, din partea guvernului atunci când anchetează moartea unui pacient. Aceasta a remarcat că procedura penală a durat mai mult de 15 ani, ceea ce reprezenta o durată excesiv de lungă, și că nici comportamentul reclamantului, nici complexitatea cauzei nu erau suficiente pentru a justifica o asemenea durată. În plus, în ceea ce privește reclamația introdusă în fața Ministerului Sănătății, Curtea a notat că aceasta a determinat doar deschiderea unei proceduri împotriva acuzațiilor de luare de mită, fără a da un răspuns la plângerea cu privire la malpraxisul medical.

În consecință, Curtea a constatat că sistemul național în ansamblul său a eșuat în a oferi un răspuns adecvat și în timp util la solicitările reclamantului, încălcând astfel articolul 2.

Articolul 13

Curtea a constatat că eficiența remediilor a fost analizată suficient în contextul articolului 2, astfel încât nu mai era necesară examinarea sa și în contextul articolului 13.

Articolul 6

Având în vedere elementele de probă disponibile, Curtea considerat că nu exista o încălcare și, prin urmare, a concluzionat în sensul inadmisibilității acestei cereri ca vădit nefondată.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamatului 10 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și 7 900 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Realizarea unei operații necesare din punct de vedere medical în cazul unui deținut fără consimțământul său nu a încălcat articolele 3 și 8, însă lipsa acordării unei asistențe juridice reale pentru pregătirea procesului său penal a încălcat articolul 6

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BOGUMIL ÎMPOTRIVA PORTUGALIEI

(Cererea nr. 35228/03)

7 octombrie 2008

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant polonez născut în anul 1971. La momentul introducerii cererii sale în fața Curții, el era deținut în închisoarea din Lisabona.

În noiembrie 2002, când a sosit din Brazilia pe aeroportul din Lisabona, reclamantul a fost percheziționat de agenții vamali, care i-au găsit mai multe pachete de cocaină ascunse în pantofi. El a informat agenții vamali că înghițise un alt pachet, care se afla în stomac. O scanare cu raze X a evidențiat existența acestui pachet în tubul său digestiv. Reclamantul a suferit o endoscopie digestivă superioară în vederea identificării locului exact în care se afla pachetul, care a fost ulterior eliminat pe cale chirurgicală din stomacul său. Potrivit rapoartelor medicilor, intervenția chirurgicală reprezenta o urgență medicală pentru a preveni digerarea conținutului pachetului de către reclamant. Fișa medicală a reclamantului conținea consimțământul său scris cu privire la endoscopia digestivă superioară, însă nu conținea nicio înregistrare a consimțământului său cu privire la operația chirurgicală de extragere a pachetului de cocaină din stomac. Reclamantul și guvernul au exprimat opinii contrare cu privire la aspectul dacă acesta a acceptat sau nu a acceptat verbal să se supună unei examinări și unor tratamente medicale.

Reclamantul a fost învinuit pentru trafic de droguri și a fost arestat preventiv. În etapa inițială a procedurii, reclamantul a fost asistat de un avocat stagiar. În ianuarie 2003, ținând seama de severitatea pedepsei pe care putea să o primească reclamantul, în cauză i-a fost repartizat un nou avocat, mai experimentat. Totuși, acest avocat nu a depus nicio altă diligență în cauză decât să solicite să fie scos din procedură cu trei zile înainte de proces. În ziua în care a început procesul, a fost numit un avocat substituent, însă acesta nu a avut decât cinci ore pentru a studia dosarul. În septembrie 2003, Tribunalul Penal din Lisabona l-a condamnat pe reclamant la o pedeapsă de patru ani și zece luni de închisoare și a dispus expulzarea sa din Portugalia. Reclamantul a atacat această hotărâre fără asistență judiciară, susținând că pedeapsa aplicată era excesivă și că nu beneficiase de asistență judiciară adecvată. În noiembrie 2003, i-a fost respinsă calea de atac.

Printr-o scrisoare din 6 iunie 2005, reclamantul a informat Curtea că fusese transferat într-un penitenciar din Polonia. El a fost eliberat la 5 decembrie 2005. La 13 noiembrie 2006, doctorul Viegas, care era chirurg-șef al spitalului la data la care a avut loc operația reclamantului, a dat o declarație în care arăta că operația la care a fost supus reclamantul fusese necesară, că acesta din urmă își dăduse consimțământul verbal cu privire la operație și că operația îi fusese explicată în aceeași limbă ca și explicația pentru endoscopia digestivă superioară, limbă pe care reclamantul o înțelegea.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut că nu a fost asistat în mod real de un apărător în cursul procedurii penale inițiate împotriva sa, contrar articolului 6 paragraful 1 și paragraful 3 litera c) din Convenție. Acesta s-a plâns de asemenea de faptul că intervenția chirurgicală la care a fost supus constituia o atingere gravă adusă integrității sale fizice. Curtea a examinat această cerere în baza articolelor 3 și 8.

Articolul 6

Curtea a reiterat că un stat nu poate fi considerat răspunzător pentru orice greșeală comisă de un avocat desemnat în scopul asistenței judiciare. Articolul 6 paragraful 3 litera c) impunea statului să intervină numai în cazul în care avocatul inculpatului era în mod vădit incompetent sau atunci când i se aducea la cunoștință în mod rezonabil într-un alt mod faptul că a existat o asistență judiciară deficientă. În speță, era vorba despre o infracțiune gravă care atrăgea o pedeapsă potențial severă. Cinci ore de pregătire în ziua ședinței s-au dovedit a fi în mod vădit insuficiente avocatului pentru a pregăti apărarea reclamantului. Autoritățile judiciare nu au reacționat la această situație, în pofida faptului că reclamantul le-a adus-o la cunoștință. Curtea a constatat, așadar, că Tribunalul Penal din Lisabona cunoștea faptul că reclamantul primise asistență judiciară vădit necorespunzătoare și că ar fi trebuit să amâne din oficiu procedura pentru a-i asigura acestuia o asistență judiciară adecvată. În consecință, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1 coroborat cu articolul 6 paragraful 3 litera c).

Articolul 3

Curtea a precizat că, potrivit articolului 3, există o obligație de a proteja integritatea fizică a persoanelor lipsite de libertate, în special în cazurile în care o persoană aflată în detenție este supusă unui tratament medical involuntar. Cu toate acestea, o procedură medicală considerată necesară printr-un aviz medical autorizat nu echivalează, în principiu, cu un tratament inuman sau degradant.

Curtea a examinat mai întâi dacă reclamantul și-a dat consimțământul cu privire la acest tratament, caz în care nu ar fi existat niciun aspect care să intre sub incidența articolului 3. Faptul că declarația doctorului Viegas conform căreia reclamantul își dăduse consimțământul cu privire la operație a fost dată după patru ani a redus valoarea probatorie a acesteia. Deși doctorul Viegas a afirmat că reclamantul „a înțeles cu siguranță” procedura întrucât pentru comunicarea endoscopiei s-a utilizat aceeași limbă, nu au fost furnizate și alte elemente suplimentare cu privire la limba utilizată pentru a comunica cu reclamantul. În sfârșit, a fost dificil să se înțeleagă motivul pentru care el nu fusese obligat să își dea consimțământul în scris pentru operație, atât timp cât fusese obligat să dea acest consimțământ pentru endoscopia digestivă superioară, care era o procedură mai puțin invazivă. Ca atare, Curtea a considerat că nu se dovedise, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că reclamantul și-a dat consimțământul pentru tratament. Nu s-a dovedit însă nici faptul că a refuzat și a fost constrâns să accepte această operație.

Cu toate acestea, s-a dovedit că operația a fost necesară din motive terapeutice și că nu a fost realizată în scopul colectării unor elemente de probă, reclamantul riscând să moară din cauza intoxicației. Operația a fost simplă, iar reclamantul a beneficiat de supraveghere constantă și de un control medical post-operatoriu adecvat. Având în vedere elementele de probă existente în dosar, Curtea a considerat că nu s-a dovedit că afecțiunile de care reclamantul pretindea că suferă aveau legătură cu operația în cauză. În consecință, operația nu a fost de o astfel de natură încât să constituie un tratament inuman sau degradant. Prin urmare, nu a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 8

Curtea a reafirmat că protecția dreptului la viață privată includea protecția integrității fizice și morale a unei persoane și că orice atingere adusă integrității corporale, inclusiv o procedură medicală minoră, constituia o atingere a dreptului la respectarea vieții private.

Curtea a admis că decizia statului de a opera reclamantul era prevăzută de dreptul intern și că scopul legitim al operației a fost acela de a proteja sănătatea reclamantului. Pentru motivele prezentate la articolul 3, Curtea a apreciat că s-a asigurat un just echilibru între interesul general de a proteja sănătatea reclamantului și dreptul său la protecție împotriva suferințelor de natură fizică sau psihologică. Prin urmare, nu a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 3 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral.

Autoritățile ucrainene nu au fost responsabile pentru o cale de atac care a rămas neexaminată din cauza imposibilității de a recupera dosarul penal dintr-o zonă aflată în afara controlului lor — nu a existat o încălcare a articolului 6

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KHLEBIK ÎMPOTRIVA UCRAINEI

(Cererea nr. 2945/16)

25 iulie 2017

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant ucrainean cu reședința în regiunea Chernihiv din Ucraina.

În luna aprilie 2013, el a fost condamnat de o instanță din regiunea Luhansk pentru mai multe infracțiuni, printre care tâlhărie și jaf armat, și a primit o pedeapsă de opt ani și nouă luni de închisoare. Calea sa de atac împotriva condamnării primite era încă pendinte la momentul la care au început ostilitățile în Ucraina de Est în aprilie 2014. Acesta a așteptat examinarea căii de atac în timp era arestat preventiv în cadrul penitenciarului Starobilsk, situat în zona din regiunea Luhansk care era controlată de guvernul ucrainean. Cu toate acestea, dosarul său a rămas la Curtea de Apel din Luhansk, într-o zonă care nu era controlată de guvern.

Atunci când Curtea de Apel s-a mutat la Sieverodonetsk, în zona controlată de guvern, reclamantul a formulat plângere privind întârzierea examinării căii sale de atac. Reclamantului i s-a comunicat că instanța de apel nu putea să examineze cauza sa, dosarul fiind blocat în Luhansk. Reclamantul a solicitat asistență comisarului parlamentar pentru drepturile omului, dar a fost informat că era imposibil să se obțină dosarele care se aflau pe un teritoriu necontrolat de guvern. Cererea sa având ca obiect repunerea dosarului pe rol, care a fost formulată în fața unei instanțe locale, a fost de asemenea respinsă, instanța concluzionând că pe teritoriul controlat de guvern nu erau disponibile elemente suficiente legate de cauza sa. El a introdus de asemenea cereri de liberare în mai multe rânduri în intervalul dintre luna mai 2015 și luna februarie 2016, însă fără succes. Reclamantul a fost liberat în luna martie 2016, întrucât a beneficiat de o reformă legislativă care fusese adoptată între timp și care permitea liberarea persoanelor care au executat cel puțin jumătate din pedeapsă în timpul arestului preventiv. La data prezentei hotărâri, calea de atac împotriva condamnării sale încă se afla pe rolul Curții de Apel.

Între timp, la 21 mai 2015, Parlamentul Ucrainei a declarat stare de pericol public pe motivul agresiunii armate în curs a Federației Ruse împotriva Ucrainei, derogând de la articolul 15 din Convenție.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns că faptul că autoritățile nu au adoptat reguli și proceduri care să permită examinarea eficientă a căii sale de atac constituia o încălcare a articolului 6 și a articolului 2 din Protocolul nr. 7. În plus, acesta s-a plâns, în temeiul articolului 5 paragraful 1, de detenția sa în perioada 31 aprilie 2013-18 martie 2016, precum și de faptul că nu dispunea, în această privință, de posibilitatea de a exercita un drept la reparații în conformitate cu articolul 5 paragraful 5.

Articolul 6

Cu titlu introductiv, Curtea a arătat că competența sa era limitată de faptul că cererea a fost îndreptată doar împotriva Ucrainei și că reclamantul nu a invocat o încălcare a drepturilor sale ca urmare a unei cooperări internaționale deficiente dintre Ucraina și orice altă înaltă parte contractantă. Aceasta a amintit că articolul 6 garantează atât dreptul de acces la o instanță judecătorească, cât și dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil. Curtea a apreciat că măsurile în care aceste drepturi fuseseră respectate în cauză erau strâns legate între ele, astfel că au fost examinate împreună.

Era cert că reclamantul a putut formula o cale de atac împotriva condamnării sale și că această cale de atac a fost admisă pentru examinarea pe fond. Nu s-a contestat nici că motivul esențial pentru care cauza reclamantului nu fusese examinată de Curtea de Apel, la momentul hotărârii, consta în împrejurarea că dosarul său nu mai era disponibil din cauza ostilităților din zonele care nu se aflau sub controlul guvernului.

În ceea ce privește aspectul dacă autoritățile ucrainene adoptaseră, în practică, toate măsurile aflate la dispoziția lor pentru a asigura exercitarea efectivă, în aceste împrejurări, a drepturilor reclamantului garantate de articolul 6, Curtea a analizat trei căi principale posibile, care, în opinia reclamantului, erau deschise autorităților pentru a continua examinarea căii sale de atac.

În ceea ce privește posibilitatea de a solicita asistența comisarului parlamentar pentru drepturile omului pentru a obține dosarul, Curtea a observat în special că reclamantul solicitase o astfel de asistență, pe care însă comisarul nu a putut să o furnizeze. S-a ținut seama de asemenea de faptul că ostilitățile din zonă continuaseră în toată perioada în litigiu și că la momentul hotărârii nu se ajunsese la niciun acord durabil de încetare a focului.

În ceea ce privește posibilitatea de a efectua o nouă anchetă și de a începe un nou proces, Curtea nu a putut găsi niciun motiv pentru a pune la îndoială concluzia instanței naționale, la care s-a ajuns în cadrul procedurii de repunere pe rol a cauzei, potrivit căreia aceasta nu dispunea de niciun element pertinent cu privire la cauză, dat fiind că atât infracțiunea pentru care reclamantul fusese condamnat, cât și procesul său avuseseră loc în zone din regiunea Luhansk

care în prezent nu se aflau sub controlul guvernului. Prin urmare, nu s-a demonstrat că o nouă anchetă și un nou proces ar fi fost eficiente în practică.

În ceea ce privește posibilitatea de a reexamina condamnarea reclamantului și pedeapsa aplicată acestuia pe baza elementelor disponibile, Curtea a arătat că, în temeiul reglementării în vigoare, cerințele controlului jurisdicțional ar fi implicat examinarea aspectelor atât în drept, cât și în fapt, impunându-se astfel accesul la elementele de probă colectate în dosar. Dat fiind că aceste elemente de probă nu se aflau la dispoziția autorităților la acel moment, dar că nu se putea exclude ca acestea să poată intra în posesia unor astfel de elemente în viitor, o examinare a aspectelor în ansamblul lor înainte ca elementele de probă să fie disponibile ar fi putut aduce atingere posibilității efectuării unui control jurisdicțional mai bine documentat în viitor.

Având în vedere faptul că problema dacă reclamantul se afla în detenție constituia un element relevant pentru a stabili caracterul rezonabil al duratei cauzelor penale, Curtea a considerat importantă împrejurarea că instanțele ucrainene adoptaseră decizia de a-l libera.

Curtea a concluzionat că autoritățile ucrainene au făcut tot ceea ce le-a stat în putință în acele împrejurări pentru a rezolva situația reclamantului. Aceasta a salutat de asemenea alte acțiuni pe care autoritățile le efectuaseră, în special cererile lor de asistență adresate Comitetului Internațional al Crucii Roșii pentru a le facilita recuperarea dosarelor situate pe teritoriul care nu se afla sub controlul lor și o propunere legislativă destinată să faciliteze examinarea căilor de atac în situații în care o parte a unui dosar nu mai putea fi disponibilă. Prin urmare, Curtea a concluzionat că nu a existat o încălcare a articolului 6.

În sfârșit, Curtea a remarcat că părțile nu i-au solicitat să aplice articolul 15 din Convenție în cauza reclamantului. În consecință, și având în vedere concluzia sa în temeiul articolului 6, nu era necesar să se analizeze dacă situația denunțată intra în sfera de aplicare a unei derogări valabile a Ucrainei în temeiul articolului 15 din Convenție.

Articolul 2 din Protocolul nr. 7

Curtea a apreciat că nu era necesar să examineze separat această plângere în raport cu articolul 2 din Protocolul nr. 7, din moment ce privea aceleași fapte și aspecte ca cele invocate prin raportare la articolul 6.

Articolul 5

Curtea a observat că, întrucât reclamantul a fost plasat în detenție ca urmare a condamnării de către o instanță competentă, detenția sa a fost în conformitate cu dreptul intern, iar durata detenției nu a depășit pedeapsa. Niciun alt element nu a condus la concluzia că detenția reclamantului nu a fost în conformitate cu articolul 5. Prin urmare, Curtea a declarat această cerere inadmisibilă ca fiind vădit nefondată.

Deși instanțele naționale au stabilit existența răspunderii și au acordat despăgubiri pentru punerea în pericol a sănătății reclamantei după ce a băut apă de la robinet, suma acordată a fost insuficientă, încalcându-se articolul 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA OTGON ÎMPOTRIVA REPUBLICII MOLDOVA

(Cererea nr. 22743/07)

25 octombrie 2016

1. În fapt

Reclamanta era un resortisant moldovean, care locuia în localitatea Călărași din Republica Moldova. În luna octombrie 2005, aceasta și fiica sa în vârstă de 12 ani au fost internate în spital cu dizenterie acută, după ce băuseră apă de la robinet din apartamentul în care locuiau.

Ea a fost externată după două săptămâni și la puțin timp după aceea a introdus o acțiune în justiție împotriva furnizorului local de utilități, societate deținută de stat, solicitând echivalentul a 6 700 de euro pentru repararea prejudiciilor cauzate sănătății sale.

În luna martie 2006, Tribunalul Districtului Călărași s-a pronunțat în favoarea sa, întrucât diverse rapoarte tehnice și sanitare au demonstrat faptul că în conducta de apă potabilă din apropierea apartamentului său se infiltraseră ape reziduale. Reclamantei i-a fost acordat echivalentul a 648 de euro, instanța întemeindu-și decizia pe nivelul suferințelor fizice și mintale provocate. Întemeindu-se pe aceleași elemente (nivelul prejudiciului), instanțele superioare au confirmat ulterior concluziile instanței de prim grad de jurisdicție, reducând totodată cuantumul prejudiciului la echivalentul a 310 euro.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta s-a plâns, în temeiul articolului 8, de faptul că cuantumul despăgubirii acordate nu era suficient din perspectiva măsurii în care i-a fost pusă în pericol sănătatea.

Articolul 8

Curtea a reamintit că revine în primul rând autorităților naționale sarcina de a remedia orice pretinsă încălcare a Convenției. O decizie a autorităților naționale favorabilă reclamantei nu este suficientă, în principiu, pentru ca aceasta să nu mai aibă statutul de „victimă” în temeiul Convenției, cu excepția cazului în care autoritățile au remediat încălcarea și au acordat o despăgubire suficientă. În ceea ce privește acest din urmă aspect, atunci când autoritățile naționale au constatat o încălcare, iar decizia lor constituie un remediu adecvat

și suficient, partea în cauză nu mai poate pretinde că este victimă în sensul articolului 34.

În ceea ce privește prezenta cauză, s-a luat act de faptul că încălcarea de către societatea deținută de stat a drepturilor conferite reclamantei în temeiul articolului 8 nu făcea obiectul unui litigiu între părți, fapt confirmat de soluțiile instanțelor naționale prin care s-au stabilit răspunderea și acordarea de despăgubiri. Ceea ce era în litigiu era cuantumul despăgubirii acordate.

În timp ce instanța de prim grad îi acordase reclamantei echivalentul sumei de 648 de euro, instanța superioară a redus acest cuantum la jumătate, iar Curtea Supremă a confirmat această decizie. Această reducere nu a fost motivată în mod specific. Astfel, instanțele superioare au ajuns la o concluzie diferită în ceea ce privește cuantumul despăgubirii care trebuia acordat, deși s-au întemeiat pe același element, și anume nivelul prejudiciului.

În plus, reclamanta a fost supusă într-o anumită măsură unor suferințe fizice și mintale, întrucât a fost ținută în spital timp de două săptămâni. În sfârșit, suma acordată de instanțele naționale a fost cu mult mai mică decât minimul acordat de Curte în cauze similare. În consecință, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 41

Curtea a statuat că Republica Moldova trebuia să plătească reclamantei suma de 4 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral.

VI. Viața privată/examinare medicală, tratament și cercetare

Izolarea involuntară a reclamantului într-un spital psihiatric a încălcat articolul 5, iar supunerea acestuia la un tratament aplicat în scopul cercetării științifice și unor vătămări corporale în timp ce se afla în izolare au încălcat articolul 3 sub aspect material

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA BATALINY ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 10060/07)

23 iulie 2015

1. În fapt

Primul reclamant s-a născut în anul 1977. Al doilea și al treilea reclamant erau părinții săi, născuți în anul 1937 și, respectiv, în anul 1938 și toți locuiau în Moscova. Primul reclamant a fost diagnosticat cu distonie în anul 2004, afecțiune pentru care a urmat diferite tratamente, însă fără succes. După multe luni de suferință, acesta și-a tăiat în mod deliberat venele de pe antebraț și, în consecință, la 25 mai 2005, a fost internat într-un spital psihiatric, unde a fost diagnosticat cu sindromul durerii cronice și tulburare de personalitate. În ziua următoare, el și-a chemat părinții să îl ia acasă, însă odată ajunși acolo aceștia au fost informați de personalul spitalului că nu le era permis să ia pacientul acasă și li s-a cerut să plece.

Primul reclamant a susținut că, în noaptea de 26 mai 2005, trei asistente medicale l-au ținut imobilizat în timp ce doi pacienți i-au aplicat lovituri pe corp și în zona feței. În plus, acesta a susținut că și-a pierdut cunoștința atunci când una dintre asistentele medicale l-a aruncat în pat cu o asemenea forță încât s-a lovit cu capul de tăblia patului. În sfârșit, acesta a susținut că, după ce și-a recăpătat cunoștința, a observat că sângera și că era legat de pat cu căluș în gură. Potrivit primului reclamant, în perioada în care a fost internat în spitalul psihiatric el a fost tratat cu un medicament antipsihotic nou și i s-a interzis orice contact cu lumea exterioară în scopuri de cercetare științifică. Acesta a rămas în spital până la 9 iunie 2005.

După externare, un medic de ambulanță a constatat că reclamantul prezenta un hematom sub ochi, precum și contuzii și echimoze în jurul cutiei toracice și al taliei. Acesta a fost trimis imediat la un spital municipal unde a fost diagnosticat cu anxietate depresivă pe fondul unui traumatism cerebral. El a rămas acolo până la 5 august 2005.

În octombrie 2005, reclamantii au formulat plângere în fața Avocatului poporului Federației Rusiei în care arătau că primul reclamant fusese internat

în mod ilegal în spitalul psihiatric, unde fusese de asemenea bătut de asistentele medicale ale spitalului și de pacienți. După două respingeri ale unor solicitări în acest sens, în noiembrie 2006 a fost în cele din urmă deschisă procedura penală. Procedura privind pretinsele violențe fizice a fost suspendată și redeschisă de mai multe ori și era pendinte la data pronunțării hotărârii Curții Europene. Plângerea privind internarea sa a făcut obiectul unei proceduri distincte, care a fost în cele din urmă clasată în noiembrie 2010.

Îngrijirile medicale psihiatrice din Rusia erau reglementate de Legea din 1992 privind tratamentul psihiatric (denumită în continuare „legea”). Articolele 33-35 din lege permiteau exercitarea controlului jurisdicțional al legalității detenției psihiatrice a unei persoane la cererea spitalului.

2. Aprecierea Curții

Reclamantii s-au plâns de faptul că tratamentul psihiatric forțat la care a fost supus primul reclamant în scopul cercetării științifice, fără a exista o necesitate medicală dovedită, precum și violențele fizice pe care le-a suferit în timpul izolării și lipsa unei anchete eficiente cu privire la acestea încălcau articolul 3. În plus, reclamantii au susținut că această izolare în spital ar fi încălcat dreptul la libertate și la siguranță pe care îl conferă articolul 5 și pentru care primul reclamant nu a avut la dispoziție niciun remediu pentru a-i contesta legalitatea. În sfârșit, reclamantii au susținut că tratamentul psihiatric al primului reclamant a încălcat articolul 2 și că nu aveau acces la un remediu național efectiv, contrar articolelor 13 și 17.

Articolul 5

Guvernul a recunoscut că izolarea primului reclamant în spitalul psihiatric în intervalul cuprins între 25 mai și 9 iunie 2005 a fost ilegală. Curtea nu a constatat existența niciunui motiv pentru a considera contrariul. În consecință, aceasta a statuat că a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 1 litera e).

Trecând la examinarea articolului 5 paragraful 4, Curtea a precizat că această dispoziție nu privește decât disponibilitatea unor remedii care permit unui particular să solicite eliberarea din detenție, iar nu disponibilitatea unor remedii pentru controlul legalității unei măsuri de detenție care s-a încheiat deja. Dreptul unui pacient luat în detenție pentru tratament psihiatric de a solicita în nume propriu controlul jurisdicțional al detenției sale constituie o garanție esențială prevăzută la articolul 5 paragraful 4. Curtea a mai examinat posibilitatea de a solicita control jurisdicțional în temeiul legii în jurisprudența sa anterioară împotriva Rusiei și a concluzionat că legea, deși constituia o garanție importantă împotriva detenției arbitrare, nu permitea persoanei ținute în detenție să solicite control jurisdicțional în nume propriu. Necesitatea ca o persoană ținută în detenție să aibă acces direct la controlul jurisdicțional

a fost subliniată în speță de faptul că autoritățile spitalului nu au formulat o astfel de cerere, ceea ce a avut drept consecință faptul că primul reclamant a fost reținut în spital timp de două săptămâni.

Guvernul a arătat că primul reclamant avea dreptul de a contesta caracterul legal al izolării sale în temeiul articolului 254 din Codul de procedură civilă. Cu toate acestea, guvernul nu a dat exemple care s-ar fi prevalat de această cale de atac în contextul izolării psihiatrice în fața instanțelor naționale sau în fața Curții și, prin urmare, nu a reușit să demonstreze eficacitatea sa practică. În consecință, excepția ridicată de guvern cu privire la faptul că nu fuseseră epuizate toate remediile interne a fost respinsă. În concluzie, Curtea a statuat că primul reclamant nu a avut posibilitatea să conteste luarea sa în detenție în temeiul dreptului intern. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 5 paragraful 4.

Articolul 3

Obligarea unei persoane aflate în detenție să suporte intervenții medicale împotriva voinței sale nu poate, în principiu, să fie considerată inumană sau degradantă dacă se consideră a reprezenta o necesitate terapeutică în baza unei practici medicale consacrate. Curtea a remarcat că, potrivit raportului din 2008 de examinare psihiatrică legală a primului reclamant, acesta nu a suferit, între 27 mai și 9 iunie 2005, de o tulburare mintală „gravă” și, prin urmare, nu necesita un tratament psihiatric. Guvernul nu a prezentat nicio dovadă care să demonstreze contrariul. În consecință, nu s-a demonstrat că în această perioadă a existat o necesitate medicală de a supune reclamantul unui tratament psihiatric involuntar.

Curtea a constatat de asemenea că reclamantului i-a fost administrat un medicament antipsihotic în scopuri de cercetare științifică și că a fost împiedicat să intre în contact cu lumea exterioară. Aceste împrejurări au fost de natură să suscite, în percepția sa, sentimente de teamă, de anxietate și de inferioritate, care erau susceptibile să îl umilească și să îl devalorizeze. Experimentarea unui nou medicament în scopul cercetării științifice era inacceptabilă fără acordul subiectului. În consecință, primul reclamant a fost supus unor tratamente inumane și degradante. Astfel, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 3 în contextul tratamentului său psihiatric involuntar.

În continuare, Curtea a examinat dacă reclamantul a fost supus unor violențe fizice în timpul izolării, precum și lipsa unei anchete eficiente în același sens. Atunci când o persoană este vătămată în perioada în care se află în detenție sub controlul autorităților, există o puternică prezumție că această persoană a fost supusă unor rele tratamente. După luarea sa în detenție la 26 mai 2005, primul reclamant a suferit un hematom sub ochiul drept, precum și contuzii și echimoze în jurul cutiei toracice și al taliei. Guvernul nu a fost în măsură să

justifice în mod satisfăcător aceste vătămări corporale. În consecință, Curtea a statuat că primul reclamant a fost supus unui tratament inuman și degradant și că a avut loc o încălcare a articolului 3 sub aspect material.

Elementele de probă medicale care susțin afirmațiile reclamantilor referitoare la violențele fizice aplicate primului reclamant în cursul izolării sale au dat naștere unei obligații a autorităților de a efectua o anchetă eficientă cu privire la împrejurările producerii vătămarilor corporale. Cu toate acestea, autoritățile nu au inițiat o anchetă penală cu privire la această situație timp de mai mult de un an după ce le-a fost adusă la cunoștință. O astfel de întârziere trebuie să fi avut un impact negativ asupra anchetei și să fi subminat capacitatea autorităților de a obține elemente de probă corespunzătoare.

În plus, procedura penală a fost suspendată de patru ori pentru motivul că nu era posibilă identificarea autorilor. Ancheta a fost redeschisă cu ocazia apelului introdus de reclamant în ianuarie 2013 și era pendinte la momentul pronunțării prezentei hotărâri. Având în vedere întârzierea semnificativă cu care s-a deschis ancheta penală în baza afirmațiilor credibile ale reclamantilor și faptul că procedura era încă pendinte la aproximativ 10 ani după producerea evenimentelor, autoritățile nu au efectuat o anchetă eficientă cu privire la vătămarile corporale ale primului reclamant. În consecință, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 3 sub aspect procedural.

Articolele 2, 13 și 17

Întrucât al doilea și al treilea reclamant nu au fost victimele încălcărilor invocate, cererea acestora a fost, în consecință, respinsă ca incompatibilă cu caracterul *ratione personae* al Convenției. În plus, nu a rezultat niciun element care să dovedească faptul că a existat o încălcare a acestor drepturi și libertăți în privința primului reclamant. Prin urmare, Curtea a statuat că acest capăt de cerere trebuie respins ca vădit nefondat.

Articolul 41

Curtea a acordat primului reclamant suma de 26 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 2 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Decizia de a impune tratament medical fără consimțământ și fără posibilitatea de a formula o acțiune în justiție constituie o încălcare a articolului 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA GLASS ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererea nr. 61827/00)

9 martie 2004

1. În fapt

Primul reclamant, David Glass, s-a născut în anul 1986 cu handicap mintal și fizic grav, necesitând asistență permanentă. Al doilea reclamant, Carol Glass, era mama și reprezentantul legal al lui David.

În luna iulie 1998, David a fost internat în spitalul St. Mary, unul dintre cele două spitale din Portsmouth care aparțineau Trustului național de servicii de sănătate (denumit în continuare „trustul”). În urma unei operații având ca obiect atenuarea unei obstrucționări a căilor respiratorii superioare, David a suferit complicații, s-a îmbolnăvit foarte grav și a fost nevoie să fie conectat la un ventilator. În timpul tratamentului, doamna Glass a fost informată de personalul spitalului cu privire la faptul că David era pe moarte și că nu ar fi fost indicat să mai fie supus terapiei intensive. Cu toate acestea, starea lui David s-a ameliorat și a putut să se întoarcă acasă la 2 septembrie 1998.

La 8 septembrie 1998, cu ocazia unei noi internări a lui David în spital cu o infecție a căilor respiratorii, medicii au discutat cu doamna Glass despre o posibilă utilizare a morfinei pentru ameliorarea detresei respiratorii. Doamna Glass s-a opus, informându-i pe medici că, în cazul în care inima lui David s-ar fi oprit, aceasta s-ar fi așteptat la resuscitare, inclusiv intubare. Apreciind că acest lucru nu ar fi fost în interesul lui David, doctorul W. a indicat în observațiile sale că se impunea o „contraexpertiză”, dacă era cazul, judiciară. Doctorul H. a remarcat de asemenea că „în caz de dezacord total, vom fi obligați să ne adresăm instanțelor judecătorești”.

Starea lui David s-a deteriorat. La 20 octombrie 1998, medicii care îl tratau pe David au considerat că acesta era pe moarte și au recomandat să i se administreze diamorfină pentru ameliorarea detresei. Doamna Glass nu a fost de acord cu opinia medicilor conform căreia fiul său era pe moarte și s-a temut foarte mult că administrarea diamorfinei (anterior se menționase morfina) i-ar compromite șansele de recuperare. Doamna Glass și-a exprimat preocupările în cadrul unei întâlniri cu medicii la care a fost prezent și un agent de poliție.

Ulterior, aceasta a solicitat să îl ducă pe David acasă dacă era pe moarte, însă un agent de poliție a avertizat-o că, în cazul în care ar încerca să îl deplaseze,

va fi arestată. Lui David i s-a administrat o perfuzie cu diamorfină la 20 octombrie 1998 la ora 19.00.

În spital a avut loc o dispută între alți membri ai familiei și medici. Membrii familiei au crezut că David era eutanasiat pe ascuns și au încercat să oprească medicii să intre în salon. Autoritățile spitalului au chemat personalul de securitate și au amenințat că vor scoate familia din spital cu forța.

În observațiile medicale ale primului reclamant a fost inclus ordinul „A nu se resuscită” („Do not resuscitate” - DNR) fără consultarea doamnei Glass.

În ziua următoare, doamna Glass a constatat că starea fiului său se deteriorase în mod alarmant și s-a îngrijorat că această situație se datora efectului diamorfinei. Familia a solicitat să se oprească administrarea de diamorfină. Doctorul W. a precizat că acest lucru era posibil numai dacă acceptă să nu îl resusciteze pe David. Cu toate acestea, familia a încercat să îl resusciteze pe David și s-a iscat o ceartă între membrii familiei și medici. În timpul certei, doamna Glass l-a resuscitat cu succes pe David.

Poliția a fost chemată să intervină la spital. Doctorii W. și A., precum și mai mulți agenți ai poliției au fost răniți, fiind necesară evacuarea tuturor copiilor din salon, cu excepția unuia dintre ei.

Starea lui David s-a ameliorat și a plecat acasă la 21 octombrie 1998. Un alt spital, aflat la o distanță de aproximativ 25 de mile de locuința familiei, a menționat că dorea să îl interneze și să îl trateze pe David, dacă acesta ar mai fi suferit un alt atac.

Doamna Glass a introdus, fără succes, o cerere de control jurisdicțional și de acordare a permisiunii de a formula apel în fața Curții de Apel cu privire la deciziile adoptate de autoritatea spitalicească.

Consiliul medical general a considerat că medicii implicați nu se făceau vinovați de culpă profesională gravă sau de îndeplinire deficientă gravă a sarcinilor de serviciu și că tratamentul contestat fusese justificat. Ministerul Public nu a formulat acuzații împotriva medicilor implicați din cauza lipsei elementelor de probă.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții au susținut că dreptul și practica Regatului Unit nu au reușit să garanteze respectarea integrității fizice și morale a lui David, astfel cum o impune articolul 8 din Convenție. În special, deciziile de a-i administra lui David diamorfină împotriva voinței mamei sale și de a introduce în observații un aviz DNR fără a fi adusă la cunoștință acesteia ar fi adus atingere ambelor drepturi care decurg din articolul 8.

Aceștia au susținut de asemenea că lăsarea deciziei de a formula o acțiune în justiție la discreția medicilor constituia o bază în totalitate inadecvată pe care să se întemeieze respectarea efectivă a drepturilor pacienților vulnerabili.

Articolul 8

Curtea a considerat că decizia de a-i impune lui David un tratament în pofida obiecțiilor mamei sale a determinat o atingere adusă dreptului său la respectarea vieții private și în special dreptului său la integritate fizică. Aceasta a considerat că nu i s-a solicitat să examineze aspectul dacă tratamentul în cauză a adus o atingere dreptului doamnei Glass la respectarea vieții sale de familie.

Această atingere era în conformitate cu legea. Cadru de reglementare din Regatul Unit era ferm întemeiat pe obligația de a proteja viața pacienților, cu excepția unor împrejurări excepționale. Același cadru acorda prioritate cerinței cu privire la consimțământul parental și, cu excepția situațiilor de urgență, impunea medicilor să solicite intervenția instanțelor în caz de opoziției părinților.

Acțiunea întreprinsă de personalul spitalului urmărea un scop legitim. Aceasta a fost concepută, în termeni de evaluare clinică, pentru a servi intereselor lui David. Curtea a respins orice sugestie potrivit căreia intenția medicilor era de a grăbi în mod unilateral moartea lui David, fie prin administrarea de diamorfină, fie prin introducerea unei mențiuni DNR în fișa sa medicală.

Pentru a decide dacă atingerea adusă drepturilor constituia, într-o societate democratică, o măsură necesară, Curtea a considerat că situația apărută la spitalul St. Mary între 19 și 21 octombrie 1998 nu putea fi izolată de discuțiile anterioare dintre membrii personalului spitalului și doamna Glass cu privire la starea lui David. Medicii spitalului au fost în mod evident preocupați de reticența doamnei Glass de a le respecta recomandarea, în special în ceea ce privește opinia acestora potrivit căreia ar fi putut fi necesar ca lui David să i se administreze morfină. Atât doctorul W., cât și doctorul H. avuseseră în vedere faptul că ar fi putut să fie necesar să se adreseze instanțelor de judecată.

Nu s-a explicat Curții în mod satisfăcător motivul pentru care trustul nu a solicitat la momentul respectiv intervenția Înaltei Curți. La acea dată, medicii împărtășeau un pronostic nefavorabil cu privire la capacitatea lui David de a rezista unor noi crize și nu mai aveau nicio îndoială cu privire la faptul că tratamentul propus nu ar fi primit acordul mamei sale. Desigur, doamna Glass ar fi putut sesiza ea însăși Înalta Curte. Cu toate acestea, Curtea a considerat că revenea trustului sarcina de a lua inițiativa și de a dezamorsa conflictul în anticiparea unei noi situații de urgență. Curtea a admis că medicii nu ar fi putut să prevadă severitatea confruntării și a ostilității care s-au produs în fapt la 18 octombrie 1998. Nu era mai puțin adevărat că faptul că trustul nu a introdus o cerere în fața Înaltei Curți într-o etapă timpurie a contribuit la escaladarea conflictului.

Acestea fiind spuse, Curtea nu a fost convinsă de faptul că trustul nu a putut să formuleze o cerere de urgență în fața Înaltei Curți în momentul în care a devenit evident că doamna Glass se opunea ferm administrării de

diamorfină lui David. Trustul a putut să se asigure de prezența unui agent de poliție care să supravegheze negocierile cu doamna Glass, dar, surprinzător, nu a avut în vedere să introducă o cerere la Înalta Curte, deși acest lucru ar fi fost posibil în termen scurt.

Curtea a considerat că decizia autorităților de a respinge opoziția formulată de doamna Glass împotriva tratamentului propus în lipsa unei autorizații judiciare a constituit o încălcare a articolului 8.

Din perspectiva acestei concluzii, Curtea nu a considerat necesar să examineze separat plângerea reclamanților întemeiată pe introducerea mențiunii DNR în fișa medicală a lui David fără consimțământul mamei și fără ca acestea să i se aducă la cunoștință acest lucru. Aceasta a subliniat totuși că mențiunea viza doar interdicția aplicării unui masaj cardiac viguros și a unui sprijin respirator intensiv, fără a exclude recurgerea la alte tehnici, precum alimentarea cu oxigen, pentru menținerea lui David în viață.

Articolul 41

Curtea a acordat suma de 10 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 15 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Refuzul autorităților de a acorda pacienților cu cancer permisiunea să utilizeze un medicament experimental neautorizat nu a încălcat Convenția

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA HRISTOZOV ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA BULGARIEI

(Cererile nr. 47039/11 și 358/12)

13 noiembrie 2012

1. În fapt

Reclamanții erau 10 pacienți bolnavi de cancer care s-au plâns că li s-a refuzat accesul la un medicament experimental neautorizat. Până în momentul în care s-au adresat unei clinici private, care i-a informat cu privire la un tratament experimental anticanceros dezvoltat de o societate canadiană, aceștia încercaseră diferite tratamente convenționale sau obținuseră o opinie medicală potrivit căreia astfel de tratamente nu ar funcționa în cazul lor. Acest tratament nu fusese autorizat în nicio țară, însă fusese autorizat pentru „uz compasional” în mai multe țări. Printr-o scrisoare din 9 ianuarie 2011, societatea a informat Ministerul Sănătății bulgar că va furniza gratuit medicamentul pentru a fi folosit în cazul pacienților care suferă de cancer în fază terminală în schimbul datelor referitoare la efectele tratamentului.

Reclamanții au solicitat autorităților permisiunea de a utiliza tratamentul. Cererea lor a fost respinsă de autorități prin scrisorile din iunie-august 2011, care precizau că legislația bulgară nu permitea decât utilizarea unor tratamente care fuseseră autorizate în altă țară. Ministerul Sănătății bulgar a confirmat această poziție în răspunsul la contestația formulată de reclamanți. Trei dintre reclamanți s-au adresat Avocatului poporului din Bulgaria, care a confirmat de asemenea această poziție.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții s-au plâns că refuzul autorităților de a le acorda permisiunea să utilizeze un medicament experimental încălca articolele 2, 3 și 8 din Convenție.

Articolul 2

Acțiunile și inacțiunile autorităților din domeniul politicii de sănătate pot atrage incidența articolului 2 și pot impune obligația de instituire a unui cadru legal adecvat pentru protejarea vieții pacienților aflați în jurisdicția lor. Reclamanții au susținut că legislația bulgară ar fi trebuit să stabilească o excepție în privința lor în ceea ce privește accesul la tratamente experimentale neautorizate, pentru motivul că tratamentul convențional care le fusese administrat se dovedise ineficient. Curtea a constatat că Bulgaria dispunea

de fapt de reglementări care permiteau accesul la tratamente neautorizate în cazul în care tratamentele convenționale se dovedeau insuficiente, cu condiția ca primele menționate să fi fost autorizate în altă țară. Articolul 2 nu impune ca accesul la tratamentul neautorizat pentru pacienții cu afecțiuni terminale să fie reglementat în mod specific. Prin urmare, Bulgaria nu a depășit marja de apreciere care i-a fost acordată. Curtea a observat de asemenea că, potrivit dreptului Uniunii, acest aspect rămâne în competența statelor membre. Prin urmare, nu a existat o încălcare a articolului 2.

Articolul 3

Ca valoare fundamentală a societății democratice, interzicerea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante este absolută. Articolul 3 se aplică în cele mai multe cazuri atunci când tratamentele în cauză au emanat din fapte săvârșite cu intenție de stat sau de autoritățile sale. Cu toate acestea, Curtea a apreciat că articolul 3 își poate găsi aplicarea și atunci când suferința din cauza unei boli survenite în mod natural este agravată de tratamentul impus prin măsuri pentru care autoritățile sunt responsabile. Cu toate acestea, pragul gravității în aceste cazuri este ridicat din cauză că suferința își are originea în boală, iar nu în acțiunile sau inacțiunile autorităților.

Cererea care stă la baza prezentei cauze s-a întemeiat pe o interpretare extensivă a noțiunii „tratamente inumane sau degradante” pe care Curtea nu a putut să o accepte. Autoritățile nu au accentuat în mod direct suferința fizică a reclamanților refuzând-le acestora accesul la un medicament de care se îndoiau din punctul de vedere al siguranței și al eficacității, chiar dacă medicamentul putea în mod potențial să le salveze viața. Deși acest refuz le-a provocat reclamanților anumite suferințe de ordin mintal, mai ales dat fiind faptul că medicamentul era disponibil în mod excepțional în alte țări, acestea nu au atins pragul minim de gravitate necesar pentru a constitui un „tratament inuman” în sensul articolului 3. Articolul 3 nu impunea statelor obligația de a elimina diferențele dintre nivelul lor de asistență medicală și cel din alte țări. În sfârșit, nu se putea considera că un simplu refuz ar fi umilit sau devalorizat reclamanții. În consecință, Curtea a statuat că nu a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 8

Plângerea reclamanților potrivit căreia cadrul de reglementare le-ar fi limitat capacitatea de a-și alege tratamentul medical intra în domeniul de aplicare al articolului 8, întrucât implica aspecte privind autonomia personală și calitatea vieții acestora, aspecte care țin de viața privată a unei persoane. Curtea a apreciat că nu era necesar să se stabilească dacă aspectul central al cauzei implica o atingere adusă dreptului la respectarea vieții lor private

sau o neîndeplinire a obligației pozitive a statului de a asigura respectarea vieții private a reclamanților. În orice caz, aceasta va examina dacă statul a asigurat un just echilibru între interesele reclamanților și cele ale comunității în ansamblul său. Politicile de sănătate țin, în principiu, de marja de apreciere a statelor, întrucât acestea sunt cel mai bine plasate pentru a evalua nevoile sociale, prioritățile și utilizarea resurselor.

Interesul reclamanților era să li se acorde libertatea de a risca prin administrarea unui tratament neautorizat în încercarea de a-și salva viața. Având în vedere pronosticul bolii acestora, ei aveau un interes mai puternic decât ceilalți pacienți să recurgă la un tratament experimental ale cărui siguranță și eficacitate nu fuseseră verificate. Interesul public în speță implica trei aspecte. În primul rând, protejarea vieții reclamanților, ținând seama de starea lor de vulnerabilitate, în opoziție cu riscurile potențiale ale unui tratament experimental, în pofida fazei terminale a bolii de care sufereau. În al doilea rând, asigurarea faptului că interzicerea utilizării tratamentelor medicale neautorizate nu era atenuată sau eludată. În al treilea rând, asigurarea faptului că dezvoltarea unui nou tratament medical nu era compromisă, de exemplu, printr-o participare redusă a pacienților la studiile clinice. Primul interes era legat în mod specific, iar al doilea și al treilea, în mod mai general, de drepturile garantate prin articolele 2, 3 și 8.

Potrivit elementelor de drept comparat de care dispunea Curtea, exista o tendință a statelor contractante de a include cazul pacienților cu boli terminale printre excepțiile de la regula conform căreia puteau fi utilizate numai tratamente autorizate. Totuși, acest consens nu se întemeia pe principii consacrate din dreptul lor și nici nu era într-atât de extins încât să se justifice reglementarea sa. Prin urmare, marja de apreciere a statului în prezenta cauză era largă, în special având în vedere normele detaliate adoptate de acesta în vederea atingerii unui echilibru între interesele publice și cele private.

Statul a decis să echilibreze aceste interese divergente în modul următor: în cazul în care tratamentul autorizat al unui pacient cu o boală terminală se dovedea nesatisfăcător, autoritățile ar fi permis recurgerea la un tratament experimental care, deși nu era autorizat în Bulgaria, era autorizat într-o altă țară. Acesta este de fapt motivul principal pe care s-a întemeiat refuzul autorităților de a permite reclamanților să urmeze tratamentul dorit. Această soluție a înclinat în mod decisiv balanța dintre beneficiul terapeutic potențial și evitarea riscurilor medicale în favoarea acesteia din urmă, întrucât un tratament care era autorizat într-o altă țară era susceptibil să fi făcut obiectul unei testări cuprinzătoare pentru verificarea siguranței și eficacității sale. Cu toate acestea, ținând seama de marja largă de apreciere a statului, soluția nu era contrară articolului 8. Întrebarea din perspectiva articolului 8 nu era dacă o soluție diferită ar fi putut atinge un echilibru mai just, ci aceea dacă acest echilibru

depășea marja de apreciere acordată statului. În plus, nu era în sine contrar articolului 8 ca un stat să reglementeze aspecte importante ale vieții private fără a institui dispoziții cu privire la evaluarea intereselor divergente existente în împrejurările fiecărui caz în parte. În consecință, Curtea a statuat că nu a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 13

Întrucât pretinsele încălcări ale articolelor 2, 3 și 8 își au originea în dreptul bulgar, nu a existat niciun aspect litigios în temeiul articolului 13. Prin urmare, acest capăt de cerere a fost respins ca vădit nefondat.

Decizia de dizolvare a unei comunități religioase cu scopul de a preveni încurajarea sinuciderii sau refuzul asistenței medicale a încălcat articolul 9 interpretat în lumina articolului 11

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA MARTORII LUI IEHOVA DIN MOSCOVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 302/02)

10 iunie 2010

1. În fapt

Reclamanții au fost comunitatea religioasă a Martorilor lui Iehova din Moscova, înființată în anul 1992, și patru membri individuali ai acestei comunități care locuiau în Moscova. Această filială a obținut statutul de entitate juridică în decembrie 1993. În baza convingerilor lor religioase, membrii comunității reclamante purtau asupra lor un card „No Blood” („Fără sânge”), care indica refuzul de a primi transfuzii sanguine indiferent de situație. Totuși, acest card menționa consimțământul titularului cu privire la utilizarea unor substituenți sanguini și a altor metode de tratament care nu implicau sânge.

În urma plângerilor formulate de o organizație neguvernamentală afiliată Bisericii Ortodoxe Ruse, parchetul districtual a inițiat o acțiune civilă care avea drept obiect dizolvarea comunității reclamante și interzicerea activităților acesteia. Parchetul a citat diverse capete de acuzare, printre care figurau încurajarea sinuciderii sau refuzul din motive religioase de a primi asistență medicală al persoanelor care sufereau de afecțiuni potențial fatale sau care le puneau în pericol sănătatea. Într-o primă etapă, instanța districtuală a respins acțiunea, însă apelul procurorului a fost admis în martie 2004 pentru motivul că, printre altele, comunitatea reclamantă încuraja sinuciderea și refuza asistența medicală.

Între timp, în octombrie 1997, a intrat în vigoare Legea privind libertatea de conștiință și a asocierii religioase (denumită în continuare „Legea religiei”), care obliga toate asociațiile religioase să se reînregistreze la Departamentul de Justiție. În perioada octombrie 1999 - ianuarie 2001, comunitatea reclamantă a solicitat reînregistrarea de cinci ori, fără succes. În august 2002, o instanță districtuală a constatat că Departamentul de Justiție a respins în mod nelegal solicitările comunității reclamante. Cu toate acestea, nu a dispus reînregistrarea și a precizat că comunitatea reclamantă trebuie să prezinte o nouă cerere.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții au susținut că dizolvarea de către stat a comunității lor religioase și refuzul de a le reînregistra organizația încălcau drepturile pe care le aveau

în temeiul articolelor 9 și 11 din Convenție. Curtea a examinat plângerea din perspectiva mai multor justificări prezentate de stat. Totuși, acest rezumat nu va prezenta decât susținerea statului potrivit căreia decizia sa de a dizolva comunitatea reclamantă era necesară pentru a preveni încurajarea sinuciderii și refuzul asistenței medicale. Reclamanții s-au plâns de asemenea de faptul că durata excesivă a procedurii civile pentru dizolvarea comunității lor a încălcat articolul 6.

Articolul 9 interpretat în lumina articolului 11 în privința dizolvării comunității reclamante

Libertatea de gândire, de conștiință și de religie constituie unul dintre fundamentele unei societăți democratice și include libertatea de manifestare a religiei în mod colectiv. Întrucât comunitățile religioase există în mod tradițional sub forma unor structuri organizate, articolul 9 trebuie interpretat în lumina articolului 11, care protejează libertatea de asociere împotriva unei ingerințe nejustificate din partea statului. Obligația de imparțialitate a statului, astfel cum a fost stabilită de jurisprudența Curții, este incompatibilă cu orice putere de apreciere a legitimității convingerilor religioase. Deși un stat are dreptul de a controla dacă scopurile și activitățile unei asociații respectă normele stabilite de lege, acesta trebuie să procedeze astfel într-un mod care este compatibil cu obligațiile care îi revin în temeiul Convenției. Excepțiile de la libertatea de asociere sunt de strictă interpretare și nu se pot întemeia decât pe o justificare convingătoare și imperativă care corespunde unei „nevoi sociale imperative”.

Astfel, decizia instanței ruse de a interzice activitățile comunității reclamante a lipsit-o efectiv de identitatea sa juridică și, așadar, de dreptul său de a deține sau de a închiria o proprietate, de a avea un cont bancar, de a avea angajați și de a asigura protecția judiciară a comunității sale. Prin urmare, decizia a adus atingere dreptului reclamanților de a-și manifesta religia în mod colectiv și de a-și exercita practicile religioase în temeiul articolului 9 interpretat în lumina articolului 11. Această atingere se întemeia pe dispozițiile Legii privind religia și era, așadar, „prevăzută de lege”. În plus, ea urmărea obiectivul legitim de protecție a sănătății și a drepturilor altora enumerate la articolele 9 și 11. Curtea a examinat în continuare dacă atingerea „într-o societate democratică, constituie [o măsură necesară]” din perspectiva fiecăruia dintre motivele invocate de stat. Statul a susținut că dizolvarea comunității reclamante era justificată pentru motivul că aceasta: (i) forța destrămarea familiilor membrilor săi; (ii) încălca drepturile și libertățile cetățenilor ruși; (iii) încuraja sinuciderea sau refuzul asistenței medicale; (iv) afecta sănătatea adeptilor săi; (v) ademenea minori să se înscrie în organizația religioasă; și (vi) incita cetățenii să refuze să își îndeplinească îndatoririle civice. Acest rezumat se va concentra numai pe aspectul dacă, într-o societate democratică, constituia o măsură necesară

să se interzică activitățile comunității reclamante pentru motivul că aceasta încuraja sinuciderea sau refuzul asistenței medicale.

Curtea a observat că instanțele ruse nu au analizat în detaliu susținerile privind încurajarea sinuciderii. Refuzul unei transfuzii sanguine nu ar putea fi considerat ca fiind un echivalent al sinuciderii, întrucât aceasta din urmă ar implica intenția de grăbire a morții prin întreruperea tratamentului. De fapt, mai degrabă decât să excludă complet îngrijirile medicale, Martorii lui Iehova păstrează speranța de a se recupera și nu fac altceva decât să aleagă procedurile medicale care să li se aplice. Prin urmare, acuzația potrivit căreia comunitatea reclamantă a încurajat sinuciderea era în fapt lipsită de teme. Astfel, Curtea a continuat să examineze numai aspectul dacă membrii Martorilor lui Iehova refuzau asistența medicală din cauza presiunii comunității din care făceau parte.

Astfel, se știa faptul că Martorii lui Iehova cred că Biblia interzice ingerarea sângelui, inclusiv prin transfuzie de sânge. Interdicția nu permite nicio excepție, nici măcar în cazurile în care se consideră necesar pentru salvarea vieții unei persoane. Curtea a admis că refuzul primirii unui tratament care poate salva viața din motive religioase implică un conflict între interesul statului de a proteja viața cetățenilor săi și dreptul persoanei la autonomie fizică și religioasă. Respectarea demnității umane, a libertății, a noțiunilor de autodeterminare și de autonomie personală ține de însăși esența Convenției. Libertatea unei persoane de a-și trăi viața în conformitate cu propria alegere include capacitatea de a acționa în mod dăunător din punct de vedere fizic sau în mod periculos pentru aceasta. În plus, impunerea unui tratament medical fără acordul persoanei ar aduce atingere dreptului la viață privată pe care i-l conferă articolul 8, chiar dacă acest tratament ar fi necesar pentru a evita decesul.

Curtea a constatat existența unei jurisprudențe constante în care s-au examinat deja cauze similare ale Martorilor lui Iehova și a statuat că, deși interesul public de a proteja viața pacienților este extrem de puternic, trebuia să primeze interesul mai puternic al pacientului de a-și trăi în mod liber propria viață. În plus, Curtea a subliniat că, cu excepția unei nevoi de a proteja terții, de exemplu printr-o vaccinare obligatorie în timpul unei epidemii, statul trebuie să se abțină de la a aduce atingere libertății persoanei de a-și alege propriul tratament medical. Întrucât libera alegere și autodeterminarea constituie elemente fundamentale ale vieții, o astfel de atingere ar diminua valoarea vieții lor în loc să o îmbunătățească.

Cu toate acestea, instanțele ruse consideraseră că acest refuz nu a fost expresia voinței reclamantilor, ci rezultatul presiunii exercitate de comunitatea lor. Atunci când sănătatea și eventual viața pacientului sunt în discuție, autenticitatea refuzului lor de a primi asistență medicală constituie o preocupare legitimă. Acestea fiind spuse, dreptul de a „se strădui să convingă vecinii” a fost recunoscut ca un element esențial al libertății de religie. Curtea a făcut distincție între

situația clericilor care nu se puteau retrage din conversațiile religioase inițiate de superiorii lor ierarhici, ceea ce ar putea fi considerată ca fiind o formă de hărțuire sau de presiune abuzivă, și o conversație între civili, care ar fi calificată drept un schimb de idei liber și inocent. În speță, hotărârile naționale nu au indicat niciun element care să dovedească existența unei presiuni abuzive sau a unei influențe nejustificate din partea comunității. Dimpotrivă, s-ar părea că numeroși membri au ales în mod deliberat să refuze transfuzia sanguină, înainte de a exista efectiv presiunea unei situații de urgență medicală, prin completarea cardurilor „No Blood” pe care le aveau asupra lor. În consecință, nu există niciun element de fapt pe care să se întemeieze concluzia instanței ruse potrivit căreia refuzul transfuziei sanguine nu era o manifestare a voinței reale a membrilor.

Statul nu dispune, în temeiul Convenției, de dreptul de a decide care convingeri sunt legitime, întrucât dreptul la libertatea de religie exclude orice marjă de apreciere în această privință. În concluzie, Curtea a constatat că instanțele ruse nu au făcut dovada niciunei „nevoi sociale imperative” a unor „motive pertinente și suficiente” pentru a justifica o restrângere a dreptului reclamanților la autonomia personală în ceea ce privește convingerile religioase și integritatea fizică. În ansamblu, sancțiunea pronunțată de instanțele ruse a fost excesiv de severă și disproporționată în raport cu obiectivul legitim urmărit. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 9 interpretat în lumina articolului 11.

Alte încălcări

Motivele respingerii cererilor de reînregistrare a comunității reclamante au fost lipsite de temei legal, întrucât nu s-a constatat că aceasta a încălcat vreo lege internă. Ca atare, refuzul autorităților nu a fost de bună-credință și a neglijat obligația acestora de neutralitate și de imparțialitate față de comunitatea reclamantă. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 11 interpretat în lumina articolului 9.

Articolul 6 impune statului obligația de a-și organiza sistemul judiciar astfel încât acesta să se poată pronunța într-un termen rezonabil. Complexitatea prezentei cauze nu ar putea explica durata excesivă a procedurii civile (șase ani) pentru dizolvarea comunității reclamante. În consecință, statul nu și-a îndeplinit obligația și a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1.

Articolul 41

Tribunalul a acordat reclamanților suma de 20 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 50 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Lipsa consimțământului părinților pentru efectuarea unor investigații medicale unei minore de nouă ani, care era presupusă victimă a unui abuz sexual din partea tatălui său, și întârzierea corelativă în sesizarea dermatologului au încălcat drepturile minorei și ale tatălui său prevăzute la articolul 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA M.A.K. și R.K. ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererile nr. 45901/05 și 40146/06)

23 martie 2010

1. În fapt

De două ori, în septembrie 1997 și în februarie 1998, primul reclamant și-a dus fiica de nouă ani (reclamanta, care este al doilea reclamant în cauză) la medicul de familie din cauza unei îngrijorări cu privire la ceea ce păreau a fi niște echimoze pe picioarele sale. În martie 1998, a urmat o vizită la un medic pediatru, care a prelevat sânge de la reclamantă și i-a făcut fotografiile în absența ambilor părinți și în pofida mențiunii tatălui potrivit căreia orice analize ar trebui efectuate în prezența mamei sau cu consimțământul explicit al acesteia. La sosirea sa în spital, mama reclamantei și-a dat acordul pentru o examinare suplimentară și a fost ulterior informată de medicul pediatru cu privire la faptul că existau dovezi ale unui abuz sexual. Reclamantei nu i s-a adresat nicio întrebare cu privire la abuzul prezumat. Primul reclamant nu a avut permisiunea de o vizită pe reclamantă deloc în cursul zilei respective, iar ulterior a putut să o viziteze doar sub supraveghere.

Deși, între timp, mama a informat medicul pediatru că reclamanta se plânsese recent de faptul că s-a rănit în timp ce mergea cu bicicleta, medicul pediatru a insistat că existase un abuz sexual. Câteva zile mai târziu, după ce mama reclamantei a observat semne pe mâinile acesteia, ea fost trimisă pentru a fi consultată de un medic dermatolog. La șase zile după aceasta, reclamanta a fost diagnosticată cu o boală rară de piele și a fost externată din spital. Ulterior, medicul pediatru a scris o scrisoare în care se arăta că nu existau suficiente elemente de probă pentru a se considera că reclamanta fusese victima unui abuz.

În urma unei plângeri formulate de reclamanti, o comisie de control independentă a constatat că reclamanta ar fi trebuit să fie intervievată cu privire la semnele de pe piele și că, deși medicul pediatru nu urma să fie învinuit pentru stabilirea unui diagnostic incorect al echimozelor, ar fi trebuit să se solicite de urgență avizul unui medic dermatolog. Reclamantii au căzut în pretenții în cadrul unei proceduri în care se invoca neglijența formulate împotriva autorității locale și trustului de spitale. Ambii au beneficiat de asistență

judiciară în cursul procedurii în primă instanță, însă reclamantei i s-a retras asistența judiciară în cadrul căilor de atac ulterioare.

2. Aprecierea Curții

Primul reclamant s-a plâns de faptul că a fost supus suferinței și că a fost umilit în urma acuzațiilor formulate împotriva sa, încălcându-i-se astfel drepturile pe care i le conferă articolul 3. În plus, reclamantii s-au mai plâns, în temeiul articolului 8, cu privire la restricțiile de vizitare în perioada în care reclamanta se afla în spital și cu privire la faptul că prelevarea de sânge și fotografiile au fost realizate fără consimțământul părinților. Reclamanta s-a plâns, în temeiul articolului 6, că i-a fost retrasă asistența judiciară în cursul procedurii aferente căii de atac. În sfârșit, primul reclamant s-a plâns, în temeiul articolului 13, că nu putea solicita repararea prejudiciului rezultat din soluționarea de către autoritatea locală a dosarului fiicei sale ca urmare a constatării instanțelor naționale că în *common law* nu există o obligație de diligență față de părinți.

Articolul 3

Deși măsurile de protecție a copiilor sunt în general susceptibile să provoace o suferință a părinților și, uneori, un sentiment de umilință, în cazul în care aceștia sunt suspectați că nu își îndeplinesc îndatoririle părintești, ar fi contrar interesului protecției efective a drepturilor copiilor să se considere că autoritățile sunt responsabile în mod automat față de părinți în temeiul acestei dispoziții de fiecare dată când acestea au săvârșit o eroare, în mod rezonabil sau în alt mod, în exercitarea atribuțiilor lor. Prin urmare, trebuia să existe un alt element decât exercitarea normală a acestor atribuții pentru ca problema să intre în domeniul de aplicare al articolului 3. Deși Curtea nu a pus la îndoială tulburarea resimțită de primul reclamant ca urmare a faptului că a fost în mod eronat suspectat de abuz, aceasta nu constituia un element special care să facă ca suferința sa să depășească ceea ce era inerent pentru punerea în aplicare a măsurilor.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că cererea introdusă în temeiul articolului 3 era inadmisibilă.

Articolul 6

S-a constatat că, în cazurile în care procedura civilă implică aspecte juridice complexe și reclamantul nu își poate permite să angajeze un reprezentant legal, refuzul de a asigura asistență judiciară ar putea constitui o restricție privind accesul la judecată. Dacă aceasta ar fi situația, refuzul nu ar fi compatibil cu Convenția decât dacă ar fi în conformitate cu un scop legitim și ar fi proporțional

cu acest scop. Motivul retragerii asistenței judiciare pentru reclamantă a fost acela de a răspunde preocupării legitime ca, în lipsa unui interes public, banii publici să fie accesibili numai reclamanților ale căror cereri puteau să conducă la acordarea unor despăgubiri mai mari decât cheltuielile judiciare aferente unei cauze. În plus, s-a remarcat că sistemul juridic al Regatului Unit oferea garanții pentru a proteja particularii împotriva arbitrarului, precum posibilitatea de a formula o cale de atac împotriva retragerii asistenței judiciare în fața Comitetului Independent de Control Financiar.

În consecință, Curtea a concluzionat că, deși retragerea asistenței judiciare constituia o restricție a dreptului de acces la judecată al reclamantei, aceasta era legitimă și proporțională, ceea ce făcea inadmisibilă cererea sa întemeiată pe articolul 6.

Articolul 8

În ceea ce privește restricțiile de vizitare la care au fost supuși reclamanții în cele zece zile de spitalizare a reclamantei, nu s-a contestat că s-a adus atingere drepturilor ambilor reclamanți la respectarea vieții de familie.

Chiar dacă restrângerile urmăreau scopul legitim de a proteja drepturile reclamantei, acestea nu aveau temei juridic în noaptea internării sale și, prin urmare, Curtea a considerat că acestea au adus atingere drepturilor pe care ambii reclamanți le aveau în temeiul articolului 8. Ulterior, deși primului reclamant i s-a acordat drept de vizită pentru restul șederii reclamantei în spital, vizita se desfășura sub supraveghere și a constituit, pentru acest motiv, o ingerință continuă. Aceasă ingerință se încadra în prevederile legale și urmărea scopul legitim de a proteja drepturile reclamantei. În ceea ce privește aspectul dacă ingerința constituia într-o societate democratică o măsură necesară, a fost rezonabil, având în vedere dovezile disponibile, ca medicul pediatru să suspecteze existența unui abuz și să contacteze serviciile sociale. Astfel, deși trebuie să fi fost frustrant pentru părinți faptul că informațiile referitoare la accidentul de bicicletă fuseseră în aparență ignorate, suspiciunile continue ale autorității locale au fost justificate în măsura în care părinții erau ei înșiși suspectați, și orice explicații pe care ei le-ar fi furnizat trebuiau tratate cu prudență. În orice caz, accidentul de bicicletă nu justifica decât una dintre vătămările existente.

Curtea a fost însă preocupată de alte două constatări ale Comisiei de control independente. În ceea ce privește necesitatea de a interoga reclamanta cu privire la presupusul abuz, Curtea a considerat-o ca nefiind indispensabilă, întrucât, chiar în cazul negării de către aceasta a oricărui abuz, era puțin probabil ca abuzul să fi putut fi exclus ca o cauză posibilă a vătămărilor sale. Constatarea comisiei potrivit căreia ar fi trebuit să fie obținut de urgență avizul unui medic

dermatolog avea o mai mare importanță. Abia după patru zile de la internarea reclamantei în spital, atunci când mama a observat existența unor semne pe mâinile acesteia, a fost consultat un medic dermatolog. În consecință, chiar dacă autoritățile avuseseră inițial motive pertinente și suficiente pentru a suspecta un abuz, întârzierea în consultarea unui medic dermatolog a prelungit ingerința acestora și nu a fost proporțională cu scopul legitim de a proteja reclamanta. Astfel, a existat o încălcare a dreptului la respectarea vieții de familie a ambilor reclamanți.

În ceea ce privește analizele și fotografiile realizate fără consimțământul părinților, legislația și practica națională impuneau în mod clar consimțământul părinților sau al celor care exercitau răspunderea părintească înaintea oricărei intervenții medicale. Părinții au dat în mod expres instrucțiuni de a nu se mai efectua alte teste până la sosirea mamei. Având în vedere aceste instrucțiuni, singura justificare posibilă a deciziei de a efectua analize de sânge și de a face fotografii ar fi fost că acestea erau necesare din cauza unei urgențe medicale. Cu toate acestea, nu exista niciun element care să sugereze că starea reclamantei era critică sau că se deteriora ori era susceptibilă să se deterioreze sau că aceasta avea vreo durere sau vreun disconfort. De asemenea, nu au existat nici motive să se creadă că mama nu și-ar fi dat consimțământul și, chiar dacă acest lucru s-ar fi întâmplat, spitalul ar fi putut solicita o decizie judiciară de autorizare a efectuării testelor. În aceste împrejurări, nu a existat nicio justificare pentru decizia de a lua analize la sânge și de a fotografia părțile intime ale unei fete de nouă ani împotriva voinței expresive a ambilor săi părinți, în timp ce reclamanta era singură în spital. Atingerea adusă dreptului la respectarea vieții private a reclamantei nu era, așadar, conformă cu dreptul intern și, prin urmare, Curtea a constatat o încălcare a articolului 8.

Articolul 13

Primul reclamant nu dispunea de niciun mijloc pentru a solicita să se constate că autoritatea locală era responsabilă pentru toate prejudiciile pe care le-a suferit și pentru a obține repararea acestora. În consecință, Curtea a concluzionat în mod unanim în sensul unei încălcări a articolului 13.

Articolul 41

Curtea a acordat 2 000 de euro primului reclamant și 4 500 de euro celui de al doilea reclamant cu titlu de prejudiciu moral și 15 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

O cerere întemeiată pe faptul că refuzul autorităților de a rambursa integral costul unui medicament vital a încălcat articolul 2 a fost declarată inadmisibilă

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA NITECKI ÎMPOTRIVA POLONIEI

(Cererea nr. 65653/01)

21 martie 2002

1. În fapt

Reclamantul s-a născut în anul 1932 și locuia în localitatea Bydgoszcz. În 1976, el a fost diagnosticat cu scleroza laterală amiotrofică (SLA). În iunie 1999, acestuia i s-a prescris Rilutek, un medicament utilizat pentru tratamentul SLA. El a solicitat Fondului de asigurări de sănătate Kujawko-Pomorski (denumit în continuare „fondul”) rambursarea costului integral al medicamentului menționat. Prin scrisoarea din 28 iunie 1999, fondul a răspuns că patru dintre cele cinci medicamente care i-au fost prescrise făceau obiectul rambursării integrale, cu excepția Rilutek, care era rambursat în proporție de 70 %.

Reclamantul a solicitat biroului regional să anuleze această decizie, arătând că nu își putea permite să achiziționeze medicamentul și că nu avea copii care să îl ajute în acest sens. Reclamantul a susținut de asemenea în fața Curții că plătește contribuții de asigurări sociale de 37 de ani. Biroul regional a transferat această cerere serviciilor sociale care au respins-o în august 1999 și au constatat că veniturile familiei sale depășeau pragul legal pentru acordarea de ajutor suplimentar. El a primit de asemenea o scrisoare de confirmare a deciziei fondului din partea Ministerului Sănătății și Serviciilor Sociale.

În septembrie 1999, reclamantul a fost încadrat într-un grad de invaliditate superior, trecând de la gradul al doilea la primul grad de invaliditate. În cadrul căii sale de atac introduse în fața Curții Supreme, el a fost informat că împotriva unor astfel de decizii ale Ministerului Sănătății și Securității Sociale nu exista nicio cale de atac disponibilă.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns de faptul că refuzul statului de a rambursa prețul integral al unui medicament vital îi încălca dreptul la viață în sensul articolului 2 din Convenție. Acesta a susținut de asemenea că respectivul refuz încălca articolele 8 și 14.

Articolul 2

Acțiunile și inacțiunile autorităților din domeniul politicii de sănătate pot atrage incidența articolului 2. În plus, articolul 2 poate deveni aplicabil atunci când se poate demonstra că autoritățile au pus în pericol viața unui particular

printr-un refuz al acordării asistenței medicale pe care s-au angajat să o pună la dispoziția populației în general.

În speță, Curtea a constatat că reclamantul beneficia de asistență medicală publică standard, care includea medicamente și tratamente medicale gratuite în baza contribuțiilor sale de asigurări sociale. Sistemul public standard de asistență medicală asigură rambursarea a 70 % din prețul Rilutek. Având în vedere tratamentul și facilitățile de ordin medical puse la dispoziția reclamantului, inclusiv rambursarea a 70 % din prețul Rilutek, nu se poate reproșa statului, în împrejurările specifice ale speței, că nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 2 prin faptul că nu a plătit restul de 30 % din prețul medicamentului în discuție.

Prin urmare, Curtea a respins acest capăt de cerere ca fiind vădit nefondat.

Articolul 8

În lumina concluziei la care a ajuns în temeiul articolului 2, Curtea a considerat că nu se ridicau alte probleme distincte în temeiul articolului 8.

Articolul 14

Articolul 14 interzice numai diferențele de tratament care nu au nicio justificare obiectivă sau rezonabilă. În speță, aceasta a fost repartizarea echitabilă a resurselor publice limitate. În plus, nu a existat niciun element care să dovedească un caracter arbitrar al deciziei fondului. Prin urmare, acest capăt de cerere a fost respins ca vădit nefondat.

Nerespectarea garanțiilor legale cu ocazia efectuării unei percheziții a biroului reclamantului și divulgarea datelor sale psihiatrice au încălcat articolul 8, iar faptul că acesta nu a avut acces la un remediu efectiv a încălcat articolul 13

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA PANTELEYENKO ÎMPOTRIVA UCRAINEI

Cererea nr. (11901/02)

29 iunie 2006

1. În fapt

Reclamantul s-a născut în anul 1960 și locuia în Chernigiv. În mai 1999, împotriva sa a fost deschisă o procedură penală pentru abuz de putere și falsificare a unor acte oficiale în calitatea sa de notar privat. Autoritățile au instituit sechestru asupra mai multor bunuri personale ale sale în cursul executării unui ordin de percheziție a biroului său emis de Parchetul din Chernigiv. Tribunalul Districtual Desniansky a dispus încetarea procesului penal în august 2001 pentru cauze de non-exonerare întemeiate pe pericolul social redus al infracțiunii. Cererea sa prin care solicita ca decizia să se întemeieze pe motive de exonerare a fost respinsă de Tribunalul Districtual, care a subliniat că în timpul anchetei s-au colectat suficiente elemente de probă pentru a se stabili că acesta săvârșise infracțiunea respectivă. Curtea de Apel și Curtea Supremă au confirmat această decizie.

Reclamantul a formulat o acțiune în despăgubire împotriva Parchetului pentru a obține repararea prejudiciului suferit ca urmare a percheziției nelegale a biroului său. În august 2000, Tribunalul Districtual Novozavodsky a declarat că percheziția biroului reclamantului a încălcat în mod nelegal articolele 183 și 186 din Codul de procedură penală prin faptul că reclamantului nu i s-a comunicat mandatul de percheziție în pofida cunoașterii locului în care se afla și prin instituirea sechestrului asupra unor obiecte personale care nu aveau legătură directă cu cauza. Totuși, acesta a respins cererea pentru motivul că procedura penală a încetat pentru cauze de non-exonerare. Apelul său a fost respins de Curtea de Apel.

În sfârșit, în luna decembrie 2001, reclamantul a chemat în judecată pentru calomnie Colegiul de Drept Chernigiv și pe directorul acestuia în legătură cu trei declarații calomnioase făcute de acesta din urmă cu ocazia unei întruniri a Comisiei de atestare, dintre care una care punea în discuție sănătatea sa mintală. Tribunalul din Novozavodsky a solicitat și a obținut din partea unui spital elemente de probă din care reieșeau date despre sănătatea mintală și tratamentele psihiatrice pe care le urmase reclamantul și le-a prezentat în sala de judecată doar pentru a respinge cererea acestuia ca fiind nefondată. În luna

octombrie 2002, Curtea de Apel a confirmat această decizie și a pronunțat o hotărâre separată prin care a condamnat Tribunalul Novozavodsky pentru că nu a aplicat regimul special prevăzut pentru datele psihiatrice la articolul 32 din Constituție și la articolele 32 și 31 din Legea din 1992 privind datele. Reclamantul a solicitat, fără succes, în fața Curții Supreme permisiunea de a formula recurs în casație.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns de faptul că percheziția nelegală a biroului său și divulgarea în cadrul unei ședințe de judecată de informații confidențiale referitoare la sănătatea sa mintală și la tratamentul psihiatric pe care l-a urmat i-a încălcat dreptul la respectarea domiciliului și, respectiv, a vieții private în temeiul articolului 8 din Convenție. Acesta a reclamat de asemenea că refuzul autorităților de a-i plăti, în temeiul sistemului național de despăgubire, despăgubiri pentru urmărirea penală nelegală încălca prezumția de nevinovăție prevăzută la articolul 6 paragraful 2. În sfârșit, acesta a susținut că nu existau remedii efective împotriva încălcărilor suferite în sensul articolului 8 și că această situație constituia o încălcare a articolului 13.

Articolul 8

Curtea a constatat în primul rând că percheziția biroului reclamantului aducea atingere dreptului acestuia la respectarea domiciliului în temeiul articolului 8. Nu a fost necesar să se analizeze marja de apreciere mai largă de care dispunea statul pentru perchezițiile spațiilor comerciale, în comparație cu cea pentru locuințe.

Pentru ca atingerea adusă dreptului să fie legală, aceasta trebuia să fi fost „prevăzută de lege”. În capitolul 16, Codul de procedură penală prevedea garanții care impuneau comunicarea mandatului de percheziție persoanei care ocupă spațiul vizat înainte de percheziție, precum și interzicerea instituirii sechestrului asupra unor obiecte și documente care nu aveau legătură directă cu ancheta. Curtea a arătat că, în decizia sa din august 2000, Tribunalul Novozavodsky a statuat că percheziția era nelegală pentru motivul că autoritățile nu respectaseră aceste garanții. Aceste autorități nu au comunicat reclamantului mandatul de percheziție în pofida faptului că știau unde se află acesta și au procedat la sechestrarea unor documente personale care în mod vădit nu aveau nicio legătură cu cauza. Prin urmare, această atingere nu a fost „prevăzută de lege” și a încălcat articolul 8. Ca atare, nu era necesar să se examineze dacă aceasta „urmărea un scop legitim” și constituia „într-o societate democratică, o măsură necesară”.

Într-o a doua etapă, Curtea a examinat dacă divulgarea în cadrul unei ședințe de judecată de informații confidențiale referitoare la sănătatea sa mintală

și la tratamentul psihiatric pe care l-a urmat aducea atingere dreptului la respectarea vieții private pe care i-l conferea articolul 8. Curtea a răspuns afirmativ, întrucât divulgarea a extins cercul persoanelor care aveau acces la informațiile confidențiale.

Gvernul nu a contestat că măsura respectivă nu respecta regimul special aplicabil colectării, păstrării, utilizării și difuzării datelor de natură psihiatrică, prevăzut la articolul 32 din Constituție și la articolele 23 și 31 din Legea din 1992 privind datele. Măsura a fost, așadar, nelegală în raport cu articolul 6 din Legea din 2000 privind asistența medicală psihiatrică. Temeinicia cererii de calomnie nu putea influența această concluzie din moment ce datele solicitate nu erau relevante pentru urmărirea penală. În consecință, Curtea a statuat că divulgarea nu era „prevăzută de lege” și încălca articolul 8. Ținând seama de această concluzie, nu era necesar să se examineze o eventuală justificare a măsurii.

Articolul 6 paragraful 2

Convenția trebuie interpretată astfel încât să protejeze drepturi care sunt practice și efective mai degrabă decât teoretice și iluzorii. Articolul 6 paragraful 2 nu garantează un drept la despăgubire sau la rambursarea cheltuielilor de judecată în caz de încetare a procedurii penale. Cu toate acestea, în jurisprudența Curții s-a stabilit că există o încălcare a prezumției de nevinovăție atunci când o decizie judiciară în materie penală reflectă opinia că inculpatul este vinovat fără ca vinovăția sa să fi fost dovedită conform legii. Domeniul de aplicare al articolului 6 paragraful 2 se extinde asupra hotărârilor judecătorești pronunțate după încetarea urmăririi penale sau achitarea inculpatului.

Curtea a observat că, în cadrul acțiunii în despăgubire, Tribunalul Novozavodsky și Curtea de Apel au exprimat în mod clar opinia că reclamantul săvârșise infracțiunea. În plus, în cadrul procedurii penale, Tribunalul Desniansky subliniase că, deși existau elemente de probă suficiente pentru a se stabili că reclamantul săvârșise infracțiunea, procedura urma să înceteze datorită pericolului social redus al infracțiunii. Modul de formulare utilizat de Tribunalul Desniansky a fost suficient pentru a încălca prezumția de nevinovăție, din moment ce procedura în fața acestuia nu a întrunit elementele comune ale unui proces penal. Respingerea cererii de despăgubire a reclamantului pe baza acestor constatări nu a făcut altceva decât să agraveze problema. În concluzie, Curtea a statuat că motivarea furnizată de Tribunalul Desniansky, coroborată cu respingerea cererii de despăgubire formulate de reclamant în baza acestor motive, încălca prezumția de nevinovăție și articolul 6 paragraful 2.

Articolul 13

Curtea a examinat mai întâi dacă exista un remediu efectiv împotriva percheziției nelegale a biroului reclamantului. Deși ar fi putut solicita unui procuror superior să constate nelegalitatea percheziției, acest remediu nu i-ar fi oferit reclamantului nicio satisfacție. Astfel, posibilitatea de a solicita repararea prejudiciului suferit în urma unei urmăriri penale nelegale nu era aplicabilă în speță, din moment ce cererea reclamantului a fost respinsă pentru motivul că procedura penală fusese încheiată pentru cauze de non-exonerare. În plus, în cadrul procedurii penale nu putea fi apreciată legalitatea percheziției, aceasta încetând în faza urmăririi penale.

În continuare, Curtea a examinat dacă exista un remediu efectiv împotriva divulgării informațiilor de natură psihiatrică cu privire la reclamant. Posibilitatea desfășurării în cauză a unei ședințe „în camera de consiliu” nu ar fi putut asigura accesul limitat la dosar și nici nu ar fi putut garanta confidențialitatea informațiilor divulgate în cursul ședințelor de judecată. Ceea ce este important este faptul că Curtea de Apel nu a oprit divulgarea datelor psihiatrice confidențiale și nici nu a acordat vreo despăgubire reclamantului, în pofida constatării sale cu privire la nelegalitatea acestei divulgări.

Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 13 prin faptul că reclamantul nu a avut la dispoziție niciun remediu efectiv pentru a-și exercita dreptul la respectarea domiciliului și a vieții private prevăzut la articolul 8.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 2 315 euro cu titlu de prejudiciu material și suma de 3 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral.

*Declaraarea inadmisibilității cererilor în care se susținea
că finanțarea insuficientă de către stat a tratamentului medical
al reclamanților a încălcat Convenția*

DECIZIA ÎN CAUZA PENTIACOVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA MOLDOVEI

(Cererea nr. 14462/03)

4 ianuarie 2005

1. În fapt

Reclamanții sufereau de insuficiență renală cronică ce necesita tratament de hemodializă pe care aceștia l-au primit la un spital din Chișinău (denumit în continuare „SCR”). Toți primeau o prestație de invaliditate cuprinsă între 60 de lei moldovenești (denumiți în continuare „LMD”) și 450 LMD (la acea dată, echivalentul a 4 și, respectiv, a 27 de euro). Aceștia au susținut că, înainte de anul 1997, tratamentul lor de hemodializă era acoperit în întregime de stat, dar că, începând din 1997 și până în 2004, numai tratamentele și medicamentele strict necesare mai erau acordate gratuit. Începând cu 1 ianuarie 2004, Moldova a instituit un nou sistem de asigurări de sănătate (denumit în continuare „reforma din 2004”), în urma căruia reclamanții primeau aproape toate medicamentele care le erau necesare în mod gratuit.

Reclamanții au arătat că, în Statele Unite, în Canada și în țările Uniunii Europene, pacienții care sufereau de insuficiență renală primeau trei ședințe de hemodializă, care însumau în total 9 ore pe săptămână. Moldova asigura același nivel de tratament înainte de anul 1997. Cu toate acestea, după 1997, pacienții moldoveni nu mai primeau decât două ședințe de hemodializă cu o durată totală de 8 ore pe săptămână, cea de a treia ședință de hemodializă nefiind permisă decât în cazul pacienților care erau „într-o stare fizică proastă”. În plus, reclamanții au susținut că prestația de invaliditate pe care o primeau era insuficientă pentru a acoperi costul medicamentelor necesare hemodializării și că erau, prin urmare, supuși unor dureri și suferințe insuportabile. Potrivit reclamanților, anumiți pacienți au refuzat să suporte tratamentul fără aceste medicamente și, ca urmare a acestui fapt, au decedat. În sfârșit, unii dintre reclamanții care locuiau în provincie au susținut că nu li s-au rambursat cheltuielile de deplasare la Chișinău, unde primeau hemodializa, în pofida existenței unei astfel de practici la nivelul autorităților locale.

În 2003, treizeci și doi de medici din cadrul departamentului de hemodializă al SCR au semnat o scrisoare adresată reclamanților și mai multor ziare din Chișinău, arătând că rata de deces a pacienților cu insuficiență renală scăzuse de zece ori din anii 1980 și că finanțarea lor de către stat crescuse de trei ori

în cursul ultimilor doi ani. Aceștia au menționat de asemenea că pacienții lor primeau același tratament ca și pacienții altor spitale din Chișinău.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții au susținut că nefinanțarea de către stat a tratamentului de hemodializă încălca dreptul la viață pe care îl aveau în temeiul articolului 2 din Convenție și le provoca suferințe, contrar articolului 3. Aceștia au susținut de asemenea că, în consecință, au fost obligați să cheltuiască banii familiei pentru tratament, această situație aducând atingere dreptului lor la viața de familie în sensul articolului 8. În plus, reclamanții au susținut că standardul lor de asistență medicală era inferior celui de care beneficiau pacienții unui alt spital din Chișinău finanțat de bugetul local și că barierele administrative împiedicau persoanele care nu erau rezidente în Chișinău să solicite să urmeze un tratament în acel spital, contrar articolului 14 coroborat cu articolele 2, 3 și 8. În sfârșit, aceștia s-au plâns că nu au avut acces la un remediu efectiv, ceea ce contravenea articolului 13.

Articolul 8

Deși reclamanții și-au retras fără explicații această cerere, Curtea a reiterat că ea era cea mai în măsură să califice din punct de vedere juridic situația de fapt într-o cauză și, astfel, a considerat necesar să examineze atât lipsa finanțării de către stat a hemodializei, cât și refuzul autorităților locale de a acoperi cheltuielile de deplasare a reclamanților din perspectiva dreptului la respectarea vieții private.

Statele au obligația pozitivă de a evita atingerea arbitrară a dreptului la viața privată și de familie al unui particular. În definitiv, acestea trebuie să găsească un just echilibru între interesele particularilor și interesele comunității în ansamblul său. Convenția nu garantează dreptul la asistență medicală gratuită. Cu toate acestea, Curtea statuase deja că articolul 8 era aplicabil unor plângeri care vizau finanțări publice și erau legate de integritatea fizică și psihică a pacienților cu handicap. În consecință, Curtea a constatat că articolul 8 se aplica plângerii reclamanților referitoare la finanțarea insuficientă a tratamentului lor.

Curtea a recunoscut atât dificultățile pe care reclamanții le-ar fi întâmpinat, cât și îmbunătățirea reală pe care ar fi implicat-o acoperirea integrală a tratamentului pentru viața lor privată și de familie. Cu toate acestea, ținând seama de cunoștințele pe care le au autoritățile naționale atât cu privire la cerințele sistemului de sănătate, cât și cu privire la bugetul public alocat acestuia, acestea erau într-o poziție mai bună decât Curtea să decidă în legătură cu atribuirea fondurilor publice limitate. Prin urmare, marja de apreciere recunoscută statului în speță era largă. Deși ar fi fost de dorit ca toți pacienții să aibă acces deplin la tratamente medicale vitale, resursele limitate făceau

ca acest lucru să nu fie întotdeauna posibil, în special în cazul tratamentelor permanente și costisitoare. Curtea a luat cunoștință de faptul că reclamantii beneficiaseră de îngrijiri medicale de bază și de medicamente de bază adecvate înainte de reforma din 2004 și că, ulterior, beneficiaseră de îngrijire medicală aproape integrală. Prin urmare, statul nu eșuase în încercarea de a asigura un just echilibru între interesele lor și interesele comunității în ansamblul său. În plus, întrucât situația reclamantilor se ameliorase considerabil după reforma din 2004, statul nu își încălcase obligația pozitivă care decurgea din articolul 8. Pentru aceste motive, Curtea a respins cererea ca vădit nefondată.

Articolul 2

Articolul 2 este relevant atunci când un stat și-a asumat obligația de a oferi îngrijiri medicale publice și refuzul său de a proceda astfel pune în pericol viața unei persoane. Or, reclamantii nu au prezentat niciun element de probă care să dovedească faptul că viața lor ar fi fost pusă în pericol. Curtea a observat că insuficiența renală cronică era o boală progresivă care prezenta o rată ridicată de mortalitate în întreaga lume. În consecință, susținerea conform căreia mai mulți pacienți muriseră nu era suficientă pentru a demonstra că nu a fost protejat dreptul la viață, neexistând elemente de probă care să demonstreze că aceste decese fuseseră cauzate de lipsa unei asistențe medicale adecvate. În ceea ce privește obligațiile pozitive ale statului, Curtea a apreciat că nu exista niciun motiv să se îndepărteze de la concluziile la care a ajuns în contextul articolului 8. În consecință, Curtea a respins acest capăt de cerere ca vădit nefondat.

Articolul 3

Având în vedere aprecierea sa din perspectiva articolului 8, Curtea a considerat că nu se ridică nicio altă problemă distinctă din perspectiva articolului 3.

Articolul 13

Articolul 13 garantează disponibilitatea unui remediu național efectiv pentru a soluționa o plângere plauzibilă în temeiul Convenției. Întrucât reclamantii nu au invocat plângeri plauzibile în temeiul Convenției, Curtea a declarat inadmisibil acest capăt de cerere.

Articolul 14 coroborat cu articolele 2 și 3

Reclamantii nu au prezentat niciun element de natură să demonstreze că celălalt spital din Chișinău ar fi fost mai bine finanțat și ar fi furnizat tratamente mai bune. În consecință, Curtea a statuat că acest capăt de cerere era de asemenea inadmisibil.

Cateterizarea forțată a reclamantului cu scopul de a se obține dovada implicării sale într-o infracțiune de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului a încălcat articolul 3

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA R.S. ÎMPOTRIVA UNGARIEI

(Cererea nr. 65290/14)

2 iulie 2019

1. În fapt

Reclamantul se născuse în 1980 și locuia în Püspökladány. La 6 martie 2010, acesta a fost implicat într-o bătaie care a avut loc în spațiul exterior al unui club de noapte, probabil sub influența drogurilor și a alcoolului. Ulterior, a fost oprit de poliție în timp ce se afla în mașina personală, a refuzat să facă testul de măsurare a alcoolemiei în aerul expirat și a fost arestat pentru a fi interogată.

El a fost condus la spital de patru agenți de poliție pentru a efectua analize de sânge și de urină. Odată ajuns la spital, acesta i-a spus medicului că nu poate să urineze. La cererea agenților de poliție, medicul a efectuat o cateterizare și a prelevat probe de sânge în timp ce reclamantul avea cătușe la mâini. Ulterior, reclamantului i-a fost aplicată o amendă pentru nerespectarea măsurilor legale impuse de poliție. Totuși, decizia privind amenda a fost anulată pentru motivul că măsura poliției nu era legală din moment ce procedura se desfășurase fără acordul scris al reclamantului, cerință impusă de dreptul intern.

La 6 martie 2010, reclamantul a depus plângere penală împotriva agenților de poliție. Autoritățile au interogată medicul, un asistent medical, un șofer care era de serviciu la spital, reclamantul și agenții de poliție. Reclamantul a afirmat că nu consimțise niciodată la procedură și a susținut că s-au folosit piedici pentru picioare. Cu toate acestea, poliția a susținut că reclamantul a consimțit și că nu ar fi început să protesteze decât după inițierea procedurii. Toți martorii au fost de acord cu faptul că reclamantul era în stare de ebrietate. Autoritățile au concluzionat că reclamantul consimțise la cateterizare.

Reclamantul a formulat o contestație administrativă împotriva acestei decizii, care a fost respinsă în iulie 2014. În cursul acestei proceduri, a fost solicitată o expertiză medicală, care a concluzionat că nu exista o abordare medicală clară cu privire la cateterizare și că nu exista un consens cu privire la aspectul dacă era vorba despre o procedură invazivă sau despre o procedură non-invazivă.

În noiembrie 2011, reclamantul a fost condamnat pentru tulburarea liniștii și ordinii publice, conducerea unui vehicul sub influența alcoolului și acte de violență împotriva agenților de poliție.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns de faptul că prelevarea unui eșantion de urină prin cateterizare constituie un tratament inuman și degradant în sensul articolului 3 și că a adus atingere vieții sale private în sensul articolului 8.

Articolul 3

Pentru a intra sub incidența articolului 3, „relele tratamente” trebuie să atingă un nivel minim de gravitate. În speță, reclamantul a fost imobilizat fizic de poliție pentru a fi supus unei proceduri medicale invazive. O astfel de intervenție ar fi condus la sentimente de nesiguranță, de suferință și de stres pentru reclamant. Curtea a concluzionat că tratamentul în discuție atinsese nivelul minim de gravitate impus și intra, așadar, în domeniul de aplicare al articolului 3. Prin urmare, excepția ridicată de guvern cu privire la existența unei incompatibilități *ratione materiae* a fost respinsă.

Articolul 3 nu interzice recurgerea la o procedură medicală împotriva voinței unui suspect cu scopul de a obține dovada participării acestuia la o infracțiune. Cu toate acestea, recurgerea la o intervenție medicală forțată trebuie justificată de împrejurările speței. Decizia autorităților ar trebui să se bazeze pe gravitatea infracțiunii, pe existența oricărui risc pentru sănătatea suspectului și pe posibilitatea de a recurge la proceduri alternative.

Părțile au disputat modul în care a fost efectuată cateterizarea și aspectul dacă reclamantul și-a dat consimțământul cu privire la efectuarea procedurii. Curtea a observat mai întâi că nu exista nicio practică consacrată ori vreo dispoziție de drept intern care să reglementeze recurgerea la cateterizare pentru a obține elemente de probă privind implicarea unei persoane într-o infracțiune. Deși autoritățile au interogat persoanele implicate, acestea au preferat versiunea evenimentelor propusă de agenții de poliție. Cu toate acestea, Curtea a pus la îndoială faptul că reclamantul ar fi avut altă opțiune decât să se supună procedurii, dat fiind că se afla sub controlul complet al agenților poliției. În plus, în temeiul dreptului național, acesta avea dreptul de a-și retrage consimțământul în orice moment. Acesta procedase astfel în mod clar, întrucât a opus rezistență până în momentul în care agenții de poliție au fost nevoiți să îl imobilizeze pentru a finaliza procedura. Ca atare, reclamantul nu își dăduse consimțământul liber și informat pe tot parcursul procedurii.

Având în vedere caracterul invaziv al cateterizării, prezenta cauză se distinge de situațiile în care o intervenție este considerată de o importanță minoră. În plus, deși procedura a fost efectuată de un medic, reclamantul a fost încătușat și imobilizat de agenții de poliție pe tot parcursul acesteia. Astfel, deși s-a admis că era necesar să se stabilească nivelul alcoolemiei reclamantului, cateterizarea

propriu-zisă nu era necesară, dat fiind că agenții de poliție obținuseră și o probă de sânge.

Ținând seama de expertiza medicală solicitată în cadrul procedurii administrative, Curtea a apreciat că nu s-a dovedit că această procedură nu implica un posibil risc pentru sănătatea reclamantului. Nu a existat niciun element care să dovedească faptul că agenții de poliție au avut în vedere un astfel de risc.

În concluzie, autoritățile au adus o atingere gravă integrității sale fizice și psihice împotriva voinței sale, cu scopul de a obține elemente de probă care ar fi fost obținute și printr-o probă de sânge. Modul în care s-a desfășurat procedura a fost susceptibil să dea naștere unor sentimente de nesiguranță, de suferință și de stres care puteau să conducă la umilință și devalorizare. Astfel, reclamantul a făcut obiectul unui tratament inuman și degradant. În consecință, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 8

Concluzionând că a existat o încălcare a articolului 3, Curtea a apreciat că nu mai era necesar să examineze separat motivul invocat în temeiul articolului 8.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 9 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 4 080 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Vaccinarea reclamantului împotriva difteriei nu a încălcat articolul 8, dat fiind că aceasta era necesară în vederea combaterii unei epidemii de această boală infecțioasă și că fuseseră luate măsuri de precauție pentru evaluarea oportunității vaccinului în cazul său

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SOLOMAKHIN ÎMPOTRIVA UCRAINEI

(Cererea nr. 24429/03)

15 martie 2012

1. În fapt

Reclamantul era resortisant ucrainean. El s-a născut în anul 1964 și a decedat în septembrie 2010, atunci când mama sa a decis să continue acțiunea în numele său.

În noiembrie 1998, reclamantul a solicitat asistență medicală spitalului municipal nr. 16 din Donetsk, unde a fost diagnosticat cu o boală respiratorie acută și i s-a prescris un tratament ambulatoriu. Cinci zile mai târziu, el a fost vaccinat împotriva difteriei după ce nu a prezentat sensibilitate la antigeni. Conform reclamantului, vaccinarea era contraindicată în cazul său.

Începând cu luna decembrie 1998, reclamantul a petrecut mai mult de jumătate de an în diferite instituții medicale, fiind tratat pentru mai multe boli cronice, printre care pancreatita, colecistita, hepatita și colita. În februarie 1999, doctorul-șef al spitalului a mustrat personalul medical pentru că a vaccinat reclamantul, în pofida obiecțiilor sale anterioare și a faptului că era tratat pentru o boală respiratorie acută, sugerând totodată că aceștia au încălcat normele cu privire la vaccinare.

În aprilie 1999, reclamantul a sesizat Tribunalul Districtual Budyonnovskiy cu o acțiune împotriva serviciului local de sănătate publică, solicitând repararea prejudiciilor aduse sănătății sale. Acesta a susținut că vaccinul ar fi determinat apariția unor boli cronice, întrucât acesta îi fusese administrat când era bolnav. El a susținut de asemenea că vaccinul era de proastă calitate, nu era certificat și, în plus, expirase și fusese depozitat în mod necorespunzător și că medicii ar fi încercat să îi falsifice datele medicale pentru a ascunde efectele negative ale vaccinării.

În iunie 2003, instanța a respins cererea reclamantului, invocând expertize care demonstrau lipsa unei legături de cauzalitate între vaccin și bolile sale. Instanța a constatat că situația epidemică din regiunea Donetsk impunea vaccinarea, că reclamantul nu a prezentat niciun semn de reacție alergică, că nu a prezentat simptome acute ale niciunei boli în timpul vaccinării, că nu fusese folosită niciun fel de forță fizică și că acesta era în deplinătatea facultăților

mentale și ar fi putut să refuze vaccinarea. Deși vaccinarea nu a fost efectuată într-o cameră special desemnată în acest scop, astfel cum impuneau normele relevante, aceasta îndeplinea toate celelalte cerințe. Afirmările privind calitatea vaccinului și datele sale medicale au fost respinse ca neîntemeiate. Această hotărâre a fost confirmată Curtea Supremă în luna august 2008.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns că durata procedurii a fost incompatibilă cu cerința termenului rezonabil prevăzută la articolul 6 paragraful 1. În plus, el s-a mai plâns, în temeiul articolului 2, că acest vaccin îi provocase mai multe boli cronice, aspecte pe care Curtea a decis să le examineze din perspectiva articolului 8.

Articolul 6 paragraful 1

Curtea a reiterat faptul că natura rezonabilă a duratei procedurii trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei și în baza următoarelor criterii: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și al autorităților relevante. Aceasta a remarcat că în mod frecvent constatase încălcări ale articolului 6 paragraful 1 în cauze care ridicau probleme similare.

Deși cauza în discuție era complexă și necesita o expertiză medico-legală a afecțiunilor reclamantului, o astfel de complexitate nu putea justifica durata procedurii care depășea nouă ani pentru trei grade de jurisdicție, dintre care aproape cinci ani în fața instanței de apel. Având în vedere jurisprudența sa în materie, Curtea a considerat că durata procedurii a fost excesivă și nu a respectat cerința „termenului rezonabil”. În consecință, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1.

Articolul 8

Curtea a amintit că, potrivit jurisprudenței sale anterioare, vaccinarea obligatorie constituia o atingere adusă dreptului la respectarea vieții private consacrat la articolul 8 și că nu se contesta că a existat un amestec în viața privată a reclamantului. Administrarea vaccinului era prevăzută în mod clar de lege și urmarea scopul legitim de protecție a sănătății. Astfel, accentul s-a pus pe necesitatea sa într-o societate democratică.

Curtea a statuat că atingerea ar putea fi considerată justificată de considerațiile de sănătate publică și de necesitatea de a combate răspândirea bolilor infecțioase în regiune. În plus, potrivit constatărilor instanței naționale, personalul medical verificase oportunitatea vaccinării reclamantului înainte de a-i administra vaccinul, ceea ce sugera că fuseseră luate măsurile de precauție necesare pentru a evita ca vaccinarea să fie în detrimentul său, în măsura în care ar fi fost compromis echilibrul de interese dintre integritatea sa personală și interesul

general de protecție a sănătății populației. De asemenea, reclamantul a omis să explice motivul pentru care nu s-a opus vaccinării, în condițiile în care anterior s-a opus în mai multe rânduri. Curtea a apreciat că nu dispunea de niciun element de natură să dovedească faptul că vaccinarea în cauză adusese efectiv atingere stării de sănătate a reclamantului.

Aceasta a observat totodată că afirmațiile reclamantului au făcut obiectul unei examinări aprofundate din partea instanței naționale și că au fost declarate neîntemeiate. Acestea nu au constatat decât o singură neregulă procedurală nesemnificativă, și anume, administrarea vaccinului în afara spațiului special desemnat în acest scop. Potrivit instanțelor naționale, acest lucru nu a avut nicio incidență asupra stării de sănătate a reclamantului. Acestea au constatat de asemenea, pe baza mai multor rapoarte de expertiză medicală, că niciunul dintre efectele secundare cunoscute ale vaccinării nu fusese manifestat de reclamant. Constatările instanțelor naționale s-au întemeiat pe un număr mare de date medicale colectate la solicitarea reclamantului și a instanțelor. Acestea s-au dovedit a fi întemeiate pe o bază de elemente de probă suficiente, iar concluziile lor nu au fost considerate arbitrare sau vădit nerezonabile. În plus, reclamantul nu a prezentat niciun element de natură să repună în discuție aceste constatări ale autorităților naționale.

Prin urmare, Curtea a constatat că nu a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 41

Curtea a acordat mamei reclamantului suma de 2 400 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 100 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

VII. Consimțământ informat

Faptul că autoritățile nu au asigurat o punere în aplicare corectă a regimului legislativ prin care se urmărea protejarea dreptului la viață al pacienților a încălcat articolul 2

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ALTUĞ ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA TURCIEI

(Cererea nr. 32086/07)

30 iunie 2015

1. În fapt

Reclamantii erau unsprezece resortisanți turci născuți între anii 1947 și 1980. Toți erau rude ale doamnei Keşoğlu, care decedase în urma unei reacții alergice la penicilina care îi fusese administrată injectabil într-un spital privat din Bursa, Turcia.

În februarie 2002, doamna Keşoğlu a fost internată într-un spital privat pentru dureri de stomac și tensiune arterială ridicată. Medicii spitalului i-au prescris ampicilină, un medicament pe bază de penicilină, care i-a fost administrat prin injecție intravenoasă. Ea a făcut imediat stop cardiac și a fost transferată la spitalul universitar Uludağ, unde a decedat câteva zile mai târziu. În martie 2002, rudele doamnei Keşoğlu au depus plângere penală împotriva spitalului privat, a medicului său (S. Y.) și a asistentei medicale (D. G.) pentru ucidere din culpă și neglijență. Acestea au susținut că informaseră echipa medicală cu privire la alerggia doamnei Keşoğlu la penicilină și că, după ce aceasta a suferit reacția alergică, personalul spitalului a refuzat să răspundă la întrebările lor referitoare la conținutul injecției.

D. G. a afirmat că primise instrucțiuni din partea S. Y. să administreze injecția cu penicilină, dar că, după reacția alergică a doamnei Keşoğlu, a observat că penicilina fusese eliminată din rețeta scrisă de mână pentru aceasta. D. G. a afirmat că S.Y. i-a indicat să nege faptul că administrase penicilina și că va scrie o altă rețetă la calculator care să nu conțină penicilină. S. Y. a admis că prescriesese inițial penicilina, însă a decis ulterior să nu o administreze și a tăiat-o de pe rețetă, dar că această modificare fusese ignorată de asistentă.

În raportul din 23 septembrie 2002, Institutul de Medicină Legală a constatat drept cauză a morții șocul anafilactic provocat de injecția cu penicilină. Cu toate acestea, raportul arăta că nu se putea stabili răspunderea echipei medicale, întrucât era posibil ca reacțiile alergice fatale să rezulte adesea dintr-o simplă readministrare a unui tratament deja administrat sau din injectarea unei doze de probă. În mod similar, raportul Consiliului Național de Sănătate din

7 ianuarie 2005 a concluzionat că echipa medicală a respectat procedurile medicale aplicabile și că nu era responsabilă de decesul doamnei Keşoğlu. După două hotărâri de achitare a inculpaților, Curtea de Casație a constatat prescripția acțiunii penale.

Acțiunile civile introduse de reclamantii în anul 2002 au fost respinse pe baza unei expertize din 25 septembrie 2003 întocmite de membrii Facultății de Medicină din cadrul Universității Istanbul. Reclamantii au formulat fără succes o cale de atac în fața Curții de Casație.

2. Aprecierea Curții

Reclamantii susțineau că echipa medicală nu s-a conformat obligațiilor sale legale, pe de o parte, de a o consulta pe doamna Keşoğlu și pe rudele sale cu privire la antecedentele medicale ale acesteia și, pe de altă parte, de a o informa cu privire la eventualele riscuri ale tratamentului și de a obține consimțământul său anterior pentru acest tratament, încălcând articolul 2 din Convenție. Aceștia au susținut de asemenea că procedurile de atac de care dispuneau nu erau echitabile în sensul articolului 6. Curtea a examinat toate cererile invocate din perspectiva articolului 2.

Articolul 2

Statul are obligația de a lua măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa. Aceasta include obligația de a institui un sistem judiciar eficient și independent, care are competența de a evalua conformitatea cu legea a asistenței acordate de profesioniștii din domeniul medical. Ambele părți au convenit că în Turcia exista un regim legislativ care impunea spitalelor private și publice obligația de a-și informa pacienții cu privire la eventualele riscuri legate de un potențial tratament și de a obține consimțământul lor. Plângerea reclamantilor privea aspectul dacă sistemul judiciar putea să asigure respectarea corespunzătoare a legislației.

Curtea a observat că niciuna dintre deciziile judiciare și niciunul dintre rapoarte nu au examinat dacă echipa medicală o consultase pe doamna Keşoğlu sau pe rudele sale cu privire la alergია de care suferea aceasta, dacă o informase cu privire la eventualele riscuri medicale ale tratamentului sau dacă fusese obținut consimțământul său pentru acest tratament. Deși în raportul Consiliului Național de Sănătate se menționa că echipa medicală respectase procedurile medicale aplicabile, acesta nu a detaliat modul în care a fost realizat acest lucru. Mai mult, raportul membrilor Facultății de Medicină din cadrul Universității din Istanbul nu a investigat lipsa documentației care dovedea că medicii fuseseră informați cu privire la alergია doamnei Keşoğlu și, în consecință, nu a examinat dacă echipa medicală își respectase obligațiile care îi reveneau în temeiul regimului legislativ.

Curtea a statuat că aceste aspecte erau importante, dacă nu chiar decisive, pentru litigiu și a solicitat un răspuns explicit din partea instanțelor. Deși nu revenea Curții sarcina de a stabili răspunderea echipei medicale în ipoteza în care aceste aspecte ar fi examinate, Curtea a concluzionat că, prin faptul că nu abordaseră aceste probleme, autoritățile nu au asigurat punerea în aplicare adecvată a cadrului legislativ care proteja dreptul la viață al doamnei Keşoğlu.

În sfârșit, instanța civilă nu a verificat succesiunea exactă a evenimentelor anterioare decesului doamnei Keşoğlu, în pofida faptului că S.Y. și D. G. au descris faptele în mod diferit. Ca atare, decizia sa nu a putut asigura o apreciere clară a cauzei, întemeiată pe o versiune bine stabilită și fidelă a evenimentelor. Prin urmare, autoritățile nu au pus la dispoziția reclamanților un remediu efectiv și au încălcat articolul 2 sub aspect procedural.

Articolul 41

Curtea le-a acordat reclamanților suma de 20 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 1 650 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

*Tratamentul hormonal într-un spital psihiatric, care ar fi fost administrat fără
consimțământul liber al pacientului, nu a încălcat articolul 3*

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA DVOŘÁČEK ÎMPOTRIVA REPUBLICII CEHE

(Cererea nr. 12927/13)

6 noiembrie 2014

1. În fapt

Reclamantul era resortisant ceh, născut în anul 1971. În anul 1999, acesta a fost diagnosticat cu boala Wilson, o tulburare genetică legată de acumularea cuprului în țesuturi, ale cărei simptome includ boala hepatică, precum și probleme neurologice și psihice. În momentul diagnosticării, acesta începea să aibă probleme cu vorbirea și mobilitatea și suferea de hebefilie, o formă de pedofilie, pentru care a fost urmărit penal în mai multe rânduri.

În 2002, el a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea cu suspendare și a fost obligat să urmeze un tratament de protecție. În august 2007, Tribunalul Districtual Olomouc a dispus ca reclamantul să urmeze un tratament sexologic de protecție într-un spital. El a fost internat la spitalul psihiatric Šternberk în perioada cuprinsă între 13 noiembrie 2007 și 4 septembrie 2008. În ziua următoare internării sale, medicul șef observa că, dat fiind că acesta refuza castrarea și tratamentul antiandrogenic, șederea sa va fi probabil permanentă. Cu toate acestea, cu ocazia unui examen medical care a avut loc la 3 decembrie 2007, acesta a acceptat tratamentul antiandrogenic pentru a-și reduce nivelul de testosteron, tratament pe care îl refuzase anterior. Reclamantul a fost injectat cu medicamente antiandrogenice la intervale regulate în perioada decembrie 2007-iulie 2008.

După ce a primit tratamentul în iulie 2008, reclamantul și-a exprimat nemulțumirea în privința tratamentului și a afirmat că ar prefera să urmeze tratament ambulatoriu. El a arătat că starea sa s-a deteriorat în perioada în care a fost internat în spitalul Šternberk și că a suferit tulburări psihice din cauza fricii sale de spital și de castrare și din cauza umilinței și a lipsirii de demnitate. El a arătat de asemenea că medicamentul i-a afectat viața sexuală cu prietena sa și că dorea să urmeze un tratament psihoterapeutic. Ținând seama de aceste elemente, personalul spitalului Šternberk a propus instanței ca, în locul tratamentului din spital, să îi fie administrat tratament în ambulatoriu. În urma unei serii de controale medicale, instanța a admis această cerere.

În anul 2008, reclamantul a introdus fără succes mai multe acțiuni privind condițiile internării sale în spitalul Šternberk. El s-a plâns că nu primise

psihoterapie adecvată și a arătat că își dăduse consimțământul cu privire la tratamentul antiandrogenic numai din cauza temerii de spitalizare permanentă, întrucât nu îi fusese oferit un tratament alternativ. De asemenea, acesta s-a plâns de faptul că fusese supus presiunii psihologice din partea medicilor pentru a se supune castrării. Acțiunea sa în instanță prin care susținea că condițiile de internare i-au încălcat drepturile personale astfel cum sunt definite în Codul civil ceh (printre care, de exemplu, dreptul la respectarea vieții private) a fost respinsă. Acesta a formulat în fața poliției o plângere care a fost de asemenea respinsă pentru motivul că problema fusese deja examinată în instanță, unde se constata că nu au existat rele tratamente.

2. Aprecierea Curții

Potrivit reclamantului, condițiile tratamentului său de protecție urmat la spitalul Šternberk, faptul că nu s-a ținut seama în mod rezonabil de handicapul său și faptul că a fost supus unui tratament medical forțat constituiau tortură și un tratament inuman și degradant cu încălcarea articolului 3. El a mai susținut că nu a avut acces la un remediu efectiv în sensul articolului 13. Guvernul a argumentat că susținerea reclamantului cu privire la tratamentul medical inadecvat și forțat ar trebui examinată în raport cu articolul 8. Întrucât reclamantul s-a opus în mod expres în acest sens, Curtea a considerat că este obligată să examineze cauza exclusiv în lumina articolului 3.

Articolul 3

Pentru a intra în domeniul de aplicare al articolului 3, relele tratamente trebuiau să fie suficient de grave. Măsurile dispuse ca necesitate terapeutică în conformitate cu opinia unei practici medicale constante nu constituiau, în principiu, un tratament inuman sau degradant, cu condiția ca necesitatea să fi fost suficient demonstrată și ca garanțiile procedurale relevante să fi fost respectate la momentul luării deciziei.

Tratamentul sexologic de protecție administrat reclamantului era destinat să îl protejeze și, prin urmare, nu constituia o „pedeapsă” în sensul articolului 3. Curtea a examinat în continuare dacă condițiile pe care le-a îndurat la spitalul Šternberk constituiau tratament inuman sau degradant. Reclamantul a susținut că aceste condiții includeau: un pat neadaptat nevoilor sale, incapacitatea de a se odihni în pat în timpul zilei, incapacitatea de a participa în mod regulat la activități în aer liber, lipsa unui vestiar personal și obligația de a face duș împreună cu alți pacienți în prezența unei asistente medicale. Totuși, aceste condiții nu atingeau pragul înalt impus pentru a constitui tratament inuman sau degradant. Întemeindu-se mai ales pe un aviz medical, Curtea a considerat

că, deși aceste condiții i-au cauzat disconfort, ele erau justificate de starea sa de sănătate și de comportamentul său. În consecință, condițiile din spitalul Šternberk nu constituiau o situație excepțională extrem de neplăcută echivalentă cu un tratament care să fie contrar articolului 3.

Curtea a examinat de asemenea dacă spitalul Šternberk nu îi furnizase reclamantului o psihoterapie adecvată, dacă l-a supus unui tratament medicamentos forțat și dacă a exercitat o presiune psihologică asupra sa pentru a accepta castrarea. Prima întrebare era dacă reclamantul consimțise la tratamentul antiandrogenic. Curtea a observat, precum au observat și Avocatul Poporului ceh și Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante, că temeiul juridic relevant în Republica Cehă în acea perioadă era vag și puțin clar și putea fi interpretat în sensul că nu era necesar să se obțină consimțământul pentru administrarea unui tratament de protecție dispus de o instanță.

Nu s-a dovedit că reclamantul a fost presat să accepte castrarea. Cu toate acestea, Curtea a admis că el s-a confruntat cu o alegere dificilă între luarea tratamentului antiandrogenic, care i-ar fi redus în mod considerabil pericolozitatea, permițându-i să părăsească mai rapid spitalul, și psihoterapie și socioterapie, care ar fi implicat o ședere mai lungă. Astfel, deși tratamentul antiandrogenic fusese considerat o necesitate terapeutică, nu s-a dovedit că reclamantul fusese presat să îl accepte. Medicii de la spitalul Šternberk au adaptat tratamentul în raport cu fiecare dintre rezervele sale și, prin urmare, nu și-au încălcat obligația de a-i proteja sănătatea.

În declarația sa în fața Curții, spitalul psihiatric din Šternberk a insistat asupra faptului că reclamantul fusese informat în mod corespunzător. Situația ar fi fost mai clară dacă reclamantului i s-ar fi cerut să semneze un formular care prezenta în detaliu avantajele și efectele secundare ale tratamentului, precum și dreptul său de a-și retrage consimțământul. Or, un astfel de viciu de procedură nu era suficient pentru a fi considerat o încălcare a articolului 3. În aceste condiții, Curtea nu a putut să stabilească, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că reclamantul a fost supus unui tratament medical forțat și a concluzionat că nu a fost încălcat articolul 3 sub aspect material.

Curtea a considerat că susținerile reclamantului referitoare la relele tratamente la care a fost supus în spitalul Šternberk erau suficient de grave pentru a necesita o anchetă efectivă din partea statului. Cu toate acestea, Curtea a constatat că reclamantul avusese posibilitatea de a solicita examinarea acțiunilor personalului spitalului de către o autoritate națională în cadrul procedurii civile inițiate împotriva spitalului Šternberk în protejarea drepturilor

sale personale. Prin urmare, statul își îndeplinește obligația de a desfășura o anchetă efectivă.

În sfârșit, nu se poate reproșa poliției că a invocat rezultatele acestei proceduri în refuzul său de a deschide o anchetă penală. În consecință, Curtea statuat că nu a existat o încălcare a articolului 3 sub aspect procedural. În lumina acestei concluzii și a faptului că în cadrul unei acțiuni în protejarea drepturilor personale care a fost admisă s-au acordat despăgubiri, nu a mai fost necesar să se examineze separat cauza în lumina articolului 13.

Lipsa de claritate a legii privind autorizarea prelevării de țesuturi de pe corpul soțului reclamantei fără consimțământ a încălcat articolul 8, iar suferința morală rezultată a încălcat articolul 3

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ELBERTE ÎMPOTRIVA LETONIEI

(Cererea nr. 61243/08)

13 ianuarie 2015

1. În fapt

Reclamanta se născuse în anul 1969 și locuia în Sigulda. La 19 mai 2001, soțul său a decedat într-un accident auto. Autopsia a fost efectuată la Centrul de medicină legală, unde medicul legist a constatat că în pașaportul soțului reclamantei nu exista ștampila care interzicea prelevarea de țesuturi din corpul său și, în consecință, a prelevat din corpul acestuia o porțiune de *dura mater* cu dimensiunea de 10cm/10 cm. Corpul a fost restituit reclamantei pentru funeralii la 26 mai 2001. Ea a fost prima care a văzut corpul soțului ei și a constatat că picioarele îi fuseseră legate împreună. Corpul decedatului a fost îngropat astfel.

Doi ani mai târziu, poliția de securitate a deschis o anchetă penală cu privire la prelevarea ilegală de organe și de țesuturi de la persoane decedate care avuseseră loc între anii 1994 și 2003 cu scopul de a fi livrate unei întreprinderi farmaceutice germane. Cu această ocazie, reclamanta a aflat că țesutul soțului său fusese prelevat în temeiul unui acord aprobat de stat și fusese trimis acestei întreprinderi farmaceutice pentru crearea de bioimplanturi. Cu toate acestea, în decembrie 2005, procurorii au încheiat ancheta admitând că Legea letonă privind protecția corpurilor persoanelor decedate și utilizarea de organe și țesuturi umane (denumită în continuare „legea”) permitea „consimțământul prezumat”, ceea ce însemna că „tot ceea ce nu era interzis era permis”. Anchetatorii considerau că legea se întemeia pe „consimțământul informat” care impunea consimțământul donatorului sau al rudelor sale. La 13 august 2007, reclamanta a fost informată că ancheta penală, în măsura în care privea prelevarea de țesuturi de la soțul său, se încheiase ca urmare a împlinirii termenului legal de prescripție de cinci ani.

Autoritățile de urmărire penală ierarhic superioare au stabilit ulterior că specialiștii Centrului de medicină legală încălcaseră legea, întrucât prelevarea de țesuturi era nelegală și, în consecință, au anulat decizia de încetare a anchetei penale. În cadrul anchetei ulterioare începute în martie 2008 s-a descoperit că, între anii 1999 și 2002, se prelevaseră țesuturi de la 495 de persoane. În pofida acestei constatări, o decizie din 27 iunie 2008 a pus capăt anchetei penale, arătând că legea, deși recunoștea rudelor celor mai apropiate dreptul

de a se opune prelevării de organe sau de țesuturi, nu impunea specialiștilor obligația legală de a informa rudele menționate cu privire la acest drept. În consecință, specialiștii Centrului de medicină legală nu au putut fi condamnați în temeiul legii.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta s-a plâns că prelevarea de țesuturi de pe corpul soțului său decedat, fără consimțământul său, era contrară dreptului la respectarea vieții private și de familie prevăzut la articolul 8 din Convenție. Totodată, ea s-a plâns de faptul că prelevarea respectivă o lăsase într-o stare de incertitudine care îi cauzase o tulburare afectivă contrar articolului 3. În plus, aceasta a susținut că nu a avut acces la un remediu efectiv în sensul articolului 13.

Articolul 8

Statul are obligația pozitivă de a institui măsuri rezonabile pentru a asigura o protecție legală adecvată împotriva atingerilor arbitrare aduse dreptului unei persoane la respectarea vieții private și de familie. În calitate de cea mai apropiată rudă a defunctului, reclamanta avea dreptul de a consimți la prelevarea de țesuturi. Prin urmare, faptul că autoritățile nu au instituit condiții legale practice care să îi permită să își exprime consimțământul a adus atingere dreptului său la respectarea vieții private și de familie.

Pentru ca atingerea dreptului să fie legală, trebuie ca aceasta să fi fost „prevăzută de lege”, ceea ce ar însemna ca legislația națională aplicabilă să fi fost suficient de clară și să fi oferit o protecție adecvată împotriva caracterului arbitrar. Dezacordul dintre poliția de securitate și procurorii ierarhic superiori cu privire la domeniul de aplicare al legii relevante a evidențiat faptul că aceasta nu era suficient de clară. Până în momentul în care poliția de securitate și-a exprimat acordul cu privire la interpretarea procurorilor potrivit căreia era necesar „consimțământul informat”, se prescriesese posibilitatea introducerii unei acțiuni penale. Deși dreptul leton includea un cadru juridic care permitea rudelor să își dea consimțământul cu privire la prelevarea de țesuturi, acesta nu definea în mod clar conținutul obligațiilor corelative și al marjei de apreciere de care dispuneau specialiștii sau alte autorități.

În ceea ce privește protecția adecvată împotriva arbitrarului, Curtea a observat că documentele europene și internaționale relevante privind prelevarea de țesuturi acordau o atenție deosebită stabilirii punctelor de vedere ale rudelor printr-un chestionar rezonabil. Ținând seama de numărul mare de persoane de la care s-au prelevat țesuturi, era important să se instituie măsuri adecvate pentru a echilibra interesele rudelor cu marja de apreciere a specialiștilor care efectuau prelevările. Întrucât acest lucru nu s-a întâmplat, reclamanta nu a știut cum să își exercite dreptul de a consimți la prelevarea de țesuturi din

corpul soțului său. Prin urmare, atingerea adusă dreptului său la respectarea vieții private nu era „prevăzută de lege”. În consecință, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 3

Respectarea demnității umane ține de însăși esența Convenției. Pentru a constata existența unei încălcări distincte a articolului 3 în privința rudelor victimei, trebuie să existe elemente specifice care cauzează suferințe mai mari decât cea care urmează în mod obișnuit decesului unui membru apropiat al familiei.

Reclamanta a suferit o tulburare afectivă întrucât nu a aflat despre prelevarea țesuturilor decât după doi ani de la funeraliile soțului său, iar caracterul de infracțiune al acestor fapte nu a fost expus decât cinci ani mai târziu. În plus, ea nu a aflat care au fost țesuturile prelevate din corpul soțului său decât în cursul concluziilor prezentate de guvern în fața Curții. Astfel, ea s-a confruntat cu o lungă perioadă de incertitudine, de suferință morală și nefericire, în cursul căreia a continuat să se întrebe de ce picioarele soțului său fuseseră legate în momentul în care corpul său a fost adus de la autopsie. Pentru a-i accentua și mai mult starea de suferință, ancheta penală stabilise că în decursul a nouă ani fuseseră prelevate țesuturi de la sute de persoane, dintre care unele fuseseră realizate în cadrul unor acorduri aprobate de stat cu o întreprindere farmaceutică germană. Totodată, aceștia i se respinseseră toate căile de atac împotriva încălcării dreptului său personal de a-și da consimțământul cu privire la prelevarea de țesuturi din corpul soțului său. Acestea erau elemente specifice care au cauzat suferințe suplimentare reclamantei, suferințe care erau mai mari decât suferințele unei văduve.

În materie de transplant de organe și de țesuturi, se recunoștea faptul că corpul uman trebuie tratat cu respect chiar și după moarte. Astfel, tratatele internaționale, precum Convenția privind drepturile omului și biomedicina și protocoalele adiționale, au ca obiect protejerea demnității, a identității și a integrității „oricărei persoane” născute, vii sau moarte. Nu exista nicio îndoială că suferința reclamantei legată de prelevarea de țesuturi din corpul soțului său constituia un tratament degradant. În concluzie, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantei suma de 16 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 500 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

VIII. Stocarea datelor, inclusiv urmărirea datelor

Divulgarea dosarelor medicale ale Martorilor lui Iehova în urma refuzului lor de a primi transfuzii sanguine a încălcat dreptul acestora la respectarea vieții private, cu încălcarea articolului 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA AVILKINA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 1585/09)

6 iunie 2013

1. În fapt

Cele patru reclamante erau: o organizație religioasă, Centrul administrativ al Martorilor lui Iehova din Rusia, cu sediul în Sankt Petersburg, și trei resortisante ruse, care făceau parte din Martorii lui Iehova.

În septembrie 2004, Comitetul pentru salvarea tinerilor de culturile distructive (denumit în continuare „comitetul”) s-a adresat în scris președintelui rus, acuzând organizația reclamantă de extremism și solicitând o anchetă cu privire la activitățile sale. Această scrisoare a fost transmisă parchetului, iar ancheta care a urmat nu a constatat existența unor încălcări. Ulterior, comitetul a formulat alte șase plângeri, care au fost toate respinse în urma anchetelor desfășurate. Organizația reclamantă a solicitat comunicarea rezultatelor anchetei, însă cererea sa a fost respinsă. În iunie 2007, în cadrul unei anchete privind legalitatea activității organizației reclamante, Ministerul Public a însărcinat toate instituțiile medicale din St. Petersburg să raporteze refuzurile de a primi transfuzii sanguine din partea membrilor organizației Martorii lui Iehova.

La o dată nedeterminată și începând din februarie 2006, a doua și a patra reclamantă au fost supuse unui tratament chimioterapeutic și, respectiv, unui tratament chirurgical. Ambele reclamante au urmat planuri de tratament care nu implicau transfuzii sanguine și, în conformitate cu cele de mai sus, datele lor medicale au fost comunicate autorităților statului.

În martie 2007, a treia reclamantă a fost internată într-un spital public, unde a solicitat tratament medical care nu implica transfuzii sanguine, solicitarea sa fiind refuzată de spital. Ea a fost externată, însă datele sale medicale nu au fost comunicate autorităților statului.

O procedură jurisdicțională ulterioară în fața instanțelor naționale, care a condus la pronunțarea unei hotărâri la 27 martie 2008, a constatat legalitatea divulgării datelor medicale ale reclamantelor.

2. Aprecierea Curții

A doua, a treia și a patra reclamantă s-au plâns că divulgarea dosarelor lor medicale către autoritățile de urmărire penală ruse ca urmare a refuzului lor de a primi transfuzii sanguine a încălcat articolul 8 și, în consecință, toate cele patru reclamante au susținut că reclamantele, în calitatea lor de particulari, făcuseră obiectul unei discriminări în sensul articolului 14.

Articolul 8

Plângerea formulată de a treia reclamantă a fost declarată inadmisibilă, întrucât nu avusese loc în mod efectiv nicio divulgare a dosarelor sale medicale, fapt care nu a fost contestat de părți.

Deși Curtea nu a avut nicio îndoială în privința faptului că divulgarea dosarelor medicale ale celei de a doua și ale celei de a patra reclamante constituia o atingere adusă dreptului lor la respectarea vieții private, problema era dacă atingerea respectivă era justificată.

Aceasta a admis că măsura incriminată avea un temei în dreptul intern, observând totodată argumentul reclamantelor potrivit căruia formularea generală ar fi putut conduce la o interpretare extensivă. Curtea a apreciat că acest lucru, la fel ca problema dacă atingerea adusă dreptului avea un scop legitim, era strâns legat de aspectul mai larg cu privire la faptul dacă atingerea adusă dreptului constituia, într-o societate democratică, o măsură necesară. Pentru a stabili acest aspect, Curtea a observat de la bun început că problema esențială era protecția datelor cu caracter personal. Dreptul reclamantelor la autonomie personală în sfera integrității fizice și a convingerilor religioase, examinat pe larg în cauze anterioare, nu a fost pus în discuție în speță.

Curtea a amintit că respectarea confidențialității datelor medicale este esențială nu numai pentru protecția vieții private a pacienților, ci și pentru menținerea încrederii în serviciile de sănătate în general. În lipsa unei asemenea protecții, persoanele care au nevoie de asistență medicală pot fi descurajate să solicite un tratament adecvat, periclitându-și astfel propria stare de sănătate. Cu toate acestea, interesul pacientului și al comunității în ansamblul său în ceea ce privește protejarea confidențialității datelor medicale poate fi depășit de interesul legat de cercetarea și de condamnarea infracțiunilor, precum și de publicitatea procedurilor judiciare, unde importanța acestor din urmă interese este mult mai mare. S-a recunoscut că autoritățile naționale dispuneau de o marjă de apreciere pentru a găsi acest just echilibru, deși acesta făcea obiectul supravegherii Curții.

Aceasta a constatat că nu exista nicio nevoie socială imperativă de a divulga informațiile medicale confidențiale ale celei de a doua și ale celei de a patra reclamante. În special, spitalele în care acestea fuseseră tratate nu au

raportat niciun pretins comportament infracțional al vreuneia dintre cele două reclamante. Mai mult, personalul medical ar fi putut solicita o autorizație judiciară în cazul celei de a doua reclamante, în vârstă de doi ani la momentul respectiv, prin care să fi primit permisiunea de a efectua o transfuzie sanguină, dacă ar fi crezut că ea se afla într-o situație care îi amenința viața; în plus, doctorii care au raportat datele cu privire la cea de a patra reclamantă nu au sugerat că refuzul său de a primi transfuzie sanguină era rezultatul unei presiuni exercitate de Martorii lui Iehova. Mijloacele utilizate de procuror în desfășurarea anchetei, care au implicat divulgarea de informații confidențiale fără avertizare sau posibilitate de contestare prealabile, nu ar fi trebuit să fie într-atât de opresive. S-a luat act de asemenea de faptul că existau alte opțiuni suplimentare, diferite de dispoziția de divulgare a informațiilor medicale confidențiale, care erau la dispoziția procurorului pentru a da curs plângerilor formulate în fața parchetului. În special, acesta ar fi putut încerca să obțină consimțământul reclamantelor pentru divulgare și/sau să le adreseze întrebări cu privire la acest aspect.

Prin urmare, autoritățile nu se străduiseră deloc să găsească un just echilibru între, pe de o parte, dreptul reclamantelor la respectarea vieții lor private și, pe de altă parte, obiectivul de protejare a sănătății publice urmărit de procuror. De altfel, acestea nu au furnizat niciun motiv pertinent sau suficient pentru a justifica divulgarea unor asemenea informații confidențiale. Prin urmare, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 14 coroborat cu articolul 8

Având în vedere concluzia de mai sus, Curtea nu a considerat necesar să examineze plângerile reclamantelor din perspectiva articolului 14.

Articolul 41

Curtea a acordat câte 5 000 de euro celei de a doua și celei de a patra reclamante cu titlu de prejudiciu moral și 2 522 de euro celei de a doua reclamante și, respectiv, 1 880 de euro celei de a patra reclamante cu titlu de cheltuieli de judecată.

Caracterul lipsit de precizie a dreptului intern în ceea ce privește autorizarea divulgării datelor medicale ale reclamantei către o autoritate publică nu era „prevăzută de lege”, încalcând articolul 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA L.H. ÎMPOTRIVA LETONIEI

(Cererea nr. 52019/07)

29 aprilie 2014

1. În fapt

Reclamanta era resortisant leton și se născuse în anul 1975. La data faptelor, Inspectoratul pentru controlul calității îngrijirilor medicale și al capacității de muncă (denumit în continuare „MADEKKI”) era organismul însărcinat cu monitorizarea calității îngrijirilor medicale furnizate în unitățile medicale.

În timpul nașterii unui copil de către reclamantă, în anul 1997, a fost efectuată o operație de cezariană cu acordul acesteia. Cu ocazia acestei intervenții, a fost realizată o ligatură tubară fără consimțământul său, ceea ce a avut drept rezultat sterilizarea reclamantei. În urma unei încercări nereușite de soluționare amiabilă extrajudiciară, ea a formulat, în luna februarie 2005, o acțiune civilă împotriva spitalului în cauză și, în decembrie 2006, a obținut despăgubiri pentru sterilizare neautorizată.

Între timp, în februarie 2004, la cererea directorului spitalului districtual, MADEKKI a deschis o anchetă administrativă privind asistența ginecologică și asistența în timpul nașterii care fusese acordată reclamantei în perioada 1996-2003. În aprilie 2004, un membru al personalului MADEKKI a contactat telefonic reclamanta, informând-o cu privire la anchetă și invitând-o să depună observații la dosar, ceea ce aceasta a refuzat să facă. MADEKKI a primit dosarele medicale ale reclamantei de la trei instituții medicale și, în mai 2004, a întocmit un raport care conținea date medicale sensibile ale reclamantei.

Un rezumat al concluziilor sale a fost trimis de asemenea directorului spitalului.

Reclamanta a introdus o acțiune în fața instanțelor administrative, în care se plânga de nelegalitatea anchetei, în măsura în care obiectivul esențial al acesteia ar fi fost acela de a ajuta spitalul să culegă elemente de probă pentru un litigiu iminent, ceea ce era în afara sferei de competență a MADEKKI. Se reproșa de asemenea MADEKKI că a acționat în mod nelegal solicitând și primind informații privind starea de sănătate a reclamantei. Reclamanta a solicitat de asemenea anularea raportului MADEKKI. Cererea sa a fost respinsă de Tribunalul Administrativ Districtual printr-o decizie care a fost admisă în final de Senatul Curții Supreme (denumit în continuare „Senatul”) în februarie 2007. Senatul a concluzionat, pe de o parte, că MADEKKI era

autorizat să colecteze și să prelucreze datele sensibile ale reclamantei în scopul monitorizării calității îngrijirilor medicale și, pe de altă parte, că Legea privind protecția datelor cu caracter personal permitea prelucrarea datelor cu caracter personal sensibile fără consimțământul scris al persoanei vizate în scopul unui tratament medical sau în scopul furnizării sau al administrării serviciilor de sănătate.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta s-a plâns de faptul că MADEKKI, prin colectarea datelor sale medicale cu caracter personal, a încălcat dreptul său la respectarea vieții private consacrat la articolul 8.

Articolul 8

Nu s-a contestat că datele medicale ale reclamantei făceau parte din viața sa privată, iar colectarea acestor date de către MADEKKI constituia o atingere adusă dreptului său la respectarea vieții private. Problema supusă analizei Curții era aceea dacă atingerea adusă dreptului era justificată ca fiind „prevăzută de lege”, reamintind că acest lucru impunea respectarea dreptului intern, precum și o claritate rezonabilă cu privire la întinderea și la modul de exercitare a puterii de apreciere conferite autorităților publice.

Curtea a admis că MADEKKI era autorizat să culegă de la instituțiile medicale informații referitoare la aspecte care țin de domeniul său de competență, subliniind totodată că normele juridice care descriau această competență erau foarte generale.

Aceasta a remarcat de asemenea că MADEKKI începuse să colecteze datele medicale ale reclamantei în 2004, la șapte ani după sterilizarea acesteia și într-un moment în care ea era implicată într-un litigiu civil împotriva spitalului. Potrivit Curții, această întârziere considerabilă ridică mai multe întrebări, și anume dacă o colectare de date din anul 2004 putea fi considerată „necesară în scopul unui tratament medical [sau] al furnizării sau administrării de servicii de îngrijire a sănătății”, în sensul secțiunii relevante din Legea privind protecția datelor, de vreme ce serviciile de sănătate efective fuseseră furnizate cu șapte ani în urmă. În acest context, s-a observat că reclamanta nu fusese niciodată informată cu privire la faptul că MADEKKI colectase și prelucrase datele sale cu caracter personal pentru a efectua un control general al calității îngrijirilor medicale acordate de spital. Spitalul însuși nu a primit niciodată recomandări cu privire la modul în care ar putea să își îmbunătățească serviciile pe care le prestează.

Senatul nu a explicat care erau atribuțiile pe care le exercitase MADEKKI sau care era interesul public pe care îl urmărea atunci când a emis un raport privind legalitatea tratamentului reclamantei. Prin urmare, Senatul nu a

examinat și nu ar fi putut să examineze proporționalitatea atingerii aduse dreptului reclamantei la respectarea vieții sale private cu orice interes public, cu atât mai mult cu cât a ajuns la concluzia că o astfel de evaluare comparativă fusese deja efectuată de legiuitor. Acest lucru avusese loc într-un context juridic intern în temeiul căruia MADEKKI nu avea nicio obligație legală de a lua decizii privind prelucrarea datelor medicale într-un mod în care să ia în considerare punctul de vedere al persoanei vizate sau chiar să informeze în prealabil persoana vizată că va prelucra aceste date.

Sugestia guvernului, potrivit căreia MADEKKI colectase informații referitoare la istoricul medical al reclamantei pentru a stabili dacă medicul care efectuase ligatura tubară trebuia să răspundă penal, nu a putut fi acceptată. În primul rând, la șapte ani de la producerea evenimentului, urmărirea penală s-ar fi prescris cu siguranță. În al doilea rând, nici directorul spitalului, nici MADEKKI nu aveau competența juridică de a stabili, chiar cu titlu preliminar, răspunderea penală a persoanelor fizice.

În plus, dreptul aplicabil nu limita în niciun fel conținutul datelor cu caracter privat care puteau fi colectate de MADEKKI. În speță, MADEKKI a colectat datele medicale ale reclamantei pentru o perioadă de șapte ani. În niciun stadiu al procedurii naționale nu fuseseră examinate însă pertința și caracterul suficient al motivelor privind colectarea de informații referitoare la reclamantă care nu erau legate în mod direct cu procedura desfășurată în spital.

Astfel, dreptul leton aplicabil nu era formulat cu suficientă precizie și nu oferea o protecție juridică adecvată împotriva arbitrarului și, în plus, nici nu indica suficient de clar întinderea puterii de apreciere conferite autorităților competente și modalitățile de exercitare a acesteia. Atingerea adusă dreptului reclamantei la respectarea vieții sale private nu a fost, așadar, „prevăzută de lege” în sensul articolului 8 paragraful 2, ceea ce determină încălcarea acestui articol.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantei suma de 11 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 2 768 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

*Divulgarea nelegală a informațiilor medicale ale reclamantei gravide
către angajator fără consimțământul acesteia a încălcat articolul 8*

**HOTĂRÂREA ÎN CAUZA RADU ÎMPOTRIVA
REPUBLICII MOLDOVA**

(Cererea nr. 50073/07)

15 aprilie 2014

1. În fapt

La momentul faptelor, reclamanta avea treizeci și patru de ani, era căsătorită și avea funcția de lector în cadrul Academiei de Poliție. Din înscrisurile de la dosar reiese că relația dintre reclamantă și superiorii săi de la Academia de Poliție erau tensionate și că între aceștia existaseră mai multe litigii civile de muncă.

În anul 2003, reclamanta a rămas însărcinată cu gemeni prin inseminare artificială. Din cauza riscului crescut de avort, un medic din cadrul Centrului medicilor de familie nr.7 (denumit în continuare „CMF”), spital aparținând statului, a dispus spitalizarea reclamantei, aceasta rămânând internată timp de 17 zile. A rezultat că absența reclamantei de la serviciu din timpul spitalizării era certificată printr-un certificat medical care făcea referire la sarcină și la riscul crescut de avort ca motive ale absenței sale.

În luna noiembrie 2003, președintele Academiei de Poliție a solicitat CMF mai multe informații cu privire la concediul medical al reclamantei. CMF a furnizat atunci informații, fără acordul reclamantei, care cuprindeau informații referitoare la sarcină, la procesul de inseminare artificială și la proceduri medicale. CMF a anexat de asemenea o copie a dosarului său medical.

La două zile după divulgare, reclamanta a suferit un avort pe care l-a atribuit stresului cauzat de această divulgare. Potrivit reclamantei, aceste informații ar fi fost comunicate întregului personal al Academiei de Poliție, ceea ce a dat naștere unor zvonuri care s-au propagat, iar studenții săi au ajuns să afle detalii despre viața sa privată. Soțul reclamantei, care fusese de asemenea angajat al Academiei de Poliție, a trebuit să demisioneze din postul său și să accepte un loc de muncă cu o remunerație mai mică.

În ianuarie 2004, reclamanta a inițiat o procedură civilă împotriva CMF și Academiei de Poliție în fața Tribunalului Districtual Central. Acțiunea a fost respinsă, printre altele, pentru motivul că divulgarea de informații de către clinica de fertilitate fusese legală, având în vedere ancheta în curs desfășurată de Academia de Poliție. Curtea Supremă de Justiție a confirmat această decizie în mai 2007.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta s-a plâns de faptul că divulgarea informațiilor sale medicale de către CMF angajatorului său constituia o încălcare a dreptului său la respectarea vieții private consacrat la articolul 8. Aceasta a susținut de asemenea, în temeiul articolului 6, că procedura pe care o inițiasse împotriva CMF a avut un caracter inechitabil întrucât instanțele au adoptat decizii arbitrare pe care nu le-au motivat.

Articolul 8

Părțile nu au contestat, iar Curtea a admis faptul că transmiterea de către CMF a unor astfel de informații sensibile angajatorului reclamantei constituia o atingere adusă dreptului său la viață privată. Ulterior, Curtea a examinat dacă divulgarea era „prevăzută de lege”, observând că acest lucru impunea respectarea dreptului intern, precum și o claritate rezonabilă în ceea ce privește întinderea și modul de exercitare a puterii de apreciere conferite autorităților publice.

În observațiile sale, guvernul a invocat articolul 8 din Legea 982 privind accesul la informații ca fiind temeiul juridic al atingerii aduse dreptului relevant. Curtea a observat, în primul rând, că numai guvernul, iar nu și Curtea Supremă, a făcut referire la un astfel de temei juridic al atingerii în discuție. Astfel, Curtea Supremă s-a limitat la a afirma că CMF avea dreptul să divulge informațiile în cauză angajatorului reclamantei, fără a cita un temei juridic pentru o astfel de divulgare. În al doilea rând, chiar presupunând că Curtea Supremă intenționase să se prevaleze de această dispoziție, s-a observat că, în sensul articolului 8, un medic nu ar fi avut dreptul să divulge o informație cu caracter personal, nici chiar angajatorului reclamantei, fără consimțământul acesteia din urmă.

În plus, s-a arătat că dreptul național și dreptul internațional relevant de care dispunea Curtea interziceau în mod expres divulgarea unor astfel de informații, până la punctul în care aceasta constituia chiar o infracțiune. Deși există excepții de la regula nedivulgării, niciuna dintre ele nu părea aplicabilă în situația reclamantei. Astfel, guvernul nu a demonstrat că asemenea excepții erau aplicabile. Rezulta de aici că atingerea adusă dreptului nu era „prevăzută de lege”. Prin urmare, nu mai era nevoie să se examineze dacă aceasta urmărea un scop legitim sau constituia, „într-o societate democratică, o măsură necesară”.

Prin urmare, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 6

Având în vedere concluziile de mai sus, Curtea a statuat că nu se ridică nicio problemă distinctă din perspectiva articolului 6.

Articolul 41

Curtea a statuat că guvernul trebuia să plătească reclamantei suma de 4 500 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 1 440 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

*Supravegherea secretă arbitrară și abuzivă a comunicațiilor
telefonice mobile în Rusia*

**HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA
ROMAN ZAKHAROV ÎMPOTRIVA RUSIEI**

(Cererea nr. 47143/06)

4 decembrie 2015

1. În fapt

Reclamantul, Roman Zakharov, era un resortisant rus născut în anul 1977 și redactor șef al unei edituri. Acesta s-a abonat la serviciile mai multor operatori de rețele mobile.

În luna decembrie 2003, el a inițiat proceduri judiciare împotriva a trei operatori de rețele mobile, denunțând o atingere adusă dreptului său la respectarea caracterului privat al comunicațiilor telefonice. Acesta a arătat că, potrivit legislației naționale în materie, în special în temeiul Ordonanței nr. 70 a Ministerului Comunicațiilor, operatorii mobili instalaseră echipamente care permiteau interceptarea fără restricții a tuturor comunicațiilor telefonice de către serviciile de securitate fără autorizație judiciară prealabilă. El a solicitat Tribunalului Districtual competent să dispună eliminarea echipamentelor instalate în temeiul Ordonanței nr. 70, care nu fusese niciodată publicată, și să se asigure că accesul la telecomunicații nu este acordat decât persoanelor autorizate. În luna decembrie 2005, Tribunalul Districtual din St. Petersburg a respins cererile domnului Zakharov, constatând că instalarea echipamentelor nu încălca, în sine, caracterul privat al convorbirilor sale și că reclamantul nu reușise să dovedească faptul că convorbirile sale telefonice fuseseră interceptate.

Reclamantul a atacat această decizie. El susținea că Tribunalul Districtual refuzase să primească mai multe documente cu valoare probatorie, printre care ordonanțe judiciare de autorizare a interceptării comunicațiilor telefonice ale mai multor persoane, ceea ce dovedea, în opinia sa, că operatorii de rețele mobile și agențiile de aplicare a legii erau apte din punct de vedere tehnic să intercepteze toate comunicațiile telefonice fără a obține o autorizație judiciară prealabilă. În luna aprilie 2006, Tribunalul Municipal din St. Petersburg a confirmat hotărârea în faza de apel, confirmând decizia Tribunalului Districtual.

2. Aprecierea Curții

Întemeindu-se pe articolul 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, domnul Zakharov s-a plâns de sistemul de interceptare disimulată a comunicațiilor telefonice mobile din Rusia, susținând că dreptul național aplicabil permitea serviciilor de securitate să intercepteze comunicațiile oricărei

persoane fără a obține o autorizație judiciară prealabilă. Prevalându-se de articolul 13, acesta s-a plâns în continuare că nu dispunea de un remediu efectiv la nivel național pentru a contesta această reglementare.

Articolul 8

Curtea a observat că, deși Convenția nu prevede instituirea unei acțiuni de tipul *actio popularis*, domnul Zakharov avea dreptul să pretindă că este victima unei încălcări a Convenției, chiar în situația în care el susținea că drepturile i-au fost încălcate prin simpla existență a unei reglementări care permitea adoptarea unor măsuri de supraveghere secrete, fără a putea pretinde că el însuși a făcut obiectul unei măsuri concrete de supraveghere. Având în vedere caracterul secret al măsurilor de supraveghere prevăzute de reglementarea în discuție, domeniul de aplicare larg al acestora - care afectează toți utilizatorii de comunicații telefonice mobile - și lipsa mijloacelor eficiente pentru a le contesta la nivel național, Curtea a considerat justificată o examinare *in abstracto* a reglementării relevante. Ținând seama de cele ce precedă, Curtea a considerat că domnul Zakharov nu avea nevoie să demonstreze că era supus riscului de a i se intercepta comunicările, simpla existență a reglementării în litigiu constituind în sine o atingere adusă drepturilor pe care i le conferea articolul 8.

După ce a constatat că interceptările comunicațiilor telefonice mobile aveau un temei juridic în dreptul rus — și anume Legea privind activitățile de cercetare operațională (denumită în continuare „OSAA”), Codul de procedură penală (denumit în continuare „CCrP”) și Ordonanța nr. 70 a Ministerului Comunicațiilor — care urmărea scopul legitim de protecție a securității naționale și a siguranței publice, Curtea a trebuit să verifice dacă această legislație internă era accesibilă și conținea măsuri de protecție și garanții adecvate și eficiente.

Accesibilitatea dreptului național

Curtea a considerat regretabil faptul că adendumurile la Ordonanța nr. 70 nu au fost publicate niciodată într-o publicație oficială accesibilă publicului larg. Cu toate acestea, considerând că reglementarea în discuție fusese publicată într-o revistă ministerială oficială și că putea fi consultată de publicul larg prin intermediul unei baze de date juridice private accesibile prin intermediul internetului, Curtea nu a considerat necesar să analizeze în mod mai detaliat problema accesibilității dreptului național.

Domeniul de aplicare al unor măsuri de supraveghere secrete

Curtea a considerat că legislația rusă clarifica suficient natura infracțiunilor care puteau conduce la emiterea unei ordonanțe de interceptare. În același timp, aceasta a observat cu îngrijorare că legea era lipsită de claritate în ceea ce privește

anumite categorii de persoane cărora le puteau fi interceptate telefoanele, și anume persoana care ar fi putut avea informații cu privire la o infracțiune sau care era relevantă pentru o cauză penală ori persoanele implicate în activități care puneau în pericol securitatea națională, militară, economică sau ecologică a Rusiei. În această privință, OSAA a lăsat autorităților o putere discreționară aproape nelimitată pentru a stabili în ce consta o astfel de amenințare și dacă aceasta era suficient de gravă pentru a justifica o supraveghere secretă.

Durata măsurilor de supraveghere secrete

Dreptul rus conținea norme clare în materie de durată și de reînnoire a interceptărilor care ofereau garanții adecvate împotriva abuzurilor. Cu toate acestea, Curtea a observat că obligația de a întrerupe interceptarea atunci când nu mai era necesară nu era menționată decât în CCRP, iar nu și în OSAA. De aici rezulta că interceptările din cadrul procedurilor penale aveau mai multe garanții decât cele legate de activități care puneau în pericol securitatea națională, militară, economică sau ecologică a Rusiei.

Modalități de stocare, utilizare, comunicare și distrugere a datelor interceptate

Curtea s-a convins că dreptul rus conținea norme clare care reglementau stocarea, utilizarea și comunicarea datelor interceptate, ceea ce făcea posibilă reducerea la minim a riscurilor de acces sau de divulgare neautorizată.

În ceea ce privește distrugerea unor astfel de date, Curtea a constatat că legislația rusă nu era suficient de clară, din moment ce permitea stocarea automată timp de șase luni a unor date nerelevante în cazurile în care persoana interesată nu era acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, însă în cazurile în care persoana interesată era acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, nu era clară în ceea ce privește împrejurările în care documentele interceptate urmau să fie stocate și distruse după încheierea procesului.

Autorizarea interceptărilor

Curtea a remarcat că dreptul rus conținea o garanție importantă împotriva unei supravegheri secrete arbitrare sau nediferențiate, impunând ca orice interceptare să fie autorizată de o instanță. Agenția de aplicare a legii care solicita o autorizație de interceptare trebuia să prezinte unei instanțe o cerere motivată în acest sens, iar această instanță trebuia să motiveze decizia de autorizare a interceptării.

În ceea ce privește întinderea controlului, controlul judiciar era limitat și, în pofida recomandărilor Curții Constituționale, instanțele nu verificau existența unei „suspecțiuni rezonabile” împotriva persoanei pentru care fusese

solicitată interceptarea și nici nu examinau dacă această interceptare era necesară și justificată. În consecință, cererile de interceptare erau de cele mai multe ori neînsoțite de elemente justificative, instanțele nesolicitând niciodată agenției de interceptare să prezinte astfel de elemente, întrucât simpla referire la existența unor informații referitoare la infracțiuni sau la activități care puneau în pericol securitatea națională, militară, economică sau ecologică era considerată suficientă pentru acordarea autorizației.

În ceea ce privește conținutul autorizației de interceptare, Curtea a observat că, spre deosebire de CCRP, OOSA acorda o foarte largă putere de apreciere autorităților de aplicare a legii. OOSA nu conținea cerințe nici în ceea ce privește conținutul cererii de interceptare, nici în ceea ce privește conținutul autorizației de interceptare, ceea ce însemna că instanțele acordau uneori autorizații de interceptare care nu menționau o persoană anume sau un număr de telefon exact care să fie înregistrat, ci autorizau interceptarea tuturor comunicațiilor telefonice în domeniul în care ar fi fost săvârșită o infracțiune, iar cu anumite ocazii, chiar fără a menționa durata pentru care această interceptare era autorizată. În plus, „procedura de urgență” nejudiciară prevăzută de OOSA – în temeiul căreia era permisă interceptarea comunicațiilor fără autorizație judiciară prealabilă până la 48 de ore – nu prezenta garanții suficiente pentru a asigura că interceptarea nu era utilizată decât în cazuri justificate în mod corespunzător. Procedurile de autorizare prevăzute de legea rusă nu erau de natură să garanteze că măsurile de supraveghere secrete nu erau dispuse în mod aleatoriu, nelegal sau fără o analiză prealabilă și adecvată.

În plus, Curtea a considerat că un sistem precum cel rus, care permitea serviciilor secrete și poliției să intercepteze direct comunicațiile fiecărui cetățean, fără a impune prezentarea unei autorizații de interceptare furnizorului de servicii de comunicații, era deosebit de susceptibilă de abuzuri. Necesitatea garanțiilor împotriva arbitrariului părea, așadar, a fi deosebit de importantă.

Supravegherea punerii în aplicare a măsurilor de supraveghere secrete

Curtea a examinat dacă supravegherea interceptărilor respecta cerințele Convenției potrivit cărora organele de supraveghere trebuiau să fie independente, susceptibile controlului public și învestite cu atribuții și competențe suficiente pentru a exercita un control eficient și continuu.

În primul rând, Curtea a observat că interzicerea consemnării sau a înregistrării interceptărilor prevăzută de dreptul rus făcea imposibilă, pentru autoritatea de supraveghere, identificarea interceptărilor efectuate fără o autorizație judiciară adecvată. Alături de capacitatea tehnică a autorităților de aplicare a legii de a intercepta în mod direct toate comunicațiile, această

lege a făcut ca orice mecanism de supraveghere să fie incapabil să detecteze interceptările nelegale, și deci ineficient.

În al doilea rând, supravegherea interceptărilor efectuate pe baza unor autorizații judiciare adecvate a fost încredințată președintelui, parlamentului și guvernului, care nu au primit nicio indicație, în temeiul dreptului rus, cu privire la modul în care puteau supraveghea aceste interceptări, precum și procurorilor competenți, ale căror modalități de numire și suprapuneri ale atribuțiilor, având în vedere că același parchet aproba cererile de interceptare și apoi supraveghea punerea lor în aplicare, puteau suscita îndoieli cu privire la independența lor. În plus, atribuțiile și competențele procurorilor erau foarte limitate, supravegherea exercitată de aceștia nu putea fi controlată de public, iar scurtele lor rapoarte semestriale privind măsurile de cercetare operațională erau documente confidențiale, nepublicate sau accesibile în alt mod publicului.

În sfârșit, Curtea a considerat că supravegherea exercitată de procurori asupra interceptărilor nu era de natură să ofere garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor. În această privință, domnul Zakharov a prezentat documente care ilustrau imposibilitatea procurorilor de a obține acces la materiale clasificate privind interceptarea, în timp ce guvernul nu a prezentat niciun raport de inspecție sau vreo rezoluție prin care procurorii dispuneau măsuri pentru a pune capăt sau pentru a remedia o încălcare constatată a legii.

Notificarea interceptării comunicațiilor și remediile disponibile

Problema notificării interceptării comunicațiilor era legată în mod inextricabil de eficacitatea căilor de atac jurisdicționale. Curtea a observat că, în Rusia, persoanele ale căror comunicații fuseseră interceptate nu au fost informate în niciun moment cu privire la acest fapt — cu excepția cazului în care aceste informații le-au devenit cunoscute ca urmare a utilizării lor ca elemente de probă în cadrul unei proceduri penale — și că posibilitatea de a obține informații cu privire la interceptări era deosebit de ineficientă.

Exista un remediu care era disponibil numai persoanelor care dispuneau de informații privind interceptarea comunicațiilor lor. Eficiența remediei în cauză era, așadar, subminată de lipsa obligației de notificare a persoanelor care făceau obiectul interceptării sau a posibilității adecvate de a solicita și de a obține informații cu privire la interceptări din partea autorităților. Astfel, dreptul rus nu prevedea o cale de atac jurisdicțională efectivă împotriva măsurilor de supraveghere secrete în cazurile în care nu era inițiată nicio procedură penală împotriva persoanei care făcea obiectul interceptării. În plus, dreptul rus nu prevedea remedii efective pentru o persoană care suspecta că făcuse obiectul unei supravegheri secrete. Privând persoana care făcea obiectul interceptării de posibilitatea efectivă de a contesta în mod retroactiv interceptările, dreptul

rus eluda astfel o garanție importantă împotriva recurgerii abuzive la măsuri de supraveghere secrete.

Concluzie

Curtea a concluzionat că dispozițiile dreptului rus care reglementau interceptările comunicațiilor nu prevedeau garanții adecvate și eficiente împotriva arbitrarului și a riscului de abuz. Lacunele cadrului juridic astfel cum a fost identificat de Curte indicau existența unor practici de supraveghere arbitrară și abuzive, astfel că legea rusă nu îndeplinea cerința „calității legii” și nu era în măsură să mențină interceptările comunicațiilor la ceea ce constituia „într-o societate democratică, o măsură necesară”. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție.

Articolul 13

Având în vedere concluziile rezultate în lumina articolului 8, nu mai era necesar să se analizeze separat plângerea întemeiată pe articolul 13.

Articolul 41

Curtea a statuat că constatarea unei încălcări constituia în sine o satisfacție echitabilă pentru orice prejudiciu moral suferit de reclamant. În plus, ea a considerat că Rusia trebuia să îi plătească reclamantului suma de 40 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Păstrarea amprentelor digitale și a profilurilor ADN de către autorități a constituit o încălcare a articolului 8

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA S. ȘI MARPER ÎMPOTRIVA REGATULUI UNIT

(Cererile nr. 30562/04 și 30566/04)

4 decembrie 2008

1. În fapt

Reclamanții, S. și Michael Marper, se născuseră în anul 1989 și, respectiv, în anul 1963 și locuiau în Regatul Unit.

La 19 ianuarie 2001, S., în vârstă de 11 ani la acel moment, a fost arestat și pus sub acuzație pentru tentativă de tâlhărie. I-au fost luate amprentele digitale și i-au fost prelevate eșantioane de ADN. El a fost achitat la 14 iunie 2001. Domnul Marper a fost arestat la 13 martie 2001, fiind acuzat de hărțuirea partenerei sale. I-au fost luate amprentele digitale și i-au fost prelevate eșantioane de ADN. La 14 iunie 2001, procesul a încetat în mod formal întrucât el și partenera sa s-au împăcat.

După încheierea procedurii, cei doi reclamanți au solicitat, fără succes, distrugerea amprentelor lor digitale și a eșantioanelor și profilurilor lor ADN. Aceste informații fuseseră stocate în temeiul unei legi care autoriza păstrarea lor fără limitare în timp.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții s-au plâns, în temeiul articolelor 8 și 14 din Convenție, cu privire la păstrarea de către autorități a amprentelor lor digitale, a eșantioanelor de celule și a profilurilor ADN după achitare sau după încetarea procesului penal.

Articolul 8

Curtea a considerat că eșantioanele de celule și profilurile ADN, precum și amprentele digitale, conțineau informații cu caracter personal sensibile și că păstrarea lor constituia o atingere adusă dreptului reclamanților la respectarea vieții private, în sensul articolului 8 paragraful 1 din Convenție. Curtea a observat de asemenea că păstrarea amprentelor digitale, a eșantioanelor biologice și a profilurilor ADN ale reclamanților avea un temei clar în dreptul intern prevăzut în Legea din 1984 și urmărea un scop legitim, și anume detectarea și, prin urmare, prevenirea criminalității.

Curtea a arătat că dreptul intern trebuia să ofere garanții adecvate care să împiedice orice utilizare a datelor cu caracter personal de natură să intre în conflict cu garanțiile prevăzute la articolul 8. În plus, necesitatea unor astfel

de garanții era cu atât mai mare în cazurile în care era vizată protecția datelor cu caracter personal care făceau obiectul unei prelucrări automate, îndeosebi atunci când aceste date erau utilizate de către poliție.

Aspectul care trebuia analizat de Curte în prezenta cauză era dacă păstrarea datelor referitoare la amprentele digitale și la ADN ale reclamantilor, în calitatea lor de învinuiți, deci fără a fi condamnați pentru anumite infracțiuni, constituia, într-o societate democratică, o măsură necesară.

Curtea a ținut seama în mod corespunzător de principiile esențiale ale instrumentelor relevante ale Consiliului Europei, precum și de dreptul și de practica celorlalte state contractante, potrivit cărora păstrarea datelor trebuia să fie proporțională în raport cu obiectivul colectării și limitată în timp.

La momentul respectiv, se pare că Regatul Unit era singura jurisdicție din cadrul Consiliului Europei care permitea păstrarea pe durată nedeterminată a amprentelor digitale și a materialului genetic de tip ADN ale oricărei persoane, de orice vârstă, care fusese suspectată de săvârșirea oricărui fel de infracțiune consemnată de poliție în registrul electronic național. Datele respective puteau fi păstrate independent de natura sau de gravitatea infracțiunii de care particularul fusese suspectat inițial sau de vârsta autorului său prezumat, păstrarea nu era limitată în timp și nu existau decât posibilități limitate pentru o persoană achitată de a obține ștergerea datelor sale din baza de date cu acoperire națională sau distrugerea materialului genetic prelevat.

Curtea a exprimat o preocupare deosebită cu privire la riscul de stigmatizare, rezultat din faptul că persoane aflate în situația reclamantilor, care nu făcuseră obiectul niciunei condamnări penale și care se puteau prevala de prezumția de nevinovăție, erau tratate în același mod cu persoanele condamnate. Astfel, păstrarea datelor persoanelor care nu fuseseră condamnate putea fi deosebit de prejudiciabilă mai ales în cazul minorilor precum primul reclamant, având în vedere situația lor specială și importanța dezvoltării și a integrării lor în societate.

În concluzie, Curtea a constatat că natura generalizată și nediferențiată a competențelor de păstrare a amprentelor digitale, a eșantioanelor de celule și a profilurilor ADN ale persoanelor suspectate, dar care nu fuseseră condamnate pentru nicio infracțiune, astfel cum au fost acestea exercitate în cazul reclamantilor, nu putea să stabilească un just echilibru între interesele publice și cele private concurente, precum și că statul pârât depășise orice marjă de apreciere acceptabilă în această privință. Prin urmare, păstrarea în discuție constituia o atingere disproporționată adusă dreptului la respectarea vieții private al reclamantilor și nu putea fi considerată o măsură necesară într-o societate democratică. Curtea a concluzionat că, în speță, a avut loc o încălcare a articolului 8.

Articolul 14 coroborat cu articolul 8

Având în vedere raționamentul de mai sus care a condus la concluzia sa din perspectiva articolului 8, nu mai era necesar să se examineze separat plângerea formulată în raport cu articolul 14.

Articolul 41

Curtea a considerat că constatarea unei încălcări, cu consecințele pe care aceasta le va avea în viitor, putea fi considerată o satisfacție echitabilă suficientă în ceea ce privește prejudiciul moral suferit de reclamanți. Curtea le-a acordat reclamanților suma de 42 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată, cu deducerea sumei deja plătite acestora pentru asistența judiciară.

Articolul 46

Curtea a observat că, în conformitate cu articolul 46 din Convenție, ar reveni statului pârât sarcina de a pune în aplicare, sub controlul Comitetului de Miniștri, măsuri adecvate, generale și/sau individuale, pentru a-și îndeplini obligațiile în vederea garantării dreptului la respectarea vieții private al reclamanților și al altor persoane aflate în situația lor.

*Colectarea și diseminarea datelor medicale ale reclamantei
și ale copiilor săi de către o autoritate publică către alte autorități,
fără acordul reclamantei, au încălcat articolul 8*

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA Y.Y. ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 40378/06)

23 februarie 2016

1. În fapt

Reclamanta, doamna Y.Y., era resortisant rus, se născuse în 1966 și locuia în St. Petersburg. În luna aprilie 2003, aceasta a născut prematur gemeni într-o maternitate situată în St. Petersburg (denumită în continuare „maternitatea”). Fiica sa a decedat la nouă ore după naștere, însă fiul său a supraviețuit după ce a fost transferat la unitatea de resuscitare și terapie intensivă a unui spital de copii la 20 de ore după naștere. Reclamanta a considerat că și fiica sa ar fi supraviețuit dacă ar fi fost transferată rapid către o unitate de resuscitare și terapie intensivă.

Din luna mai până în luna august 2003, mama reclamantei a trimis trei telegrame președintelui Federației Ruse. Ea s-a plâns că nepoata sa nu beneficiase de un tratament de urgență corespunzător din cauza unor liste lungi de așteptare și a întârzierii transferurilor și a solicitat guvernului să deschidă o anchetă cu privire la ceea ce s-a întâmplat.

Aceste telegrame au fost transmise Ministerului Sănătății al Federației Ruse (denumit în continuare „ministerul”). Ministerul a solicitat Comitetului de sănătate al Administrației orașului St. Petersburg (denumit în continuare „Comitetul”) să examineze acuzațiile și să procedeze în consecință. Comitetul a solicitat unui grup de experți să ancheteze cauza în baza datelor medicale ale reclamantei și ale gemenilor, care se găseau la maternitate și la spitalele de copii relevante. În raportul anchetei s-a concluzionat că fiica reclamantei beneficiase de un tratament adaptat stării sale, ținând seama de gravitatea sa. Comitetul a observat că astfel de cazuri prezentau un risc de deces de 80 % și că un transfer timpuriu nu garanta supraviețuirea. În septembrie 2003, raportul a fost transmis ministerului, iar mamei reclamantei i-a fost trimisă o scrisoare în care erau rezumate concluziile acestui raport. În decembrie 2003, reclamanta a primit o scrisoare similară cu cea trimisă mamei sale.

În februarie 2005, reclamanta a introdus o acțiune împotriva Comitetului, prin care solicita să se constate că acesta acționase în mod nelegal atunci când a colectat și a examinat datele sale medicale și pe cele ale copiilor săi și a comunicat ministerului raportul fără consimțământul său. Reclamanta a solicitat de asemenea ca acest raport să fie declarat lipsit de validitate. În

decembrie 2005, Tribunalul Districtual Kuybyshevskiy din St. Petersburg a respins cererea reclamantei și, în luna martie 2006, Tribunalul Municipal St. Petersburg a respins apelul formulat de aceasta.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta s-a plâns de faptul că drepturile sale întemeiate pe articolul 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței) au fost încălcate de Comitet atunci când a colectat și a examinat datele sale medicale și pe cele ale copiilor săi și când a transmis ministerului rezultatele acestei examinări fără consimțământul său.

Articolul 8

Curtea a luat notă de faptul că cele două părți admiteau că prima serie de telegrame, care a determinat Comitetul să colecteze, să ancheteze și să disemineze datele medicale ale reclamantei și ale copiilor săi, provenea de la mama reclamantei, iar nu de la reclamanta însăși. Consimțământul reclamantei nu a fost solicitat sau primit în nicio etapă. În plus, reclamanta a susținut că datele sale medicale includeau date cu caracter personal și sensibile, precum numărul de sarcini care nu au fost duse până la capăt. Curtea constatarea deja că divulgarea datelor medicale care conțineau date cu caracter personal și sensibil, fără consimțământul unui pacient, constituia o atingere adusă dreptului pacientului la respectarea vieții private. Deși guvernul a susținut că reclamanta formulase plângeri similare cu cele ale mamei sale, Curtea a observat că acest lucru nici nu fusese stabilit în cadrul procedurii civile naționale, și nici nu era susținut prin vreun element de probă.

În consecință, Curtea a statuat că măsurile în litigiu constituiau o atingere adusă dreptului reclamantei la respectarea vieții private, astfel cum este garantat la articolul 8 paragraful 1.

Curtea a examinat în continuare dacă atingerea adusă dreptului era justificată. Aceasta a arătat că, pentru a fi „prevăzută de lege”, măsura incriminată ar trebui să aibă un temei în dreptul intern și să fie compatibilă cu statul de drept. Astfel, legea ar trebui să fie accesibilă și previzibilă pentru a permite particularilor să își adapteze comportamentul. În plus, instanțele naționale ar trebui să exercite un control jurisdicțional considerabil asupra acțiunilor autorităților care aduc atingere drepturilor prevăzute în Convenție. S-a reamintit că autoritățile naționale sunt cele care trebuie să efectueze în primul rând clarificarea și interpretarea dreptului intern, deși era de competența Curții să verifice raționamentul lor.

În speță, Curtea a constatat mai întâi că, pentru a lua măsurile în litigiu, Comitetul nu s-a întemeiat pe nicio dispoziție de drept intern. Deși dreptul național conținea o listă exhaustivă a excepțiilor de la regula generală a

nedivulgării, instanțele nu s-au întemeiat pe niciuna dintre acestea pentru a ajunge la concluziile lor. În al doilea rând, Curtea nu a fost de acord cu concluzia instanțelor naționale potrivit căreia Comitetul era obligat să comunice informații confidențiale ministerului, întrucât instanțele nu au făcut trimitere la nicio dispoziție de drept intern pe care s-ar fi putut întemeia această soluție. Chiar presupunând că instanțele ar fi intenționat să se prevaleze de mai multe dispoziții referitoare la competențele generale ale ministerului și ale Comitetului, acestea nu conțineau norme specifice în materie de confidențialitate a datelor medicale. În consecință, s-a concluzionat că, în pofida posibilității formale de a solicita control juridicțional, reclamanta nu dispunea de un minimum de protecție împotriva arbitrarului și faptele contestate nu constituiau o aplicare previzibilă a legii ruse relevante.

Prin urmare, Curtea a statuat că atingerea adusă dreptului reclamantei la respectarea vieții private nu era prevăzută de lege în sensul articolului 8 paragraful 2, astfel că nu mai era obligată să stabilească dacă această atingere urmărea un scop legitim. S-a constatat că a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantei suma de 5 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 1 425 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

IX. Viață de familie

Refuzul de a permite contactul dintre reclamant și fiica sa adoptivă în timpul în care aceasta a fost retrasă din grija sa, în timpul spitalizării și în timpul îngrijirii de tip familial din cauză că reclamantul nu și-a dat consimțământul pentru tratamentul medical al fiicei sale a încălcat articolul 8, cu excepția perioadei în care încălcarea a fost proporțională din motive de carantină pentru gripă

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KUIMOV ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 32147/04)

8 ianuarie 2009

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant rus născut în anul 1958. În luna mai 2000, acesta a adoptat împreună cu soția sa o fetiță, care se născuse în 1997.

În octombrie 2003, părinții au contactat Spitalul Regional de Copii din Kirov (denumit în continuare „spitalul”) din cauza faptului că fiicei lor i se degrada vederea, era palidă, prezenta vărsături, apetit redus și lipsă de vitalitate. În cursul lunii următoare, ea a fost diagnosticată cu encefalomielită acută și, în pofida recomandărilor medicului, reclamantul și soția sa au refuzat să își dea consimțământul pentru spitalizare. Ea a fost însă spitalizată pentru a primi tratament, iar mama sa a stat cu ea.

La sfârșitul lunii octombrie și la începutul lunii noiembrie 2003, spitalul a indicat în mod repetat părinților că era necesar să transfere copilul la terapie intensivă, însă aceștia s-au opus. Reclamantul a susținut că, în noiembrie 2003, un angajat al spitalului și un bărbat care pretindea că este psihoterapeut i-au adresat întrebări soției sale. A rezultat că aceasta împiedicase personalul medical să ia măsuri medicale de urgență în privința copilului său, punând-i viața în pericol grav. Aceste fapte au dat naștere la suspiciuni cu privire la starea sa psihologică, iar interogatoriul a fost considerat justificat pentru protejarea vieții copilului. Concluzia a fost că ea „nu avea nevoie să primească tratament psihiatric”.

În luna noiembrie 2003, conducerea spitalului a informat părinții cu privire la decizia sa de a transfera copilul într-o unitate de terapie intensivă și de a-l separa de mamă. Conducerea spitalului i-a avertizat că, dacă mama refuza să părăsească spitalul, va contacta, pentru asistență, Agenția locală de încredințare și de protecție a copilului (denumită în continuare „agenția”).

În ziua următoare, reclamantul a formulat în fața Departamentului regional de sănătate din Kirov o reclamație cu privire la atingerea adusă vieții sale private și la vizita psihoterapeutului. Acesta și-a exprimat de asemenea îndoiala cu

privire la necesitatea internării fiicei sale la terapie intensivă. După aproximativ o lună, reclamația sa a fost respinsă.

La 11 decembrie 2003, medicul șef al spitalului, un reprezentant al agenției (denumit în continuare „reprezentantul”) și un ofițer de poliție au solicitat reclamantului și soției acestuia să interneze copilul în unitatea de terapie intensivă. În momentul în care aceștia au refuzat, reprezentantul agenției a emis un ordin de retragere a copilului din îngrijirea lor. Ulterior, reclamantul a formulat o acțiune în justiție împotriva acestui ordin, care a fost respinsă de Tribunalul Districtual în februarie 2004. Reclamantul a declarat apel, însă și acesta a fost respins în aprilie 2004.

Se pare că, după retragerea copilului din îngrijirea lor și pe tot parcursul anului 2004, reclamantul și soția acestuia au încercat să își viziteze fiica în numeroase rânduri pentru a-i aduce produse alimentare și jucării, însă autoritățile spitalicești și locale au refuzat să permită un astfel de contact, fără a-și motiva refuzul. În iunie 2004, părinții au introdus, fără succes, cereri de de emitere a unei somații judiciare împotriva spitalului și autorității locale, prin care solicitau ca acestea să fie împiedicate să se mai amestece în dreptul lor de a comunica cu copilul și de a participa la creșterea acestuia.

În noiembrie 2004, Parchetului de pe lângă Tribunalul Districtual Kirov i s-a admis în instanță cererea de revocare a adopției copilului, iar reclamantul a atacat această decizie. S-a observat că reclamantul mai adoptase alți trei copii, dintre care unul a decedat de o boală similară și un altul a făcut de asemenea obiectul unei decizii de revocare a adopției ca urmare a refuzului unui tratament medical. În decembrie 2004, Tribunalul Regional Kirov a anulat decizia de revocare a adopției, însă a confirmat decizia de transfer al custodiei copilului către agenție. Ulterior, procedura privind contactul cu copilul a fost reluată. Instanța a dispus ca administrația și spitalul să nu aducă atingere dreptului părinților de a comunica cu copilul lor și de a participa la creșterea sa. Calea de atac introdusă de administrație a fost respinsă în ianuarie 2005.

Începând cu 25 ianuarie 2005, conducerea centrului de asistență maternală a refuzat să îi acorde reclamantului accesul la copil pentru motivul că fusese instituită carantină din cauza unei epidemii de gripă. Cu toate acestea, ei au putut să vorbească la telefon și să se vadă printr-un geam. Atunci când carantina a fost ridicată la 24 martie 2005, reclamantului i-a fost permis imediat contactul personal în mod periodic.

La 13 octombrie 2005, Tribunalul Districtual Pervomayskiy a statuat că fetița putea să revină la părinții săi, lucru care s-a și întâmplat la 2 noiembrie 2005.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns, invocând articolul 8, că autoritățile i-au refuzat accesul la copilul său după ce a fost retras din îngrijirea sa, în timpul șederii în spital și în timpul în care a beneficiat de îngrijire de tip familial.

Articolul 8

Curtea a reamintit că beneficiul reciproc pe care îl aduce părinților și copiilor compania celuilalt constituia un element fundamental al vieții de familie și că această relație nu încetează prin faptul că un copil este luat în îngrijire de tip familial. În consecință, Curtea a constatat că restricțiile privind accesul reclamantului la copilul său impuse între 11 decembrie 2003 (atunci când fetița a fost retrasă din îngrijirea sa pentru tratament medical) și 2 noiembrie 2005 (data la care a revenit în îngrijirea reclamantului și a soției sale), constituiau un amestec în exercitarea dreptului său la respectarea vieții de familie.

Curtea a analizat mai departe aspectul dacă măsura în cauză era „prevăzută de lege”. Aceasta a amintit caracterul limitat al competenței sale de control al conformității cu dreptul intern și că revine în primul rând autorităților naționale sarcina de a interpreta și de a aplica legea. Curtea a observat că restricțiile privind accesul la copil fuseseră examinate de instanțele naționale și că nu exista niciun element în hotărârile lor care să permită să se concluzioneze că acestea erau contrare dreptului rus. Atingerea în cauză era, așadar, „prevăzută de lege”. În plus, s-a observat că restricțiile privind accesul reclamantului la copil au fost impuse în scopul legitim de a proteja sănătatea și drepturile copilului.

În continuare, s-a examinat dacă măsurile în cauză puteau fi considerate necesare „într-o societate democratică”, și anume, dacă erau proporționale cu scopul legitim urmărit. S-a subliniat aspectul cu privire la marja de apreciere a statului. S-a reamintit de asemenea că un ordin de plasare în îngrijire de tip familial ar trebui să fie considerat, în principiu, o măsură temporară, care trebuie să înceteze de îndată ce împrejurările o permit, și că orice măsură de exercitare a îngrijirii temporare ar trebui să corespundă obiectivului final de a reuni părinții și copilul. Astfel, restricțiile grave și și de durată ale accesului pe o perioadă lungă erau deosebit de susceptibile să fie disproporționale în raport cu scopurile legitime urmărite. Curtea a considerat oportun să examineze separat plângerile reclamantului cu privire la două intervale de timp: intervalul dintre 11 decembrie 2003 și 25 ianuarie 2005 și, respectiv, intervalul dintre 25 ianuarie și 2 noiembrie 2005.

În ceea ce privește primul interval, Curtea a observat că fetița a fost retrasă din îngrijirea familiei sale la 11 decembrie 2003 și că, în pofida cererilor explicite și multiple ale reclamantului și ale soției acestuia de a-și vedea fiica, autoritățile le-au refuzat acest lucru timp de un an o lună și cincisprezece

zile, până la 25 ianuarie 2005, dată la care instanțele naționale au ordonat autorităților să nu aducă atingere dreptului părinților de a comunica cu copilul lor și de a participa la creșterea acestuia. S-a arătat că nici retragerea copilului din îngrijirea familiei sale adoptive, nici transferul custodiei către Agenție, la 28 decembrie 2004, nu îl împiedicau pe reclamant, în temeiul dreptului rus, să își exercite dreptul de a comunica cu copilul, cu condiția ca acest lucru să nu aibă un efect negativ asupra fetei.

Prin urmare, Curtea a constatat o încălcare a articolului 8 din cauza restricțiilor grave și nejustificate impuse de autorități asupra accesului reclamantului la copil între 11 decembrie 2003 și 25 ianuarie 2005.

În ceea ce privește pretinsa lipsă de acces între 25 ianuarie și 25 martie 2005, Curtea a acceptat explicațiile guvernului, întrucât din înscrisurile din dosar rezulta în mod clar că accesul în centrul de îngrijire de tip familial fusese restricționat din cauza carantinei instituite pentru prevenirea răspândirii gripei. Aceasta nu a avut o durată nerezonabil de mare și, în plus, reclamantului i s-a permis să vină și să își vadă copilul prin geamul din sticlă atât în februarie, cât și în martie 2005. De asemenea, după ridicarea carantinei instituite din cauza gripei, la 25 martie, și până la 2 noiembrie 2005, când copilul a revenit în îngrijirea reclamantului și a soției sale, reclamantului i s-a permis să își viziteze fetița săptămânal, timp de aproximativ o oră. În cursul majorității acestor întâlniri, reclamantul a avut de asemenea posibilitatea de a se întâlni cu medicul pediatru și cu tutorele fetei, precum și de a-i da acesteia dulciuri, haine și alte lucruri. Prin urmare, Curtea nu a constatat nicio încălcare a articolului 8 în virtutea restricțiilor impuse de autorități în această perioadă.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 5 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 5 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Decizia generală de a nu returna corpurile insurgenților decedați familiilor lor sau de a nu divulga locurile în care au fost îngropate considerată disproporționată față de scopurile legitime urmărite, cu încălcarea articolului 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SABANCHIYEVA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 38450/05)

6 iunie 2013

1. În fapt

Reclamanții erau 50 de resortisanți ruși care locuiau în localitatea Nalchik din Republica Cabardino-Balcară. Aceștia susțineau că erau rudele a 55 de insurgenți care fuseseră uciși într-un atac împotriva agențiilor de aplicare a legii din Nalchik, care avusese loc în octombrie 2005. Autoritățile au recunoscut că toate persoanele decedate menționate de reclamanți făceau parte dintre cei uciși în urma atacului.

Imediat după atacuri, unii dintre reclamanți au semnat petiții colective prin care solicitau returnarea corpurilor rudelor lor pentru a fi îngropate, însă aceste petiții nu au avut niciun rezultat. În sfârșit, printr-o decizie din 15 mai 2006, autoritățile au decis să nu returneze corpurile insurgenților și, în schimb, să le incinereze fără a le comunica reclamanților unde au depus cenușa. Încercările inițiale ale reclamanților de a obține un control jurisdicțional asupra deciziei au fost lipsite de rezultat, întrucât instanțele au refuzat să examineze argumentele acestora. Unii dintre reclamanți au contestat în fața Curții Constituționale Legea privind combaterea terorismului și Decretul din 2003. Printr-o hotărâre pronunțată în 2007, Curtea Constituțională a confirmat că reglementările în cauză erau constituționale. Aceasta a interpretat însă reglementările în sensul că împiedicau autoritățile să îngroape corpurile persoanelor decedate dacă decizia autorității competente nu era confirmată în instanță.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții s-au plâns, în temeiul articolului 3, de condițiile în care autoritățile au depozitat corpurile rudelor lor decedate în vederea identificării. Aceștia susțineau în special că, în primele patru zile de la atac, unele dintre corpuri fuseseră depozitate în afara morgii orașenești din cauza lipsei de spațiu și, după aceea, fuseseră depozitate unul peste celălalt în vagoane frigorifice. În plus, invocând articolele 8, 13 și 14, aceștia s-au plâns de refuzul autorităților de a le returna corpurile rudelor lor și au susținut că reglementarea respectivă era discriminatorie, întrucât viza exclusiv adepții credinței islamice. Ei au mai

susținut, invocând articolul 38, că guvernul a reținut documente din dosarul lor care erau relevante pentru cauză.

Articolul 3

Curtea a subliniat că, pentru a intra sub incidența articolului 3, relele tratamente trebuie să atingă un nivel minim de gravitate. Aprecierea acestui nivel minim depinde de toate împrejurările speței, precum durata tratamentului, efectele sale fizice și/sau psihice și, în anumite cazuri, sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei. Curtea a adoptat o abordare restrictivă a plângerilor privind suferința morală a rudelor victimelor prezumate ale operațiunilor de securitate desfășurate de autorități. De exemplu, deși un membru al familiei unei „persoane dispărute” a susținut cu succes că a fost victima unui tratament contrar articolului 3, același principiu nu s-ar aplica în mod normal situațiilor în care persoana luată în custodie a fost ulterior găsită moartă. S-a reamintit de asemenea că acuzațiile de rele tratamente trebuie susținute cu elemente de probă adecvate, care sunt apreciate în raport cu criteriile privind nivelul probatoriu „dincolo de orice îndoială rezonabilă”. Aceasta a adăugat că astfel de elemente de probă puteau rezulta din coexistența unor atingeri suficient de puternice, de clare și de concordante sau din prezumții de fapt similare, care nu au fost răsturnate.

S-a admis că condițiile de depozitare a corpurilor rudelor ar fi putut cauza suferințe reclamanților, guvernul admitând că instalațiile locale de depozitare frigorifică nu fuseseră suficiente pentru a depozita toate corpurile în primele patru zile după atac și că, chiar și ulterior, acestea au trebuit să fie depozitate unul peste celălalt în vagoane frigorifice. Totuși, aceste deficiențe rezultaseră din dificultățile logistice cauzate de evenimentele din octombrie 2005, precum și de numărul ridicat de victime. Nu existase nicio intenție deliberată de a supune reclamanții unui tratament inuman sau de a le cauza suferințe psihologice. În plus, decesul rudelor reclamanților nu fusese provocat de fapte ale autorităților contrare articolului 2, spre deosebire de jurisprudența menționată mai sus, și nu s-ar fi putut afirma că reclamanții suferiseră din cauza unor incertitudini prelungite cu privire la soarta rudelor lor, ținând seama de participarea lor voluntară la procesul de identificare. Curtea a constatat că situația reclamanților nu se distingea din punct de vedere emoțional sau din punctul de vedere al naturii sale de tulburarea emoțională care putea fi considerată ca fiind în mod inevitabil cauzată oricărui membru de familie al unei persoane decedate într-o situație similară. Prin urmare, nu a existat o încălcare a articolului 3.

Articolul 8

Curtea a observat că, în Rusia, rudele persoanelor decedate care doreau să organizeze funeralii beneficiau în general de o garanție legală de returnare

promptă a corpurilor persoanelor decedate în vederea înmormântării, după ce se constata cauza decesului. Prin urmare, refuzul autorităților de a returna corpurile persoanelor decedate constituise o excepție de la regula generală. În plus, aceasta lipsise în mod clar reclamanții de posibilitatea de a organiza și de a participa la înmormântarea rudelor lor, precum și de a cunoaște locul în care se afla cimitirul pentru eventuale vizite. Prin urmare, deciziile de a nu returna corpurile persoanelor decedate familiilor lor constituiau o ingerință în viața privată și de familie a reclamanților, cu excepția celei de a nouăsprezecea reclamante, care nu era căsătorită oficial cu una dintre victime, ci trăia cu acesta din februarie 2005, caz în care s-a constatat că decizia nu constituia decât o ingerință în viața sa privată.

Curtea a considerat de asemenea că refuzul autorităților de a restitui corpurile persoanelor decedate, întemeiat pe Legea privind combaterea terorismului și pe Decretul din 2003, avea un temei legal în dreptul rus. Acest refuz urmărea de asemenea scopuri legitime, și anume prevenirea tulburărilor din timpul funeraliilor, protejarea sentimentelor rudelor victimelor și reducerea la minimum a impactului psihologic asupra populației.

În continuare, Curtea și-a îndreptat atenția înspre aspectul dacă „într-o societate democratică”, aceasta constituie o măsură necesară, cu alte cuvinte dacă aceasta răspundea unei „nevoi sociale imperative” și în special dacă era proporțională cu scopul legitim urmărit și dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a o justifica erau „pertinente și suficiente”. S-a subliniat că autoritățile naționale competente dispun de o marjă de apreciere care variază în funcție de anumite elemente care includ natura dreptului în cauză, importanța acestuia pentru particulari, natura atingerii aduse și obiectivul urmărit de această atingere. Curtea a reiterat că, în cauzele rezultate din petiții individuale, nu îi revine în mod normal sarcina de a controla legislația relevantă sau o practică specială *in abstracto*. Acestea îi revine mai degrabă sarcina de a stabili efectul atingerii aduse dreptului la viața privată și de familie al particularilor reclamanți.

Curtea a menționat că era conștientă de faptul că statele se confruntau cu provocări deosebite atunci când era vorba de terorism și de violența pe care acesta îl implica și că, în acest temei, era în mod rezonabil de așteptat ca autoritățile să intervină în vederea evitării unor eventuale perturbări sau acțiuni nelegale din partea persoanelor care sprijineau sau care se opuneau faptelor persoanelor decedate. Cu toate acestea, Curtea a putut admite cu dificultate că obiectivele invocate de guvern, deși legitime, reprezentaseră o justificare viabilă pentru a refuza reclamanților orice participare la ceremoniile funerare sau, cel puțin, o anumită posibilitate de a-și prezenta ultimele omagii. Astfel, interdicția totală de divulgare a locului în care se aflau mormintele a rupt definitiv orice legătură dintre reclamanți și rămășițele rudelor lor decedate.

În plus, atunci când au decis să nu returneze corpurile persoanelor decedate, autoritățile nici nu au recurs la o abordare de la caz la caz, nici nu au luat în considerare împrejurările proprii fiecăruia dintre decedați și membrilor familiei acestora. Dimpotrivă, aceste decizii fuseseră pur automate și ignoraseră obligația care revenea autorităților în temeiul articolului 8 de a se asigura că orice atingere adusă dreptului la respectarea vieții private și de familie să fie justificată și proporțională în împrejurările proprii ale fiecărui caz. În lipsa unei astfel de abordări individualizate, acest refuz părea că urmărea în principal un efect punitiv asupra reclamanților, prin transferul responsabilității consecințelor defavorabile ale activității persoanelor decedate asupra rudelor acestora.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că refuzul de a a restitui corpurile persoanelor decedate familiilor lor constituia o încălcare a drepturilor reclamanților la respectarea vieții private și de familie, cu excepția celei de a nouăsprezecea reclamante, în cazul căreia s-a constatat că acest refuz nu constituia decât o încălcare a dreptului său la respectarea vieții private.

Articolul 13 coroborat cu articolul 8

S-a observat că articolul 13 garantează disponibilitatea unui remediu la nivel național care să asigure posibilitatea formulării unei plângeri cu privire la încălcarea drepturilor prevăzute de Convenție. Deși statele dispun de putere de apreciere, remediu trebuie să implice un organism competent care să soluționeze plângerile pe fond și care să acorde reparații adecvate. Curtea a reiterat că întinderea acestei obligații variază în funcție de natura plângerii reclamanților, dar că, în orice caz, remediu trebuie să fie „efectiv” atât în practică, cât și în drept, în special în sensul că exercitarea acestuia nu trebuie să fie împiedicată în mod nejustificat de acțiunile sau inacțiunile autorităților statului.

Curtea a constatat lipsa unui control jurisdicțional efectiv în ceea ce privește deciziile autorităților de a nu restitui corpurile persoanelor decedate familiilor lor. Deși hotărârea din 2007 adoptată de Curtea Constituțională a adus o îmbunătățire a situației reclamanților, instanțelor ruse nu le rămăsese decât competența de a controla legalitatea formală a măsurilor, iar nu necesitatea măsurii ca atare. Prin urmare, reglementarea nu oferea reclamanților garanții procedurale suficiente împotriva arbitrarului. Astfel, aceștia nu beneficiaseră de posibilitatea efectivă de a formula o cale de atac împotriva deciziei din 15 mai 2006 din cauza refuzului autorităților de a le transmite o copie a deciziei lor și din cauza competenței limitate a instanțelor în ceea ce privește controlul jurisdicțional al unor asemenea decizii. Prin urmare, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 13 coroborat cu articolul 8.

Articolul 14 coroborat cu articolul 8

Curtea nu a constatat existența niciunui indiciu care să îi permită să concluzioneze că reglementarea în cauză fost îndreptată exclusiv împotriva adeptilor credinței islamice. Prin urmare, Curtea a concluzionat că nu a avut loc o încălcare a articolului 14 coroborat cu articolul 8.

Articolul 38

Această obligație impune statelor să acorde Curții toate facilitățile necesare pentru a efectua o examinare corespunzătoare și eficientă a cererilor. Constatând că guvernul a prezentat copii ale unor documente care facilitaseră în mod considerabil cercetarea cauzei, Curtea a concluzionat că nu a existat o încălcare a articolului 38.

Articolul 41

Curtea a statuat că constatarea unei încălcări constituie o satisfacție echitabilă suficientă a prejudiciului moral pretins de reclamânți și a acordat acestora, împreună, suma de 15 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

X. Libertatea de exprimare/dreptul la informare

Faptul că autoritățile nu au informat populația locală cu privire la riscul unui accident la o uzină chimică apropiată și cu privire la procedura care trebuie urmată în cazul producerii unui astfel de eveniment a încălcat articolul 8

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA GUERRA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ITALIEI

(Cererea nr. 14967/89)

19 februarie 1998

1. În fapt

Toți cei 40 de reclamanți locuiau în Manfredonia, localitate situată la aproximativ un kilometru de uzina chimică a Enichem din Monte Sant'Angelo. Uzina producea îngrășăminte și caprolactamă și fusese calificată ca prezentând „risc ridicat” în 1988 în temeiul Decretului prezidențial nr. 175 (denumit în continuare „DPR 175/88”), care a pus în aplicare Directiva 82/501/CEE a Consiliului Comunităților Europene (denumită în continuare „Directiva Seveso”) privind pericolele legate de accidente majore provenite din activități industriale periculoase pentru mediu și pentru populația locală.

Guvernul nu a contestat susținerea reclamanților potrivit căreia ciclul de producție al uzinei emitea cantități mari de gaz inflamabil și de trioxid de arsen. În plus, în uzină se produsese deja accidente periculoase. Accidentul cel mai grav s-a produs la 26 septembrie 1976, când coloana de spălare a gazelor de sinteză în fabricarea amoniacului a explodat și au fost evacuate mai multe tone de carbonat de potasiu și de soluție de bicarbonat, care conțin trioxid de arsen. În urma acestui accident, 150 de persoane au fost spitalizate cu intoxicație acută cu arsenic. În plus, într-un raport din 8 decembrie 1988, o comisie de experți tehnici desemnată de Consiliul Districtului Manfredonia a constatat că emisiile uzinei erau deseori direcționate către Manfredonia. Raportul arăta de asemenea că uzina nu îi acordase comisiei permisiunea de a efectua propriul său control și că rezultatele unui studiu realizat de uzină evidențiau că echipamentele de prelucrare a emisiilor erau inadecvate și că evaluarea efectelor asupra mediului era incompletă.

Articolele 11 și 17 din DPR nr. 175/88 impuneau autorităților să informeze populația locală cu privire la pericolele pe care le prezenta activitatea industrială, precum și cu privire la măsurile de siguranță, planurile de urgență și procedura în caz de accident. În septembrie 1993, Ministerul Mediului și Ministerul

Sănătății au adoptat concluzii privind siguranța uzinei care cuprindeau mai multe sugestii pentru îmbunătățirea situației și furnizau prefectului din Foggia instrucțiuni referitoare la planul de urgență.

Uzina a încetat să producă îngrășăminte în 1994, dar a continuat să funcționeze ca centrală termoelectrică și instalație de tratare a reziduurilor furajere și a apelor uzate. Cu toate acestea, într-o scrisoare din 7 decembrie 1995 adresată Comisiei Europene a Drepturilor Omului, primarul localității Sant'Angelo a arătat că nu primise niciun document referitor la ancheta ministerelor și că Consiliul Districtului aștepta încă instrucțiunile serviciului de apărare civilă pentru a decide măsurile și procedurile de siguranță corespunzătoare.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții susțineau că faptul că autoritățile nu i-au informat cu privire la riscul de accident în uzină și la modul în care ar trebui să procedeze în cazul producerii unui astfel de eveniment constituia o încălcare a articolelor 10, 8 și 2 din Convenție.

Articolul 10

Reclamanții susțineau că articolul 10 impunea statelor o obligație pozitivă de a colecta, de a prelucra și de a difuza către public informații privind mediul, întrucât aceste informații nu ar fi putut să devină publice altfel. Cu toate acestea, Curtea nu a acceptat această opinie. Deși dreptul publicului de a primi informații includea libertatea presei, faptele din prezenta cauză se distingueau net de jurisprudența Curții în materie, întrucât reclamanții denunțau eșecul unui sistem instituit de DPR nr. 175/88 în temeiul Directivei Seveso.

Libertatea de a primi informații în temeiul articolului 10 interzice statului să restricționeze primirea de informații de către particulari de la alți particulari. Această libertate nu ar putea fi interpretată în sensul că impune statului obligații pozitive de colectare și de difuzare a informațiilor. În consecință, Curtea a statuat că articolul 10 nu era aplicabil în prezenta cauză.

Articolul 8

Curtea a constatat că, în anul 1976, 150 de persoane au fost spitalizate din cauza intoxicației acute cu arsenic după o explozie în urma căreia din coloana de spălare a gazelor din cadrul uzinei au fost evacuate mai multe tone de carbonat de potasiu și de soluție de bicarbonat cu conținut de trioxid de arsen. În plus, raportul din 8 decembrie 1988 concluziona că emisiile provenite de la uzină erau adesea direcționate către Manfredonia. Prin urmare, articolul 8 era aplicabil în speță, emisiile toxice având o incidență directă asupra dreptului reclamanților la respectarea vieții private și de familie. Nu se poate afirma că a

existat un „amestec” al Italiei în exercitarea acestui drept, întrucât reclamanții nu s-au plâns decât de lipsa de acțiune a statului. Cu toate acestea, articolul 8 impune de asemenea o obligație pozitivă de a asigura o protecție eficientă împotriva unei atingeri arbitrare a dreptului reclamanților la respectarea vieții private și de familie.

O poluare gravă a mediului poate afecta bunăstarea particularilor și îi poate împiedica să se bucure de locuința lor într-un mod care le afectează negativ viața privată și de familie. În pofida adoptării, în septembrie 1993, a unui plan de urgență de către Ministerul Mediului și de către Ministerul Sănătății, reclamanții au așteptat până în 1994, moment în care producția de îngrășăminte încetase deja, informații esențiale care le-ar fi permis să evalueze riscul pe care îl presupunea pentru familiile lor șederea în continuare în Manfredonia. Prin urmare, statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamanților la respectarea vieții private și de familie. În consecință, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 2

Având în vedere concluzia la care a ajuns prin raportare la articolul 8, Curtea a statuat că nu mai era necesară examinarea cauzei din perspectiva articolului 2.

Articolul 50 (devenit articolul 41)

Curtea a acordat fiecărui reclamant suma de 100 000 000 ITL (aproximativ 51 688 de euro) cu titlu de prejudiciu moral.

Refuzul de a furniza unui ONG informații cu privire la o problemă de interes public a încălcat dreptul său de acces la informații prevăzut la articolul 10

HOTĂRÂREA MARII CAMERE ÎN CAUZA MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG ÎMPOTRIVA UNGARIEI

(Cererea nr. 18030/11)

8 noiembrie 2016

1. În fapt

Reclamanta, Magyar Helsinki Bizottság (Comitetul Maghiar de la Helsinki), era o organizație neguvernamentală (ONG) înființată în anul 1989. Activitățile sale principale constau în supravegherea modului în care erau puse în aplicare în Ungaria standardele internaționale în materie de drepturi ale omului și monitorizarea activităților legate de drepturile omului ale agențiilor de aplicare a legii și ale sistemului judiciar.

Între anii 2005 și 2009, reclamanta ONG a realizat o serie de proiecte prin care a examinat punerea în aplicare efectivă a dreptului la apărare în Ungaria, concluzionând că numirea *ex officio* a avocatului apărării nu funcționa în mod adecvat. În 2009, aceasta a lansat un nou proiect care viza înlocuirea sistemului existent de desemnare discreționară cu un sistem computerizat care se baza pe desemnare aleatorie. Pentru acest proiect, organizația a solicitat de la douăzeci și opt de departamente de poliție numele avocaților din oficiu aleși în 2008, precum și numărul de desemnări ale fiecărui avocat. Aceste cereri au fost formulate în temeiul dispozițiilor referitoare la divulgarea unor informații de interes public din Legea maghiară privind datele.

Majoritatea departamentelor de poliție au transmis informațiile solicitate fie imediat, fie în urma unei contestații judiciare formulate cu succes de reclamanta ONG. Cu toate acestea, două departamente de poliție au respins cererea pentru motivul că numele avocaților apărării nu erau date de interes public și nici informații care făceau obiectul divulgării în interesul public în temeiul articolului 19 alineatul (4) din Legea privind datele.

În septembrie 2009, reclamanta ONG a contestat respingerea dezvăluirii informațiilor solicitate menționată mai sus în fața Tribunalului Districtual Debrețin care, în octombrie 2009, a dispus ca cele două departamente de poliție să transmită informațiile relevante în termen de 60 de zile. Cele două departamente au formulat apel în fața Tribunalului Regional al Districtului Hajdú-Bihar, care a anulat hotărârea pronunțată în primă instanță și a respins în totalitate cererea reclamantei ONG. Organizația a formulat atunci o cale de atac împotriva hotărârii pronunțate în a doua instanță, însă aceasta a fost respinsă de Curtea Supremă în luna septembrie 2010.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta ONG s-a plâns că faptul că autoritățile nu i-au permis accesul la informațiile pe care aceasta le-a solicitat de la anumite departamente de poliție constituia o încălcare a drepturilor sale prevăzute la articolul 10 din Convenție.

Articolul 10

În cursul evaluării aplicabilității articolului 10 în speță, Curtea a admis că, în pofida faptului că textul articolului 10 paragraful 1 nu include libertatea de a căuta informații, acest articol putea fi interpretat în sensul că include, în împrejurările cauzei, un drept de acces la informații deținute de stat.

În special, având în vedere principiul garantării concrete și eficiente a drepturilor conferite de Convenție, Curtea a statuat că dreptul unui particular de a primi acces la informații deținute de o autoritate publică sau o obligație a guvernului de a comunica aceste informații particularului se pot naște în împrejurări în care accesul la informații este esențial pentru exercitarea de către particular a dreptului său la libertatea de exprimare, în special „libertatea de a primi și a comunica informații”, iar refuzul său constituie un amestec în exercitarea acestui drept. Curtea a stabilit că criteriile de evaluare a aspectului dacă împrejurările specifice ale unei cauze intrau în domeniul de aplicare al unui astfel de drept trebuie să includă următoarele condiții preliminare: scopul cererii ar trebui să fie acela de a permite persoanei interesate să își exercite libertatea de a primi și de a comunica informații și idei altora, reclamantul ar trebui să acționeze în funcția sa de organism de apărare a intereselor societății, iar informațiile solicitate trebuie să privească un aspect de interes public, precum și să fie pregătite și disponibile.

Având în vedere cele de mai sus, Curtea a considerat că informațiile solicitate de reclamanta ONG de la departamentele de poliție relevante erau necesare pentru finalizarea anchetei privind funcționarea sistemului avocaților din oficiu, desfășurată de aceasta în calitatea sa de organizație neguvernamentală în domeniul drepturilor omului, pentru a contribui la o dezbatere cu privire la o problemă care prezenta un interes public evident. Refuzându-i acesteia accesul la informațiile solicitate, care erau pregătite și disponibile, autoritățile naționale au adus atingere exercitării de către reclamanta ONG a libertății sale de a primi sau de a comunica informații într-un mod care afecta însăși esența drepturilor sale conferite de articolul 10.

Afirmând aplicabilitatea articolului 10 în speță, Curtea a procedat în continuare la evaluarea aspectului dacă atingerea adusă exercitării acestui drept era justificată. În această privință, Curtea a admis că atingerea era prevăzută

de lege și că restricția privind libertatea de exprimare a reclamantei urmărea scopul legitim de a proteja drepturile celorlalți.

Problema centrală care stătea la baza reclamației formulate de reclamanta ONG era aceea că informațiile solicitate erau calificate de autorități drept date cu caracter personal care nu erau supuse divulgării, presupunând că, potrivit dreptului maghiar, noțiunea de date cu caracter personal cuprindea orice informație susceptibilă să identifice un particular. Aceste informații nu erau susceptibile de divulgare, cu excepția cazului în care această posibilitate era prevăzută în mod expres de lege sau dacă aceste informații erau legate de exercitarea atribuțiilor municipale sau guvernamentale ori erau legate de alte persoane care exercitau funcții publice. Întrucât hotărârea Curții Supreme a exclus avocații din oficiu din categoria „altor persoane care exercită funcții publice”, nu exista nicio altă posibilitate juridică pentru reclamanta ONG de a susține că divulgarea informațiilor era necesară pentru îndeplinirea funcțiilor sale de organism de apărare a intereselor societății.

Informațiile solicitate priveau numele avocaților din oficiu și de câte ori fuseseră aceștia desemnați să acționeze ca avocați în anumite jurisdicții. Pentru Curte, solicitarea acestor nume, deși constituiau date cu caracter personal, privea în principal exercitarea de activități profesionale în cadrul unor proceduri publice și, prin urmare, a unor activități care nu aveau un caracter privat. În plus, informațiile solicitate nu priveau acțiunile sau deciziile avocaților din oficiu în legătură cu exercitarea atribuțiilor lor în calitate de reprezentanți legali sau consultațiile oferite clienților lor. În plus, Curtea a constatat că divulgarea informațiilor menționate nu ar fi supus avocații din oficiu unei expuneri care depășea ceea ce aceștia ar fi putut eventual să prevadă cu ocazia înregistrării ca avocat din oficiu, considerând că informațiile solicitate, deși necolectate la momentul anchetei, puteau fi cunoscute de publicul prin alte mijloace.

În acest context, caracterizat de natura informațiilor care priveau activități de interes public și de faptul că acestea erau deja accesibile publicului și divulgarea lor era previzibilă, Curtea a constatat că nu exista niciun motiv pentru guvern să invoce articolul 8 și să încerce să găsească un echilibru între dreptul reclamantei ONG de a primi informații prevăzute la articolul 10 și dreptul la respectarea vieții private al avocaților apărării prevăzute la articolul 8. Curtea a subliniat că protecția intereselor private ale avocaților din oficiu constituia un scop legitim care permitea restrângerea libertății de exprimare; aceasta a considerat totuși că mijloacele utilizate pentru protejarea acestor interese nu erau proporționale cu scopul urmărit, prin aceea că, într-o societate democratică, nu constituiau măsuri necesare, în sensul articolului 10 paragraful 2 din Convenție.

Curtea a concluzionat că reglementarea maghiară relevantă, astfel cum a fost interpretată de instanțele naționale competente, excludea orice apreciere utilă a drepturilor la libertatea de exprimare ale reclamantei în temeiul articolului

10, în situația în care orice restricție asupra publicației planificate a reclamantei ONG - care avea scopul de a contribui la o dezbatere privind o problemă de interes public, care era de asemenea strâns legată de un drept de importanță primordială, și anume dreptul la un proces echitabil - ar fi necesitat cel mai strict control. Informațiile solicitate nu priveau informații din afara domeniului public și erau doar informații cu caracter statistic în cadrul schemei naționale de asistență judiciară finanțată din fonduri publice. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 10.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantei suma de 215 euro cu titlu de prejudicii materiale și suma de 8 875 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Condamnarea unui jurnalist pentru calomnie ca urmare a unor acuzații incorecte privind o fată în vârstă de 13 de ani care a suferit un avort a fost „vădit disproporționată” prin natura și prin gravitatea sa, cu încălcarea articolului 10

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA SALLUSTI ÎMPOTRIVA ITALIEI

(Cererea nr. 22350/13)

7 martie 2019

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant italian născut în anul 1957. În anul 2007, acesta era redactor-șef al cotidianului național *Libero*, care avea un tiraj de aproximativ 125 000 de exemplare pe zi. În cursul lunii februarie a celui an, *Libero* a publicat două articole în care se afirma că o fată în vârstă de 13 de ani fusese obligată de părinții ei și de o instanță de tutelă să facă avort. Alte mijloace de informare în masă relataseră incidentul în ziua precedentă, însă ulterior au raportat că fata nu fusese forțată să facă avortul, ci că dorise ea însăși acest lucru.

În aprilie 2007, instanța de tutelă a formulat o plângere penală pentru calomnie împotriva reclamantului. Acesta a fost declarat vinovat în luna ianuarie 2009, întrucât, în calitatea sa de redactor-șef al unui ziar, nu a verificat ceea ce se publicase în legătură cu unul dintre articole, iar în ceea ce privește al doilea articol, a fost declarat vinovat de calomnie în formă agravantă. Reclamantului i s-a aplicat o amendă, a fost obligat să plătească despăgubiri, să suporte cheltuielile de judecată și să publice hotărârea judecătorească.

În apel, pedeapsa a fost mărită, în iunie 2011, la un an și două luni de închisoare, iar valoarea despăgubirilor s-a triplat, ajungând la 30 000 de euro. Curtea de Casație a confirmat pedeapsa privativă de libertate în septembrie 2012, însă instanța de executare i-a permis să execute pedeapsa sub formă de arest la domiciliu.

În decembrie 2012, președintele Italiei, referindu-se, în decizia sa, la critica Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la pedepsele privative de libertate aplicate jurnaliștilor, a comutat pedeapsa reclamantului într-o amendă. Până în acel moment, acesta petrecuse 21 de zile în arest la domiciliu.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul susținea că condamnarea sa pentru calomnie și pentru neexercitarea controlului asupra conținutului unui articol a încălcat drepturile sale la libertatea de exprimare conferite de articolul 10.

Articolul 10

Condamnarea reclamantului a constituit o atingere adusă dreptului său la libertatea de exprimare. Atingerea a fost adusă în temeiul Codului penal și al Legii privind presa și, prin urmare, era „prevăzută de lege”. S-a admis de asemenea că respectiva condamnare urmărea să realizeze scopul legitim de protejare a reputației și a drepturilor fetei de 13 ani și ale părinților săi, precum și a celor ale instanței de tutelă.

Curtea a examinat în continuare dacă condamnarea constituia, „într-o societate democratică, [o] măsur[ă] necesar[ă]”. Aceasta s-a raliat concluziilor instanței naționale potrivit cărora articolele în discuție dezinformaseră publicul, în pofida clarificărilor aduse anterior publicării, și că reclamantul adusese atingere în mod grav onoarei și dreptului la respectarea vieții private ale instanței de tutelă, precum și ale tuturor persoanelor interesate. În plus, Curtea a admis că reclamantul nu respectase etica jurnalistică atunci când a publicat un articol fără a verifica veridicitatea acestuia. În plus, șeful unui ziar rămânea responsabil de conținutul articolelor publicate în ziarul respectiv prin faptul că trebuia să exercite un control asupra lor. Ca atare, condamnarea sa răspundea unei „nevoi sociale imperative”, iar autoritățile au considerat în mod întemeiat că era necesar să restrângă exercitarea dreptului său la libertatea de exprimare.

Curtea a examinat în continuare dacă condamnarea era proporțională cu scopul legitim. Deși condamnarea este de competența instanțelor naționale, dreptul la libertatea de exprimare impune ca o pedeapsă privată de libertate pentru infracțiunile legate de mijloacele de informare în masă să fie acordată numai în împrejurări excepționale, și anume atunci când s-a adus o atingere gravă altor drepturi fundamentale, astfel cum se întâmplă în cazul discursurilor de incitare la ură sau la violență. S-a admis de asemenea că Italia adoptase demersuri pozitive recente, precum limitarea recurgerii la sancțiuni penale în caz de calomnie și eliminarea pedepsei cu închisoarea dintre pedepsele pentru calomnie.

Cu toate acestea, reclamantul a fost obligat la plata unei despăgubiri și a petrecut 21 de zile în arest la domiciliu. Curtea a apreciat că pedeapsa închisorii nu se justifica în speță, întrucât o astfel de sancțiune are în mod inevitabil un efect de intimidare. Această concluzie nu a fost modificată de faptul că pedeapsa închisorii fusese suspendată, întrucât comutarea pedepsei privative de libertate în amendă era la discreția exclusivă a președintelui Italiei și această măsură de clemență nu era de natură să înlăture condamnarea. Prin urmare, pedeapsa penală aplicată reclamantului era vădit disproporționată, atât prin natura, cât și prin gravitatea sa, în raport cu scopul legitim. În consecință, Curtea a statuat că a existat o încălcare a articolului 10.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 12 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 5 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Refuzul de a permite navei unei organizații activiste să intre în apele teritoriale portugheze pentru a desfășura o campanie de legalizare a avortului a încălcat articolul 10, întrucât a fost disproporționat în raport cu obiectivul de protecție a sănătății publice

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA WOMEN ON WAVES ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA PORTUGALIEI

(Cererea nr. 31276/05)

3 februarie 2009

1. În fapt

Reclamantele erau Women on Waves, o fundație olandeză, și două asociații portugheze, Clube Safo și Não te Prives. Cele trei asociații urmăreau, printre altele, să promoveze dezbateră cu privire la tema drepturilor de reproducere ale femeilor.

În 2004, asociațiile portugheze au invitat Women on Waves să li se alăture în campania pentru dezincriminarea avortului în Portugalia. Aceasta din urmă a trimis o navă, *Borndiep*, la Figueria da Foz pentru a organiza reuniuni și ateliere privind prevenirea bolilor transmisibile sexual, planificarea familială și dezincriminarea avortului, care trebuiau să se desfășoare la bordul *Borndiep* între 30 august și 12 septembrie 2004.

La 27 august 2004, un ordin ministerial a interzis *Borndiep* să intre în apele teritoriale portugheze pe baza legilor maritime și portugheze în materie de sănătate. Autoritățile au trimis de asemenea o navă de război portugheză pentru a bloca intrarea *Borndiep*. Asociațiile reclamante au solicitat Tribunalului Administrativ din Coimbra să emită o ordonanță de autorizare a intrării imediate a *Borndiep* în apele portugheze. Acestea au prezentat drept argument faptul că interdicția de a intra în apele portugheze încălca drepturile lor la libertatea de exprimare, de asociere și de protest și încălca principiul dreptului la liberă circulație a persoanelor. La 6 septembrie 2004, Tribunalul Administrativ a respins cererea menționată, statuând că asociațiile intenționau să administreze femeilor portugheze medicamentul de declanșare a avortului RU486, care era ilegal în Portugalia. Reclamantele au introdus, fără succes, o cale de atac împotriva acestei decizii la Tribunalul Administrativ din Nord. În mod similar, Curtea Administrativă Supremă a respins cererea acestora pentru motivul că problema în cauză nu prezenta o importanță juridică sau socială suficientă pentru a justifica intervenția sa.

2. Aprecierea Curții

Reclamantele s-au plâns de faptul că refuzul autorităților de a permite intrarea *Borndiep* în apele portugheze a încălcat articolele 5, 10 și 11 din Convenție și articolul 2 din Protocolul nr. 4.

Articolele 10 și 11

Curtea a observat că libertatea de exprimare era greu de separat de dreptul la libertatea de întrunire. Cu toate acestea, întrucât plângerile reclamantelor vizau amestecul autorităților în exercitarea dreptului lor de a informa publicul cu privire la poziția pe care o aveau referitor la drepturile femeilor și la avort, era oportun ca plângerea să fie examinată numai în din perspectiva articolului 10, fără a examina separat cauza prin raportare la articolul 11.

Părțile nu au contestat că atingerea adusă drepturilor era „prevăzută de lege”. Curtea a admis de asemenea că atingerea urmărea scopul legitim al prevenirii dezordinii și al protecției sănătății. Curtea a considerat că dreptul la libertatea de exprimare includea dreptul de a alege modul cel mai eficient de a transmite idei fără ingerința nerezonabilă a autorităților. Curtea a admis că restricțiile privind acest drept puteau afecta în mod substanțial esența ideilor și a informațiilor relevante, în special în cazul unui protest simbolic privind drepturile și libertățile fundamentale. Atingerea adusă dreptului la libertatea de exprimare al reclamantelor le-a împiedicat să își desfășoare campania într-un mod care era extrem de important pentru ele, campania la bordul navei lor fiind considerată modul cel mai eficient de a transmite informații și fiind concordantă cu modul în care Women on Waves își desfășurase activitatea în alte state europene de mai mult timp.

Cauza se distinge de jurisprudența anterioară, în care Curtea a constatat că nu exista o obligație a statelor de a institui un drept de intrare pe o proprietate privată sau publică în vederea exercitării dreptului la libertatea de exprimare atunci când existau mijloace alternative pentru a proceda astfel. În speță, nu era vorba despre o proprietate publică sau privată, ci despre apele teritoriale portugheze care erau un loc deschis și public, iar cauza nu privea obligația pozitivă a statului de a facilita libertatea de exprimare, ci obligația sa negativă de a nu împiedica în mod arbitrar libertatea de exprimare a reclamantelor, în legătură cu care marja de apreciere a statului era mai restrânsă.

În plus, nu existau suficiente elemente de probă care să sugereze că asociațiile reclamante intenționau să încalce dreptul portughez în materie de avorturi. Mai mult decât atât, nu exista niciun element de probă care să susțină constatarea Tribunalului Administrativ din 6 septembrie 2004, potrivit căreia asociațiile reclamante aveau intenția de a distribui medicamentele aflate la bord. În orice caz, autoritățile menționate ar fi putut lua măsuri mai puțin

prejudiciabile pentru atingerea scopurilor lor legitime. De exemplu, în locul unei interdicții totale de intrare și al poziționării unei nave militare, acestea ar fi putut confisca medicamentele de declanșare a avortului RU486 înainte de intrarea navei pe teritoriul portughez. Curtea a recunoscut importanța pe care statul o acorda legislației sale în materie de avort, subliniind totodată că libertatea de exprimare era cel mai mult apreciată atunci când prezenta idei care atacau, șocau și provocau ordinea stabilită.

Măsurile luate au fost considerate atât de stricte întrucât puteau să aibă drept efect nu numai descurajarea reclamantelor de a-și exercita drepturile, ci și descurajarea altor persoane de a contesta ordinea socială stabilită. Ca atare, atingerea era disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit și nu constituia o măsură necesară „într-o societate democratică”. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 10.

Articolele 5 și 6 și articolul 2 din Protocolul nr. 4

Având în vedere concluzia sa prin raportare la articolul 10, Curtea a apreciat că nu mai era necesar să examineze separat celelalte cereri în raport cu articolele 5 și 6 din Convenție și cu articolul 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 41

Curtea a acordat fiecărei reclamante suma de 2 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 3 309,40 euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Agenția sârbă de informații trebuie să permită accesul la informațiile pe care le-a obținut prin supraveghere electronică pentru a proteja dreptul la libertatea de exprimare al unui ONG

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS ÎMPOTRIVA SERBIEI

(Cererea nr. 48135/06)

25 iunie 2013

1. În fapt

Reclamanta era o organizație neguvernamentală, care fusese înființată în 2003 și avea sediul la Belgrad. Aceasta supraveghea punerea în aplicare a legislației de tranziție cu scopul de a asigura respectarea drepturilor omului, a democrației și a statului de drept.

La 31 octombrie 2005, reclamanta a solicitat agenției de informații din Serbia să îi comunice câte persoane făcuseră obiectul supravegherii sale electronice în anul 2005. La 4 noiembrie 2005, agenția a respins cererea întemeindu-se pe articolul 9 alineatul (5) din Legea din 2004 privind liberul acces la informații.

La 17 noiembrie 2005, reclamanta s-a adresat Comisarului pentru Informații, organism național înființat în temeiul Legii din 2004 privind acces liber la informații cu scopul de a asigura respectarea acestei legi.

La 22 decembrie 2005, Comisarul a constatat că agenția de informații încălcase legea și a dispus ca informațiile solicitate să fie puse la dispoziția reclamantei în termen de trei zile. Agenția a declarat apel, însă, la 19 aprilie 2006, Curtea Supremă a Serbiei a statuat că aceasta nu avea calitate procesuală activă și a respins apelul.

La 23 septembrie 2008, agenția de informații a informat reclamanta că nu deținea informațiile solicitate.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta s-a plâns, în temeiul articolului 10 din Convenție, de faptul că agenția de informații din Serbia îi refuzase accesul la anumite informații privind supravegherea electronică, în pofida unei decizii definitive și obligatorii a Comisarului pentru Informații în favoarea sa.

Articolul 10

Curtea a observat că refuzul de a comunica informațiile solicitate reclamantei, care era în mod vădit implicată în colectarea legitimă de informații de interes public cu intenția de a le comunica publicului și de a contribui astfel la dezbateră publică, constituia o atingere adusă dreptului la libertatea de exprimare.

Deși exercitarea libertății de exprimare poate face obiectul unor restricții, acestea trebuie să fie conforme cu legea. Curtea a constatat totuși că restricțiile impuse de agenția de informații în speță nu îndeplineau acest criteriu. Organismul național înființat tocmai pentru a asigura respectarea Legii din 2004 privind liberul acces la informații a examinat cauza și a decis că informațiile solicitate trebuiau să fie transmise reclamantei. Era adevărat că agenția de informații a răspuns în cele din urmă că nu deținea aceste informații, dar acest răspuns nu era convingător având în vedere natura informațiilor în discuție (numărul de persoane supuse supravegherii electronice de către această agenție în anul 2005) și răspunsul inițial al agenției.

Curtea a concluzionat că reticența obstinată a agenției de informații din Serbia de a se conforma ordinului Comisarului pentru Informații nu îndeplinea cerințele legislației interne și era echivalentă cu o manifestare arbitrară.

Articolul 6

Având în vedere constatările de mai sus, Curtea a considerat că nu era necesar să examineze aceeași plângere în raport cu articolul 6.

Articolul 46

În principiu, nu revenea Curții sarcina de a stabili ce măsuri de remediere ar putea fi considerate adecvate în urma unei hotărâri. Cu toate acestea, încălcarea constatată în speță, prin însăși natura sa, nu lăsa loc niciunei alegeri reale cu privire la măsurile necesare pentru a o remedia. Prin urmare, modul cel mai natural de a executa hotărârea Curții în speță ar fi să se asigure că agenția va furniza ONG reclamante informațiile pe care le-a solicitat, și anume câte persoane făcuseră obiectul unei supravegheri electronice în anul 2005.

Articolul 41

Curtea a considerat că constatarea unei încălcări și hotărârea pronunțată în temeiul articolului 46 constituie o satisfacție echitabilă suficientă a oricărui prejudiciu moral pe care reclamanta l-ar fi putut suferi.

XI. Libertatea de întrunire

Evacuarea migranților care ocupau o biserică nu a încălcat dreptul la libertatea de întrunire pașnică prevăzut la articolul 11 în situația în care dispersarea a fost efectuată pentru a proteja sănătatea participanților și în cazul în care condițiile sanitare erau inadecvate

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA CISSE ÎMPOTRIVA FRANȚEI

(Cererea nr. 51346/99)

9 aprilie 2002

1. În fapt

Reclamanta era resortisant senegalez, membru și purtător de cuvânt al unui grup de străini fără permis de ședere în Franța. Grupul în cauză a participat la o acțiune colectivă prin care se urmărea conștientizarea dificultăților întâmpinate în obținerea unei examinări a statutului de imigrant pe care îl aveau aceștia în Franța. Din luna iunie până în luna august 1996, reclamanta a ocupat Biserica St. Bernard (denumită în continuare „biserica”) din Paris împreună cu aproximativ 200 de alți imigranți ilegali, mișcare care a devenit cunoscută sub denumirea „St. Bernard’s sans papiers”. Zece ocupanți au intrat în greva foamei. Această campanie a făcut obiectul unei relatări largi în presă și a fost susținută de mai multe organizații ale drepturilor omului.

La 22 august 1996, Comisariatul de Poliție din Paris a dispus evacuarea totală a bisericii, pentru motivul că ocuparea acesteia nu prezenta nicio legătură cu cultul religios, că avea loc o degradare a condițiilor sanitare deja neadecvate, că pe ușile de ieșire din biserică fuseseră amplasate deja lacăte și că existau riscuri grave în materie de igienă, de sănătate, de pace, de securitate și de ordine publică. A doua zi dimineață, poliția a evacuat biserica, reținând și interogând toți ocupanții. Persoanele albe au fost eliberate imediat, în timp ce toți ocupanții de culoare, cu excepția celor care se aflau în greva foamei, au fost trimiși cu autocarul într-un centru de cazare. Au fost emise ordonanțe de luare în custodie publică și de expulzare pentru aproape toate persoanele vizate, însă mai mult de o sută de persoane au fost eliberate ca urmare a unor nereguli săvârșite de poliție, inclusiv întocmirea unor procese-verbale false.

Reclamanta, care nu avea permis de ședere, a fost acuzată de intrarea și de șederea ilegală în Franța și i s-a aplicat pedeapsa închisorii cu suspendare de două luni. La 23 ianuarie 1997, Curtea de Apel din Paris a confirmat pedeapsa și a adăugat o ordonanță prin care dispunea îndepărtarea sa de pe teritoriul francez pentru o perioadă de trei ani. La 4 iunie 1998, Curtea de Casație a respins calea de atac formulată de reclamantă.

2. Aprecierea Curții

Reclamanta s-a plâns, în temeiul articolului 11, că evacuarea bisericii i-a încălcat dreptul la libertatea de întrunire pașnică cu alți străini, întrunire ce avea drept scop să denunțe tratamentul la care erau supuși.

Articolul 11

Guvernul a susținut că nu intra în discuție dreptul reclamantei la întrunire pașnică, întrucât ocuparea bisericii urmărea apărarea și legitimarea unei încălcări intenționate a normelor franceze în materie de străini, fiind, așadar, ilegală, aducând atingere ordinii publice și neputând fi considerată „pașnică”. Ocuparea ar fi avut de asemenea drept scop reducerea abuzivă a drepturilor altor persoane la libertatea de întrunire, împiedicând rezidenții locali să intre în biserică pentru a se ruga. Curtea a arătat totuși că ocuparea bisericii a fost susținută de preot și de consiliul parohial al bisericii și că toate serviciile și ceremoniile religioase au avut loc conform planificărilor și fără niciun fel de incidente. Ocuparea bisericii în cadrul unei campanii destinate să atragă atenția asupra dificultăților privind obținerea unei examinări a statutului de imigrant al participanților a constituit, așadar, o „întrunire pașnică”, iar Curtea a considerat că evacuarea bisericii constituia o atingere adusă dreptului reclamantei la libertatea de întrunire pașnică.

Curtea a constatat că atingerea în discuție era prevăzută de lege, întrucât, în conformitate cu Legea din 9 decembrie 1905 privind separarea bisericii de stat, autoritățile locale (iar nu consiliul parohial) erau însărcinate cu supravegherea ceremoniilor religioase și erau abilitate să acționeze, fie la cererea preotului, fie din oficiu.

Evacuarea a fost dispusă pentru a pune capăt ocupării continue de către particularii care încălcaseră legislația franceză, printre care se număra și reclamanta. În consecință, Curtea a statuat că amestecul autorităților urmărea un scop legitim: prevenirea dezordinii. Cu toate acestea, Curtea nu a admis poziția guvernului potrivit căreia statutul de imigrant al reclamantei justifica o încălcare a drepturilor pe care aceasta le avea în temeiul articolului 11. Pe de o parte, Curtea a observat că drepturile sale fuseseră deja exercitate timp de două luni fără vreo intervenție din partea autorităților. Pe de altă parte, atunci când o persoană protesta pașnic împotriva unei legi, faptul că acea persoană încălca legea împotriva căreia protesta nu făcea parte dintre motivele legitime pentru care era permisă o restrângere a dreptului la întrunire pașnică consacrat la articolul 11 paragraful 2. Faptul că reclamanta a încălcat legile privind șederea legală în Franța împotriva cărora protesta nu era, așadar, un motiv pentru restrângerea dreptului său de a protesta împotriva acestor legi în temeiul articolului 11 paragraful 2.

Curtea a observat totuși că, în pofida caracterului pașnic și a faptului că nu tulbura ordinea, ocuparea bisericii a determinat în cele din urmă o deteriorare a sănătății persoanelor aflate în greva foamei și o degradare a condițiilor sanitare. În aceste împrejurări, Curtea a admis că restricțiile privind exercitarea dreptului de întrunire al reclamantei se puteau dovedi necesare, observând totuși că metodele utilizate de poliție depășeau ceea ce era rezonabil pentru a restrânge libertatea de întrunire. În plus, Curtea a luat act de faptul că, în orice caz, valoarea simbolică și testimonială a ocupării bisericii fusese tolerată suficient de mult timp, aproximativ două luni, pentru ca atingerea adusă dreptului să pară nerezonabilă.

Prin urmare, Curtea a statuat că nu a existat o încălcare a articolului 11 din Convenție.

XII. Libera circulație include dreptul de a părăsi o țară și de a intra în propria țară

Încălcarea articolului 2 paragraful 2 din Protocolul nr.4 ca urmare a neevaluării periodice a unei interdicții impuse reclamantului de a părăsi teritoriul Poloniei în cursul unei proceduri penale cu o durată nejustificat de mare

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA A.E. ÎMPOTRIVA POLONIEI

(Cererea nr. 14480/04)

31 martie 2009

1. În fapt

Reclamantul, A. E., era un resortisant libian născut în anul 1950. La 15 decembrie 1999, acesta a fost arestat și plasat în arest preventiv de Tribunalul Districtual din Suwalki și, la 27 martie 2000, a fost condamnat pentru tentativă de înșelăciune și fals. La 10 aprilie 2000, plasarea în detenție a reclamantului a fost prelungită până la 31 mai 2000. El a declarat apel, însă apelul a fost respins de Piotrków Trybunalski (Tribunalul Regional Piotrków) pentru motivul că existau suspiciuni rezonabile cu privire la faptul că el era autorul infracțiunii și că exista un risc de sustragere din cauza lipsei unei adrese permanente în Polonia.

Cauza a fost transmisă ulterior către două instanțe districtuale diferite, până când Parchetul Districtual din Suwalki a eliberat reclamantul pe cauțiune, la 29 decembrie 2000. Cu toate acestea, Parchetul i-a interzis reclamantului să părăsească teritoriul Poloniei, invocând necesitatea de a asigura buna desfășurare a anchetei, precum și suspiciunea rezonabilă că acesta ar fi fost autorul infracțiunilor.

La 13 octombrie 2005, Tribunalul Districtual din Jaworzno l-a condamnat pe reclamant la pedeapsa închisorii de un an și șase luni, împotriva căreia atât reclamantul, cât și procurorul au declarat apel. Reclamantul nu a fost plasat în detenție. La 13 martie 2007, Tribunalul Regional din Katowice a anulat această hotărâre și a trimis cauza spre rejudecare Tribunalului Districtual din Jaworzno.

Între timp, la 20 iulie 2006, reclamantul a solicitat ridicarea interdicției de a părăsi teritoriul Poloniei, pentru motivul că sora sa decedase și că dorea să își viziteze mama îndoliată în Libia. La 23 august 2006, Tribunalul Regional din Katowice a respins această cerere, arătând că, dacă interdicția ar fi ridicată, ar exista motive serioase pentru a crede că reclamantul se va sustrage.

În iunie 2005 și în ianuarie 2007, reclamantul a formulat plângeri în fața Tribunalului Regional din Katowice, în temeiul Legii din 17 iunie 2004, prin care susținea că îi fusese încălcat dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil. Cele două plângeri au fost respinse. În ceea ce privește a doua plângere, Tribunalul Regional a examinat durata procedurii ulterior datei de 3 iunie 2005 și a constatat că nu exista o inacțiune sau o întârziere nejustificată și că, prin urmare, nu avusese loc o încălcare a dreptului la un proces în termen rezonabil. La data pronunțării hotărârii Curții Europene, procedura penală împotriva reclamantului se afla încă pe rolul Tribunalului Districtual.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns că durata excesivă a procedurii penale îi încălca drepturile conferite de articolul 6. În plus, acesta s-a plâns că măsura complementară a interdicției de a părăsi Polonia timp de opt ani îi încălca dreptul la libertatea de circulație în temeiul articolului 2 din Protocolul nr. 4. În plus, el a arătat că această interdicție l-a împiedicat să își viziteze mama îndoliată și să participe la funeraliile surorii sale, încălcând astfel drepturile care îi erau conferite prin articolul 8.

Articolul 6

Perioada luată în considerare a durat mai mult de nouă ani, începând de la 15 decembrie 1999, data la care reclamantul a fost arestat, și până la data pronunțării prezentei hotărâri. Curtea a reamintit că aspectul dacă procedura s-a desfășurat „într-un termen rezonabil” trebuie apreciat în raport cu împrejurările cauzei și mai ales în raport cu complexitatea sa, cu comportamentul reclamantului și al autorităților competente și cu ceea ce implica aceasta pentru reclamant. Curtea a statuat că constatase frecvent încălcări ale articolului 6 paragraful 1 în cauze similare cu prezenta cauză și a apreciat că guvernul nu invocase niciun element de natură a o convinge de contrariu.

În consecință, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1.

Articolul 2 din Protocolul nr. 4

Curtea a reiterat că articolul 2 din Protocolul nr. 4 garantează oricărei persoane dreptul la libertatea de circulație, inclusiv dreptul de a părăsi oricare țară pentru a se deplasa în altă țară în care poate fi primită. Orice măsură care restrânge acest drept trebuie să fie legală, trebuie să urmărească un scop legitim și să asigure un just echilibru între interesul general și drepturile particularului în cauză. În speță, Curtea s-a convins, pe de o parte, că atingerea adusă drepturilor reclamantului era prevăzută de dreptul național, întrucât

interdicția de a călători se întemeiase pe articolul 227 alineatul 1 din Codul de procedură penală din 1997. Pe de altă parte, Curtea a fost de asemenea convinsă că această atingere era justificată prin faptul că urmărirea scopul legitim de a asigura disponibilitatea reclamantului în vederea judecării cauzei și, prin urmare, menținerea ordinii publice.

Cu toate acestea, Curtea a considerat că nivelul atingerii aduse drepturilor reclamantului era disproporționat. Chiar și atunci când o restricție privind libertatea de circulație a unei persoane este inițial justificată, menținerea sa pe o perioadă lungă ar putea avea drept consecință faptul că ea devine disproporționată, aducând atingere drepturilor persoanei respective. Astfel, restricțiile cu durată mare trebuie să implice o reevaluare periodică a justificării lor. În cazul reclamantului, reevaluarea nu a fost efectuată de instanță decât la 23 august 2006, în urma cererii sale din 20 iulie 2006, ceea ce indica faptul că interdicția de a călători era o măsură automată și generală pe durată nedeterminată. Curtea a apreciat că această situație era contrară obligației care revenea autorităților în temeiul articolului 2 paragraful 2 din Protocolul nr. 4, și anume de a se asigura în mod corespunzător că orice atingere adusă dreptului reclamantului de a părăsi Polonia rămâne justificată și proporțională pe toată durata sa.

În consecință, Curtea a constatat o încălcare a drepturilor reclamantului, astfel cum sunt garantate la articolul 2 paragraful 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 8

Ținând seama de concluzia la care a ajuns în sensul articolului 2 din Protocolul nr. 4, Curtea a considerat că nu era necesar să examineze dacă a existat o încălcare a articolului 8.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 8 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 150 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Interdicția de a părăsi locul de reședință impusă în cadrul unei proceduri penale nu a încălcat articolul 2 din Protocolul nr. 4, dat fiind că aceasta a avut o durată relativ scurtă și, atunci când s-a solicitat acest lucru, a fost acordată permisiunea de a părăsi locul de reședință

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA ANTONENKOV ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA UCRAINEI

(Cererea nr. 14183/02)

22 noiembrie 2005

1. În fapt

Reclamanții, domnul Antonenkov, domnul Stolitniy și domnul Diukin se născuseră în 1967, în 1959 și, respectiv, în 1970 și locuiau în Kiev.

La 26 iunie 1996, împotriva acestora a fost inițiată o procedură penală și ulterior au fost arestați pentru suspiciunea de înșelăciune și furt. În lunile aprilie și mai 1997, Tribunalul Districtual Shevchenkovsky din Kiev i-a eliberat cu condiția de a-și lua angajamentul că nu se vor sustrage procedurii. Aceasta însemna că reclamanții au acceptat să nu își părăsească locul de reședință fără permisiunea unui anchetator (sau a unui judecător al cauzei), iar în cazul în care acest angajament luat în scris era încălcat, putea fi aplicată o măsură de lipsire de libertate mai strictă.

În perioada cuprinsă între luna aprilie 1997 și luna aprilie 2002, au fost programate 77 de audieri, dintre care multe au fost suspendate sau anulate. Instanța districtuală a retrimis cauza de două ori. La 19 iulie 2002, instanța districtuală a închis procedura referitoare la acuzațiile de înșelăciune, de delapidare și de fals. La data pronunțării Hotărârii Curții Europene, o procedură penală pentru furt era încă pendinte împotriva a doi dintre reclamanți.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții s-au plâns că durata proceduri penale care îi viza încălca dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil în sensul articolului 6 paragraful 1 și că restricția de lungă durată privind libertatea lor de circulație care rezulta din angajamentul de a nu se sustrage procedurii le încălca dreptul la libertatea de circulație prevăzut la articolul 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 6

Curtea a reamintit că termenul care trebuie luat în considerare pentru a stabili durata procedurii penale începea în momentul în care o persoană era acuzată și se termina în momentul se stabilea pedeapsa sau în momentul încheierii procedurii. Procedura privind un reclamant a durat șase ani și o

lună, iar procedura privind ceilalți doi reclamânți a durat nouă ani și patru luni. Cu toate acestea, doar patru ani și zece luni și, respectiv, opt ani și o lună din durata acestor proceduri intrau în sfera de competență a Curții, întrucât Convenția nu a intrat în vigoare în privința Ucrainei decât la 11 septembrie 1997.

Curtea a reamintit că aspectul dacă procedura s-a desfășurat „într-un termen rezonabil” trebuie apreciat în raport cu împrejurările cauzei, și mai ales, în raport cu complexitatea sa, cu comportamentul reclamantului și al autorităților competente și cu ceea ce implica aceasta pentru reclamant.

Deși Curtea a admis existența unui anumit grad de complexitate a naturii economice a acuzațiilor, aceasta a observat că în cursul fazei preliminare au fost întocmite rapoarte de expertiză și că martorii experți nu au fost interogați de instanță, precum și că este îndoielnic că mărimea dosarului putea justifica, în sine, durata lungă a procesului. Curtea a admis că reclamânții au cauzat anumite întârzieri procedurale, însă acestea erau de mai puțin de șase luni în total. Numeroase alte întârzieri procedurale s-au dovedit a fi imputabile comportamentului autorităților naționale, iar instanța de fond ar fi trebuit, printre altele, să stabilească un calendar al ședințelor mai strâns pentru a accelera procedura. În plus, instanța de fond a procedat cu întârziere atunci când a impus prezentarea obligatorie a reclamanzilor, abia după ce neprezentarea lor a determinat mai multe amânări ale procesului.

În consecință, Curtea a considerat că durata procedurii nu îndeplinea cerința „termenului rezonabil” și încălca, așadar, articolul 6.

Articolul 2 din Protocolul nr. 4

Curtea a precizat că faptul că reclamânții au fost supuși unei obligații de a solicita instanței permisiunea să își părăsească locul de reședință de fiecare dată când doreau să se deplaseze într-un alt loc constituia o atingere adusă dreptului lor la libertatea de circulație.

În ceea ce privește problema dacă această atingere era „prevăzută de lege”, Curtea a reamintit că revenea în primul rând autorităților naționale sarcina de a rezolva problemele legate de interpretarea legislației interne. În plus, Curtea a precizat că rolul său era limitat la verificarea compatibilității efectelor unei astfel de interpretări cu Convenția, în special în raport cu normele de procedură. În speță, reclamânții au contestat mai degrabă punerea în aplicare a măsurii decât legalitatea sa, iar Curtea nu a găsit niciun motiv să se îndoiască de constatarea instanței naționale conform căreia aplicarea sa era compatibilă cu dreptul procedural intern și aceasta urmărea scopuri legitime, precum menținerea ordinii publice și prevenirea criminalității.

În ceea ce privește proporționalitatea atingerii, Curtea a observat că aceasta constatarea deja existența unor durate disproporționate de lungi ale unor restricții

de a nu părăsi locul de reședință în mai multe cauze împotriva Italiei^[1]. Cu toate acestea, împrejurările din prezenta cauză erau suficient de diferite pentru a permite să se facă o distincție. În primul rând, Curtea a observat că reclamanții făceau obiectul unei proceduri penale în speță. Convenția permite statelor să aplice, în anumite împrejurări, măsuri restrictive de libertate pentru a asigura buna desfășurare a urmării penale. Curtea a reamintit că, în astfel de cauze, obligația de a nu părăsi o zonă de reședință constituie o restricție proporțională a libertății inculpatului.

În al doilea rând, măsurile preventive nu au fost aplicate în mod automat pe toată durata procedurii penale îndreptate împotriva reclamanților și nu exista niciun element care să indice că doi dintre reclamanți au făcut vreodată obiectul măsurii în discuție după luna iulie 2002. În al treilea rând, durata restricțiilor în speță a fost semnificativ mai scurtă decât în cauzele împotriva Italiei citate mai sus: de exemplu, cinci ani și trei luni față de 14 ani și opt luni.

Pentru a decide dacă s-a asigurat un just echilibru între interesul general și buna desfășurare a procedurilor penale, pe de o parte, și exercitarea dreptului la libertatea de circulație a reclamanților, pe de altă parte, Curtea trebuia să verifice dacă reclamanții încercaseră efectiv să își părăsească locul de reședință și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă nu li s-a acordat permisiunea de a proceda astfel. Guvernul a susținut, fără a fi contrazis de reclamanți, că unul dintre ei solicitase de două ori să părăsească Kievul și i s-a acordat această permisiune cu ambele ocazii.

Curtea a concluzionat, așadar, în sensul proporționalității restricțiilor privind libertatea de circulație a reclamanților și că nu a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 41

Curtea a dispus ca doi dintre reclamanți să primească suma de 2 000 de euro și ca un reclamant să primească suma de 3 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral. Fiecare reclamant a primit suma de 1 000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

---

^[1] Hotărârea din 17 iulie 2003, *Luordo împotriva Italiei*, nr. 32190/96; Hotărârea din 24 martie 2005, *Goffi împotriva Italiei*, nr. 55984/00; Hotărârea din 11 decembrie 2003, *Bassani împotriva Italiei*, nr. 47778/99.

Ordonanțele prin care s-a interzis reclamanților, care desfășurau activități legate de droguri, să intre în „zone de urgență” din Amsterdam timp de 14 zile nu au încălcat articolul 2 din Protocolul nr. 4

HOTĂRĂRILE ÎN CAUZELE

(1) OLIVIEIRA ÎMPOTRIVA ȚĂRILOR DE JOS

(Cererea nr. 33129/96)

ȘI

(2) LANDVREUGD ÎMPOTRIVA ȚĂRILOR DE JOS

(Cererea nr. 37331/97)

4 iunie 2002

1. În fapt

Reclamanții, Hans Walter Oliveira (1) și Franklin Edgar Landvreugd (2) erau amândoi resortisanți ai Țărilor de Jos. La 6 noiembrie 1992 și, respectiv, la 2 decembrie 1994, Burgomaster Amsterdam a emis ordine de interdicție prin care interzicea fiecărui reclamant să intre, timp de 14 zile, în „zonele de urgență” din oraș, denumite astfel din cauza traficului public ridicat și a consumului de droguri de mare risc. Ordinele de interdicție au fost impuse ca urmare a faptului că reclamanții fuseseră găsiți în aceste zone fie în posesia unor droguri de mare risc sau a unor ustensile pentru administrarea de droguri, fie consumând în mod deschis droguri. Niciunul dintre reclamanți nu locuia sau nu lucra în zonele interzise. Ambii au fost condamnați și au primit pedepse pentru că nu au respectat ordinele de interdicție, dar aceste proceduri penale nu fac obiectul cauzei aflate pe rolul Curții.

2. Aprecierea Curții

Reclamanții s-au plâns de faptul că ordinele de interdicție de 14 zile au adus atingere drepturilor lor la libertatea de circulație, astfel cum sunt acestea protejate prin articolul 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 2 din Protocolul nr. 4

Guvernul nu a contestat că a existat o restrângere a drepturilor pe care le au reclamanții în temeiul articolului 2 din Protocolul nr. 4.

Prin urmare, Curtea a examinat dacă restrângerile erau „prevăzute de lege”. Curtea a reiterat că aceasta nu impune doar ca măsurile să aibă un temei în dreptul intern, ci și să fie accesibile persoanelor vizate și previzibile în ceea ce privește efectele lor.

Curtea a arătat că Legea privind municipalitatea, în versiunea în vigoare la data faptelor, prevedea puterea discreționară a Burgomaster de a emite ordine, dacă acestea erau necesare pentru a asigura ordinea publică. În plus, atât Curtea Supremă și Divizia de Contencios Administrativ din cadrul *Raad van State* (pentru reclamantul nr.1), cât și Consiliul de Stat (pentru reclamantul nr. 2) au constatat că Legea privind municipalitatea constituia un temei juridic suficient pentru restrângerile aduse libertății de circulație de tipul celor în cauză. În plus, Curtea a subliniat că revenea în primul rând autorităților naționale, în special instanțelor naționale, sarcina de a interpreta și de a aplica dreptul național. Prin urmare, Curtea a constatat că ordinele de interdicție aveau un temei juridic în dreptul intern.

Curtea a constatat că condiția de accesibilitate era îndeplinită întrucât dispozițiile invocate erau prevăzute de legea locală și că jurisprudența referitoare la interpretarea acestora era publicată în rapoarte de drept intern.

Curtea a reamintit în continuare că o normă este „previzibilă” dacă este formulată cu suficientă precizie pentru a permite unui particular — dacă ar fi necesar, cu consiliere adecvată — să își adapteze comportamentul în funcție de această normă. Deși Curtea a constatat că secțiunile relevante din Legea privind municipalitatea erau destul de generale, aceasta a recunoscut că împrejurările care impuneau ca Burgomaster să emită ordine considerate necesare pentru ordinea publică erau prea diverse pentru a formula cu precizie o lege care să acopere toate împrejurările posibile. În plus, Curtea a observat că, anterior, pe numele fiecăruia dintre cei doi reclamanți fuseseră emise ordine de interdicție de opt ore în șase împrejurări diferite, ordine care nu au fost contestate ca fiind nelegale de niciunul dintre reclamanți. Ulterior, celor doi reclamanți li s-a spus că vor primi ordine de interdicție pentru 14 zile dacă vor comite faptele penale vizate în viitorul apropiat. Burgomaster a emis efectiv ordinele de interdicție pentru 14 zile abia după ce cei doi reclamanți nu au ținut cont de acest avertisment și le-au fost din nou emise interdicții de opt ore. Curtea a arătat că, din succesiunea evenimentelor menționate mai sus, reclamanții erau în măsură să prevadă consecințele faptelor lor și să își adapteze comportamentul în mod corespunzător înainte de emiterea ordinelor de interdicție pentru 14 zile. Curtea a luat de asemenea în considerare faptul că reclamanții ar fi putut și, de altfel, au și introdus contestație și au formulat căi de atac în fața *Raad van State* (reclamantul nr. 1) sau în fața Consiliului de Stat (reclamantul 2). În consecință, s-au acordat garanții adecvate împotriva unui abuz de putere discreționară a Burgomaster. În consecință, Curtea a considerat interdicțiile de 14 zile ca fiind previzibile și, prin urmare, prevăzute de lege.

În continuare, Curtea a examinat dacă interdicțiile erau „justificate de interesul public într-o societate democratică”. Ordinele de interdicție au fost aplicate în zone din Amsterdam în care existau situații de urgență în ceea ce

privește traficul și consumul de droguri de mare risc în public, astfel cum au fost stabilite de instanțele naționale. Prin urmare, ordinele urmăreau scopurile legitime de menținere a ordinii publice și de prevenire a faptelor penale. Curtea a luat în considerare următoarele: că reclamantul făcuseră deja obiectul mai multor ordine de interdicție de opt ore, dar că totuși s-au întors de fiecare dată în zonele interzise și s-au angajat în activități legate de droguri de mare risc în public; că au fost avertizați că recidiva va conduce la emiterea unor ordine de 14 zile; că niciunul dintre reclamanți nu locuia sau nu lucra în respectivele zone interzise; că se dăduseră dispoziții ca al doilea reclamant să aibă dreptul să intre în zona interzisă pentru a-și ridica prestația de asigurări sociale și corespondența primită de la o societate caritabilă care îi oferea asistență. Prin urmare, Curtea a statuat că restrângerile libertății reclamanților erau justificate și proporționale.

Curtea a concluzionat că nu a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 8

Curtea a precizat că, întrucât plângerile reclamanților formulate în temeiul articolului 8 coincideau în esență cu cele formulate în temeiul articolului 2 din Protocolul nr. 4, nu se ridica nicio problemă distinctă în raport cu articolul 8.

Interdicția de a călători impusă unui fost deținut a încălcat articolul 2 din Protocolul nr. 4 și articolul 13 prin faptul că autoritățile naționale nu au examinat proporționalitatea acesteia și situația individuală a reclamantului

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA MILEN KOSTOV ÎMPOTRIVA BULGARIEI

(Cererea nr. 40026/07)

3 septembrie 2013

1. În fapt

Reclamantul era resortisant bulgar și grec. După ce a executat o pedeapsă cu închisoarea de doi ani, acesta a fost liberat în 2003. La 30 septembrie 2005, Direcția Regională de Poliție din Varna (denumită în continuare „DRPV”) a impus reclamantului o interdicție de călătorie din cauza condamnării sale anterioare și a faptului că perioada sa de reabilitare legală prevăzută de lege nu expirase încă. La momentul emiterii acestui ordin, reclamantul locuia în Germania. La începutul lunii aprilie 2006, el s-a deplasat în Bulgaria pentru a-și reînnoi documentele de identitate.

Reclamantul a formulat o acțiune împotriva acestei interdicții, care a fost respinsă de Curtea Administrativă Supremă (denumită în continuare „CAS”) prin hotărârea definitivă din 22 februarie 2007. CAS a statuat că situația personală a reclamantului nu ar fi trebuit să fie examinată de instanțe inferioare, întrucât puterea de apreciere a DRPV nu era supusă controlului jurisdicțional. În mai 2007, reclamantul a solicitat ridicarea interdicției, care i-a fost acordată în mod corespunzător ca urmare a reabilitării sale.

2. Aprecierea Curtii

Reclamantul s-a plâns că această interdicție de călătorie nu era nici necesară, nici proporțională în împrejurările speței și că, în consecință, i-a încălcat dreptul de a părăsi Bulgaria, astfel cum este acesta protejat prin articolul 2 paragraful 2 din Protocolul nr. 4. În plus, acesta a denunțat încălcarea drepturilor întemeiate pe articolul 13 și pe articolul 6, pentru motivul că nu dispunea de un remediu intern efectiv în legătură cu prima sa plângere și că, respectiv, ASC a refuzat să examineze proporționalitatea măsurii.

Articolul 2 din Protocolul nr. 4

Curtea a observat că împrejurările din prezenta cauză erau foarte asemănătoare cu cauze recente cu care fusese sesizată și în cazul cărora a constatat, de fiecare dată, încălcări ale articolului 2 din Protocolul nr. 4. Curtea a observat că autoritățile nu au menționat decât condamnarea reclamantului

și neîmplinirea termenului pentru reabilitare cu ocazia adoptării interdicției de a călători. Procedând astfel, autoritățile au omis să ia în considerare situația individuală a reclamantului sau proporționalitatea măsurii.

În plus, Curtea a subliniat că această omisiune nu putea fi remediată prin intermediul unei proceduri de control jurisdicțional ca urmare a constatărilor CAS potrivit cărora instanțele inferioare nu puteau controla modul în care DRPV își exercitase puterea de apreciere prin impunerea interdicției.

Curtea a reiterat că o astfel de abordare rigidă și automată nu putea fi compatibilă cu articolul 2 din Protocolul nr. 4 pentru a garanta ca orice atingere adusă dreptului unui particular de a-și părăsi țara, de la început și pe toată durata acesteia, să fie justificată și proporțională în împrejurările concrete ale cauzei.

În consecință, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 13 coroborat cu articolul 2 din Protocolul nr. 4

Curtea a reamintit că, atunci când există o plângere motivată că un act al autorităților poate aduce atingere dreptului unui particular de a-și părăsi țara, articolul 13 impune ca ordinea juridică națională să permită contestarea măsurii în cauză. Astfel, examinarea aspectelor pertinente trebuie să se realizeze cu suficiente garanții procedurale și în mod exhaustiv de către o instanță națională competentă, care oferă garanții adecvate de independență și de imparțialitate. Din moment ce nu exista nicio îndoială că plângerea reclamantului în temeiul articolului 2 din Protocolul nr. 4 a fost justificată, acesta avea dreptul să dispună de o procedură de atac efectivă în dreptul bulgar.

Curtea a amintit de asemenea că o procedură de atac națională nu poate fi considerată efectivă în sensul articolului 13 decât dacă oferă posibilitatea soluționării pe fond a unei plângeri întemeiate și a acordării unei reparații adecvate.

Deși dreptul bulgar prevedea posibilitatea de a solicita control jurisdicțional, Curtea a observat că plângerea nu a fost analizată „pe fond”, întrucât CAS nu a examinat decât legalitatea formală a interdicției. Odată ce a fost convinsă că, în fapt, reclamantul fusese condamnat, dar încă nu intervenise reabilitarea sa, CAS a confirmat în mod automat interdicția de a călători, anulând constatarea instanței ierarhic inferioare potrivit căreia această interdicție nu fusese suficient motivată. Dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private și de familie a fost considerat ca fiind lipsit de relevanță, iar proporționalitatea măsurii, și anume aspectul dacă exista un just echilibru între interesul general și drepturile reclamantului, nu a fost analizată deloc. În plus, reclamantul nu dispunea de niciun alt remediu efectiv în temeiul dreptului bulgar.

În consecință, Curtea a constatat că a existat o încălcare a articolului 13 coroborat cu articolul 2 din Protocolul nr. 4.

Articolul 6

Curtea a considerat, ținând seama de constatările de mai sus, că nu se ridică nicio problemă distinctă în raport cu articolul 6.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 2 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 1 146,65 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

Plângere întemeiată pe articolul 3 din Protocolul nr. 4, care implică o interdicție permanentă de a intra pe teritoriul francez impusă unui cetățean francez, declarată inadmisibilă întrucât autoritățile au recunoscut încălcarea și au luat măsurile necesare

DECIZIA ÎN CAUZA OUDRHIRI ÎMPOTRIVA FRANȚEI

(Cererea nr. 19554/92)

31 martie 1993

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant francez care se născuse în Maroc în anul 1953 și care locuia în Cercy, Franța. Cetățenia franceză i-a fost acordată în februarie 1983 după ce s-a căsătorit cu un resortisant francez.

În martie 1990, reclamantul a fost condamnat pentru săvârșirea unor infracțiuni legate de droguri de Tribunalul Penal din Pontoise, primind o pedeapsă cu închisoarea de 8 ani, precum și o interdicție permanentă de a intra pe orice teritoriu francez. În ordinul privind măsura privativă de libertate emis de judecătorul de instrucție se menționa că reclamantul avea cetățenie franceză.

Reclamantul a declarat apel împotriva acestei decizii la Curtea de Apel, care a confirmat condamnarea, a adăugat o amendă penală și a revocat perioada de supraveghere care îi fusese acordată anterior.

Reclamantul a formulat în fața Cour de Cassation (Curtea de Casație) recurs împotriva deciziei de revocare a perioadei de supraveghere, invocând motivarea neadecvată și lipsa de temei legal. Curtea de Casație a respins acest recurs în iulie 1991. Reclamantul nu a ridicat problema interdicției permanente de a intra pe toate teritoriile franceze care i-a fost aplicată, întrucât, printr-o scrisoare de la avocatul său, a fost înștiințat că Secția penală a Curții de Casație nu examina chestiuni de fapt, ceea ce însemna că problema acestei interdicții nu era de competența Curții de Casație.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul a susținut că interdicția permanentă de a intra pe teritoriul francez îi încălca drepturile de care beneficia în temeiul articolului 3 din Protocolul nr. 4 la Convenție, și anume interzicerea expulzării propriilor cetățeni. Reclamantul s-a plâns totodată de motivarea neadecvată, de o lipsă de temei juridic, de un fals capăt de acuzare și de manipularea martorilor, aspecte pe care Comisia le-a examinat din perspectiva articolului 6 paragraful 1.

Articolul 3 din Protocolul nr. 4

Comisia a recunoscut că guvernul cunoștea faptul că reclamantul era resortisant francez. În plus, guvernul a admis în fața Comisiei că interzicerea intrării pe teritoriul francez a unui reclamant resortisant francez era nelegală în raport cu dreptul francez. Guvernul și-a exprimat intenția de a pune capăt încălcării drepturilor reclamantului în temeiul dreptului francez prin eliminarea interdicției impuse acestuia din urmă și a confirmat că ministrul justiției dăduse deja instrucțiuni procurorului general de a nu pune în aplicare interdicția împotriva reclamantului, după executarea pedepsei privative de libertate.

Prin urmare, Comisia a considerat că guvernul luase măsurile necesare pentru a remedia această încălcare prin eliminarea interdicției și prin emiterea unor instrucțiuni de a nu fi executată. Ca atare, Comisia a considerat că reclamantul nu putea pretinde că este victima unei încălcări a Convenției în sensul articolului 25 (devenit articolul 34).

Articolul 6 paragraful 1

Comisia a apreciat că nu exista o încălcare și că nu era competentă să examineze eventualele erori de fapt în speță și a considerat acest capăt de cerere ca fiind vădit nefondat.

XIII. Discriminare

Refuzul de a acorda permis de ședere unui străin, deoarece era HIV-seropozitiv, a fost discriminatoriu, încălcând dispozițiile articolului 14 coroborat cu articolul 8

HOTĂRÂREA ÎN CAUZA KIYUTIN ÎMPOTRIVA RUSIEI

(Cererea nr. 2700/10)

10 martie 2011

1. În fapt

Reclamantul era un resortisant al Republicii Uzbekistan care locuia în regiunea Oryol din Rusia din anul 2003. El s-a căsătorit cu o resortisantă rusă în iulie 2003 și a avut o fiică cu aceasta în anul 2004.

Între timp, în august 2003, reclamantul a solicitat un permis de ședere în Rusia, iar una dintre condițiile de emiteră a acestuia consta în efectuarea unui examen medical, examen în cursul căruia a fost testat pozitiv pentru HIV. Cererea sa de permis de ședere a fost respinsă ca urmare a unei dispoziții legale care interzicea eliberarea de permise de ședere unor străini HIV-seropozitivi. El a atacat respingerea cererii sale, arătând că autoritățile ar fi trebuit să ia în considerare starea sa de sănătate generală și legăturile sale familiale în Rusia. invocând aceeași dispoziție, instanțele naționale au respins căile de atac promovate de acesta.

2. Aprecierea Curții

Reclamantul s-a plâns, în temeiul articolelor 8, 13, 14 și 15, că refuzul acordării permisului de ședere era disproporționat în raport cu scopul legitim de protecție a sănătății publice și că îi perturbase viața de familie, plângere pe care Curtea a decis să o examineze din perspectiva articolului 14 coroborat cu articolul 8.

Articolul 14 coroborat cu articolul 8

Curtea a reamintit că articolul 14 nu are o existență independentă și nu poate fi invocat decât prin coroborare cu alte dispoziții de fond.

Aceasta a amintit, în plus, că dreptul unui străin de a intra sau de a se stabili într-o țară nu era garantat de Convenție, precum și că în Convenție nu exista nicio obligație de a respecta alegerea unui cuplu cu privire la domiciliul său conjugal. Cu toate acestea, noțiunea „viață de familie” include relațiile care rezultă din căsătoriile legale și reale, precum cea reclamantului, cu soția sa

de naționalitate rusă și cu copilul lor. Prin urmare, cauza intra în domeniul de aplicare al articolului 8.

Articolul 14 nu interzice orice diferență de tratament, ci numai tratamentul care se întemeiază pe o caracteristică identificabilă, obiectivă sau personală - sau pe o „situație” - prin care o persoană se distinge de celelalte. Aceasta conține o listă neexhaustivă de factori care constituie „situații”, incluzând categoria „orice altă situație”. Această accepțiune este largă, de exemplu, Curtea a recunoscut că un handicap fizic și diverse deficiențe medicale intră sub incidența acestei categorii. Aceasta a observat de asemenea că Comisia Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului interpreta noțiunea „altă situație” din dispozițiile privind interzicerea discriminării în sensul că acoperea și starea de sănătate, inclusiv infecția cu HIV.

În aceste condiții, Curtea a apreciat că o distincție făcută în virtutea de sănătate a unei persoane, inclusiv ca urmare a unor boli precum infecția cu HIV, trebuia să intre sub incidența noțiunii „altă situație” care figurează la articolul 14. Prin urmare, în speță era aplicabil articolul 14 coroborat cu articolul 8.

Curtea a reiterat că discriminarea însemna a trata în mod diferit, fără o justificare obiectivă și rezonabilă, persoanele care se află în situații asemănătoare sau foarte similare. Fiind soț al unei resortisante ruse și tată al unui copil rus, reclamantul se afla într-o situație asemănătoare cu cea a altor persoane care nu erau resortisante și care solicitau să obțină un permis de ședere în Rusia în temeiul unor legături de familie. Curtea a statuat că reclamantul făcuse obiectul unui tratament diferit în temeiul unei dispoziții legale care prevedea că cererile străinilor de acordare a unui permis de ședere trebuiau respinse atunci când străinii erau HIV-seropozitivi.

Curtea a reiterat că, odată ce reclamantul a demonstrat existența unei diferențe de tratament, revenea guvernului sarcina de a demonstra că această diferență de tratament era justificată în sensul că urmărea un scop legitim, iar raportul dintre mijloacele folosite și scopurile urmărite era proporțional. Deși statele dispun de o marjă de apreciere în aplicarea acestor criterii, Curtea a precizat că aceasta era mult limitată în prezenta cauză. În primul rând, persoanele cu HIV reprezentau un grup vulnerabil, care a făcut obiectul unei discriminări semnificative în trecut. În al doilea rând, Curtea a subliniat că numai 6 din cele 47 de state membre ale Consiliului Europei impuneau rezultate negative pentru HIV ca o condiție prealabilă pentru acordarea permisului de ședere, în timp ce celelalte nu impuneau niciun fel de restricție legată de HIV pentru intrarea, șederea sau stabilirea reședinței particularilor. Aceste două elemente însemnau că guvernul trebuie să facă dovada unor motive foarte puternice pentru impunerea restricției în cauză.

Curtea a admis că restricțiile în materie de călătorie sunt esențiale pentru protecția sănătății publice, însă a subliniat că acestea nu se aplicau decât în cazul

unor boli foarte contagioase care aveau perioade scurte de incubație precum holera, febra galbenă, SARS și „gripa aviara” (H5N1), întrucât particularii pot, prin însăși prezența lor într-o țară, să transmită astfel de boli prin contact întâmplător sau prin particulele din aer. Curtea a diferențiat aceste boli de HIV, indicând că simpla prezență a unui particular HIV-seropozitiv într-o țară nu era, în sine, o amenințare pentru sănătatea publică, întrucât ea nu este transmisă în mod aleatoriu, ci prin intermediul unor interacțiuni specifice, inclusiv raporturi sexuale și utilizarea în comun a unor seringi. Prin urmare, împiedicarea străinilor HIV-seropozitivi să intre și/sau să își stabilească reședința în țară pentru a preveni transmiterea HIV era întemeiată pe o prezumție generalizată, nefondată în fapt sau pe împrejurări particulare, potrivit căreia străinii erau susceptibili să adopte un astfel de comportament specific și periculos.

În plus, Curtea a observat că modalitățile de transmitere a HIV rămăneau neschimbate independent de durata șederii particularilor în Rusia sau de cetățenia acestora. În pofida acestui fapt, turiștilor sau vizitatorilor de scurtă durată ori resortisanților ruși care se întorc în Rusia nu le sunt impuse interdicții de călătorie legate de HIV. De aici nu ar putea rezulta că acești particulari ar fi mai susceptibili decât persoanele care nu sunt resortisante și care sunt stabilite pe termen lung să aibă un comportament mai sigur, ceea ce ar reduce riscul de transmitere a HIV, aspect cu privire la care de altfel nici guvernul nu a prezentat elemente de probă concludente. Curtea a observat de asemenea că testele nu ar identifica toți străinii HIV-seropozitivi dacă, de exemplu, persoane infectate de curând au fost testate în perioada în care virusul nu s-a manifestat.

Curtea a admis că tratamentul diferențiat al persoanelor HIV-seropozitive cu drept de ședere pe termen lung față de vizitatorii pe termen scurt ar putea fi justificat, în mod obiectiv, de riscul crescut ca primele persoane menționate să devină o sarcină financiară semnificativă pentru sistemul de sănătate publică. Or, acest lucru nu ar fi valabil în cazul reclamantului, întrucât în Rusia străinii nu au dreptul la asistență medicală gratuită, cu excepția tratamentelor de urgență.

Astfel, Curtea a constatat că, deși protecția sănătății publice constituia un scop legitim, nu exista niciun element care să justifice în mod absolut ca aceasta era asigurată prin astfel de restricții selective în privința străinilor care solicitau drept de ședere.

Curtea a menționat de asemenea o preocupare cu privire la natura generală și nediferențiată a măsurii incriminate și a unei dispoziții aferente acesteia, care prevede expulzarea străinilor testați HIV-seropozitiv. Niciuna dintre acestea nu lăsa loc unei aprecieri individualizate în funcție de situația de fapt dintr-un caz specific. Deși Curtea Constituțională a indicat, într-o decizie din 12 mai 2006, că aceste dispoziții nu excludeau posibilitatea de a acorda permise de ședere pentru motive umanitare în cazuri excepționale, nu era cert că această decizie conferea autorităților naționale putere de apreciere pentru

a eluda măsura incriminată. În cazul reclamantului, autoritățile nu au luat în considerare deloc această decizie, arătând în mod expres că instanțele nu aveau obligația de a ține seama de considerații umanitare. Curtea a considerat că un astfel de refuz nediscriminatoriu cu privire la acordarea permisului de ședere, întemeiat numai pe o afecțiune medicală și fără o evaluare judiciară individualizată, nu putea fi considerat compatibil cu articolul 14.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că reclamantul a fost victima unei discriminări bazate pe situația sa medicală, cu încălcarea articolului 14 coroborat cu articolul 8.

Articolul 41

Curtea a acordat reclamantului suma de 15 000 de euro cu titlu de prejudiciu moral și suma de 350 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.